

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BILAG

TIL

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER 8. JANUAR 1948 NEDSATTE
KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

UDENRIGSMINISTERIET
UNDER BESÆTTELSEN

AKTSTYKKER
STENOGRAFISKE REFERATER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1948

BILAG

TIL

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER 8. JANUAR 1948 NEDSATTE
KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

V

UDENRIGSMINISTERIET UNDER BESÆTTELSEN

AKTSTYKKER
STENOGRAFISKE REFERATER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1948

AKTSTYKKER

Indholdsfortegnelse.

Indledning.

1. Redegørelse afgivet af fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch om hans Virksomhed som Udenrigsminister i Perioden mellem 9. April og 7. Juli 1940 9

A.

Presse, Radio, Økonomi og Handelsaftaler.

2. Memorandum fra det tyske Gesandtskab afleveret til Udenrigsministeriet den 10. April 1940 med 4 Bilag angaaende: 1) Behandlingen af fjendtlige Repræsentationer og fjendtlig Ejendom i Danmark, 2) Presse og Radio, 3) Politi- og Toldvæsen, 4) Opretholdelse af Erhvervslivet 18
3. Svarskrivelse fra Udenrigsministeriet vedrørende Forretningsgangen ved Forhandlingen mellem danske og tyske Myndigheder under Besættelsen (Redegørelse af daværende Direktør i Udenrigsministeriet O. C. Mohr og daværende Formand for det dansk-tyske Regeringsudvalg, nuværende kgl. Gesandt i Haag M. A. Wassard 22
4. Redegørelse vedrørende Udenrigsministeriets Pressebureauvirksomhed under Besættelsen, udarbejdet af den daværende Leder af Bureauet, nuværende Generalkonsul, Chargé d'Affaires, Karl I. Eskelund 26
5. Uddrag af Rapportafhøring over den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede, Dr. Cecil v. Renthe-Fink 140
6. Redegørelse fra Dr. phil. P. Munch angaaende det i det tyske Memorandum af 10. April 1940 anførte Forbud mod Prisforhøjelse 141

B.

Afbrudelse af den diplomatiske Forbindelse med en Række Stater.

7. Redegørelse fra daværende Udenrigsminister Erik Scavenius 142
8. Redegørelse udarbejdet af Udenrigsministeriet vedrørende den i Juli 1940 paa tysk Foranledning stedfundne Tilbagekaldelse af Gesandterne i Bruxelles, Haag og Oslo 144

C.

Forholdet til Gesandterne i den frie Verden.

9. Memorandum, udarbejdet af Udenrigsministeriet vedrørende Udenrigsministeriets Forhold til de danske Gesandter i den frie Verden i Perioden 9. April 1940—Udgangen af 1941 163
10. Udenrigsministeriets Telegram af 6. Maj 1940 til Gesandtskaber og udsendte Konsulater i neutrale Lande 180

11. Uddrag af Rapportafhøring over den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede v. Renthe-Fink	182
12. Kammerherre Zahles Indberetning Nr. XL af 3. Juni 1940 vedrørende de danske Myndigheders Holdning, modtaget i Udenrigsministeriet den 4. s. M.	183
13. Svarskrivelse fra Udenrigsministeriet af 30. April 1940 vedrørende de tyske Begrundelser for Kravet om Afsked af de danske Gesandter, der ikke vilde indordne sig under den af den daværende Udenrigsminister førte Udenrigspolitik	185
14. Skrivelse af 26. Juli 1945 fra fhv. Gesandt P. Skov vedrørende hans Afsked fra Udenrigstjenesten	190
15. Svarskrivelse fra daværende Udenrigsminister Erik Scavenius	193

D.

Gesandtskabet i Washington (Grønlandsoverenskomsten).

16. Memorandum, udarbejdet af Udenrigsministeriet vedrørende Forholdet til Gesandterne i den fri Verden i Perioden fra den 9. April 1940 til Udgangen af 1941 (28 Bilag)	194
17. Skrivelse fra Udenrigsministeriet af 3. Maj 1948	220
18. Udenrigsministeriets Meddelelse af 12. April 1941 om Kauffmanns Undertegnelse af Overenskomsten om Grønlands Forsvar og om hans Hjemkaldelse	221
19. Udenrigsministeriets Meddelelse af 16. April 1941 om Kauffmanns Afskedigelse fra Udenrigstjenesten	222
20. Udenrigsministeriets Meddelelse af 15. Maj 1941 om Afskedigelse af Generalkonsulen i New York og Konsulerne i Chicago og San Francisco	223
21. Udenrigsministeriets Meddelelse af 3. Juli 1941 om de herværende amerikanske konsulære Tjenestemænds Hjemrejse	224
22. Noter (amerikanske og danske) vedrørende Grønlandsoverenskomsten	225
23. Uddrag af Rapportafhøring over daværende tysk Gesandt og Rigsbefuldmægtigede v. Renthe-Fink	252

E.

Forholdet til Sovjetunionen.

24. Graabog udgivet 1944 af Udenrigsministeriet vedrørende Danmarks Tiltrædelse af Pagten mod den kommunistiske Internationale af 25. November 1936, 6. November 1937 og 25. November 1941 (Antikomintern-Pagten)	255
25. Skrivelse fra Kommissionen af 13. Februar 1948 til fhv. Udenrigsminister Erik Scavenius vedrørende en Protokoltilførsel til Ministermødeprotokollen vedrørende Mødet den 29. November 1941	305
26. Svarskrivelse fra Erik Scavenius	306
27. Akter vedrørende Danmarks Udtrædelse af Folkeforbundet	307
28. Redegørelse fra daværende Udenrigsminister Erik Scavenius vedrørende Bevogtningen af Sovjetunionens Gesandtskabshus m. v. fra den 22. Juni 1941	308
29. Redegørelse fra Erik Scavenius vedrørende Regeringserklæringen af 26. Juni 1941	310
30. Skrivelse af 5. Marts 1948 fra Udenrigsministeriet med Kopier af de foreliggende Udkast til samme	311
31. Svarskrivelse af 24. Marts 1948 fra Udenrigsministeriet vedrørende Aktstykke 6 (Underbilag VIII)	320
32. Redegørelse fra Erik Scavenius angaaende Forhandlinger og Beslutninger vedrørende Antikomintern-Pagten	321
33. Rapportafhøringer af den tidlige tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede i Danmark, Dr. Cecil v. Renthe-Fink	326

F.**Forhandlingerne med Tyskland i Juli—August 1940 angaaende Afslutningen af en Told- og Møntunion.**

34. Udenrigsministeriets Graabog (færdig fra Trykkeriet den 4. Juli 1941)	335
35. Skrivelse fra Udenrigsministeriet af 1. April 1948 (vedrørende Udkast til »Retningslinier for Forhandlingsdelegationer«)	389
36. Redegørelse affattet af daværende kgl. Gesandt i Berlin O. C. Mohr	390
37. Skrivelser fra daværende Udenrigsminister Erik Scavenius og Minister O. C. Mohr	398
38. Uddrag af Skrivelse af 8. Januar 1941 fra daværende Udenrigsminister Erik Scavenius til daværende Minister for offentlige Arbejder Gunnar Larsen	406
39. Rapportafhøring af 20. Juli 1946 over daværende tysk Gesandt og Rigsbefuldmægtiget Cecil v. Renthe-Fink	407
40. Rapportafhøring af 12. August 1946 over v. Renthe-Fink	409

G.**Kronehævningen.**

41. Udenrigsministeriets Graabog (1941) med Tillæg (1942) indeholdende Redegørelse for de stedfundne Overvejelser vedrørende en Kroneopskrivning som Middel til Standsning af Prisstigningen	411
--	-----

H.**Østrumsudvalget.**

42. Referat vedrørende Østrumsudvalget (Udarbejdet af Udenrigsministeriet paa Grundlag af dettes Akter)	557
43. Redegørelse fra daværende Udenrigsminister Erik Scavenius vedrørende Indledningen til og Forløbet af de saakaldte Østrumsforhandlinger	561
44. Uddrag af Skrivelse af 8. Januar 1945 fra daværende Udenrigsminister Erik Scavenius til daværende Minister for offentlige Arbejder Gunnar Larsen	565
45. Meddelelse fra Udenrigsministeriet af 8. Maj 1942 om Trafikminister Gunnar Larsens Rejse til Balticum	566
46. Referat vedrørende Tidspunktet og Vilkaarene for Direktør Knud Sthyr's Ansættelse under Udenrigsministeriet	567

Indledning.

1.

Redegørelse afgivet af fhv. Udenrigsminister Dr. phil. P. Munch vedrørende Perioden 10. April 1940—7. Juli 1940.

ØSTER ALLE 5

18. Marts 1946

*Hr. Folketingsmand, Dommer Holm,
Formand for Kommissionen af 19. December 1945.*

Jeg tillader mig herved at tilstille den højtærede Kommission den af denne ønskede Beretning om min Virksomhed som Udenrigsminister i Perioden mellem den 9. April og den 7. Juli 1940.

Ærbødigst

P. Munch.

Underbilag

10. April 1940—7. Juli 1940.

I det Ministerium, der blev til den 10. April 1940 ved Optagelse af 6 Repræsentanter for Venstre og Det konservative Folkeparti i det af Socialdemokrater og radikale Venstremænd bestaaende Ministerium, var der fra første Færd Enighed om Hovedlinien i den Holdning, man skulde indtage over for de tyske Myndigheder. Man stillede sig paa det Grundlag, der var givet ved Kongens Henvendelse til Befolkningen den 9. April. Det vil sige, at man bøjede sig for den Kendsgerning, at Landet var besat af fremmede Tropper, og var villig til at ordne Landets Forhold under Hensyntagen dertil. Man vilde søge at sikre Folk og Land mod de af Krigsforhold følgende Ulykker og opfordrede derfor til en rolig og værdig Holdning. Men man fastholdt, at Besættelsen var sket under Protest uden holdbar Begrundelse, og at der ikke kunde være Tale om nogen Billigelse af eller Tilslutning til den tyske Politik og dens Formaal. Man ønskede ikke at lade Tyskerne i Tvivl om, at Besættelsen havde fremkaldt dyb Bitterhed.

Overfor de Enkeltspørgsmaal, der kom til at foreligge, kunde der mellem Ministrene, naar de begyndte Forhandlingerne derom, være noget afvigende Opfattelse af, hvilken Form man skulde give Udtrykket for denne danske Grundstemning, men da den bærende Stemning var ensartet, talte man sig uden Vanskelighed frem til et fælles Resultat.

Med Hensyn til Ledelsen af Udenrigsministeriet ordnedes det saaledes, at Dr. Krag knyttedes til denne. Han fik Kontor i Udenrigsministeriet; de foreliggende Dokumenter om Begivenhederne omkring den 9. April og de politiske Dokumenter, der siden fremkom, blev forelagt ham, og han deltog i stort Omfang i Forhandlingerne indenfor Udenrigsministeriet. De Spørgsmaal, der meldte sig, drøftedes iøvrigt regelmæssig i det samlede Ministerium; Formen for Svar paa tyske Henvendelser overdroges det ved Lejlighed Udenrigsministeren at udarbejde sammen med Dr. Krag og Christmas Møller.

Den 25. April vedtoges det ved Ministermøde at nedsætte et særligt Udvalg til Behandling af udenrigsministerielle Spørgsmaal, bestaaende af Statsministeren, Udenrigsministeren, Forsvarsministeren, Krag og Christmas Møller; Dagen derefter tiltraadte ogsaa Justitsministeren dette Udvalg. Dets Nedsættelse kom ikke til at indskrænke Drøftelsen af de paagældende Spørgsmaal i det samlede Ministerium.

Meget hurtigt kom til Overvejelse Formen for Forhandlingerne med de tyske Myndigheder. Tyskerne havde straks sendt et ikke ringe Antal civile Embedsmænd herop, og det var deres Tanke, at disse skulde træde i direkte Forbindelse med de enkelte Ministerier og de lokale Myndigheder. Allerede fra den 13. April drøftedes i det samlede Ministerium den Holdning, man skulde indtage overfor denne Tanke. Der blev hurtigt Enighed om, at vi burde se at faa ordnet det saaledes, at de tyske Forslag ikke fremførtes direkte til de paagældende, men at de regelmæssig gennem det tyske Gesandtskab forelagdes Udenrigsministeriet og forhandlede dér; hvor der var Brug for det, kunde der til Forhandlingen med Tyskerne tillige tilkaldes Repræsentanter for de danske Myndigheder, som havde med vedkommende Sag at gøre. Man mente ved at samle Forhandlingerne i Udenrigsministeriet at understrege disse Forhandlingers udenrigsministerielle Karakter og at faa det mest samlede Overblik over Forhandlingerne. Tyskerne gik i Princippet ind herpaa. Rent militære Spørgsmaal drøftedes dog direkte mellem den tyske Militærledelse og General Gørtz. Mellem den tyske Rigsbank og Nationalbanken var der direkte Forhandling om tekniske Pengespørgsmaal.

I Forbindelse med Spørgsmaalet om Forhandlingsformen drøftedes det, om vi skulde søge de 13 Punkter, Tyskerne havde opstillet den 9. April, udtrykkelig fastlagt som Rettesnoren for Forholdet til dem. Jeg var ikke sikker paa Nyttens af et Forsøg derpaa. Jeg frygtede, at man derved skulde komme til noget, der lignede en Art Overenskomst, medens det var min Opfattelse, at vi den 9. April vel havde bøjet os for Kendsgerningerne, men ikke sluttet nogen Aftale; vi havde jo nedlagt Protest; jeg gik desuden ud fra, at man ikke kunde faa Tyskerne til at binde sig til at nøjes med de 13 Punkter, selv om man tog de 4 Punkter med, de havde føjet til i Løbet af den 9. April, men at Forhandlingerne derom i Stedet vilde medføre, at de forbeholdt sig at føje nye Punkter til. Navnlig Christmas Møller var, selv om han paa ingen Maade ønskede noget, der kunde have Karakter af en Overenskomst, ivrig for, at der skulde gøres et Forsøg paa at faa større Klarhed. Jeg mente, at man kunde gøre noget derfor ved, at vi skriftlig meddelte Tyskerne, at vi betragtede Tilsagnene af 9. April sammen med de 13 Punkter som Grundlaget for den bestaaende Tilstand. I Ministermøde den 16. April aftalte vi at gaa denne Vej. Den 24. April forelaa Udkast til en saadan Skrivelse i Ministermødet, og det overdroges her Krag, Christmas Møller og mig nærmere at forme denne. Da v. Renthe-Fink fik den, sagde han, at der var en Vending deri, som syntes at begrænse alt til de 13 Punkter; denne maatte ventes at fremkalde Indvendinger fra Berlin. Vi drøftede da Sagen paany mellem Ministrene, og Udtalelsen ændredes lidt, saaledes at den ikke kunde ventes at fremkalde Indsigelse. Den 26. April vedtoges det i Ministermøde at overrække Gesandten Skrivelsen. Den er dateret 30. April, og den sagde, at man efter i det udvidede Ministerium at have drøftet den ved Besættelsen skabte Tilstand ønskede at udtale, at i Memorandum af 9. April 1940 havde den tyske Regering erklæret, at Tyskland ikke havde den Hensigt nu eller i Fremtiden at antaste Danmarks territoriale Integritet og politiske Uafhængighed, og de trufne Foranstaltninger var betegnet som en Besættelse af strategisk vigtige Punkter paa dansk Omraade foretaget af Sikkerhedshensyn; dertil havde man føjet 13 Punkter, hvis lagttagelse ansaas for fornøden til Sikring af de tyske Tropper i Danmark; den danske Regering betragtede Memorandumet og de 13 Punkter som Grundlaget for den nu bestaaende Tilstand, og den regnede med ved Forhandlinger mellem Myndighederne at kunne naa den mest mulig gnidningsfri Ordning af Forholdene paa dette Grundlag. Udtalelsen fremkaldte intet Svar.

Imidlertid var der fra tysk Side rejst Spørgsmaal om den Holdning, forskellige danske Gesandter i neutrale Lande indtog. Minister Kauffmann havde meddelt, at han følte sig frit stillet overfor den af Tyskerne kontrollerede danske Regering, og han havde opnaaet Tilslutning dertil af Gesandterne i Brasilien og Argentina-Uruguay. Tyskerne klagede bittert derover, ligesom over, at den danske Repræsentant i Teheran stillede sig uvillig overfor Tyskerne. De forlangte en Instruks til de danske Repræsentationer, der fastslog det tyske Synspunkt, at Besættelsen var en Beskyttelsesforanstaltning i dansk Interesse. Dette Synspunkt havde jeg straks afvist den 9. April, og jeg kunde da heller ikke nu gaa ind paa det. Den 28. April drøftedes de tyske Krav i Ministermøde. Jeg fremførte Muligheden af en kort Instruks, der beskrev de foreliggende Kendsgerninger; Christmas Møller ønskede en skarp Formulering, der var vendt mod Tyskerne; det var at vente, at Tyskerne, der kontrollerede vore Telegrammer, ikke vilde tillade Afsendelsen af et saadant Telegram, og dette fandt da heller ikke Tilslutning fra nogen Side i Ministeriet. Man henviste Formuleringen til det Ministerudvalg for udenrigsministerielle Spørgsmaal, der

bestod. Det Udkast, vi dør formede, mødte stærk Misfornøjelse hos v. Renthe-Fink, der især ønskede, at Samarbejdet med de tyske Myndigheder skulde betegnes som „tillidsfuldt“. Jeg fandt ikke dette rigtigt. Efter mange besværlige Forhandlinger fandt man Udtryk, som vi mente at kunne gaa med til, og som Tyskerne bekvemmede sig til at nøjes med, saa Instruksen kunde udsendes den 6. Maj. Den nævnede de tyske Tilsagn af 9. April om Integritet og Uafhængighed og understregede, at Tyskland anerkendte Danmarks principielt neutrale Holdning; man sagde, at paa dette Grundlag var der mellem de to Regeringer Forstaaelse om et loyalt Samarbejde til Løsning af de Opgaver, den nye Situation skabte. Der var i Regering og Rigsdag Enighed om, at dette Samarbejde med de tyske Repræsentanter var i Danmarks Interesse. Den danske Regering havde Ledelsen af Landets Forhold. De danske Embedsmænd medvirkede til Samarbejdet. Behandlingen af betydelige Spørgsmaal skete gennem Udenrigsministeriet. Man anmodede Gesandtskaber og Konsulater om at modarbejde urigtige Rygter. Handelsforholdene omtaltes kort.

De fleste af vore Repræsentanter i Udlandet gjorde ingen Bemærkninger til Instruksen, men Kauffmann svarede, at dens Synspunkter var uforstaaelige for Amerikanerne.

Sammen hermed blendedes Spørgsmaalet om Grønland. I U. S. A. dannedes en Komité af Danske med amerikanske Raadgivere med den Opgave at sikre Grønlands Vareforsyning. Da Kauffmann den 28. April meddelte dette, opstod der Ønske i Grønlands Styrelse om herfra at sende nogle til U. S. A. og om muligt videre til Grønland, for at træde i Forbindelse med Styrelsen dør. Kauffmann advarede, saa snart Tanken blev ham bekendt. Sagen drøftedes mellem Ministeriets udenrigske Udvalg, Direktør Oldendow og nogle af Udenrigsministeriets Embedsmænd. Jeg tvivlede om, at U. S. A. vilde tillade Planens Gennemførelse, Krag ligeledes, men Grønlands Styrelse var ivrig, og de fleste af Ministrene sluttede sig til, og vi bestemte os da til Forsøget. Direktør Oldendow og to andre fik Visum af den amerikanske Gesandt her og tog til Genua. Men før de kom videre, fik Gesandten Ordre til at tage Visumet tilbage, og Tanken maatte opgives.

Herhjemme var der mange, der kritiserede Kauffmanns Holdning i det grønlandske Spørgsmaal. Der kom Møder derom baade i Rigsdagens Grønlandsudvalg og i det udenrigspolitiske Nævn. Min Mening var, at vi ikke havde tilstrækkeligt Kendskab til Grundene til Kauffmanns Stilling til, at vi kunde vurdere den. Tyskerne arbejdede stærkt med Sagen. Kauffmann havde telegraferet, at han ikke kunde give sine Grunde telegrafisk. Siden gav han nogle Antydninger, men ikke mere. Tyskerne, der læste Telegrammerne, krævede nu, at han skulde hjemkaldes for at aflægge Rapport. Jeg modsatte mig dette. Jeg gik ud fra, at han ikke vilde komme, da han regnede med, at han i saa Fald ikke kunde komme tilbage. Til sidst slog v. Renthe-Fink sig til Ro ved, at vi telegraferede til ham, at det var „ønskeligt“, at han aflagde et Besøg her. Han blev, som jeg havde tænkt mig, i U. S. A.

Straks efter den 9. April var der en Række vanskelige Forhandlinger med Tyskerne om Retsplejeforholdene. Tyskerne havde med det samme taget nogle danske Statsborgere i Forvaring, dels i Sønderjylland, dels andetsteds i Landet; enkelte var ført over Grænsen. Vi satte meget stærkt ind overfor dette, og det lykkedes i Løbet af nogen Tid at faa næsten alle fri eller overgivet til danske Myndigheder; dog undtoges foreløbig enkelte, som Tyskerne paastod havde spioneret sammen med tyske Grupper.

De tyske Militærmyndigheder gik egentlig ud fra, at Retsplejen hørte under dem i alle besatte Omraader. De paaberaabte sig Haagerkonventionen af 1907 om Krigsførelse til Lands. Jeg hævdede her over for den Opfattelse, at Reglerne i Haagerkonventionen gjaldt Lande, hvor Landets Regering var fjernet; Tyskerne gik selv ud fra, at de ikke var i Krig med Danmark; der bestod en dansk Regering; under den maatte nødvendig Politi og Retspleje høre; i et af de 4 Tillægspunkter af 9. April havde Tyskerne udtrykkelig udtalt, at de ikke ønskede at begrænse det danske Politis Virksomhed. De almindelige Folkeretsregler tillod i øvrigt kun Krigsretter i Sager, hvor Forbrydelser var begaaede af eller mod Medlemmer af det paagældende Militær. Den 12. April fandt en Forhandling Sted i Udenrigsministeriet under Deltagelse af Repræsentanter for Politi og Justitsministerium. Tyskerne syntes her til sidst at gaa ind paa, at selv Sager, hvori det tyske Militær var særlig interesseret: Spioneri, Sabotage og nedbrydende Virksomhed over for Værnemagten skulde behandles af de danske Myndigheder; de var imidlertid interesseret i, at Sager, der vedrørte dem, skulde samles under een Myndighed, og den 15. April udnævntes da en Statsadvokat for særlige Anliggender til Behandling af saadanne Sager. I en tysk Note til Udenrigsministeriet sagde man imidlertid nu, at man gik ind paa, at Retsplejen

forblev dansk, men de tre Grupper Sager, der angik Værnemagten, skulde behandles af Tyskerne. Jeg gjorde, i Forstaaelse med de andre Ministre, bestemt Indsigelse mod denne Undtagelse, og det kom til en Række nye Forhandlinger mellem Tyskerne og Repræsentanter for Udenrigsministeriet og Justitsministeriet. Til sidst kom v. Renthe-Fink en Dag til mig og meddelte, at der nu var opnaaet Samtykke fra Berlin til, at baade Undersøgelse og Retspleje skulde være dansk; for at understrege, hvor svært det havde været at faa Samtykke dertil, sagde han, at det var Hitler personlig, der havde besluttet dette som en særlig Indrømmelse til Danmark; det krævede imidlertid strengere Regler end sædvanlig i Danmark, føjede han til. Et Forslag derom udarbejdedes, men uden Dødsstraf. Tyskerne var misfornøjede dermed, men mente, at det vilde være til at komme over; Forslaget gik til Berlin, men derefter syntes Sagen at gaa i Staa.

I den følgende Tid opretholdtes da dansk Politi og Retspleje ogsaa i de Sager, der særlig angik Tyskerne. Enkelte Vanskeligheder opstod; der skete Mineskade paa Færger i Storebælt, og Tyskerne troede, det drejede sig om Spionage; en Dreng tog et Maskingevær ved Kastруп Flyveplads, en Telefonraad overklippedes; men man kom over disse Vanskeligheder gennem Forhandling.

Hurtigt efter den 9. April viste det sig, at Tyskerne ikke blot vilde benytte de danske Flyvepladser, som fandtes, men ogsaa anlægge nye Flyvepladser. Saa snart dette blev klart, gjorde jeg med Tilslutning fra Ministeriet Indsigelse derimod; jeg hævdede, at det stred mod det tyske Tilsagn fra 9. April om, at man ikke vilde benytte Danmark som Operationsbasis overfor England; ved hver given Lejlighed vendte jeg tilbage dertil, men det var aabenbart, at Tyskerne i denne Henseende var ganske uimodtagelige for Grunde. Allerede den 15. April forelaa der ved Ministermøde Meddelelse om, at Tyskerne havde anmodet om at faa anvist Arbejdskraft til Anlæg af Flyvepladser i Jylland; de havde udtalt, at de ellers maatte hente tyske Arbejdere hertil. Anlæggene *skulde* ske. I Ministermødet var der Enighed om, at skulde disse Anlæg i alle Tilfælde finde Sted, var det bedre, at de udførtes af danske end af tyske Arbejdere; man ønskede ikke at faa de tyske Arbejdere herop; det maatte jo ventes, at saadanne meget mere end Soldaterne vilde træde i Forbindelse med den danske Befolkning. Ligeledes var man enig om, at det hensigtsmæssigste var, at disse danske Arbejdere paa normal Maade antoges af danske Entreprenørfirmaer, der overtog de pægældende Anlæg.

Ved samme Ministermøde meddeltes det, at Tyskerne havde henvendt sig til General Gørtz med Anmodning om at faa udleveret en Del af vort Antiluftskyts med Ammunition med den Begrundelse, at det skulde benyttes til Forsvaret af Lillebælts- og Storstrømsbroen og Overgangen over Storebælt. Vi aftalte, at jeg skulde meddele Tyskerne, at vi ansaa dette for stridende mod Tilsagnet af 9. April om, at de danske militære Styrker skulde beholde deres Vaaben. Dette skete, men Tyskerne hævdede nu, at General Gørtz havde lovet dem Skytset samme Aften; Generalen sagde, at han kun havde lovet dem Svar samme Aften, men hans Udtalelse syntes altsaa misforstaaet af Tyskerne, og disse krævede nu med største Skarphed Skytset; udleveredes det ikke, betød det stor Konflikt; over for dette gik man ind paa, at Tyskerne kunde hente Skytset, men nedlagde Protest mod dette Overgreb. Den 16. April gav Forsvarsministeren Meddelelse derom i Ministermøde. Man tog her Sagen til Efterretning, som den var kommet til at foreligge, men var enig om fremtidig at stille sig afvisende overfor saadanne mod de tyske Tilsagn af 9. April stridende Krav.

Den 20. April forelaa i Ministermøde tyske Fordringer om Udlevering af andet Skyts. Man lod General Gørtz svare, at det var stridende mod Tilsagnet om, at Hæren ikke skulde udlevere sine Vaaben.

Den 22. April meddelte Forsvarsministeren imidlertid i Ministermøde, at Tyskerne fordrede at laane alt vort moderne Antiluftskyts; vi aftalte, at jeg skulde nedlægge Indsigelse derimod med den sædvanlige Paaberaabelse af Tilsagnene; bøjede man sig ikke derfor, skulde jeg sige, at Sagen maatte behandles af det samlede Ministerium. Ved Ministermødet den 24. April maatte jeg meddele, at Tyskerne havde svaret, at de krævede Antiluftskytsset afleveret snarest; skete det ikke, vilde det være Konfliktgrund; der var Enighed i Ministeriet om under disse Forhold at finde sig i Afleveringen, men under Protest; dennes Form overdroges det Krag, Christmas Møller og mig at udarbejde.

Der er iøvrigt af Kommissionen af 15. Juni stillet Forespørgsel om Udleveringen af Luftskytsset, og der er givet Svar til Kommissionen derom.

Straks efter den 9. April rejste Tyskerne Krav om nøje Kontrol med de Meddelelser, der tilgik Offentligheden. De hævdede, at det hørte med til at sikre deres Militær-

man søgte at forme nye Regler, og foretrak, at man som hidtil anvendte de gamle Regler med Lømp; i Ministeriet viste det sig svært at finde nye tilfredsstillende Regler, og det endte med, at det blev ved det gamle. Der opstod ikke Vanskeligheder af Betydning.

Mindretallet plejede hvert Aar at holde en større Knivbjergfest; efter det udstedte Mødeforbud krævede dette Justitsministerens Samtykke; man henvendte sig til Justitsministeren derom; denne udtalte Ønske om, at der ikke skulde være Deltagere af tysk Militær eller fra Tyskland. v. Renthe-Fink kom derpaa til mig med Ønske om, at de to Krav frafaldtes; jeg svarede, at der var jo Forhandling mellem de paagældende og Justitsministeren; men kort efter meddeltes det, at Mindretallet havde opgivet at holde Festen.

Gesandten henvendte sig ved Lejlighed til mig med Beklagelse over, at Danske i Sønderjylland bojkottede tyske Forretningsfolk; jeg kunde svare, at vi fra dansk Side dernede havde faaet Klager over, at de tyske militære Myndigheder havde lavet Lister over tyske Forretningsfolk og havde givet Ordre til kun at købe hos disse. Han sagde, at han vilde søge Oplysning derom, men han kom ikke tilbage dertil, og hele Spørgsmaalet døde hen. Det samme gjaldt Beklagelse fra hans Side over, at man skulde have genoptaget „Jordkampen“; han kunde ikke skaffe Holdepunkter for Klagerne.

En Dag gjorde han en Bemærkning om, at det ikke var godt i Sønderjylland at have Amtmænd, der var ansat i Genforeningstiden; de viste sig uvillige; jeg afviste Klagen, og han kunde ikke skaffe Grundlag for den.

Genforeningsdagen den 15. Juni gav Anledning til en bevæget Forhandling. Der var planlagt de sædvanlige Fester den Dag, og danske Blade havde forberedt Mindeartikler. Fra Tyskerne havde man foreløbig intet hørt. Om Aftenen den 14. Juni henvendte imidlertid pludselig Meissner sig til Eskelund med Krav om, at han skulde hindre Genforeningsartikler. Eskelund meddelte det til mig. Jeg telefonerede til v. Renthe-Fink, at et saadant Indgreb nu, da Bladene for en Del havde trykt Artiklerne, vilde fremkalde stor Misstemning; Bladene havde vel ogsaa taget Hensyn til Situationen. Han svarede, at det kunde vel gaa, hvis Bladene vilde fremhæve, at Forholdet til de tyske Myndigheder havde udviklet sig tilfredsstillende. Eskelund henvendte sig nu til de københavnske Blade, men det viste sig, at disse Artikler ikke passede godt til de tyske Ønsker, og at man var meget uvillig til at foretage Ændringer. Paa Foranledning af „Berlingske Tidende“s Redaktør holdt jeg nu Møde i Udenrigsministeriet med de københavnske Redaktører; til Stede var ogsaa Christmas Møller, Direktør Mohr og Eskelund. Under Mødet telefonerede Gesandten til Mohr, at han var bange for Genforeningsartikler just paa det Tidspunkt, da Tyskerne stod i Versailles, og ligeledes for Genforeningsfester. Mohr fik det Indtryk, at han i Mellemtiden havde faaet Ordre fra Berlin. Vi bad Mohr tage en Samtale med v. Renthe-Fink; han traf denne sammen med General Lüdke, men v. Renthe-Fink fastholdt nu meget bestemt sit Standpunkt. Da Mohr kom tilbage og gav os den Besked, viste der sig Enighed om, at det var bedst helt at opgive Genforeningsartiklerne og i Stedet skrive om Valdemarsdagen. Nu kom Justitsministeren og Minister Hasle til. De meddelte, at v. Renthe-Fink tidligere paa Aftenen havde telefoneret til Justitsministeren om Forbud mod Genforeningsfesterne; de var tilbøjelige til at udstede et saadant; Mohr sagde, at han havde forstaaet, at v. Renthe-Fink nok kunde finde sig i lukkede Møder, og man opsatte derfor Afgørelsen til næste Morgen. Da viste v. Renthe-Fink sig betænkelig ved alt, der hed Genforeningsfester, og der udsenptes nu et almindeligt Forbud mod saadanne.

Der havde i Forvejen været mange Rygter om Grænseflytning paa Genforeningsdagen. Avisernes Tavshed og den bratte Aflysning af Festerne medførte en stærk Opblussen af Rygterne. Der skete intet, men Rygterne tog fat igen; de samlede sig nu om Aarsdagen for Versaillesfreden den 28. Juni. Vi holdt i Anledning af Rygterne Møde med de sønderjyske Rigsdagsmænd og Amtmændene derfra. De var ikke meget optaget af Rygterne. De var nu af den Opfattelse, at man med Hensyn til Flagning helst maatte tale med de enkelte; Boykotspørgsmaalet, mente de, kunde bedst ordnes af Handelsforeningerne, hvor der var baade Danske og Tyske.

Frits Clausen havde kort efter den 9. April sammen med Grev Bent Holstein henvendt sig til mig om at foranledige Indgriben mod Mindretalsuroligheder, som de ventede. Nu meddelte han mig, at han var meget foruroliget ved Oplysninger, han havde faaet om Grænseflytningsplaner. Til sidst bad han om at blive modtaget af Kongen. Ved et Ministermøde, hvor vi fik Besked derom, mente vi, at Stauning i hvert Fald maatte være til Stede. Men Kongen foretrak slet ikke at modtage ham.

Der skete intet særligt i Sønderjylland den 28. Juni.

Efter Besættelsen havde det Spørgsmaal straks meldt sig for mange, om der be-

stod et nærmere Samarbejde mellem det nationalsocialistiske Parti her og de tyske Myndigheder, og om man kunde vente, at Tyskerne vilde kræve en nationalsocialistisk Regering.

Nationalsocialisterne havde lige siden den 9. April sat ind med en hæftig Agitation. „Fædrelandet“ angreb ustandselig paa det voldsomste „Systemet“. Man havde Brug for en Regering, der „ideologisk“ stod paa samme Standpunkt som den tyske, hed det. Der fremkom Meddelelser om, hvorledes nationalsocialistiske Ledere og Folk, der stod dem nær, holdt Møder og fordelte Ministerierne mellem sig. De syntes at gaa ud fra, at Tyskerne vilde give dem Magten. Foreløbig synes der dog ikke at have været megen Forbindelse mellem dem og de tyske Myndigheder her. General Kaupisch og hans Efterfølger General Lüdke havde vistnok ikke Forbindelse med dem, og vi mente, at heller ikke v. Renthe-Fink i den første Tid var i Forhandling med dem.

Den heftige Agitation og de mange Rygter førte imidlertid til, at der hos nogle af Ministrene opstod Iver for, at vi skulde søge Klarhed over, hvor megen Forbindelse der var mellem vore Nationalsocialister og Tyskerne. Jeg ventede mig ikke meget af Spørgsmaal til v. Renthe-Fink derom. Under alle Forhandlinger ligesom forudsatte han jo, at Tyskerne handlede ud fra deres Erklæring af 9. April om Respekt for Danmarks politiske Uafhængighed, men man maatte antage, at han af Hensyn til det tyske Parti vanskeligt ligefrem kunde fornægte de danske Nationalsocialister. Jeg fik imidlertid en Lejlighed til at berøre Sagen. Før sin Afrejse holdt General Kaupisch den 31. Maj en Tale til Pressen. Han understregede her de frygtelige Ulykker, Danmark havde undgaaet; han forstod, sagde han, at Besættelsen var smertelig for Danmark, men den havde været en militær Nødvendighed; han havde forstaaet, at de tyske Soldater var optraadt korrekt; skulde det gode Forhold blive bragt i Fare af radikale nationalsocialistiske Kredse, da vilde det faa skæbnesvangre Følger for Danmark.

Ved Gesandtmotagelsen den 3. Juni sagde v. Renthe-Fink til mig, at jeg havde vel lagt Mærke til Generalens Advarsel mod dem, der vakte Uro. Jeg benyttede Lejligheden til at spørge, hvem Generalen havde tænkt paa. Gesandten svarede, at det var vel konservative Officerskredse, som var forbitrede over den 9. April; om dem hørte Gesandten en hel Del, der havde vakt hans Bekymring. Jeg sagde dertil, at det forstod jeg ikke; Officererne var jo disciplinerede, med dem vilde der ikke blive Vanskeligheder; den eneste Uro, der var, udgik fra de forskellige Smaagrupper, der brugte Nationalsocialismens Navn og de L. S.-Kredse, der samvirkede med dem. v. Renthe-Fink svarede, at han havde ikke spurgt Generalen, hvem han mente, men han troede ikke, det var disse Grupper; de var jo ideologisk enige med Tyskland.

I de følgende Uger kom Frankrigs Sammenbrud. Det fremmede Urobevægelsen her ved det Indtryk, det gav af Tysklands Overmagt. Den 17. Juni holdt L. S. et Møde i Aarhus, hvor der var en tysk Deltager. Knud Bach krævede her, at Regeringen skulde gaa, fordi den ikke kunde skabe det rette Tillidsforhold til Tyskland; L. S. vilde i Samarbejde med Bondepartiet, det nationalsocialistiske Parti og alle opbyggende Kredse virke for en paa bredt Grundlag hvilende Sammenslutning til Afløsning af det bestaaende partipolitiske System. En Resolution i samme Aand vedtoges. Dagen derefter udtalte Frits Clausen sin Anerkendelse af L. S., og den følgende Dag dementerede han Rygter om et nationalsocialistisk Statskup med den Begrundelse, at Magten paa lovlige Vis vilde tilfalde dem. Bondepartiet nægtede derimod, at det var med i noget Forbund.

Den 20. Juni var der en Samtale mellem Kongen og v. Renthe-Fink i Anledning af en sønderjysk Henvendelse om nogle enkelte, der endnu holdtes i Forvaring. Kongen nævnedes her Urostifterne, og Gesandten fralagde sig Forbindelse med dem. Senere paa Dagen henvendte han sig imidlertid til Kabinetssekretær Bardenfleth; han sagde, at der gik Rygter om, at det var Meningen at anholde forskellige Ledere af Nationalsocialisterne og L. S. Det vilde være en Udfordring, som han stærkt maatte advare imod.

Den hele Uro bevirkede, at man paa et Ministermøde den 21. Juni atter fremførte Ønsket om at faa Klarhed. Jeg sagde da, at det var bedst, at Statsministeren og jeg i Fællesskab tog en Samtale med v. Renthe-Fink, og en saadan aftaltes til den 24.

Den 21. Juni var der en Røde Kors Fest i det tyske Gesandtskab, hvor nogle Førere for Nationalsocialister og L. S. var inviterede. Til Stede var ogsaa Folketingsmand Westermann, og han havde en Samtale med Gesandten. Den 22. Juni om Morgenen søgte han sammen med Christmas Møller Stauning og mig for at fortælle om denne Samtale; v. Renthe-Fink havde der sagt, at Fagforeninger og Rigsdag maatte træde tilbage; de svarede ikke til Forholdene; der maatte nær økonomisk og militær Samvirken med Tysk-

land. Stauning og jeg opfattede nærmest disse Udtalelser som teoretiske Betragtninger sigtende paa en ikke helt nær Fremtid; Tyskerne troede jo nu paa, at den endelige Sejr vilde blive naaet inden meget længe, og de dannede sig Forestillinger om, hvad der da skulde ske; men sammen med Urostifternes Nærværelse ved Festen var det jo urovækkende nok. Samtalen gengaves ved Ministermøde samme Dag.

Om Eftermiddagen den 24. Juni havde da Stauning og jeg Samtalen med v. Renthe-Fink. Jeg sagde her, at det var meddelt os, at han havde været foruroliget ved Rygter om Anholdelser; han vidste jo nu, at de havde været helt grundløse; vort Princip var størst mulig Frihed for alle Retninger, men hvis der skete direkte lovstridige Handlinger, maatte vi naturligvis gribe ind. Han svarede, at han vidste jo nu, at Rygterne havde været grundløse, men han havde været bange for, at hans Udtalelse til Kongen om, at han intet havde at gøre med de paagældende, kunde have bevirket, at man ikke var betænkelig ved Anholdelser; disse Grupper var dog de første, der havde vist Tyskland Forstaaelse, medens de fleste i de andre Partier var uvillige overfor Tyskland. Han havde ikke været i Forbindelse med de omtalte Ledere. Frits Clausen saa han første Gang ved Røde Kors Festen den 21. Juni.

Jeg omtalte, at der var Rygter om en Art „Session“ indenfor Mindretallet i Sønderjylland; han svarede, at det var nogle betydningsløse Opgørelser, som man havde haft i flere Aar. Han gentog, at man helst maatte lempe sig igennem med Flagningen, og sagde, at der var Misfornøjelse med det store Antal C. B. Betjente. Men især fremhævede han, at det var magtpaaliggende, at den store Tilbageholdenhed opgaves, og at der fremkom Vidnesbyrd om Villighed til aktivt økonomisk Samarbejde. Vi kunde kun stille i Udsigt, at Stauning ved Finanslovens tredje Behandling kunde sige nogle Ord om Samarbejdet. Det aftaltes, at vi skulde holde hinanden underrettede om opstaaende Rygter. Samtalen gengaves ved Ministermøde samme Dag. Indtrykket var usikkert.

Søndag den 30. Juni kom det i Roskilde til Uroligheder foranstaltede af National-socialisterne, men saaledes, at tyske Soldater deltog deri. Mandag den 1. Juli bad jeg v. Renthe-Fink komme til mig til Samtale derom. Han ledsagedes af Kanstein. De meddelte, at de straks havde sat en Undersøgelse i Gang med Hensyn til Soldaternes Deltagelse, og at der var udstedt Forbud mod, at tyske Soldater deltog i Møder og Demonstrationer. De mente, at man havde overdrevet i Skildringerne af Begivenhederne i Roskilde. Det aftaltes, at der skulde foregaa en fælles Drøftelse af den danske og den tyske Undersøgelses Resultat, og at der i Gentagelsestilfælde straks skulde være Kontakt mellem de danske Politimyndigheder og de tyske Befalingshavere paa Stedet. Tirsdag den 2. Juli var der derefter et nationalsocialistisk Demonstrationstog af Cyklister paa Raadhuspladsen. Et større Antal af dem anholdtes, og Anholdelsen af 153 opretholdtes den følgende Dag. Tyskerne blandede sig ikke deri.

Jeg haaber i denne Fremstilling, — der er skrevet paa Grundlag af de Oplysninger, jeg for Tiden har til Raadighed — at have faaet de vigtigere Begivenheder vedrørende Udenrigsledelsen i de 3 Maaneder fra 10. April til 7. Juli 1940 med. Jeg har til et Værk om Krigstidens Historie skrevet en Afhandling om dansk Politik i Krigstiden. Deri indgaar jo ogsaa de her omhandlede 3 Maaneder.

P. Munch.

A.

Presse, Radio, Økonomi og Handelsaftaler.

2.

Memorandum (udateret) fra det tyske Gesandtskab afleveret til Udenrigsministeriet den 10. April 1940 med 4 Bilag angaaende 1. Behandlingen af fjendtlige Repræsentationer og fjendtlig Ejendom i Danmark. 2. Presse og Radio. 3. Politi og Toldvæsen. 4. Opretholdelse af Erhvervslivet.

Memorandum.

Durch die gegenwärtige Stationierung deutscher militärischer Einheiten in Dänemark ist es nach Auffassung der Reichsregierung erforderlich, über die auf Grund der heute Vormittag überreichten Aufzeichnung getroffenen Regelungen hinaus noch weitere Massnahmen zu treffen. Diese würden sich erstrecken müssen:

- 1) Auf die Behandlung der amtlichen und halbamtlichen feindlichen Vertretungen, deren Personals und auf die Behandlung des feindlichen Eigentums;
- 2) Auf die Presse und den Rundfunk;
- 3) Auf das Polizei- und Grenzpolizeiwesen, sowie auf den Zollschutz;
- 4) Auf die Wirtschaft.

Die Reichsregierung gibt sich der Erwartung hin, dass die Königlich Dänische Regierung diese Massnahmen, die im einzelnen in den Anlagen aufgeführt sind, baldmöglichst ergreifen und darüber hinaus das Ihrige dazu beitragen wird, um die Sicherheit und Versorgung der deutschen militärischen Einheiten zu gewährleisten und irgendetwelche Versuche, diesen Schaden zuzufügen, zu verhindern.

Som Følge af den nuværende Stationering af tyske militære Formationer i Danmark er det efter den tyske Rigsregerings Opfattelse nødvendigt at træffe yderligere Forholdsregler udover den Ordning, der er truffet paa Grundlag af den i Formiddags overrakte Optegnelse. Disse vil komme til at omfatte:

- 1) Behandlingen af de officielle og halv-officielle fjendtlige Repræsentationer, disses Personale og Behandlingen af fjendtlig Ejendom;
- 2) Presse og Radio;
- 3) Politi og Grænsepoliti samt Toldbeskyttelse;
- 4) Det økonomiske Liv.

Rigsregeringen nærer Forventning om, at den Kongelig Danske Regering snarest vil gribe til disse Forholdsregler, der er specificeret i Bilagene, og at den desuden vil bidrage sin Del til at garantere de tyske militære Formationers Sikkerhed og Forsyning og til at forhindre ethvert Forsøg paa at skade dem.

Anlage 1)**Die Behandlung der amtlichen und halbamtlichen feindlichen Vertretungen, deren Personals und die Behandlung des feindlichen Eigentums.**

- a) Es sind Massnahmen zu treffen, um die Übermittlung von Nachrichten der Missionen, Konsulate, Handelsvertretungen und sonstigen offiziellen und offiziellen Vertretungen der Feindstaaten aus Dänemark zu verhindern.
- b) Es ist ferner erforderlich, dass das gesamte Personal dieser Vertretungen dänisches Gebiet baldmöglichst verlässt. Der genaue Zeitpunkt und Reiseweg wird im einzelnen mit der Deutschen Gesandtschaft zu vereinbaren sein.
- c) Gleichfalls ist notwendig, eine Regelung hinsichtlich des in Dänemark befindlichen feindlichen Eigentums zu treffen. Eingehende Vorschläge hierzu bleiben vorbehalten. Hinzugefügt wird, dass die Reichsregierung gesonnen ist, die Archive der amtlichen Vertretungen der Feindstaaten zu respektieren.

Anlage 2)**Presse und Rundfunk.**

Sämtliche Organe der dänischen Presse, die mit der Presse zusammenarbeitenden Nachrichtenbüros, ebenso die Leitung aller in Betrieb bleibenden Rundfunksendungen müssen amtlich darüber unterrichtet werden, dass die gesamte Berichterstattung und die Kommentierung aller Nachrichten in keiner, den Interessen der deutschen militärischen Einheiten schädlichen Weise erfolgen darf. Presse und Rundfunk müssen vielmehr ihre Hauptaufgabe darin sehen, auf die Bevölkerung im beruhigendem Sinne einzuwirken.

Darüber hinaus müssen Massnahmen ergriffen werden, die geeignet sind, eine anti-deutsche Propaganda auch auf allen anderen nur möglichen propagandistischen Gebieten (Flugblätter, Broschüren, Vorträge von Rednern, usw.) wirksam zu unterbinden.

Bilag 1.**Behandlingen af de officielle og halvofficielle fjendtlige Repræsentationer, disses Personale og Behandlingen af fjendtlig Ejendom.**

- a) Der skal træffes Forholdsregler for at forhindre, at der af de fjendtlige Magters Gesandtskaber, Konsulater, Handelsrepræsentationer og andre officielle eller halvofficielle Repræsentationer afsendes Efterretninger her fra Danmark.
- b) Det er desuden nødvendigt, at disse Repræsentationers samlede Personale snarest muligt forlader dansk Territorium. Det nøjagtige Tidspunkt og Rejserouten aftales i Detailler med det tyske Gesandtskab.
- c) Det er endvidere nødvendigt at træffe en Ordning med Hensyn til den fjendtlige Ejendom, der befinder sig i Danmark. Detaillerede Forslag i denne Henseende forbeholdes. Det tilføjes, at Rigsregeringen har i Sinde at respektere de Arkiver, der beror hos de fjendtlige Staters officielle Repræsentationer.

Bilag 2.**Presse og Radio.**

Samtlige Organer for den danske Presse, de Telegrambureauer, der arbejder sammen med Pressen, og Ledelsen af alle de Radioudsendelser, der fortsat vil finde Sted, maa officielt underrettes om, at hele Efterretningstjenesten og Kommenteringen af alle Efterretninger maa ske paa en Maade, der ikke kan skade de tyske militære Formationers Interesser. Presse og Radio maa tværtimod se deres Hovedopgave i at virke beroligende paa Befolkningen.

Desuden maa der træffes egnede Forholdsregler for effektivt at forhindre en anti-tysk Propaganda paa ethvert tænkeligt propagandistisk Omraade (Flyveblade, Brochurer, Foredrag ved Foredragsholdere etc.).

Anlage 3)**Das Polizei- und Grenzpolizeiwesen,
sowie der Zollschutz.**

Die deutschen militärischen Befehlshaber beabsichtigen nicht, eine Beschränkung der Aufgaben der dänischen Polizeikräfte in Anregung zu bringen. Die Reichsregierung bittet die Königlich Dänische Regierung vielmehr, die Tätigkeit der Grenzpolizei und des Zollschutzes in vollem Umfange aufrecht zu erhalten. Hinzugefügt wird, dass die Reichsregierung beabsichtigt, die deutsch-dänische Grenze nach Durchführung der militärischen Massnahmen für den normalen Wirtschaftsverkehr zwischen dem Deutschen Reich und Dänemark sobald als möglich wieder zu öffnen.

Bilag 3.**Politi og Grænsepoliti samt Toldbeskyttelse.**

De tyske militære Myndigheder har ikke til Hensigt at foreslaa en Indskrænkning af de Opgaver, der paahviler det danske Politi. Rigsregeringen anmoder tværtimod den Kongelig Danske Regering om i fuldt Omfang at opretholde Grænsepolitiets og Toldvæsenets Virksomhed. Det tilføjes, at Rigsregeringen paatænker snarest muligt, efter at de militære Forholdsregler er gennemført, at genaabne den tysk-danske Grænse for det normale økonomiske Samkvem mellem det Tyske Rige og Danmark.

Vermerk.

Bei der neuen Lage der Verhältnisse ist es von besonderer Wichtigkeit, dass alle Massnahmen zur ungestörten Inganghaltung des dänischen Wirtschaftslebens alsbald getroffen werden. Vor allen Dingen müssen Massnahmen getroffen werden, die geeignet sind, die aus der zu erwartenden weitgehenden Absperrung von westlichen Zufuhren mögliche Erschütterung des Wirtschaftslebens abzumildern. Regierungsseitige Massnahmen wären auf folgenden Gebieten zu treffen:

- a) Inganghaltung der Versorgungsbetriebe.
- b) Das Offenhalten der Handelsgeschäfte, insbesondere derjenigen, die der Versorgung der Bevölkerung mit Gegenständen des täglichen Bedarfs dienen. Ferner Offenhalten der Banken.
- c) Inganghaltung der übrigen gewerblichen Betriebe.
- d) Rationierung von Waren des täglichen Bedarfs; im Zusammenhang damit Massnahmen gegen unberechtigte Zurückhaltung solcher Waren.
- e) Verbot von Preiserhöhungen.
- f) Schutz der dänischen Währung.
Annahmewang von Reichskreditkassenscheinen zum festgesetzten Umrechnungskurs.
Annahmewang von Empfangsbescheinigungen für Leistungen, die nicht unmittelbar bezahlt werden können.

Neben der Rationierung der Waren des täglichen Bedarfs wäre eine alsbaldige Inkraftsetzung einer behördlichen Regelung der Warenbewirtschaftung zu empfehlen mit dem Ziel sparsamster Verwendung der Vorräte — insbesondere von Betriebsstoffen aller Art, Getreide und Futtermitteln, Textilwaren, Kolonialwaren, Seife, Kohle usw.

Zur Durchführung der umfangreichen Massnahmen würde die Bildung eines dänischen Regierungsausschusses praktisch sein, mit dem die Gesandtschaft über die aus der neuen Lage sich ergebenden Notwendigkeiten und ihre Durchführung verhandeln könnte.

Anmærkning.

I Betragtning af den forandrede Situation er det af særlig Vigtighed, at der snarest træffes alle Forholdsregler for uforstyrret at holde det økonomiske Liv i Danmark i Gang. Fremfor alt maa der træffes Forholdsregler, der er egnede til at mildne de Rystelser indenfor det økonomiske Liv, der muligvis vil indtræffe som Følge af den vidtgaende Afspærring af Tilførslerne fra de vestlige Lande, der maa forventes. Fra Regeringens Side bør der træffes Foranstaltninger paa følgende Omraader:

- a) Forsyningsvirksomhederne bør holdes i Gang.
- b) Forrætninger, i Særdeleshed de, der forsyner Befolkningen med de daglige Fornødenheder, bør holdes aabne. Bankerne bør ligeledes holdes aabne.
- c) De øvrige Erhvervsvirksomheder bør holdes i Gang.
- d) Rationering af Varer, der hører til det daglige Livs Fornødenheder; i Tilknytning hertil Forholdsregler mod uberettiget Tilbageholdelse af saadanne Varer.
- e) Forbud mod Prisforhøjelser.
- f) Beskyttelse af den danske Valuta.
Tvang til at tage imod Reichskreditkassenscheine til den fastsatte Omregningskurs.
Tvang til at tage imod Kvittering for Ydelser, der ikke direkte kan betaales.

Ved Siden af Rationeringen af de Varer, der hører til det daglige Livs Fornødenheder, anbefales det hurtigst muligt at sørge for en offentlig Regulering af Vareadministrationen for derved at opnaa den mest sparsommelige Anvendelse af de forhaandenværende Forraad, særlig af enhver Slags Brændselstoffer, Korn og Foderstoffer, Tekstilvarer, Kolonialvarer, Sæbe, Kul etc.

For at gennemføre disse vidtrækkende Foranstaltninger vilde det være praktisk at nedsætte et dansk Regeringsudvalg, som Gesandtskabet kunde forhandle med angaaende de som Følge af den nye Situation nødvendige Forholdsregler og disses Gennemførelse.

3.

DEN AF FOLKETINGET
 UNDER 8. JANUAR 1948 NEDSATTE KOMMISSION
 I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45.

18. Februar 1948.

Til Udenrigsministeriet.

I en for Kommissionen foreliggende Ekstraktafskrift af Ministermødeprotokollerne findes fra et Ministermøde den 30. April 1940 Kl. 14.30 bl. a. anført:

»Paa given Foranledning bemyndiges U.M. til paany at understrege over for Ty., at Forhandlinger ikke maatte finde Sted direkte mellem ty. Udsendinge og danske Nævn, Kommissioner og private Foretagender.«

Under Henvisning hertil udbeder Kommissionen sig Oplysning om den konkrete Baggrund for den nævnte Bemyndigelse.

Holm.

Eigtl Olsen.

Underbilag 1.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 21. April 1948.

Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

I en Skrivelse af 18. Februar d. A. har Kommissionen udbedt sig Oplysning om den konkrete Baggrund for en Udenrigsministeriet i et Ministermøde den 30. April 1940 meddelt Bemyndigelse til paany overfor Tyskerne at understrege, at Forhandlinger ikke maatte finde Sted direkte mellem tyske Udsendinge og danske Nævn, Kommissioner og private Foretagender.

Saaledes foranlediget meddeler Udenrigsministeriet, at man, da der ikke i Ministeriet ses at foreligge Akter, der kan belyse det rejste Spørgsmaal, har anmodet den daværende Direktør for Udenrigsministeriet, nu kgl. Gesandt i Rom, O. C. Mohr om en Udtalelse i Sagen.

Fra Minister Mohr har man derpaa modtaget den i Genpart vedlagte Indberetning af 12. d. M., til hvis Indhold man skal henvise.

I Anledning af det i Beretningen Side 3—4 om det dansk-tyske Regeringsudvalg anførte har man samtidig hermed anmodet Udvalgets daværende Formand, kgl. Gesandt i Haag, M. A. Wassard om en Udtalelse efter den givne Foranledning.

Naar Svar fra Minister Wassard indgaar, skal man underrette Kommissionen desangaaende.

P. M. V.

Dahl.

KGL. DANSK GESANDTSKAB I ROM

12. April 1948.

Nr. 231.

Forespørgsel fra den parlamentariske Kommission: Forretninggangen ved Forhandlinger mellem danske og tyske Myndigheder under Besættelsen.*Til Udenrigsministeriet.*

I Besvarelse af Udenrigsministeriets ovenciterede Skrivelse med Forespørgsel fra den parlamentariske Kommission om Baggrunden for en Protokoltilførsel i Ministermøde 30. April 1940 indeholdende en nærmere angiven Bemyndigelse til Udenrigsministeren tillader jeg mig at meddele følgende:

Jeg erindrer ikke nogensinde at have hørt om en Bemyndigelse som den i Protokoltilførslen indeholdte fra Tidspunktet 30. April 1940. Derimod erindrer jeg en lignende Bemyndigelse givet i Ministermøde 14 Dage tidligere, nemlig 16. April 1940. Forholdet var med Hensyn til Bemyndigelsen af 16. April følgende:

I et Memorandum dateret 12. April 1940 — saavidt erindres afleveret af den tyske Gesandt 13. April — havde den tyske Gesandt givet Meddelelse om, at der var — henholdsvis vilde blive — tildelt ham særlige tyske Embedsmænd til Varetagelse af Forbindelsen med de danske Centralmyndigheder. Vi mente i Udenrigsministeriet, at man bortset fra enkelte Undtagelsestilfælde burde undgaa, at tyske Embedsmænd forhandlede direkte med den danske Centraladministration. Vi mente, at Reglen burde være den, at Forhandlingerne med Tyskerne blev centraliserede i Udenrigsministeriet. Dette Standpunkt blev tiltraadt af de andre Ministerier, og i et Ministermøde 16. April 1940 blev der givet Tilslutning til, at Udenrigsministeriet skulde hævde dette Standpunkt overfor Tyskerne.

Vi havde i den Anledning i Udenrigsministeriet de nærmeste Dage efter 16. April nogle Samtaler med den tyske Gesandt. Denne var oprindelig utilbøjelig til at acceptere det danske Standpunkt, men gik sluttelig ind paa i Praksis at bøje sig for det. Han henstillede dog indtrængende, at vi nøjedes med en mundtlig Aftale desangaaende, og at vi undlod at aflevere en paatænkt skriftlig Præcisering af vort Standpunkt. Grunden til denne Henstilling var, saavidt jeg forstod, at Gesandten mente sig berettiget til at træffe et *mundtligt* Arrangement paa egen Haand, hvorimod han, hvis vi gav et skriftligt Svar, ansaa det for nødvendigt at forelægge Sagen i Berlin, hvad der efter hans Mening kunde medføre Vanskeligheder. Udenrigsministeren gik under disse Omstændigheder ind paa foreløbig at lade det bero ved en mundtlig Aftale og har antagelig ogsaa nævnt dette i et Ministermøde.

De nævnte Samtaler med den tyske Gesandt blev vistnok bragt til Afslutning omkring 20. April. Kort Tid derefter blev Udenrigsministeren i et Ministermøde anmodet om overfor den tyske Gesandt at lade paatale, at en tysk Embedsmand — trods den mundtlige Aftale i modsat Retning — havde aflagt eller anmeldt Besøg i et Par danske Ministerier, saavidt erindres drejede det sig om Handelsministeriet og Landbrugsministeriet. Det kan dog næppe have været denne Episode, der har været den umiddelbare Foranledning til Protokoltilførslen i Ministermødet 30. April. Episoden maa nemlig, saavidt skønnes, være indtruffet faa Dage efter den 20., altsaa en Ugestid før 30. April, idet jeg erindrer, at den tyske Gesandt, da Forholdet blev paatalt overfor ham, undskyldte sig med, at han »endnu ikke havde naaet« at informere den paagældende Medarbejder om den trufne, mundtlige Aftale.

Der maa da søges en anden Forklaring paa Protokoltilførslen i Ministermødet 30. April. Samtalerne med *den tyske Gesandt* havde som Grundlag det tyske Memorandum af 12. April og omhandlede derfor de tyske Embedsmænds Virksom-

hed i *Forhold til de danske Centralmyndigheder etc.* Men, saavidt erindres, fulgte der paa Samtalerne med den tyske Gesandt Drøftelser i *det dansk-tyske Regeringsudvalg* om tyske Embedsmænds Virksomhed i Forhold til *danske Erhvervsorganisationer og private Foretagender*. Det er da muligt, at Protokolltilførslen i Ministermødet 30. April staar i Forbindelse med disse Drøftelser. Dette kunde forklare, at Protokolltilførslen i sin Opregning ikke medtager danske Centralmyndigheder, men kun »danske Nævn, Kommissioner og private Foretagender«. Paa den anden Side kan man næppe lægge megen Vægt paa Ordene i denne Opregning, der synes at være af en ret tilfældig og summarisk Karakter. Hypotesen om Protokolltilførsels Forbindelse med Drøftelser i det dansk-tyske Regeringsudvalg har derfor kun et ret spinkelt Grundlag. Om dens Berettigelse skulde den daværende Formand for Regeringsudvalget, den nuværende danske Gesandt i Haag, Wassard, vel bedst kunne udtale sig.

En anden, maaske mere berettiget, Hypotese kan opstilles med Protokolltilførsels Tidspunkt (30. April) som Udgangspunkt. 30. April var, saavidt erindres, netop den Dag, da Udenrigsministeren stod for at skulle overlevere den tyske Gesandt en — vistnok i Ministermødet drøftet — Note, i hvilken vi prøvede at holde Tyskerne fast ved »Løfterne af 9. April« (de Løfter, der laa i de saakaldte 13 Punkter). Det tyske Forsøg paa at anbringe tyske Embedsmænd som Forbindelsesled med vore Centralmyndigheder var efter vor Opfattelse et Forsøg paa at bryde »Løfterne af 9. April«, og vi havde overfor den tyske Gesandt argumenteret med, at Krav om Anbringelse af tyske Embedsmænd i vore Ministerier var i Strid med disse Løfter. Det er da sandsynligt, at Protokolltilførslen i Ministermødet 30. April betyder Vedtagelse af et Forslag om, at Udenrigsministeren, naar han afleverede Noten om »Løfterne af 9. April« til den tyske Gesandt, samtidigt skulde benytte Lejligheden til at indskærpe og gentage vort Standpunkt, at Forhandlinger med Tyskerne skulde foregaa gennem Udenrigsministeriet. Da vi i Udenrigsministeriet var ret betænkelige ved, at vi havde maattet lade det bero ved at fastlægge dette vort Standpunkt i en mundtlig Aftale, er det endog sandsynligt, at det er Udenrigsministeren selv, der i Ministermødet har stillet Forslag om, at han i alt Fald skulde benytte Lejligheden til overfor den tyske Gesandt at indskærpe og gentage den mundtlige Aftale.

Jeg tillader mig at vedlægge 2 Gennemslag af denne Beretning.

sign. **O. C. Mohr.**

Underbilag 3.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 7. Maj 1948.

Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

I Forbindelse med Udenrigsministeriets Skrivelse af 21. April 1948 vedrørende en paa Ministermøde den 30. April 1940 meddelt Bemyndigelse med Hensyn til Forretningsgangen ved Forhandlinger mellem danske og tyske Myndigheder fremsendes Genpart af en fra den kgl. Gesandt i Haag modtaget Indberetning af 29. April d. A., til hvis Indhold man skal henvise.

P. M. V.

E. B.

Mogens Melchior.

KGL. DANSK GESANDTSKAB I HAAG

*Haag, den 29. April 1948.***Nr. 347.****Forespørgsel fra den parlamentariske Kommission: Forretningsgangen ved Forhandlinger mellem danske og tyske Myndigheder under Besættelsen.***Til Udenrigsministeriet.*

I Besvarelse af ovenciterede Skrivelse tillader jeg mig at meddele, at jeg ikke erindrer i sin Tid at være blevet gjort bekendt med den i Skrivelsen gengivne Beslutning paa Ministermødet den 30. April 1940. Beslutningen synes efter sin Formulering at kræve Paatale af et Tilfælde, hvor økonomiske Forhandlinger er blevet ført uden om Udenrigsministeriet af tyske Embedsmænd med danske Kredse (Nævn, Kommissioner og private Foretagender). Om Spørgsmaalet i Almindelighed vil jeg gerne anføre følgende:

Formanden for det tyske Regeringsudvalg, Dr. Walther, kom til København vistnok allerede 9. April 1940, og der optoges umiddelbart herefter Forhandlinger i Regeringsudvalgene. Under disse første Regeringsudvalgsmøder, der, saavidt jeg erindrer uden at have dær henhørende Akter, sluttede den 20. April, lagde man fra dansk Side Vægt paa at fastholde Forhandlingsformerne fra før Besættelsen, herunder at alle økonomiske Forhandlinger i Princippet skulde føres i og Beslutning træffes af Regeringsudvalgene. Heri fik man Støtte fra Dr. Walther, der i Konsekvens af dette Standpunkt ligeledes var enig i, at alle Henvendelser i økonomiske Spørgsmaal fra tyske Embedsmænd i Princippet burde gaa gennem Udenrigsministeriet i dettes Egenskab af Sekretariat for Regeringsudvalget. Det hændte, at Tyskere søgte Oplysninger og Forbindelse uden om Udenrigsministeriet; dette blev da i Almindelighed paatalt, men jeg erindrer ikke noget Tilfælde, der kan have givet Anledning til den omhandlede Minister-Beslutning.

Udenrigsministeriet (Regeringsudvalget) søgte saaledes paa det økonomiske Omraade at gennemføre Regeringens almindelige Linie: Undgaaelse af tysk Infiltration i dansk Administration eller Erhvervsliv; det lykkedes i det store og hele, men stedse med de Afvigelser, der havde deres Begrundelse i manglende Magtmidler overfor de tyske Instanser.

sign. **M. A. Wassard.**

4.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 12. Maj 1948.

Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Under Henviſning til Kommissionens Skrivelse af 4. Februar d. A. ſkal man hermed fremsende en af Lederen af Udenrigsministeriets Pressebureaus Arbejde under hele Krigen, nuværende Generalkonsul, Chargé d'Affaires Karl I. Eskelund udarbejdet Redegørelſe (med 7 Bilag), hvis Indhold Udenrigsministeriet kan tiltræde.

Gustav Rasmussen.

Underbilag 1.

Udenrigsministeriets Pressebureaus Virksomhed under Besættelsen.

Blandt de Krav, der den 9. April 1940 af den tyske Regering fremsattes overfor Danmark, og ſom den danske Regering under Protest bøjede ſig for, var, at der med Hensyn til viſſe Meddelelſer af militær Betydning ſkulde ſke Indskrænkninger i den danske Pressefrihed. Det var endvidere en ſelvfølgeſig Konſekvens af hele den trufne Ordning og af den danske Regerings Beſlutning om at ville ſøge et ſaavidt muligt gnidningsfrit Forhold til Tyskerne gennemført, at Artikler og Efterretningsſtof, der var direkte vendt imod Tyskland paa en ſaadan Maade, at de af Tysklands Modſtandere kunde anvendes til Propaganda eller paa anden Maade til Skade for Tyskland, ikke vilde kunne offentliggøres.

Allerede den 9. April om Formiddagen fremsattes mere detaljerede Krav af den tyske Presseattaché Meissner overfor Udenrigsministeriets Pressebureau. Det tilføjedes, at man fra tysk Side ikke ønskede at have nogen direkte Kontakt med dansk Presse eller danske Preſsemænd, idet man i alle Spørgſmaal agtede at henholde ſig til Udenrigsministeriet gennem dets Pressebureau. Fra den danske Preſſes Side indtog man under de Forhandlinger, der ſenere paa Dagen og de følgende Dage fandt Sted, det Standpunkt, ſom opretholdtes under hele Beſættelſen og i den regeringsløſe Tid efter 29. August 1943, at man under ingen Omſtændigheder og i ingen Situation ønskede ſelv at have nogen direkte Kontakt med Tyskerne, men at enhver Forhandling og enhver Formidling af Krav eller Ønſker ſkulde ſke gennem Udenrigsministeriets Pressebureau. Det tyske Krav om kun at ſkulle henholde ſig til Pressebureauet faldt ſaaledes ſammen med, hvad der var Ønſket fra den danske Preſſes Side og iøvrigt oſſaa fra adskillige andre af de danske Interelſſer, hvis Forhold Pressebureauet under Krigen fik at gøre med. Medens man fra dansk Side paa enhver Maade og paa ethvert Tidſpunkt ſelv opretholdt dette Standpunkt

og bestræbte sig for at faa det respekteret fra tysk Side, kom det senere under Besættelsen adskillige Gange til mere eller mindre direkte Aktioner fra tysk Side overfor danske Blade.

Stillet overfor den Opgave at skulle varetage den danske Presses Interesser bedst muligt overfor Tyskerne søgte Udenrigsministeriets Pressebureau fra første Øjeblik og hele Besættelsestiden igennem i alle sine Overvejelser, Forhandlinger og Afgørelser at opretholde den intimest mulige Kontakt dels med den danske Presses Organisationer, dels med de enkelte Blade og de enkelte Presse-mænd. Den nyskabte Situation den 9. April 1940 og de følgende Dage blev nøje gennemdrøftet med Pressens Repræsentanter, og alle Skridt blev, hvor der var nogensomhelst Mulighed derfor, forhandlet mellem Repræsentanter for Pressens Organisationer og Udenrigsministeriet og fik i det store og hele Tilslutning. Under hele Besættelsestiden blev paa samme Maade alle opdukkende Spørgsmaal af større eller principiel Betydning, naarsomhelst det overhovedet teknisk lod sig gøre, forelagt for og gennemdrøftet med saa repræsentative Kredse af Pressen, som Omstændighederne gjorde det muligt at komme i Forbindelse med. Kun i ganske faa Tilfælde udover løbende Enkeltafgørelser indenfor Rammerne af trufne Aftaler var det nødvendigt for Pressebureauet at træffe sine Afgørelser overfor tyske Krav af nogen Betydning uden forud at have haft Lejlighed til at drøfte dem med og faa dem godkendt af Pressens Repræsentanter. Det kan tilføjes, at det rent faktisk i saa at sige alle disse Tilfælde var saaledes, at tyske Krav blev afslaaet. Disse Afslag blev alle bagefter forelagt den danske Presses Organisationer eller andre repræsentative Kredse i Pressen og blev godkendt af disse.

Det kan yderligere om hele Pressebureauets Virksomhed i Besættelsestiden siges, at det ved meget hyppige Møder dels med Pressens Organisationer, dels med ledende Redaktører, Journalister og Korrespondancebureauer, bestræbte sig for at holde Pressen underrettet om alle Begivenheder indenfor Pressebureauets Omraade og om alle Forhandlinger med Tyskerne, uanset om der for Pressebureauet i de givne Tilfælde havde været Anledning til en Stillingtagen. Det løbende Samarbejde mellem Bladene og Udenrigsministeriets Pressebureau medførte Udsendelsen af en Række fortrolige Meddelelser til Redaktionerne; der blev senere udsendt en Samling af dem, senest i Maj 1942. (Se Bilag 1). Denne Bestræbelse for paa ethvert Tidspunkt i videst mulig Udstrækning at holde Pressen underrettet om alle de skiftende Situationers Faser førte iøvrigt senere — i den regeringsløse Tid — til regelmæssig Udsendelse af et fortroligt Underretningsmateriale, der bl. a. ogsaa dækkede en lang Række af de Begivenheder indenfor Landet selv, som Pressen paa det paa-gældende Tidspunkt var afskaaret fra at kunne bringe. Tre tilfældigt valgte Eksemplarer vedlægges. (Se Bilag 2). Dette Underretningsstof stilledes iøvrigt sammen med omfattende Radioaflytninger af allieret og svensk Radio til Raadighed for en stor og voksende Kreds af Embedsmænd og andre over hele Landet. Tre tilfældigt valgte Prøver vedlægges. (Se Bilag 3).

Hvad der ovenfor er sagt om Pressebureauets Samarbejde med Pressens Organisationer, gælder i Princippet ligeledes for de andre Omraader af Pressebureauets Virksomhed under Besættelsen: i Forhold til Tidsskriftspressen, Forlæggerne, Boghandlerne og Biograferne.

Forhandlingerne den 9. April 1940 og de følgende Dage førte til Udstedelse af et Cirkulære til Pressen fra Statsministeriet af 6. Maj s. A. (Se Bilag 4). Ved Forhandlinger med Danske Dagblades Fællesrepræsentation blev der tilvejebragt Enighed om Nedsættelse af et Pressenævn, hvis Formaal var, at den danske Presse selv skulde og vilde »holde Justits« i sine egne Rækker fremfor at risikere at skulle virke under nye Lovbestemmelser. Udenrigsministeriets Pressebureau var efter den med Pressen trufne Aftale forpligtet til for Nævnet at indbringe alle Tilfælde af Overtrædelser af de gældende Bestemmelser, der efter Pressebureauets Skøn var egnede til at volde Vanskeligheder i Forhold til den af Regeringen fastlagte Politik. Nævnet blev nedsat i Maj 1940 og havde følgende Medlemmer:

Redaktør H. P. Sørensen, København, Formand,
 Redaktør H. Stein, København, Næstformand,
 Redaktør Winge, Randers,
 Redaktør Quist, Odense, og
 Redaktør Bigum, Holbæk.

Til Stedfortrædere valgtes følgende: d'Herrer Redaktører Svend Aage Lund, København, og Niels Hasager, København, P. Andersen, Svendborg, Frede Nielsen, Sønderborg, Dreyer, Odense, Geill, Nakskov, Valdemar Petersen, Sorø, Rye, Randers, Nygaard, Middelfart, og Abildtrup, Ringsted.

Nævnet fastsatte selv sin Forretningsorden og bestemte paa Grundlag af Henvendelser fra Udenrigsministeriet, hvilke Foranstaltninger der i Tilfælde af Overtrædelse skulde træffes overfor Bladene.

Den Praksis, der fulgte fra Pressebureauets Side med Henblik paa Indbringelse af Sager for Nævnet og et tilsvarende Nævn for Tidsskriftspressen, var dels at rejse Sager under det ovennævnte Hensyn, dels til Nævnet at videreekspedere Krav om Nævns sag, der var fremsat fra tysk Side og ikke kunde afværges, dels endelig i nogle faa Tilfælde, hvor en Overtrædelse af de fastlagte Regler skønnedes at kunne medføre større Risikoer for vedkommende Blade, at indbringe Sag for Nævnet som en Slags forebyggende Foranstaltning. De faa Tilfælde, der her er Tale om, ligger alle forholdsvis sent under Besættelsen — men naturligvis inden 29. August 1943, hvor Pressenævnets Virksomhed øjeblikkelig standsedes —, og det gælder, saavidt det erindres, undtagelsesfrit om disse Tilfælde, at der umiddelbart efter fremkom meget skarpe tyske Klager og Krav om meget vidtgaaende Foranstaltninger. Det maa herved erindres, at dette var paa et Tidspunkt, hvor man fra tysk Side allerede havde gennemført en langt skarpere Linie end i Besættelsens første Tid. Under Henvisning til, at Udenrigsministeriets Pressebureau allerede havde taget Skridt til at indbringe vedkommende Sag for Nævnet, lykkedes det i næsten alle de her omtale Tilfælde at afværge de skarpe Foranstaltninger, der fra tysk Side rejstes Krav om.

Pressenævnet, der som nævnt fungerede indtil 29. August 1943, behandlede en lang Række Sager og afsagde i mange af dem Bødedomme. Den skærpede Holdning, som Tyskerne efterhaanden kom til at indtage, medførte, at Nævnet fandt det nødvendigt at forhøje Bødebeløbene udover, hvad den første Tids Praksis medførte. Iøvrigt kan det siges om Nævnets Virksomhed, at man i vid og stigende Udstrækning tog sig saa god Tid til sine Overvejelser, at Sager, der oprindeligt fra tysk Side havde været omgivet med stor og lidenskabelig Interesse, mere eller mindre gik i Glemmebogen og kunde afgøres med ubetydelige Bødedomme eller endog med Frifindelser. Det samlede Bødebeløb holdtes under hele Besættelsen i Forvaring af Pressens Organisationer og er siden blevet bestemt for Formaal, der ikke vilde have skabt Tilfredshed hos Tyskerne.

Medens man fra tysk Side oprindeligt erklærede, at man ikke havde andre end rent negative Krav at stille til den danske Presse, ændredes dette Standpunkt allerede forholdsvis tidligt under Besættelsen derhen, at man ønskede en positiv Stillingtagen fra Pressens Side overfor de militære og politiske Problemer, der interesserede Tyskland i dets Krig med de Allierede. Der var i den danske Presse og mellem denne og Pressebureauet Enighed om, at man i videst Udstrækning og med ethvert til Raadighed staaende Middel skulde undgaa Imødekommen af disse Ønsker. De var til Stadighed Genstand for de mest indgaaende Forhandlinger mellem Pressebureauet og Pressens Repræsentanter. I en lang Række Tilfælde lykkedes det helt at afvise de tyske Krav. I andre Tilfælde — dette var paa et Tidspunkt, hvor Tyskernes Holdning i det hele var skærpet meget, og hvor alvorlige Konsekvenser ikke alene for Pressen, men ogsaa iøvrigt maatte tages i Betragtning som nærliggende Muligheder — blev der reageret saaledes overfor tyske Krav, at et Antal Blade eller Pressen mere eller mindre som Helhed tog de paagæl-

dende Emner op til Behandling, men med største Omhu undgik i sin Behandling af de paagældende Emner at fremsætte som egne Synspunkter nogetsomhelst Synspunkt, som ikke stemte med vedkommende Blades egen Opfattelse. Artikler af denne Art gav Anledning til mangfoldige og ofte meget skarpe Klager fra tysk Side, undertiden ved Presseattaché Meissner, undertiden — i den senere Periode — fra Dr. Werner Best. I adskillige Tilfælde var Klagerne ledsaget af vidtgaende Trusler.

Efter 29. August 1943, hvor Pressebureauet kun fortsatte sin Virksomhed efter direkte Opfordring fra Pressens Side, (se Bilag 5: Skrivelse af 30. August 1943 fra Københavns Redaktørforening, og Bilag 6: Skrivelse af s. D. fra de fire politiske Korrespondancebureauer), og hvor en væsentlig Del af Kontrollen med Pressen overtoges af Tyskerne selv, blev Spørgsmaalet om Offentliggørelse i den danske Presse af Stof, hvori Tyskerne var interesserede, stadig mere brændende og stadig vanskeligere. Fra dansk Side indtog man — tvunget af Nødvendigheden og for at undgaa en tysk Overtagelse af Pressen i Lighed med, hvad der formelt eller reelt var sket i alle andre af Tyskerne besatte Lande — den Holdning, at Stof, i hvilket Tyskerne var interesserede, kun vilde kunne offentliggøres, forsaavidt det med Tydelighed fremgik, at dette Stof ikke udtrykte Bladets egne Anskuelser. Medens man fra tysk Side i Princippet og til at begynde med erklærede at ville respektere dette Standpunkt, viste det sig i Praksis overordentlig vanskeligt at gennemføre det. Tysk inspirerede Artikler eller andet Stof af tysk Interesse, baade af ræsonnerende og af efterretningsmæssig Karakter, fremkom navnlig efter 29. August 1943 i en stadig stigende Strøm med Krav om Offentliggørelse. Oftest ønskedes det offentliggjort som Fællesstof for hele Pressen. Næsten i hvert eneste Tilfælde gav de tyske Krav om, med hvilken »Manchet« (se Bilag 7) vedkommende Stof skulde fremtræde (d. v. s. med hvilken indledende Bemærkning om, hvorfra Stoffet hidrørte), Anledning til lange og vanskelige Forhandlinger, idet man fra tysk Side ønskede Manchetten saa nært som muligt op til, hvad et Blad vilde sige om en Artikel, hvis Indhold det billigede, medens man fra dansk Side ønskede at tilkendegive saa klart som overhovedet muligt, at Artiklen ikke var Udtryk for Redaktionens Anskuelser. Den danske Presses Holdning paa dette specielle Omraade var, at man under ingen Omstændigheder vilde give efter, og det lykkedes — en enkelt Gang under Trusel om, at hvis Artiklen ikke blev bragt paa en saadan Maade, vilde man fra tysk Side ovetage hele den danske Presse — at opretholde dette Standpunkt fuldtud. Det ligger i Sagens Natur, at Pressebureauet meget ofte maatte tage de paagældende Forhandlinger med Tyskerne uden at kunne referere den enkelte Sag til Pressen. Men Pressebureauets Holdning, der i Overensstemmelse med Pressens var den, at her kunde overhovedet ingen Eftergiven tænkes, blev i alle Tilfælde, hvor Forudforhandling ikke havde kunnet finde Sted, bagefter tiltraadt af Pressen. Det kan derfor siges, at intet dansk Blad under Besættelsen, end ikke i den regeringsløse Tid efter 29. August 1943, har behøvet at bringe nogen Artikel som redaktionel Artikel, som det ikke efter sin egen bedste Overbevisning havde kunnet bringe. Det ubetingede »vil ikke«, som her blev sat ind af hele den Presse, der kunde kaldes dansk, er utvivlsomt en Hovedaarsag til, at den danske Presse Besættelsen igennem formaaede at bevare sine Læseres fuldkomne Tillid.

Ved Kuppet den 29. August 1943 ændredes, som ovenfor omtalt, hele Situationen fundamentalt. Indtil da havde Udenrigsministeriets Pressebureau efter Aftale med den danske Presse været dens Repræsentant i Forholdet til de tyske Myndigheder. Den 29. August overtog Tyskerne selv Censuren og gennemførte den ved Hjælp af tyske Pressemænd og tyske Militære. Efter Anmodning fra Pressen gik Pressebureauet ind paa i den nye Situation at ville søge at optræde paa Pressens Vegne, saaledes at Bladene kunde undgaa enhver direkte Kontakt med Tyskerne og den tyske Censur. Hele denne Periode igennem kan det siges, at Censuren var præget af den største Usikkerhed fra tysk Side. Overfor f. Eks. Nyhedsstof vedrørende Sabotage indtoges med Ugers eller Dages Mellemløb Standpunkter, der var saa langt fra hinanden som overhovedet vel muligt: fra fuldkommen Nægtelse af enhver Omtale til Tilladelse af den mest udførlige Omtale. Den samme Svingen

fra den ene Yderlighed til den anden viste sig overfor Meddelelser om Krigsbegivenheder indenfor Danmark, Terrormord, Clearingdrab og alle andre Begivenheder af politisk eller militær Betydning. Den Serie af Meddelelser til Redaktionerne, som udsendtes i denne Periode, og hvori ofte de betydningsløse Momenter gøres til Genstand for detaljerede Instruktioner, udgør en interessant Lektüre til Bedømmelse af de skiftende Stemminger, der beherskede de tyske militære og politiske Myndigheder i Besættelsens sidste Aar. Overfor Ritzaus Bureau og Bladene fremtraadte disse Instruktioner, forsaavidt de stammede fra tysk Side, med Underskriften »Censuren«. Forsaavidt de var Udtryk for, hvad danske Interesser henstillede til Bladene, var de underskrevet »Udenrigsministeriets Pressebureau«.

Overfor en Række danske Presse mænd og Blade foretog man fra tysk Side Aktioner, der tiltog i Skarphed, som Tiden gik. Straks ved Besættelsens Indtræden blev der nedlagt Forbud mod, at to fremtrædende Presse mænd, Redaktør Nic. Blædel og Redaktør Frantz v. Jessen, overhovedet maatte skrive i Pressen. Paa senere Tidspunkter krævedes Afskedigelse af fremtrædende Presse mænd, hvis Virksomhed havde givet Anledning til tysk Misfornøjelse, først og fremmest Redaktør Gunnar Helweg-Larsen, Redaktør Aage Schoch og Redaktør H. P. Sørensen. I adskillige af de Tilfælde, der var Tale om, lykkedes det ved Forhandlinger, som strakte sig over Maaneder, enten at udskyde Spørgsmalets Afgørelse eller helt at afværge de tyske Krav. Ogsaa overfor forskellige Blade blev der truffet direkte tyske Foranstaltninger. Saaledes var »Demokraten« i Aarhus og »Bornholms Avis« begge forbudt i nogle Dage, og i Perioder krævedes »Kristeligt Dagblad« og »Nationaltidende« underkastet direkte Censur for alt — eller en Del af — deres Stofs Vedkommende, og desuden var »B.T.«s og »Berlingske Tidende«s Telegramstof en Tid i 1945 underkastet særlig Censur. Censuren udøvedes af Pressebureauet i godt Samarbejde med de paagældende Redaktioner.

For Tidsskriftspressens Vedkommende blev der efter tysk Krav udøvet en Kontrol, som under Hensyn til disse Blades fra Dagspressen vidt forskellige Karakter kunde have et meget løsere Præg end Kontrollen med Dagspressen. Den udøvedes under stadige og fortrolige Forhandlinger mellem Pressebureauet og dels Tidsskriftspressens Organisation, dels de enkelte Blade.

I Forbindelse med Justitsministeriet og i nært Samarbejde med Biografjernes Organisationer behandlede Udenrigsministeriets Pressebureau under Besættelsens skiftende Faser en lang Række Problemer, der rejstes fra tysk Side, med Hensyn til hvilke Films der kunde spilles — paa et forholdsvis sent Tidspunkt gennemførtes efter lange Forhandlinger et tysk Forbud mod engelske og amerikanske Films — og endvidere om Fremførelsen af tyske Films. Fra Biografjernes Side var man naturligvis i det store og hele meget stærkt imod overhovedet at opføre tyske Films. Under Forhandlingerne med Tyskerne, der fandt Sted gennem Justitsministeriet og Udenrigsministeriets Pressebureau, søgte disse danske Myndigheder i videst mulig Udstrækning at holde de tyske Krav tilbage og at dokumentere de Vanskeligheder, saavel fra Biografjernes som fra Publikums Side, som Kravene Gennemførelse vilde medføre.

I nøje Samarbejde med dels Forlagenes, dels Boghandlernes Organisationer behandlede Pressebureauet under Besættelsen Spørgsmaalet om, hvilke Bøger der kunde importeres, hvilke Bøger der kunde oversættes, og hvilke danske Bøger der kunde udkomme. Fra tysk Side rejstes mange Gange meget vidtgaaende Krav, men under Forhandlingerne lykkedes det i vid Udstrækning at holde disse tilbage. Indførselen af moderne allieret Litteratur blev dog paa et forholdsvis tidligt Tidspunkt standset, og i Besættelsens sidste Aar maatte der gennemføres en Censur over al importeret Litteratur, der i Hovedsagen naturligvis var vendt imod svensk Litte-

ratur. Censuren gennemførtes af Udenrigsministeriets Pressebureau saaledes, at man tillod Import af alle de Bøger, der ikke ganske klart var saa direkte og stærkt tysk fjendtlige, at deres Opdukken i Boghandlerne nødvendigvis vilde medføre en tysk Reaktion med Overtagelse af Kontrollen ved Tyskerne selv. Fra Bogimportørernes Side var man — forsaavidt angaar den Omsætning, der fandt Sted over Skranken — meget interesseret i et positivt Samarbejde med det angivne Formaal.

Ogsaa Spørgsmaalet om Import af udenlandske Aviser maatte Pressebureauet behandle. Hovedproblemet her var den svenske Presse, og fra tysk Side blev der nedlagt Forbud paa Forbud, efterhaanden som det viste sig, at svenske Blade, som Udenrigsministeriets Pressebureau havde ladet gaa igennem, fik en omfattende Læserkreds, og saaledes efter tysk Opfattelse var i Stand til at paavirke større Kredse af Befolkningen. Intet Indførselsforbud vedrørende udenlandske Blade er blevet udstedt af Pressebureauet paa dets eget Initiativ. Under gentagne Forhandlinger lykkedes det adskillige Gange for kortere eller længere Perioder at lempe tyske Forbud, bl. a. saaledes at danske Redaktioner og andre særlige danske Modtagere, uanset normalt gældende Forbud, vedblivende kunde modtage svenske Blade.

Med Gennemførelsen af den under Besættelsen etablerede Telegramcensur havde Udenrigsministeriets Pressebureau i Realiteten meget lidt at gøre. Man modtog fra Censurens tekniske Ledelse Rapporter og Referater af Aflytninger, som imidlertid aldrig gav Anledning til Skridt fra Pressebureauets Side. Umiddelbart ved Kuppet den 29. August 1943 blev Pressebureauets Chef, der hidtil formelt havde staaet som Medleder af denne Censur, ved tysk Ordre afskaaret fra enhver Forbindelse med den.

Wellington, den 28. April 1948.

sign. **Karl I. Eskelund.**

Fortroligt

PRIVAT TIL REDAKTIONERNE

**UDENRIGSMINISTERIETS
FORTROLIGE MEDDELELSER
TIL REDAKTIONERNE**

(Afsluttet 31. Maj 1942)

Den nærmere Gennemførelse af Enkeltheder i Statsministeriets Cirkulære af 6. Maj 1940 til Pressen om det løbende Samarbejde mellem Bladene og Udenrigsministeriets Pressebureau har medført Udsendelsen af en lang Række fortrolige Meddelelser fra Udenrigsministeriets Pressebureau til Redaktionerne. For at lette Oversigten over disse løbende Meddelelser, har Udenrigsministeriets Pressebureau tilvejebragt en Samling af de Henvendelser til Redaktionerne, der i dette Øjeblik har aktuel Betydning.

København, den 31. Maj 1942.

UDENRIGSMINISTERIETS
PRESSEBUREAU

kan kaldes paa følgende Telefoner:

I Tiden Kl. 6—9:
Central 52078 og Palæ 8600

I Tiden Kl. 9—19:
Central 7028, Palæ 8600 og
Stat 200

I Tiden Kl. 19—1:
Central 52078 og Palæ 8600

I Tiden Kl. 1—6 vil man i særligt
vigtige Tilfælde kunne kalde Palæ
883 eller Stat 804 (Kontorchef Eske-
lunds private Telefoner) eller Gen-
tofte 1538 (Fuldmægtig Bodenholts
private Telefon).

Lørdag lukker Central 7028 Kl. 17.
Er man i Tvivl om en Artikel, No-
tits eller lignende, bør man spørge
Pressebureauet.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Aggersundbroen	41
Annoncer og Cirkulærer	41
Antikominternpagten	41
Arbejdere til Tyskland	41
Automobilvej til Rødbyhavn	42
Besætningsreduktioner	42
Billedstof	42
Bombeangreb paa danske Fiskekuttere, Engelsk	44
Brugen af Stof fra andre Blade	44
Brændselsordningen	46
Brændselsituationen	46
Brødspørgsmaalet	46
Bøger	46
Christmas Møller	47
Cour, la, Vilh., Dr.	47
Dansk nationalsocialistisk Arbejder-Parti	48
Danske dræbt i Udlandet	48
Danske Gesandtskaber og Konsulater i Udlandet	49
Danske i England	50
Den danske Hær	50
Den danske Marine	50
Demonstrationer	51
Domme	52
Eftersøgning af Udlændinge	53
Ekspllosioner	53
Eksport	53
Eksportpriserne for Kvæg	54
Evakuering	54
Fiskeri	54
Flyvning (civil)	54
Fodtøjs Standardisering	55
Forbud mod Indførsel af svenske Blade	55
Fremmede Gesandtskaber og Konsulater i Danmark	55
Frikorps Danmark	56
Grosserer-Societetets Komité's Handelsberetning	56
Grænsespørgsmaal	56
Grønland	58
Handelstraktater	58
Hedebrande	58
Hesteopkøb	59
Højspændingsanlægsledninger	59
Idræt	59
Import- og Produktionsforhold	59
Indskrænkninger paa Restaurationerne	60
Isen i de danske Farvande	60
Justitsministeriet	60
Kapital- og Betalingsbalance i 1940	60
Kommunistpartiet	60
Krigsforsikringen	61

	Side
Kronehævningen	61
Landbrug	61
Ledige Penge	61
Legitimationskort i Jylland	62
Lillebæltsbroen	62
Luftangreb, Luftalarm, Bombeangreb o. lign.	62
Maksimalpriser	66
Miner	66
Mørklægning	67
Niende April	67
Norge	67
Overskrifter, Hovedrubriker	71
Politiet	71
Privatbaneforhold	71
Radioen	72
Rationering	73
Redaktionsforhold	73
Rejser til Tyskland	74
Rigsdagen	74
Sabotage	74
Salg af Arealer til militære Formaal	74
Salg af Varer til den tyske Værnemagt	75
Skydevaaben (Opbevaring)	75
Smør og Ost	75
Spionage	75
Sport	76
Statistiske Oplysninger	76
Statsregnskabet	76
Stoppris for Salg af Okser og Kalve	76
Straffelovs-Tillægget	76
Suspenderet Lærer	76
Svinetællingerne	77
Søfart	77
Telegrammer og Breve fra Korrespondenter i Udlandet	82
Telegrammer fra Stockholm om Krigsbegivenheder	82
Tyske Besættelsestroppers daglige Færden	83
Tyske Pengesedler	84
Udenlandske Forhold (herunder Böhmen-Mähren, Finland, Frankrig, Holland, Island, Italien, Sovjetunionen etc.)	84
Udenlandske Tilgodehavender	87
Udlændinge i Danmark	87
Uønskede Udtryk	87
Valg, kommunale	87
Vandkraftcentraler	87
Vejrberetning	87
Vinduesudstillinger af Madvarer	87
V.V.V.	88
Æbleeksport	88
Øvelseskydninger	88
Diverse Emner	88

Aggersundbroen

1. ^{11/3} 1942. Der maa ikke i Pressen bringes Billeder af den nye Aggersundbro saa lidt som nærmere Oplysninger af teknisk eller beskrivende Art angaaende Broen.

2. *Aggersundbroens Indvielse.* ^{20/5} 1942. Aggersundbroens Indvielse maa kun omtales i de lokale Blade i Aalborg, Hjørring og Thisted Amter. Der maa dog ikke bringes nogensomhelst Omtale af Broens tekniske Forhold (Broens Maal, Højde, hvilke Materialer der er benyttet til Bygningen o. lign.), saa lidt som om dens trafiktekniske Betydning. Derimod er der intet i Vejen for at beskrive Færgestedets Historie gennem Tiderne.

De nærmere Arrangementer med Hensyn til Indvielsen, f. Eks. Gæsternes Navne og Højtidelighedens Enkeltheder o. lign., maa gerne gøres til Genstand for Omtale, ligesom der intet er til Hinder for at bekendtgøre Lukning og Aabning af Broen paa selve Aabningsdagen. Fotografering af selve Broen er forbudt.

Annoncer og Cirkulærer

R.B. ^{3/10} 1941. En Annonce fra K.K.K.K. Olieaktieselskab, der den 3. ds. er optaget i forskellige Blade, gaaende bl. a. ud paa, at K.K.K.K. paa Grund af rigelige Lagre af Benzin, Petroleum og Solarolie kan tilsikre fremtidige Kunder regelmæssige Leveringer, maa ikke mere optages i Bladene.

Antikominternpagten

1. R.B. ^{24/11} 1941. Ritzaus Bureau erfarer, at Udenrigsminister Scavenius Mandag Formiddag er afrejst til Berlin for Tirsdag at tilkendegive Danmarks Tiltræden af Antikominternpagten. En officiel Meddelelse om Sagen forventes udsendt i Løbet af Mandagen.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Kommentarer hertil maa ikke bringes, før den ovenfor nævnte officielle Meddelelse foreligger.

2. R.B. ^{24/11} 1941. Det er tvivlsomt, om den Mandag Middag bebudede Meddelelse fra Regeringen om Danmarks Tiltræden af Antikominternpagten kan offentliggøres før i Løbet af Tirsdagen. Der erindres om, at der ikke maa bringes redaktionelle Kommentarer til Sagen, før denne Meddelelse fra Regeringen foreligger.

Arbejdere til Tyskland

1. R.B. ^{23/5} 1940. Det tyske Gesandtskab meddeler Torsdag, at der i København er indrettet et Kontor for Arbejdsanvisning i Tyskland i Vesterport, Værelse 176, Telefon C. 3312, Lokal 45. Arbejdssøgende kan hver Dag fra Kl. 9 til 16 og Lørdag fra Kl. 9 til 13 faa nærmere Oplysninger om Arbejdsmuligheder og Betingelser i Tyskland.

Ovenstaaende Meddelelse maa ikke kommenteres.

2. R.B. ^{10/12} 1941. Som anført i Pressebureauets Ugemeddelelser Nr. 7 for 8. Marts og Nr. 21 for 14. Juni d. A. maa der ikke i Bladene optages Annoncer fra Private om Antagelse af dansk Arbejdskraft til Tyskland, idet Hvervning kun ønskes foretaget gennem de herværende tyske Arbejdsanvisningskontorer. En Undtagelse er dog gjort for saadanne danske Firmaer, der har Entrepricer i Tyskland, og som for egen Regning søger Arbejdere til Udførelse af disse Entrepricer.

Det har imidlertid vist sig, at denne Undtagelsesbestemmelse har givet Anledning til Misbrug. Annoncer fra andre end de offentlige tyske Arbejdsanvisningskontorer om Hvervning af danske Arbejdere til Udlandet vil derfor fremtidig først kunne optages, naar Annoncøren forelægger en fra Udenrigsministeriets Kommitterede for Industrisager, Vestre Boulevard Nr. 20, København K., indhentet skriftlig Godkendelse af Annoncen.

Automobilvej til Rødbyhavn

R.B. $\frac{7}{2}$ 1941. Henvendelsen fra Kongelig Dansk Automobilklub og De Forenede Danske Motorejere til Folketingsudvalget vedrørende Automobilvejen til Rødbyhavn maa ikke gøres til Genstand for Omtale, før Meddelelse derom udsendes gennem Ritzaus Bureau.

Besætningsreduktioner

R.B. $\frac{30}{8}$ 1941. Det henstilles, at der ikke i Bladene offentliggøres Beretninger og lignende fra Konsulenter og andre angaaende Besætningsreduktionerne paa Baggrund af det af Landbo- og Husmandsforeningerne udførte Arbejde.

Billedstof

1. *Billeder vedrørende Forhold omtalt i Statsministeriets Cirkulære til Pressen Pkt. 1—3.* R.B. $\frac{9}{8}$ 1940. Paa given Foranledning indskærper Udenrigsministeriets Pressebureau, at Billederne vedrørende de i Statsministeriets Cirkulære til Pressen af 6. Maj d. A. Punkterne 1—3 omhandlede Forhold ikke maa offentliggøres, medmindre de paagældende Billeder for hvert enkelt Billedes Vedkommende af Pressebureauet er godkendt til Offentliggørelse.

2. *Fotografier af Husarkasernen i Næstved.* R.B. $\frac{20}{8}$ 1940. Bladene maa ikke bringe Fotografier af den nye Husarkasernen i Næstved, uden at Fotografierne i hvert enkelt Tilfælde har været forelagt Udenrigsministeriets Pressebureau.

3. *Billeder af Masnedøværket og Kort.* R.B. $\frac{3}{10}$ 1940. I Anledning af, at en Række københavnske Blade har bragt Billeder af Masnedøværket og et Kort, der viser Værkets Beliggenhed, gør man opmærksom paa, at Billeder af denne Art skal forevises i Udenrigsministeriets Pressebureau før Offentliggørelsen.

Billedet af Værket er nu frigivet til Brug for *den lokale Presse.*

4. *Fotografier af Fabriksbygninger o. lign.* R.B. 1941. Fotografiske Gengivelser udefra af Fabriksbygninger o. lign og da navnlig Nybygninger af denne Art maa ikke bringes i Bladene uden forudgaaende Godkendelse i Udenrigsministeriets Pressebureau, naar de paagældende Bygninger kan tænkes at have militær Interesse.

Saaledes burde der ikke fornylig være bragt Fotografier af det nye Metalværk i Glostrup.

5. *Fotografier fra Luften af Havne, Broer etc.* R.B. $\frac{14}{9}$ 1941. Paa given Foranledning indskærper Udenrigsministeriets Pressebureau, at Fotografier fra Luften af danske Byer, Havne, Værfter, Broer, Fabriksbygninger af enhver Art, Kaserner og Nybygninger ikke maa offentliggøres. Det samme gælder Bykort med Havneanlæg o. lign. samt almindelige Billeder af Nybygninger, hvis de kan give Vejledning fra Luften.

6. *Overtrædelse af Fotograferingsforbudet.* R.B. $\frac{27}{9}$ 1941. Københavns Byret har afsagt Dom i en Sag mod et Bybud i en Provinsby, der i Strid med det gældende Forbud havde fotograferet et tysk Militærfartøj, som laa i Provinsbyens Havn. Han blev idømt en Hæftestraf paa 7 Dage.

Ovenstaaende maa kun bringes i de i Helsingør og Hillerød udkommende Blade.

7. *Ny Ordning vedrørende Reportageomtale af Enkeltheder i Tilfælde af Bombenedkastninger og andre mulige Krigsbegivenheder her i Landet.* Ved Aftale med de paagældende tyske Myndigheder er der truffet en Ordning, som vil muliggøre, at der i Tilfælde af Bombenedkastninger og andre mulige Krigsbegivenheder her i Landet lokalt kan bringes Omtale af Enkeltheder udover de officielt udsendte Meddelelser, derunder ogsaa Billeder. De paagældende Artikler saa vel som Billeder skal i deres Helhed godkendes af Pressebureauet, der til sin Side drager Omsorg for, at fornøden Godkendelse fra tysk Side indhentes. Hvert enkelt Blad, som mener at kunne bringe en Reportageomtale som lokalt Stof, maa indsende Artiklen til Udenrigsministeriets Pressebureau i to Kopier.

Ligeledes maa Billeder indsendes i to Kopier, hvis der er flere Billeder nummererede. Redaktionerne maa selv beholde en tredje Kopi af saavel Tekst som Billeder. Tekst vil i den Udstrækning, Pressebureauets Arbejdskraft tillader det, kunne indtelefoneres, men da Godkendelse normalt ikke vil kunne ventes til Bladets Nummer samme Dag, bedes Indtelefonering begrænset til det absolut nødvendige. Pressebureauet vil søge Materialet godkendt, saa hurtigt det lader sig gøre, og vil straks telefonisk give Bladene Underretning med de eventuelle Ændringer. Det saaledes godkendte Stof maa ikke aftrykkes af andre Blade uden Godkendelse deraf i hvert enkelt Tilfælde. Der vil selvfølgelig ikke i Reportager kunne gives Oplysninger, Stedangivelser og lign., der er egnet til at skade den tyske Værnemagts Interesser. Nøjagtige Stedsangivelser vil det normalt være rigtigt at undgaa, bortset fra Steder hvor Spørgsmaalet om Objekter af militær Betydning overhovedet ikke kan foreligge. Ved Reportager til andre Blade end egentlige Lokalblade maa Angivelse af vedkommende Bys Navn normalt undgaaes.

Det er en Forudsætning for denne Ordning, at der udover de officielle Meddelelser, som normalt vil kunne ventes meget hurtigt, ikke bringes nogen Omtale af Krigsbegivenheder, der ikke er godkendt overfor det enkelte Blad, og at der skrives ind ved alle Overtrædelser deraf.

Det er endvidere en Forudsætning for hele Ordningens Opretholdelse, at de fastsatte Regler nøje og loyalt overholdes.

NB. Godkendelse af Tekst eller Billeder kan kun ske ved Udenrigsministeriets Pressebureau, idet ingen lokal Instans, dansk eller tysk, har Beføjelse til at meddele Godkendelse.

8. *Prb.s Meddelelse af 13. ds. ang. Tekst og Billedreportage vedrørende Bombenedkastninger og andre mulige Krigsbegivenheder.* I Fortsættelse af Meddelelsen til Redaktionerne den 13. d.M. angaaende Tekst og Billedreportage vedrørende Bombenedkastninger og andre mulige Krigsbegivenheder meddeles det, at der ikke kan gives Godkendelse bagud for Begivenheder, der ligger forud for den 13. Marts (¹⁸/₃).

9. *Lokal Reportage af Krigsbegivenheder.* ³¹/₃ 1942. I Fortsættelse af den d. 13. Marts udsendte Meddelelse om Muligheden for lokal Reportage af Krigsbegivenheder her i Landet beder Pressebureauet paa Grundlag af de Erfaringer, der er indhentet ved Reportagen fra Bombenedslaget i Gudme, være opmærksom paa følgende:

Alle Enkeltheder, der kan give Oplysninger om militærtekniske Virkninger af Bombenedslag maa undgaaes, saaledes bl. a. Oplysninger om Kraters Størrelse, Sprængvirkningernes Omfang og lignende. Hvis det ikke drejer sig om meget omfattende og alvorlige Ulykker, maa Omtalen begrænse sig til forholdsvis faa alvorligt skadede Objekter. Nøjagtige Stedangivelser indenfor det ramte Omraade maa i Almindelighed undgaaes og i al Fald holdes til de allermest skadede Objekter. Det henstilles til Bladene i alle Tilfælde, hvor der kun er ramt eller beskadiget danske civile Objekter uden militær Betydning at konstatere dette Faktum. Kommentarer til en saadan Konstatation er frie. Endvidere henstilles det, at man, hvor dette som i Tilfældet Gudme er Forholdet, konstaterer, at der ikke i Nærheden har været Objekter af militær Betydning.

Der maa ikke bringes Oplysninger om Antallet af Flyvere eller af nedkastede Bomber, det sidste i al Fald ikke naar det drejer sig om en enkelt Bombenedkastning.

De Reportageartikler, der Tirsdag og Onsdag fremkommer i Bladene i Odense og Svendborg, bedes taget som Eksempler paa, hvad der kan ventes at blive godkendt.

Der erindres endelig om, at hver enkelt Reportage, inkl. Billeder, skal indsendes til Pressebureauet til Godkendelse. Det godkendte Stof maa ikke bringes af andre Blade end det, til hvilket det er godkendt. Iøvrigt henvises til Meddelelsen af 13. Marts, der fortsat er gældende i sin Helhed (³¹/₃).

10. *Indsamling i England af Amatørfotografier.* ¹⁰/₅ 1942. Bladene bedes undlade videre Omtale af den fra Stockholm bragte Meddelelse om engelsk Indsamling af Amatørfotografier af europæiske Kyster.

11. *Lokal Reportage af Krigsbegivenheder.* I Forbindelse med Meddelelser af 13. og 31. Marts d. A. vedrørende lokal Reportage af Krigsbegivenheder meddeles, at Bladene i Fremtiden som hidtil uden forud indhentet Godkendelse vil kunne bringe almindelig Reportage om lokale Luftalarmer (derunder om de automatiske Trafikstandsninger). Omtale af Nedslag af Antiluftskyts kan kun ske efter Godkendelse i hvert enkelt Tilfælde i Overensstemmelse med Fremgangsmaaden ved Lokalreportage af Krigsbegivenheder.

Det er en Forudsætning, at Oplysninger af militær-teknisk Art, derunder nærmere Omtale af Afværgeild, Overflyvninger og lign. undgaas. Nedkastning af Bomber m. m. skal som hidtil forelægges til Godkendelse. Endvidere skal alt Billedstof forelægges.

Reportagen om Luftalarmer, der ikke maa have sensationel Form eller Udstyr, maa højst bringes to-spaltet og ikke paa Forsiden. Samtidig henledes Opmærksomheden paa, at Fotografering af nedstyrtede Flyvemaskiner ikke maa foretages uden forud indhentet Tilladelse fra vedkommende militære Myndigheder. Billederne skal forelægges Pressebureauet til Godkendelse.

30. Maj 1942 (Udsendt den 1. Juni).

Bombeangreb paa danske Fiskekuttere (Engelsk)

1. *Kutteren »Kristine« L. 28 bomberamt.* R.B. 9/7 1940. I Gaar Morges ved 7-Tiden blev Kutteren »Kristine« L. 28 af Thyborøn, mens den laa paa Fiskeri et langt Stykke ude i Havet Vest for Thyborøn, ramt af en Bombe fra en engelsk Flyvemaskine. Besætningen, 4 Mand, gik ombord i Kutterens Pram, da Kutteren, der havde lidt svær Skade, var synkefærdig. Efter 11—12 Timers Roning traf den en anden Kutter »Gertrud« L. 15 af Thyborøn, der førte Besætningen fra den sunkne Kutter i god Behold til Thyborøn.

Omtale af ovenstaaende maa kun ske indenfor Rammerne af den af Ritzaus Bureau bragte Meddelelse.

2. *Angreb paa Fiskekuttere i Nordsøen.* R.B. 23/8 1941. Meddelelse om engelske Angreb paa danske Fiskekuttere i Nordsøen maa fremtidig ikke offentliggøres uden at være frigivet af Udenrigsministeriets Pressebureau.

Brugen af Stof fra andre Blade

1. *Forelæggelse for Udenrigsministeriets Pressebureau før Optryk.* R.B. 25/4 1940. Udenrigsministeriets Pressebureau henleder Opmærksomheden paa, at paa de Omraader, hvor der i Henhold til Meddelelser, der tilgaar Redaktionerne fortroligt, skal iagttages særlige Hensyn, kan man ikke gaa ud fra, at Meddelelser eller Oplysninger, der findes i et enkelt Blad, uden videre kan benyttes af andre Blade. Redaktionerne bedes i paa-kommende Tilfælde sikre sig, at det paagældende Stof er godkendt af Pressebureauet, og hvor det drejer sig om Stof af lokal Karakter, tillige, at det kan anvendes andre Steder end i den lokale Presse.

2. *Optryk fra andre Blade og Udtalelser fra Organisationer, paa Generalforsamlinger o. lign.* R.B. 23/5 1940. Udenrigsministeriets Pressebureau beder Bladene være opmærksomme paa, at det Faktum, at en Artikel eller en Notits paa de Omraader, der omfattes af Statsministeriets Cirkulære til Pressen af 6. Maj, findes i et eller andet Blad, ikke kan tages som Sikkerhed for, at den er godkendt af Pressebureauet. Bladene bedes, for saa vidt de ønsker at optrykke saadant Stof, sikre sig — enten hos vedkommende Blads Redaktør eller hos Pressebureauet —, at saadan Godkendelse er givet. Samtidig erindres om, at Udtalelser fra Organisationer, paa Generalforsamlinger o. l. eller fra lokale Myndigheder eller Instanser i givet Fald kræver Godkendelse paa nøjagtig samme Maade som andet Stof.

3. *Digt i »Jyllandsposten« af Kaj Munk.* R.B. 20/5 1941. Et Digt i »Jyllandsposten« den 24. Maj »Nu kræver Danmark« af Kaj Munk maa ikke optrykkes i den øvrige Presse.

4. *Meddelelse i »Aftenbladet« om Vilfred Petersen.* R.B. 13/2 1941. »Aftenbladet« Meddelelse Torsdag den 13. Februar: »Vilfred Petersen kræver at blive sagsøgt«, hvori det bl. a. siges: »Han beklagede, at han ikke tidligere havde kunnet være tilstede. Han havde nemlig siddet i Beskyttelsesarrest paa Foranledning af Frits Clausen og var først lige kommet ud«, maa ikke genoptrykkes eller kommenteres.

5. *»Dansk Front« og Vilfred Petersen.* R.B. 25/1 1941. Det er indtil videre forbudt at citere eller kommentere en Artikel i Ugebladet »Dansk Front«s Fredag udkomne Nummer, Bladets Forsideartikel, omhandlende Vilfred Petersen med videre.

6. *Artikel om Bombeskader i »Randers Amts Avis«.* R.B. 1/10 1941. En illustreret Artikel, der den 30. September er bragt i »Randers Amts Avis« angaaende de engelske Bombenedslag i Odense den 12. September maa ikke omtales eller aftrykkes, saa lidt som Billederne maa reproduceres.

7. *Artikel om Flæskekort i »Sidste Nyt«.* R.B. 3/10 1941. En Meddelelse i det københavnske Blad »Sidste Nyt« for Fredag, hvori der tales om Mulighed for Indførelse af Flæskekort, maa ikke omtales eller kommenteres i Bladene.

8. *Artikel i »Sparekassetidende«.* 4/5 1942. En Artikel i »Sparekassetidende« om Eksportindtægterne bedes, forsaavidt den diskuterer Muligheden af en Tilbageholdelse af en Del af Beløbene, ladt uomtalt, idet Artiklens Formodninger paa dette Punkt er uden faktisk Grundlag.

9. *Meddelelse i »B.T.« om Storebæltsoverfarten.* 8/5 1942. En Meddelelse i »B.T.« for Fredag den 8. Maj om en Lukning af Storebæltsoverfarten maa ikke gengives.

10. *Justitsministeriet og »Kamptegnet«.* 23/5 1942. En Artikel i »Social-Demokraten« Dags Dato angaaende Justitsministeriet og »Kamptegnet« maa ikke genoptrykkes eller kommenteres.

11. *Artikel i »Jyllands-Posten« om Rationering af Kartoffelmel.* 20/5 1942. En Artikel i »Jyllands-Posten« om Rationering af Kartoffelmel maa ikke gengives. Dette Emne maa i det hele taget ikke gøres til Genstand for Omtale, jfr. tidligere fortrolige Meddelelser af 10/8 40 og 2/3 42.

12. *Artikel i »Politiken« vedrørende de internerede Danske i England.* R.B. 25/10 1941. Artiklen i »Politiken« for Lørdag Morgen den 25. ds. vedrørende de 10 internerede Danske i England maa ikke aftrykkes eller kommenteres i andre Blade.

13. *Socialdemokratiske Provinsblades Omtale af Udenrigsministeriets Pressebureau's Forbud mod Omtale af Opraabet i »Fædrelandet« for 7. Februar m. v.* R.B. 14/2 1942. En Artikel i nogle socialdemokratiske Provinsblade, der dels omtaler Forbudet fra Udenrigsministeriets Pressebureau den 7. ds. mod at omtale et Opraab fra D.N.S.A.P.s Fører, Hr. Frits Clausen, i »Fædrelandet«, dels aftrykker Afsnit af et Telegram i »Fædrelandet« for Søndag den 8. Februar, der var i Modstrid med dette Forbud, maa ikke optrykkes eller refereres, forsaavidt de nævnte to Forhold angaar.

Samtidig henleder Pressebureauet Opmærksomheden paa, at der selvfølgelig i det hele taget ikke maa bringes nogen Omtale af enkelte Henstillinger eller Forbud, der tilstilles Redaktionerne »Privat og Fortroligt«. Dette gælder saavel selve det Faktum, at der paa et eller andet Omraade foreligger saadanne Henstillinger og Forbud, som Henstillingsens eller Forbudets Indhold.

14. *Brugen af Stof fra andre Blade.* 31/3 42. En Artikel i »Finanstidende« for 18. Marts i Anledning af Beslaglæggelsen af nogle svenske Blade maa ikke optrykkes i Pressen.

15. *Biskop Berggrav arresteret.* 8/4 1942. En af »Ekstrabladet« Onsdag fra en privat Korrespondent i Oslo bragt Meddelelse om, at Biskop Berggrav er blevet arresteret, maa ikke gengives i andre Blade.

Brændselsordningen

Brændselsoliebeholdningernes Størrelse. R.B. 30/8 1940. Der maa ikke bringes nogen Art af Oplysninger vedrørende de danske Brændselsoliebeholdningers nuværende eller fremtidige Størrelse ud over, hvad der maatte blive meddelt officielt.

Brændselsituationen

Talmateriale vedrørende Brændselsimporten eller -produktionen. R.B. 5/8 1941. I Anledning af en Artikel i »B.T.« for Tirsdag den 5. ds., som indeholder meget misvisende Meddelelser om Brændselsituationen, anmodes Bladene om ikke at anvende andet Talmateriale vedrørende Brændselsimporten eller den hjemlige Brændselsproduktion, end hvad der foreligger fra officiel eller ansvarlig Side.

Brødspørgsmaalet

1. *Brødløse Dage i Hjørring.* R.B. 21/5 1941. I Anledning af, at der har været Tale om at indføre en brødløs Dag i Hjørring, har Bagermesterforeningens Formand, Bagermester J. C. Christensen, haft en Drøftelse med Formanden for Centralforeningen for Bager- og Konditormestre i Jylland, Bagermester Kjærgaard Olsen, Ry ved Silkeborg, hvorunder sidstnævnte gav Meddelelse om, at der for Tiden føres Forhandlinger med Lovgivningsmagten om en brødløs Dag over hele Landet. Saafremt Forhandlingerne gennemføres, vil den brødløse Dag blive henlagt til Søndage, der er de største Salgsdage, og hvorved der vil kunne opnaas betydelige Besparelser paa de knappe Raavarer af Sukker, Mel og Smør.

Meddelelsen fra Hjørring, De brødløse Dage, tilbagekaldes og maa *ikke benyttes.*

2. *Brødløse Dage over hele Landet.* R.B. 21/5 1941. I Anledning af fremkomne Rygter anmodes Bladene om ikke at offentliggøre nogen Meddelelse om forestaaende Indførelse af brødløse Dage over hele Landet. Det oplyses, at Handelsministeriet ikke kender noget til Forhandlinger om Foranstaltninger af denne Art, og at Brødkornsbeholdningerne iøvrigt stadig er saa rigelige, at der ikke af Hensyn hertil skulde være nogen Grund til at indføre brødløse Dage.

Bøger

1. *Boganmeldelser.* »Mr. Emmanuel rejser til Berlin«. R.B. 24/7 1940. Udenrigsministeriets Pressebureau meddeler Onsdag, at Bladene ikke maa bringe nogen Anmeldelse af Louis Goldings »Mr. Emmanuel rejser til Berlin«.

2. *Forfatteren Soyas Bog »En Gæst«.* R.B. 25/10 1941. Der maa indtil videre ikke bringes nogen Forhaandsomtale eller anden Omtale af en Bog, »En Gæst«, som Forfatteren Soya forbereder til Udgivelse paa Carit Andersens Forlag, København.

3. *Forfatteren Soyas Bog »En Gæst«.* R.B. 29/10 1941. Forfatteren Soyas Bog »En Gæst«, Carit Andersens Forlag, maa som tidligere meddelt indtil videre ikke omtales i Bladene. Forbudet omfatter ogsaa Annoncering.

4. *Forfatteren Soyas Bog »En Gæst«.* R.B. 31/10 1941. Uanset, at Beslaglæggelsen af Forfatteren Soyas Bog »En Gæst« i Henhold til Loven er bekendtgjort i »Statstidende«, maa Sagen ikke omtales i Dagspressen.

5. *Landsretsdom over Forfatteren Soya.* R.B. 23/8 1942. Forfatteren Soya er i Dag ved Østre Landsret idømt en Straf af 60 Dages Hæfte for Udgivelsen af en Bog, der var egnet til at skade Danmarks Interesser i Forhold til Udlandet. Forlagsboghandler Carit Andersen, paa hvis Forlag den paagældende Bog er udkommet, er ved Dom idømt 30 Dages Hæfte.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa kun bringes i anførte Form og maa ikke kommenteres.

6. *Kaj Munks Skuespil »Niels Ebbesen«.* 8/4 1942. Der maa indtil videre ikke bringes nogen Forhaandsomtale eller anden Omtale af Kaj Munks Bog »Niels Ebbesen«, der den 8. ds. er udkommet paa Nyt Nordisk Forlag.

7. *Bog anmeldelse.* 7/5 1942. Bladene bedes undlade videre Omtale af Bogen »Nordens Förenta Stater« ved Karl Petander, W. Kleen og Anders Örne.

Christmas Møller

1. *Fhv. Handelsminister Christmas Møller.* 13/5 1942. Forlydender angaaende forhenværende Handelsminister Christmas Møller maa ikke omtales.

2. *Fhv. Handelsminister Christmas Møller.* 15/5 1942. Udover Kommentarer i Anledning af forhenværende Handelsminister Christmas Møller maa der ikke bringes nogen-
sommelst Reportage vedrørende Rygter om de nærmere Omstændigheder ved hans Udrejse fra Danmark.

3. *Christmas Møllers Udmeldelse af det konservative Folkeparti.* 10/5 1942. Meddelelsen om forhenværende Handelsminister Christmas Møllers Udmeldelse af det konservative Folkeparti maa indtil videre ikke offentliggøres.

Cour, la, Vilh., Dr.

1. *Pjecen »Om at sige Ja — og Nej!«.* 3/2 1941. En af Dr. Vilhelm la Cour paa det 3. Standpunkts Forlag udgivet Pjece »Om at sige Ja — og Nej!«, politiske Noter til Øjeblikket — maa ikke omtales eller citeres.

2. *Artikler, Kroniker o. lign.* 12/2 1941. Artikler, Kroniker o. lign. af Dr. Vilh. la Cour maa indtil videre ikke offentliggøres i den danske Presse. Dr. la Cours litterære Produktion maa indtil videre heller ikke omtales.

3. *Grænseforeningen.* 17/2 1941. Grænseforeningen. Ritzaus Bureau erfarer Mandag: Efter at Forbindelsen mellem Grænseforeningen og det af Forfatteren Dr. Vilh. la Cour redigerede Tidsskrift »Grænsevagten« efter Aftale var ophørt i Begyndelsen af Oktober 1940, har Dr. la Cour nu meddelt Grænseforeningen, at han har nedlagt sit Hverv som Medlem af Grænseforeningens Hovedbestyrelse.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Der er truffet Foranstaltninger til, at »Grænsevagten« ikke fortsat udkommer under Redaktion af Forfatteren Dr. Vilh. la Cour. Forbudet af 12. d. M. mod at bringe Artikler, Kroniker og lign. af Forfatteren Dr. Vilh. la Cour ophæves — bortset fra Citater af »Grænsevagten« — herved, men Redaktionerne vil forstaa, at der med Hensyn til Stof fra Dr. la Cours Haand maa udvises stor Forsigtighed.

Forbudet af 8. d. M. mod »Grænsevagten« maa ikke omtales eller kommenteres.

4. *Pjecen »Ord til os i Dag — Noter til Øjeblikket«.* 5/4 1941. En af Forfatteren Docent Vilhelm la Cour paa det 3. Standpunkts Forlag udgivet Pjece »Ord til os i Dag — Noter til Øjeblikket« maa ikke omtales eller citeres.

5. *Dom over Dr. phil. Vilh. la Cour og Arne Sørensen.* 5/8 1941. En Meddelelse i »Berlingske Tidende«s 1. Udgave i Dag samt i »Jyllands-Posten« og »Jydske Tidende« angaaende en Dom over Dr. phil. Vilh. la Cour og Forfatteren Arne Sørensen, som er idømt henholdsvis 80 og 60 Dages Hæfte for Udtalelser i Pjecen »Ord til os i Dag«, maa ikke omtales eller citeres i andre Blade.

6. *Forundersøgelse mod Dr. phil. Vilh. la Cour.* 9/3 1942. Ritzaus Bureau erfarer, at Dr. phil. Vilh. la Cour sidder fængslet ved Københavns Byret, hvor der verserer en Forundersøgelse mod ham, idet han er sigtet for som Foredragsholder ved et i Begyndelsen af forrige Maaned afholdt Møde at have fremsat forskellige Udtalelser, der er egnede til

alvorligt at skade Danmarks Interesser i Forhold til Udlandet. Sagen forventes ført frem til Domsafs sigelse i Løbet af kortere Tid.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa ikke kommenteres, og den maa ikke bringes i sensationelt Udstyr.

7. Dr. Vilh. la Cour. ^{12/5} 1942. Dommen over Vilh. la Cour maa foreløbig ikke gøres til Genstand for Omtale i Bladene.

Dansk nationalsocialistisk Arbejder-Parti

1. *Møder og Demonstrationer i Roskilde.* ^{30/6} 1940. I Behandlingen af Begivenhederne ved og omkring de af D.N.S.A.P. Søndag den 30. Juni i Roskilde arrangerede Møder og Demonstrationer maa der under ingen Form ske Omtale eller gives Oplysning om de tyske Soldaters Forhold under disse Begivenheder.

2. *Mødet i Haderslev 8. December 1940.* ^{0/3} 1941. I Sagen om de af danske Nationalsocialister den 8. December 1940 i Forbindelse med et Møde i Haderslev begaaede Lovovertrædelser har Regeringen nu, udfra Ønsket om at bidrage til størst mulig politisk Afspænding her i Landet, truffet den Afgørelse, at der ikke vil blive rejst Tiltale mod de paagældende.

Samtidig er der, udfra samme Motivering, truffet Foranstaltninger til Benaadning af forskellige danske Nationalsocialister, der allerede er idømt Straf i en Række Sager af lignende Art.

Hverken foranstaaende Meddelelser eller de Sager, den vedrører, maa omtales i Pressen.

3. *Partibefaling i »Fædrelandet« for 7. Febr.* ^{7/2} 1942. En af Frits Clausen i »Fædrelandet« for i Dag paa Forsiden offentliggjort Partibefaling maa ikke optrykkes eller kommenteres.

Danske dræbt i Udlandet

1. *I Hamborg.* ^{11/5} 1941. Udenrigsministeriet meddeler Søndag: Ifølge Indberetning fra det danske Generalkonsulat i Hamborg er ved det engelske Luftangreb mod Hamborg Natten til Fredag den 9. d. M. følgende Danske blevet dræbt: Bernhard Eduard Jørgensen, Odense, Emil Ølund, Odense, og Frederik Rasmussen, ligeledes Odense. Endvidere blev nogle faa Danske saaret.

Der er gennem Udvandringskontoret blevet givet de paagældendes Familier Underretning.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Der maa — bortset fra den fynske Presse — ikke bringes anden Meddelelse end ovenstaaende. Den maa kun bringes enspaltet og med sædvanlig Sats. I Odensebladene maa Meddelelsen — om ønsket — bringes tospaltet med sædvanlig Sats. I alle fynske Blade maa der — om ønsket — bringes Nekrologer af sædvanlig Karakter.

2. ^{11/5} 1941. Meddelelsen om de i Hamborg dræbte Danske maa ikke sættes paa Bladenes »Spisesedler«.

3. *I Hamborg.* ^{13/5} 1941. Udenrigsministeriet meddeler Tirsdag: Ifølge Indberetning fra det danske Generalkonsulat i Hamborg er ved det engelske Luftangreb mod Hamborg Natten til Fredag den 9. d. M. yderligere følgende Danske blevet dræbt: Nikolaj Edvard Petersen, København, og Axel Kristensen, Hjørring.

Der er gennem Udvandringskontoret blevet givet de paagældendes Familier Underretning.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Der maa — bortset fra Nekrologer af sædvanlig Karakter i de lokale Blade — ikke bringes anden Meddelelse end ovenstaaende. Meddelelsen maa kun bringes enspaltet og kun med sædvanlig Sats og maa ikke sættes paa Bladenes »Spisesedler«.

4. I Hamborg. 10/5 1941. Udenrigsministeriet meddeler Mandag: Ifølge Indberetning fra det danske Generalkonsulat i Hamborg er ved det engelske Luftangreb mod Hamborg Natten til den 9. d. M. yderligere en dansk Statsborger, Holger Petersen, Odense, blevet dræbt. Der er gennem Udvandringskontoret blevet givet den paagældende Familie Underretning.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Der maa ikke bringes anden Meddelelse end ovenstaaende. Meddelelsen maa kun bringes enspaltet og kun med sædvanlig Sats og maa ikke sættes paa Bladenes »Spisesedler«. De fynske Blade vil yderligere kunne bringe en Nekrolog. — Meddelelsen maa ikke bringes i Radioavisen.

5. Dansker faldet paa Østfronten. 10/8 1941. En Meddelelse i »Fyens Stiftstidende« om, at en dansk S.S.-Mand, Christiansen, er faldet paa Østfronten, maa ikke bringes i andre Blade.

Danske Gesandtskaber og Konsulater i Udlandet

1. Danske Generalkonsuler i De Forenede Stater afskediget. 15/5 1941. Udenrigsministeriet meddeler Torsdag: Den 16. April d. A. udsendte Udenrigsministeriet gennem Ritzaus Bureau Meddelelse om, at den allerede tidligere tilbagekaldte danske Gesandt i Washington, Minister Henrik Kauffmann, var blevet afskediget fra Statstjenesten som Følge af, at han paa egen Haand havde afsluttet en Overenskomst med Amerikas Forenede Staters Regering om Grønlands Forsvar og havde nægtet at efterkomme den Hjemkaldelsesordre, der i Henhold til kongelig Resolution var blevet givet ham af Udenrigsministeriet.

Da Minister Kauffmann i sine telegrafiske Indberetninger til Udenrigsministeriet havde oplyst, at de øvrige til U.S.A. udsendte danske diplomatiske og konsulære Tjenestemænd principielt havde sluttet sig til hans Standpunkt (selv om Grønlandsoverenskomsten efter det foreliggende ene og alene staar for Hr. Kauffmanns egen Regning), fandt Udenrigsministeriet det nødvendigt at paalægge disse Tjenestemænd at afbryde enhver tjenstlig Forbindelse med Hr. Kauffmann samt afgive Erklæring om loyalt at ville efterleve den danske Regerings Instruktioner.

Generalkonsulerne Georg Bech i New York, Reimund Baumann i Chicago og Axel Caspar Frederik Sporon-Fiedler i San Francisco har imidlertid vægret sig ved at efterkomme denne Ordre og har endvidere nægtet at efterkomme en Ordre om at rejse til København til tjenstligt Forhør i Følge Tjenestemandsløven.

Udenrigsministeriet har under disse Omstændigheder indstillet de tre ovennævnte Tjenestemænd til Afskedigelse i Henhold til Tjenestemandsløvens Paragraf 8, Stk. 2, jfr. Paragraf 61.

Ved kongelig Resolution af 13. d. M. er denne Indstilling bifaldet.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Bortset fra Personalia anmodes Bladene om ikke at kommentere ovenstaaende. Indholdet af de i Meddelelsen omtalte Paragraffer i Tjenestemandsløven vil dog naturligvis kunne bringes.

2. Legationsraad Fensmark afskediget. 20/11 1941. Udenrigsministeriet meddeler Torsdag: Den danske Chargé d'Affaires i Teheran og Bagdad, Legationsraad A. C. Fensmark, har i et Telegram af 16. d. M. underrettet Udenrigsministeriet om, at han ved Noter til den iranske og den irakske Regering har meddelt, at han ikke længere betragter sig som Repræsentant for den danske Regering. Han har samtidig overfor de to nævnte Regeringer foretaget Skridt, der tilsigter at opretholde en officiel Position for ham i Teheran og Bagdad, og fører herved en selvstændig Politik, som er uforenelig med den danske Regerings.

Da Hr. Fensmark ved denne ansvarsløse Handling har gjort sig skyldig i en grov Embedsforbrydelse, er han ved Kgl. Resolution af Dags Dato blevet afskediget af Statstjenesten uden Varsel i Henhold til Tjenestemandsløvens Regler. Justitsministeriet er

anmodet om at ville indlede en Undersøgelse med Henblik paa de strafferetlige Følger af hans Handlemaade.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa ikke bringes i stort Udstyr, saaledes ikke udover enspaltet paa Forsiden eller tospaltet inde i Bladet. Kommentarer maa kun bringes, for saa vidt de er paa Linje med de fra Regeringens Side i Meddelelsen givne Synspunkter.

Danske i England

1. *Danish Council.* 11/10 1940. Det i London dannede »Danish Council« maa ikke omtales i Bladene.

2. 12/2 1941. Enhver Omtale af den saakaldte danske Regering i London er forbudt.

Den danske Hær

1. *Militærindkaldelser.* 3/6 1940. En gennem et københavnsk Bureau udsendt Meddelelse om danske Rekrutforhold maa ikke benyttes.

2. *Omtale af Militærforhold.* 25/4 1941. Paa given Foranledning indskærpes det, at Omtale af danske militære Indkaldelser og Forflyttelser af Mandskab eller danske militære Anlæg af fast eller midlertidig Karakter ikke maa finde Sted.

3. *Manøvrer.* 10/6 1941. Danske Militærmanøvrer, der finder Sted i den kommende Tid, maa kun omtales i de Blade, i hvis egentlige Læsekreds de finder Sted. Det henstilles, at Omtalen bliver beskeden.

4. *Kaserneindvielse i Randers.* 2/10 1941. Paa given Foranledning henstilles til Bladene, med Undtagelse af de lokale, ikke at bringe nogen Omtale af Kaserneindvielsen i Randers.

5. *Omtale af militære Dispositioner.* 9/2 1942. Paa given Foranledning minder Pressebureauet om, at der ikke i Bladene maa bringes nogen Omtale af danske militære Dispositioner. Denne Regel omfatter ogsaa Spørgsmaal om militær Flyvning eller Svæveflyvning.

Den danske Marine

1. *Danske Torpedobaade.* 15/2 1941. Paa given Foranledning meddeles, at det er forbudt at bringe nogensomhelst Meddelelse eller Dementi, der staar i Forbindelse med Forhold vedrørende danske Torpedobaade.

2. *Udnævnelser i Marinen.* 25/7 1941. H. M. Kongen har den 25. Juli paa Marineministeriets Forestilling udnævnt Kommandørkaptajn A. H. Vedel til Kontreadmiral. Kontreadmiral Vedel tiltræder Tjeneste som fungerende Chef for Søværnskommandoen og som fungerende Direktør for Marineministeriet.

Kontreadmiral Briand de Crevecoeur, der midlertidigt har forrettet Tjeneste som Chef for Søværnskommandoen, tiltræder derefter Tjeneste som Chef for Kystdefensionen.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Bladene bedes om ikke at bringe anden Kommentar til disse Udnævnelser end personlige Oplysninger om de paagældende.

3. *Danske Marinefartøjers Positioner.* I Anledning af, at »Demokraten« i sit Nummer for 23. ds. har bragt et Billede af danske Marinesoldater i Aarhus og i Teksten meddelt, at Ministrygeren »Skagerrak« for Tiden ligger i Aarhus Havn, skal man paany indskærpe, at det ikke er tilladt at offentliggøre nogen som helst Meddelelse om danske Krigsskibes Position, Bevægelser og Virksomhed.

Demonstrationer

1. *Paa Universitetet.* 13/9 1940. Der maa ikke bringes nogen Omtale af en mindre Demonstrationsperiode, der Fredag har fundet Sted paa Universitetet, eller af Forhold, der staar i Forbindelse hermed.

2. *Vedtagelse af Resolution.* 27/3 1941. Den Resolution, der vedtages paa Studentermøderne i København og Aarhus Torsdag Aften, maa ikke omtales i Bladene udover en Meddelelse om, at der vedtoges en Udtalelse i Overensstemmelse med de faldne Udtalelser.

3. *Herman Triers Statue ødelagt.* 25/11 1941. Det er forbudt i Tekst eller Billeder at bringe nogensomhelst Omtale af Væltningen og Ødelæggelsen af Herman Triers Statue paa Herman Triers Plads i København i Nat og af de Omstændigheder, der iøvrigt knytter sig til Sagen.

4. *Studenterdemonstration.* 25/11 1941. Der maa ikke bringes nogen Omtale af en Tirsdag Eftermiddag af Studenter foretaget Demonstration paa Amalienborg Plads.

5. 25/11 1941. I Fortsættelse af det i Eftermiddag udsendte Forbud mod Omtale af en Demonstration paa Amalienborg Plads meddeles, at der heller ikke maa bringes nogen Omtale af Demonstrationer senere paa Dagen.

6. *Advarsel fra Universitetets Rektor til de Studerende.* 20/11 1941. Der maa ikke i Bladene bringes nogen Meddelelse om en Advarsel, som Universitetets Rektor i Dag, Onsdag den 26. November, har rettet til de Studerende ved Universitetet.

7. *Sabotagesag paa Læsø.* 18/2 1942. En Sabotagesag paa Læsø, som Politiet for Tiden er i Færd med at undersøge, maa indtil videre ikke omtales i Bladene.

8. 10/2 1942. Der maa — bortset fra Bladene i Vendsyssel og Aalborg — ikke bringes yderligere Omtale af Politiets Bevægelser i Anledning af en Sabotageaffære paa Læsø. Selve Sabotageaffæren maa indtil videre overhovedet ikke omtales.

9. *Demonstrationer paa Kultorvet.* 5/2 1942. Ducør. Københavns Opdagelsespoliti meddeler: Natten til den 1. d. M. Kl. 4,00 og Natten til den 5. d. M. Kl. 3,45 har uansvarlige Personer foranstaltet en ulovlig Demonstration paa Kultorvet. Da Demonstrationerne maa betragtes som et alvorligt Brud paa den Ro og Orden, der bør herske i Staden, udlover Politiet en Ducør paa indtil 1000 Kroner for Oplysninger, der fører til Gerningsmændenes Paagribelse.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Meddelelsen fra Københavns Opdagelsespoliti om en Ducør i Anledning af, at uansvarlige Personer Natten til den 1. d. M. Kl. 4,00 og Natten til den 5. d. M. Kl. 3,45 har foranstaltet en ulovlig Demonstration paa Kultorvet, maa kun bringes i den udsendte Form og maa ikke kommenteres.

10. *Byretsdomme over Demonstranter d. 9. April.* 18/4 1942. Domme, der er fældet i Københavns Byret over Demonstranter den 9. April, maa indtil videre ikke omtales.

11. 19/4 1942. Det i fortrolig Meddelelse Nr. 86 i Gaar udsendte Forbud mod Omtale af Domme i Anledning af visse Demonstrationer er ophævet. Det henstilles, at Omtale af Dommene opsættes i beskedent Udstyr.

12. *Uroligheder ved K.U.-Møde i Brønshøj.* 20/4 1942. I Anledning af de i Aften ved et K.U.-Møde i Brønshøj Selskabslokaler stedfundne Uroligheder skal man, da der endnu ikke foreligger Klarhed over Affæren, henstille til Pressen at vise Tilbageholdenhed i Omtalen af Mødet og ikke slaa Sagen for stort op (enspaltet, inde i Bladet og ikke paa Spisesedlen).

13. *Uroligheder i København.* 26/4 1942. Bladene anmodes om indtil videre ikke at bringe nogen Omtale af nogle ubetydelige Uroligheder, der Søndag har fundet Sted i København.

Domme

1. *Domme for Forulempelse af tyske militære Personer.* 20/5 1941. Horsens Købstadsret har afsagt Dom i en Sag mod en tidligere adskillige Gange straffet Person Ejler Henrichsen for Forulempelse af tyske militære Personer. Henrichsen, der lige var løsladt efter en Fængslingsstraf for Tyveri, spyttede paa Gaden paa en saadan Maade, at det øjensynligt skulde være en Fornærmelse mod nogle tyske militære Personer, der i samme Øjeblik passerede forbi. Han søgte at benægte det, men Retten skønnede, at der efter de foreliggende Omstændigheder ikke kunde være nogen Tvivl, og afsagde i denne Sag, hvorunder Henrichsen tillige var tiltalt for Overtrædelse af Næringsloven, Dom, der lød paa Hefte i 30 Dage.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa kun bringes af Blade, for hvilke Begivenhederne i Horsens er Lokalstof.

2. *Dom for Ødelæggelse af Værnemagtsejendom.* 11/6 1941. R.B. Københavns Byret har afsagt Dom i en Sag, der var rejst mod to unge Mennesker, den 19-aarige Jens Erik Korsholm Jeppesen og den 18-aarige Bernhardt Hessellund Pedersen, begge af Holstebro. De havde gjort sig skyldige dels i en Række Smaatyverier og Hælerier, dels for Bernhardt Pedersens Vedkommende i Hærværk og for Jeppesens i Ødelæggelse af Materiel, der tilhørte den tyske Værnemagt. Bernhardt Pedersen kom ved Nytaarstid ind paa et Konditori i Holstebro og tog der en tysk Soldaterhue, der hang i Garderoben, rev den i Stykker og kastede den sammen med en Bajonet, der ogsaa hang i Garderoben, hen i en Krog. Jeppesen gik en Dag i April ind i et uafraaset Markørhus i en Plantage i Nærheden af Holstebro, der anvendes af den tyske Værnemagt, og ødelagde her bl. a. en Træ-Pointsviserskive. — Dommen kom for Jeppesens Vedkommende til at lyde paa Ungdomsfængsel. Bernhardt Pedersen blev idømt Fængsel i et Aar. Begge har tidligere været straffet.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende maa kun bringes i den anførte Form og Meddelelsen maa ikke bringes i Pressens Radioavis.

3. *Østre Landsrets-Dom.* 12/6 1941. En i Østre Landsret Torsdag den 12. Juni afsagt Dom i Sager mellem D.D.P.A. og henholdsvis Forvaltningsnævnet for Krigsforsikring af Løvsøre og Forvaltningsnævnet for Krigsforsikring af bymæssig Bebyggelse i Landkommuner maa ikke omtales i Bladene.

4. *Dom over Eugen Danner m. fl.* 23/6 1941. En Dom, der Dags Dato er faldet ved Københavns Byret over Eugen Danner m. fl., maa ikke omtales i Bladene.

5. *Regler for Omtale af Domme i Sager ang. Fornærmelser mod Værnemagten o. lign.* 15/6 1941. Domme i Sager angaaende Fornærmelser mod Værnemagten o. lign., der afsiges ved Domstole udenfor København, maa — med mindre Meddelelse om dem udsendes gennem Ritzaus Bureau — kun omtales lokalt og kun i en af Udenrigsministeriets Pressebureau i hvert enkelt Tilfælde godkendt Form. Domme af denne Art, der afsiges ved Domstole i København (incl. Frederiksberg og Birkerne) vil i den Udstrækning, hvori de maa omtales, blive udsendt gennem Ritzaus Bureau.

6. *Byretsdom.* 19/6 1941. Byretten har behandlet en Sag mod en ung Landsmand, der havde forsøgt at forlade Landet uden Myndighedernes Tilladelse. Den unge Mand, der kun er 18 Aar gammel, tilegnede sig i Begyndelsen af Juli i Aar en Fiskerbaad i Nøddebo Huse og forsøgte i denne at komme til Sverige. Han blev idømt en Fængselsstraf paa 2 Aar.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa kun bringes i de i Helsingør og Hillerød udkommende Blade.

7. *Domme over 4 Esbjergfiskere.* 17/6 1941. Meddelelsen om Dommene over 4 Esbjergfiskere, der har fisket paa forbudt Omraade i Nordsøen — Fjernskriver Nr. 55 Kl. 14,03 og gule Blade Nr. 7 (Nr. 356) — maa ikke offentliggøres før Fredag den 19. d. M. om Morgen og da — som tidligere meddelt — kun i den jyske Presse.

8. *Demonstrant-Dommene*. ¹⁴/₁ 1942. Dommene, der er fældet i Københavns Byret over Demonstranter i Dagene efter Danmarks Tiltræden af Antikominternpagten, maa ikke omtales, før der udsendes Meddelelse om dem gennem Ritzaus Bureau.

9. *Lensgreve Fr. Knuth, Knuthenborg, dømt for Blodskam*. ¹¹/₄ 1942. R. B. Ved Maribo Købstads Ret blev Lensgreve Fr. Knuth, Knuthenborg, i Dag for Blodskam idømt 5 Aars Fængsel. Han har været fængslet under Sagens Behandling, og 50 Dage betragtes som afsonet ved Varetægtsarresten. Grev Knuth modtog Dommen.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Bladene bedes ikke bringe anden Omtale af Sagen end ovenstaaende, og det henstilles, at Meddelelsen ikke behandles sensationelt.

10. *Dommen over Lensgreve Knuth*. ¹¹/₄ 1942. Vedrørende Dommen over Lensgreve Knuth. Det henstilles yderligere til Bladene ikke at bringe nogen Omtale af Lensgreve Knuths politiske Virksomhed samt ikke at bringe Meddelelsen paa Forsiden eller udover enspaltet.

Meddelelsen maa ikke bringes paa Bladenes Spisesedler.

11. *Dom over Orlogskaptajn Wodschow*. ¹⁵/₄ 1942. I Bladenes Referat af den Onsdag i Automobilsagen mod Orlogskaptajn Svend Wodschow afsagte Dom maa der ikke bringes nogen som helst Omtale af Kaptajnens Tilknytning til D.N.S.A.P.

Eftersøgning af Udlændinge

¹⁵/₆ 1941. Statsadvokaten paa Politigaarden i København har Mandag anmodet Ritzaus Bureau om at meddele følgende:

Opmærksomheden henledes paa, at den, der skjuler eller paa nogen Maade understøtter Udlændinge, som eftersøges af Myndighederne, det være sig med Penge, Tøj eller lignende, udsætter sig for et meget alvorligt Strafansvar, som Regel Straf af Fængsel i ikke under et Aar. Hvis derfor en Udlænding søger Skjul eller Understøttelse hos nogen, bedes vedkommende straks underrette det stedlige Politi eller Sognefogeden.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende maa kun bringes i den anførte Form, og Meddelelsen maa ikke kommenteres.

Ekspllosioner

1. *Paa Hærens Krudtværk*. ²⁴/₁₀ 1941. Paa Hærens Krudtværk i Frederiksværk skete der i Dag Kl. ca. 14 et Uheld, idet et mindre Parti Raketkrudt eksploderede. Der kom ingen Mennesker til Skade, men den Bygning, hvori Krudtet befandt sig, blev beskadiget, ligesom der sprængtes en Del Ruder. Den opstaaede Ildebrand blev straks slukket.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa kun bringes i meget beskedent Udstyr og i den anførte Form.

2. *Paa Helsingør Jernstøberi*. ²³/₁ 1942. Der maa ikke bringes yderligere Omtale af Aarsagerne til og de nærmere Enkeltheder ved Ekspllosionen paa Helsingør Jernstøberi.

3. ²⁴/₁ 1942. Den tidligere paa Aftenen (²³/₁) udsendte Tilbagekaldelse af Meddelelsen vedrørende Ekspllosionen i Helsingør annulleres herved.

4. *Eksplodingsulykke paa Frederiksberg*. ¹⁸/₂ 1942. En Eksplodingsulykke, der Onsdag Aften har fundet Sted i en Lejlighed paa Frederiksberg, maa indtil videre ikke omtales i Bladene.

Eksport

Folketingsmand Victor Larsens Foredrag. ⁵/₃ 1941. I sit Foredrag Onsdag Aften i Handels- og Kontoristforeningen om »Landbruget og de øvrige Erhverv« fremkommer Folketingsmand, Proprietær Victor Larsen med Oplysninger om de beregnede Tal for Eksport og Hjemmeforbrug i Aaret 1941 af Smør, Æg, Svin, Kvæg og Heste. Disse Tal maa ikke gengives i Pressereferater.

Eksportpriserne for Kvæg

1. *Ændringer i Eksportpriserne for Kvæg.* 13/8 1941. Under Regeringsudvalgenes Forhandlinger har Spørgsmaalet om Ændringer i Eksportpriserne for Kvæg været til Drøftelse. Da dette er blevet bekendt i en større Kreds, skal Udenrigsministeriets Pressebureau herved indtrængende erindre om, at da de paagældende Forhandlinger er strengt fortrolige, maa der ikke bringes nogensomhelst Omtale i Bladene af Forhandlingerne eller Muligheden for Prisændringer.

2. *Centralisering af Kreatursalget.* 11/2 1942. I Østre Landsret behandledes Torsdag den 12. ds. en Sag mod Kommissionær Krabbe, København, og Slagteridirektør Sørensen, Mørke. Det henstilles til Bladene i den eventuelle Omtale af Retsforhandlingerne og Dommen ikke at omtale noget Spørgsmaal om Forhandlinger om en eventuel Centralisering af Kreatursalget her i Landet og i Spørgsmaalet om Maksimalprisernes Forhold til Eksportpriserne at begrænse sig til at nævne, at Priserne til Eksport og Hjemmemarkedet ligger paa samme Niveau. Det henstilles endvidere, at dette sidste Spørgsmaal ikke fremhæves i Overskrifter eller paa anden Maade.

Evakuering

20/5 1940. Angaaende udsendte Meddelelse om Forsikringsforhold for Biler i Tilfælde af Evakuering anmodes Bladene om ikke at bringe nogen anden Meddelelse end den gennem Ritzaus Bureau udsendte og at undlade Kommentarer og i det hele taget ikke behandle Spørgsmaalet om Evakuering.

Fiskeri

1. *Møde i Esbjerg.* 14/8 1941. Et Møde, som Torsdag den 14. d. M. fandt Sted i Esbjerg angaaende forskellige Fiskeriforhold i Nordsøen, maa ikke omtales i Bladene.

2. *Fiskeri i Vesterhavet.* Esbjerg. 30/8 1941. R.B. For Esbjergkutterne er der fastsat bestemte Omraader paa Vesterhavet, hvor der maa fiskes. Fra forrige Uge foreligger Indberetning om, at 30 Kuttere har overtraadt de gældende Bestemmelser. Det er nu i en Skrivelse fra Handelsministeriet paabudt, at Kutternes Certifikater og Nationalitetsbeviser skal fjernes, og Sagen skal derefter forfølges ved Retten.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende maa kun bringes i den jydsk Presse. Domme for Overtrædelse af Forbud mod Fiskeri i bestemte Omraader i Nordsøen, der er faldet i Esbjerg, eller som matte falde i de kommende Dage, maa kun omtales i den jydsk Presse.

3. *Bøde for ulovligt Fiskeri.* 17/8 1941. R.B. Ved Retten i Esbjerg er 4 Esbjergfiskere blevet idømt Bøder for at have fisket paa forbudt Omraade i Nordsøen. Bøderne varierer fra 500 til 2000 Kroner alt efter den Fortjeneste, Fisketurene havde indbragt.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende maa kun bringes i den jydsk Presse.

4. *Udsejlingsforbud paa Vestkysten.* 23/5 1942. I Anledning af en fra Marineministeriet til interesserede Parter udsendt Meddelelse om Udsejlingsforbud fra visse Havne paa Jyllands Vestkyst mellem Kl. 23,00 og 04,00 indtil videre, anmodes Redaktionerne om ikke at omtale dette.

Flyvning (civil)

1. *Flyveplads paa Bornholm.* 12/11 1940. Under Henvisning til Oplysninger, som af Det Danske Luftfartselskab Tirsdag Eftermiddag er givet Pressen, meddeler Udenrigsministeriets Pressebureau, at der udover en Oplysning om, at der er indrettet en Flyveplads paa Bornholm, ikke maa bringes nogensomhelst Meddelelse om Flyvepladsen, dens Beliggenhed, Indretning, Omkostninger, de forudgaaende Arbejder og lignende.

2. *Det Danske Luftfartselskab genoptager Lufttrafikken.* 1/7 1941. R.B. Det danske Luftfartselskab meddeler, at Lufttrafikken fra og med Onsdag atter gennemføres i fuld Udstrækning. Det drejer sig om følgende Ruter: D.D.L.s Rute København—Rønne (2 Gange daglig), Ruten København—Berlin—München, Lufthansas Rute Oslo—København—Berlin samt D.D.L.s og A.B.A.s Ruter til Malmø.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende maa kun bringes i beskedent Udstyr.

3. *Bygning af Startbaner i Kastrup Lufthavn.* 28/7 1941. Der maa paa ingen Maade offentliggøres noget om, at der nu fra Statens Side er bevilget de nødvendige Midler, saaledes at man i den nærmeste Tid kan paabegynde det længe planlagte Arbejde i Kastrup Lufthavn med Bygningen af Startbaner til Brug for »Det Danske Luftfartselskab«. Selve Arbejdet maa heller ikke omtales under Udførelsen.

4. *Passagerer med Rute-Flyvemaskiner.* 9/8 1940. Paa given Foranledning indskærpes det, at der ikke i Bladene maa fremkomme Meddelelser om, hvem der er Passagerer med Rutemaskinerne til og fra Danmark.

5. *Passagerer med Rute-Flyvemaskiner.* 11/8 1940. I Anledning af en af Det Danske Luftfartselskab Propagandaafdeling udsendt Meddelelse om en Afrejse til Berlin med Flyvemaskine indskærper Udenrigsministeriets Pressebureau, at der ikke maa bringes Meddelelse om Passagerer paa Rutemaskiner.

6. *Ny Flyveplads ved Aarhus.* 21/10 1941. Der maa ikke bringes nogen Meddelelse i Bladene angaaende Planer om Anlæggelse af en ny Flyveplads ved Aarhus.

7. *Den nye Flyverute København—Jylland.* 24/1 1941. I Omtale af den nye Flyverute København—Jylland maa Stedangivelser vedrørende Ruten ikke bringes udover den Udformning, der findes i den af Ritzaus Bureau offentliggjorte Meddelelse.

Fodtøjs Standardisering

Omtale af Fodtøjs Standardisering. 31/3 1941. I Anledning af Meddelelser i Bladene om Standardisering af Fodtøj erindres om, at Spørgsmaal om Rationering af nye Varer, Standardisering og lignende ikke maa gøres til Genstand for Omtale, medmindre der foreligger officielle Meddelelser herom, eller de paagældende Artikler i hvert enkelt Tilfælde er godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau.

Forbud mod Indførsel af svenske Blade

»*Dagens Nyheter*«, »*Göteborg Handels- och Sjöfartstidning*« og »*Socialdemokraten*«. 19/11 1940. Et af Justitsministeriet udsendt Forbud mod Indførsel her til Landet af »*Dagens Nyheter*«, Stockholm, »*Göteborg Handels- och Sjöfartstidning*«, Göteborg, og »*Socialdemokraten*«, Stockholm, maa ikke omtales i Bladene.

Fremmede Gesandtskaber og Konsulater i Danmark

1. *De amerikanske Konsuler.* 3/7 1941. Til Meddelelsen vedrørende de herværende amerikanske Konsuler maa der ikke bringes Kommentarer. Saaledes maa de Paagældendes Navne heller ikke nævnes.

2. *De amerikanske Konsuler.* 4/7 1941. Den Torsdag Aften udsendte Meddelelse til Redaktionerne om, at der ikke maa bringes Kommentarer til den officielle Meddelelse om Anmodningen til den amerikanske Regering om at foranledige, at de herværende konsulære Tjenestemænd hjemkaldes, ændres, saaledes at almindelige politiske Kommentarer kan bringes.

3. *Den kinesiske Gesandts Afrejse*, 5/8 1941. Der maa ikke bringes nogen Føromtale af den kinesiske Gesandts Afrejse herfra Lørdag Formiddag. Fra Afrejsen maa der ingen Billeder bringes.

Frikorps Danmark

1. *Frikorps Danmarks Ledelse*, 2/7 1941. Oberstløjtnant C. P. Kryssing, Chef for 5. Artilleriafdeling, Holbæk, har med den kongelige danske Regerings Billigelse overtaget Kommandoen over Frikorps »Danmark«. Stabschef i Frikorps »Danmark« er Kaptajn af Fodfolket Thor Jørgensen. Korpset staar under Kommando af danske Befalingsmænd. Til Frikorps »Danmark« kan alle, der har aftjent deres Værnepligt efter 1931, melde sig.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Udenrigsministeriets Pressebureau henstiller til Bladene at bringe ovenstaaende Meddelelse, for saavidt det ikke allerede er sket.

2. *Det første Kontingents Afrejse*. København, 10/7 1941. RB. I Eftermiddags afgik det første Kontingent af Frikorps »Danmark« fra København. Kl. 15 marcherede de ca. 430 Mand med et tysk Militærorkester i Spidsen fra Ingeniørkasernen til Hellerup Station, hvor Afskeden fandt Sted.

Nr. 90. Kl. 18,53.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Rettelse: I Meddelelsen Nr. 90 Kl. 18,53 meddeler Udenrigsministeriets Pressebureau, at Antallet af frivillige, 430, ikke maa nævnes. Den paagældende Sætning bedes affattet: Kl. 15 marcherede de frivillige med et tysk Militærorkester

3. *Oberst Kryssing fratraadt Ledelsen af Frikorps Danmark?* 21/3 1942. Det er kommet til Udenrigsministeriets Kendskab, at der er tilgaaet forskellige Blade en Meddelelse om, at Oberst Kryssing er fratraadt Ledelsen af Frikorps Danmark m. m. Udenrigsministeriet har ingen Underretning om de i Meddelelsen omhandlede Forhold. Meddelelsen maa ikke gøres til Genstand for offentlig Omtale.

Grosserer-Societetets Komité's Handelsberetning

1. *Offentliggørelsen af handelsstatistiske Tal*, 29/5 1941. De i Grosserer-Societetets Komité's Handelsberetning for Aaret 1940 anførte handelsstatistiske Tal maa — som anført paa selve Beretningen — ikke anvendes til Offentliggørelse i Dagspressen. Dette Forbud gælder ogsaa de i den almindelige Oversigt, Formandens Beretning, Side 1—13, anførte Tal.

2. *Referat af Vareudvekslingsmødet paa Børsen*, 30/4 1942. Et Referat, som Grosserer-Societetets Komité's Pressesekretariat har udsendt angaaende Vareudvekslingsmødet paa Børsen den 29. April, maa ikke bringes før nærmere Meddelelse foreligger.

Grænsespørgsmaal

1. *Genforeningsdagen*, 15/6 1940. Der maa under ingen Omstændigheder i Dagspressen fremkomme nogensomhelst Meddelelse eller andre Artikler om Genforeningsdagen eller om de i Anledning af Genforeningsdagen eller i Forbindelse med den afholdte Forænsesmøder, Sammenkomster og lignende.

2. *Genforeningsdagen*, 9/6 1941. Der er tilgaaet Landets Politimestre Meddelelse om, at Forsamlinger, der maatte være planlagt afholdt som Genforeningsmøder den 15. Juni d. A. eller i Dagene før og efter denne Dag, ikke maa finde Sted — hverken offentligt eller i Foreninger.

Der maa ikke i Dagspressen fremkomme nogen Omtale af dette Forbud, ligesom Bladene heller ikke maa bringe nogen Meddelelse eller Artikler om Genforeningsdagen.

3. *Dybbøl-Dagen*. ^{21/3} 1941. Der maa ikke i Dagspressen bringes nogen Omtale af Dybbøl-Dagen og den dertil knyttede, af Grænseforeningen foranstaltede Indsamling over hele Landet den 18. April d. A.

4. *»De danske Forsvarsbrødre«*. ^{5/7} 1941. Efter Aftale med »De danske Forsvarsbrødre«, Kaptajn Arne Stevns, anmoder Udenrigsministeriets Pressebureau Bladene om ikke at benytte en af »De danske Forsvarsbrødre« udsendt Meddelelse om, at »Genforenings-Drengen« har naaet Myndighedsalder m. v.

5. *Afstemningsdagen den 10. Februar*. ^{28/1} 1942. Ligesom i Fjor er der tilgaaet Politimestrene i Sønderjylland Anmodning om at drage Omsorg for, at der ikke afholdes Festligheder i Anledning af Afstemningsdagen den 10. Februar d. A., hverken offentlige Fester eller Foreningsfester, og uden Hensyn til, om Sammenkomsterne afholdes et Par Dage før eller efter den 10. Februar, naar de dog har Karakter af Mindefester, samt at der nævnte Dage ikke finder Flagning Sted i Sønderjylland. En tilsvarende Anmodning er rettet til Københavns Politi og til Politiadjudanten i de sønderjydske Landsdele. Der maa ikke i Dagspressen fremkomme nogen Omtale af dette Forbud, ligesom Bladene heller ikke maa bringe nogen Meddelelse eller Artikler om Afstemningsdagen.

6. *Afstemningsdagen*. ^{5/2} 1941. Sammenkomster, der maatte være planlagt i Anledning af Afstemningsdagen den 10. Februar, og deres Aflysning maa ikke omtales i Pressen.

7. *Artikel om »Schleswigsche Kameradschaft«*. ^{24/8} 1941. En Artikel, som Redaktør Niels Hansen, Aabenraa, har skrevet i den sønderjydske Presse, og som drejer sig om det tyske Mindretals »Schleswigsche Kameradschaft«s-Organisation, maa ikke optrykkes eller kommenteres i Pressen.

8. *»Schleswigsche Kameradschaften«*. ^{3/11} 1941. Justitsministeriet meddeler: Vedkommende danske Politimyndigheder har efter Ansøgning meddelt de i Sønderjylland under Organisationens »Schleswigsche Kameradschaften« staaende Foreninger Tilladelse til at afholde Foreningsskydning paa indendørs og udendørs Kortdistancebaner. Disse Tilladelser er i Overensstemmelse med de gældende Forskrifter om Brug af Skydevaaben blevet givet paa de samme Betingelser, som er stillet ved Meddelelsen af Skydetilladelsen til Skytteforeninger under Overbestyrelsen for de danske Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeninger og Dansk Skytte Union. Samtidig er der truffet en Ordning, hvorefter Medlemmer af »Schleswigsche Kameradschaften« ved udendørs Sammenkomster (d. v. s. Skydning paa Skydebaner og ved Terrænsportsøvelser) kan benytte en til Formaålet egnet Sportspaaklædning.

Justitsministeriet har endvidere efter fra kompetent Side at have modtaget nærmere Oplysninger om »Schleswigsche Kameradschaften«s Organisation og Formaal stillet »Schleswigsche Kameradschaften« i Udsigt, at der paa enkelte tyske Festdage efter Ansøgning vil kunne meddeles Organisationens Afdelinger Dispensation fra Forbudet mod at bære Uniform og mod at gaa i Optog.

Ledelsen af »Schleswigsche Kameradschaften« vil drage Omsorg for, at Organisationens Afdelinger vil respektere de gældende Bestemmelser om Optog i Overensstemmelse med de af Myndighederne givne Anvisninger.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse skal offentliggøres i alle de sønderjydske Dagblade og kan offentliggøres i »Jydske Tidende«, men derimod ikke i Landets øvrige Presse. Ingen Kommentarer maa bringes, medmindre disse maatte være godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau.

9. *»Schleswigsche Kameradschaften«*. ^{3/11} 1941. Den af Justitsministeriet Mandag Eftermiddag udsendte Meddelelse angaaende »Schleswigsche Kameradschaften« maa foruden i de Blade, der er nævnt i den samtidig fra Udenrigsministeriets Pressebureau ud-

sendte fortrolige Meddelelse, gengives i Lokaludgaver for Sønderjylland til Blade, hvis Hovedredaktion ikke ligger i de sønderjyske Landsdele. Meddelelsen maa saaledes ikke bringes i de Lokaludgaver, der ikke er særlig bestemt for en Læsekreds i de sønderjyske Landsdele. Kommentarer maa overhovedet kun bringes i de Blade, der kan aftrykke selve Meddelelsen.

10. *Duborg-Skolen*. 23/1 1941. Bladene anmodes om ikke at bringe noget vedrørende Spørgsmaalet om Besættelsen af Stillingen som Leder af Duborg-Skolen.

11. *Duborg-Skolen*. 23/3 1941. Den pr. 23. Januar gennem Ritzaus Bureau udsendte Henstilling til Redaktionerne om at undlade Omtale af Spørgsmaalet om Besættelse af Stillingen som Leder af Duborg-Skolen bortfalder hermed.

12. *Dybbøl Dagen 1942*. 20/3 1942. Der maa ikke i Dagspressen bringes nogen Omtale af Dybbøl-Dagen og den dertil knyttede, af Grænseforeningen foranstaltede Indsamling over hele Landet den 18. April d. A.

Grønland

1. *Grønlandsdelegation*. 9/5 1940. Det henstilles til Redaktionerne ikke at bringe nogen Meddelelse om den Udsendelse af en særlig sagkyndig Grønlands-Delegation til U.S.A., som er under Forberedelse, før en Meddelelse fra Statsministeriet om Udsendelsen og dens Formaal fremkommer.

2. *Direktør Oldendows Hjemvenden*. 3/6 1940. Bladene bedes om ikke at bringe nogen Meddelelse om Direktør Oldendows Hjemvenden fra Italien og de dermed i Forbindelse staaende Forhold.

3. *Amerikanske Luftbaser paa Grønland*. 11/4 1941. Enhver Omtale af amerikanske Luftbaser paa Grønland er indtil videre forbudt.

4. *U.S.A.s Beskyttelse af Grønland*. 12/4 1941. Kommentarer til U.S.A.s Beskyttelse af Grønland er kun tilladt, naar de falder i Traad med den officielle Ritzau-Meddelelse. Bureau-Telegrammer og andre Presse-Telegrammer om denne Sag bedes inden Offentliggørelse forelagt Pressebureauet.

Handelstraktater

1. *Clearingsbalancen*. 22/6 1940. De af Nationalbanken offentliggjorte Meddelelser om Clearingsbalancen med Udlandet maa ikke kommenteres.

2. *Dansk-tyske Erhvervsforhandlinger*. 4/8 1940. Dansk-tyske Erhvervsforhandlinger. Ritzaus Bureau erfarer i Udenrigsministeriet, at en dansk Regeringsdelegation i Dag vil afrejse til Berlin for med den tyske Regering at drøfte Erhvervsspørgsmaalet.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa ikke kommenteres.

3. *Forhandlinger vedr. Samhandel med Norge*. 23/8 1940. Der maa ikke bringes nogen Omtale af Forhandlinger, der for Tiden finder Sted vedrørende Samhandel med Norge, før Meddelelse derom fremkommer gennem Ritzaus Bureau.

Hedebrande

1. *Paa Borris Hede*. 19/4 1941. En paa Borris Hede i Gaar stedfunden Brand maa ikke gøres til Genstand for Omtale i Bladene.

2. *Paa Ulfborg Hede*. 2/7 1941. Holstebro. I Gaar opstod der Hedebrand i Ulfborg Hede, tilhørende Gaardejerne A. Holm Korsgaard og Kr. Sand Korsgaard, henholdsvis

Øster og Vester Holm i Ulfborg. Med rivende Hast bredte Ilden sig i den tørre Lyng, og Slukningsarbejdet var meget vanskeligt, bl. a. var saavel Ulfborg Brandvæsen som Falcks Redningskorps tilkaldt til Assistance. Der brændte ialt ca. 200 Tdr. Land Hede.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende maa kun bringes af de lokale Blade i Holstebro, Ringkøbing, Viborg, Skive og Herning. Meddelelsen maa kun bringes i den anførte Form og i beskedent Udstyr.

3. *Hedebrande.* 2/5 1942. Paa given Foranledning erindres om Pressebureauets Meddelelse af 2. Juli 1941 om Hedebrande og lign., saalydende: »I Anledning af en mindre Hedebrand ved Ulfborg bemærkes det, at Meddelelser om Hede- eller Skovbrande og lignende indtil videre kun maa bringes af de Blade, for hvilke det er i egentlig Forstand Lokalstof, og kun i beskedent Udstyr,« og af 9. s. M., saalydende: »Meddelelser om Hedebrande og lignende, der udsendes gennem Ritzaus Bureau uden Forbehold om lokal Begrænsning af Omtalen, kan bringes af alle Blade. For saadanne Brande, der ikke meddeles gennem Ritzaus Bureau, gælder den tidligere, 2. Juli, udsendte Begrænsning vedrørende Offentliggørelse.«

Hesteopkøb

1. *Løbende Meddelelser om Opkøb af Heste.* 27/11 1941. Udenrigsministeriets Pressebureau meddeler, at Bladene fremtidigt vil kunne bringe de løbende Meddelelser om Opkøb af Heste, men disse Meddelelser maa ikke indeholde nogen Angivelse af, at Opkøbene sker til Eksport.

2. *Opkøb af Heste til Eksport.* 12/11 1941. En Meddelelse fra Venstres Pressebureau om Opkøb af Heste til Eksport i Dagene fra den 3.—8. November maa ikke benyttes.

Højspændingsanlægsledninger

6/5 1941. Der maa ikke bringes Oplysninger om nye Højspændingsanlægsledninger og lignende.

Idræt

1. *Meddelelse fra Dansk Idræts-Forbund.* 1. R.B. 17/4 1940. Udenrigsministeriets Pressebureau anmoder Bladene om ikke at bringe nogensomhelst Kommentar til nedenstaaende Meddelelse fra Dansk Idræts-Forbund.

Som Situationen nu er i Verden, har Dansk Idræts-Forbunds Bestyrelse paa et Møde den 15. April 1940 vedtaget at henstille til Specialforbundene, at Idrætsudøvere fra Udlandet indtil videre ikke skal have Tilladelse til at konkurrere i Danmark, og at der ligeledes indtil videre ikke gives danske Idrætsudøvere Licens til Konkurrencer i Udlandet. Dette gælder ogsaa Opvisninger. Bestemmelsen træder straks i Kraft.

2. *Det idrætslige Samarbejde med Udlandet.* R.B. 5/8 1940. Det idrætslige Samarbejde med Udlandet. Dansk Idræts-Forbunds Bestyrelse har Mandag afholdt Møde og vedtaget følgende Udtalelse:

Forholdenes Udvikling har medført, at Dansk Idræts-Forbunds Bestyrelse paa et Møde den 5. August 1940 har ment nu at burde stille Specialforbundene frit med Hensyn til idrætsligt Samarbejde med Udlandet, hvad angaar saavel Afholdelsen af Konkurrencer her i Landet som danske Idrætsudøvers Deltagelse i Konkurrencer i Udlandet. Dette gælder ogsaa Opvisninger. Bestemmelsen træder straks i Kraft.

Ovenstaaende Meddelelse maa ikke kommenteres, og der maa ikke bringes yderligere Oplysninger angaaende Overvejelser i Dansk Idræts-Forbund om denne Beslutning.

Import- og Produktionsforhold

8/8 1941. Under Hensyn til den uheldige Indflydelse paa Stemningen og til den Misvurdering af Forsyningsforholdene i det hele, som urigtige Talangivelser eller daar-

ligt funderede Formodninger angaaende vore Import- og Produktionsforhold kan fremkalde, anmodes Bladene indtrængende om i Behandlingen af vore Forsyningsforhold kun at operere med Oplysninger eller Formodninger, der er officielle eller stammer fra ansvarlig Side.

Indskrænkninger paa Restaurationerne

1. *Indskrænkningerne.* ²⁴/₄ 1941. I Løbet af Torsdagen den 24. April vil der fra Handelsministeriet blive udsendt en Bekendtgørelse og Cirkulære angaaende Indskrænkninger paa Restaurationerne m. v. Efter de foreliggende Omstændigheder vil den nye Ordning, der saaledes træffes, ikke kunne være anderledes. Udenrigsministeriet anmoder derfor Bladene om ikke at gøre selve Ordningen til Genstand for Kritik, men i deres Kommentarer i Hovedsagen holde sig til, hvad der fremkommer gennem Ministeriernes Pressesekretariat. Der er derimod ikke nogen Betænkelighed ved at bringe faktisk Efterretningsstof af enhver Art vedrørende Detailler om Ordningen og dens Virkninger.

2. *Rationeringsbestemmelserne paa Restaurationerne.* ¹⁰/₉ 1941. Paa given Foranledning indskærpes, at der ikke i Bladene maa rettes Kritik mod de for Restaurationerne fastsatte Rationeringsbestemmelser.

Isen i de danske Farvande

1. ⁴/₂ 1941. Paa given Foranledning indskærpes, at der ikke maa bringes nogen som helst Oplysninger om Isforhold, Isforekomster og lignende i danske Farvande.

2. *Drukneulykke ved Rude Strand.* ¹⁵/₃ 1941. I Omtalen af en Drukneulykke ved Rude Strand Syd for Aarhus maa Isforholdene ikke nævnes.

3. *Meddelelser om danske Isbrydere.* ¹⁴/₂ 1942. Opmærksomheden henledes paa, at Navnene paa de i Bælter og Sunde arbejdende Isbrydere ikke maa nævnes under eventuel Omtale af Isforholdene i de danske Farvande. Isbrydernes Positioner maa heller ikke opgives.

Justitsministeriet

1. *Omlægning i Justitsministeriets Arbejdsomraader.* ²⁰/₆ 1941. Der maa ikke i Bladene bringes Meddelelse om Omlægninger i eller under Justitsministeriets Arbejdsomraader, før der maatte fremkomme officiel Meddelelse om Sagen.

2. *Justitsministeriet og »Kamptegnet«.* ²³/₅ 1942. En Artikel i »Social-Demokraten« Dags Dato angaaende Justitsministeriet og »Kamptegnet« maa ikke genoptrykkes eller kommenteres.

Kapital- og Betalingsbalance i 1940

⁹/₈ 1940. En Meddelelse i Statistiske Efterretninger, der formentlig fremkommer 11. August og omhandler Kapital- og Betalingsbalance for 1940, maa kun bringes i béskedent Udstyr, og Spørgsmaal vedrørende Clearingstilgodehavender maa ikke fremdrages særskilt, saa lidt som de maa indgaa i Overskrifter eller Underrubrikker.

Kommunistpartiet

1. *Fængslede Kommuniste.* ²¹/₃ 1940. For Opdagelsespolitiet verserer for Tiden en Sag, hvorunder bl. a. Richardt Jensen, Thøger Thøgersen og Otto Melchior er fængslet. Der maa ikke i Bladene bringes nogen Omtale, hverken af den verserende Sag eller af disse Fængslinger.

2. *Det kommunistiske Parti.* ¹³/₈ 1941. Et Forlydende om et Forslag til Lov om Ophævelse af det kommunistiske Parti maa ikke omtales.

3. *Forvaring af Kommuniste*. 20/8 1941. Med Hensyn til den Tagen i Forvaring af ledende Kommuniste, som fandt Sted efter Udbruddet af Krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen den 22. Juni d. A., maa der ikke bringes faktiske Oplysninger eller Omtale af det Onsdag den 20. August fremsatte Lovforslag om Forbud mod kommunistiske Foreninger og kommunistisk Virksomhed.

4. *De kommunistiske Folketingsmedlemmer*. 3/0 1941. Der maa ikke i Forbindelse med Folketingets Udlevering af de 3 kommunistiske Folketingsmedlemmer eller iøvrigt bringes nogen Omtale af, hvorvidt de paagældende er i Politiets Varetægt (eller intererede).

Krigsforsikringen

17/4 1942. Paa et Møde i Aftes i Fællesforeningen af Grundejerforeninger er det blevet oplyst, at Krigsforsikringen har haft Bygningsskader til et Beløb af 4 Mill. Kroner. Denne Oplysning maa ikke offentliggøres.

Kronehævningen

1. *Omtale af og Kommentarer til Kronehævningen*. 13/3 1941. Under Hensyn til stedfindende Forhandlinger er fortsat Omtale af Spørgsmaalet om Kronehævningen eller Kommentarer til indtil nu fremkomne offentlige Udtalelser om Spørgsmaalet indtil videre forbudt.

2. 14/3 1941. Den Torsdag af Udenrigsministeriets Pressebureau udsendte Meddelelse med Hensyn til Behandling af Kronespørgsmaalet i Pressen ændres saaledes, at almindelig Drøftelse af Kronespørgsmaalet er fri. Derimod maa der ikke bringes nogen Omtale af Spørgsmaalet om stedfindende Forhandlinger med Udlandet om Kronespørgsmaalet.

Landbrug

1. *Levering til Danmark af tysk Rug*. 13/3 1942. En i »Andelsbladet« i Dag indeholdt Meddelelse om Levering til Danmark af tysk Rug i Stedet for det ifjor herfra til Norge afsendte Kvantum maa ikke optrykkes i Dagspressen.

2. *Tilbagelevering af 30.000 Tons Rug*. 1/4 1942. I »Andelsbladet« for 2. April d. A. findes en Artikel vedrørende Korn- og Foderstofmarkedet. Følgende Passus i Artiklen maa ikke omtales i Dagspressen: »Endnu er der ikke noget positivt om Tilbagelevering fra Tyskland af de 30.000 Tons Rug, der er laant Norge, men endnu er Isforholdene langt fra i Orden i de fleste nordtyske og danske Havne.

Det er fornylig meddelt, at i Tyskland søger man Fragtrum for de 30.000 Tons Rug fra første tyske Havn til danske Havne, deriblandt København, saa forhaabentlig betyder det, at Danmark i nær Fremtid kan vente disse 30.000 Tons Rug.«

Ledige Penge

1. *Forrentningen af de ledige Penge*. 30/1 1940. Paa given Foranledning minder Pressebureauet om den forleden udsendte Henstilling til Bladene om ikke at fordybe sig i Spørgsmaalet om den eventuelle Forrentning af en Del af de ledige Penge. Henstillingen omfatter ogsaa Spørgsmaalet om en forestaaende Udstedelse af Skatkammerbeviser.

2. 27/1 1942. Udenrigsministeriets Pressebureau henstiller til Bladene ikke nærmere at uddybe Spørgsmaalet om den eventuelle Forrentning m. v. af en Del af de ledige Penge.

Legitimationskort i Jylland

¹¹/₆ 1941. Udenrigsministeriets Pressebureau anmoder Onsdag Bladene om ved Behandlingen af den praktiske Gennemførelse af Bestemmelserne om Legitimationskort i visse Omraader af Jylland, Tilvejebringelse af Fotografier, tilfældige upraktiske Virkninger af Grænselinien og lignende, at undgaa Meddelelser eller Kommentarer, der kan være egnet til at fremkalde eller nære Utilfredshed med Nyordningen.

Lillebæltsbroen

1. *Sikkerhedsforanstaltninger*. ¹⁰/₁₁ 1941. Med den Mulighed for Øje, at Lillebæltsbroen skulde blive beskadiget ved Krigshandlinger, vil der blive udført visse Arbejder ved Middelfart, Strib og Fredericia. Der maa ikke i Bladene bringes nogen Meddelelse om disse Forhold.

2. *Naturfredningsnævnets Møde i Odense*. ²¹/₁ 1942. Der maa ikke — heller ikke i de lokale Blade — bringes noget Referat af Naturfredningsnævnets Møde i Odense, for saa vidt angaar Sagen om et Kabel paa Lillebæltsbroen.

Luftangreb, Luftalarm, Bombeangreb o. lign.

1. *Luftangreb paa Aalborg Lufthavn*. R.B. ²¹/₄ 1940. Angaaende Luftangrebet paa Aalborg Lufthavn og de dertil muligt knyttede Omstændigheder maa der ingen anden Meddelelse bringes end den gennem Ritzaus Bureau givne.

2. *Meddelelser om Luftværnstilstand*. R.B. ²²/₄ 1940. Der maa ikke offentliggøres nogen Meddelelse angaaende eventuel Luftværnstilstand ud over, hvad der maatte fremkomme gennem Ritzaus Bureau. Dette gælder uanset, om der af lokale, danske eller andre Myndigheder maatte blive givet Pressen Meddelelse af saadan Art til Offentliggørelse.

Der maa ikke i de Blade, der udkommer i Løbet af Dagen eller senere, offentliggøres Billeder af Aalborg Lufthavn. Heller ikke tidligere offentliggjorte Billeder.

3. *Luftværnstilstand i Aalborg*. R.B. ²²/₄ 1940. I de Meddelelser, Bladene maatte bringe angaaende Luftværnstilstanden i Aalborg, maa der ikke gives nogen Oplysning om Tab af Menneskeliv eller om Saarede eller om, at der har været andet end Luftangrebet Natten mellem Lørdag og Søndag. Dette gælder med det Forbehold, at der ikke, inden Bladets Offentliggørelse, gennem Ritzaus Bureau fremkommer officiel Meddelelse af et andet Indhold.

4. *Radioudsendelse afbrudt som Følge af Luftalarm*. R.B. ⁹/₇ 1940. Der maa ikke i Bladene bringes Meddelelse om, at Statsradiofonien Mandag Eftermiddag meddelte, at Radioudsendelsen havde været afbrudt som Følge af Luftalarm i København.

5. *Flyverangreb paa Aalborg*. R.B. ⁹/₇ 1940. Ritzaus Bureau erfarer Tirsdag: Ved et Flyverangreb paa Aalborg Mandag Aften den 8. Juli blev der kun anrettet nogle materielle Skader paa ikke-militære Objekter. Desuden blev enkelte danske Civilpersoner saarede.

Udover ovenstaaende maa der ikke gives nogen som helst Meddelelse om Luftangrebet paa Aalborg eller dets Virkninger. Heller ikke den lokale Presse maa bringe nogen som helst anden direkte eller indirekte Omtale af Angrebet.

6. *Lempelser for Pressen af Telefonforbudet under Luftalarm*. R.B. ¹⁰/₇ 1940. I Anledning af Forbudet mod Brug af Telefonen en Time efter Luftalarm, har Formanden for Danske Dagblades Fællesrepræsentation, H. P. Sørensen, forhandlet med Chefen for Statens civile Luftværn, Politiinspektør Dahl, for at opnaa Lempelser for Pressen.

Chefen for Luftværnet fandt det rimeligt og naturligt, at Pressen saa snart Luftalarmen er forbi, faar Adgang til at benytte Telefonledningerne og vil tilskrive Telefonselskaberne desangaaende. Betingelsen maa dog være, at det drejer sig om absolut vigtige

Samtaler (Forespørgsel til Udenrigsministeriet, Politiet, Luftværnsmyndigheder, til Bladets Redaktør eller lignende), og at det kun er strengt nødvendige Opringninger, der foretages. Private Samtaler er absolut forbudt.

7. *Flyveralarm og Reportage deraf.* R.B. 10/7 1940. Indtil nærmere Meddelelse fremkommer, vil Dagbladene, naar Flyveralarm er forekommet i deres Læsekreds, kunne meddele allerede i Bladets først udkommende Nummer, hvornaar saadan Flyveralarm har fundet Sted, og dertil knytte ganske almindelig Reportage, som dog ikke maa sættes sensationelt op. Der maa kun omtales Flyveralarm, som har fundet Sted indenfor hvert enkelt Blads sædvanlige lokale Læsekreds — for de københavnske Blade, København — og der maa ikke bringes nogen som helst Omtale af militære Begivenheder, Foranledningen til Flyveralarmen eller eventuelle Følger af Flyverangreb. For saa vidt specielle Omstændigheder ved Flyverangreb kan medføre særlig Omtale, maa saadan ikke ske, uden at direkte Tilladelse i hvert enkelt Tilfælde er indhentet hos Udenrigsministeriets Pressebureau, eller medmindre officiel Meddelelse udsendes gennem Ritzaus Bureau.

8. *Nedskudt engelsk Flyvemaskine.* R.B. 21/7 1940. Ritzaus Bureau erfarer: Lørdag Eftermiddag er en engelsk Flyvemaskine blevet skudt ned over Nordjylland. To af Besætningen er taget til Fange. Maskinen er bjerget.

Natten til Søndag har en engelsk Flyver nedkastet et Par Bomber i Nærheden af Kysten paa Sydøstsjælland. Den ene ramte et lille Fiskerhus, der blev ødelagt. Ejeren, der laa og sov paa Loftet, blev dræbt, og hans 16-aarige Søn alvorligt saaret.

Angaaende ovenstaaende maa der ikke bringes nogen som helst yderligere Enkeltheder, heller ikke af den lokale Presse. Eventuel Dødsannonce maa kun indeholde Vendingen »er pludselig afgaaet ved Dødens.

9. *Afværgeild.* R.B. 8/8 1940. Den tyske Værnemagt meddeler Torsdag: Natten til Torsdag har engelske Flyvere overfløjet forskellige Dele af Landet, bl. a. København. Adskillige Steder blev der givet Flyvervarsel. De engelske Flyvere blev afvist ved Afværgeild fra den tyske Værnemagt. Der blev ikke nedkastet Spræng- eller Brandbomber.

De Steder, hvor der har været Afværgeild uden Flyvervarsling, maa dette Faktum nævnes ved Angivelse af Tidspunktet, men uden nogensomhelst nærmere Detailler, bortset fra ganske almindelig Reportage af ikke-militær Karakter. Der kan med Angivelse af aktuelle Tilfælde af Skade, forvoldt ved Sprængsplinter, advares mod Faren ved at opholde sig i fri Luft eller ved Vinduer under Afværgeild.

10. *Angreb paa Aalborg Lufthavn.* R.B. 13/8 1940. Tirsdag Morgen mellem Kl. 12 og 13 har en Afdeling paa 12 engelske Bombardementsmaskiner rettet et Angreb mod Lufthavnen ved Aalborg. De blev mødt med stærk Afværgeild fra tysk Antiluftskyts og angrebet af tyske Jagermaskiner. Fem af de angribende Maskiner blev nedskudt af det tyske Antiluftskyts og 6 af tyske Jagere, saaledes at kun en enkelt Maskine kunde vende tilbage. Ganske enkelte Danske er blevet saaret under Angrebet, deriblandt et Par haardt saaret. En af dem er i Løbet af Eftermiddagen afgaaet ved Døden. Iøvrigt foreligger der, — bortset fra, at nogle Bomber, der blev nedkastet paa en Mark i Nærheden af Aalborg, dræbte nogle Heste og Kreaturer — ingen Meddelelse om materiel eller anden Skade.

Til ovenstaaende Meddelelse kan der af Bladene knyttes ikke for udførlige Beretninger fra Aalborg, hvori der i den Udstrækning, det kan gøres paa Grundlag af Øjenvidners Beretning, gives Billeder af de stedfundne Luftkampe. Disse Skildringer maa ikke indeholde Detailler, der kan give nærmere militære Oplysninger udover, hvad Øjenvidner paa Afstand er i Stand til med Sikkerhed at konstatere. Den lokale Presse kan meddele Navnene paa de saarede Danske, medens Navnet paa den Afdøde maa bringes i hele Pressen. Ingen Enkeltheder med Hensyn til, hvorledes eller hvor de paagældende blev ramt af Bombesplinter maa bringes.

Alle de af D.N.B. udsendte Telegrammer om Luftangrebet paa Aalborg annulleres.

11. *Bomber over Sydlolland.* R.B. 20/8 1940. Natten mellem Tirsdag og Onsdag er der paa en Mark paa Sydlolland af en engelsk Flyvemaskine blevet nedkastet et større Antal Bomber, hvoraf de fleste eksploderede. De anrettede ingen materiel eller anden Skade.

Ovenstaaende Meddelelse maa kun bringes af Bladene paa Lolland-Falster og maa ikke benyttes af Pressens Radioavis.

12. *Flyverangreb paa dansk Vestkysthavn.* R.B. $\frac{1}{12}$ 1940. Søndag Eftermiddag ved halvto-Tiden blev der rettet et engelsk Flyverangreb mod en dansk Vestkysthavn. Der blev ikke anrettet Skade paa noget militært Objekt. 2 danske Arbejdere blev saarede af Bombesplinter, den ene saa alvorligt, at han Søndag Aften er afgaaet ved Døden, og der blev anrettet nogen materiel Skade. Ild fra tysk Flak-Artilleri forhindrede en Videreførelse af Angrebet.

Angaaende Flyverangrebet paa Esbjerg Søndag Eftermiddag maa der ikke bringes nogen som helst anden Meddelelse end ovenstaaende, dog maa de Blade, der udkommer i Esbjerg, bringe den Saaredes og den Dødes Navne og rent personlige Oplysninger, derunder dog intet om Deres Beskæftigelse, Arbejdssted eller andet, hvoraf der kan udledes Oplysninger om Karakteren af den skete materielle Skade, saa lidt som om deres Bopæl.

13. $\frac{17}{4}$ 1941. Ritzaus Bureau erfarer Torsdag: Engelske Flyvere har Onsdag Eftermiddag nedkastet Bomber flere Steder i Jylland. 8 Civilpersoner saaredes ved Angrebene, og en af dem er i Morges afgaaet ved Døden. Den afdødes Navn er Dyrlyæge H. P. V. Andersen.

Ved Angrebene anrettedes nogen Skade paa civil Ejendom.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Der maa ikke bringes anden Meddelelse om det skete end ovenstaaende, og Meddelelsen maa ikke bringes i Pressens Radioavis.

14. R.B. $\frac{10}{4}$. Det meddeles, at de engelske Flyverangreb Onsdag Eftermiddag har krævet endnu et Dødsoffer, idet Opsynsmand A. Lidegaard i Aftes er afgaaet ved Døden paa et Hospital i Jylland som Følge af sine Kvæstelser. Afdøde blev 48 Aar gammel.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Kun lokale Blade maa bringe Nekrologer i Anledning af Opsynsmand A. Lidegaards Død. Nekrologen skal optages i vedkommende Blades Lokalrubrik paa Lidegaards Hjemegn.

15. *Beskydning fra Flyvemaskine.* $\frac{12}{12}$ 1941. En engelsk Flyvemaskine fløj Fredag ind over den sydlige Del af Jylland. Den beskød med Maskingeværer bl. a. et Tog, der holdt paa en Station, hvorved Lokomotivføreren blev saaret, mens ingen andre kom noget til. Endvidere beskød den Lastbiler paa Landevejen og forskellige civile Bygninger, uden at der blev anrettet andet end ubetydelig materiel Skade. Endelig nedkastede den Brandbomber over en Bondegaard, der nedbrændte.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa ikke bringes i anden Form.

16. *Ny Ordning vedrørende Reportageomtale af Enkeltheder i Tilfælde af Bombenedkastninger og andre mulige Krigsbegivenheder her i Landet.* $\frac{13}{3}$ 1942. Til Redaktionerne.

Privat og Fortroligt.

Ved Aftale med de paagældende tyske Myndigheder er der truffet en Ordning, som vil muliggøre, at der i Tilfælde af Bombenedkastninger og andre mulige Krigsbegivenheder her i Landet lokalt kan bringes Omtale af Enkeltheder udover de officielt udsendte Meddelelser, derunder ogsaa Billeder. De paagældende Artikler saa vel som Billeder skal i deres Helhed godkendes af Pressebureauet, der til sin Side drager Om-sorg for, at fornøden Godkendelse fra tysk Side indhentes. Hvert enkelt Blad, som mener at kunne bringe en Reportageomtale som lokalt Stof, maa indsende Artiklen til Udenrigsministeriets Pressebureau i to Kopier. Ligeledes maa Billeder indsendes i to Kopier, hvis der er flere Billeder nummererede. Redaktionerne maa selv beholde en tredie Kopi af saavel Tekst som Billeder. Tekst vil i den Udstrækning, Pressebureauets Arbejdskraft tillader det, kunne indtelefoneres, men da Godkendelse normalt ikke vil kunne ventes til Bladets Nummer samme Dag, bedes Indtelefonering begrænset til det absolut nødvendige. Pressebureauet vil søge Materialet godkendt, saa hurtigt det lader sig gøre, og vil straks telefonisk give Bladene Underretning med de eventuelle Ændringer. Det saaledes godkendte Stof maa ikke aftrykkes af andre Blade uden Godkendelse

deraf i hvert enkelt Tilfælde. Der vil selvfølgelig ikke i Reportager kunne gives Oplysninger, Stedsangivelser og lign., der er egnet til at skade den tyske Værnemagts Interesser. Nøjagtige Stedsangivelser vil det normalt være rigtigt at undgaa, bortset fra Steder, hvor Spørgsmaalet om Objekter af militær Betydning overhovedet ikke kan foreligge. Ved Reportager til andre Blade end egentlige Lokalblade maa Angivelse af Vedkommende Bys Navn normalt undgaaes.

Det er en Forudsætning for denne Ordning, at der udover de officielle Meddelelser, som normalt vil kunne ventes meget hurtigt, ikke bringes nogen Omtale af Krigsbegivenheder, der ikke er godkendt overfor det enkelte Blad, og at der skrives ind ved alle Overtrædelser deraf.

Det er endvidere en Forudsætning for hele Ordningens Opretholdelse, at de fastsatte Regler nøje og loyalt overholdes.

NB. Godkendelse af Tekst eller Billeder kan kun ske ved Udenrigsministeriets Pressebureau, idet ingen lokal Instans, dansk eller tysk, har Beføjelse til at meddele Godkendelse.

17. *Tekst og Billedreportage vedrørende Bombenedkastninger og andre militære Krigsbegivenheder.* 16/3 1942. I Fortsættelse af Meddelelsen til Redaktionerne den 13. d. M. angaaende Tekst til Billedreportage vedrørende Bombenedkastninger og andre mulige Krigsbegivenheder, meddeles det, at der ikke kan gives Godkendelse bagud for Begivenheder, der ligger forud for den 13. Marts.

18. *Trafikforstyrrelser som Følge af Overflyvning.* 23/4 1942. Mulige Trafikforstyrrelser, der er en Følge af Overflyvninger, maa ikke omtales i Bladene, med mindre positiv Tilladelse foreligger fra Udenrigsministeriets Pressebureau i hvert enkelt Tilfælde og over for hvert enkelt Blad.

19. *Overflyvning.* 24/4 1942. Ritzaus Bureau erfarer Fredag: Natten til Fredag overfløj engelske Maskiner store Dele af Landet. Der nedkastedes kun en enkelt Sprængbombe i det sydlige Jylland, hvor et Husmandshus blev stærkt beskadiget og nogle Kreaturer dræbt. Ved 2,30-Tiden er en stor engelsk Bombeflyvemaskine styrtet ned Vest for Kliplev i Sønderjylland. Tre engelske Flyveofficerer reddede sig ud af Maskinen med Faldskærm og slap uskadt til Jorden. De blev sent i Nat anholdt af Graasten Politi. Maskinen styrtede ned paa aaben Mark og brændte op i Løbet af Natten. — Forskellige Steder i Landet blev der givet Luftalarm.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Der maa ikke bringes anden Meddelelse om Overflyvningerne end ovenstaaende.

20. *Lokal Reportage af Krigsbegivenheder.* 31/3 1942. I Fortsættelse af den d. 13. Marts udsendte Meddelelse om Muligheden for lokal Reportage af Krigsbegivenheder her i Landet beder Pressebureauet paa Grundlag af de Erfaringer, der er indhentet ved Reportagen fra Bombenedslaget i Gudme, være opmærksom paa følgende:

Alle Enkeltheder, der kan give Oplysninger om militærtekniske Virkninger af Bombenedslag maa undgaaes, saaledes bl. a. Oplysninger om Kraters Størrelse, Sprængvirkningernes Omfang og lignende. Hvis det ikke drejer sig om meget omfattende og alvorlige Ulykker, maa Omtalen begrænse sig til forholdsvis faa alvorligt skadede Objekter. Nøjagtige Stedsangivelser indenfor det ramte Omraade maa i Almindelighed undgaaes og i al Fald holdes til de allermest skadede Objekter. Det henstilles til Bladene i alle Tilfælde, hvor der kun er ramt eller beskadiget danske civile Objekter uden militær Betydning at konstatere dette Faktum. Kommentarer til en saadan Konstatation er frie. Endvidere henstilles det, at man, hvor dette som i Tilfældet Gudme er Forholdet, konstaterer, at der ikke i Nærheden har været Objekter af militær Betydning.

Der maa ikke bringes Oplysninger om Antallet af Flyvere eller af nedkastede Bomber, det sidste i al Fald ikke naar det drejer sig om en enkelt Bombenedkastning.

De Reportageartikler, der Tirsdag og Onsdag fremkommer i Bladene i Odense og Svendborg, bedes taget som Eksempler paa, hvad der kan ventes at blive godkendt.

Der erindres endelig om, at hver enkelt Reportage, inkl. Billeder, skal indsendes til Pressebureauet til Godkendelse. Det godkendte Stof maa ikke bringes af andre Blade end det, til hvilket det er godkendt. Iøvrigt henvises til Meddelelsen af 13. Marts, der fortsat er gældende i sin Helhed.

21. *Lokal Reportage af Krigsbegivenheder.* I Forbindelse med Meddelelser af 13. og 31. Marts d. A. vedrørende lokal Reportage af Krigsbegivenheder meddeles, at Bladene i Fremtiden som hidtil uden forud indhentet Godkendelse vil kunne bringe almindelig Reportage om lokale Luftalarmer (derunder om de automatiske Trafikstandsninger). Omtale af Nedslag af Antiluftskyts kan kun ske efter Godkendelse i hvert enkelt Tilfælde i Overensstemmelse med Fremgangsmaaden ved Lokalreportage af Krigsbegivenheder.

Det er en Forudsætning, at Oplysninger af militær-teknisk Art, derunder nærmere Omtale af Afværgeild, Overflyvninger og lign. undgaas. Nedkastning af Bomber m. m. skal som hidtil forelægges til Godkendelse. Endvidere skal alt Billedstof forelægges.

Reportagen om Luftalarmer, der ikke maa have sensationel Form eller Udstyr, maa højst bringes to-spaltet og ikke paa Forsiden. Samtidig henledes Opmærksomheden paa, at Fotografering af nedstyrtede Flyvemaskiner ikke maa foretages uden forud indhentet Tilladelse fra vedkommende militære Myndigheder. Billederne skal forelægges Pressebureauet til Godkendelse.

30. Maj 1942. (Udsendt den 1. Juni).

Maksimalpriser

Maksimalpriser paa Torsk og Sild. 29/11 1941. Paa given Foranledning henledes Opmærksomheden paa, at der ikke maa bringes nogen Meddelelse om en af Formanden for Vestjydsk Fiskeriforening bebudet snarlig Indførelse af Maksimalpriser paa Torsk og Sild.

Miner

1. *Minebeskadigelse af Godsfærge. 15/4 1940.* Der maa ikke offentliggøres nogen som helst Meddelelse om en Minebeskadigelse af en Godsfærge, som Søndag Aften har fundet Sted i Storebælt. Forbudet er absolut og udstedt i Henhold til Handelsministeriets Bekendtgørelse af 3. og 9. September 1939. Det gælder, indtil officiel Meddelelse til Offentliggørelse fremkommer gennem Ritzaus Bureau. En saadan Meddelelse kan ikke ventes i Løbet af Natten.

2. *Ilanddrevne Miner. 25/7 1940.* Bladene maa bringe Omtale af Miner, der driver i Land paa Vestkysten af Jylland, deres Bortsprængning og lignende med dertil hørende almindelig Reportage om Publikums Uforsigtighed og lignende. Der maa ikke gives nogen Beskrivelse af Minerens nærmere Udseende, Enkeltheder i deres Indretning eller lignende.

NB. Det er kun Miner paa Jyllands Vestkyst, og ikke Miner, der maatte drive i Land andre Steder, der maa omtales.

Radioavisen maa ikke omtale Minespørgsmaalet.

3. *Ilanddrevne Miner. 10/8 1940.* Paa given Foranledning indskærpes den fortrolige Meddelelse om ilanddrevne Miner af 24. Juli om, at kun Miner, der ilanddriver paa Jyllands Vestkyst, kan omtales. Miner ilanddrevne eller bortsprængt andre Steder maa kun omtales efter direkte Godkendelse i hvert enkelt Tilfælde.

4. *Fiskekutter minesprængt. R.B. 27/2 1941.* Fiskekutteren »Frederikshavn« E. 328 af Esbjerg er antagelig i Gaar Aftes minesprængt i Nordsøen. Kutterens Besætning bestaaende af dens Fører, Søren Heide, og Bedstemanden Jens Kodahl samt Fisker Harry Muff Nielsen, alle fra Esbjerg, dræbtes. De dræbte er indbragt til Esbjerg.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Der maa ikke bringes andre Oplysninger om selve Ulykken eller dens Omstændigheder end ovenstaaende. Meddelelsen maa ikke benyttes i Pressens Radioavis.

5. *Minestrygning ved dansk Minestrygerfartøj.* 12/11 1941. Under Henvisning til, at »Nyborg Social-Demokrat« den 1. d.M. har bragt en Notits om Minestrygning ved et dansk Minestrygerfartøj, erindres der om, at det ikke er tilladt at offentliggøre nogen som helst Meddelelse om danske Krigsfartøjers Position, Bevægelser og Virksomhed.

6. 13/11 1941. Paa given Foranledning erindres om den bestaaende Instruktion, hvorefter der ikke maa bringes Omtale af Miner eller lignende — ej heller lokalt — bortset fra Miner paa Vestkysten af Jylland, med mindre saadanne Meddelelser er udsendt af Ritzaus Bureau eller i hvert Tilfælde godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau.

7. *Motorskibet »Kalundborg« udsat for Mineeksplosion.* 24/4 1942. De tidligere i Løbet af Fredagen bragte Meddelelser om Færgen, Motorskibet »Kalundborg«, annulleres og maa ikke bringes. I Stedet kan nedenstaaende Meddelelse bringes:

»Kalundborg. 24/4. Ritzaus Bureau. Motorskibet »Kalundborg« har Fredag Middag været udsat for en Mineeksplosion under Sejladningen ud af Kalundborg Fjord. Passagerer og Besætning er uskadt bortset fra nogle lettere Snitsaar af Glasstumper. Passagererne er landsat, og Skibet er ved Havn. Ritzaus Bureaus Korrespondent erfarer yderligere, at der var ca. 500 Passagerer ombord paa Færgen »Kalundborg«, da Uheldet indtraf. Straks da Uheldet skete, tog Kaptajnen Skibets Højtaler i Brug og manede alle til at være rolige, og der var ikke noget Øjeblik Tilløb til Panik. Efter at Passagererne var sat fra Borde, blev Færgen dirigeret ind. Da ialt 4 mindre Fartøjer naaede ind i Kalundborg Havn med Passagererne, holdt Ambulancer parat ved Kajen, men ingen var saaret saa alvorligt, at der blev Brug for dem.«

Ritzaus Bureau erfarer yderligere: Indtil videre sejles fra Aarhus alle lige Datoer og fra Kalundborg alle ulige Datoer.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Der maa ikke bringes nogen Meddelelse udover ovenstaaende angaaende Uheldet eller Omstændigheder knyttet dertil, hverken i de lokale Blade eller i den øvrige Presse. Meddelelsen maa ikke bringes udover to-spaltet. Der maa ingen Billeder bringes udover eventuelt et gammelt Billede af Færgen.

Mørklægning

Dispensationer fra Mørklægningen. 31/7 1940. Fra og med Onsdag Aften er de Dispensationer fra Mørklægningen, der har været givet i ganske enkelte Tilfælde, ophævede. Der maa ikke i Bladene bringes nogensomhelst Meddelelse om denne Skærpelse af Mørklægningen.

Niende April

1. *Mindeartikler.* 25/2 1941. Der maa ikke den 9. April eller i Anledning af den 9. April bringes Artikler eller andet Stof, der har Karakter af Mindeartikler eller lignede med Hensyn til Begivenhederne omkring den 9. April 1940 i Danmark og Norge.

2. 5/4 1941. I Stedet for den Udtalelse af Statsminister Stauning, der var bebudet til Mandag den 7. ds. i Tilknytning til Radioavisen, vil der i Radioavisen blive fremsat en Udtalelse af Regeringen, hvis Ordlyd følger vedføjet. Udenrigsministeriets Pressebureau beder Bladene lægge de i denne Udtalelse fremførte Synspunkter til Grund for deres eventuelle Betragtninger i Anledning af den 9. April, og det henstilles indtrængende, at man begrænser sig dertil. Der maa ikke i Anledning af den 9. April fremkomme Artikler med Mindestof, Genopfriskninger af de enkelte Begivenheder den 9. April og Dagene deromkring, ej heller for saa vidt Norge angaar. Udtalelsen vil blive udsendt til Offentliggørelse Mandag Aften og maa ikke offentliggøres før.

Norge

1. *3 Nordmænd dømt til Døden.* 20/8 1940. Den i et enkelt københavnsk Blad Torsdag bragte Meddelelse om, at tre Nordmænd er blevet dømt til Døden for Spionage, maa ikke gengives af andre Blade.

2. *Begivenheder i Norge.* ^{12/10} 1940. Indtil anden Meddelelse fremkommer, maa der angaaende Norge og Begivenheder i Norge ikke bringes andet Efterretningsstof, end hvad der fremkommer fra N.T.B. (Norsk Telegrambyrå) eller D.N.B.

3. *Efterretningsstof fra Norge.* ^{12/10} 1940. Den tidligere Dags Dato udsendte Meddelelse om, at der kun maa bringes Efterretningsstof fra Norge, som stammer fra N.T.B. eller D.N.B., ændres til, at der ikke maa bringes andet Efterretningsstof vedrørende Norge, end hvad der stammer direkte fra Norge, herunder norsk Presse, eller fra D.N.B. og Korrespondenter i Berlin.

4. *Norske Forhold.* ^{10/4} 1941. Under Henviſning til, at »Social-Demokraten« i Haderslev har maattet indklages for Nævnet i Anledning af en Notits i Nummeret for 27. Marts om Krisetiderne i Norge, indskærpes det, at der vedrørende norske Forhold (se Tillægget til det gule Hefte *Fortrolige Meddelelser* af 12. Oktober 1940, Blad 23 A) kun maa bringes Efterretningsstof, der stammer direkte fra Norge, herunder norsk Presse eller fra D.N.B. eller fra Korrespondenter i Berlin. Med Hensyn til Stof, der maatte blive taget fra norsk Presse, henledes særligt Opmærksomheden paa, at Problemer om Forsyningsvanskeligheder af den ene eller den anden Art maa behandles med største Varsomhed for at ikke lokalprægede Forhold skal give Anledning til Mistydninger og navnlig til en for stor pessimistisk Vurdering hos Læserne af Situationen i Norge.

5. *Radiolytning i Norge.* ^{1/8} 1941. Ritzau-Fjernskrivermeddelelse Nr. 139 Kl. 22,50 om Forbud mod Radiolytning i Norge tilbagekaldes herved og maa ikke benyttes.

6. *Undtagelsestilstand i Norge.* ^{2/8} 1941. Meddelelserne om Undtagelsestilstand i Norge maa ikke sættes sensationelt op. De maa højst bringes tospaltet.

7. ^{2/8} 1941. Udenrigsministeriets Pressebureau henleder Opmærksomheden paa, at det beror paa en teknisk Fejl, naar »Berlingske Aftenavis« daterer sin Meddelelse om Bemyndigelse for Rigskommissær Terboven til at indføre Undtagelsestilstand i Norge som stammende fra Deutsches Nachrichtenbüro, idet Meddelelsen stammer fra Norsk Telegrambyrå.

8. ^{2/8} 1941. Paa given Foranledning bedes Redaktionerne om ved Behandlingen af foreliggende Meddelelser om den eventuelle Indførelse af Undtagelsestilstand i Norge at være opmærksomme paa, at det i Følge Ordlyden af den fra Norsk Telegrambyrå foreliggende Meddelelse ikke drejer sig om aktuel Indførelse af Undtagelsestilstand, men om Muligheden for, at en saadan kan indføres, om Omstændighederne maatte gøre det paakrævet.

9. *Brødkorn til Norge.* ^{20/8} 1941. Der er fra dansk Side givet Tilsagn om af den nye Høst mod Restituering i Løbet af nogle Maaneder fra Tyskland at stille et Parti Brødkorn til Raadighed for det norske Forsyningsministerium. Der maa ikke i Bladene fremkomme nogen Meddelelse om dette.

10. *Vidkun Quislings Tale.* ^{9/9} 1941. Udenrigsministeriet henstiller til Bladene at afstaa fra yderligere Kommentarer eller Aftryk af Kommentarer til Vidkun Quislings Tale.

11. *Civil Undtagelsestilstand i Oslo og Aker.* Oslo, ^{10/9} 1941. RB. fra NTB. Rigskommissær Terboven har udstedt en Forordning om civil Undtagelsestilstand i Oslo og nærmeste Omegn fra Kl. 5 i Dag og indtil videre. I Erklæringen hedder det bl. a.: Efter at kommunistiske og marxistiske Elementer i Fagforeningerne og særlig indenfor disses Ledelse i de sidste Dage paa forbryderisk Vis har forstyrret Arbejdsfreden ved at forberede Strejkehandlinger, erklærer jeg for Oslo og Aker Politidistrikt med Virkning fra 10. September 1941 Kl. 5 og indtil videre Undtagelsestilstand. I Forbindelse med Erklæringen er der offentliggjort en Række Bestemmelser. Det er bl. a. forbudt at færdes ude

mellem Kl. 20 og Kl. 5. Alle Trafikmidler med Undtagelse af Jernbanerne skal indstilles Kl. 19,30. Alle offentlige Lokaler og Restauranter skal lukke Kl. 19. Biografer og Teatre skal holdes lukket. Modstand vil blive brudt med Vaabenmagt. De, der overtræder Bestemmelserne, vil blive stillet for Standret.

Chefen for Sikkerhedspolitiet i Oslo har bestemt, at alle Radiomodtagere eller Dele af saadanne, som befinder sig i det Omraade, som hører ind under Oslo og nærmeste Omegn, skal indleveres. Herunder falder ogsaa Apparater, som er indbygget i Biler.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa ikke kommenteres. Den maa ikke bringes i stor Anretning. Hvis den bringes paa Forsiden, maa den kun være enspaltet, bringes den inde i Bladet højest tospaltet. Paa Spisesedler maa den kun bringes ganske beskedent.

12. *Afsagte Domme i Norge.* Oslo 11/9 1941. RB. fra NTB. SS Gruffepfører og Politigeneralløjtnant Rediess bekendtgør følgende: Paa Grund af, at de har forbrudt sig mod Forordningen om den civile Undtagelsestilstand af 31. Juli 1941, dømmes Sekretariatsmedlem af Arbejdernes faglige Landsorganisation Viggo Hansteen og Fagforeningsformand Rolf Vickstrøm til Døden. Maler Gunvald Gregersen idømmes livsvarigt Tugthus, Hjelpearbejder Torbjørn Koppang 15 Aars Tugthus, Jerndrejer Torolf Kapstad 15 Aars Tugthus, Jerndrejer Ivar Sæther 10 Aars Tugthus. Jeg har bekræftet Dødsdommene. Efter at Rigskommissæren har afslaaet de indleverede Ansøgninger om Benaadning, er Dødsdommene sent Onsdag Eftermiddag blevet fuldbyrdet ved Skydning.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa kun bringes enspaltet og ikke i sensationel Opsætning eller Udstyr. Den maa ikke bruges paa Spisesedler. Meddelelsen maa ikke kommenteres.

13. *Standrettdomme i Oslo.* Norge 11/9 RB. Norsk Telegrambureau meddeler: SS Gruffepfører og Politigeneralløjtnant Rediess bekendtgør følgende: Standretten er i Dag traadt sammen i Oslo og har afsagt følgende Domme med Hjemmel i den Undtagelsestilstand, som er erklæret af Rigskommissæren: Nedennævnte er dømt paa Grund af, at de har forbrudt sig mod § 3, Stk. 2 og 3, i Forordningen om den civile Undtagelsestilstand: 1) Ludvig Buland, der hidtil har været Viceformand i Hovedbestyrelsen for Arbejdernes faglige Landsorganisation, til Døden, 2) Fagforeningsformand Alf Iskar Mvhrer til livsvarigt Tugthus, 3) Tillidsmand Asbjørn Ruud og 4) Tillidsmand Olaf Økeren hver til 12 Aars Tugthus. Jeg har stadfæstet Dommene. Idet Rigskommissæren har taget Hensyn til den Kendsgerning, at Arbejdsfreden i Mellemtiden er fuldtud genoprettet, og der ikke yderligere er indtruffet Episoder af nogen Art, har han benaadet Buland, saaledes at Dommen er ændret til livsvarigt Tugthus.

Endvidere meddeles det, 1) at Universitetets Rektor, Prof. Dr. Didrik Arup Seip, med øjeblikkelig Virkning er fratraadt sin Stilling som Leder af og Rektor for Oslo Universitet, 2) at kst. Statsraad Skancke med øjeblikkelig Virkning har faaet Fuldmagt som Leder af Universitetet i Oslo og har samtidig faaet overdraget alle det akademiske Kollegiums Rettigheder, 3) at Fælleskomiteen for Nationalhjelpen er blevet afsat, kst. Statsraad Riisnes er konstitueret som ny Leder, 4) at norsk Folkehjælp er blevet opløst med øjeblikkelig Virkning og Formuen beslaglagt, det er forbudt andre Organisationer at overtage norsk Folkehjælps Arbejde eller skabe nye Organisationer med samme Formaal, og 5) at norsk Dreng- og Pigespejderforbund er opløst og Formuen beslaglagt, alle Uniformer, Mærker, Flag og Vimpler skal afleveres; Frelsens Hærs Spejderafdelinger er opløst og Formuen beslaglagt. Endelig meddeles, at hele Styret i Nørdmandsforbundet og alle Funktionærer i ledende Stillinger er afsat. Konsul Støren er konstitueret som ny Leder.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

For Behandlingen og Opsætningen af ovenstaaende gælder de samme Regler som vedrørende den Torsdag Middag udsendte Meddelelse om de første Standrettdomme i Oslo m. v.

UDENRIGSMINISTERIETS PRESSEBUREAU

København, den 12. September 1941.

14. *Rektor Seips Afsættelse*. Oslo Universitet. Oslo 11/9 1941. RB. I Eftermiddag var samtlige Lærere og Elever ved Universitetet indkaldt til en Sammenkomst i Universitetets Aula, meddeler Norsk Telegrambureau i Anledning af Meddelelsen om Rektor Seips Afsættelse. Først talte SS Studenters SS Sturmabführer Dr. Knab som Repræsentant for SS Gruppefører Politigeneralløjtnant Rediess om de Grunde, der har ført til den tilspidsede Situation. Rigskommissæren og de tyske Myndigheder havde paa Grund af deres forstaaelsesfulde Arbejde overfor den norske Befolkning ventet en mere afgørende fornuftig Optræden fra dennes Side, særlig ved Universitetet havde man ventet at finde mere fornuftige Mennesker, men dette har ikke været Tilfældet. Det er bevisligt, at der blandt Studenterne er blevet gjort Forsøg paa at organisere Modstand. Dr. Knab gav derefter Meddelelse om Rektorens Afsættelse og udtalte videre: En Student, som ikke vil arbejde, sætter sig udenfor for Resten af Livet. Hvis der skulde forekomme nogen Demonstration, vil den blive behandlet efter de Love, som gælder under den nuværende Undtagelsestilstand. Derefter talte kst. Statsraad Skancke, der nu fungerer som Leder. Han skitserede Universitetets Historie og dets Opgaver i Fremtiden og sluttede: Jeg vil paa det indstændigste opfordre Universitetets Lærere og Studenter til at forstaa baade Europas og vort Lands Opgave og se deres egen Stilling under dette Perspektiv. Vi i Regeringen har den Opgave at styre Statsskibet frem til en fredelig Havn, og enhver, som søger at lægge Miner for os, handler som en Landsforræder. Naar Rigskommissæren har fundet det nødvendigt at overdrage mig Ledelsen af Universitetet, er jeg mit Ansvar bevidst, og jeg opfordrer Universitetets Lærere og Studerende til ogsaa at være sig deres Ansvar bevidst overfor vort Folk og Tidens Opgave. Historien vil til sin Tid fælde sin Dom over os alle.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

For Behandlingen og Opsætningen af ovenstaaende gælder de samme Regler som vedrørende den Torsdag Middag udsendte Meddelelse om de første Standretsdomme i Oslo m. v.

UDENRIGSMINISTERIETS PRESSEBUREAU

København, den 12. September 1941.

15. *De norske Standretsdomme*. 15/9 1941. Standretten, som traadte sammen i Oslo Lørdag, afsagde 12 Domme med Hjemmel i den Undtagelsestilstand, som Rigskommissær Terboven har erklæret:

Følgende Personer blev dømt:

- 1) Harry Wesli, Medlem af en Fagforeningskomité, til Døden.
- 2) Josef Larson, Formand i Jern- og Metalarbejderforbundet, til Døden.
- 3) Oddvar Berg, Typograf, til livsvarigt Tugthus.
- 4) Wilhelm Hammestad, Fagforeningsformand, til livsvarigt Tugthus.
- 5) Frederik Ramm, Journalist, til livsvarigt Tugthus.
- 6) Niels Bjerke, Tillidsmand for Fagforeningen, til 15 Aars Tugthus.
- 8) Olav Gjerloev, Redaktør, til 15 Aars Tugthus.
- 9) Asbjørn Løvholm, Sæbearbejder, til 15 Aars Tugthus.
- 10) Christoffer Kvam, Tillidsmand for Fagforeningen, til 12 Aars Tugthus.
- 11) Stein Michelson, Tillidsmand for Fagforeningen, til 12 Aars Tugthus.
- 12) Viktor Manquist, Tillidsmand for Fagforeningen, til 10 Aars Tugthus.

Rigskommissær Terboven har benaadet de to dømsdømte og forandret Dommen til livsvarigt Tugthus.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Meddelelsen om de norske Standretsdomme maa kun bringes enspaltet og ikke kommenteres.

16. *Forordning i Norge*. 19/9 1941. Norge. Oslo. Rigskommissær Terboven har udstedt en Forordning til Sikring af Arbejdsfreden og Næringslivet i Norge. I Forordningen hedder det, at den, der ved Strejke, Skade paa Driftsanlæg eller paa anden Maade forstyrrer Arbejdsfreden i Landet, dømmes til Tugthus eller Døden. Overtrædelse af Forordningen paadømmes af S.S. og Politiret Nord. Samtidig har Rigskommissæren udvidet S.S. og Politiret Nords Myndighed i de besatte norske Omraader.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa ikke kommenteres. Den maa ikke bringes i stor Anrelning. Hvis den bringes paa Forsiden, maa den kun være enspaltet, bringes den inde i Bladet højt tospaltet. Paa Spisesedlerne maa den kun bringes ganske beskedent.

17. *Meddelelser om norske Staudretsdomme.* 23/5 1942. Meddelelser om norske Staudretsdomme maa fremtidig kun bringes enspaltet. Meddelelserne maa ikke bringes i stort Udstyr og ikke paa Forsiden.

Overskrifter, Hovedrubriker

1. R.B. 21/5. Idet der henvises til de almindelige Retningslinier, der er Pressen bekendt, derunder ogsaa Statsministerens Cirkulære af 6. Maj, indskærpes det, at Overskrifter, saavel Hovedrubriker som almindelige Overskrifter, under ingen Omstændigheder maa være Udtryk for en mod disse Retningslinier stridende Tendens.

2. *Vildledende Rubrik:*

Rubrikken dækker ikke Indholdet og strider mod den fremhævede Linie.

»KUN MILITÆRPERSONER MAA BRUGE BANERNE

Bukarest. Søndag.

Politiken. Privat.

Et Ministerraad i Bukarest har i Dag ved Middagstid udstedt en Forordning, hvorefter *der kræves særskilt Tilladelse til at benytte Jernbanerne til Rejser.* Den eneste Undtagelse fra dette Forbud er, at rumænse og tyske Officerer og Soldater samt Regeringens Embedsmænd frit kan benytte Togene som sædvanligt. Undtaget fra Forbudet mod Benyttelse af Jernbanerne er ogsaa de Paagældendes Hustruer og Børn.

United Press.«

3. *For stærkt opsat Rubrik (Berlingske Tidende):*

Ordet »Erobring« findes ikke i Telegrammet.

»VIGTIG GRÆSK EROBRING I SYDALBANIEN

Athen. Tirsdag. R.B.

Ifølge Meddelelser, der er naaet til Athen fra Fronten, er Grækerne nu i Besiddelse af Tresbeshini-Bjergkæden, der anses for at være Nøglen til det sydlige Albanien.«

I denne Forbindelse advares imod at sætte Nyheder paa Gadeplakaterne, som ikke ganske klart er egnede for stor Opsætning.

4. I »B.T.« stod den 23. et S.T.B.-Telegram, der indledes med følgende Linier: »I Spidsen for de britiske Styrker, der i Gaar indtog Tobruk, stod australske og franske de Gaulle-Tropper«. Andet fandtes ikke i Telegrammet om de Gaulle. Telegrammet var forsynet med en 4-Liniers tospaltet Hovedrubrik: »De Gaulles Tropper erobrede Tobruk« og en Underrubrik med ganske smaa Typer og over 3/4 Spalte »Sammen med australske Tropper«. Denne Anretning giver en skæv Skildring af Telegrammets Indhold og er navnlig ogsaa paa Grund af de Gaulle-Troppernes særlige Stilling uheldig.

Politiet

24/4 1940. Rigspolitichefen henstiller indtrængende, at der ikke i Pressen sker nogen Omtale af de Forhold, som omhandles i en Artikel i et københavnsk Eftermiddagsblad Onsdag om nogle midlertidige Udnævnelser indenfor Politiet.

Privatbaneforhold

1. *Cirkulære fra Trafikministeriet.* 20/5 1941. Efter Forhandling med de tyske Myndigheder har Trafikministeriet til samtlige Privatbaner udsendt et fortløbigt Cirkulære, der bl. a. indeholder en Angivelse af »Offentliggørelser«, der ikke er tilladt. Listen meddeles herved Bladene til Efterretning, den omfatter følgende:

- »C.a) Offentliggørelser om Værnemagts-Jernbane-Anliggender, ud fra hvilke der kan drages Slutninger med Hensyn til Værnemagtens Hensigter eller Banernes Kapacitet.
- b) Offentliggørelser om Banernes Driftssituation.
- c) Offentliggørelser om det rullende Materiels Mængde og Tilstand.
- d) Offentliggørelser om Forraadene af Kul til Driften.

e) Offentliggørelser om Nybygninger af og i Forbindelse med Færdselsveje, for saa vidt de er af Betydning for Værnemagtens Udnyttelse af dem.

f) Offentliggørelser af Tabeller og Statistikker af enhver Art.

g) Offentliggørelser om Omfanget af Ødelæggelser som Følge af fjendtlig Indvirkning, Sabotage eller Naturbegivenheder og om Reparationens Art.

h) Offentliggørelser om Mængde og Art af Indsætning af Kræfter og Materiel for Reparationsarbejderne.

i) Offentliggørelser om Luftbeskyttelsesansliggender og -forholdsregler, for saa vidt det ikke er nødvendigt at bekendtgøre dem i Befolkningens Interesse.

k) Offentliggørelse af Beskrivelser, Konstruktionstegninger, Planer, Fotografier af Bygningskonstruktioner og driftsvigtige Anlæg ved Banerne.

Til Punkt C.g) »Naturbegivenheder« bemærkes, at der ikke er nogen Betænkninger over for Offentliggørelsen gennem Opslag og Presse — ikke Radio.»

De sidste Linier maa formentlig forstaas saaledes, at Offentliggørelsen vedrørende »Naturbegivenheder« kan finde Sted ved Opslag og i Pressen, men at saadanne Meddelelser og deres Følger ikke maa omtales i Radioavisen.

2. *Supplement til ovenstaaende Cirkulære.* 2/8 1941. Til Underretning for Redaktionerne meddeles herved, at der af Trafikministeriet efter Forhandling med de paagældende Myndigheder er givet Privatbanerne følgende Anvisning med Hensyn til, hvad der maa offentliggøres vedrørende Privatbaneforhold som Supplement til Anvisninger udsendt 20. Maj:

1. Privatbanernes Driftsberetninger maa trykkes i sædvanlig Form, men der maa ikke i Beretningerne gives Oplysning om den tyske Værnemagts Benyttelse af Banerne eller om, at Merindtægt skyldes Værnemagtens Transporter.

2. Bekendtgørelse af Aarsresultatet i de lokale Blade og Statstidende kan finde Sted, naar der kun gives en kort Oversigt over Driftsindtægter og -udgifter. Statistiske Oplysninger maa ikke gives.

3. Trafiktallene for Søn- og Helligdage kan offentliggøres i Pressen.

4. Offentliggørelse i Pressen om Trafikuheld eller Ulykker, der ikke skyldes militære Forhold, maa ske, men kun i absolut nødvendigt Omfang. Driftsforstyrrelser, som er opstaaet paa Grund af Militærbegivenheder, maa under ingen Omstændigheder bekendtgøres for Offentligheden i en saadan Form, at nogen militær Aarsag kan udledes deraf, og Meddelelsen maa kun bringes i de lokale Blade.

Ved alle Offentliggørelser maa der udvises den størst mulige Tilbageholdenhed, for at der ikke skal kunne drages Slutninger om de Forholdsregler, som den tyske Værnemagt træffer i Danmark.

Offentliggørelse gennem Radioen maa ikke finde Sted i noget Tilfælde.

Udenrigsministeriets Pressebureau beder Bladene ogsaa for deres Vedkommende være opmærksom paa, at disse Regler overholdes.

Radioen

1. *Afbrydelser.* 5/12 1940. Eventuelt fremtidige Afbrydelser af Radioens Udsendelser, om hvilke det ikke meddeles, at tekniske Forstyrrelser el. lignende er Aarsagen, kan noteres med Tilføjelse af, at Afbrydelsen er sket »af militære Grunde«. Der maa ikke bruges nogen anden Vending herom, hvorimod f. Eks. Afbrydelsens Varighed og Tidspunktet for dens Indtræden kan noteres.

2. *Propagandastof.* 1940. Paa Forespørgsel fra forskellige Blade har Pressebureauet henstillet, at man i Dagbladenes Radioprogrammer ikke bringer Omtale af Programmer, der normalt vil indeholde Propagandastof af en Karakter, som ikke kunde bringes i den danske Presse.

3. *Meddelelser om Udsendelser i engelsk Radio.* 20/12 1941. Paa given Foranledning erindres der om, at der ikke i Dagbladene maa bringes Meddelelser, hvori der direkte eller indirekte bebudes Udsendelser i engelsk Radio.

Rationering

1. *Omtale af forestaaende Rationeringer.* 10/3 1940. Paa given Foranledning henledes Opmærksomheden paa, at Bladene ikke maa bringe — heller ikke i Aftryk — Artikler om Muligheden for forestaaende Rationeringer, med mindre der foreligger officielle Meddelelser derom, eller de paagældende Artikler i hvert enkelt Tilfælde er godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau.

2. *Rationeringsmærkernes Gyldighed.* 5/8 1941. Efter Aftale med Handelsministeriet anmoder Udenrigsministeriets Pressebureau Bladene om ikke yderligere at kommentere den af Ministeriernes Pressesekretariat den 31. Juli d. A. udsendte Meddelelse angaaende Rationeringsmærkernes Gyldighed og navnlig ikke behandle Spørgsmaalet om Mærkers Gyldighed før eller efter den paalydende Tid.

3. *Mulighed for nye Rationeringer.* 2/3 1942. Paa given Foranledning erindrer Udenrigsministeriets Pressebureau om, at Muligheden for nye Rationeringer eller Skærpelse af bestaaende Rationeringer ikke maa gøres til Genstand for Omtale i Pressen.

4. *Handelsministerens Udtalelser vedrørende Nedsættelse af Smørrationerne.* 2/1 1942. Der maa ikke knyttes Kommentarer af nogen Art til Handelsministerens Udtalelser Fredag Aften den 2. Januar angaaende Nedsættelse af Smørrationerne.

5. *Proprietær Overgaards Tale i Aarhus om Mejerisituationen.* 8/11 1941. De Afsnit i Proprietær Overgaards Tale i Aarhus Lørdag om Mejerisituationen, der omhandler de Synspunkter, som under de dansk-tyske Forhandlinger er blevet fremsat angaaende Smørleverancernes Størrelse, maa ikke bringes i Dagspressen.

6. *Landbrugsministerens Forelæggelsestale vedr. Smørloven i Folketinget.* 14/11 1941. I Henhold til de gældende Regler for, hvad der maa offentliggøres vedrørende Eksportstatistik, maa de Oplysninger eller Skøn med Hensyn til Udførsel af Landbrugsvarer, som findes i Landbrugsministerens Forelæggelsestale vedrørende Smørloven i Folketinget Dags Dato eller i selve Lovforslaget og dets Bemærkninger, ikke gengives i Dagspressen eller Radioavisen. Det samme gælder tilsvarende Oplysninger, der maatte fremkomme under Rigsdagens Behandlinger.

7. *Artikel i »Jyllands-Posten« om Rationering af Kartoffelmel.* 20/3 1942. En Artikel i »Jyllands-Posten« om Rationering af Kartoffelmel maa ikke gengives. Dette Emne maa i det hele taget ikke gøres til Genstand for Omtale, jfr. tidligere fortrolige Meddelelser af 19/8 40 og 2/3 42.

Redaktionsforhold

1. *Redaktør Højmark Eneredaktør af »Demokraten«.* 22/1 1941. Redaktør Højmark er fra Lørdag den 25. Januar ansvarshavende Redaktør og Eneredaktør af »Demokraten«. Sagen maa ikke gøres til Genstand for offentlig Omtale.

2. *»Kristeligt Dagblad«.* 13/5 1941. »Kristeligt Dagblad« vil i Morgen, Onsdag, indeholde følgende Meddelelse:

»Kristeligt Dagblad«s Bestyrelse beklager at maatte meddele, at Redaktør Gunnar Helweg-Larsen paa Grund af særlige Forhold i Dag fratræder som journalistisk Leder af »Kristeligt Dagblad«.

For alt, hvad han i sin hittidige Stilling har udrettet i »Kristeligt Dagblad«s Tjeneste, føler vi Trang til at bringe ham en stor Tak. Vi tror at have Lov at bringe den ogsaa paa Læsernes Vegne.

Bestyrelsen føler sig overbevist om, at »Kristeligt Dagblad« — alle Tidens Vanskeligheder til Trods — fortsat kan varetage sin Opgave i vort Folk, kristeligt og nationalt,

og vi beder gamle og nye Venner staa trofast sammen om vort Blad ogsaa i den Tid, der kommer.

»Kristeligt Dagblad«s Bestyrelse.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Udenrigsministeriets Pressebureau henstiller til Bladene ikke at kommentere ovenstaaende Meddelelse, der ikke maa offentliggøres før Onsdag Morgen.

Rejser til Tyskland

1. *Gunnar Larsen med flere paa Rejse gennem Tyskland* ^{26/10}—^{3/11}. ^{16/10} 1941. Efter Indbydelse fra det tyske Reichsverkehrsministerium foretager Minister for offentlige Arbejder Gunnar Larsen og Generaldirektør P. Knutzen, ledsaget af Banechef Holger Flensborg, Maskinchef Hedegaard Christensen og Fuldmægtig Hedegaard i Dagene den 26. Oktober til 3. November en Rejse gennem Tyskland. Det henstilles til Bladene ikke at bringe nogen Omtale af Rejsen før dens Afslutning.

2. »Folkeskolen« om dansk Lærerdelegations Rejse i Tyskland. ^{4/12} 1941. Det henstilles til Bladene ikke at aftrykke en Forespørgsel og et Svar vedrørende en dansk Lærerdelegations Studierejse i Tyskland, som findes i det sidst udkomne Nummer af »Folkeskolen«.

Rigsdagen

»Socialdemokratisk Forbund«. ^{7/2} 1941. R.B. København. Forretningsfører for Socialdemokratisk Forbund i Danmark, Folketingsmand Hans Hedtoft-Hansen, er i Dag traadt tilbage som Forretningsfører for Socialdemokratisk Forbund og er samtidig udraadt af Rigsdagens Samarbejdsudvalg.

Samtidig er Folketingsmand H. C. Hansen traadt tilbage fra sin Stilling som Partisekretær i Socialdemokratiet.

Paa et Møde i Dag har Socialdemokratiets Ledelse konstitueret Folketingsmand Alsing Andersen som Forretningsfører for Socialdemokratiet.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Meddelelsen maa ikke kommenteres og ikke bringes i stor Opsætning.

Sabotage

1. *Ammunitionstyveri i Brønderslev*. ^{7/5} 1942. Yderligere Omtale af Ammunitionstyveriet i Brønderslev maa kun bringes lokalt, d. v. s. i Bladene i Aalborg og Nord for Limfjorden.

2. ^{7/5} 1942. Den af Ritzaus Bureau igaar udsendte Meddelelse om Ammunitionstyveriet i Brønderslev kan benyttes uanset den idag udsendte private Meddelelse, der kun rammer Omtale ud over dette.

3. *Ammunitionstyverierne i Brønderslev*. ^{9/5} 1942. Der maa, indtil nærmere Meddelelse foreligger fra Pressebureauet, ikke bringes nogensomhelst yderligere Omtale af Ammunitionstyverierne paa Jernbanestationen i Brønderslev, saa lidt som Omtale af en Sabotageaffære overfor Jernbanevogn m. m. i Aalborg.

Salg af Arealer til militære Formaal

^{25/4} 1940. Udenrigsministeriets Pressebureau anmoder om, at Henvendelse til forskellige Lodsejere i nogle Egne af Landet om, hvorledes de skal forholde sig i Tilfælde af Forhandlinger om Anvendelse af Arealer til militære Formaal og de dermed sammenhørende Forhold, ikke gøres til Genstand for nogen Omtale i Pressen.

Salg af Varer til den tyske Værnemagt

1. *Overtrædelse af Handelsministeriets Bekendtgørelse vedrørende Salg af Varer til den tyske Værnemagt.* 11/10 1941. Det henstilles til Bladene ikke at bringe saadanne Sager om Overtrædelse af Handelsministeriets Bekendtgørelse vedrørende Salg af Varer til den tyske Værnemagt, der maa anses for Bagatelsager. Endvidere bedes Bladene begrænse sig til Referater af de paagældende Sagers faktiske Indhold og undgaa Kommentarer og lignende.

2. *Overtrædelse af Handelsministeriets Bekendtgørelse vedrørende Salg af Varer til den tyske Værnemagt.* 10/6. Eventuelle Sager i Anledning af Overtrædelse af Handelsministeriets Bekendtgørelse om Regler for Salg til Værnemagten maa kun omtales i de Blade, for hvilke vedkommende By er i egentlig Forstand lokalt Stof. Bladene bedes, naar de omtaler disse Sager i Overskrifter og Tekst, karakterisere dem som omhandlende »Overtrædelse af Handelsministeriets Bekendtgørelse vedrørende Salg af Varer til den tyske Værnemagt.« Iøvrigt bedes man i det hele ved Omtale af eventuelle Enkeltheder undgaa enhver Form for usædvanlig eller sensationel Behandling.

Skydevaaben (Opbevaring)

7/5 1940. I de Oplysninger, Meddelelser eller Artikler, som Bladene maatte bringe om Forbud mod Skydning og Opbevaring af Skydevaaben m. v. maa der intet findes om nogen Forbindelse mellem disse Forbud og den tyske Værnemagt.

Smør og Ost

1. *Proprietær Overgaard's Tale i Aarhus om Mejerisituationen.* 9/11 1941. De Afsnit af Proprietær Overgaard's Tale i Aarhus Lørdag om Mejerisituationen, der omhandler de Synspunkter, som under de dansk-tyske Forhandlinger er blevet fremsat angaaende Smørleverancernes Størrelse, maa ikke bringes i Dagspressen.

2. *Ostproduktionen.* 28/5 1942. En Ændring i Reglerne for Fremstillingen af Ost, hvorved Begrænsning i Antallet af Fedtenheder, der maa benyttes til Ostproduktion, midlertidig er lempet, maa ikke omtales i Dagbladene.

3. *Landbrugsministerens Forelæggelsestale vedrørende Smørloven i Folketinget.* 14/11 1941. I Henhold til de gældende Regler for, hvad der maa offentliggøres vedrørende Eksportstatistik, maa de Oplysninger eller Skøn med Hensyn til Udførsel af Landbrugsvarer, som findes i Landbrugsministerens Forelæggelsestale vedrørende Smørloven i Folketinget Dags Dato eller i selve Lovforslaget og dets Bemærkninger, ikke gengives i Dagspressen eller Radioavisen. Det samme gælder tilsvarende Oplysninger, der maatte fremkomme under Rigsdagens Forhandlinger.

4. *Handelsministerens Udtalelser vedrørende Nedsættelse af Smørrationerne.* 2/1 1942. Der maa ikke knyttes Kommentarer af nogen Art til Handelsministerens Udtalelser Fredag Aften den 2. Januar angaaende Nedsættelse af Smørrationerne.

Spionage

1. *Tysk Statsborger Viggo Lausten, Tønder.* 3/5 1940. Det tyske Gesandtskab har Fredag meddelt Udenrigsministeriet:

Tysk Statsborger Viggo Lausten, Tønder, er, paa Grund af stærk Mistanke om, at han havde gjort sig skyldig i Spionage og Landsforræderi mod Tyskland, blevet anholdt i Henhold til domsmæssig Kendelse. Han blev 1. Maj forhørt under retslige Former. Under Indtrykket af det tungtvejende Bevismateriale, der forelaa mod den anklagede, begik han Dagen efter Forhøret Selvmord i Fængselscellen. Dødsaaarsagen blev fastslaaet under retslige Former, efter at det danske Kriminalpoliti var tilkaldt.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

For saa vidt noget Blad ønsker at bringe en Meddelelse om Sagen, maa det kun ske ved Gengivelse af ovenstaaende.

2. *Dommen over Oberstløjtnant Ørum m. fl.* 25/1 1941. Kommentarer til Meddelelsen angaaende Dommen over Oberstløjtnant Ørum m. fl. er frie, for saa vidt de er i Overensstemmelse med de i Dommen og Justitsministeriets Udtalelser indeholdte Synspunkter.

Sport

Udsatte Fodboldlandskampe. 11/6 1941. København. R.B. Dansk Boldspil Union meddeler: Den til Søndag den 15. Juni berammede Landskamp i Fodbold Danmark—Sverige og den til den 29. Juni berammede Landskamp i Fodbold Danmark—Tyskland er udsat indtil videre.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa ikke kommenteres.

Statistiske Oplysninger

17/11 1941. Statistiske Oplysninger vedrørende nedennævnte Emner maa ikke offentliggøres, naar de omhandler Forhold i 1940 eller senere Aar.

- 1) Skibsfarten paa de enkelte danske Havne,
- 2) Mængde og Værdi af Udførslen af de enkelte Landbrugsvarer,
- 3) Landbrugets og Industriens Andel i den maanedlige Totaludførsel,
- 4) Produktionsindex for de enkelte Industrigrene,
- 5) Den industrielle Produktionsstatistik.

Oplysninger af denne Art, som benyttes eller gives i mundtlige Beretninger, Foredrag, Taler, Forhandlingsindlæg o. lign., det være sig i private eller offentlige Forsamlinger, maa ikke refereres i Dagspressen, Tidsskrifter eller i Radioen, ej heller paa Grundlag af Talerens Manuskript o. lign.

Det tilføjes, at Videregivelse af Oplysninger af den her omhandlede Art til Uvedkommende kan være forbundet med Straffeanvar efter Straffelovstillægget af 22. Juli 1940.

Statsregnskabet

9/10 1941. Der maa ikke bringes nogen Omtale af Statsregnskabets Meddelelser om Indtægter stammende fra den tyske Værnemagts Benyttelse af Statsbanernes Materiel.

Stoppris for Salg af Okser og Kalve

1. 20/4 1941. Et i Dag udsendt Cirkulære fra Priskontrolraadet til Kommissionærer og Forhandlere om fastsatte Stop-Priser for Salg en gros af hele og halve Okser og Kalve maa ikke offentliggøres.

2. 20/4 1941. Paa given Foranledning indskærpes det Lørdag den 26. ds. udstedte Forbud mod at offentliggøre det samme Dag udsendte Cirkulære fra Priskontrolraadet til Kommissionærer og Forhandlere om fastsat Stoppriser for Salg en gros af hele, halve Okser og Kalve. Forbudet omfatter selvfølgelig ogsaa de fastsatte Stoppriser.

Straffelovs-Tillægget

18/1 1941. Kommentarer til Straffelovs-Tillægget af 18. Januar 1941 samt til Justitsministeriets Meddelelse af samme Dato i Tilknytning hertil, som er egnede til at fremme de ved Loven tilstræbte Maal, er frie.

Suspenderet Lærer

2/5 1941. En sterfunden Suspending af Timelærer Folmer Jensen, St. Jørgens Gymnasium, som Følge af uheldig Optræden i Forbindelse med Udstillingen »Liv og Lærdom« i Forum maa ikke omtales i Bladene.

Svinetællingerne

1. *Landbrugsraadets Meddelelser*. 15/10 1941. Den Del af Landbrugsraadets Onsdag udsendte Meddelelser, der omfatter Svinetællingerne, maa ikke offentliggøres eller omtales i Bladene, før nærmere Meddelelse foreligger gennem Ritzaus Bureau.

2. 15/10 1941. Paabudet om ikke at anvende Resultaterne af Svinetællingerne og de beregnede Slagtinger i Landbrugsraadets Meddelelser omfatter ogsaa selve Beregningen, som findes i Hæftet Side 1065—1066.

3. *Statistiske Efterretninger*. 21/10 1941. Den i Statistiske Efterretninger Nr. 46 fra 21. Oktober 1941 Side 331 indeholdte Oversigt over Svinebestanden den 4. Oktober 1941 kan frit bringes.

Søfart

1. *Søforhør*. 11/4 1940. Udenrigsministeriets Pressebureau meddeler, at der ikke om Søforhør angaaende Krigsforlis og beslægtede Forhold maa bringes andre Meddelelser end de af Ritzaus Bureau udsendte eller Meddelelser, der direkte er godkendte af Udenrigsministeriets Pressebureau.

2. *Storebælts-Overfarten*. 21/4 1940. Udenrigsministeriets Pressebureau erindrer om, at der ikke maa offentliggøres nogen som helst Meddelelse angaaende Forhold vedrørende Storebælts-Overfarten. Der maa heller ikke offentliggøres nogen Meddelelse om Ændringer i Forhold vedrørende den indenlandske Rutefart. Endelig erindres om, at der ikke maa bringes nogen som helst Meddelelse om eventuelle krigsmæssige Begivenheder i eller ved Danmark eller iøvrigt. Undtaget fra dette er Meddelelser, der udsendes gennem Ritzaus Bureau eller direkte er forelagt for og godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau.

3. *Farten paa Bornholm*. 24/4 1940. Dampskibsselskabet paa Bornholm af 1866 meddeler Onsdag: »M/S »Hammershus«, der afsejlede fra Rønne i Morges, ankom til København Kl. 16,35. M/S »Bornholm«, der afsejlede fra København i Morges, ankom til Rønne Kl. 13,30.«

4. 24/4 1940. Den Onsdag gennem Ritzaus Bureau udsendte Meddelelse angaaende Bornholmsfarten annulleres og maa under ingen Omstændigheder benyttes. Der maa ikke bringes nogen som helst Meddelelser — positive eller negative — angaaende Sejladsen i Sundet.

5. *Søforhør angaaende Damperen »Progres«*. 20/4 1940. Udenrigsministeriets Pressebureau meddeler, at der ikke maa bringes nogen Meddelelse vedrørende et Søforhør for lukkede Døre angaaende Damperen »Progres«, der Mandag fandt Sted i København.

6. *Motorgaleasen »Gudrun« forlist*. 2/5 1940. Den bornholmske Motorgalease »Gudrun« af Vang er forlist Natten mellem Tirsdag og Onsdag. Af Besætningens tre Mand omkom Skibsdrengen, mens de to øvrige ligger paa Hospitalet.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Angaaende ovenstaaende maa der ikke bringes nogen ydertligere Meddelelse udover Navnene paa Skibets Besætning.

7. *Dansk Damper »Jørgen« sunket i Kattegat*. 20/5 1940. En dansk Damper, formentlig »Jørgen«, er Onsdag Aften kort efter Kl. 20 sunket i Kattegat. Det vides ikke, om Besætningen kan reddes. Der maa ingen Meddelelse offentliggøres om Begivenheden, før Meddelelse gennem Ritzaus Bureau maatte forekomme.

8. 20/5 1940. Ved Damperen »Jørgen«s Forlis er af Besætningen, 18 Mand, 17 reddet.

Der maa ingen som helst Meddelelse gives om Begivenheden, før Meddelelse til Offentligheden fremkommer gennem Ritzaus Bureau.

9. *Meddelelser om danske Skibsbevægelser m. v.* 17/6 1940. Paa given Foranledning indskærpes det, at Meddelelser om danske Skibsbevægelser, Ændring i eller Standsning af Skibsrutetrafik, Skibsforlis o. lign. ikke maa bringes uden i det enkelte Tilfælde at være godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau. Det understreges særligt, at der heller ikke i større Meddelelser f. Eks. om Bjergning af Skibsvrag, Reparation af Skibe o. lign. maa bringes indirekte Oplysninger om Krigsbegivenheder paa Søen, som ikke tidligere har været frigivne til Omtale.

10. *Damperen »Gustav« sunket.* 9/7 1940. De danske Sukkerfabrikkers Damper »Gustav« er Lørdag Morgen sunket efter en Eksplosion i Nærheden af Elsehoved. Hele Mandskabet er reddet.

Der maa ikke offentliggøres noget som helst om Ulykken.

11. *Helsingør—Helsingborg-Overfarten.* 22/7 1940. Generaldirektoratet for Statsbanerne meddeler Mandag, at Sejladsen paa Færgestrækningen Helsingør—Helsingborg forbigaaende er indstillet.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Denne Meddelelse maa kun bringes i ovenstaaende Form og maa ikke sættes stort op.

12. *Færgeforbindelsen Koster—Kallehave.* 23/7 1940. De Provinsblade, for hvilke Færgeforbindelsen Koster—Kallehave er lokalt Stof, maa bringe en Notiits om, at Ruten Tirsdag midlertidig er indstillet. Der maa ikke gives nogen yderligere Oplysning eller Begrundelse. Naar Ruten genaabnes, kan Meddelelse derom gives paa samme Maade.

13. *Motorgaleasen »Ella« af Odense forlist.* 24/7 1940. Motorgaleasen »Ella« af Odense er i Morges forlist i Nærheden af Sæby. Af Besætningens 4 Mand kom den ene, Oskar Frederiksen, Odense, lettere til Skade ved Forliset, medens de øvrige er i god Behold.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Der maa ikke bringes anden Meddelelse end ovenstaaende om »Ella«s Forlis. Meddelelsen maa ikke gaa i Radioavisen.

14. *Søforhør.* 1/8 1940. Der afholdtes i Dag ved Raadhusretten i Landskrona Søforhør i Anledning af Minebeskadigelsen af Damperen »Greth« af Stockholm Søndag den 21. Juli ved Drogden Fyr. Fra Kaptajnen, J. C. Hemberg, forelaa en Redegørelse for de nærmere Omstændigheder ved Ulykken, der som bekendt krævede et Dødsoffer, ligesom fem Personer af Besætningen saaredes.

Skibet passerede Drogden Fyr om Styrbord Kl. 10,15 om Formiddagen. Umiddelbart derefter hørtes en Eksplosion, som fik Fartøjet til at ryste fra For til Agter. Paa Fyret var hejst Signalet, som betyder »Minefare i dette eller angivet Farvand«. Kaptajnen, en Jungmand og en Letmatros, der befandt sig paa Kommandobroen, blev slynget højt op i Luften, og Kaptajnen selv saaredes ved Faldet mod Dækket i Ben og Skuldre. Fyrbøderen, der havde Vagt i Fyrrummet, kom løbende op derfra og meddelte paa Kaptajnens Forespørgsel, at Anden Maskinmester, som havde Vagten i Maskinrummet, var paa Vej op efter ham. Kaptajnen foretog en Undersøgelse for at se, om alle var i Behold, men kunde ikke finde Anden Maskinmester, Gumesson. Saa snart det var muligt for Dampen, der ved Eksplosionen var begyndt at strømme ud fra Kedlen, gik to Mand af Besætningen ned i Maskinrummet, og her fandt de Gumesson liggende død. Samtidig konstaterede de, at Damperen var læk, og at Vandet strømmede ind i Maskinrummet. Redningsbaadene blev da sat ud, og en Del af Besætningen gik i Bagbords-Redningsbaad, medens bl. a. Kaptajnen og begge Styr mænd samt en Maskinist blev om Bord. Fra Land kom nu to Motorbaade ud til »Greth«, og da det befrygtedes, at Damperen vilde synke, og Førerne af Motorbaadene desuden meddelte, at der ikke kunde paaregnes Hjælp fra Bjergningsfartøjer, gik hele Besætningen undtagen Kaptajnen og Første Maskinmester ombord i Motorbaadene og førtes ind til Dragør. Ved 21,30-Tiden om Aftenen kom en

Lodsbaad fra Drogden, og man spurgte, om de, der var tilbage om Bord, vilde følge med i Land, hvilket de indvilgede i. Ved Ankomsten til Dragør fik Kaptajnen Ordre til at fortsætte til København, og her erfarede han, at Assurancen havde ordnet Bjergnings-spørgsmaalet, samt at to Kvinder og to Mænd af Besætningen var blevet saarede ved Eksplosionen og havde søgt Lægehjælp i København. I Løbet af Onsdagen lykkedes det Bjergningsmandskabet at faa tætnet Lækagen i »Greth« og faa Skibet bugseret ind til Landskrona.

Ovenstaaende Meddelelse om Søfarhøret angaaende Damperen »Greth« maa ikke bringes paa fremtrædende Plads og ikke sættes stort op.

15. Aarhus—Kalundborg. $\frac{2}{8}$ 1940. I Dagene 5.—10. August kommer et stort Antal Skolebørn tilbage fra Ferie via Aarhus—Kalundborg. Under Overfarten beskyttes Skibet af tyske Minefartøjer. Der maa bringes almindelig Reportage angaaende disse Overfarer incl. Billeder fra Færgen og Beskyttelsesskibene.

16. Rutebaaden »Hammershus« ramt af Eksplosion. $\frac{1}{8}$ 1940. Dampskibsselskabet af 1866's Rutebaad »Hammershus« er Søndag Morgen i Nærheden af København ramt af en Eksplosion og har maattet sættes paa Grund. Af Besætningen og Passagerer er kun een Person kommet lettere til Skade. Alle andre er usaarede og i god Behold. Paa telefoniske og personlige Forespørgsler kan Bladene og Radioavisen oplyse dette sidste. Der maa intet offentliggøres, før Meddelelse til Offentliggørelse udsendes gennem Ritzaus Bureau. »Hammershus« ventes meget hurtigt slæbt til København.

17. Rutedamper ramt af Eksplosion. $\frac{1}{8}$ 1940. Søndag den 4. August om Morgenen blev en Rutedamper, der tilhører et dansk Rederi og havde mange Passagerer ombord, kort efter Udsejlingen fra København rystet af en Eksplosion, der kun anrettede ringe Skade, og som heldigvis kun foraarsagede, at en af Passagererne kom lettere til Skade (et Benbrud). Da Eksplosionens Følger ikke umiddelbart kunde overses fuldtud, blev alle Passagererne for en Sikkerheds Skyld bjerget af Fartøjer fra den tyske Krigsmarine, der hurtigt kom tilstede, og indbragt til København. Damperen blev derefter slæbt ind til København.

Eksplosionen maa antages at stamme fra en af de Miner, som engelske Flyvere i den sidste Tid adskillige Gange kritikløst har nedkastet i danske Farvande. Skade paa Objekter af militær Betydning har de ikke forvoldt derved, da Englænderne ikke ved Besked om dem. Fra tysk Side gøres der i Samarbejde med det danske Marineministerium alt for at sikre Skibsfarten mod denne Trafik.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Udover ovenstaaende Meddelelse, der kun maa bringes i den foreliggende Ordlyd, maa der intet meddeles om Begivenheden. Der maa saaledes ikke bringes nogen som helst Reportage eller iøvrigt Stof, som kunde give nærmere Oplysninger.

18. »Hammershus« beskadiget af Mine. $\frac{9}{8}$ 1940. Ritzaus Bureau erfarer fra den tyske Marine-Overkommando, at den danske Rutedamper »Hammershus«, der i Søndags udfør København blev beskadiget af en Mine nedkastet fra en engelsk Flyvemaskine, nu er slæbt ind til København og vil blive repareret paa et dansk Skibsværft. Ud over, at en enkelt Passager som meddelt blev lettere saaret, er ingen Mennesker kommet til Skade.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Dersom der i Forbindelse med ovennævnte Minesprængning for Redaktionerne skulde foreligge Oplysninger om Rygter gaaende ud paa, at flere Hundrede Passagerer var gaaet ned med Skibet eller Rygter af lignende Art, bedes Redaktionerne nævne disse Rygter og dementere dem samt paapege, at dette viser, hvor varsom man skal være med at lytte til løse Rygter.

19. Ruten Svendborg—Rudkøbing. $\frac{9}{8}$ 1940. De Provinsblade, for hvilke Ruten Svendborg—Rudkøbing er normalt Lokalstof, kan meddele, at Ruten midlertidig er indstillet. Meddelelsen maa ikke sættes i Forbindelse med militære Begivenheder af nogen Art.

20. *Rederiet Anholt's Motorskib »Anø« sunket.* ^{21/8} 1940. Ritzaus Bureau erfarer: Rederiet »Anholt«s Motorskib »Anø« er Onsdag Middag Kl. 11,30 i Nærheden af Hals Barre løbet paa en Mine og sunket. Ved Ulykken omkom to af Besætningen, Maskinmester Krabbe Nielsen og Hovmester Niels Hansen, begge af København, samt to af Passagererne, Letmatros Knud Jensen, Aalborg, og en tysk Passager. De øvrige ombordværende blev reddet af et dansk Fyrinspektionsskib og bragt ind til Grenaa, hvor de befinder sig i god Behold. De er:

Kaptajn K. Albertsen, Jernbaneallé 91, Vanløse, København, Styrmand Jespersen, København, Bedstemand Chr. Christensen, Ægirsgade 9, København N., Smører Knudsen, Bjeremose, Letmatros Svend Eriksen, Overgaden oven Vandet 96 A, København, Letmatros Reni Uhrenfeldt, København, Jungmand Harald Schultz. Motorskibet, der var bygget i 1934, maalte 199 Bruttotons.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Reportage angaaende Ulykken maa kun bringes af de jyske Blade, for hvilke Ulykken er egentligt Lokaltstof. Meddelelsen maa ikke bringes i Pressens Radioavis.

21. *Damperen »Rise« sunket.* ^{31/8} 1940. Ritzaus Bureau erfarer: Fredag den 30. August Kl. 11,20 er Damperen »Rise«, der gik i Fart mellem Svendborg og Ærøskøbing, løbet paa en Mine, der var nedkastet fra en engelsk Flyvemaskine. Damperen, der maalte 42 Registertons, er sunket. Desværre er adskillige Mennesker omkommet, og flere er alvorligere eller lettere saaret.

Den beklagelsesværdige Ulykke viser, at de engelske Flyvere fra at nedkaste Miner paa Hovedsejlruterne til Østersøen nu er gaaet over til at nedkaste dem i saadanne indre danske Farvande, der ene og alene benyttes af fredelig dansk Handelsskibs fart og Fiskeri.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Yderligere Reportage om selve Ulykken og dens Omstændigheder maa ikke bringes, heller ikke af de lokale Blade, der derimod maa bringe personlige Oplysninger om de omkomne og saarede. Meddelelsen om Skibets Fortis maa bringes i Radioavisen, men maa ikke sendes til Udlandet, Billedet af Skibet før Ulykken maa benyttes, men derimod ikke senere Billeder fra Ulykkesstedet.

22. *Skagen-Kutteren »Grethe« ramt af Eksplosion.* ^{27/2} 1941. Skagen ^{27/2} R.B. Skagen-Kutteren »Grethe« S. 157, Skipper Carl Carlsen, blev i Dag under Fiskeri i Nordsøen ramt af en Eksplosion, hvorved en Mand ombord kom til Skade, og Kutteren fik en mægtig Lækage. Det lykkedes at holde Kutteren flydende paa Pumperne og føre den i Havn, hvor den straks maatte sættes paa Bedding.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Der maa ikke bringes andre Oplysninger om selve Ulykken eller dens Omstændigheder end ovenstaaende.

23. *Stabelafløbning paa Aalborg Skibsværft.* ^{30/3} 1941. Den Lørdag paa Aalborg Skibsværft stedfundne Stabelafløbning af et for chilensk Regning bygget Skib maa kun omtales i de lokale Blade.

24. *Danske Fiskekuttere med tysk Prisemandskab.* ^{13/5} 1941. Meddelelser om, at nogle Fiskekuttere er indkommet til forskellige Vestkysthavne med tysk Prisemandskab ombord, maa ikke bringes.

25. *Stabelafløbning paa Burmeister & Wain.* ^{10/6} 1941. Der maa ikke offentliggøres nogen Meddelelse om en Stabelafløbning, der finder Sted paa Burmeister & Wain den 12. ds. Fotografier af Nybygningen maa heller ikke bringes.

26. *Farligt Drivgods.* ^{7/8} 1941. Marineministeriet meddeler Torsdag: Et Stykke 12 Meter lang rødmalet Staalcylander er i Drift Nord for Sjælland fra Sjællands Odde og østefter. Staalcylander er farlig for Sejlsadsen. Den bliver eftersøgt. Nr. 32 Kl. 11,40.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Marineministeriet meddeler, at den i Nr. 32 Kl. 11,40 omtalte Staalcylander nu er fundet. Meddelelsen maa derfor ikke benyttes.

27. *Svensk Damper bombet.* 9/8 1941. Natten til Fredag er en svensk Damper, »Wenersborg« i dansk Farvand blevet angrebet af en engelsk Flyvemaskine. Skibet blev en Del beskadiget. Det er af et andet svensk Skib blevet slæbt ind til dansk Havn. Ved Angrebet dræbtes tre Mennesker, Skibets Kaptajn og en Mand af Besætningen samt den danske Lods, der var ombord.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Der maa ikke bringes anden Meddelelse end ovenstaaende om Begivenheden. Derimod kan, om ønskes, tilføjes Oplysninger om Skibets Størrelse o. lign. samt om de omkomnes Navne.

28. *Besætningen paa »Argentina«.* 19/8 1941. En Artikel i »Kalundborg Folkeblad« for den 18. August, omhandlede Besætningens Skæbne fra D.F.D.S.'s Damper »Argentina«, maa ikke bringes i andre Blade. Meddelelsen er urigtig.

29. *Sænkningen af det amerikanske Skib »Montana«.* 13/8 1941. I Anledning af DNB's Meddelelse om den paastaaede Sænkning af det amerikanske Fragtskib »Montana« oplyses, at dette er det af Amerika beslaglagte danske Skib »Paula«. Der maa ikke bringes nogen Meddelelse derom. Det kan yderligere oplyses, at ifølge foreliggende Meddelelse er hele Besætningen reddet. Heller ikke derom maa der offentliggøres nogen Oplysning.

30. *»Bonita« sunket ved Trälleborg.* 14/10 1941. Der maa ikke bringes nogen Meddelelse om, at Dampskibsselskabet »Dania«s Motorskib »Bonita« Tirsdag Morgen er sunket efter Kollision ved Trälleborg, hvorved 21 Mand er omkommet, før der udsendes officiel Meddelelse om Sagen med Tilføjelse om, at de paarørende er underrettet. Saa-dan Meddelelse vil fremkomme, saa hurtigt det lader sig gøre.

31. *Tidl. dansk Damper »Alssund« torpederet.* 24/10 1941. Med Hensyn til den tidligere danske Damper »Alssund«, der nu sejlede under Panamas Flag, under Navnet »Bold Venture«, og som den 16. Oktober blev torpederet Syd for Island, maa der intet bringes om, at der befandt sig fem danske Søfolk ombord.

32. *Rutebaad løbet paa Grund i Holbæk Fjord.* 12/11 1941. Der maa ikke i Bladene bringes nogen Meddelelse om, at en Rutebaad i Holbæk Fjord er løbet paa Grund, før Baaden er taget af Grunden.

33. *Damperen »Poul Carl« sunket.* 10/1 1942. Der maa ikke bringes andre Meddelelser om Paasejlingen af Dampskibsselskabet »Heimdal«s Damper »Poul Carl« end de i Meddelelsen Dags Dato fra Ritzaus Bureau indeholdte.

34. *Meddelelser om Ændringer i Skibsregistret.* 24/1 1942. Uanset de iøvrigt gældende Regler vedrørende Offentliggørelse af Skibsforlis er det efter derom truffen Aftale med Handelsministeriet Bladene tilladt at gengive Meddelelser om Ændringer i Skibsregistret, som fremkommer i »Statstidende«. Det er dog en Betingelse for, at Meddelelser om Skibsforlis kan aftrykkes derfra, at Meddelelserne bringes nøjagtigt i den Form, hvori de fremtræder i »Statstidende«, at de bringes i sædvanlig Søfarts- eller Handelsrubrik i Bladets normalt mindste Sats og beskedent Udstyr, og at de paagældende Meddelelser kun bringes under Overskriften »Ændringer i Skibsregistret« el. lign., og uden at de enkelte Skibes Navne fremtræder i Overskrift eller paa nogen som helst anden Maade fremhæves.

35. *Skibsbrand.* 17/2 1942. Aarhus. R.B. Ved 22-Tiden udbrød der en faretruende Brand ombord paa et større Skib i Aarhus Havn. Det lykkedes dog Aarhus Brandvæsen med Assistance af to Redningskorps i Løbet af en Times Tid at blive Herre over Ilden.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Det paagældende Skib er ikke dansk. Der maa ikke — heller ikke lokalt — bringes nogen som helst nærmere Angivelse vedrørende Skibet. Meddelelsen maa kun bringes i beskedent Udstyr.

36. *Det tyske Slagskib »von Tirpitz«.* 14/2 1942. Der maa ikke bringes nogen Meddelelser om det tyske Slagskib »von Tirpitz«.

37. *Kulskibes Ankomst.* ^{10/4} 1942. Det indskærpes paany, at det — bortset fra Rutefart — ikke er tilladt at bringe nogen Omtale af Skibsbevægelser saa lidt som Positionsangivelser.

Kulskibes forventede eller faktiske Ankomst til danske Havne maa overhovedet ikke nævnes. Derimod kan (efter Udlosningen) ankomne Kulforsyninger gøres til Genstand for almindelig Omtale.

38. *Motorskibet »Kalundborg« udsat for Mineeksplosion.* ^{24/4} 1942. De tidligere i Løbet af Fredagen bragte Meddelelser om Færgen, Motorskibet »Kalundborg«, annulleres og maa ikke bringes. I Stedet kan nedenstaaende Meddelelse bringes:

»Kalundborg. ^{24/4}. Ritzaus Bureau. Motorskibet »Kalundborg« har Fredag Middag været udsat for en Mineeksplosion under Sejladsen ud af Kalundborg Fjord. Passagerer og Besætning er uskadt bortset fra nogle lettere Snitsaar af Glasstumper. Passagererne er landsat, og Skibet er ved Havn. Ritzaus Bureaus Korrespondent erfarer yderligere, at der var ca. 500 Passagerer ombord paa Færgen »Kalundborg«, da Uheldet indtraf. Straks da Uheldet skete, tog Kaptajnen Skibets Højttaler i Brug og manede alle til at være rolige, og der var ikke noget Øjeblik Tilløb til Panik. Efter at Passagererne var sat fra Borde, blev Færgen dirigeret ind. Da ialt fire mindre Fartøjer naede ind i Kalundborg Havn med Passagererne, holdt Ambulancer parat ved Kajen, men ingen var saaret saa alvorligt, at der blev Brug for dem.«

Ritzaus Bureau erfarer yderligere: Indtil videre sejles der paa Ruten Aarhus—Kalundborg kun hveranden Dag fra Aarhus og hveranden Dag fra Kalundborg, saaledes at der foreløbig sejles fra Aarhus alle lige Datoer og fra Kalundborg alle ulige Datoer.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Der maa ikke bringes nogen Meddelelse udover ovenstaaende angaaende Uheldet eller Omstændigheder knyttet dertil, hverken i de lokale Blade eller i den øvrige Presse. Meddelelsen maa ikke bringes udover tospaltet. Der maa ingen Billeder bringes udover eventuelt et gammelt Billede af Færgen.

39. *Udsejlingsforbud paa Vestkysten.* ^{23/5} 1942. I Anledning af en fra Marineministeriet til interesserede Parter udsendt Meddelelse om Udsejlingsforbud fra visse Havne paa Jyllands Vestkyst mellem Kl. 23,00 og 04,00 indtil videre, anmodes Redaktionerne om ikke at omtale dette.

Telegrammer og Breve fra Korrespondenter i Udlandet

1. ^{27/1} 1941. Paa given Foranledning hønledes Redaktionernes Opmærksomhed paa, at den paagældende Regel, hvorefter Telegrammer, Meddelelser fra Korrespondenter o. lign. fra Udlandet før Offentliggørelse skal være godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau, ogsaa omfatter Privatbreve o. lign., forsaavidt de givne Oplysninger ikke er af rent personlig Karakter.

2. *United Press.* ^{11/12} 1941. Meddelelser, der stammer fra United Press, maa ikke offentliggøres. Forbudet omfatter ogsaa tidligere godkendte Meddelelser.

Telegrammer fra Stockholm om Krigsbegivenheder

Nyhedsstof vedrørende Albanien og Afrika. ^{25/2} 1942. Pressebureauet henleder her ved Redaktionernes Opmærksomhed paa, at det vil være nødvendigt at behandle Nyhedsstof vedrørende Krigsbegivenhederne i Albanien og Afrika med større Tilbageholdenhed, for Bladenes Vedkommende særlig ogsaa i Overskrifter, anden Anretning og Placering.

Samtidig henledes Opmærksomheden paa, at Pressebureauet i den daglige Kontrol med indgaaende Pressetelegrammer vil se sig nødsaget til noget skarpere at overholde den gældende Regel om, at der ikke fra Stockholm kan bringes andet Stof end svensk og finsk Stof samt saadant engelsk Stof (d. v. s. Stof om Begivenheder i selve Storbritannien), irsk Stof og i begrænset Udstrækning amerikansk Stof, for hvilket Stockholm under de bestaaende Kommunikationsforhold maa siges at være det naturlige Gennemgangsled.

Tyske Besættelsestroppers daglige Færden

1. 17/4 1940. Udenrigsministeriets Pressebureau anmoder Onsdag Bladene om, at ingen Meddelelser, hvori de tyske Besættelsestroppers daglige Færden eller Forhold omtales, offentliggøres uden i Forvejen at være godkendt af Pressebureauet. Dette omfatter ogsaa saadanne danske Begivenheder, hvori tyske Militærpersoner eller militære Enheder er indblandet. Anmodningen bedes efterfulgt paa det nøjeste.

2. R.B. 8/5 1940. Udenrigsministeriets Pressebureau henleder Bladenes Opmærksomhed paa, at det er ubetinget forbudt at bringe Meddelelse eller Artikler om den tyske Værnemagts eller tyske Soldaters Forhold, Bevægelser eller Færden, som ikke er udsendt gennem Ritzaus Bureau eller i hvert enkelt Tilfælde godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau. Der kan ikke hverken af lokale danske Myndigheder eller med Samtykke af Repræsentanter for den tyske Værnemagt gøres Undtagelser herfra.

3. R.B. 27/5 1940. Under Henvisning til Statsministeriets Cirkulære til Pressen af 6. Maj indskræpes det paa given Foranledning, at det er ubetinget forbudt uden direkte Tilladelse fra Udenrigsministeriets Pressebureau i det enkelte Tilfælde at bringe nogen som helst Omtale af den tyske Værnemagts Færden og Forhold i videste Forstand. Derunder falder ogsaa al Omtale af tyske Militæres personlige Færden og Forbindelser med danske Kredse eller Enkeltpersoner. Forbudet omfatter ogsaa Optryk fra disse Blade.

Overtrædelse vil fremtidigt ubetinget give Anledning til Paatale i Henhold til Cirkulærets Bestemmelser.

4. *Tysk Militærkoncert*. R.B. 30/5 1940. Under Henvisning til Statsministeriets Cirkulære til Pressen af 6. Maj meddeles, at Bladene i foreliggende Tilfælde uden Konference med Pressebureauet vil kunne bringe Notitser, der oplyser, at tysk Militærkoncert vil finde Sted paa nærmere angivet Tid og Sted.

5. *General von Kaupischs Bortrejse*. 30/5 1940. Der maa ikke offentliggøres nogen Meddelelse angaaende den Øverstkommanderende for den tyske Værnemagt i Danmark, General von Kaupischs, forestaaende Bortrejse, før Meddelelse til Offentliggørelse fremkommer gennem Ritzaus Bureau.

6. *Skydeøvelser paa Amager*. R.B. 10/7 1940. Efter hvad det tyske Gesandtskab meddeler, vil der Torsdag den 11. og Fredag den 12. Juli blive afholdt Militærøvelser paa Amager.

Ovenstaaende Meddelelse om Militærøvelser maa kun bringes af de københavnske Dagblade og Bladene i Køge.

7. *Skydeøvelser i Køge Bugt*. R.B. 15/7 1940. Efter hvad der meddeles Ritzaus Bureau finder der Tirsdag Formiddag Kl. 9—12 Militærøvelser Sted i Køge Bugt.

Ovenstaaende Meddelelse om Militærøvelser maa kun bringes af de københavnske Dagblade og Bladene i Køge.

8. *Øvelsesskydning i Nordsjælland*. 23/7 1940. Tirsdag og muligt Onsdag i Dagtimerne er der Øvelsesskydning med svært Skyts i den nordlige Del af Nordsjælland. Der maa intet skrives i Bladene derom, hvorimod det paa telefoniske og andre lignende Forespørgsler kan siges, at det er Redaktionerne bekendt, at det drejer sig om Øvelsesskydning.

Til Underretning for de københavnske Blade og Bladene i Hillerød og Helsingør, Roskilde og Holbæk (Nykøbing S.).

9. *Sag mod DNSAP*. 20/7 1940. Under Landsrettens Behandling Fredag af Sagen mod de 149 Medlemmer af DNSAP blev der fremsat Udtalelser, der antydede, at andre end Medlemmer af DNSAP var indblandet i Urolighederne i Roskilde i Begyndelsen af Juli. Disse Antydninger maa ikke refereres.

10. *Meddelelse om Hærværk etc.* 1/8 1940. Udenrigsministeriets Pressebureau anmoder Bladene om i den Onsdag pr. Nr. 9 (Nr. 600) udsendte Meddelelse fra Graasten om Hærværk og Overtrædelse af Uniformsloven kun at anføre, at Tjenestekarlen havde overmalet Landevejen, saaledes at Ordet Hagekors ikke nævnes.

11. *Øvelsesskydning i Isefjorden.* 10/8 1940. Søværnskommandoen meddeler, at der i Dagene 12.—17. August afholdes Øvelsesskydning i Isefjorden.

Ovenstaaende Meddelelse maa kun benyttes af Bladene i København, Hillerød, Roskilde, Holbæk, Nykøbing Sj. og Ringsted.

12. *Parade over tyske Tropper.* 15/8 1940. Den tyske Værnemagt meddeler Torsdag: Den Øverstkommanderende over de tyske Tropper i Danmark afholder Fredag den 16. August 1940 Kl. 11 Formiddag i den nordøstlige Del af Fælledparken en Parade over de i København liggende tyske Tropper. I Forbindelse med Paraden vil Tropperne defilere forbi den Øverstkommanderende. Det sker paa Jagtvejen. Der vil blive givet Københavns Befolkning Lejlighed til at overvære Paraden og Forbidefileringen.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa ikke bringes af Pressens Radioavis.

13. *Overtrædelse af Handelsministeriets Bekendtgørelse vedrørende Salg af Varer til den tyske Værnemagt.* 16/8 1941. Eventuelle Sager i Anledning af Overtrædelse af Handelsministeriets Bekendtgørelse om Regler for Salg til Værnemagten maa kun omtales i de Blade, for hvilke vedkommende By er i egentlig Forstand lokalt Stof. Bladene bedes, naar de omtaler disse Sager, i Overskrifter og Tekst karakterisere dem som omhandlende »Overtrædelse af Handelsministeriets Bekendtgørelse vedrørende Salg af Varer til den tyske Værnemagt«. Iøvrigt bedes man i det hele ved Omtale af eventuelle Enkeltheder undgaa enhver Form for usædvanlig eller sensationel Behandling.

Tyske Pengesedler

15/4 1940. De af Københavns Politis Oplysningscentral udsendte Billeder af de tyske Pengesedler behøver ikke at bringes i det foreslaaede Format. Det vil være fuldt tilstrækkeligt at gengive dem med en tydelig Overstregning og i et Format, som sikrer, at de genkendes.

Udenlandske Forhold

BÖHMEN-MÄHREN

Undtagelsestilstand. 28/6 1941. Meddelelse om Undtagelsestilstand i visse Distrikter i Böhmen-Mähren og Arrestationen af Ministerpræsidenten maa ikke bringes i stor Anretning. Hvis den bringes paa Forsiden, maa den kun være enspaltet, og bringes den inde i Bladet, højst tospaltet. Paa Spisesedlerne maa den kun bringes ganske beskedent.

FINLAND

1. *Indkaldelsesforanstaltninger.* Helsingfors, 20/6 1941. R.B. fra Finska Notitsbyrån. Gennem Opslag paa offentlige Steder er samtlige Mænd, der er født 1897 eller senere, og som har aftjent deres Værnepligt, beordret til at anmelde sig til Myndighederne. Opslagene er undertegnet af Forsvarsministeren. Nr. 37.

2. Helsingfors, 20/6 1941. R.B. fra D.N.B. I Morges blev det ved Opslag bekendtgjort, at alle Mænd, der er født 1897 eller senere, og som tilhører Reserven eller Landstormen, skal melde sig hos Myndighederne. Bekendtgørelsen er underskrevet af Forsvarsministeren. Nr. 40.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

De to Telegrammer Nr. 37 og 40 om Indkaldelsesforanstaltninger i Finland skal bringes i beskedent Udstyr.

FRANKRIG

1. *Henrettelser i Paris.* 10/9 1941. Chefen for den tyske Militæradministration i de besatte Omraader, General von Stülpnagel, meddeler, at 10 Gidsler er blevet skudt som Følge af de Angreb, der er blevet begaaet den 6. og 10. September i Paris paa Medlemmer af den tyske Hær.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Meddelelsen maa ikke bringes paa Forsiden og kun i meget beskeden Opsætning.

2. *»Det besatte Frankrig«.* 10/9 1941. Telegrammet: »Det besatte Frankrig« paa Fjernskriver Nr. 9 Kl. 9,58 skal bringes i beskeden Anretning og maa ikke sættes paa Bladenes Spisesedler.

3. *12 Gidsler henrettet i Frankrig.* 21/9 1941. Meddelelsen om Frankrig (12 Gidsler henrettet i Frankrig efter Mord paa en tysk Soldat) maa ikke bringes paa Forsiden, ikke paa Spisesedler og iøvrigt kun i beskedent Udstyr.

4. *Tysk Officer myrdet i Nantes.* 21/10 1941. Berlin, R.B. fra Stefani. I herværende, kompetente Kredse bekræfter man en fremkommen Meddelelse om, at en tysk Officer er blevet myrdet i Nantes af en ukendt Person. Nr. 168 Kl. 22,27.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Meddelelsen Nr. 168 (Kl. 22,27) fra Berlin om en i Nantes myrdet tysk Officer maa ikke benyttes.

5. *Attentater i Paris.* Paris, 9/12 1941. R.B. fra D.N.B. Lørdag og Søndag er der blevet forøvet to nye Attentater mod Medlemmer af den tyske Værnemagt i Paris. Kommandanten i Stor-Paris har som Følge heraf forordnet: Fra 8. December skal alle Restauranter, Forlystelseslokaler, Biografer og Teatre lukke Kl. 17. Beboerne i Seine-Departementet (Stor-Paris) forbydes det at færdes paa Gaderne mellem Kl. 18 og Kl. 5, undtaget herfra er kun de, der har særlig Tilladelse. Indenfor det nævnte Tidsrum skal Vinduerne være lukkede. For Overtrædelser af Bestemmelserne gælder strenge Straffe. De underjordiske Baner og andre Trafikmidler med Undtagelse af Fjerntogene maa ikke trafikere i det nævnte Tidsrum.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Telegram maa kun bringes enspaltet og ikke paa Forsiden.

HOLLAND

Rigskommisær Seyss-Inquart's Tale om Holland og Norge. 21/11 1941. Bladene anmodes om ikke yderligere at offentliggøre Kommentarer til Rigskommisær Seyss-Inquart's Tale om Holland og Norge.

ISLAND

1. 20/5 1941. For saa vidt der ikke fra Island eller officielt fremkommer nye positive Meddelelser om Indholdet og Betydningen af Altingets Vedtagelse Fredag den 16. ds., anmodes Bladene om i deres Omtale af Sagen ikke at gaa uden for Rammerne af Oplysningerne i »Berlingske Morgen« den 20. ds. og navnlig om ikke at indfortolke i Meddelelserne en større Rækkevidde end den, der klart fremgaar af, hvad der foreligger positivt opgivet om Altingets Vedtagelse.

2. *Dansk-Islandsk Samfunds Pressemeddelelser.* 10/6 1941. I Meddelelsen om ekstraordinært Møde i Altinget den 9. Juli, som indleder den i Gaar i dansk-islandsk Samfund udsendte Pressemeddelelse fra Island Nr. XIII, bedes det Afsnit, der følger efter »Dagsordenen indeholdt kun et Punkt:« afattet i følgende eller en tilsvarende Form:

Den Ordning, den islandske Regering havde truffet med De Forenede Staters Præsident angaaende de amerikanske Besættelsestropper, der blev vedtaget med 39 Stemmer mod 3 (Kommunisterne), 6 Altingsmænd var fraværende, og andre gav kun deres Samtykke med visse Betingelser. Samtidig blev der truffet en Aftale med den britiske Regering gaaende ud paa, at de tre islandske Statsborgere, etc. etc. . . .

ITALIEN

^{18/2} 1941. Meddelelser, der foreligger for Bladene om Forhandlinger vedrørende Overdragelse af italienske Skibe i amerikanske Havne til De Forenede Stater, maa ikke bringes.

Samtidig annulleres Ritzaus Bureaus Telegram fra New York »Amerika og de fremmede Skibe« paa Nr. 13 (Nr. 324).

RYGTER OM NEUTRALE LANDES DELTAGELSE I KRIGEN

Generalmobilisering i Bulgarien. ^{31/3} 1941. En Meddelelse fra United Press angaaende Generalmobilisering i Bulgarien, som Mandag Eftermiddag har været gengivet i enkelte Blade, maa ikke kommenteres eller yderligere offentliggøres.

TYSKLAND

Rudolf Hess. ^{14/5} 1941. Der maa indtil videre ikke bringes redaktionelle Kommentarer til Rudolf Hess-Affæren.

SOVJETUNIONEN

1. *Sag mod Skibsreder A. Utow.* ^{17/5} 1941. Efter Anmodning fra Udenrigsministeriet vil Kammeradvokaten en af de nærmeste Dage paa Sovjetunionens Vegne anlægge Sag mod Skibsreder Alexander Utow til Anerkendelse af, at Sovjetunionen er Ejer af to Skibe S/S »Irene« og S/S »Egon«, som er beliggende ved Gasværkshavnen i Københavns Havn, og til Udleveringen af nævnte Fartøjer til Sovjetunionens Handelsrepræsentation i København.

Denne Sag maa ikke under nogen Form gøres til Genstand for Presseomtale, ej heller nævnes i Bladenes Retstister.

2. *Politimæssige Forholdsregler.* ^{22/6} 1941. Af politimæssige Hensyn er det indtil videre forbudt at bringe nogen som helst Omtale af forskellige politimæssige Forholdsregler, der er iværksat i Anledning af Sovjetruslands Inddragen i Krigen. Dette Forbud omfatter bl. a. Lukningen af enkelte Virksomheder, Interneringen af forskellige Personer og Forbudet mod al Lystsejlad i Sundet Søndag og Mandag.

3. *Danskerne i Rusland.* ^{21/7} 1941. Udenrigsministeriet meddeler Mandag: Den danske Gesandt i Moskva, Minister Bolt-Jørgensen, afrejste allerede for nogen Tid siden fra Moskva, ledsaget af sin Hustru og Gesandtskabets Medlemmer samt af fem Danske, der paa daværende Tidspunkt opholdt sig i Moskva. Det danske Rejseselskab er nu ankommet til Tyrkiet, hvor Medlemmerne af det danske Gesandtskab i Moskva ved den tyrkiske Regerings velvillige Bistand udveksles med Medlemmer af den sovjetrussiske Legation og Handelsrepræsentation i København, der nu paa Hjemvejen til Sovjetunionen er ankommen til Tyrkiet. De saaledes fra Moskva hjemvendende danske Statsborgere er foruden den danske Gesandt og Fru Bolt-Jørgensen Legationsraad Oluf og Frue, Handelsraad Lange, Vicekonsul Petersen, Hr. og Fru Findstrup samt Sygeplejerske Frk. Knudsen, de danske Ingeniører Christensen og Levinsen og d'Herrer H. P. Andersen og Hirsfelt.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Bortset fra en simpel Notering af Ankomsten og fra eventuel Billedreportage fra Ankomsten maa der ikke bringes Oplysninger udover de i ovenstaaende givne og ej heller Interviews og lignende med de tilbagevendende.

1. *Roosevelt-Churchill-Erklæringen.* ^{14/8} 1941. Meddelelsen om de 8 Punkter i Roosevelt-Churchill-Erklæringen maa kun bringes i beskedent Udstyr med enspaltet Overskrift.

2. *Tank, kaldet »Churchill«.* ^{21/7} 1941. Den i Morges udsendte Meddelelse om en engelsk Tank, der har faaet Navnet »Churchill« (Nr. 3 [Nr. 407]), maa ikke benyttes.

Udenlandske Tilgodehavender

Fradragsprocenter for udenlandske Tilgodehavender. 3/2 1942. Det er ikke tilladt at offentliggøre nogen Meddelelse om de Fradragsprocenter for udenlandske Tilgodehavender, som Formueejere kan anvende ved Opgørelsen af deres Formuer.

Udlændinge i Danmark

1. *Spærreomraaderne i Jylland.* 30/11 1940. Forskellige Udlændinge vil ikke længere kunne opholde sig i det for et Par Dage siden meddelte Spærreomraade i Vestjylland, Nordjylland og Østjylland.

Der maa ikke bringes nogen som helst Oplysning om Sagen eller af noget enkelt Tilfælde, og det maa heller ikke nævnes i Bladene, at nogle af de paagældende Personer rejser bort fra deres nuværende Opholdssted til andre Steder i Landet, hvor de kan opholde sig.

2. *Professor Geigers Afrejse fra Aarhus.* 20/11 1940. Vedrørende Spørgsmaalet om Professor Geigers Afrejse fra Aarhus maa der ikke bringes nogen som helst Meddelelse i Bladene, før nærmere Meddelelse foreligger fra Udenrigsministeriets Pressebureau.

Uønskede Udtryk

1. *D.N.S.A.P.* 1/2 1941. Udtrykket »Clausenister« maa ikke benyttes som Betegnelse for »Danmarks National-Socialistiske Arbejder-Parti« (D.N.S.A.P.) eller Tilhængere af Partiet.

2. *Tysklands og Italiens politiske Førere.* 1940. Om Tysklands og Italiens politiske Førere maa Betegnelsen »Diktatorer« ikke benyttes.

Valg, kommunale

15/2 1941. Ritzaus Bureau erfarer følgende: Paa Grund af den skærpede Krigssituation, der kan ventes i Foraaret, fremsatte Indenrigsministeren i Dag Forslag overfor Rigsdagens Samarbejdsudvalg om Udsættelse af de kommunale Valg. Lovforslag om Ændring af den kommunale Valglov kan derefter ventes fremsat i Rigsdagen i næste Uge tilsigtende at udskyde Valget et Aar.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa ikke kommenteres.

Vandkraftcentraler

Ny Vandkraftcentral ved Holstebro. 12/12 1941. Den nye Vandkraftcentral ved Holstebro maa kun omtales, hvis Bladene i Beskrivelsen undgaar enhver nærmere Stedbetegnelse. De lokale Blade maa bringe indendørs og saadanne udendørs Billeder fra Vandkraftcentralen, som ikke kan bidrage til, at Bygningen kan identificeres fra Luften.

Vejrberetning

1. 24/0 1940. Paa given Foranledning meddeler Udenrigsministeriets Pressebureau, at Bladene maa omtale Vejr, som er Fortid, Regnvejr, Solskin, Tordenvejr o. s. v., men under ingen Omstændigheder i en Form, som direkte eller indirekte indeholder Antydninger af, hvorledes Vejret kan ventes at ville blive. Man maa saaledes ikke omtale godt Vejr som stabilt eller tale om en Periode med uroligt Vejr el. lign.

2. 0/5 1941. Paa given Foranledning indskærpes det, at der ikke i Bladene maa bringes nogensomhelst Forudsigelse med Hensyn til Vejrforholdene.

Vinduesudstillinger af Madvarer

Indskrækning af Vinduesudstillinger af Madvarer. 16/4 1941. Meddelelsen til Detailhandlerne om at indskrænke Vinduesudstillinger af Madvarer maa ikke omtales i Pressen.

V. V. V.

»Vi Vil Vinde«. 6/11 1941. Paa given Foranledning henledes Opmærksomheden paa, at der ikke i Annoncer eller paa anden Maade maa bringes Kombinationer af »Vi Vil Vinde« eller anden lignende Benyttelse af tre V'er.

Æbleeksport

2/8 1941. Meddelelser om, hvilke Mængder Æbler og Æblepulp der ventes henholdsvis eksporteret og forbeholdt Hjemmemarkedet, bedes ikke offentliggjort, og alle Tal angaaende Æblehøstens Størrelse bedes enten udeladt eller gengivet med tydeligt Forbehold med Hensyn til Vejrlig m. m.

Øvelsesskydninger

1. Ved Hornbæk. København, 4/7 1941. R.B. Øvelsesskydning med Kanoner afholdes ud over Søen ved Hornbæk den 5. Juli mellem Kl. 18,00 og Kl. 20,00.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa kun anvendes i den lokale Presse (Helsingør, Hillerød og Nykøbing S.).

2. Ved København. 4/7 1941. R.B. Øvelsesskydning med Kanoner afholdes i Sundet ud for København den 5. Juli mellem Kl. 10,00 og Kl. 13,00.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse maa kun bringes af Bladene i København, Køge, Roskilde og Hillerød.

3. Ved Sjællands Odde. 9/7 1941. Øvelsesskydning med Kanoner ud over Søen ved Sjællands Odde afholdes 11. Juli mellem Kl. 02,30 og 03,30.

4. Ved Hornbæk. 9/7 1941. Øvelsesskydning med Kanoner ud over Søen ved Hornbæk afholdes 11. Juli mellem Kl. 22,30 og 23,00.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende maa kun anvendes i de Blade, for hvilke en eller begge de paagældende Meddelelser er Lokaltstof.

5. Fra Kysten mod Maal paa Søen. 10/7 1941. Lørdag den 12. ds. fra Kl. 9,30 til Kl. 14,30 vil der finde Øvelsesskydning Sted fra Kysten mod Maal paa Søen i Farvandet Sydvest for Hjelm. — Skydningen begrænses af følgende Punkter:

1)	56 Gr.	04.7 Min.	Nord	10 Gr.	41.2 Min.	Øst	
2)	56	- 05.9	-	10	- 48.5	-	-
3)	56	- 08.8	-	10	- 43.5	-	-
4)	56	- 08.8	-	10	- 41.2	-	-

Skibe advares mod i det anførte Tidsrum at komme indenfor Skydepladsens ovenfor anførte Grænser.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Omstaaende maa kun bringes af de Blade, for hvem det er egentligt Lokaltstof, og maa ikke bringes i Pressens Radioavis.

6. Ved Aarhus. 30/8 1941. Til Efterretning for Redaktionerne meddeles, at Tirsdag den 30. ds. og Onsdag den 1. Oktober vil der ud for Aarhus for at prøve særlige Anordninger blive afgivet nogle 20 mm Skud, og endvidere vil begge Dage 2 Dydbomber blive bragt til Eksplosion. Afspærring er ikke nødvendig. — Skydningen maa ikke omtales i Bladene.

Diverse Emner

1. *Henvendelse fra Frederiksberg Begravelsesvæsen.* 12/8 1941. En fra Frederiksberg Begravelsesvæsen i Anledning af de stedfundne Metaltyverier fra Kirkegaardene udsendt Henvendelse om, at Gravstedejere selv bør tage Metaldele fra Kirkegaardene under Opbevaring, maa ikke benyttes. (Udsendt til de københavnske Blade).

2. *Forbud mod Melodien »Lili Marleen«.* 5/2 1942. Der maa ikke bringes nogen Omtale af, at Politimyndighederne har forbudt at spille Melodien »Lili Marleen« paa Restaurationer o. lign.

3. *Nekrolog over Orlogskaptajn Ries.* 7/4 1941. I Bladenes eventuelle Nekrologer over Orlogskaptajn Ries maa der ikke bringes nogen Omtale af eller Hentydning til Dødsfaldets nærmere Omstændigheder eller Forudsætninger.

4. *Direktør Chr. H. Olesens Foredrag.* 28/11 1941. Udenrigsministeriets Pressebureau henstiller, at en Passus i Direktør Chr. H. Olesens Foredrag paa Repræsentantskabsmødet i Dansk Arbejdes Københavns-Afdeling: »Uanset hvilket Udfald Krigen faar«, udgaar eller ændres til : Under alle Omstændigheder. — Den paagældende Passus findes i det Afsnit, der begynder saaledes: Der er meget, der tyder paa, at den betydelige Omsætning i Retning Øst-Vest, etc.

5. *Brandmand Bisters Anholdelse.* 25/12 1941. Udenrigsministeriets Pressebureau henleder Opmærksomheden paa, at der stadig ikke maa bringes nogen Omtale af den Sag, der verserer mod Brandmand Bister i Anledning af en Brand ved Ry, hvorimod der ikke er noget til Hinder for en Omtale af, at han har aflagt Tilstaaelse om Brande i Haderslev, for hvilke han tidligere er frifundet.

Det maa dog i forbigaaende meddeles, at han for Tiden sidder anholdt.

6. *Grev Knuth, Knuthenborg, sat under Anholdelse.* 20/12 1941. Der maa ikke, før nærmere Meddelelse til Offentliggørelse fremkommer gennem Ritzaus Bureau, i Bladene bringes nogen som helst Omtale af, at Grev Knuth, Knuthenborg, ved sin Ankomst til Danmark Lørdag er sat under Anholdelse eller om Omstændigheder, der knytter sig til Sagen.

7. *Beretning fra Københavns Politis Færdselsafdeling.* 7/1 1941. De i Beretningen fra Københavns Politis Færdselsafdeling indeholdte Bemærkninger om Sager af eksteritorial Art maa ikke offentliggøres.

8. *Overfaldet paa Lægefamilien i Aalborg.* 13/1 1942. Med mindre der fremkommer Meddelelse gennem Ritzaus Bureau, maa der ikke bringes yderligere Stof vedrørende det Mandag stedfundne morderiske Overfald paa Lægefamilien i Aalborg.

9. *Artikel af Oberst Halvor Jessen: »Danmarks Forsvar«.* 10/2 1942. I en af Oberst Halvor Jessen i Dag udsendt Artikel: »Danmarks Forsvar«, der er tilstillet et stort Antal Blade i Hovedstaden og Provinsen, udgaar paa Side 2 et Afsnit, der begynder med »Major Glein, der førte den Bataillon, der besatte København« og slutter med »Danmark havde mistet sin Selvstændighed — med et Tab af 3 Saarede i København«, i alt 3 Stykker.

10. *Inddragelse af Sundhedsplakat.* 28/3 1942. Justitsministeriets Propagandaudvalgs Plakat »Sundheden bevares gennem fornuftig Ernæring« er taget tilbage, og det henstilles til Bladene ikke at gøre den til Genstand for yderligere Omtale.

11. *Møder med Amtmændene og Politimestrene m. fl. Landet over.* 28/3 1942. København. Der afholdes i den kommende Tid i alle Politikredse Landet over Møder, hvortil Amtmændene og Politimestrene sammenkalder indflydelsesrige Personer fra de paagældende Egne, repræsenterende forskellige Kredse i Befolkningen. Paa disse Møder gives der forskellige Oplysninger, som er af Betydning under de nuværende Forhold, og endvidere fremsøres en Meddelelse fra Regeringen, der har følgende Ordlyd:

»Snart er der forløbet to Aar siden den i Danmarks Historie skæbnetunge Dag, da Landet blev besat af tyske Tropper. Medens Besættelsen fuldbyrdedes Landet over, traf den danske Konge og Regering i alvorsfulde Morgentimer Beslutning om at ordne Landets Forhold under Hensyn til de Begivenheder, der var indtruffet. Kongen og Rege-

ringen havde herved for Øje at tilrettelægge Landets Styrelse paa en saadan Maade, at det danske Folk kunde gennemleve Besættelsestiden med de mindst mulige Indgreb i vort nationale Samfundsliv.

Det er med Tilfredshed, at Regeringen efter disse to Aars Forløb er i Stand til at konstatere, at dens Bestræbelser har mødt Forstaaelse og Samklang indenfor alle Kredse af vort Folk, saaledes at det med Sandhed kan siges, at der — med faa og uvæsentlige Undtagelser — har hersket Ro, Orden og Sammenhold i Landet. Dette er ogsaa iagttaget og anerkendt udenfor Landets Grænser. Saaledes udtalte nylig en svensk Røst af stor Vægt, at Danmarks Folk under tunge Begivenheders Tryk har oplevet en Samling uden Lige af alle Nationens Kræfter i enig Kærlighed til Fædrelandet og dets Frihed.

Naar Regeringen nu med Hans Majestæt Kongens Bifald har ønsket at rette en Henvendelse til ansvarsbevidste Mænd og Kvinder i Folket, skyldes det, at alting tyder paa, at vi i de næste Maaneder vil komme til at staa overfor en afgørende Udvikling af Krigsbegivenhederne. Det vil da være dobbelt vigtigt, at Befolkningen i Danmark indtager en besindig og værdig Holdning. Der har vist sig enkelte Tegn til, at den Ro og Orden, som hersker i Landet, af nogle opfattes saaledes, at man kan tage sig visse Friheder, være sig Ytringsfriheder eller andre Friheder, være sig i det daglige Liv eller ved særlige Lejligheder. Det kan dreje sig om rene Smaating saasom smaa Uvenligheder, eller det kan dreje sig om Demonstrationer af mere vidtrækkende og opsigtsvækkende Art. De, der tillader sig saadanne »Friheder«, har vel oftest ingen Forestilling om, at der herved kan ske en større Skade. De tænker ikke paa, at den rolige Tilstand i Landet, som vi alle nyder godt af, ikke kommer ganske af sig selv. De tænker ikke paa, at Regeringsmyndighederne til Stadighed maa foretage Undersøgelser af Episoder, som har fremkaldt Klager, ligesom Regeringen stadig gennem Forhandlinger maa søge at opnaa og bevare de Fordele, som er mulige under Besættelsens Vilkaar. De har sikkert intet Ønske om at berede Vanskeligheder for Regeringen i dette Arbejde, men de overskuer ikke Konsekvenserne af deres Handlinger, og det er Regeringens Pligt at gøre opmærksom paa, at saadanne Handlinger netop *kan* have uoverskuelige Konsekvenser.

Fra den tyske Værnemagts Side lægges der megen Vægt paa at udvise en hensynsfuld og korrekt Optræden her i Landet, og enhver objektiv Iagttagelse vil anerkende den eksemplariske Disciplin, der har præget de tyske Troppers Optræden, og disses oprigtige Bestræbelser for at opretholde et godt og hensynsfuldt Forhold til Befolkningen. Der er da saa meget mere Grund til ogsaa fra dansk Side at udvise en korrekt og hensynsfuld Holdning, og dette gælder ikke alene, naar man staar overfor den uniformerede Militærperson, men ogsaa naar man staar overfor andre, være sig fremmede eller Danske, som deler eller føler sig beslægtet med hans Tankegang.

Regeringen ønsker ved denne Lejlighed særlig at advare mod nogle Stemningsudslag, som paa et enkelt Omraade har vist sig spredtvis rundt om i Landet. Det drejer sig om Forholdet til de danske Statsborgere, som frivilligt har meldt sig til Tjeneste paa den tyske Østfront. Regeringen er underrettet om, at disse Frivillige og deres Familie og Paarørende har været Genstand for Forulempelser og Chikanerier under deres daglige Færden. Der foreligger saaledes Klager over, at Chikanerier har fundet Sted i Skolerne, hvor Børn af de Frivillige er blevet generet ved Tilraab og undertiden endog pryglet; i Butikkerne, hvor man har vist Uvilje imod at ekspedere de Frivillige eller endog deres Hustruer og Slægtninge; paa Restauranter, hvor man har vægret sig ved at servere for dem; endvidere i Tog og Sporvogne. Det skal endog være sket, at man paa offentlige Kontorer har udvist en ukorrekt Optræden overfor disse Frivillige og deres Paarørende f. Eks. ved at lade dem vente urimeligt længe.

Regeringen er ikke ubekendt med, at der blandt de Frivillige er forekommet mindre heldige Elementer, som selv ved deres Optræden har fremkaldt Angreb og Fornærmelser, men dette kan ikke undskyldes almindelige Chikanerier af den nævnte Art.

Frivillig Deltagelse i Krige, hvori den danske Stat ikke tager Del, er tilladt efter dansk Ret og Tradition saavel som efter Folkeretten; saaledes var det under den sidste Verdenskrig, og saaledes er det ogsaa under den nuværende. Vi plejer her i Landet at regne os det til Ære som Udtryk for vor Kultur og vort Frisind, at vi respekterer andres Meninger og Opfattelse, og det maa ikke glemmes, at de Frivillige handler ud fra en

Idé, som bunder saa dybt i deres Overbevisning, at de sætter deres Liv ind derpaa. Det er altid Respekt værd, at en Mand viser sig rede til at sætte Livet ind for sin Overbevisning. At chikanere ham eller hans Paarørende af denne Grund er ikke værdigt og ikke stemmende med god dansk Tankegang. Det maa desuden erindres, at den, der krænker en Frivillig i den tyske Hær, samtidig krænker den tyske Værnemagt, og enhver ansvarsbevidst dansk Mand og Kvinde vil forstaa, at saadanne Krænkelser nødvendigvis maa undgaas.

Regeringen henleder endvidere Opmærksomheden paa Børnenes Forhold blandt deres Kammerater. Desværre har det vist sig, at enforholdsvis stor Del af de Klager, der er indkommet, vedrører Skolebørnenes Forhold. Regeringen maa lægge Hjem og Skole deres Ansvar for Børnenes Optræden alvorligt paa Sinde. Det kan ikke forlanges, at Børn skal iagttage en »værdig« Optræden, men det kan godt forlanges, at de skal være korrekte, og ethvert Hjem og enhver Lærer har en Opgave i at paavirke Børnene hertil.

Regeringen beder nu de Mænd og Kvinder, som er indbudt til at modtage denne Meddelelse, om at de hver især under Ansvar overfor Danmarks Fremtid vil overveje, hvad de hver i sin Kreds maatte kunne udrette til, at Forulempelser, Chikanerier, Drillerier eller andre uheldige Stemningsudslag i Fremtiden undgaas, saaledes at der fra alle Sider i enhver Henseende vises en korrekt og værdig Optræden.

Maatte Sammenholdet i det danske Folk blive bekræftet ogsaa i den kommende Tid.

Maatte alle Danske forstaa, at kun ved at følge Kongens Bud om Ro, Orden og værdig Optræden tjener de Landets sande Vel og støtter Regeringen i dens plannæssige Arbejde, hvis Formaal fra Dag til Dag er ikke at forspilde nogen Mulighed for at sikre vort Fædrelands Frihed og Selvstændighed.«

Der maa ikke i Pressen fremkomme nogen Meddelelse angaaende disse Møder, saa lidt som om denne Meddelelse fra Regeringen. Derimod vil det være ønskeligt, at de Synspunkter, der findes i Meddelelsen kommer til Udtryk i Bladene som deres egne Synspunkter, *men altsaa uden nogen Art af Henvisning til Meddelelsen selv eller Møderne.*

12. *Lensgreve Fr. Knuth, Knuthenborg, dømt for Blodskam.* Maribo, ¹¹/₄ 1942. R.B. Ved Maribo Købstads Ret blev Lensgreve Fr. Knuth, Knuthenborg, i Dag for Blodskam idømt 5 Aars Fængsel. Han har været fængslet under Sagens Behandling, og 50 Dage betragtes som afsonet ved Varetægtsarresten. Grev Knuth modtog Dommen.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Bladene bedes ikke bringe anden Omtale af Sagen end ovenstaaende, og det henstilles, at Meddelelsen ikke behandles sensationelt.

13. ¹¹/₄ 1942. Vedrørende Dommen over Lensgreve Knuth: Det henstilles yderligere til Bladene ikke at bringe nogen Omtale af Lensgreve Knuths politiske Virksomhed samt ikke at bringe Meddelelsen paa Forsiden eller udover enspaltet.

Meddelelsen maa ikke bringes paa Bladenes Spisesedler.

14. *Indsendelse af Kort over Bladenes Læsekreds.* ²⁸/₄ 1942. Under Hensyn til, at forskelligt Stof, bl. a. vedrørende Luftalarmer og Krigsbegivenheder her i Landet, kun maa bringes i de Blade, for hvilke det er lokalt Stof, beder Udenrigsministeriets Pressebureau samtlige Blade — muligst omgaaende — til Pressebureauet, Adresse: Sekretær Bernild, indsende et Kort, hvorpaa det Omraade, for hvilket de anser sig for lokalt Blad, er indtegnet med Vedføjelse af, hvorvidt særlige Hensyn, f. Eks. fælles Læsekreds med Blade, hvis Lokalomraader delvis er anderledes, kræver særlig Hensyntagen.

15. *Nationalbankens Regnskab.* ⁸/₅ 1942. I Omtalen af Nationalbankens Regnskab maa Spørgsmaalet om Clearingsforholdet mellem Danmark og Tyskland ikke omtales i Overskrifter, heller ikke i Rubrikoverskrifter — og i det hele taget ikke særligt fremhæves.

**Udenrigsministeriets Pressebureaus Situationsmelding
No. 2. Mandag den 25. September 1944.**

Udenrigsministeriet er i Lørdags paa Centraladministrationens Vegne overfor Det tyske Riges Befuldmægtigede i Danmark fremkommet med en Udtalelse og en Protest i Anledning af den tyske Aktion mod Politiet.

Der er i samme Anledning tilgaaet Det tyske Riges Befuldmægtigede Protester fra de fem samvirkende politiske Partier og fra Socialdemokratiet, de danske Fagorganisationer og Det kooperative Fællesforbund. De to nævnte Udtalelser har følgende Indhold:

»Hs. Exel. Hr. Dr. Werner Best, Befuldmægtiget for Det tyske Rige
i Danmark, Dagmarhus.

Undertegnede Repræsentanter for Socialdemokratiet, Det konservative Folkeparti, Venstre, Det radikale Venstre og Danmarks Retsforbund nedlægger overfor den Rigsbefuldmægtigede den stærkeste Protest mod de skete Arrestationer og Deportationer af det danske Politi. Som Talsmænd for den danske Befolkning giver vi Udtryk for den dybe Harme, som dette Magtovergreb har fremkaldt overalt i vort Land. Løsladelse og Hjemsendelse af alle de arresterede og de fra Hjemlandet deporterede Politifolk og Genoprettelse af det opløste danske Politi er en bydende Nødvendighed. De nu tilvejebragte Forhold vil, om de fortsætter, føre Landet ud i en Tilstand af Lovløshed og Opløsning i alle Samfundsforhold. Ansvarer herfor vil falde helt og fuldt paa de Myndigheder, som har frataget Landet dets lovlige Ordensmagt.

København, den 23. September 1944.

V. Buhl. Ole Bjørn Kraft. Knud Kristensen. A. M. Hansen. Oluf Pedersen.«

»Til det tyske Riges Befuldmægtigede i Danmark,
Herr Dr. Werner Best, Dagmarhus, V.

Undertegnede Organisationer — De samvirkende Fagforbund i Danmark, Socialdemokratisk Forbund i Danmark og Det kooperative Fællesforbund i Danmark —, der repræsenterer den samlede danske Arbejderbevægelse, nedlægger deres alvorligste Protest mod Deportationen af danske Politifolk.

Den foretagne Tilfangetagelse og Deportation er af alle danske Arbejdere opfattet som et Overgreb, der ikke alene har bragt Sorg og Harme i Tusinder danske Hjem, men tillige har udelukket enhver Mulighed for danske Retstilstande.

Vi opfordrer derfor indtrængende til, at man drager Omsorg for, at de deporterede danske Politifolk hurtigst muligt hjemføres og at samtlige arresterede Politifolk løslades.

(Undertegnet af samtlige Medlemmer af Forretningsudvalgene)«

København:

Politiet: Kriminalassistent Øst, Souschefen i den særlige Drabskommission for Storkøbenhavn, er i Fredags løsladt fra Vestre Fængsel. Dansk Politiforbunds Bygning i Fjords Allé paa Frederiksberg holdes under streng Bevogtning.

24. 9. *Kriminaliteten*: Baade fra København og Provinsen indløber stadig Efterretninger om forøget Kriminalitet under de herskende Forhold. Befolkningen træffer lokale Foranstaltninger for at værges sig mod Lovløsheden. Saaledes har en Handelsstandsforening i Vanløse taget Initiativet til Oprettelsen af en Patrouille-tjeneste hver Nat. Tjenesten udføres frivilligt af 350 Næringsdrivende i Kvarteret, som tager nogle Timers Vagtjeneste efter Tur. — Paa Frederikssundsvej er en hel Serie Butikker blev plyndret for Varer forleden Nat. Tyvene ankom med en stor tre Tons Lastbil, som blev læsset fuld af Tyvekoster bl. a. fra Hovedstadens Brugsforenings Filial, og i en af Forretningerne skrev Tyvene med Maling tværs over Ruden: »Tyvene har været her«. — Paa Politigaarden modtager de internerede Politimænd, der virker som »Vagthold«, over 100 Anmeldelser om Dagen.

Brandvæsenet er stadig plaget af falske Alarmeringer. Gerningsmændene er i et Par Tilfælde blevet paagrebet af Udrykningsholdet og bragt med til Brandstationen, hvor de er blevet korporligt afstraffet.

Sporvejene lader for Tiden udføre en Række ekstraordinære Sporarbejder i Byen for at imødegaa trafikale Vanskeligheder i Forbindelse med *eventuelle* Krav om Omlægning af enkelte Ruter, f. Eks. udenom Raadhuspladsen.

Razziaer er i København forekommet paa forskellige mindre Restauranter og Kaffebarer, hvor Gæsterne er blevet kropsvisiteret. Det drejer sig øjensynligt udelukkende om en Eftersøgning efter Vaaben.

Blandt de *deporterede Politimænd* befinder sig flere kendte Sportsfolk, f. Eks. ABs Landsholdsspillere Svend Agge Albrechtsen og Poul Petersen, Svømmerne Finn Jensen, Hans Jensen og John Jacobsen.

Stationslederen i *Kastrup Lufthavn* Viggo Bagge skal efter Forlydende være anholdt af det tyske Politi. Nærmere Oplysning savnes.

Politimester Simony's Paarørende har modtaget et Brev fra ham, dateret Breslau. Saa vidt man kan forstaa, befinder ogsaa hans to Politifuldmægtige sig i Breslau.

Arbejdsgiverforeningen har sendt sine Medlemmer en Skrivelse, hvori der gøres opmærksom paa, hvad der kan ventes, hvis der igen udbryder Strejke. Der henvises til, at der er truet med Deportation af hele Arbejdsstyrker uden Personanseelse. (RB).

Fra Konditoriet »Bristol«, Vesterbrogade overfor Vesterport, er forleden Nat stjaalet Varer for over 45000 Kr. Det drejer sig bl. a. om sjældne Ting som Kakao og Kaffe, der vil kunne give meget stort Udbytte paa den sorte Børs.

I Fredags begravedes paa Vestre Kirkegaard 12 tyske Marinesoldater og 4 tyske Politisoldater.

Luftalarmen Natten mellem Fredag og Lørdag i en Del af København skyldtes aabenbart et teknisk Uheld i den tidligere Centralkommando paa Politigaarden. Der blev givet ordinært Afvarselssignal, men ikke gennem Statens civile Luftværn, der ikke længere besørger Varslingstjeneste. Det tyske militære Luftværnssystem »Fluko« har faaet direkte Kontakt med Varselssystemet paa Politigaarden, og det var »Fluko«, der beordrede Afvarsling efter Uheldet med Sirenerne.

En Kilde meddeler, at han har observeret Politibiler med tysk Besætning, som kører rundt i Byen med en tidligere dansk Politibetjent som Ledsager. Det er Danskerens Opgave at udpege tidligere Kolleger, der eventuelt færdes i Byen.

Provinsen:

Holbæk 23. September (Pol.) Aarsagen til, at Arbejdet maa standse paa mange Arbejdspladser i Holbæk er, at det stedlige Standortkommandantur har nægtet at udstede Køretilladelse til almindelige Lastbiler, der f. Eks. henter Grus

til Byggepladserne. Fra tysk Side motiveres det med, at saa længe Politiet ikke vil hjælpe til ved at gaa i Arbejde igen, vil Tyskerne ikke udstede Køretilladelser.

Politiet i Holbæk har siden Radiomeddelelsen om Politiets Opløsning ikke været i Uniform og ikke i Arbejde.

Odense 23. September (Pol.) De 40 odenseanske Politimænd, som forleden blev sendt vestpaa, er blevet interneret i Frøslev-Lejren. Ogsaa Politimester Schal-demose Nielsen og Politikommissær Frost befinder sig her.

Sort Børs-Handelen har i de sidste Dage taget et fantastisk Opsving. Agenter faldbyder aabenlyst Mærker paa hvert andet Gadehjørne, og man har Eksempel paa, at Damestrømper faa Timer efter, at de er stjaalet i en Forretning, er udbudt til Salg paa Gadebørsen.

Rønne 24. September. Onsdag meddelte Kommandanten, at det danske Politi paa Bornholm kunde træde i Funktion igen paa visse Betingelser, bl. a. maatte Politiet aflevere deres Vaaben, ligesom de skulde staa under tysk Kontrol. Dette blev afslaaet. Torsdag Eftermiddag meddelte Inselkommandanten, at det danske Politi kunde træde i Funktion igen uden Betingelser af nogen Art. Ogsaa dette blev afslaaet. Saavidt vides adskiller Bornholm sig fra det øvrige Land ved at staa direkte under Marinekommandanturen i Kiel.

Horsens 24. September. Lørdag Formiddag skete tysk Indskriden overfor den konservative »Horsens Avis«. Redaktør Karl J. Holm, der er Svigersøn af Bladets Ejer, Redaktør Alb. Christensen, er blevet anholdt. Personalet blev sendt hjem med Besked om, at Bladet skulde lukkes omgaaende, og kun personlige Ejendele maatte fjernes. Det forlyder, at Lukningen skal vare 14 Dage. Om Grunden er ikke oplyst, men det var i Bladkredse kendt, at »Horsens Avis« trodsede alle Paabud og Forskrifter.

Sønderborg 24. September. Det tyske Mindretals Korps, Hjemmeværnet (eller Die Zeitfreiwillige), er blevet afvæbnet. Deres militære Vaaben er blevet erstattet med Gummistave. (Pol.)

Hillerød 23. September. Natten til Lørdag Kl. 0,30 trængte tre revolverbevæbnede Mænd ind hos Skrædermester B. Jacobsen i Fredensborg. Laasen i Døren blev skudt ind, og de Indtrængende tog Skrædermesterens 20-aarige Søn Poul med sig. Han er Spejderfører. Om Aarsagen til hans Fjernelse fra Hjemmet kendes intet.

Roskilde 24. September. Arresten i Roskilde er blevet tømt for Fanger. To tyske Lastbiler kørte Lørdag Nat op foran Arresthuset og fik læsset Arrestanterne paa Ladet. Hvor de er bragt hen, vides ikke.

Kolding 24. September. Strafferetsplejen er stillet i Bero i Kolding som andre Steder. Kriminaldommer Strøbech lod alle Arrestanter, for hvilke Fængs-lingsfristen var udløbet, sætte paa fri Fod, efter at han havde forklaret dem Situationen og taget Æresord af dem om, at de ikke »vilde benytte sig af den ekstraordinære Situation til at falde Samfundet i Ryggen«.

Aarhus 24. September. 100 af de 128 anholdte Politimænd i Aarhus er ført til Frøslevlejren. Blandt dem, der er blevet løsladt, er Politimester Glente, Politikommissær P. N. Pedersen, Sikkerhedspolitiets Leder, Kriminalassistent Ernlund, og Politimester Poul Jensen fra Hasle Herred.

Randers 24. September. Natten til Lørdag eksploderede en Bombe i et tysk Lokomotiv, der stod i Remisen, og ved 22,30 Tiden skete yderligere to Bombeekspllosioner, den ene i et Sporskifte. Der skete forskellig Skade, og Trafikken var standset i en halv Dag.

Rønne 23. September. Den bekendte Hammeken, som i nogen Tid har givet Anledning til Uro og Episoder i Byen, skal være blevet anholdt af det tyske Politi. Der var gennem Amtmand von Stemann rettet en Klage til den tyske Kommandant over hans Huseren i Byen.

Graasten 24. September. Situationen i Sønderjylland er væsentlig afspændt siden Strejkedagene. Grænsen er genaabnet, og Grænsegendarmeriets Tjeneste udføres af Toldbetjente. Ingen af de sønderjydske Byer har endnu set tysk Politi. Politimester Hartmann, Haderslev, og hans Frue er stadig Arrestanter i Kolding.

Sønderborg 23. September. En Gadehandler forsøgte i Dag at sælge Frugt til Overpris, men Folk reagerede saa kraftigt, at han maatte fortrække. Iøvrigt er der ikke her i Byen eller overhovedet her paa Egnen konstateret større eller flere Lovovertrædelser efter Politiets Opløsning.

Silkeborg 24. September:

1) 23. September Kl. 19,45. Borgmesteren i *Skive* oplyser, at Kommandanten dér nægter *Kørselstilladelser* for Biler i bogstavelig talt alle Tilfælde, bl. a. fremhæves Biltransport af Sædekorn, Tørv, Gødningstoffer og Kreaturer. Borgmesteren vil nu drøfte Spørgsmaalet med Kommandanten og eventuelt true med Spørgsmaalets Forelæggelse i Silkeborg.

2) 23. September. Det oplyses, at der i Tilslutning til Folkestrejken af Værnemagten har været *afbrudt for Vand, Lys og Gas* i Aalborg og Frederikshavn, ligesom det var Tilfældet i Varde, Hjørring og Brønderslev.

3) 24. September. Det oplyses, at der er tyske Vagtposter ved Politistationer i Frederikshavn, Hjørring, Aalborg, Randers og Horsens.

4) *Aalborg* 24. September. Den engelske Radios Skildring af Skyderi mod Toget med de 94 Betjente, der førtes fra Aalborg til Frøslev, siges at være overdrevet. Kun en enkelt Mand blev saaret. Den sorte Børs florerer stærkt i Byen, i Fredags saa man Sortbørs-Grossererne vandre gennem Hovedgaden med Prislister paa Papskilte. Da dette førte til Sammenstimlen, skred Gestapo ind og foretog en Række Anholdelser, ogsaa af tilfældige unge Mennesker i »Grosserernes« Kølvan. De anholdte førtes til Arrest og sad nogle Timer. I Aalborg har Gestapo faaet Ordre til at tage mod Politianmeldelser fra Folk og at optræde høfligt overfor Anmelderne. Det gør de ogsaa, men da de ikke forstaar Dansk, fører det ikke til noget.

5) *Aarhus* 24. September. Sorthørshandelen florerer. Lørdag Aften blev der tre forskellige Steder fundet 2 Sortbørs-Grosserere og en Tyv, der var gennembanket, saa de maatte paa Sygehuset. Den ene forklarede, at han havde ligget en Times Tid, og de forbipasserende havde blot ladet ham ligge.

6) *Silkeborg* 24. September. Alt roligt. Foranstaltninger til kommunalt Vagt-værn og Luftbeskyttelsestjeneste træffes. Alt Politi er under Jorden. Fredag Aften hørtes 2 Bombeeksplosioner, som endnu ikke har kunnet lokaliseres, det menes at være ved Resenbro ved Langaabanen. Der har været Sabotage mod Langaa Station Natten til Lørdag. Lørdag Aften eksploderede en *Bombe* under en Lastvogn paa Vesterbrogade i Silkeborg. Tyskerne anholdt derefter ca. 50 Mennesker rundt om paa Gaderne, de førtes til Silkeborg Seminarium, hvor de blev stillet op udenfor Bygningen; seks Soldater blev kommanderet ud og gjorde Ladegreb. De anholdte maatte staa til Kl. 2 Nat, før de fik Lov til at gaa. Lørdag Formiddag blev den tyske Vagt paa Politistationen inddraget.

7) *Haderslev* 24. September. Politiet er sluppet bort og opholder sig formentlig paa Landet. Politibetjentene blev efter Arrestationen i Tirsdags holdt arresteret i 24 Timer, og derefter løsladt alle undtagen Politimester Hartmann, hvis Skæbne er ukendt. Det menes, at han befinder sig i Byen under tysk Bevogtning. Der har været livlig Skydning Natten til Lørdag og til Søndag. *Jernbanesabotagen* florerer livligt, saaledes er Strækningen Vojens—Rødekro jævnlig afbrudt. Dette bliver ikke officielt meddelt, men kan konstateres ved Postens Forsinkelse. Det erklæres fra Haderslev, at udadtil er Byen rolig, men Stemningen er saaledes, at en Bagatel kan faa eksplosiv Virkning. Det altoverskyggende Emne i Haderslev — som i alle sønderjydske Byer — er de store nye Gravearbejder, som udføres af Hjemmeværnet. Der er jævnlig Smaasabotage mod Lastbiler til Arbejdspladserne,

og det hænder, at en Arbejder faar Prygl, hvis man opdager, at han ikke er tvunget til at arbejde ved disse Arbejder. CBU-Kolonnen fungerer, men er efter Tirsdag blevet meget upopulær.

8) *Aabenraa* 24. September. Stemningen som i Haderslev. Det bekræfter, at den dansk-tyske Grænse er aaben, de store Kølebiler kører paany sydpaa. Om Grænsegendarmeriet vides intet med Sikkerhed. Der siges baade, at Gendarmerne er anholdt, og at de er løsladt.

9) *Silkeborg* 24. September. Søndag Aften meddeler Politimesteren i Thisted, at Politimestrene i Hjørring, Frederikshavn, Aalborg og Nykøbing Mors nu er »gaaet under Jorden«. Politimesteren selv har endnu Fuldmægtig og Kontorister tilbage, men ingen Betjente. Under de saaledes foreliggende Forhold mener han intet at kunne udrette, og man kan herefter næppe regne med hans Forbliven paa Stedet.

København 24. September. *Hovedstadens Forsyninger* — Borgmester Julius Hansen oplyser, at Mælketilførslerne til København igen er normale. De Vanskeligheder, der har været med at faa Køretilladelse fra Ringsted og Næstved, er afviklet. Paa Grund af de særlige Forhold, kører Vognene ud fra de københavnske Mejerier en Time senere om Morgenen end normalt.

Den konstituerede Borgmester for Magistratens 1. Afdeling, Raadmand Ib Kolbjørn, giver følgende Oversigt over Leverancerne til de københavnske Levnedsmiddeltorve:

Fisketorvet forsynes meget bedre, efter at Amtmanden for Bornholm har frigivet Udførslen af Sild. I Lørdags ankom til København 25—30.000 kg Sild, som efter Fiskeriministeriets Ordre skal passere Fisketorvet. I Lørdags ankom desuden pr. Baad et mindre Parti levende Torsk og Rødspætter samt isede Rødspætter. For første Gang under den politimæssige Undtagelsestilstand ankom desuden en Lastbil med levende Torsk. Alt tyder paa, at vi, som Tilfældet har været i den sidste Tid, maa indstille os paa relativt smaa Forsyninger af Fisk.

Grøntsager: Lørdagstorvet var stort. Det besøgte af ca. 1000 Vogne, navnlig var Tilførslerne af Pærer og Æbler — specielt Madæbler — rigelige. Af Kartofler tilførtes Torvet ca. 900 Tønder, lidt mindre end normalt, hvilket skyldtes svigtende Tilførsler fra Jylland. Der var stor Rift om Porrer, Selleri og Kaal. Udenbys Leverandører har faaet Tilladelse til at indføre Varerne pr. Bil. Ved Hovedvejene foretages dog nu og da Kontrol.

Kød: Paa Kvægtorvet er der i de sidste tre Dage arbejdet over for at faa Varerne ekspederet. Tilførslerne har været begrænset. Der er ført en Del levende Kreaturer direkte til Slagtehuset. De samlede Slagtninger i Ugen den 18.—23. September ligger kun lidt under det normale. Efter Ønske fra Slagterforretningerne er Slagtehuset holdt aabent om Søndagen.

Flæskehallen: Tilførslerne er i god Gænge. I Lørdags ankom 32 Vognladninger, hovedsagelig Svin, og i Gaar ankom yderligere 21 Vognladninger, væsentligt Okser og Kalve. Desuden var anmeldt de sædvanlige Leverancer af Svin fra Bornholm. Endelig har Slagteriernes Fælleskontor stillet betydelige Leverancer af Svin i Udsigt i Dag.

København 24. September. *Brandvæsen og Ambulance:* — I Vagtdøgnet, som udløb *Søndag Morgen* havde Brandvæsenet 94 Ambulanceudrykninger, deraf nogle i Anledning af Overfald og Beruselse. Der indbragtes ingen Skudsaaer. Af Brandudrykninger var der 9, heraf 3 foranlediget af falske Alarmeringer. Det lykkedes i Gaar at paagribe Gerningsmændene til et Par falske Alarmeringer. I det ene Tilfælde var det nogle unge Mennesker, som man havde set gaa op i en Lejlighed i Nærheden. De blev hentet ind paa Brandstationen og afstraffet korporligt.

Brandvæsenet meddeler Mandag Morgen, at i det netop afsluttede Vagtdøgn har der været 65 Ambulanceudrykninger og 6 Brandudrykninger. Ingen Skudsaaer el. lign. og ingen Brande af særlig Betydning.

**Udenrigsministeriets Pressebureaus Situationsmelding
No. 179. Mandag Morgen den 30. April 1945.**

RANDERS. *Flere Rekvisitioner af Cykler og Heste.* Værnemagten har atter Torsdag og Fredag i stor Stil rekvireret Cykler i Randers. Torsdag Morgen mødte man op paa Fabrikken »Scandia« og beslaglagde samtlige Arbejderes Cykler, og Formiddagen igennem bemægtigede man sig Cykler paa Gaderne, i Gaarde og Cykleskure. Lørdag Aften lykkedes det enkelte Personer ved Henvendelse til den tyske Kommandantur at faa deres Cykler tilbageleveret, men kort efter ankom en Lastbil og hentede alle Cyklerne. Mange Steder har der ogsaa fundet Rekvisitioner Sted af Heste, dels i Oplandet, hvor Hestene er blevet taget i Staldene, dels paa Gaderne i Randers, hvor Hestekøretøjer blev standset og Hestene fraspændt.

RØNNE. *Nye Overflyvninger.* Paa Bornholm kunde man atter Fredag Aften høre kraftig Kanontorden fra Søen. Kanonaden, der begyndte ved 21,30-Tiden, var saa stærk, at Huse rystedes og mange Ruder i Ejendomme paa Sydbornholm gik itu. Samtidig blev Øen overfløjet af mange Maskiner.

TØNDER. *Biler beskudt fra Flyvemaskiner.* En Lastbil og 2 Personbiler blev Torsdag ved 13-Tiden ved Stemmild paa Hovedlandevejen mellem Tønder og Bylderup-Bov beskudt af allierede Maskiner. Bilerne blev gennemhullet af Kugler, og Landmændene Chr. Thomsen, Hynding ved Rabsted, og Nis Sørensen, Rens Mark, haardt saaret. De førtes til Tønder Sygehus, hvor Landmand Thomsen Fredag er afgaaet ved Døden. Under Beskydningen blev flere andre Personer lettere saaret.

GRINDSTED. *Flyvemaskine nedskudt.* Natten til Fredag blev en allieret 4-Motors Bombemaskine skudt ned ved Plougslund i Grene Sogn. Af Flyverne var en saaret. Han blev taget til Fange. Som Følge af samtidig Bombenedkastning opstod der Ild i det af Staten fredede Hedeareal ved Staldbakkerne i Randbøl og Vorbasse Sogne. Ca. 500 Tønder Hedeareal brændte.

RINGKØBING. *Flyvemaskine styrtet ned.* Natten til Lørdag er en 4-Motors Bombemaskine styrtet ned i Ringkøbing Fjord ca. 400 m Nord for Skavenhus.

SÆBY. *Dødsfald.* Arbejdsmand Jens Christoffersen, Vestergade 3, Sæby, har gennem Dansk Røde Kors faaet Meddelelse om, at hans 18-aarige Søn Bjarne er død paa Blegdamshospitalet i København, hvor han for nylig var blevet indlagt efter alvorlig sygdom som blevet ført her til Landet fra Neuengamme.

FAKSE. *Drab.* Fredag ved 17-Tiden hørte Skovfoged Møller fra sin Bolig, Folehave ved Fakse Ladeplads, at der faldt nogle Skud i umiddelbar Nærhed af Huset. Han gik straks udenfor og fandt ca. 30 m fra Huset Liget af en 30-aarig Arbejdsmand Johannes Andersson, hjemmehørende i Hylleholt Kommunes Hus paa Favreby Mark. Andersson havde i den senere Tid haft Beskæftigelse i København som Sabotagevagt.

SVENDBORG. *Identifikation.* Det er nu fastslaaet, at den i UPS No. 172 omhandlede Mand, som Torsdag den 19. April om Eftermiddagen dræbtes af en Haandgranat paa Gerritsgade i Svendborg under en Ildkamp med Hipofolk og en Militærpatrolje, er Navigationsskoleelev Erik Dahl Nielsen, hjemmehørende ved Aarhus. Han tilhørte Modstandsbevægelsen. Ved samme Lejlighed blev 2 Hipomænd dræbt. Den enes Navn kendes endnu ikke, den anden var Vagtmester Poul Clausen, fra Hipo-Stationen i Svendborg.

ODDER. *Ildkamp.* Fredag ved Middagstid udspandt der sig en Ildkamp i Landsbyen Astrup ved Odder. Astrup Kirke blev ramt af Projektiler og flere Tagsten knust. Det var en Kamp mellem Sabotører og tyske Soldater. Det har ikke kunnet oplyses, om der var dræbte eller fangne blandt de paagældende.

ESBJERG. *Udsejlingsforbudet*. Udsejlingsforbudet fra Esbjerg Fiskerihavn er atter blevet hævet Torsdag.

SØNDERBORG. *Udenlandske Arbejdere*. Et Tog med over 1000 udenlandske Arbejdere ankom Onsdag Aften til Padborg fra Hamborg. Toget blev ført videre til Vojens, hvor det er Meningen at Arbejderne skal beskæftiges.

BRØNDERSLEV. *Anholdelser*. Natten til Tirsdag har det tyske Politi anholdt Provst Krøgholt, Brønderslev, og Læge Fibiger Hansen, Sindal.

SILKEBORG. *Lystkutter bombet*. Fredag Morgen Kl. 8,45 eksploderede en Bombe ombord i Lystkutteren »Lis«, der laa i Remstrup Aa ved Broen udfor Gammel Skovridergaard i Silkeborg. Fartøjet, der ejes af Entreprenør Pauli Bloch, Silkeborg, blev fuldstændig ødelagt.

ESBJERG. *Sabotage*. Natten til Fredag skete en kraftig Bombeeksplosion i Mekaniker Henry Andersens Værksted ved Korsvejen, ca. 1,5 km uden for Brørup. Der anrettedes betydelig Skade paa Bygningen.

NYKØBING S. *Bilsabotage*. Tidligt Fredag Morgen sprængtes en Garage med en Hylvogn tilhørende Vognmand Halken, Faarevejle, i Luften. Ved Eksplosionen skete der tillige Skade paa omliggende Bygninger.

HADERSLEV. *Anholdelser*. Torsdag Aften ved 23—24-Tiden anholdtes i Nærheden af Toftlund Bankassistent Hans Iversen, Toftlund, 30 Aar, P. Madsen, Roost, 23 Aar, og Hans Petersen, ca. 25 Aar. 2 Mand undslap. En Mand, der var blevet anholdt, flygtede under Forhøret i Toftlund, idet han pludselig slukkede Lyset og forsvandt ud af Døren.

SAAREDE — FLYGTNINGE — BESLAGLÆGGELSER

Nykøbing F. Marienlyst Østersøbads Badehotel og Strandhotel samt Sommerpensionatet Nørrevang er blevet beslaglagt og huser nu 500 Flygtninge. 500 andre Flygtninge er blevet anbragt i Horbelev Forsamlingshus, Børneferiekolonien Donnemose og de københavnske Læreres Børneferiekoloni i Abelvig og flere andre Steder.

Præstø. Der er ankommet 120 tyske Flygtninge til Præstø pr. Lastbil fra Vordingborg. Teknisk Skole og yderligere $\frac{1}{2}$ af Kommuneskolen er belagt med Flygtninge. En anden Trediedel af Kommuneskolen har allerede i nogen Tid været anvendt til Indkvartering af ungarsk Kavalleri. Den tilbageværende Del af Skolen kan benyttes til Undervisning, men Forældrene er uvillige til at sende deres Børn derhen, da hele Skolegården og de sanitære Anlæg benyttes af Ungarerne og Flygtningene. De ungarske Ryttere skulde have været til Gaunø, men de der opførte Barakker er blevet sprængt.

København. Folkets Hus, Jagtvej 69, Nordisk Kollegium, Strandboulevar-den 30—32, Bellahøj Restaurant og Dyrskuepladsen paa Bellahøj er blevet beslaglagt.

JERNBANESABOTAGEN

Togkontoret meddeler:

Der har været Sprængninger følgende Steder:

(255) Nr. Sundby Station (Sporforbindelsen mellem Sporskifterne 25 og 29), Tim—He (5 Skinner skal udveksles), Varde—Varde Vest, Nr. Søby—Fangel, Otterup—Lunde F., Skamby—Jullerup, Vejle Nord—Skibet, Nr. Sundby—Vodskov, Silkeborg—Virklund.

(256) Borris—Troldhede (2 Skinner skal udveksles), Skern—Borris (4 Skinner skal udveksles).

(257) Sønderport—Tvis (37 Skinner skal udveksles), Silkeborg—Funder (30 Skinner skal udveksles), Sejstrup—Gredstedbro, Horsens Tvingstrup (i begge Spor, der skal udveksles 4 Skinner), Svendstrup—Ellidshøj (3 Skinner skal udveksles), Stoholm Station, Troldhede Station, Lunderskov—Ejstrup (i en Bro, der blev let beskadiget), Vildbjerg—Aulum, Aulum—Tvis (24 Skinner skal udveksles), Aarhus Ø.—Lystrup, Varde—Sig, Holstebro—Bur, Ulstrup—Bjerringbro (Sprængninger Søndag Morgen Kl. 7,15 under et tysk Flygtningetog paa Vej til Skive. Blandt Flygtningene var ialt Fald 4 Døde, 36 haardt saarede og 20 lettere saarede. 21 Vogne afsporedes. Det danske Personale var uskadt. Ambulancer fra Randers og Viborg kom tilstede og førte de haardt saarede til de nærmeste Sygehuse. Efter hvad der meddeles fra Pressekilde fandt der ikke nogen Eksplosion Sted ved Togets Afsporing, men det formenes, at Skinnelegemet er blevet ødelagt ved et Attentat i Nattens Løb, idet flere i Nærheden har hørt Detonationer ved 3-Tiden), Herning—Sunds.

(258) Herning—Nr. Kollund (10 Skinner skal udveksles), Silkeborg—Funder, Stoholm Station (2 Sporskifter ødelagt, 5 Skinner skal udveksles), Troldhede—Kibæk, Ulfgaard—Vemb (6 Skinner skal udveksles), Holstebro—Jern (6 Skinner skal udveksles), Tim—Ulfborg (4 Sprængninger, 4 Skinner skal udveksles), Herning—Stilling (7 Skinner skal udveksles), Varde—Varde Vest (1 Skinne skal udveksles), Sct. Clemens—Galum.

Fra Pressekilde meddeles: Da et personførende Godstog paa Linien Odense—Svendborg Torsdag Aften ved 23-Tiden passerede Viadukten ved Sejrskovvej i Fruens Bøge, hvor Banelegemet samme Eftermiddag Kl. 16 var blevet sprængt, men atter udbedret til Kl. 21, eksploderede en Bombe lige foran Toget. En Personvogn, Pakvognen og 5 Godsvogne væltede. En Passager, Medhjælper Hans Chr. Jørgensen, Det ny Missionshotel i Odense, fik et Chok og maatte køres til Amtssygehuset. De øvrige Passagerer og Togpersonalet slap uskadt. Ved Eksplosionen blev Telefonerne til Sydfyn og Lolland—Falster udsat for Forstyrrelser som Følge af Beskadigelser paa Ledningerne.

København.

Fundet dræbt. Søndag Morgen ved 7,20-Tiden blev Gartner Nis Filipson, Rødovrevej 411, Kjeld Sivertsen, Islevhusvej 21, og en tredje Mand ved Navn Larsen, Islevhusvej 27, fundet dræbt ved Skud paa en Græsplæne ved Islevhusvej 14. Ligene blev ført til Retsmedicinsk Institut.

Dræbt ved Skud. Søndag ved 11-Tiden blev en ukendt Mand skudt ned og dræbt paa en Vej, der fører fra Hvidovrevej ned mod Præstemosen. Paa et Kort til S-Banen, der fandtes paa Liget, stod med Blyant skrevet: Poul Olsen, Mosevej.

Drab. Søndag Kl. 11,30 blev en Kvinde, Fru Carlsson, og en ukendt Mand dræbt paa Trappen til Ejendommen, Krogsgade 1, hvor Fru Carlsson boede paa 4. Sal. Ligene førtes til Lazarettet paa Nyelandsvej.

Fundet dræbt. Lørdag Formiddag fandt man en ca. 30-aarig Mand liggende død i Aldershvileparken i Bagsværd. Han var ramt af flere Skud i Hovedet. Der fandtes ingen Papirer, som kunde identificere Liget, der førtes til Amtssygehuset i Gentofte.

Saaret ved Skud. I Laksegade ved Landmandsbanen blev en Montør Hans Walter Petersen, Tipperup Alle 36, Torsdag Eftermiddag Kl. 13,50 ramt af Skud. Han blev saaret i Maven og indlagdes paa Hospitalet.

Identifikation. Den i UPS No. 178 omhandlede Mand, der Torsdag Eftermiddag blev dræbt ved Skud ud for Dortheasvej 1, var en 43-aarig Arbejdsmand ved Navn Henry Olsen, Tomsgaardsvej 78.

Skyderi. Søndag Aften ved 22-Tiden fandt der en Del Skyderi Sted ved Slangerupbanen. Ingen Ambulancer blev tilkaldt.

Filmsforevisning. Søndag Aften trængte revolverbevæbnede Mænd ind i Rialto-Teatret og foreviste en Film fra Modstandsbevægelsen. Efter at Forestillingen var forbi, kom Hipo- og Gestapomænd til Stede og foretog en Razzia i Teatret.

Transporter. Torsdag ankom et Tog med ca. 900 franske Kvinder til Frihavnen, hvorfra de blev overført til Sverige. Senere ankom en Bilkortege med 540 danske Internerede fra Froslev, blandt hvilke Pastor Glahn, der blev løsladt. De øvrige gik ombord i Færgen til Malmø.

Mandag Morgen meddeles:

Dræbt ved Skud. Natten til Mandag er Farvemester Johan Jensen, Sofievej 6, Lyngby, blevet dræbt i sin Lejlighed. En ukendt Mand trængte ind og ramte ham med Skud i Hoved, Hals og Bryst. Johan Jensen, der var tysk Statsborger, var født d. 14. December 1899.

Saaret. Lagerchef Gunnar Stefansen blev Søndag Aften af nogle tyske Soldater slaaet i Hovedet med Revolverskæfter. Han blev bragt til Kommunehospitalet, men kunde atter udskrives.

Dræbt under Razzia. I Rosenvængets Sidealle 5 er der Mandag Morgen ved 4,30-Tiden foretaget en Razzia, hvor en formentlig engelsk Faldskærmsjæger blev skudt og dræbt, idet han søgte at undslippe gennem et Vindue. Forinden saarede han en Hipomand, som rantes i venstre Knæ. Hipomanden blev bragt til Militærhospitalet. Den dræbte kørttes til Politigaarden.

Beslaglæggelse af Lastbiler. Tyskerne har Mandag Morgen ved 6-Tiden beslaglagt Lastbiler paa en Række københavnske Erhvervsvirksomheder, bl. a. paa Carlsberg, Tuborg, De Danske Maltfabrikker og Beauvais. Firmaet F. Bülow & Co. paa Toldbodvej skal være blevet besat af tysk Militær, formentlig ogsaa med Henblik paa Beslaglæggelse af Vogne.

Aabenraa. Grev Folke Bernadotte har Søndag Aften ved 18-Tiden forladt Brøndlund Slot, hvor han har været Gæst hos Amtmand Refslund Thomsen, og er taget sydpaa.

Transporter. I Løbet af Lørdagen ankom til Københavns Frihavn tre Transporter af Internerede, omfattende ca. 1800 franske og polske Kvinder, der førtes med Malmøfærgen til Sverige, og ca. 600 danske og ca. 600 norske Internerede, der, efter at 31 Danske var blevet løsladt, førtes til Sverige via Helsingør—Helsingborg.

Søndag ankom yderligere en Transport paa 650 internerede Danske fra Froslevlejren. 44 af disse blev løsladt. De øvrige overførtes til Malmø.

Togkontoret meddeler Mandag Morgen (259): Der har været Sprængninger følgende Steder: Troldhede—Kibæk (En Skinne skal udveksles), Brande—Fasterholt, Søbylund—Fasterholt, Silkeborg St. (1 Vogn med Skinner), Svendstrup—Elleshøj, Tinglev St. (i begge Signalposter).

Formodet Sabotage: Horsens—Tvingstrup, Kolding—Ejstrup, Aalborg—Skalborg.

Endvidere har der været Sprængninger i Banelinien Nord for Haslev Station ved en Bro over et Aaløb. Broen har tilsyneladende ikke taget Skade, men fire Skinner blev ødelagt.

Slut Kl. 8,52.

**Udenrigsministeriets Pressebureaus Situationsmelding
No. 183. Fredag Morgen den 4. Maj 1945.**

Provinsen.

(Oplysningerne om Situationen i Sønderjylland følger sidst i Provisinstoffet).

RØNNE. *Tre Dampere til Sverige.* Dampskibsselskabet af 1866's Ruteskib »Østersøen« og østbornholmskes »Carl« er tidligt Torsdag Morgen af Modstandsfolk ført til Malmø. S/S Østersøen afgik Onsdag Kl. 21.00 fra København til Rønne, men i Sundet blev Besætningen holdt op af Revolvermænd, der havde sneget sig ombord, og tvunget til at sætte Kurs mod Malmø. S/S Carl forlod Onsdag Kl. 11 Hasle og blev i Sundet bordet af Modstandsfolk, og ligeledes tvunget ind til Malmø. Ledsageskibet, Fiskeriinspektionsdamperen »Vestkysten«, gik Onsdag Aften ind til Ystad og er ikke senere vendt tilbage.

HILLERØD. *Dræbt under Skyderi.* Den 30-aarige Sagførerfuldmægtig, cand. jur. Helge Mogensen, Søn af Smedemester I. M. Mogensen, Hillerød, er Natten til Onsdag dræbt i København under Skyderi under Landgang, da han kom med et Fartøj fra Sverige. Der blev Onsdag Formiddag foretaget Razzia i hans Hjem i Hillerød, og Gestapo arresterede hans Tvillingbroder, Malermester Knud Mogensen.

NYKØBING F. *Arrestationer.* Onsdag Middag foretog Gestapo en større Razzia i Nysted, hvorunder ca. 75 Personer er blevet ført ud til den tidligere danske Militærlejr, Stubberupgaard, til Afhøring, deriblandt alle Befalingsmændene fra CBU-Kolonnen og adskillige af Byens kendte Borgere, deriblandt Redaktør L. Dane, Sparekassebestyrer Fogdal Petersen, Sagfører Bøgelund Thomsen, Fotograf Rasmussen o. s. v. Torsdag løslodes et Par Undergrupperedere fra CBU-Kolonnen og enkelte andre, mens de resterende 50—60 Personer vil blive ført bort. Endnu Torsdag holder Gestapo Vagt ved nogle Ejendomme, hvor man ikke traf Folk hjemme.

RANDERS. *Drab.* Torsdag Formiddag ved 11-Tiden, da fhv. Taxachauffør Hugo A. Poulsen, Nørrestræde 36, sad og spillede Kort paa Kirkegades Afholdshotel i Randers, traadte pludselig to Mænd ind ad Døren, gik hen til Poulsen, trak hver en Revolver og skød ham paa kort Afstand gennem Hovedet. Han var død paa Stedet.

SVENDBORG. *Student død.* Til Stadsingeniør Nygaard, Svendborg, er der kommet Meddelelse om, at hans 23-aarige Søn, stud. polyt. Jørgen Nygaard, er blevet skudt paa en Kafé i København.

NYKØBING F. *Sabotage.* Natten til Onsdag er der begaaet Sabotage mod Præstø Amts Færge paa Bogø-Stubbekøbingruten, »Gudrun«, og paa Motorfærgerne »Inger« tilhørende Kaptajn Nielsen, som tidligere har besøgt Færgefarten. Rorkæde og nogle Ventiler er fjernet, saa Baadene er ubrugelige.

AARHUS. *Skyderi.* Ved Middagstid Torsdag opstod der et voldsomt Skyderi blandt tyske og østrigske Soldater ved Banegaarden og det omliggende Terræn. Skyderiet menes opstaaet ved en Misforstaaelse, idet nogle Soldater troede, at der blev kastet en Haandgranat mod dem fra Brunsbroen, de affyrede Skud, som blev besvaret af Soldater paa Broen, som tilfældigt kom marcherende. Vagterne ved Kommandanturens Bygning blandede sig ogsaa i Kampen, og et livligt Skyderi opstod, som varede et Par Timer. Tre Danskere blev dræbt, Arbejdsmand Jens Jensen, Rosenkranzgade 20, Taxachauffør V. Mortensen, Annagade 21 og LB-pligtig Knud Duus-Sørensen, Bülowsgade. Endvidere saaredes en halv Snes Mennesker, hvortil kommer Tabene blandt Soldaterne, som ikke kendes.

AALBORG. *Kvinde beskudt.* Arbejdsmand V. Larsens Hustru, Guugvej, blev Torsdag saaret af Skud fra en tysk Vagtpost, da hun samlede Kvas i Nærheden af nogle Tankfælder syd for Byen.

AARHUS. *Ildkamp*. Kl. 11,30 blev der fra en Bil i Marstandsgade skudt paa en Hipomand. En Gestapobil kom til og optog Forfølgelsen under Skyderi, herunder blev den 45-aarige Brændehandler M. Poulsen, Jerichausgade 11, alvorligt saaret.

AARHUS. *Drab*. Torsdag Aften blev Vognmand Helmuth Højstrøm, Lundbysgade, saaret dødeligt af Skud, som blev affyret af ukendte Personer udenfor Hotel Regina. Han har i den senere Tid kørt for Værnemagten.

ODENSE. *Flugt for Gestapo*. Ved 15,30-Tiden flygtede en Arrestant fra en tysk Politibil, netop som den ankom til Arresten i Albanigade. I det Øjeblik Manden steg ud af Bilen blev der fra den anden Side af Gaden raabt »Løb«, og samtidig aabnede en Del Modstandsfolk Ild. Tyskerne svarede med Ild fra Maskinpistoler, men alle slap bort.

AARHUS. *Bortførelse*. Den 29-aarige Byvagt Erik Verner Petersen blev den 11. April saaret ved Revolverskud i Aarhus, samtidig med at hans Kammerat blev dræbt. Da man frygtede, at Petersen skulde blive bortført, blev han fra Kommunehospitalet overført til St. Josefs Hospital. Herfra blev der Tirsdag gjort Forsøg paa at bortføre ham, Aarsagen menes at være en Meddelelse i udenlandsk Radio om, at Petersen havde genkendt de Mænd, der havde beskudt ham. Paa St. Josefs Hospital laa imidlertid en Mand, der bar det Navn, der svarede til det falske, under hvilket Petersen var indlagt, ogsaa denne Mand havde Hovedet indbundet, og denne Mand blev da bortført i Stedet. Byvagten forsøgte at hindre Bortførelsen, men blev truet med Maskinpistoler, saa de maatte lade Bilen køre bort.

ESBJERG. *Film fjernet*. Revolvermænd fjernede Onsdag Aften en Del Filmruller haade i Kosmorama og Kinoteateret.

TØNDER. *Saaret af Bombe*. Statsbanearbejder Lars Peter Nielsen, Tinglev, blev Torsdag Morgen haardt saaret af et Sprænglegeme, da han paa Skinnecycle var paa Vej til sit Arbejde.

HILLERØD. *Dræbt ved Skud*. En 20-aarig ukendt Mand kom Tirsdag kørende i Lægebil paa Kongevejen ved Humlebæk. Vognen blev standset af en Vejspærring, og Manden forsøgte da at flygte over Markerne. Han blev beskudt af Gestapo og dræbt paa Stedet. Han er paa Kommunens Regning blevet begravet paa Asminde-rup Kirkegaard.

ESBJERG. *Drab*. Natten til Torsdag blev under en Bænk paa Hjørnet af Stormgade og Gormsgade fundet Liget af en ung Mand, der var skudt. Liget er endnu ikke identificeret. En halv Time i Forvejen var der hørt Skyderi i Kvarteret.

ODENSE. *Ligfund*. Paa Kragtsbjergvej fandt man Torsdag Morgen Liget af en ca. 40-aarig Mand. Han var dræbt ved Skud i Nakken og havde været død i flere Timer. Han kunde ikke identificeres.

RANDERS. *Død i Tyskland*. Familien har faaet Meddelelse om, at Revisor Axel Rasch, 49 Aar gammel, er død i Tyskland den 2. Marts. Han blev arresteret i Efteraaret. En af hans Sønner sidder arresteret.

SVENDBORG. *Arrestation*. Forstkandidat Greve Axel Ahlefeldt-Laurvig-Lehn, Bror til den for nylig henrettede Greve Lennart Ahlefeldt, er Onsdag Aften blevet anholdt paa Hvidkilde.

Flygtninge, Beslaglæggelser m. v.

Aabenraa. En vanskelig Situation opstod Onsdag Eftermiddag i Padborg, da der uventet indtraf en Transport paa ca. 4000 kvindelige Fanger. De havde været flere Uger undervejs og i flere Dage ikke faaet et ordentligt Maaltid Mad. Man havde nogle urolige Timer, inden de danske Hjælpeorganisationer fik ordnet Bespisningen.

Kolding. Kreaturdamperen »Ascania« ankom Onsdag Eftermiddag med 500 tyske Flygtninge, som alle blev indkvarteret i Landsbyen Seest.

Nykøbing F. Atter i Løbet af Onsdagen indkom til Gedser et større Antal Fartøjer, Smaadampere o. s. v. De fleste Flygtninge blev transporteret videre fra Gedser. To meget store Flygtningeskibe passerede og menes at ville sætte Passagererne af i Masnedø.

Aabenraa. Tirsdag Aften kom et Tog med 1400 Flygtninge fra Berlin.

Ringsted. Kværkeby Kro, to Skoler og Forsamlingshuset er blevet beslaglagt.

Stubbekøbing. Til Havnen, hvor der allerede laa ca. 40 Fartøjer indkom Onsdag Aften yderligere 12. Der menes at være ca. 1800 Flygtninge ombord. Yderligere ankom Onsdag Aften 500 med Toget. To Lazaretskibe med Saarede ligger stadig i Havnen.

København. Med de i Mandags ankomne Transporter er der ialt via Københavns Frihavn ankommet 361.600 Flygtninge og Saarede.

Hillerød. Der er nu ca. 1800 saarede tyske Soldater i Byen, og Hillerød regner med at blive erklæret for aaben By.

Kolding. Paa Grund af de mange Saarede og Flygtninge regner Kolding med at blive erklæret for aaben By.

Situationen.

Fra Aabenraa meddeltes Torsdag Kl. 22, at Rygterne om, at engelske Tropper skulde staa ved Grænsen eller nær Flensborg er overdrevne. Danskere har Torsdag Eftermiddag og Aften været Syd for Grænsen, der ligger fuldkommen aaben og hvor Tankspærringerne er fjernet, og en dansk Motorcyclist har været saa langt Syd paa som faa km nord for Rendsborg uden at møde Englænderne. Det er oplyst, at Neumünster faldt Kl. 16,30, endvidere er Heide i Dittmarsken naaet, og Kl. 20 var der engelske Tropper i Slesvig.

Krusaa er et Virvar af Flygtninge og Rygterne svirrer. Vejene syd for Grænsen er meget vanskeligt farbare paa Grund af de store Mængder af Bilvrug. Flygtningestrømmene og de mange Biler, der er skudt i Brand af de stadig angribende allierede Flyvere. En Røde Kors Transport fra Lübeck havde meget store Vanskeligheder ved at komme igennem.

Der meldes iøvrigt om Ro i alle de sønderjyske Byer.

Flyvervirksomheden har været meget stærk over den sydlige Del af Landet Torsdag. I Kollund faldt der mange Bomber, og Skolen, et Gendarmerihus og Smedemester Skous Ejendom blev beskadiget. Derimod dementeres overfor danske Kredse i Flensborg Rygterne om, at Duborgskolen skulde være ramt.

Under Aftenens tidlige Luftalarmer var Aktiviteten navnlig samlet omkring det sydlige Storebælt, hvor bl. a. en tysk Konvoj blev angrebet og bl. a. et stort Tankskib bombet, saa det maatte sættes paa Grund ved Kjelds Nor. En norsk Dampers »Ramfors« blev sænket ud for Korsør, Besætningen blev af Jagten »Vigen« af Femø og en tysk Slæbebaad bragt ind til Korsør, to var dræbt og adskillige saaret. I Spodsbjerg blev der bragt saarede i Land fra en sunket Ministryger.

Under en Luftkamp over Nakskov Fjord, hvor der laa en Del tyske Skibe, blev to af ØKs Baade, »Falstria« og »Java« ramt. Der udbrød Brand ombord i begge Skibene, i Falstria var Ilden under Kontrol ved 21-Tiden, mens Ilden paa »Java«, der var begyndt tre forskellige Steder, først kom under Kontrol senere, »Java« staa paa Bunden. De to Skibe laa oplagt, en Flyvemaskine styrtede brændende ned paa Slotø, hvor den antændte Udlængerne paa Øens eneste Gaard. Tre Besætningsmedlemmer fra ØK-Baadene og to Børn fra Slotø blev saaret og førtes til Nakskov.

JERNBANESABOTAGEN. 2. Distrikt melder Torsdag Eftermiddag og Aften (268 269) bl. a. om nogle af Reparationerne paa de tidligere omtalte Sabotagesteder tager længere Tid end sædvanlig, dette gælder saaledes Silkeborg—Funder, der først

bliver i Orden Fredag, og Brørup—Vejen, der først er i Orden Lørdag. Ogsaa ved Aarhus Rangerbanegaard var der Vanskeligheder.

Af nye Sprængninger i Løbet af Torsdagen nævnes følgende: Hee St. (6 Skinner), Ringkøbing—Velling (16 Skinner), Vemb—Buur (4 Skinner), Aarhus—Haselager, Grindsted—Filskov (hele 44 Skinner, det kan ikke overses, naar Reparationen kan være afsluttet), Horsens—Tvingstrup, Skanderborg—Stilling, Bramminge—Grindsted, Ry—Alken og Brabrand St. Mellem Langaa og Ulstrup skete Kl. 19,45 Sprængning under et tysk Lazarettog, en Vogn afsporedes, men ingen kom til Skade.

Der er Enkeltsporkørsel Aalborg—Svendstrup, Hinnerup—Brabrand, Aarhus H.—Skanderborg og Esbjerg—Bramminge.

København.

Skyderi. Ved 10-Tiden Torsdag Formiddag blev en tysk Soldat skudt ned paa en Sporvogn ved Nørrebro Station. Han ramtes af mange Skud og blev dødeligt saaret ført til Nyelandsvej. Det menes at være en Hipomand i tysk Uniform. Under Skyderiet blev en Dame, der kom gaaende i Borgmestervangen, saaret af Skud i Benet.

Razzia. Hipo og Gestapo trængte Onsdag Eftermiddag ind paa Hvidovre Vagtværns Station. Det tilstedeværende Mandskab flygtede med Undtagelse af en, som blev anholdt.

Drab. Onsdag Morgen fandtes en ca. 25-aarig ukendt Mand dræbt ved Skud gennem Hovedet i Frihavnen ud for Nordisk Kaffekompani.

Saaret ved Skud. Ved 17-Tiden blev en Person ved Navn Carl Meincke Lindemann saaret ved Skud i sin Lejlighed, Taarbæk Strandvej 68.

Ved 20,30-Tiden blev en Mand ved Navn Dommerdal, Vendersgade 21, skudt i Underlivet. Han førtes til Hospitalet.

Sporvognsstandsning. Sporvognstrafikken i Store Kongensgade blev Torsdag Formiddag indstillet paa Grund af en Telefonbombe i Restaurant »Cosmos«. Beboerne af Ejendommen var evakueret en halv Timestid, men der skete intet.

Fredag Morgen meddeles:

Dræbt ved Skud. Kl. 0,34 Natten til Fredag blev en ukendt Mand paa ca. 22 Aar fundet dræbt ved Skud i Hovedet ud for Østerbrogade 110.

Skyderier. I Nattens Løb er der forekommet Ildkampe i mange Kvarterer af Byen, i hvilke ingen Danske, heller ikke Modstandsbevægelsen har deltaget. Saaledes melder Vagtværnet, at der Kl. 21 var Ildkamp ved Vibenshus Runddel. Kl. 22,47 meldtes om kraftig Skydning i Sydhavnen og ved Folehaven, Kl. 23 i Kvarteret Enghaveplads—Sdr. Boulevard, og efter Midnat forekom kraftig Skydning paa Husarkasernen. Der benyttedes Haandgranater, Maskinpistoler og 37 mm Kanoner. Endelig meldes om Ildkamp i Dyrehaven ved Bakken og ved 22-Tiden omkring Gentofte Raadhus.

Togkontoret melder Fredag Morgen fra 2. Distrikt (270) om et stort Antal Sabotage tilfælde i Nattens Løb, saaledes nævnes Sprængninger paa følgende Strækninger: Farre—Give, Aarhus Ø—Lystrup, Marslev—Odense, Give—Tyregod, Køl-kjær—Nr. Kollund, Langaa St. (et tysk Lokomotiv ødelagt), Ølgod—Gaarde, Jelling—Højrup, Gaarde—Tistrup. Endvidere indstilledes Trafikken før Midnat paa følgende Strækninger paa Grund af formodet Sabotage: Silkeborg—Resenbro, Skjern—Dejbjerg, Lunderskov, Hjerm—Struer, Struer—Humlum, Fredericia—Taulov og Fredericia—Broen.

Det meddeles Fredag Morgen, at der er Ro i Sønderjylland; ved Grænsen hersker en sær forventningsfuld Stemning. Tidligt blev der meldt Alarmitilstand over hele Sønderjylland og Fyen, og det bliver sandsynligvis vanskeligt at komme igenem med Telefonforbindelse i Formiddag.

Slut Kl. 8,52.

Radioreferat.

Til tjenstlig Brug for Udenrigsministeriet og Statens højeste Embedsmænd.

13. August 1944. Lørdag Aften/Søndag Middag.

(Indenfor Radiostoffet er Afsnit i Citationstegn ordrette Referater.)

*Skandinaviske Udsendelser.***LONDON RADIOs danske Udsendelser:**

Franske Indenrigsstyrker har befriet Distriktet Nordvest for Brest og **Partisanerne.** besat 5 Byer ialt. I det indre Frankrig har franske Styrker under Kampe taget adskillige Hundrede Tyskere til Fange. I Storparis gælder Udgangsforbudet uden Undtagelse for alle fra Kl. 23,15. Regeringskontorerne i Vichy er nu bevogtet af bevæbnede Vagtposter Dag og Nat, og der opsættes Pigtraadsspærringer og Betonstillinger i Gaderne. En Forordning forbyder enhver at rejse mere end 5 km udenfor Vichy uden særlig Tilladelse.

De polske Styrker i Warszawa har nu kæmpet i 12 Dage. Deres Chef oplyser, at nogle af de indsatte tyske Styrker har mistet op til 30 Procent af deres Styrke.

»Den nazistiske Terror og den almindelige Usikkerhed i Danmark synes at vokse for hver Dag, der gaar. Saaledes kan Dansk Pressetjeneste bringe følgende Beretninger om Episoder, foregaaet i Hovedstaden paa en og samme Dag. Fredag Formiddag telefonerede en Kvinde til Frederiksberg Kriminalpoliti og meddelte, at nogle Schalburgfolk var ved at anholde den danske Ingeniør Henriksen, Platanvej 6. Da Politiet kom til Stede, fandt det 6 Mand, der legitimerede sig som Gestapofolk, og som bortførte Ingeniøren. Da Politifolkene var paa Vej tilbage, saa de i Frederiksberg Alle ved Runddelen en Mand komme gaaende ned ad Gaden med Hænderne i Vejret, efterfulgt af 2 Gestapofolk. Pludselig satte Manden i Løb ned ad Gaden, Tyskerne skød efter ham, dog uden at ramme. De tvang saa de danske Politifolk til at køre efter Flygtingen, men det lykkedes ham at undslippe. Fredag Aften blev en tysk Gestapomand skudt i sin Bil paa Kongevejen af en dansk Nazist, som troede, at Gestapomanden og hans Ledsager var Sabotører. Gestapomanden kom kørende ganske langsomt, da en Mand pludselig stak en Revolver ind gennem Vinduet og raabte: Overgiv jer hellere med det samme, I er omringet. Tyskeren slog Revolveren til Side, og der opstod et Haandgemæng, hvorunder Tyskeren blev dræbt af et Skud. Revolvermanden, der hurtigt blev anholdt, viste sig at være en kendt dansk Nazist, Fabrikant Emil Alfred Berg, Christian Winthersvej 33, Lyngby, som i sin Tid skænkede 25.000 Kr. til Schalburgkorpset. Han hævdede, at han troede, det var en Sabotørgruppe, som sad i Bilen.«

Episoder i København.

»Hans takker Emil for Gaven.«

Særmelding.

**Ny Protest-
strejke i
Helsingør.**

»Ifølge Meddelelser fra Sverige er Arbejderne ved Helsingør Skibs- værft gaaet i Strejke som Protest imod Overførelsen af Fanger i Horserød- lejren til Koncentrationslejren i Frøslev i Sønderjylland. Dansk Pressetjene- ste meddeler, at det er Hensigten at indstille Strejken fra Mandag, men den vil muligvis blive fortsat endnu længere, hvis Tyskerne fortsætter deres Over- førelse af Fangerne. Det meddeles videre fra Sverige, at Tyskerne afpatrouril- lerer Helsingør Havn med Motorbaade og har anbragt Søgelys til Oplysning af Havnen ved Nattetid. — Det erfares fra Dansk Pressetjeneste, at en tilta- gende Spænding i Danmark nu forøges ved hvert nyt nazistisk Hævn-mord og mærkes nu ogsaa ifølge de sidste Efterretninger, der har naaet Stockholm, i det Forhold, der bestaar mellem de højere tyske og danske Myndigheder. — Gestapo, hvis specielle Mordafdeling har adskillige af den sidste Tids Hævn- mord paa Samvittigheden, skal nu have gjort det danske Politi ansvarligt for Drabet paa den berygtede Stikker fhv. Politibetjent Mentz og motiverer Be- skyldningen med, at det Fotografi af Mentz, som fornylig blev offentliggjort af den danske Undergrundspresse, stammede fra det danske Politis Arkiv. Det er muligt, at Gestapo paany forsøger at overtale forskellige tyske Instan- ser til at understøtte Kravet om en Reduktion af det danske Politis Styrker. Samtidig skal Gestapo paany have truet med at sætte Schalburgkorpset ind som Supplement af det danske Politi. Nogen direkte Forhandlinger om hele dette Spørgsmaal har dog næppe endnu været ført.«

Partisanerne.

Græske Patrioter har foretaget et Commando-Angreb paa Lesbos i Ægæerhavet. De angreb Gestapos Hovedkvarter og befriede 100 Gidsler. 2 Tyskere blev dræbt, og Gestapokontoret blev sprængt i Luften. Grækerne led ingen Tab.

LONDON RADIOS norske Udsendelse:

**Tyskerne i
Norge.**

Ifølge svenske Meddelelser er Tyskerne i Færd med mange Steder ved Kysten at demontere Kystkanoner, som i sin Tid blev flyttet fra Maginot- linien. Det menes, at de skal anbringes længere inde i Landet. I Oslofjorden skal der være koncentreret usædvanlig mange U-Baade og Destroyers, som menes at skulle afværge en eventuel Trusel mod Danmark og Helgoland.

**Hemmeligt
Opraab fra
Kong
Leopold.**

I belgiske Kredse i London har man offentliggjort et Opraab, som Kong Leopold af Belgien udfærdigede, inden Tyskerne førte ham til Tysk- land: »De tyske Myndigheder har besluttet at sende mig bort fra Belgien. Jeg har protesteret, men jeg vilde have foretrukket at dele Deres Prøvelser og Ængstelse. Vær ved godt Mod og fremfor alt: Hold sammen. Gud vil beskytte Belgien og give det Fred, Velfærd, Endrægtighed og Velfærd tilbage«.

»HJEMMEFRONTENS RADIO« Kl. 19,30:

**Mystisk
Testamente.**

»... idet de gjorde gældende, at Clausen ikke havde været ved sin Fornufts fulde Brug, da han oprettede Testamentet, en Paastand, som det imidlertid under Besættelsen vilde være vanskeligt at føre igennem. Forhand- lingen førte til, at ... blev tvunget til at opgive Kravet om at blive Executorer ... Nazisterne maatte endvidere give Afkald paa ... Senere lykkedes det at bringe Nazisternes Krav endnu længere ned, saaledes at Kon- toen blev paa 387000 Kr. efter at Arveafgiften, der beløb sig til 106000 Kr., var betalt. ... Deres oprindelige Krav, Arv og Honorar var betalt, udgjorde 1,5 Millioner Kroner«.

Advarsel.

Derefter bragtes en »meget indtrængende Advarsel« til alle, »der har med illegalt Arbejde at gøre« om at tage sig i Agt for en kvindelig Spion. »Det drejer sig om Svenskeren Jane ... Granberg, født 8. August 1918. Hun er høj, slank, rødhaaret og i Besiddelse af en virkelig charmerende, erotisk præget Personlighed. Hun er Agent for en af Tyskernes bedste Spioner, Major S. S. Standartenführer Ernst Gilbert, som er kendt her i Landet som

Chef for Skandinavisk Telegrambureau, Sortedamsdossieringen.« Der bragtes nogle Oplysninger, som tidligere har været citeret. (Søger Forbindelse med Folk, der har Slægtninge i Jødelejren i Tyskland.) Hun har endvidere til Op-gave at undersøge, hvorledes der kommer Meddelelser fra Horserødlejren til Sverige.

Derefter omtales forskellige tyske Foranstaltninger i Frankrig, Belej-ringstilstanden i Vichy. Tyskerne skal saaledes have opfordret Pétain til at flytte Regeringssædet længere mod Øst. Videre omtales en Episode paa Ba-nen i Narbonne, hvor en Tysker havde mistet en Kuffert, som viste sig at indeholde falsk kommunistisk Propaganda, hvorved der blev Lejlighed til at drage visse Sammenligninger med det, der efter Sigende overgik Overretssag-fører Krenchel paa Raadhuspladsen. Derefter omtales det, at Leif Hagemei-ster, tidl. Fædrelandet, atter havde sonderet Terrainet for at komme ind ved et Blad, hvilket imidlertid ikke vilde hjælpe ham til at bortforklare, at han havde arbejdet ved et nazistisk Blad.

Frankrig.

Leif
Hagemester.

Der bragtes en Advarsel mod Vognmand Ove Rasmussen, Hirtshals, og Slagtermester Kr. Jeppesen, der begge karakteriseredes som »Værnemagere«.

Advarsel.

SVERIGES RADIO:

»Fra København meddeles, at ca. 700 Fanger fra Horserødlejren sam-men med 160 Mand af Vagtmandskabet er blevet transporteret bort fra Hel-singør med et tysk Troppetransportskib. Formodentlig gik Transporten til Frøslev i Sønderjylland. Angaaende Aarsagen til Nedlæggelsen af Horserød-lejren foreligger endnu ingen Oplysninger. Ifølge Meddelelse fra Aarhus blev en Kriminalassistent Pedersen Sandhøj i Morges skudt ned udenfor sin Bo-pæl. Pedersen Sandhøj, som døde paa Stedet, havde været Formand for Aar-hus Lokalforening af D.N.S.A.P.«

»Den danske Damp, »Skipper Clement«, som i Sommer har gaaet i Passagerfart paa Limfjorden, ødelagdes i Gaar Morges som Følge af en Eksplosion i Aalborg Havn. En Bombe var blevet anbragt i Baadens Indre. Baaden maalte 84 tons.«

Oplysninger om, at Tyskerne evakuerer Sydvestfrankrig er endnu ikke bekræftet. Det vides dog, at det tyske Hovedkvarter og Garnisonen i Biarritz er flyttet nordpaa, og at Antallet af Okkupationsstyrker er betydelig formind-sket. Selv Todt-Organisationen flygter. En Bølge af Sabotage gaar hen over hele Omraadet.

»Fra København opgives nu Navnene paa 8 af de 11 Danskere, der 11 Danske er henrettedes Natten til Onsdag. Som bekendt har Meddelelsen om Henrettel-serne været Genstand for et Dementi. De otte henrettede, hvis Navne man kender, er: Karl Sørensen, Gunnar Dahl, Knud Gyldholm, Aksel Jensen, Vik-tor Berling, Erik Nymann, F. Sommer og Per Sommer. De dræbtes paarø-rende har i Dag faaet Meddelelse om, hvad der er sket. Ingen af de henret-tede er almindelig kendte, og det menes ikke, at de har været særlig indblandet i den illegale Bevægelse eller har udført større Forbrydelser mod Okkupati-onsmagten. Det tyske Politi opgiver, at de elleve unge Mennesker skulde have forsøgt at flygte under Transport til Tyskland, og at det derfor har været nødvendigt at skyde dem ned.«

Henrettet.

Derefter bragtes den officielle Meddelelse om Holger Christoffersen og Jørgen Juel-Jensen.

LONDON RADIOS engelske Udsendelser:

De allierede Tropper øver et haardt Pres paa Tyskerne overalt i Nor-mandiet. De canadiske og britiske Styrker Syd for Caen har nu sluttet sig sammen trods haard Modstand. Længere mod Syd er Modstanden i Aftagende Syd og Sydøst for Vire. De allierede er gaaet lidt frem og har indtaget et Vej-

Frankrig.

knudepunkt. Under et andet Fremstød er de naaet til et Punkt 4 miles fra Conde. Omkring Mortain er Modstanden stadig haardnakket, og Amerikanerne er ikke naaet ret langt frem. Korrespondenter udtaler, at Fjendens rasende Aktivitet i dette Omraade gaar ud paa at forsvare Flanken. Der foreligger ikke officielt Nyt om Amerikanernes Forsøg paa et udflankerende Fremstød bag le Mans. Korrespondenter fremhæver, at Situationen i Øjeblikket ikke kan klarlægges for ikke at give Fjenden Oplysninger. Tyskerne gør desperate Forsøg paa at finde ud af, hvilken Retning det allierede Fremstød vil tage. Ifølge det tyske Communiqué har Amerikanerne naaet Alençon, der ligger mindre end 40 miles fra de britiske og canadiske Styrker, der rykker frem mod Falaise fra Caen, men denne Meddelelse er stadig ikke bekræftet fra allieret Side. Ca. 45 miles skovklædt Bakkeland skiller Alençon fra Falaise, hvor Canadierne ca. 5 miles Nord for Byen øver et haardt Pres paa Tyskerne. Siden Meddelelsen Fredag Aften om, at Amerikanerne var gaaet 10 miles frem paa den anden Side af Loire Syd for Nantes, har der ikke været noget Nyt fra dette Omraade. Angers er nu blevet ryddet for Fjender. Imod Vest i Normandiet har amerikanske Tropper indtaget Sourdeval paa Vejen mellem Mortain og Vire. Mellem Vire og den canadiske Front Nord for Falaise har den britiske 2. Armé vundet Terrain under haarde Kampe. Ovenfor Thury Harcourt er der under tysk Beskydning bygget Broer over Floden for at føre Hovedstyrken frem. Nu er Tyskerne ved at blive tvunget tilbage; de mangler Transportmidler og maa nøjes med Panserdivisionens Vogne. Infanteriet har ingen Køretøjer. Øst for Orne har britiske og canadiske Patrouiller forenet sig i en kontinuerlig Front overfor Fjenden Nord for Falaise. Mod Vest i Bretagne er der ingen Ændring i Situationen. Amerikanske Styrker har angrebet Tyskerne i St. Malo og Dinard og afvist et mindre Modangreb ved Brest.

Luftkrigen.

Lancaster-Maskiner har igen Lørdag nedkastet 12.000 lbs. Bomber over U-Baadsbasen i Brest. Lørdag Eftermiddag blev U-Baadsbaserne i Bordeaux og la Palisse angrebet. Halifax-Maskiner angreb militære Maal i en Skov ca. 60 miles fra le Mans. Store Styrke af allierede Maskiner har igen angrebet de tyske Jernbanelinier og rullende Materiel. Alene Lørdag Morgen ødelagde Jager og Jager-Bombere 137 Lokomotiver og ødelagde eller beskadigede henved 1200 Jernbanewaggoner. Maskinerne har foretaget Angreb baade fra Storbritannien og fra Italien, og Angrebene har strakt sig fra den franske Middelhavskyst til det østligste Hjørne af Nordfrankrig. Lørdag vendte 8 flyvende Fæstninger tilbage til England efter en Rekorduge, hvor de Søndag havde angrebet Focke Wulff Værkerne i den polske Korridor, hvorfra de fortsatte til russiske Flyvepladser (paa Vejen konstaterede de Brande i Warszawa), Mandag et Olieraffinaderi i Polen — Maskinerne vendte tilbage til Rusland uden Tab —, Tirsdag bombarderede de en tysk Flyveplads i Rumænien og ankom til Italien. Paa Hjemvejen til England Lørdag bombarderede de en tysk Flyveplads 5 miles Vest for Toulouse. De er paa hele Togtet blevet eskorteret af Mustangs. Andre Fæstninger og Liberators fra Italien, ialt 750, har ogsaa angrebet militære Anlæg i Sydfrankrig Lørdag foruden Maal i Nordvestitalien. — Svære amerikanske Bombemaskiner fra England har været ude i betydelig Styrke. Over 500 eskorterede Fæstninger og Liberators angreb Jernbanen i Metz og flere Flyvepladser Øst og Nordøst for Paris, der blev bombarderet i klart Vejr og med gode Resultater. Lørdag Morgen bombarderedes Oissel Jernbanebroen 50 miles Øst for Caen Kampomraadet og Syd for Rouen. Lørdag Morgen har Halifaxes i Biscayabugten sat et Handelsskib i Brand, ødelagt en Minestryger og beskadiget et armeret Eskortefartøj. Udfor Bordeaux blev 3 armerede Trawlere angrebet, den ene blev sat i Brand, og de to andre beskadiget. Udfor den norske Kyst har Flyvemaskiner, tilhørende Flaaden og opererende fra Hangarskibe, angrebet 2 armerede Skibe og bombarderet en Række Kystinstallationer mellem Kristiansund og Aalesund, deriblandt Depoter, Radiostationer og Kanonstillinger samt Hangarer.

6 Mc. 110 blev ødelagt paa Jorden og en syvende beskadiget. 2 Maskiner savnes fra denne Operation. Det oplyses Lørdag, at Spitfires nu er forsynet med 3 Bomber, nemlig en paa 500 lbs. under Kroppen og en paa 250 lbs. under hver Vinge, og endvidere er udstyret med 2½ Tommes Kanoner. Mosquitos har været over Berlin for anden Nat i Træk og Miner er blevet udlagt.

De tyske Styrker i Balticum er udsat for et forøget Pres, efterhaanden som Russerne fortsætter Fremrykningen gennem Estland bag Pskov. De har trængt Tyskerne ca. 15 miles tilbage. De tyske Modangreb mod Russerne, der nærmer sig Østpreussen, synes at være ebbet ud. Der har været Fremgang mod Jernbanen mod Syd fra Bialystok til Warszawa. Den Røde Armés Fremrykning over en bred Front i dette Omraade er nu blevet fortsat nogle Dage trods haard Modstand fra S.S. Elitepanserdivisioner. Der er nu dannet en bred og solid Kile frem mod Warszawa i dette Omraade. I det hele taget synes Russerne at have holdt deres Stillinger trods haard tysk Artilleri- og Morterild. I Sydpolen har der været flere Modangreb mod den Røde Armé, men alle er blevet afvist.

Ifølge Aftencommuniquéet har Russerne indtaget 250 Steder Nordøst for Warszawa. De er ogsaa trængt dybere ind i de tyske Forsvarsstillinger i Estland. I Løbet af Lørdagen er den Røde Armé gaaet frem i adskillige Sektorer af den nordlige Del af Fronten og har drevet Tyskerne ud af over 600 Byer og Landsbyer. Vest for Pskov er Russerne naaet ca. 15 miles dybere ind i Estland og i Letland har de naaet en By 50 miles Sydøst for Riga, medens de Sydvest for Riga er naaet nærmere Letlands Vestkyst. Paa Vejen til Østpreussen har Sovjettropper Lørdag kæmpet sig ind i over 100 Steder, og Nordøst for Warszawa har de konsolideret deres Stillinger ved Indtagelsen af over 200 Steder.

Et polsk Communiqué siger, at i selve Warszawa afviste polske Tropper Fredag et større tysk Angreb for at genindtage den Del af Byen, der er kendt som den gamle By. Andre Steder i Byen har Polakkerne vundet Terrain.

Det sidste Communiqué oplyser, at i Sydpolen har Russerne igen afvist stærke Modangreb paa deres Brohovede paa den anden Side Wistula.

Det allierede Hovedkvarter meddeler Lørdag Eftermiddag, at Tyskerne Torsdag Nat begyndte at rømme Firenze og tage Stilling Nord for Byen. De allierede Tropper er endnu ikke rykket ind i Byen, men Officerer af den militære Regering er gaaet over Arno for at yde Hjælp til Civilbefolkningen, der lider under Mangelen paa Levnedsmidler, Vand og Medikamenter.

Allierede Kommando-Styrker har Onsdag Nat angrebet to Øer udfor den jugoslaviske Kyst og taget Fanger. Marskal Tito befinder sig ligesom Churchill i Italien.

En af Mussolinis haandgangne Mænd, Pavolini, er blevet saaret under et Sammenstød med italienske Partisaner.

Flyvende Bomber har været over Sydengland og London Fredag Nat og Lørdag Morgen. En Del af dem blev skudt ned. Der var Ofre og Skader.

I Nat har britiske Maskiner angrebet Maal i Braunschweig og Nordfrankrig.

Birma: Britiske Styrker af den 14. Armé, der rykker frem mod den birmesiske Grænse, har taget den sidste store Landsby før Grænsen, 7 miles borte. Andre Styrker har naaet et Punkt, der ligger mindre end 10 miles fra Chindwinfloden paa den birmesiske Side af Grænsen.

General de Gaulle har udnævnt en særlig Delegeret i det besatte Frankrig. Hans Navn kan naturligvis ikke oplyses, men han benævnes Monsieur X. Det oplyses, at i flere Maaneder har Monsieur X fungeret som Generaldelegeret for den franske Nationalkomité i det besatte Frankrig.

Moskva: Tass udsendte i Morges en Erklæring om, at man var i Besiddelse af Beviser paa, at det var polske Kredse i London, som var ansvar-

Østfronten.

Italien.

Luftkrigen.

Krigen mod Japan.

de Gaulle-Delegeret i Frankrig.

Tass-Erklæring.

lige for Undergrundshærens Revolte i Warszawa. Revolten var ikke sket i Samarbejde med russiske Militærmyndigheder.

Roosevelt-Tale. Præsident Roosevelt holdt i Morges en Radiotale til det amerikanske Folk. Han erklærede, at der nu stod ialt 1 Mill. Mand amerikanske Soldater i Stillehavsomraadet. U.S.A. maatte til enhver Tid være paa Vagt overfor Japan. Han fremkom ikke med nogen Spaadomme om Tidspunktet for Krigens Afslutning.

LONDON RADIOS »General Forces Programme« Søndag Kl. 12,00:

Frankrig. Communiquéet meddeler kun, at det endelige Angreb mod St. Malo blev indledet i Gaar. Nord for Brest blev et lokalt Modangreb slaaet tilbage. Luftvaabenet var ualmindelig aktivt i Gaar. Transportkolonner og Veje blev angrebet. Over 1000 Jager-Bombere deltog.

Luftkrigen. Britiske Maskiner »in large strength« angreb i Nat Maal i Braunschweig og Rüsselheim. Flyvende Bomber var over London i Nat.

Italien. I selve Firenze staar den 8. Armé endnu ved Arnoflodens Sydbred, Aktioner mod Snigskytter er i Gang.

LONDON RADIOS danske Udsendelse Kl. 12,35:

Den franske Indenrigshær. Den franske Indenrigshær har faaet Besked om at gaa til Aktion i Omraaderne fra Bordeaux til Clermont Ferrand samt i Omraaderne Nord for Loire og Garonne.

De polske Indenrigsstyrker. De polske Indenrigsstyrker i Warszawa har foretaget en Række Modangreb og erobret noget af det tabte Terrain tilbage.

Flytningen af Horserød-Fangerne. Der bragtes en Dansk Pressetjeneste-Beretning om Aftransporteringen af Fangerne fra Horserød til Frøslev. De meget drastiske tyske Afspærringsforholdsregler omtaltes. Indskibningen foregik i Helsingør mellem Kl. 3 og 7 om Morgenen. Selv Færgens Personale blev nægtet Adgang til Omraadet, som var omgivet med Maskingeværskytter.

Attentatet mod Helweg-Larsen. Sluttelig omtaltes det mislykkede Attentat mod »Kristelig Dagblad«s tidligere Redaktør, Gunnar Helweg-Larsen.

SVERIGES RADIO Kl. 13,40:

Intet af særlig Interesse.

Radioreferat.

Til tjenstlig Brug for Udenrigsministeriet og Statens højeste Embedsmænd.

17. August 1944. Onsdag Aften—Torsdag Middag.

(Indenfor Radiostoffet er Afsnit i Citationstegn ordrette Referater).

Skandinaviske Udsendelser.

LONDON RADIOS danske Udsendelser:

»Om Strejken i København i Anledning af Gestapos Mord paa de 11 Gidsler i Shellhuset er der nu til Aften ikke indløbet nogen nye Meddelelser af Betydning. »Aftontidningen« i Stockholm meddeler, at der i Gaar uddeltes Løbesedler i København, som opfordrede Arbejderne til at gaa i Generalstrejke. Løbesedlerne var undertegnet Det Danske Kommunistiske Parti's Ledelse, men saa vidt man kan skønne, drejer det sig om et nyt Led i den tyske antikommunistiske Propaganda. Ifølge Dansk Pressetjeneste fulgte Arbejderne i mange store og smaa Virksomheder i Gaar Burmeister & Wain's Eksempel og gik i Strejke.«

Strejken.

»Hilsen til Anders, Grethe, Mads, Ib, Inger, Stefan og Gustav«.

Særmelding.

»Strejken i København antog ifølge Dansk Pressetjeneste et betydeligt Omfang. Frihedsraadets Opraab i Anledning af Strejken uddeltes i tusindvis af Eksemplarer, og talrige Virksomheder, Restauranter og bl. a. Tivoli efterfulgte Opfordringen om at understøtte Strejken. Hverken »Berlingske Aften« eller »Ekstrabladet« udkom, da baade Redaktionspersonalet og det tekniske Personale strejkede. Tyskerne sendte Patruljemandskab, Soldater og Gestapofolk ud paa Gaderne, men da de saa vidt vides ikke gjorde noget voldeligt Forsøg paa at hindre Strejken, var der forholdsvis roligt over hele København«.

Strejken.

Derefter bragtes den fra svensk Radio kendte Meddelelse om Gestapos Afsløring af det illegale Postkontor.

Det illegale Postkontor.

LONDON RADIOS norske Udsendelse:

Ifølge foreliggende Meddelelser udøver de franske Indenrigsstyrker en stadig stigende Aktivitet. I Bretagne har de saaledes erobret 1 By og 2 Landsbyer. 1000 Tyskere blev dræbt og 1000 taget til Fange.

De franske Indenrigsstyrker.

Der bragtes en Del Nyheder fra Norge. Det hævdes saaledes, at General Falkenhorst til at begynde med skal have været paa Oprørsgeneralernes Parti, men ikke desto mindre er han nu helt »omvendt«, og adskillige tyske Officerer i Norge er blevet arresteret af Gestapo.

Nyt fra Norge.

I Oslo har der fundet et Tyveri Sted af store Mængder Rationeringskort. Det menes, at Tyveriet ikke forbliver uden Indflydelse paa de kommende Tildelinger af Levnedsmidler, idet det har vist sig teknisk umuligt at faa skaffet nye Mærker frem.

HJEMMEFRONTENS RADIO KL. 19.30.**Kommentar
til Strejken.**

» Nu maa det være nok. Den danske Befolkning vil ikke længere finde sig i de brutale Overgreb. Man skulde ellers tro, at Krigen snart er tabt for Tyskerne, og at de Herrer Best og Pancke vilde finde det klogt at skifte Taktik og i egen Interesse forsøgte at gennemføre en mere forsoningsvenlig Politik. Men Nej. Stupide som de er, fortsætter de trods alle Løfter fra Generalstrejken den een Gang vedtagne Linie. Det hedder i det gamle græske Ordsprog: »Den, som Guderne vil ødelægge, slaar de med Blindhed.« I den Erklæring om Mordet paa de 11 unge Patrioter, som gav Anledning til Generalstrejken, bragte Tyskerne den sædvanlige Løgn, at Patrioterne var dræbt under Flugtforsøg. Hvor mange gode Folk af alle Nationaliteter har Nazisterne ikke i Tidens Løb myrdet paa lignende Maade under saakaldte Flugtforsøg. Man husker talrige Tilfælde. Det er en Plade, som Tyskerne efterhaanden har faaet megen Øvelse i at sætte paa, men den virker unægtelig noget slidt. Da de første Rygter bredtes om, at 11 Danskere var blevet myrdet i Kælderen i Shellhuset, besluttede Tyskerne at udsende et Dementi, og senere lod ogsaa Udenrigsministeriet sig lokke til at udsende et lignende Dementi. Endnu engang vil vi have Lov til at spørge det saakaldte Udenrigsministerium: Hvornaar indser d'Herrer det foragtelige i at lade sig misbruge af den tyske Besættelsesmagt til at vildlede den danske Befolkning? Hvornaar agter d'Herrer at respektere det danske Folks Ønske og lade være med at gaa Tyskernes Ærinde? Hvor længe skal det vare, inden Nazisterne faar Lov til at udføre deres eget beskidte Arbejde alene? Det er det danske Folk, der spørger, og det danske Folk er ved at blive utaalmodigt. Til Tyskerne, dette Folkefærd, der allerede forlængst har sat sig udenfor de civiliserede Folkeslag, henvender vi os med følgende Advarsel: Dette er jeres sidste Chance. Hvis I fortsætter med jeres forbryderiske Fremfærd, vil I for Alvor faa Danskernes Vrede at føle. Jeres Dage som Herrefolk i vort Land er allerede talte. Det afhænger nu af jer selv, om I vil gøre jer Haab om at slippe levende ud af Landet. I Morgen kan det være for sent. Og fortsætter I med jeres Skændselsgerninger, saa er der ingen Kræfter i Verden, der vil kunne afholde det danske Folk fra en Hævn, der vil blive saa frygtelig og fuldstændig, at den ikke vil lade ret mange af jer i Live. Maaske kan I endnu naa at redde jer fra dette Ragnarok, men det haster.«

**Axel Høyer.
Brændsels-
mangel.**

Derefter harcelleredes der over Axel Høiers Foredrag Torsdag Aften.
»Vi gør københavnske Lytttere opmærksomme paa, at Hovedstaden i den nærmeste Tid vil komme til at lide Mangel paa Brændsel sandsynligvis i højere Grad end hidtil. Grunden er den, at Tyskerne trækker deres henværende Jernbanevogne, ialt ca. 1000, hjem; endvidere er adskillige danske Vogne, der var sendt til Tyskland efter Kul, ikke vendt tilbage til deres Bestemmelsessted.«

Advarsel.

»Tag Dem i Agt for følgende Personer, de er farlige: Havetoft, Hellestrupvej 60, omgaas meget med Tyskerne. Hans Tilfælde er saa meget mere graverende, som han er 100 Procent Jøde. Han hed oprindeligt Einstein, men tog Navneforandring til Havetoft. Heinrich Willy Simbeck(?), født 17. 1. 23, ansat i Gestapo og arbejder for Tiden i Esbjerg. Irma Karen Marie Kaarsberg, Magnolievej 17 St., ligeledes ansat i Gestapo.«

SVERIGES RADIO.**Strejken
i København.**

»Arbejdet efter 24 Timers Strejke blev i Morges genoptaget i København. Nogen 100 Procent Tilslutning til Strejken var der ikke Tale om, men i mange Virksomheder nedlagdes Arbejdet dog, f. Eks. paa Burmeister & Wain, i Havnen, de store Varehuse og de »statlige Værker« (?). Flere Aviser kom ikke ud i Gaar og i Dag til Morgen, men Arbejdet er nu blevet genoptaget. Nogle særlige tyske Forholdsregler har ikke været iværksat, og der er ikke forekommet nogen Uroligheder.«

»Et Mord er Natten til i Dag blevet forøvet paa Amager. En Sukkerarbejder, der var kendt som Nazist, blev skudt ned i sit Hjem af nogle Personer, der trængte ind til ham gennem et Vindue. — I Nærheden af Kastrup blev en tysk Flyverløjtnant i Gaar saaret af Skud, der affyredes mod ham paa Gaden.«

Mord
paa Amager.

LONDON RADIOS engelske Udsendelser:

Officielt meddeles, at Operationerne skrider planmæssigt frem. Land- Sydfrankrig. gangen har fundet Sted paa en betydelig Kyststrækning mellem Marseille og Nizza. Rapporter fra Kysten gaar ud paa, at Tyskerne ikke synes at have i Sinde at foretage Modangreb; der er endnu ingen, der har set en tysk Flyvemaskine. Reuter meddeler, at Forsyninger i stort Omfang er landsat. BBCs Korrespondent meddeler Onsdag Eftermiddag, at der allerede er taget 2000 Fanger. De Allierede udnytter Situationen fuldt ud, Tropper og Materiel strømmer i Land under Beskyttelse af allierede Krigsskibe. En BBC-Korrespondent udtaler, at de Allierede har alle Muligheder for at udbygge deres Brohoveder hurtigt. En anden Korrespondent, der følger med Tropperne, som rykker ind i Landet, udtaler, at der er Ingeniører i Land med Materiel til at anlægge Flyvepladser. Den franske Civilbefolkning har hilst de Allierede velkommen og sørget for Vin og Levnedsmidler til dem. Chefen for de franske Styrker, der spiller en vigtig Rolle i Befrielsen af deres Land, er General de Lattre de Tassigny, der var Leder af Styrkerne under Landgangen paa Elba. I en Meddelelse fra det allierede Hovedkvarter om Luftoperationerne til Støtte for Landstyrkerne siges det, at de allierede Luftstyrker uden at møde Modstand fra det tyske Luftvaaben har angrebet fjendtlige Anlæg Natten igennem. Bombarderingen af Kysten var yderst effektiv, og Operationerne overfløj det planlagte. Tidligere paa Dagen blev det meddelt, at der ikke var observeret een fjendtlig Maskine, og at de allierede Jagere dannede en konstant »Paraply« over Flaaden og Landgangsstyrkerne. Tyskernes Ængstelse og Forvirring har ytret sig i et Udgangsforbud fra Solnedgang til Solopgang og Forbud mod Sammenstimlen af over 3 Personer. De franske Indenrigsstyrker har spillet en stor Rolle under Operationerne i Sydfrankrig i den Uge, der gik forud for Invasionen. Ødelæggelserne af tyske Jernbanelinier og Veje forøgedes, særlig i Rhônedalen. De franske Patrioter behersker mange af Bjergpassene mod Sydøst.

Et særligt Communiqué fra General Eisenhowers Hovedkvarter Onsdag Aften oplyser, at franske Indenrigsstyrker har indtaget et Dusin Byer, hvoraf de fleste i Bretagne. De har endvidere taget 1500 Tyskere til Fange.

Hele Dagen igennem har Landsætningen været fortsat uden Modstand fra tysk Side. Der er erobret 5 Byer. Hele Dagen har tunge amerikanske Maskiner uophørlig angrebet Jernbanebroer i Sydfrankrig. 4 Broer over Rhône blev saaledes belagt med Bomber.

Klokken 4 i Morges traadte franske Indenrigsstyrker i Øvre-Savoyen i Aktion. De angreb overalt tyske Garnisoner. Klokken 8 var hele Byen St. Julien ved den svejtsiske Grænse erobret sammen med endnu en By. Det rapporteredes, at Tyskerne i mange Omraader i Østfrankrig og i Omraaderne ind mod Italien overgiver sig til Indenrigshæren.

Hele Dagen igennem er franske og amerikanske Styrker blevet landsat i meget stort Antal. Der er gjort Fremskridt ind i Landet paa indtil 18 km mellem Marseille og Nizza. Et af Brohovederne opgives at være Saint Maxime, 40 km Sydvest for Cannes. De indbragte Fanger gør et meget simpelt Indtryk. Det er for det meste anden Klasses Folk. Reuters Korrespondent oplyser, at der i det Afsnit, han opholder sig i, kun træffes meget spredte tyske Befæstninger. Bombemaskiner bombarderer til Stadighed Broer og Vejknudepunkter inde i Land.

Algier Radio meddeler ifølge svensk Radio, at allierede Tropper har erobret Cannes, og der er opnaaet fast Fodfæste mellem Cannes og Toulon. Paa et Sted mødte Landgangstropperne i Gaar haard Modstand og kunde ikke gaa i Land. De andre Afdelinger mødte derimod ingen nævneværdig Modstand. Landsætningstropperne staar under Kommando af General Alexander Patch.

Midnatskommuniqueet meddeler, at Landsætningen af Forstærkninger fortsættes energisk og uden Afbrydelse. Hovedparten af de Allieredes Infanteri staar nu paa Kysten. En fransk Eliteafdeling, som blev landsat nogle Kilometer fra Hovedstyrken, har etableret Forbindelse med denne. Brohovedet betegnes officielt som konsolideret. Fremskudte Afdelinger staar nu 13 km fra Kysten.

En Reuterkorrespondent meddeler, at Tropperne i Brohovedet presses ind i Land i hurtig Takt.

Rygter fra Svejts om, at franske Partisaner skal have sat sig i Besiddelse af Marseille, Nizza og Cannes har ikke kunnet bekræftes.

Nordfrankrig.

I Normandiet er Aabningen i Falaise-Lommen nu kun 10 km bred. Canadiske Tropper er trængt ind i Byen Falaise og har afskaaret Vejene paa begge Sider af Byen. Britiske, canadiske og amerikanske Styrker har indtaget flere Byer. Onsdag Aften meddeles, at Vassy er blevet indtaget, og at allierede Styrker fortsætter Fremstødet mod Condé. Condé-Falaise-Vejen er blevet afskaaret. I det allierede Hovedkvarter udtales det, at man ikke ventes at finde store Styrker i Lommen, men allerede nu er store tyske Styrker, Køretøjer og Materiel blevet likvideret. Tyske Styrker, der var opmarcheret til Modangreb Tirsdag i Nærheden af Falaise, blev angrebet af raketskydende Bombemaskiner.

General Eisenhower har ladet Flyveblade nedkaste til de i Falaise-Lommen indespærrede Tyskere om at kapitulere. Det menes, at Størstedelen af den 7. tyske Armé endnu befinder sig i Lommen.

Falaise-Lommen er nu faktisk lukket. Tyskerne har i Dag, Onsdag, gennemført en Række Modangreb, men blev overalt slaaet tilbage. Store Styrker raketfyrende Maskiner deltog i Operationerne. Amerikanerne staar stadig i Udkanterne af Argentan. Der er iagttaget en tydelig Desorganisation blandt de indelukkede tyske Tropper, en Kendsgerning, som de Allierede i høj Grad drager Fordel af. Der er taget 4000 Fanger i det sidste Døgn.

I Bretagne er Dinard blevet indtaget, og ifølge en tysk ubekræftet Meddelelse har de Allierede ogsaa indtaget St. Malo. Der er ingen Ændring i Situationen ved Lorient og Brest. Den amerikanske Styrke, som for nogle Dage siden overskred Loire, meldes at fortsætte sit Fremstød mod Syd.

Amerikanske typhoons har i Dag, Onsdag, været sat ind mod en Række tyske Modangreb i Falaise-Afsnittet. Amerikanske Tropper er i fast Besiddelse af Dele af Argentan. Tyskerne søger af al Magt at opholde Amerikanerne. Korrespondenten beretter, at der er meget tydelige Tegn til Desorganisation blandt de tyske Tropper, som endnu befinder sig i Lommen. Der nedkastes stadig Flyveblade med Opfordring til Tyskerne om at kapitulere. Fra tysk Side indrømmes det i Dag, at amerikanske Tropper er stødt frem fra Alençon-Omraadet og naaet frem i Retning af Chartres-Dreux-Omraadet, hvor de er indviklet i Kampe med tyske Bagtropper. De to Byer ligger ca. 70 km fra Paris.

Reuter meddeler, at Størstedelen af de tyske Panserstyrker i Falaise-Lommen nu er sluppet ud, inden der blev lukket helt af. De staar nu i Omraadet længere mod Øst. Condé er fuldstændig omringet og Canadierne strømmer ind i Falaise. Franske Indenrigsstyrker har indtaget 5 Byer og er ved at storme 3 andre. Overalt meldes der om stigende Aktivitet fra Partisanernes Side.

Officielt meddeles, at Tropper fra 11 tyske Divisioner er taget til Fange i Falaise-Lommen. Det tilføjes imidlertid, at Korridoren stadig er omkring 17 km bred, og Falaise og Argentan er stadig paa tyske Hænder.

Reuter oplyser, at omkring 60.000 af de oprindelig ca. 100.000 Tyskere er undsluppet. Den resterende Del er ved at blive tilintetgjort. Man regner med, at 1200 tyske Tanks er sluppet bort i Tide.

Moskva-Communiquet meddeler, at russiske Tropper i Weichselbrohovedet vælter ind i Sandomir, hvor der foregaar Gadekampe. I Warszawa-Omraadet udkæmpedes der igen voldsomme Kampe paa Weichsels østlige Bredder ved Praga. Russiske Tropper rømmede Ossof et Par Kilometer længere mod Nord. Paa den baltiske Front har russiske Tropper erobret adskillige Steder paa estisk Omraade. I den nordlige Del af Litauen er tyske Modangreb blevet slaaet tilbage Nord og Sydvest for Schoullen. I Gaar blev 180 tyske Tanks ødelagt eller sat ud af Spillet.

Østfronten.

Meddelelser fra Moskva gaar ud paa, at de øgede tyske Modangreb paa de forskellige Frontafsnit ikke har formaaet at fratage Russerne Initiativet.

Om Situationen paa Østfronten oplyser Reuter, at begge Parter har koncentreret store Kampvognsgrupper Nordvest for Kaunas. Russerne har erobret en vigtig Højde.

I Warszawa har de polske Undergrundsstyrker faaet Hjælp fra de Allierede, men efter hvad den Øverstkommanderende oplyser, er der stadig stort Behov for Hjælp.

Russerne har Nord og Nordøst for Petseri i Estland fortsat deres Offensiv og banet sig Vej ind i 70 Steder.

Et officielt Communiqué Onsdag Eftermiddag oplyser, at Situationen i Firenze stadig forbedres. Yderligere Forsyninger er af de Allierede stillet til Raadighed for Civilbefolkningen. Den allierede Militærregering bespiser nu tre Fjerdedele af Firences Befolkning. Paa Arnos Nordbred modtager 250.000 Italienerne Mad og Medikamenter og paa Sydbredden 80.000. Livlig Patrouilleaktivitet fortsættes paa den 5. Armés Front, medens Enheder af den 8. Armé gaar yderligere frem paa den adriatiske. De Allierede forbereder sig til Storangrebet paa den tyske Gottfriedlinie.

Italien.

I Jugoslavien har Marskal Tito iværksat en ny Offensiv i Slovenien og har indtaget 3 tyske Støttepunkter og store Mængder af Materiel. En tysk Garnison blev taget til Fange i Istrien, andre Steder fortsætter Kampene, og der er anrettet stor Skade paa tyske Forbindelseslinier.

Efter den nye Landgang i Sydfrankrig forbereder de allierede Styrker i Italien sig nu paa et Stormløb paa Tyskernes næste Forsvarslinie »den gotiske Linie« Nord for Firenze. Der meldes om øget Artilleri- og Patrouille-virksomhed.

2000 tunge amerikanske Bombere angreb i Dag Olieanlæg i Leipzig og Magdeburgomraadet. Der opnaaedes gode Resultater. Andre Styrker angreb Maal i Friedrichshafen.

Luftkrigen.

I Tirsdagens Angreb deltog over 2000 britiske og amerikanske Maskiner; der nedkastedes adskillige Tusind Tons Bomber mod Maal i Tyskland og Frankrig.

Over store Dele af det østlige Schweiz var der i Gaar Luftalarm. Der udspandt sig Luftkampe mellem tyske og amerikanske Maskiner.

Officielt meddeles, at store Styrker engelske Bombeformationer i Nat har været over Tyskland med Stettin og Kiel som Hovedmaal. En Gruppe Mosquitos bombarderede Maal i Berlin.

Allierede Bombemaskiner har fortsat deres Angreb paa Halmahira, den japanske Base mellem New Guinea og Philippinerne. Øen har været bombarderet adskillige Gange i de sidste 14 Dage, og under de seneste Angreb

Stillehavs-krigen.

er det gaaet haardt ud over Øens 3 Flyvepladser. I Gaar ødelagdes 11 Maskiner paa Jorden.

I den centrale Del af Stillehavsfronten har Liberators angrebet Truk i Karolinerne.

I Centralkina er en Offensiv blevet indledet mod Yangtse-Havnen Ichang(?), et af Japanernes stærkeste Støttepunkter i Hankouomraadet, og de fjendtlige Linier er blevet gennembrudt paa adskillige Punkter.

Kong George har sendt et Budskab til Præsident Roosevelt, hvori Kongen gratulerer med Befrielsen af Guam. Øens Indtagelse betegnes som en bemærkelsesværdig Etape i U.S.A.s Styrkers straalende Fremgang i det centrale Stillehav.

Den russiske
Efterkrigs-
plan.

Udenrigsminister Hull bekræftede i Dag, at U.S.A.s Regering har modtaget en sovjetrussisk Plan til en Efterkrigstidsorgapisation. Planen, tilføje han, vil blive behandlet paa Konferencen i næste Uge i Washington. Planen gaar som bekendt ud paa Skabelsen af et Organ, der skal sørge for Nationernes Sikkerhed i Forbindelse med et internationalt Luftvaaben. Dette Korps skal placeres i Rusland, England, U.S.A. og Kina. Andre fredselkende Nationer er velkomne til at give deres Bidrag til dette internationale Luftvaaben, men de vil dog ikke komme til at deltage aktivt i Korpset. »Daily Express«s Washington-Korrespondent erklærer, at det russiske Forslag ogsaa omfatter Muligheden for Optagelsen af Tyskland og Japan efter nogen Tids Forløb.

Bukarestblad
om
De Forenede
Nationer.

Et ledende Bukarestblad skriver, at der intet Haab er om at støde en Kile ind mellem Sovjet og de øvrige Allierede eller at opnaa Separatfred. De Interesser, der binder disse Nationer sammen, er af en saadan Art, at der ikke er nogen Mulighed for et Brud. Det er i første Række Ønsket om at slaa Tyskland, der holder de Forenede Nationer sammen. Det vil derfor være omsonst at basere noget Haab paa Muligheden af et Brud mellem Rusland og de øvrige forenede Nationer. Et saadant Brud vilde iøvrigt ogsaa kun yderligere skabe Forvirring i Europa.

Strejken
i København.

Det meddeltes, at Københavns Skibsværfter var gaaet i Strejke i Anledning af Gestapos Henrettelse af 11 unge Mennesker.

Jøderne.

I London oplyses, at Nazisterne gentagne Gange har nægtet jødiske Børn at forlade det besatte Europa til Trods for, at der ikke var nogen Vanskelighed ved at skaffe dem Asyl.

Tyrkiet.

Leverancerne til Tyrkiet af Krigsmateriel og andre Varer vil blive genoptaget som Følge af Tyrkiets Brud med Tyskland.

Bededag.

Kong George har udstedt et Dekret om, at den 3. September skal være Bededag over hele Imperiet i Anledning af 5-Aarsdagen for Storbritanniens Indtræden i Krigen.

Proces i
Helsingfors.

Fra Helsingfors meddeles, at Sagen mod Magistrene Niels Meinander (?), Per Olav Bark (?) og Rigsdagsmanden Virtanen, der i Maj og Juni fremstillede og uddelte nogle Flyveblade med et Indhold, der var egnet til at skade Finlands Interesser, i Dag incamineredes for Byretten. Sagen blev udsat til den 20. September.

LONDON RADIOS »General Forces Programme« Kl. 12.00.

Nordfrankrig.

Det betragtes nu som givet, at de tyske Styrker, som stadig befinder sig i Lommen ved Falaise, gaar deres Undergang i Møde. Canadierne behersker snart hele Falaise. Derimod er Tyskerne endnu ikke fordrevet fra Argentan. Fra tysk Side oplyses, at der nu kæmpes i en Linie fra Dreux til Chartres, ca. 60 km fra Paris. Om det amerikanske Fremstød langs Loire foreligger der stadig ingen Meddelelser. Luftaktiviteten var i Gaar begrænset af daarligt Vejr.

Sydfrankrig.

Brohovedet har nu en Dybde af op til 20 km. Franske Tropper har besat Byen Cap d'Estrelle. Landevejen til Toulon langs Kysten beherskes. Det oplyses nu, at Mr. Churchill overværede Landgangen fra en Destroyer.

Franske Indenrigsstyrker dominerer i stadig højere Grad Omraadet Nord for Landgangsbrohovedet. De har taget Byerne St. Julienne og Cru-seilles, ind mod den svejtsiske Grænse. De behersker endvidere et stort Om-raade langs Rhône's Østkyst.

Ingen Ændringer af Betydning.

Italien.

LONDON RADIOS danske Udsendelse Kl. 12.15:

Intet særligt af Interesse.

Der bragtes en Skildring af en engelsk Korrespondents Besøg i den franske Indenrigshærs Hovedkvarter »et Sted i Frankrig«. Man hørte »Mas-quis-Sangen«, men der gaves ingen konkrete Oplysninger.

SVERIGES RADIO Kl. 13.30.

Det officielle Communiqué fra den Øverstkommanderende for Middel- **Sydfrankrig.** havsomraadet meddeler, at Landgangen i Sydfrankrig forløber planmæssigt. Angrebsstyrkerne har opnaaet Forbindelse med de Faldskærmstropper, der var blevet landsat længere inde i Landet. Reuter meddeler, at hele Landgan-gen blev foretaget uden større Tab af Skibe. Partisanvirksomheden tiltager omkring Rhône'dalen og helt op til den svejtsiske Grænse.

Et tysk Telegram meddeler, at Amerikanerne er trængt ind i Chartres, **Nordfrankrig.** 70 km fra Paris.

Nordøst for Ladoga angreb Russerne et Støttepunkt, som Finnerne **Finland.** havde erobret Nordøst for Loimolan—Järvi; Angrebet blev afværget.

Paa forskellige andre Afsnit afviste Finnerne lokale russiske Angreb.

Radioreferat.

Til tjenstlig Brug for Udenrigsministeriet og Statens højeste Embedsmænd.

31. Marts 1945. Onsdag Aften—Lørdag Middag.

(Indenfor Radiostoffet er Afsnit i Citationstegn ordrette Referater.)

*Skandinaviske Udsendelser***LONDON RADIOS danske Udsendelser:**

28. 3. »Det danske Raad i London har været samlet for at høre Formanden
 Kl. 18,15: Christmas Møllers Beretning om Besøget i Sverige. Formanden aabnede Mø-
 Møller min- det med nogle Mindeord om Lloyd George. Christmas Møller sagde bl. a.: »Han
 des Lloyd var som Churchill nu Englands store Krigsleder i den første Verdenskrig og
 George og takker det neutrale Danmark var fuld af Beundring for den Ukuelighed, hvormed
 R.A.F. han ledede Verdensriget i dets mørkeste Dage. Vi Danske vil særlig mindes
 Lloyd George's Andel i, at Nord-Slesvig kom tilbage til Danmark, hvorved næ-
 sten alle Danske blev forenede«. Christmas Møller fortsatte: »Vi vil ogsaa
 sende vore Tanker til Royal Air Force med Tak for den Støtte, den atter har
 givet den danske Modstandsbevægelse ved Ødelæggelsen af Shellhuset. Vi sør-
 ger over de Tab. R. A. F. har haft, og over de Tab, danske Patrioter og danske
 Statsborgere led, men vi er stolte og taknemmelige for den Hjælp, R. A. F.
 bragte det kæmpende Danmark, der paa sin Maade gør, hvad det kan for at
 Krigen kan sluttes saa hurtigt som muligt.
- Hedegaard »I Midten af forrige Uge, da Hedegaard fra Statsbanerne skulde holde
 fra D.S.B. Foredrag i Malmø Reklameforening, blev Svenskerne klar over, hvem han
 egentlig var. Foredraget blev aflyst og i Stedet talte en Svensker.«
- Særmelding. »Hilsen til Caroline, Gudrun, Larry, Aurora, Edwin, Dina, Hebe, Sap-
 pho, Webster, Romulus, Phyllis, Laura, Henry, Hippokrates, Isis, Lizzy, Os-
 borne, Polonius, Sammy, Dagmar, Charlotte, Aksel, Samuel, Bryam, Titania,
 Dido, Baltzer og Antoinette«.
- Kl. 20,30: *Aalborg*: 25 Lastvogne ødelagt, Modstandsbevægelsen klargør, at dansk
 Dansk Nyt. Materiel ikke ødelægges af Sabotørerne, men man finder sig ikke i, at Last-
 biler stilles til Raadighed for Tyskerne.
- Beslaglæggelser*: Nordre og Vestre Skole i Silkeborg, samt Borgersko-
 len, Husholdningsskolen, Junckers Institut, Seminariet, Teknisk Skole, Th.
 Langs Skoler og den nye Mellemskoles Gymnastiksale. Det menes, at Byen
 bliver erklæret for »aaben By«, da den skal være Lazaretcentrum.
- Arrestationer*: Chr. Clausen, Vollerup, P. Kamper, Augustenborg, Kaa-
 re Schmidt, Ribe.
- Sverige op- »Sverige venter i nær Fremtid en voldsom Tilstrømning af Desertører
 retter nye fra Danmark og Norge, og der er blevet indrettet to nye Interneringslejre, saa
 Internerings- man kan imødegaa den ventede Desertørstrøm.«
 lejre.
 Forholdene En Medarbejder fra Dansk Pressetjeneste har interviewet en jysk Læ-
 i Jylland. ge, der i mørke Toner taler om Forholdene dér, overalt Kønssygdomme, Lus,

Pjalter og Fare for Epidemier, mange nye Tuberkulosetilfælde, Mangel paa forebyggende medicinske Præparater, ingen Plads paa Sygehuse, Gestapos Hærgen, HIPOs Terror osv.

Speakeren fortalte Episoder om Flygtningene, deres »Udfolden sig« og Flygtningene. Køben ind overalt, »det er stadig Herrefolket, der optræder«.

En dansk Ingeniør, der har gennemgaaet en Militæruddannelse i det nordlige England, fortæller om, hvorledes de engelske Officerer ser paa Danmark: Engelske Officerer og Danmark.

»Hvor mange Officerer var der paa Skolen? Var der nok til, at de kunde være et Gennemsnit af den britiske Officersstand?«

»Ja, det vil jeg tro. Der var over 100 britiske Officerer. Folk med mange Interesser. Jo, de var et Gennemsnit af den oplyste Klasse her.«

»Men interesserede de sig saa for Danmark?«

»Ja, det gjorde de. Jeg lavede i al Stilhed en lille Gallupundersøgelse over deres Interesse for Danmark, og hvor meget de kendte til danske Forhold. Over 65 pCt. af Officererne kom af sig selv og spurgte mig ud om Danmark og danske Forhold under Krigen. Jeg var eneste Udlænding paa Skolen, og jeg havde jo de danske Farver paa Skulderen og Chr. X's Navnetræk paa Frakkeopslagene. Jeg synes godt, jeg kan sige, at der var en betydelig Interesse for Danmark, og jeg havde afgjort Indtrykket af, at Ordet Danmark har en god Klang i britiske Øren.«

»Hvad var det saa, at Englænderne særlig spurgte om?«

»Mange af dem vilde vide, hvordan det gaar med det danske Landbrug under Krigen, og de fleste længtes efter den Dag, da de igen kunde smage det gode danske Bacon og Smør og faa de danske Æg igen. De spurgte ogsaa meget til Kongen og Kronprinsen.«

»Var der nogen af dem, der havde været i Danmark?«

»Nej, mærkeligt nok, men en Del af dem havde faaet særlig Interesse for Danmark ved at være paa Island under Krigen, og de var nu alle enige om at beklage, at den dansk-islandske Forbundslov var blevet ophævet under Krigen.«

»Og saa det vigtigste. Kendte de noget til det kæmpende Danmark under Krigen, de Resultater, vi har naaet hjemme?«

»Ja, de var f. Eks. meget imponerede over den store Folkestrejke forrige Aar, og de var yderst interesserede i Jernbanesabotagens straalende Resultater, og de, der havde tvivlet om Danskernes Stilling i Begyndelsen af Krigen, var meget glade ved at høre om Danmarks virkelige Stilling og den danske Befolknings dybt rodfæstede Syn paa Tyskland og Tyskerne.«

»Hvilken Konklusion kan man saa drage af Deres Undersøgelse?«

»Ja, jeg tror, at vi har en stor Opgave med rationelt at oplyse Verden om, hvad der er sket hjemme i Danmark i de sidste 5 Aar. Om den danske Aartusinde gamle, aldrig ændrede Indstilling overfor vor sydlige Nabo, om Grundtvig, om Dybbøl, om Sønderjydernes Nationalkamp og om det danske Folks vidunderlige og enige Rejsning mod den tyske Undertrykkelse. Og jeg tror, vi skal tage med fast Haand om Nælden og ikke være bange for at fortælle om de Fejl, vi har begaaet, for jeg er sikker paa, at den dybe Sandhed om Danmark og det danske Folks Stilling til det tyske Folk og Tyskland vil blive forstaaet og respekteret den Dag, vi hjemmefra frit kan udtale os igen.«

Ved Shellhusets Brand ødelægdes alle Dokumenter i Sagerne mod de illegale Militærgrupper.

Sommertidens Indførelse herhjemme faar ingen Indflydelse paa Sen-detiderne fra London. 1 Bølgelængde i 31. m. Baandet Kl. 12.15 falder bort og 1 Bølgelængde i 19. m. Baandet tages i Brug Kl. 20.30.

»Hilsen til: Maggi, Euklid, Harry, Noah, Laura, Baltzar, Henry, Hippokrates, Dyre, Rasmus, Jupiter, Edelred, Rakaël, Absalon, Emilius, Ove, Barbara,

29. 3.
Kl. 18,15:
Sommer-
tiden.

Særmelding.

Salomon, Webster, Mogens, Jesper, Penelope, Ursula, Kaliban, Hertha, Abraham, Reginald, Ditmar, Harriet, Maud, David, Just og Margot.«

Kl. 20,30:
Dansk Nyt.

Beslaglagte Skibe: Damperne »Seine«, »Cimbria«, »Trondhjem« og »Kentucky« i København. I Nykøbing Falster: D.F.D.S. Damperen »Halfdan«. I Svendborg »SS Alexandra«. Videre C. K. Hansens Damper »Silkeborg«. C. Th. Jensens Damper »Runø« og K.K.K.K.s Damper »Thor«. Endelig er en af Rederiet Thors Dampere blevet taget.

Det kendte tyske Turistskib, Kæmpedamperen »Monte Rosa« er ankommet til Frihavnen. Formaålet er ukendt.

Den 26. ankom to tyske Dampere, »Eberhard« og »Hector« med Flygtninge. Ialt er der nu 100.000 i København.

3 tyske Soldater skudt i Mandags paa Toftegaards Plads, Aarsag: Provokation eller personlig Hævn fra tysk Side.

Episoderne mellem Østrigerne og Gestapo forleden skyldtes, at en Østriger sang en Smædevisse om Krigen.

Tysk Mandskab i Jylland udskiftes, kampdygtige og gennemskolede Soldater sendes til Fronterne. Nyankomne er enten Dreng eller ældede Soldater. Diverse Banesabotage i Jylland. Gartner Christensen, Gladsaksevej, skudt af pistolbevæbnede Mænd, Motiv ukendt. Tage Taaning, Berlingske Tidende, løsladt, desuden Kusk Larsen, Ruds Vedby.

Arrestationer: Rivers, København, K. Jensen, K. Schultz, K. og V. Weinrich, alle Roskilde. Finlandslægen, Dr. Lefèvre har selv meldt sig. Konen var taget som Gidsel, Læge Brandstrup, Brandrup, og Sognefoged Højer, Brandrup. To HIPO-Vogne standsede udfor Privatbankens St. Stefans Afdeling, tiltvang sig Adgang til Boksanlægget, sprængte og tømte en Boks. Kassereen blev ført med til Bankens Hovedafdeling, hvor endnu en Boks undersøgtes, negativt Resultat.

Shellhuset.

Portneren i Dansk Arbejdsmands Forbunds Bygning har været i Forhør hos Tyskerne, der især var interesserede i at faa at vide, hvorledes det kunde gaa til, at alle 150 ansatte i Forbundets Bygning var blevet reddet. Om de var blevet advaret forud om Luftangrebet.

»Mon Forklaringen ikke er den, at Arbejdsmandenes Hus ikke blev ramt af Sprængbomber, men at Ødelæggelsen skyldes Ildebrand.«

»Flyvervarslingen under Luftangrebet paa Shellhuset blev givet paa de danske Luftværnsmyndigheders Initiativ, ikke af Tyskerne, idet der eksisterer en Bestemmelse om, at den danske Luftværnschef ved direkte Angreb kan give Flyvervarsel uden at faa tyske Ordre. Da Sirenerne lød, havde Luftværnsmyndighederne ikke hørt fra Tyskerne. Først tre Minutter efter at der var slaaet Alarm, opdagede Tyskerne, hvad der var paa Færde og slog saa selv Alarm. Efter det danske Politis Ophævelse findes der ikke mere nogen Luftmeldetjeneste, ej heller Observationsposter med Forbindelse til Centralkommandoerne. Hvis det oprindelige System ikke var blevet slaaet i Stykker ved Deportationen af det danske Politi, kunde der være blevet givet Luftalarm flere Minutter tidligere. Tyskerne er selv klar over, at deres Luftmeldetjeneste har svigtet, og de ansvarlige er stillet for en Krigsret.«

Admiral Leighton, Chef for Flaadestationen Portsmouth talte:

Engelsk Admiral hilser den danske Modstandsbevægelse.

»Jeg er glad for denne Lejlighed til gennem B.B.C. at fortælle den danske Modstandsbevægelse og det danske Folk om den Beundring den britiske Krigs- og Handelsflaade føler for Deres tapre Modstand imod de tyske Tyranner. Baade Englænderne og Danske er søfarende Nationer, og vi forstaar begge Nødvendigheden og Betydning af, hvad der er blevet kaldt Slaget om Skagerrak. Et Slag, der langsomt og sikkert bliver udkæmpet indtil en sejrrig Afslutning er blevet naaet i selve Danmark og i de snævre og vanskelige Farvande omkring Landet. Maalet for al Søkrig er at kunne bruge Havet til ethvert Formaal, man selv ønsker, mens man samtidig nægter Fjenden en lignende Frihed. Til Trods for Blokaden var vi ikke stærke nok i 1940 til at

forhindre Tyskerne i at benytte danske Kystfarvande til en Invasion af Norge. Under denne Invasion var den forudgaaende Besættelse af Danmark et afgørende Led i den tyske Plan. Derved blev det ikke blot muligt for Tyskerne at beherske alle Søvejene udfra Østersøen, men de blev ogsaa Herrer over de danske Flyvepladser. Ved at bemægtige sig Danmark kunde Tyskerne nu benytte Skagerrak og Kattegats Kyster. Paa dette Tidspunkt kunde Danskerne ikke gøre synderligt for at forhindre Tyskerne i at benytte dansk Territorium og danske Farvande. Nu er Stillingen en anden. De spiller en aktiv Rolle i det afgørende Slag om Skagerrak. Ved Deres med Dygtighed glimrende gennemførte Jernbanesabotage, ved Deres Erobring af danske Færger og andre Skibe og ved andre vellykkede og dristige Bedrifter mod vor fælles Fjende har De gjort Fjenden nervøs og bange.

Det er indlysende, at Danmark er Nøglen til hele Tysklands Stilling nordpaa. Ganske vist har Tyskland for Øjeblikket stukket denne værdifulde Nøgle i Lommen. Men De har snuppet den snesevis af Gange, og Dagen vil gry, maaske før mange af Dem aner det, hvor De vil kunne hjælpe os til ikke blot at fravriste ham Nøglen til Stillingen nordpaa, men ogsaa til at tage hans Jakke og Seler, saa skal vi sparke ham ud forslaaet og nøgen, saa kan han sidde og slikke sine Saar, der hvor han hører hjemme, Syd for Elben.

Inden jeg slutter, vil jeg gerne endnu en Gang udtrykke min Taknemmelighed til det danske Folk for al den Venlighed og Sympati, jeg og min Besætning modtog i 1915, og som de af os, der endnu er i Live, aldrig har glemt. Derfor er det, at jeg sender denne Hilsen fra den britiske Handels- og Krigsflaade til den danske Nation og til den danske Hjemmefront. Vi ved, at De vil fortsætte Kampen for Deres Lands Frihed med stadig voksende Kraft, indtil den store Dag kommer, hvor alle frihedselskende Nationer, store saavel som smaa, vil fejre Sejren sammen.«

»Hilsen til: Elinor, Frank, Joseph, Fanny, Mitzi, Helene, Sofus, Conrad, Asger, Klara, Jørgen, Erik, Agnes, Elise, Bruno, Albert, Gregor, Astrid, Gabrielle, Richard, Sejr og Beatrice.«

30. 3.
Kl. 18,15:
Særmelding.

Flygtningestrømmen fortsættes, nu helt uden Organisering. En tysk Officer krævede Beslaglæggelse af Mariager Sindssygehospital, de danske Myndigheder afslog og paapegede, at Officeren ikke havde nogen Bemyndigelse, denne svarede, at han maatte insistere, han havde intet vidst om Flygtningenes Ankomst, før de var i Byen.

Kl. 20,30:
Flygtningene.

»Göteborg Handels- og Sjöfartstidning« skriver bl. a.: Mellem 40.000 og 50.000 Københavnerne lever nu under Jorden, og disse Hjemmestyrker vokser dagligt, men Antallet af Stikkere stiger ogsaa. Det er dog en Kendsgerning, at Tyskerne nu lægger et ualmindeligt Pres paa danske Nazistkrese, og mange danske Nazister er blevet Stikkere for at kunne likvidere Folk, der er godt underrettede om deres politiske Indstilling. En stor Del af det danske Politi, der lever under Jorden, er nu saa godt organiseret, at de har været i Aktion ved adskillige Lejligheder, f. Eks. under Angrebet paa Shellhuset. Politiet har ogsaa opklaret flere Tyverier og Overfald paa fredelige Borgere i den senere Tid og har Arrestordrene klar. Den militære Afdeling er den eneste underjordiske Bevægelse, der endnu ikke har været aktiv. Den afventer Eisenhowers Signal. Den endelige Kamp for Friheden er yderst godt organiseret, og Danskerne ser hen til den med den største Optimisme. Mange af de tyske Flygtninge i Danmark anvendes af den tyske Medlidenhedskampagne. Hver Dag ser man paa et vist Tidspunkt en stor Del tyske Invalidere halte afsted paa Strøget i København, men Danskerne forholder sig ganske kølige overfor denne smagløse tyske Propagandakrig. Bladet slutter: Den frie danske Regerings første Op-gave vil blive at udvise alle Tyskerne fra Danmark, naturligvis med Undtagelse af alle dem, der skal straffes.«

Svensk Blad
om
Forholdene i
Danmark.

Kommentar.

Terkel M. Terkelsen: »Den betydelige Skærpelse af Forholdene, der har fundet Sted i Danmark i de sidste Uger, maa ses paa Baggrund af de stadigt voksende tyske Vanskeligheder. Krigen er gaaet ind i sin Slutfase, den store Knibtang er ved at lukke sig sammen og knuse det nazistiske Tyskland. Danmark ser det tilstundende tyske Nederlag fra en lidt anden Synsvinkel. Churchill havde Ret, da han i sin Nytaarshilsen til den danske Modstandsbevægelse spaaede, at Fjenden nu, da Nederlaget nærmer sig, vil søge Tilflugt til volde-lige Metoder i højere Grad end hidtil. Det er en Erfaring, som enhver Rotte-fænger har gjort, at den sidste Rotte, som trænges op i en Krog, bider fra sig til det yderste. Sammenligningen mellem Rotterne og Tyskerne gælder kun til et vist Punkt, for i sidste Øjeblik vil Tyskerne falde paa Knæ og bede om Med-lidenhed, det har saa vidt vides Rotterne aldrig gjort. Den tyske Terror i Dan-mark er ganske vist blevet forstærket, men bag denne Terror skimter man Spiren til en Medlidenhedskampagne, der skal sættes ind, naar Terror ikke er praktisk Politik«.

Derefter en Skildring af Behandlingen af de 100 russiske Krigsfanger i Aarhus og Bespisningen af dem, som er skrevet tidligere, samt Frihedsraadets Erklæring om Stillingen til Flygtningene, der ogsaa kendes.

SVERIGES RADIO:

Kl. 17,50:
(Dansk Ud-
sendelse).

Aalborg: En Aalborgenser, der bringer Hilsner fra Sverige og samler ind til Flygtninge, er Stikker.

Kastrup: Frihedskæmpere har røvet 80.000 ltr. Benzin af en Beholdning paa 200.000 ltr., Resten hentedes to Dage senere.

Nordsjælland: Tyskerne graver Skyttegrave en Række Steder.

Brande: Tyskerne havde pyntet Hotellet med Dannebrogflag og Plakater »Velkommen til Danmark«, da Flygtningene fra Koblenz skulde komme.

Kolding: En nedstyrtet amerikansk Flyver fulgtes til Graven af 500 Danskere, der var over 100 Kranse.

Illegale Bøger: Paa det illegale danske Forlag »Frit nordisk Forlag« udkom en Række Bøger, der forhandles i Danmark, og hvis Overskud gaar til Kampen imod Tyskerne. Blandt Publikationerne findes bl. a. en instruktiv Redegørelse for Kampen om Amalienborg den 19. September. En Samling sa-tiriske Tegninger fra den frie Verdenspresse skildrende Krigens Gang. Den saakaldte Sort-Bog, der er samlet af det polske Informationsministerium i London under Titlen »Polens Martyrium«, og et Værk af den til Sverige flyg-tede Pastor Sandbæk »Den norske Kirkekamp«.

Kl. 19,00 og

Kl. 22,00:
29. 3.

Kl. 17,50:

(Dansk Ud-
sendelse).

Dansk Nyt.

Intet af særlig Interesse bragtes.

Angrebet paa Langebro reddede 16 Skibe, Tyskerne havde beslagnet.

Vejle flagede paa halv Stang efter Mordet paa de to Overlæger, alle Kontorer og Forretninger lukkede.

Sabotagen mod »Always«-Fabrikken i Boyesgade kostede Stikkeren, tidl. SS-Mand Kjær, Livet, Sabotørerne havde ikke Tab.

Landsretssagfører Pontoppidan var i sin Tid Aksel Høyers Sekretær, det menes, at Gestapo er blevet ked af ham og har likvideret ham.

Under Skyderiet efter Angrebet paa Shellhuset ramtes Værnemageren, Direktør Heiber, af en HIPO-Kugle, der dræbte ham.

En Frihedskæmper dræbtes og en saaredes under Skyderi i Jægersborgallé.

164 Kister er fra Shellhuset ført til Vestre Kirkegaard.

Svenske
Hjælpe-
muligheder.

Den svenske Rigsbankfuldmægtig Allan Foght skrev i Gaar en Artikel i sit gamle Blad »Arbetet« i Malmø om Sveriges Muligheder for at yde Norge og Danmark Undsætning i Krigens afsluttende Fase. Han erklærer her: »Be-finder vi os end i Øjeblikket i en Situation, hvor alle Muligheder er til Stede,

hvor der samtidig raader Uvished om den kommende Udvikling, og hvor der ingen udførlige Tilsagn kan gives, saa bør man paa den anden Side vide, at det svenske Folks Følelser for Brødrelandene og dets Vilje til at komme dem til Hjælp er stærkere end nogensinde. Alene det Faktum, at Danmark og Norge efter alle Tegn at dømmes staar foran den mest kritiske Tid under Krigen, medfører, at Sverige kan blive stillet overfor Problemer af maaske større Rækkevidde end nogensinde tidligere under Krigen«.

Intet af særlig Interesse.

Dansk Pressetjeneste meddeler, at ialt 81 Danskere er henrettet af Tyskerne.

20 Danskere er dræbt i sidste Uge, de likviderede Stikkere iberegnet.

Banesabotagen griber om sig, paa 3 Maaneder noteres 400 Tilfælde.

Man betvivler, at der ligger en strategisk Plan bag Bygningen af Befæstningsværker i Danmark.

Intet af særlig Interesse bragtes.

Intet af særlig Interesse.

Intet af særlig Interesse.

Fra Danmark bragtes Meddelelse om 3 Voldshandlinger i de første Paaskehelligdage, Mordet paa Redaktør Børge Schmidt, Aarhus, »en god Patriot«, Drabet af Ørskov, Medlem af Vagtværnet i Aarhus, og i København af Grosserer Albert Christensen, Howitzvej, denne var under Trusel paa Livet blevet afkrævet 12.000 Kr. fornylig.

Kl. 19,00 og
Kl. 22,00:
30. 3.
Kl. 17,50:
(Dansk
Udsendelse).
Dansk Nyt.

Kl. 19,00 og
Kl. 22,00:
31. 3.
Kl. 8,00:
Kl. 12,30:
Danmark.

LONDON RADIOS danske Udsendelse Kl. 12.15:

I London meddeles, at højtstaaende allierede Kontrolofficerer rejser i den nærmeste Tid til Tyskland. Man venter i allierede Krese ikke, at tysk Overgivelse vil blive foreslaaet af en Centralorganisation, der vil sikkert blive Tale om lokale, dikterede Aftaler.

Tyskland.

U.N.R.R.A. vil inden Juli have sendt ½ Mill. Tons Forsyninger til befriede Lande, hovedsagelig Grækenland, Polen og Czekoslovakiet.

LONDON RADIOS engelske Udsendelser:

28. Marts: Paa Montgomerys Frontafsnit er der et Gennembrudssted paa en Bredde af 15×20 miles. Tyskernes Retræte nærmer sig kaotiske Former, effektiv Modstand ydes kun paa Flankerne, Tankstyrker støder frem mod Münster. Canadierne er i Emmerich, britisk Infanteri i Bocholt — 10 miles mod Øst — 10 miles længere mod Øst er Borken besat, sydligst er Duisburg-Forstaden Hamborn taget af den 9. amerikanske Armé, der senere er trængt ind i Duisburg. Den 1. amerikanske Armé har sendt 7 Kolonner frem i forskellige Retninger, en Kolonne er i Giessen (Øst for Wetzlar) og 65 miles Øst for Rhinen. Den 3. Armés Tropper er 85 miles Øst for Rhinen, Wiesbaden, Hanau og Aschaffenburg er ryddet, fra sidste Sted er Amerikanerne gaaet mod Giessen, som de er 6 miles fra. Endelig er Halvdelen af Frankfurt ryddet efter Gadekampe. Den 7. amerikanske Armé er naaet til Main og nærmer sig Mannheim fra Syd.

Vestfronten.

29. Marts: Canadiske Tropper er i Emmerich, og en Korrespondent meddeler, at Byen er erobret, men »security silence« dækker Operationerne paa Montgomerys Frontafsnit. En Korrespondent i Hovedkvarteret har indberettet, at den 2. britiske Armé er 17 miles fra Münster. Den 9. amerikanske Armé har ryddet Duisburg næsten helt og nærmer sig Essen. Den 1. amerikanske Armé foretog Torsdag mellem Daggry og Aften et Fremstød paa 55 miles, den er naaet til Stillinger 10 miles fra Paderborn og 55 miles forbi Hamm, Marburg er indtaget og lagt langt agter. Pattons 3. Armé har fuldført Rydningen af Frankfurt og er i Lauterbach 50 miles Syd for Kassel. Mannheim har overgivet sig til den 7. amerikanske Armé. Korrespondenter

fortæller — Oplysningerne har de faaet fra Luftvaabnet —, at der foran den 3. Armé er »alle Tidens største Trafikkaos, i Tusindvis af Militærvogne af enhver Art hindres i deres kaotiske Tilbagegang af Titusinder af flygtende Civilpersoner.« Paa Grund af ugunstigt Vejr har Luftvaabnet ikke i nævneværdig Grad kunnet gribe ind i Operationerne.

30. Marts: Den 2. britiske Armé staar 35—40 miles bag Rhinen. Der er kun Modstand af Betydning paa den 21. Armégruppens Flanker. Mod Nord har de canadiske Tropper vundet Terrain, mod Syd er Modstanden haard. Den 1. amerikanske Armé har praktisk taget isoleret Ruhr fra Centraltyskland og er gaaet godt frem. B.B.C.'s Korrespondent rapporterer, at Panserenheder gaar frem i tre Retninger; en Kolonne var Torsdag Aften kun 10 miles fra Padesborn. Dette er den østligste af 4 »task-forces« der gaar frem i parallelle Fremstød. Det næste Hovedfremstød gaar Nordøst for Marburg mod Kassel. Torsdag var der haard Modstand fra »pill-boxes« og koncentreret Ild fra fjendtlige Stillinger i Skovene, men Modstanden er dog kun af lokal Art. Endvidere kæmper 2 Panserkolonner ved Giessen i østlig Retning, de var Torsdag Aften ca. 35 miles bag Giessen i Retning af Fulda. Det menes, at den 3. Armé Torsdag tog over 22.000 Fanger og den 1. Armé over 11.000. Den 7. Armé har naaet Floden Main paa en 12 miles Front bag Darmstadt, Modstanden er haard, idet Fjenden kæmper fra forberedte Stillinger. Bag Mannheim, der overgav sig Torsdag Eftermiddag, er Floden Neckar forceret, og Patches Armé kæmper omkring Heidelberg.

Afstanden mellem den 21. britiske Armégruppe og den 1. amerikanske Armé, der truer Tyskerne i Ruhr med en Knibtangmanøvre, er knapt 50 miles. Allierede Flyvemaskiner har Fredag understøttet Operationer ved at angribe tyske Transporter.

Allierede Tankkolonner er Fredag trængt dybere ind i Tyskland, men der gives af Sikkerhedshensyn ikke nærmere Oplysninger. 2 Kolonner nærmer sig Fulda. Flere Krigsfanger, dels paa Lazaretter, dels i Koncentrationslejre, er blevet befriet af den 3. Armé. Paderborn er naaet. Der gives ingen Oplysning om Montgomerys Armégruppe udover, at Panserstyrker gaar frem mod den aabne Slette Nord for Ruhr. Ifølge tyske Meddelelser staar de Allierede 17 miles fra Münster. Allierede Flyvere rapporterer, at Vejene Øst for Münster er fyldt med tyske Transporter, der trækker sig tilbage. Fra den nordlige Del af Fronten meddeles, at Emmerich er helt ryddet.

En B.B.C.-Korrespondent meddeler, at Mellemmrummene mellem Panserkolonnernes Fremstød fyldes op af Infanteriet. Hele den britiske 2. Armé har passeret Rhinen og er paa Vej til en forbavsende Mængde velkendte Steder. Flere af Broerne er sprængt, hvilket forsinker Fremrykningen noget, men i Almindelighed opretholder den 21. Armégruppe Fremrykningstempoet og forøger det nogle Steder. Den 9. Armé gaar frem gennem de tyske Linier. En 6 miles lang Vognkolonne førte Torsdag Benzin frem til denne Styrke. En Kolonne har efter en Fremrykning paa 20 miles Fredag naaet Fitzlar, medens en Enhed af den 3. Armé er gaaet 21 miles frem og har naaet en By 30 miles fra Kassel, en tredje Kolonne har naaet Ederdæmningen. Korrespondenter ved General Patches Armé meddeler, at Heidelberg er besat, og Kampene fortsættes flere miles Øst for Byen.

Officielt meddeles, at følgende Byer er indtaget af den 21. Armégruppe: Bottrop, Gladbeck, Dorsten, Dülmen, Borken og Bocholt. Nord for Emmerich er der temmelig haard tysk Modstand, Tyskerne har ført Tropper frem fra Holland. I Nærheden af Emmerich har Canadierne indtaget Anholt og er gaaet 6—7 miles ind i Holland. Paa den 1. og 3. amerikanske Front har Panserenheder indtaget Paderborn. Torsdag toges 37.000 Fanger, herved er der ialt Onsdag og Torsdag taget over 60.000 Fanger.

Af Eksemplarer af en Ordre fra Hitler fra Februar Maaned, der er kommet i den 2. Armés Besiddelse, fremgaar, at der har været flere og flere

Klager fra Civilister over, at deres egne Soldater plyndrede dem, og Hitler beordrer, at alle Misdædere ufortøvet skal skydes.

Al organiseret Evakuering fra Rhinlandet er ophørt, der er ingen Transportmidler, og Flygtningene strømmer til Fods eller paa Cykler mod Øst til de allerede overbefolkede Omraader.

28. Marts: Moskva: 3 Dagsbefalinger er udsendt i Aftenens Løb: Marskal **Østfronten.** Rokossovsky har indtaget Gdynia med Storm efter 24 Timers Gadekampe, der blev taget Bytte og 9000 Fanger, Tolbuchins Hær har forceret Raabfloden — i Ungarn — og indtager Byerne Sarvar og Czorna, 12 og 20 miles fra Grænsen til Østrig. Malinovskys Hær har erobret Byen Győr og Halvdelen af Komarom (paa Donaus Sydbred). Luftvaabnet har — ifølge Aftencommuniqueet — udført Natangreb paa Pillau og Trafikcentrer i Ungarn, samt mod tysk Evakueringsskibsfart i Østersøen, 5 Transportskibe, 1 Tankbaad, 2 Eskorteskibe og 1 Minestryger sænkedes.

29. Marts: Nye Dagsbefalinger kom Torsdag Aften, Tolbuchins Tropper er naaet til den østrigske Grænse, 52 miles Sydøst for Wien, ved Byen Koszeg, der ligger 30 miles Sydøst for Wiener Neustadt, Nord og Syd for Koszeg er Russerne overfor den østrigske Grænse paa en bred Front i en Afstand af 8—9 miles. Nord for Koszeg er Kapuvar — 50 miles fra Wien indtaget, og Syd for Koszeg Szombathely, der ligger 55 miles Øst for Graz. — Marskal Vassilievskys Tropper har fuldført Likvideringen af den tyske Lomme Sydvest for Königsberg; paa 16 Dage har Tyskerne mistet 130.000 Mand, 50.000 er taget til Fange og 80.000 dræbt. Russerne har taget et enormt Bytte, deriblandt 600 Tanks og 3500 Kanoner. Aftencommuniqueet meddeler, at Tolbuchins Tropper har indtaget 100 Steder ved den østrigske Grænse, Nord for Gdynia er der taget 18.500 Fanger og et stort Bytte, Luftvaabnet fortsætter Angrebene paa tysk Evakueringsskibsfart i Østersøen med ødelæggende Virkning.

30. Marts: Fredag Eftermiddag meddeler det tyske Communiqué, at Danzig er rømmet. Hvis dette er Tilfældet, betyder det, at der er to store Lommer paa Vestsiden af Danzigbugten; den ene omfatter Resterne af 5 Infanteridivisioner, 1 motoriseret, 1 Panserdivision og 2 Artilleribrigader. Med de sidste Dages Fangetal fra Kampene Sydvest for Königsberg er der i alt paa godt 14 Dage i Østpreussen taget over 50.000 Fanger. Blandt Byttet er Hundreder af Tanks, Tusinder af Kanoner og Titusindvis af Jernbanevogne og Lastbiler. Et saa stort Bytte er sjældent taget paa saa lille et Omraade.

I Ungarn er Russerne ved at omgaa Neusiedler Søen.

I en Dagsbefaling Torsdag Aften giver Stalin Meddelelse om et nyt Fremstød fra Øst mod Wien, idet Malinovskis Styrker gaar frem fra Czekoslovakiet Nord for Donau; de har forceret 2 Donau-Bifloder, Nyitra og Hron, og har indtaget Komarno og 3 andre Byer. I alt er de gaaet ca. 20 miles frem paa en bred Front og staar kun 50 miles fra Bratislava.

I en ny Dagsbefaling meddeler Stalin, at Danzig er indtaget. 10.000 Fanger toges dér, og 45 U-Baade erobredes, samt 140 Tanks og 350 Kanoner. Rokossovsky har hejst det polske Flag over Danzig. Tolbuchins Panserkiler er gaaet over den østrigske Grænse.

Marskal Stalins Dagsbefaling om Danzigs Indtagelse slutter: Evig Hæder og Ære til de Helte, der faldt under Kampen for Sovjetunionens og Polens Frihed og Uafhængighed. Død over de tyske Okkupanter.

I en anden Dagsbefaling meddeles, at Tolbuchins Styrker har ryddet Omraadet ved Balatonsøens Vestbred og er gaaet 20 miles frem bag den. De er ogsaa brudt igennem de tyske Linier Syd for Søen og er gaaet henved 20 miles frem dér. De indtagne Byer beskrives som dækkende Vejen til et stort Oliefelt i Ungarns vestligste Del.

28. Marts: Onsdag angreb 1000 svære amerikanske Maskiner med Jagereskorte Rustningsfabriker i Berlin — som de 400 af Styrken angreb — og Hannover, der var ingen Jagermodstand. **Luftkrigen.**

29. Marts: Torsdag har Royal Air Force-Lancasters med Jagereskorte angrebet Benzolfabrikker i Braunschweig-Området.

30. Marts: London: Et officielt amerikansk Communiqué oplyser: 1400 amerikanske flyvende Fæstninger og Liberators, eskorteret af 900 Jagere har Fredag angrebet U-Baadsbaser, Olieforraad og Havneinstallationer i Bremen, Hamburg, og Wilhelmshafen. Torsdag Nat har Bombemaskiner angrebet Berlin og Maal i Nordvesttyskland.

Svære Bombemaskiner fra Middelhavsområdet har støttet den russiske Offensiv ved at bombardere Banegaarde i Wien og Graz.

31. Marts: Mosquito-Bombemaskiner har i Nat angrebet Berlin igen: Tysk Radio meddeler, at der Lørdag Formiddag er allierede Bombestyrker over Nordvest- og Vest-Tyskland.

Japan-Krigen.

28. Marts: Amerikanerne bekræfter stadig ikke de japanske Meddelelser om Landgangsoperationer paa Okinawa-Øen i Riukiu-Gruppen, men et Communiqué fra Admiral Niemitz oplyser, at hangarbaseerede Flyvemaskiner angriber Øen, samtidig beskydes den af Artilleri fra amerikanske Krigsskibe. Kiushiu-Området er blevet angrebet 3 Gange i de forløbne 2 Døgn, 2 Gange af »flyvende Slagskibe« og 1 Gang af hangarbaseerede Flyvemaskiner. — I Philippinerne har Amerikanerne indtaget den næststørste By, Zebu, paa Øen af samme Navn, hvor de havde foretaget en Landgang i Mandags.

29. Marts: Guam: Officielt meddeles, at en engelsk Flaade-»task-force« deltager i Operationerne ved Riukiuøerne, den angriber Sakashima-Øerne, i Flaadestyrken er bl. a. Slagskibet »King George V« og flere Hangarskibe. — Tokio meddeler, at flyvende Slagskibe Fredag Formiddag har angrebet Tokio.

30. Marts: Japanerne meddeler, at en stor »task-force« befinder sig Sydvest for Japan.

Birma: Japanerne er blevet drevet ud af en befæstet Stilling Nord for Meiktila; en anden britisk Styrke har brudt en japansk Forsvarsstilling 38 miles Nordvest for Meiktila. Nord for Mandalay er en Del Landsbyer blevet befriet, og der har været Fremgang mod Mymyo.

I et amerikansk Communiqué meddeles, at flyvende Slagskibe har bombarderet Nagoya. Amerikanerne er gaaet i Land paa 2 Øer i Nærheden af Zebu-Øen (Philippinerne).

31. Marts: Et japansk Angreb paa den »task-force«, der opererer ved Riukiu-Øerne, er blevet slaaet tilbage. Japanerne mistede 17 Flyvemaskiner og 4 Torpedobaade. Amerikanerne er gaaet i Land paa Negros-Øen i Philippinergruppen.

Krigsforbryderne.

28. Marts: London: I Underhuset blev Eden forespurgt, om Hitler skulde dømmes af en almindelig Domstol eller eksekveres summarisk? Eden svarede, at de større Krigsforbrydere, hvis Forbrydelser ikke var geografisk bestemte, vilde blive dømt efter fælles allieret Afgørelse, truffet af Regeringerne. Et Medlem spurgte saa, hvorvidt den Soldat, der eventuelt tog Hitler, skulde skyde ham, eller hvad? Eden svarede, at det Problem vilde han trygt overlade til den britiske Soldat, der tog Hitler.

Militærregeringen i Berlin.

29. Marts: Washington oplyser, at General Eisenhower skal være U.S.A.s Repræsentant i den 4-Magts-Militærregering, der skal residere i Berlin efter Tysklands Nederlag.

TYSK RADIO:

Onsdag Aften intet af Interesse.

Torsdag Aften bragtes ved Oplæser General Dittmar's Foredrag: Krigssituationen. Det udtaltes, at Tyngdepunktet for Krigen og Brændpunktet for de tyske Bekymringer i den forløbne Uge var blevet flyttet fra Oderen til Rhinen og Main. Det var af uoverskuelig Betydning, at det var lykkedes Fjenden at overskride Rhinen. Dette var en direkte Konsekvens af Amerikanernes Gennembrud ved Roer samt af den Kendsgerning, at det ikke var lykkedes Ty-

skerne at hindre Amerikanerne i at udnytte Remagen-Brohovedet operativt. Man maatte gøre sig klart, at Amerikanernes dristige Fremstød ikke maatte bagatelliseres eller undervurderes. I Forbindelse med Britternes Fremstød i Nord var det klart, at Maalet var at afskære Ruhr og støde direkte frem mod Nordvesttyskland og Tysklands Hjerte. Men i Nord var der endnu en fast-tømret tysk Modstandslinie, og det kostede Britterne store Tab at vinde frem i deres Afsnit. Dog var det et svært Handicap, at de tyske Tropper ikke længere havde den stærke Flodlinie at støtte sig til. Konsekvensen heraf var, at de tyske Soldater og det tyske Folk nu var tvunget til fanatisk Kamp og til ikke at vige paa noget Punkt, eftersom Fjenden klart og tydeligt havde proklameret sit Maal: Ødelæggelse af Tyskland.

Om Situationen paa Østfronten erklærede Taleren, at det stadig var lykkedes Tyskerne under haarde Kampe at holde deres Støttepunkter, selvom Fronten i Ungarn var ved at blive mere flydende. Russerne led dog stadig overalt betydelige Tab. Alt afgang nu af, om den tyske Værnemagt vilde være i Stand til at bevare Kampaanden hos Soldaterne og det tyske Folk.

Fredag Aften: Intet af Interesse.

REUTERS BUREAU:

28. Marts: London: I Underhuset foreslog det konservative Medlem, Locker Lampson, at da Bygningen af Kieler-Kanalen havde været en af Anledningerne til Krigen, skulde en af Fredsbetingelserne være, at den skulde udfyldes, og det vundne Land bruges af Landbruget. Churchill svarede, at Kieler-Kanalens Fremtid vilde blive drøftet af de forenede Nationer, han kunde ikke definitivt love, at Forslaget vilde blive drøftet blandt de mulige Løsninger.

Kieler-Kanalen.

28. Marts: London: Den norske Regering har udnævnt sin Delegation til Konferencen i San Francisco, den kommer til at bestaa af Udenrigsminister Trygve Lie som Leder af Delegationen, samt af Stortingspræsident Hambro og Ambassadøren i Washington, Morgenstjerne.

Den norske Delegation til San Francisco-Konferencen. Profetier.

29. Marts: Washington: Højtstaaende amerikanske Officerer har erklæret med stor Fasthed, at effektiv tysk Modstand ikke vil kunne ventes paa Vestfronten efter den 1. April, al organiseret tysk Modstand vilde ophøre den 15. April, eller tidligere. Østfronten vilde ogsaa smuldre hen, naar Meddelelserne om Sammenbruddet i Vest naaede Soldaterne ved Oderen.

29. Marts: London: Norsk Telegram Bureau meddeler, at de to førende Gestapochefer i Norge, Rediess og Reinhardt, er flygtet fra Norge, de er blevet erstattet med den tidligere Chef for det saakaldte tyske Sikkerhedspoliti i Norge, Fehlis, og den notoriske »Torturer«, Fehmer, begge staaer paa Krigsforbryderlisten.

Flygtet.

DANMARKS RADIO (København-Kalundborg):

28. Marts: »Radioavisen« Kl. 18.15 og 20.45: Intet af særlig Interesse.

Kl. 20.25 skulde have været udsendt et Foredrag af Dr. E. Kunza: »Tyske Talemaader og Sprog billeder«. Efter Lektor Werner Grütters Bog, men da Foredragsholderen ikke var kommet, bragtes i Stedet Grammofonplader.

29. Marts: »Radioavisen« Kl. 18.15: Intet af særlig Interesse.

»Den socialistiske Frihedssender«, 29. Marts Kl. 21.00

Efter Oplæsningen af russiske Frontmeldinger og forskellige »udenlandske Nyheder« fulgte Meddelelser fra Danmark: Langebro var nu ødelagt ved Sabotage, Skade kun, at Knippelsbro ikke ogsaa var ødelagt; hvis det skete vilde det være umuligt at passere med Slæbebaade.

Meddelelser fra Danmark.

Under Oprydningsarbejdet forleden efter Bombekatastrofen opførte C.B.U.-Mandskabet og Brandvæsenet sig saa forvirret ved Udlægningen af Slinger, at mange af disse blev revet i Stykker, saaledes at man først efter 20 Minutter fik Vand til Slukning. Man manglede fuldstændig Røgmasker, ligesom Medikamenter til Behandling af Røgforgiftning overhovedet ikke fandtes. En Ingeniør, der var Specialist i Oprydningsarbejde, tilbød vederlagsfrit at forestaa Oprydningsarbejdet og føre det til Ende paa 8 Timer, men C.B.U.-erne paastod at kunne ordne det alene — efter 3 Maaneders Uddannelse paa Bernstorff Slot. C.B.U.-erne fik gennemført, at Ingeniøren blev fjernet af Vagtværnet. Og Resultatet kendte man fra Dagbladenes Dødsannoncer.

Der var nu Bevis for, at Eiler Jensen forud var fuldtud informeret om Angrebet paa Shell-Huset. Alle de ledende i Arbejdernes Hus var da ogsaa væk, da Angrebet fandt Sted. Det var »en uhørt Sjøverstreg«, at kun de høje, men ikke de menige Arbejdere var kaldt bort. Eiler Jensen havde Ansvaret for denne Forbrydelse, hvor en Kammerat blev dræbt og flere saaret.

Danske Socialister morede sig over, at Lauritz Hansen var gaaet under Jorden af Angst for Tyskerne. Nu ventede man bare paa, at hans gode Ven Johannes Jacobsen fra den socialdemokratiske Provinspresse skulde gøre ham Selskab. »Man skal høre meget, før Ørene falder af Æn.«

DANMARKS RADIO (København-Kalundborg):

30. Marts: »Radioavisen« Kl. 18.35: Intet af særlig Interesse.

31. Marts: Kl. 12.30: Intet af særlig Interesse.

LONDON RADIOS »general forces programme«, Kl. 12.00:

Vestfronten. 31. Marts: Pansertropper fra Montgomerys Armé vides at være 50 miles Øst for Rhinen. En Kolonne er gaaet 20 miles frem paa et Døgn. Emmerich er ryddet, fraregnet enkelte Snigskytter; britiske Tropper er naaet langt forbi de tyske Forsvarsstillinger ved Anholt. Fredag blev der taget 1500 Fanger, dermed har den 2. Armé — siden den gik over Rhinen — taget 16.000 Fanger. En Række Byer i det nordlige Ruhr er erobret. »Security Silence« dækker den 1. og 3. amerikanske Armés Operationer, men Korrespondenter meddeler, at Panserspidsen er 10 miles Syd for Kassel. Syd for Aschaffenburg er det amerikanske Brohovede over Main 12 Gange 3 miles stort, Modstanden er sporadisk. Korrespondenter meddeler, at »die Luftwaffe« har opgivet en Række Baser i Nordvest- og Central-Tyskland. — Onsdag og Torsdag toges ialt 60.000 Fanger.

Luftkrigen. Ingen britiske Maskiner gik tabt under Natangrebet paa Berlin, ogsaa Maal i Østrig og Czekoslovakiet blev angrebet af Mosquitos. I Dag har 1300 svære amerikanske Bombemaskiner — eskorteret af 850 Jagere — angrebet en Benzolfabrik i Zeits samt Rangerpladser i Braunschweig og Brandenburg; ogsaa Halle blev angrebet.

Søkrigen. Britiske Flaadestyrker har ført en stor Forsyningskonvoj til Rusland, uden at et eneste Skib gik tabt, trods ihærdige og haarde Angreb. Ogsaa paa Hjemvejen blev Konvojen angrebet, her naaede 94 pCt. af Konvojens Skibe Havn, mindst 1 tysk U-Baad sænkedes, og flere torpedoførende Flyvemaskiner blev nedskudt.

I Stillehavet har amerikanske U-Baade sænket et stort japansk Hångarskib, 2 Destroyere, 2 Eskorteskibe og 6 andre Skibe.

Italien. Som sædvanlig har der kun været Patruljevirkomhed paa Fronterne. Luftvaabnet udførte 1200 Flyvninger i Gaar, mistede 2 og nedskød 1 Maskine.

Cirkulære til Pressen fra Statsministeriet.

Ved Forhandlinger mellem Udenrigsministeriet og Danske Dagblades Fællesrepræsentation samt Hovedstadens og Provinsens Redaktørorganisationer er der fastsat følgende Retningslinier:

1. Angaaende krigsmæssige Begivenheder, som finder Sted indenfor danske Land- og Vandomraader, kan kun bringes saadanne Meddelelser, som udsendes gennem Ritzaus Bureau, eller som direkte er godkendt af Udenrigsministeriets Pressebureau. Dette er saaledes at forstaa, at der ikke hverken direkte eller indirekte maa bringes Omtale af krigsmæssige Begivenheder og deres Følger for Gods eller Mennesker, med mindre de paagældende Meddelelser er godkendt.
2. De tyske Besættelsestroppers eller enkelte tyske Militærpersoners Bevægelser, Færden og Forhold maa ikke omtales uden forudgaaende Godkendelse. Dette gælder ogsaa med Hensyn til rent lokale Forhold.

Justitsministeriets Forbud af 1. Maj 1940 omfatter ogsaa tidligere offentliggjorte Billeder og Tegninger. Der kan ikke dispenseres fra det af nogensomhelst lokal Autoritet. I alle Tvivlsspørgsmaal skal Henvendelse forud ske til Udenrigsministeriets Pressebureau.

3. Angaaende Uregelmæssigheder i Trafikken — baade landværts og søværts — maa der ingen Oplysninger gives, som ikke er godkendt. Det samme gælder i Almindelighed Forhold vedrørende den danske Skibsfart, derunder enkelte Skibes Forhold.

De her fastslaaede Regler gælder, uanset om der fra lokale Instanser eller Autoriteter — eventuelt ogsaa fra Repræsentanter for de tyske Besættelsestropper — maatte være givet Tilladelse til eller endda være fremsat Anmodning om Offentliggørelse.

Udenrigsministeriets Pressebureau forbeholder sig i paakommende Tilfælde at gøre det til en Betingelse for Offentliggørelsen, at denne sker med en bestemt Ordlyd, som ikke kan fraviges eller gøres til Genstand for Omskrivninger.

Meddelelser gennem Ritzaus Bureau kan paa Forhaand betragtes som godkendt. Det samme gælder indløbende Pressetelegrammer fra Udlandet. — Der er yderligere truffet Aftale med en Række herværende Bureauer om, at deres Stof kontrolleres før Udsendelsen. At Kontrol har fundet Sted, bør være paategnet hver enkelt Forsendelse, og Bladene maa sikre sig, at nye Forbindelser paa Forhaand har ladet deres Stof kontrollere.

Intet Stof maa bringes paa Grundlag af Aflytning af udenlandsk Radio.

De ovenstaaende Regler finder ogsaa Anvendelse paa Bladenes Annoncestof.

Redaktionerne bør gøre alle Medarbejdere og Meddelere bekendt med disse Regler og indskærpe den ubetingede Nødvendighed af deres Overholdelse.

For de Blade, der har Fjernskriver, gælder den med Ritzaus truffede Aftale, at — bortset fra danske Meddelelser og DNB-Stof — ingen Fjernskrivningsmeddelelse maa anvendes til Offentliggørelse før 30 Minutter efter det Klokkeslet, paa hvilket den er udsendt. Sker Annullering inden dette Tidspunkt eller iøvrigt, før Bladet er gaaet i Trykken, maa Meddelelsen under ingen Omstændigheder benyttes som Grundlag for nogen Offentliggørelse.

Specielt med Henblik paa løbende Handelsforhandlinger og andre specielle og nøje angivne Handels- og Forsyningsforhold vil der gennem Udenrigsministeriets Pressebureau kunne stilles Krav om, at disse ikke omtales.

I Tilfælde af gentagne eller grove Overtrædelser af ovenstaaende Cirkulære kan Udenrigsministeriet overfor Danske Dagblades Fællesrepræsentation og Den Danske Presses Telegramudvalg forlange iværksat kollegiale Foranstaltninger, der byder Sikring mod fortsat Overtrædelse. Saadant Forlangende om Foranstaltninger

forelægges af Udenrigsministeriet et af Organisationerne nedsat Nævn paa fem Medlemmer, valgt af danske Redaktørorganisationer (Pressens Telegramudvalg). Til Vedtagelse af de paakrævede Foranstaltninger udkræves et Flertal i dette Nævn.

Iøvrigt henvises til Statsministeriet Cirkulære til Pressen af 16. September 1939 og de deri overfor Pressen anførte Synspunkter og Henstillinger.

Statsministeriet, den 6. Maj 1940.

Th. Stauning.

Holck.

Underbilag 6.

Fortroligt Cirkulære om de Hensyn, som Danmarks neutrale Stilling forpligter Pressen til at iagttage.

Fra Justitsministeriet udgik under 15. September 1914 et fortroligt Cirkulære om de Hensyn, som Danmarks neutrale Stilling forpligtede Pressen til at iagttage. Dette Cirkulære, der gennem Politidirektøren i København og samtlige Politimestre gjordes bekendt for alle Redaktioner af de i Danmark udkommende Dagblade, Ugeblade eller andre periodiske Tidsskrifter, havde følgende Ordlyd:

»Gennem Forhandlinger, hvori Repræsentanter for Regeringen, Administrationen og Pressen har deltaget, er der naaet Forstaaelse om, at de usædvanlige Forhold nødvendiggør en stor Tilbageholdenhed i Behandlingen af udenrigspolitiske, militære og økonomiske Forhold. I det store og hele er der fra Pressens Side handlet i Overensstemmelse med denne Forstaaelse, men paa adskillige Punkter har der ikke været Klarhed over, hvilke Forpligtelser den medførte, og dette har bevirket, at adskillige Udtalelser og Meddelelser, der burde være undgaaede, er fremkomne. Det er derfor anset for rigtigt at samle Hovedpunkterne i saa præcise Former som mulig og sikre sig, at disse bliver alle Redaktioner bekendt.

De Krav, der maa stilles til Pressen, er:

1. *ikke at optage*
 - a. Efterretning om fremmede Krigsskibes Bevægelser i danske Farvande, i videste Forstand,
 - b. Efterretning om danske Krigsfartøjers Bevægelser eller Foranstaltninger,
 - c. Efterretning om Troppernes Styrkeforhold, Opholdssted eller Opgave, Transporter af militært Materiel, Udførelse af Arbejde, derunder Mineudlægninger o. s. v.,
 - d. Beskrivelser eller Afbildninger af danske Forsvarsanlæg, eller af Skyts- eller Vaabenkonstruktioner,

uden at have forespurgt i Udenrigsministeriets Pressebureau og der faaet Biligelse af Offentliggørelsen;
2. *ikke at gøre sig til Talsmand for Krav om militære Forholdsregler, hvis Betydelighed det maa være de ansvarlige Myndigheders Sag at bedømme;*
3. *iagttage den største Forsigtighed i Omtalen af de Magtgrupper, der staar over for hinanden, og som Følge deraf:*
 - a. undlade at bringe Udtalelser eller Forslag, der er uforenelige med Danmarks Neutralitetspligter og saaledes vil være egnede til at mistænkeliggøre Staten og udsætte den for Fare,
 - b. angive Kilde og Afgangssted for Krigstelegrammer,
 - c. ikke ved det typografiske Udstyr tillægge tilfældige Meddelelser overdreven Betydning eller give Indtryk af Partiskhed til Fordel for den ene Part,

- d. iagttage stor Forsigtighed med Vinduesopslag, saaledes at disse ikke giver Anledning til Demonstrationer i den ene eller den anden Retning,
 - e. undgaa at give Meddelelserne en saa opsigtvækkende Form, at de kan fremkalde Uro herhjemme,
 - f. undlade at gengive de Rygter, der udsprede her i Landet; i Tilfælde, hvor et Rygte er af saadan Art, at det skønnes rigtigt at dementere det, henvende sig til Pressebureauet for der at erfare, om det maa anses for heldigst at dementere Rygtet eller at lade det uomtalt,
 - g. vise stor Tilbageholdenhed i Omtalen af fremmede Statsoverhoveder,
 - h. undlade Omtale af Spionsager;
4. iagttage den største Forsigtighed i Omtalen af økonomiske Forhold, derunder:
- a. undlade at bringe Meddelelser, der kan fremkalde økonomisk Uro i Befolkningen,
 - b. undlade Meddelelser om Udførsel og Indførsel ud over dem, der fremkommer i officielle Handelsberetninger,
 - c. undlade Omtale af Opkøb her i Landet til Udlandet, ligesom Omtale af de ved saadanne Opkøb opnaaede Priser,
 - d. undlade Omtale af Chancer for dansk Handel eller Industri, fremkaldte ved Krigen,
 - e. undlade Omtale af, at Varer føres gennem Danmark,
 - f. vise Forsigtighed med Meddelelser om ankomne og afgaaende Skibe, navnlig med Hensyn til Meddelelser om Ladningen,
 - g. undlade Skildring af danske Skibes Sejlads gennem Farvande, der antages for usikre paa Grund af Mineudlægning eller lignende.

I alle Tvivlstilfælde bør man henvende sig til Udenrigsministeriets Pressebureau.

Den Udførsel og Indførsel, som foregaar fra og til Danmark, er i den strenge Overensstemmelse med Neutralitetsreglerne, men løsrevne Meddelelser derom er i Udlandets Presse benyttet til at skabe Uvillie og Mistænksomhed over for Danmark og kan saaledes gøre den største Skade.

Ministeriet tør forvente, at alle Blade i Forstaaelse af Forholdene vil lade sig det være magtpaaliggende at følge de her angivne Regler. Man ønsker at undgaa Udstedelse af egentlige Forbud, men lykkes det ikke paa Grundlag af den mellem Regeringen og Pressen paa dette Omraade søgte Forstaaelse at undgaa Fremkomsten af skadelige Meddelelser og Udtalelser, kan det af Hensyn til Landets Sikkerhed blive nødvendigt at udstede Forbud, hvis Overtrædelse da vil medføre Strafansvar.«

Under de nuværende Forhold gør ganske tilsvarende Hensyn sig gældende som i 1914, tilmed i skærpet Grad paa Grund af dels den Voldsomhed, hvormed Propagandaen benyttes som direkte Vaaben i Krigsførelsen, dels den Ændring i Krigsformerne, som Luftvaabnets Udvikling har medført. I ikke mindre Grad end dengang er det af Vigtighed, at Danmark iagttager den ubetingede Neutralitet, at der ikke gives Anledning til Mistanke i denne Henseende, og at det undgaaes at skabe Grundlag for Udnyttelse af danske Udtalelser i de krigsførende Landes indbyrdes Propagandakampe.

Statsministeriet maa da til den samlede Presse gentage og forny de i 1914 til Pressen fremsatte Krav og gjorde Henstillinger.

Man maa dernæst under Hensyn til den i Mellemtiden stedfundne Udvikling af Luftvaabenet og Lufttrafiken og efter foreliggende Erfaringer tilføje følgende:

1. De i Cirkulæret af 1914 under 1. b—d givne Bestemmelser vedrørende danske Krigsfartøjer og andre danske militære Foranstaltninger og Forhold gælder ganske tilsvarende for danske militære Luftfartøjer og aktive Luftværnsforanstaltninger, herunder f. Eks. om Luftmeldetjenesten. Helt frit med Hensyn til dansk Luftfart er kun den faste Trafikflyvning.

Med Hensyn til Meddelelser om fremmede Luftfartøjers Færden ved og eventuelt over danske Territorier og Farvande maa der iagttages den største Tilbageholdenhed og Forsigtighed. Tilsvarende Hensyn bør vises, for saa vidt angaar de andre neutrale Landes Territorier og Farvande.

Det maa herved fremhæves, at netop paa dette Omraade kan Vanskeligheden ved sikker Iagttagelse være overordentlig stor, hvilket vil medføre, at der opstaar Rygter. Det maa ligeledes betragtes som givet, at Orienteringsvanskelighederne for Flyverne i adskillige Tilfælde vil medføre Overflyvninger af dansk Territorium, ligesom Vanskelighederne ved sikker Iagttagelse vil fremkalde Spørgsmaal, om Overflyvning har fundet Sted. Uforsigtig Omtale eller eventuelt blot Omtalen af saadanne Tilfælde kan være meget uheldig. Dernæst kan Flyvevirksomheden staa i saadan Forbindelse med Parternes Krigsførelse, vort eget Militærvæsens Virksomhed eller Skibsfarten, at Meddelelsen af Oplysninger eller Rygter herom kan være af meget skadelig Virkning.

2. Ved Bekendtgørelser fra Handelsministeriet af 3. og 9. September 1939 er der udstedt Forbud mod offentligt eller privat over for uvedkommende at give Meddelelse om eller at omtale danske eller fremmede Skibes Positioner, Bevægelser og Ladninger. Forbudet er givet saavel i Samfundets som i Redernes og de Søfarendes Interesse, der kræver den største Forsigtighed med Hensyn til enhver Meddelelse (ogsaa i Annoncer) om Skibsfarten. Det maa dog almindeligvis være tilladt 1) at bringe Meddelelser om Skibe, der er totalforliste ved Minesprængning eller paa anden Maade, men med Udeladelse af Oplysning om, ved hvilke Skibe eventuelle Redningsaktioner foretages, samt 2) at bringe Meddelelse om Skibe, der indeholdes i officielle Communiqué'er fra krigsførende Lande eller i disse Landes officielle Efterretningsbureauer, for saa vidt saadanne Meddelelser foreligger gennem Ritzau's Bureau. Meddelelse om den normale Rutetrafik mellem danske Havne (indenfor Skagen) kan indtil videre ligeledes bringes.

I alle Tvivlstilfælde bør Omtale af Skibes Positioner, Bevægelser og Ladninger undgaas.

3. De i Cirkulæret af 1914 under 4. b. givne Bestemmelser gælder paa tilsvarende Maade danske Opkøb i Udlandet.

4. Under Punkt 3. h. i Cirkulæret af 1914 er det udtalt, at Pressen maa undlade at omtale Spionsager. I Tilslutning hertil skal man fremhæve, at Pressen i det hele bør undlade at gøre Sikkerhedspoliets Arbejde til Genstand for Omtale. Det samme gælder ekstraordinære Politiforanstaltninger, saasom Samlinger af Politi ved Grænsen eller lignede Forskydninger af Poliets Styrker.

5. Ved Meddelelser om Krigsefterretninger og ved andre Meddelelser, der kan tænkes at indeholde et Element af Propaganda, maa Landet og Kilden, hvorfra de stammer, altid klart og tydeligt angives, og de Bemærkninger, hvormed Meddelelsen gives eller ledsages, bør ikke give Indtryk af, at man skænker Meddelelser fra den ene Side større Tillid end Meddelelser fra den anden Side.

6. Ved Meddelelser om eller redaktionel Behandling af Efterretninger, hvis Rigtighed er bestridt fra modsat Side, bør ogsaa dette fremhæves eller i alt Fald meddeles.

I øvrigt gentager og indskærper man Opfordringen til i alle Tvivlstilfælde at henvende sig til Udenrigsministeriets Pressebureau og at følge de derfra givne Anvisninger.

Der er eller bliver paa visse Omraader andre Forhold nu end under Krigen 1914—18. Dette kan i givet Tilfælde medføre, at der kan ske Lempelser i de i Cirkulæret af 1914 stillede Krav, navnlig vedrørende nogle af de under Punkt 4 omtalte Spørgsmaal. Ved Henvendelse til Udenrigsministeriets Pressebureau vil Bladene kunne faa Meddelelse om, i hvilket Omfang saadanne Lempelser kan gives.

Statsministeriet, den 16. September 1939.

Th. Stauning.

Holck.

KØBENHAVNS REDAKTØRFORENING

København, den 30. August 1943.

*Hr. Kontorchef Karl I. Eskelund,
Udenrigsministeriets Pressebureau, Christiansborg, K.*

Angaaende Censuren af Pressen.

Selv om Censuren, som vi forstaar, vil blive udøvet fra tysk Side, vil vi — idet vi tager Dr. Bests Udtalelser herom i Gaar til Efterretning — finde det mest praktisk, at den som hidtil gaar gennem Udenrigsministeriets Pressebureau, som Bladene en Gang er vant til at samarbejde med.

Med Højagtelse

Sv. Aa. Lund.

Poul Graae.

Gunnar Nielsen.

Peder Tabor.

VENSTRES PRESSEBUREAU

Redaktør H. Hansen
»Axelborg«, København V.

*København, den 30. August 1943.**Hr. Kontorchef K. I. Eskelund.*

I Fortsættelse af Samtale paa Mødet i Udenrigsministeriets Pressebureau i Formiddag tillader undertegnede Repræsentanter for de fire Generalkorrespondancebureauer som deres personlige Mening at udtale, at vi vil anse det for at være af stor Betydning, at U. P. repræsenteres i den kommende Censurinstitution. Efter de givne Oplysninger synes de tekniske Vanskeligheder at blive overordentlig store, navnlig for Provinspressen, og vi vil tillægge det megen Værdi, at der i den nye Institution sidder Mænd, som har intimt Kendskab til den danske Presses Forhold og til Pressens Tarv.

Deres ærbødige

Jul. Fr. Porst,

Den konservative Generalkorrespondance.

H. Hansen,

Venstres Pressebureau.

Olaf Lund,

Radikale Venstres Korrespondancebureau.

Johs. Jacobsen,

Socialdemokratisk Provinspresse.

Strengt fortroligt.**Udenrigsministeriets Pressebureaus ugentlige Meddelelser til Pressen****No. 179. 15. Juli 1944.***Udsendt i Ugens Løb:**Norsk Rutebaad »Uløy« angrebet med Bomber.*

Oslo. 9. Juli 1944. (RB). Den lille norske Rutebaad »Uløy« blev i Gaar angrebet med Bomber og Maskingeværild af 4 sovjetrussiske Flyvemaskiner, da den

var paa Vej fra Vardö til Baatsfjord. Ombord i Skibet befandt sig 27 Passagerer og 8 Mands Besætning. Skibet kom i Brand, og de ombordværende maatte springe i Vandet. To Baade, som kom til efter Angrebet, reddede ialt 22 Personer, deriblandt 4 Børn. 13 Personer omkom. Vraget, som brændte endnu i Nat, blev slæbt ind til Vardö. NTB.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Telegram om Angrebet paa den norske Rutebaad skal bringes i samtlige københavnske Morgenblade og gives en god Placering. (CENSUREN).

Øvelsesskydning.

12. Juli 1944. Fra tysk militær Side meddeles: Torsdag den 13. Juli 1944 finder i Tiden Kl. 11,00—22,00 en Øvelsesskydning Sted. Farligt Omraade: Øen Flakfortet i Retning Nordvest over Nord til Øst i en Afstand af indtil 5 km.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Skal bringes af samtlige københavnske Blade. (CENSUREN).

Udtalelser af Rigsregeringens militære Talsmand.

13. Juli 1944. Censuren lægger Vægt paa, at Telegrammet No. 42 Kl. 16,48 (KRIGEN. Berlin, (RB). Overfor Repræsentanterne for den udenlandske Presse vendte Rigsregeringens militære Talsmand sig i Dag mod visse Kombinationer ang. en paastaaet Frontudrettelse i det baltiske Omraade. . . .) om den tyske Rigsregerings militære Talsmands Udtalelse over for Repræsentanter for den udenlandske Presse om den baltiske Front bringes og faar en god Placering. (CENSUREN).

Betalingsforhold vedrørende Strejkedagene.

14. Juli 1944. Bladene anmodes om ikke at bringe nogen Omtale af en Udsendelse fra Dansk Arbejdsgiverforening angaaende forskellige Betalingsforhold vedrørende Strejkedagene omkring 1. Juli. (CENSUREN).

Artikel: »Kan England hjælpe Europa?«.

14. Juli 1944. Til en gennem Ritzaus Bureau Fredag udsendt Artikel: »Kan England hjælpe Europa?« var knyttet følgende fortrolige Meddelelse:

»Nedenstaaende Artikel skal offentliggøres i de københavnske Morgenblade Søndag den 16. Juli, i Provinsbladene paa Øerne den 18. Juli og i de jyske Blade Onsdag den 19. Juli. Overskrifterne skal i de københavnske Blade være 3-spaltede og i Provinsbladene mindst 2-spaltede. Overskrifter, Manchet og Mellemrubrikker er obligatoriske.« (CENSUREN).

Afsluttet Lørdag den 15. Juli 1944 Kl. 9,00.

Strengt fortroligt.

Udenrigsministeriets Pressebureaus ugentlige Meddelelser til Pressen

No. 180. 22. Juli 1944.

Udsendt i Ugens Løb:

Afsløring af Mindesten.

15. Juli 1944. Der maa ikke i Pressen bringes nogen Omtale af Afsløringen af en Mindesten paa Kalø Gods for afdøde Baron Vilhelm v. Jenizsch eller om det i samme Forbindelse oprettede Legat. (CENSUREN).

Evakuering af den svenske Koloni i Paris.

15. Juli 1944. Meddelelsen Nr. 14 Kl. 10,58 paa Fjernskriver om Evakuering af den svenske Koloni i Paris tilbagekaldes og maa ikke benyttes. (CENSUREN).

Krigstelegrammer.

15. Juli 1944. Til et af R.B. udsendt Telegram: »Intern. Information meddeler om Situationen paa Østfronten . . .« var knyttet følgende »Fortrolige«: »Censuren lægger Vægt paa, at ovenst. Telegram bringes og faar en god Placering i samtlige københavnske Morgenblade«. (CENSUREN).

15. Juli 1944. Til et af R.B. udsendt Telegram: »Internationale Information meddeler om Kampene paa Invasionsfronten . . .« var knyttet følgende »Fortrolige«: »Censuren lægger Vægt paa; at ovenstaaende Telegram bringes og gives en god Placering i samtlige københavnske Morgenblade.« (CENSUREN).

Droske-Forbudet ophævet. — Lastbil-Kørsel i Storkøbenhavn tilladt ogsaa om Natten.

15. Juli 1944. De to nedenstaaende Meddelelser skal bringes i samtlige Blade. Overskrifterne er obligatoriske. (CENSUREN).

DROSKE-FORBUDET I STORKØBENHAVN OPHÆVET. Fra officiel tysk Side meddeles: Forbudet mod Benyttelse af Bildrosker i Storkøbenhavn er ophævet med Virkning fra Søndag den 16. Juli 1944 ved Døgnet's Begyndelse.

LASTBIL-KØRSEL I STORKØBENHAVN OGSAA TILLADT OM NATTEN. Fra officiel tysk Side meddeles: Med Virkning fra Søndag Aften den 16. Juli 1944 er Trafik med Lastbiler ogsaa tilladt i Tiden mellem Kl. 20 og Kl. 4.

Efter hvad Ritzaus Bureau erfarer, bortfalder samtidigt det af Politiet i Storkøbenhavn udstedte Forbud vedrørende Kørsel med Lastbiler.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

I Meddelelsen om Ophævelse af Forbudet mod Droske- og Lastbilkørsel i København stryges af bladtekniske Grunde i Rubriken »Lastbilkørsel i Storkøbenhavn ogsaa tilladt om Natten« Ordene »i Storkøbenhavn«, som i Stedet for indsættes i Teksten saaledes »er Trafik med Lastbiler i Storkøbenhavn ogsaa tilladt i Tiden mellem Kl. 20 og Kl. 4«. (CENSUREN).

Jernkorsets Ridderkors til dansk Frivillig.

17. Juli 1944. Ritzaus Bureau meddeler: Den tyske Fører har den 11. Juli 1944 tildelt SS Unterscharführer Egon Christophersen af SS Frivillig Pansergrenaderdivision Nordland som den første Dansker Jernkorsets Ridderkors. Egon Christophersen er født den 8. Februar 1919 i Strøby og af Erhverv Landmand.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse skal bringes i samtlige Blade. Overskrift og Manchet er obligatoriske. (CENSUREN).

18. Juli 1944. I Løbet af ca. 1½ Time vil der blive udsendt en Artikel paa ca. 1½ Spalte, der skal bringes i samtlige københavnske Morgenblade. Samtidig vil der blive tilstillet Bladene en Kliché til en Illustration til den paagældende Artikel. (CENSUREN). Kl. 19,40.

18. Juli 1944. Artiklen om den første Dansker, der er blevet dekoreret med det tyske Jernkors' Ridderkors skal bringes i de københavnske Morgenblade Onsdag, i Provinsbladene Øst for Lillebælt Torsdag og i de jyske Blade Fredag. Overskrifter, Manchet og Underrubrikker er obligatoriske. Overskriften skal være tospaltet. Billede, til hvilket Kliché afleveres Tirsdag Aften, er obligatorisk for de københavnske Blade. Artiklens første Stykke skal sættes Kursiv. (CENSUREN).

Krigstelegram.

19. Juli 1944. Til et af R.B. udsendt Telegram om Situationen paa Østfronten var knyttet følgende »Fortrolige«: »Censuren lægger Vægt paa, at ovenstaaende Telegram om Situationen paa Østfrontens Nordfløj bringes paa Forsiden i samtlige københavnske Morgenblade.« (CENSUREN).

Overkommissæren for den allierede Kontrolkommission i Italien.

20. Juli 1944. Amsterdam. RB. Den britiske Efterretningstjeneste meddeler: Krigsministeriet udsendte i Dag en Erklæring, hvori Krigsministeriets Bekendtgørelse af samme Dato ang. Generalløjtnant Sir Noel Mason MacFarlanes Tilbage-træden fra sin Post som Overkommissær for den allierede Kontrolkommission i Italien annulleres.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Telegram Nr. 65 Kl. 19,50 om Generalløjtnant Sir Noel Mason MacFarlanes tilbagekaldes og maa ikke benyttes. (CENSUREN).

Udstedelsen af Legitimationskort.

20. Juli 1944. De Bladene tilstillede Meddelelser om Forlængelse af Fristen for Udstedelse af Legitimationskort maa ikke benyttes før Lørdag Morgen, saalidt som Udsættelsen overhovedet maa omtales før dette Tidspunkt. (UDENRIGSMINISTERIETS PRESSEBUREAU).

Skydeøvelse.

20. Juli 1944. Fra tysk militær Side meddeles: Tirsdag den 25. og Onsdag den 26. Juli vil der i Tiden mellem Kl. 5 og Kl. 7 blive afholdt Øvelsesskydning paa Amager i Retning mod Havet. Farligt Omraade: Østkysten af Amager—Drogden Fyr—Sydspidsen af Saltholm, indtil 1 km Nord for Flakfortet. Under Skydningen tages der kun Hensyn til indgaaende Skibe i Fjerntrafik og særlig af Havnekap-tajnen tilladt Fart af nødvendigste Art i Lokaltrafikken. Al anden Besejling af det ovennævnte Søomraade sker paa egen Risiko.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende skal bringes Mandag Morgen den 24. Juli 1944 af samtlige de Dagblade, der har Amager som Lokalomraade. (CENSUREN).

Sprængstofattentat mod Føreren.

20. Juli 1944. Til det af R.B. Torsdag Aften udsendte Telegram: »Sprængstofattentat mod Føreren. DNB offentliggør følgende Meddelelse . . . « var knyttet følgende »Fortrolige«: »Om Attentatforsøget mod Hitler maa kun bringes foranstaaende Meddelelse. Den skal bringes 2- eller 3-spaltet paa Forsiden og maa ikke ledsages af noget Billede.« (CENSUREN).

21. Juli 1944. Til de af R.B. bragte Telegrammer: »Førerhovedkvarteret, Føreren holdt i Nat følgende Tale til det tyske Folk . . .«, »den Øverstbefalende for Krigsmarinen, Storamiral Dönitz, har holdt følgende Tale til Krigsmarinens Mandskab . . .« og »Rigsmarskal Göring har holdt følgende Tale til Luftvaabenet . . .« var knyttet følgende »Fortrolige«: »Nedenstaaende tre Taler maa bringes af Morgenbladene. Overskriften højst 2-spaltet. De kan bringes paa Forsiden. Overskrifterne skal være ubetinget neutrale«. (CENSUREN).

21. Juli 1944. Forbudet mod Offentliggørelse af Billeder i Forbindelse med Attentatet mod den tyske Fører ophæves herved. Der kan bringes Billeder af Attentatets Ofre, naar der samtidig bringes et Billede af den tyske Fører. (CENSUREN).

Artikel: »Den tysk-finske Solidaritet«.

21. Juli 1944. Til en gennem R. B. udsendt Artikel med Manchet: »Gennem Ritzaus Bureau er udsendt følgende Artikel« var knyttet flg. »Fortrolige«: »Nedenstaaende Artikel skal Søndag bringes i de københavnske Blade, Tirsdag i Pro vinsbladene Øst for Lillebælt og Onsdag i de jyske Blade. Overskrifterne skal være mindst 2-spaltede. Overskrifter, Manchet og Mellemrubrikker er obligatoriske.« (CENSUREN).

De tyske Tropper i Danmark erklærer Føreren deres Troskab.

21. Juli 1944. Fra officiel tysk Side meddeles: Den øverstkommanderende for de tyske Tropper i Danmark, General af Infanteriet von Hanneken, har tilstillet Føreren følgende Telegram: De i Danmark indsatte Tropper af Hæren, Marinen, Luftvaabenet og Waffen-SS lykønsker deres Fører til hans Redning fra det ryggesløse Anslag. De staar bag Dem, min Fører, i klippefast Tillid og i selvfølgelig, altid urokket Troskab.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Ovenstaaende Meddelelse skal bringes i alle Blade. Den skal staa paa Forsiden og med 2-spaltet Overskrift. (CENSUREN).

Fest i København for Egon Christophersen.

21. Juli 1944. Til den gennem R.B. udsendte Meddelelse om Festen i København for den første danske Bærer af Jernkorsets Ridderkors var knyttet følgende »Fortrolige«: »Nedenstaaende Meddelelse om Egon Christophersen skal bringes i samtlige københavnske Blade. Overskrifter og Manchet er obligatoriske.« (CENSUREN).

Afsluttet Lørdag den 22. Juli 1944 Kl. 10,00.

Strengt fortroligt.

Udenrigsministeriets Pressebureaus ugentlige Meddelelser til Pressen
No. 182. 5. August 1944.

Udsendt i Ugens Løb:

Ekspllosionen i Aarhus.

29. Juli 1944. Nedenstaaende Meddelelse skal bringes i samtlige Dagblade. (CENSUREN).

Sagkyndig Undersøgelse af Ekspllosionen i Aarhus den 4. Juli 1944.
Sabotage konstateret.

Fra officiel tysk Side meddeles: Eksplussionsulykken i Aarhus Havn den 4. Juli 1944 er blevet indgaaende retsligt undersøgt. Tekniske og politimæssige Sagkyndige har været tilkaldt til Undersøgelsen. Som Resultat er det fastslaaet, at Ekspllosionen skyldes Sabotage. Der foreligger Bevismateriale, der viser, at den kommunistiske Sabotagegruppe havde givet Anvisning om, at der med alle til Raadighed staaende Midler skulde udøves Sabotage i Aarhus Havn. Man regnede herunder med, at den kommunistiske Ophidselseskampagne for en Sympatistrejke, der skulde begynde den 4. Juli Kl. 14, vilde lykkes, saaledes at Arbejderne paa dette Tidspunkt vilde have forladt deres Arbejdspladser. Den tilrettelagte Sabotage skulde komme til Udløsning efter dette Tidspunkt. Ved et Tilfælde skete Ekspllosionen imidlertid allerede Kl. 13,50. Da Gerningsmændene efter alt at dømme ogsaa selv er omkommet ved Ekspllosionen, bliver der ikke Tale om yderligere Foranstaltninger. — Ifølge Resultatet af den officielle Undersøgelse løber Antallet af Døde ialt op til 28. Antallet af Savnede er 13 og Antallet af Saarede omkring 250, af hvilke 200 let saarede. — Den materielle Skade har i Modstrid med de første Antagelser vist sig ikke at være saa betydelig, som man oprindeligt gik ud fra. Størstedelen af de beskadigede Anlæg og Bygninger kan antagelig ventes at være istandsat i Løbet af forholdsmaessig kort Tid.

Generaloberst Guderian.

29. Juli 1944. Til et af R. B. udsendt Telegram fra Berlin vedrørende Udtal-
elser af Hærens nye Generalstabschef, Generaloberst Guderian var knyttet følgende
»Fortrolige«: »Ovenstaaende Telegram skal af samtlige københavnske Morgenblade
bringes 2-spaltet paa Forsiden«. (CENSUREN).

Ekspllosionen i Aarhus.

29. Juli 1944. De Blade, der har Aarhus som Lokalomraade, vil kunne bringe
Reportage om Ekspllosionen i Statsbanernes Rutebilgarage i Aarhus Natten til i
Gaar. Stoffet skal dog forelægges til Censur. (CENSUREN).

Katastrofen i Aarhus.

29. Juli 1944. Mindehøjtideligheden i Aarhus Domkirke i Dag for de ved
Katastrofen i Aarhus 4. Juli omkomne kan omtales af alle Blade. Stoffet skal dog
forelægges Censuren. (CENSUREN).

29. Juli 1944. Overskrifterne til Redegørelsen fra Aarhus, der skal bringes
i samtlige Dagblade, er obligatoriske. (CENSUREN).

29. Juli 1944. Fra Mindehøjtideligheden i Aarhus i Dag for de ved Katastro-
fen i Aarhus 4. Juli omkomne kan der bringes Billeder. Billederne skal ikke fore-
lægges Censuren. (CENSUREN).

29. Juli 1944. Det meddeles yderligere, at Meddelelsen angaaende sagkyndig
Undersøgelse vedrørende Eksplussionsulykken i Aarhus, som i Henhold til tidligere
udsendt Privat for Redaktionerne, fortroligt, skal bringes af samtlige Dagblade,
skal placeres paa Forsiden, mindst to-spaltet. (CENSUREN).

Sabotagerne i Aarhus og Aalborg.

30. Juli 1944. Billedstof af Sabotagerne mod Rutebilstationerne i Aarhus og
Aalborg skal indsendes til Godkendelse. (CENSUREN).

Øvelsesskydning.

31. Juli 1944. Til en fra tysk militær Side gennem R.B. udsendt Meddelelse
om Øvelsesskydning paa Amager i Retning mod Havet var knyttet følgende »For-
trolige«: »Ovenstaaende Meddelelse skal bringes Tirsdag Morgen den 1. August af
samtlige Dagblade, der har Amager som Lokalomraade«. (CENSUREN).

Bombeeksplosion i Hotel Landsoldaten.

31. Juli 1944. Bombeeksplosionen i Hotel Landsoldaten i Fredericia maa ikke
omtales i Bladene, heller ikke lokalt. (CENSUREN).

Florens som aaben By.

31. Juli 1944. Det gennem R.B. udsendte Telegram fra Berlin om Florens
som aaben By skal ikke bringes i de københavnske Morgenblade Tirsdag Morgen,
men i god Opsætning Onsdag Morgen den 2. August. (CENSUREN).

Kampene i Grækenland.

1. August 1944. Berlin, R.B. Ved tyske Styrkers Bekæmpelse af Banderne
paa Peleponnes mistede Banderne i Juli Maaned 791 Dræbte, 175 Saarede og 218
Fanger. 200 Geværer, 100 Pistoler og talrige andre Vaaben blev taget som Bytte.

Privat for Redaktionerne. Fortroligt.

Telegrammet fra Berlin om de tyske Styrkers Bekæmpelse af Banderne paa
Peleponnes trækkes tilbage og maa ikke benyttes. (CENSUREN).

Artikel: Kommunisterne bereder Jordbunden.

1. August 1944. Til en gennem R.B. udsendt Artikel: »Kommunisterne bereder Jordbunden« var knyttet følgende »Fortrolige«: »Nedenstaaende Artikel skal bringes i de københavnske Morgenblade Onsdag, i Provinsbladene Øst for Lillebælt Torsdag og i de jyske Blade Fredag. Overskriften skal være 3-spaltet i de københavnske Blade, iøvrigt mindst 2-spaltet. Manchetten: »Gennem Ritzaus Bureau er udsendt følgende Artikel« og Underskriften »DAN« er obligatoriske. (CENSUREN).

Telegram om Østfronten.

2. August 1944. I Telegrammet om Kampene paa Østfronten Nr. 10 (Nr. 26) skal i tredjesidste Afsnit Ordene »Landsbyerne Mariampol og Wilkowischken« rettes til »Landsbyen Wilkowischken«. (CENSUREN).

Hævet Strejke i Ribe.

3. August 1944. Til en R.B.-Meddelelse fra Ribe om hævet Strejke paa Ribe Lædervarefabrik var knyttet følgende »Fortrolige«: »Ovenstaaende Meddelelse om hævet Strejke i Ribe maa kun anvendes af Blade, der har Ribe som Lokalomraade. (CENSUREN).

Artikel: De underjordiske Kræfter.

3. August 1944. Til en gennem R. B. udsendt Redegørelse fra Schalburg-Korpset var knyttet følgende »Fortrolige«: »Ovenstaaende Artikel skal bringes af de københavnske Morgenblade i Morgen, Fredag den 4. August. Den skal sættes 2-spaltet. Rubrikker og Manchet er obligatoriske.« (CENSUREN).

Gummiaffære i Ribe.

4. August 1944. Telegrammet paa Nr. 9 (Nr. 54) fra Ribe: Gummiaffære standser Vognmandskørsel . . . kaldes tilbage og maa ikke benyttes. (CENSUREN).

Afsluttet den 5. August 1944 Kl. 10.00.

5.

**Uddrag af Rapportafhandling af den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede
Cecil v. Renthe-Fink (13. August 1946).**

.....

6. Die Pressezensur etc. war, wie v. Renthe-Fink erklärt, im Anfang durch- aus eine militärische Angelegenheit. Allmählich ging sie zur Gesandtschaft über, jedoch wurde in der ersten Zeit direkt von Berlin, sowohl durch das Auswärtige Amt als auch durch den Reichsaussenminister selbst, stark eingegriffen. v. Renthe-Fink selbst hat gewünscht, diese Frage so large wie möglich zu behandeln, natürlich un- ter gehöriger Berücksichtigung der militärischen und politischen Lage. Allmählich ist es ihm auch gelungen, die Einschränkungen zu mildern. Dies wurde allerdings durch den Einsatz des Propagandaministeriums in Form der Propagandakompagnie erschwert.

6. Med Hensyn til Presseensuren etc. forklarer v. Renthe-Fink, at den i Be- gyndelsen udelukkende var et militært Anliggende. Efterhaanden overgik den til Gesandtskabet, dog blev der i den første Tid grebet stærkt ind direkte fra Berlin, saavel fra det tyske Udenrigsministerium som fra Rigsudenrigsministeren person- lig. v. Renthe-Fink selv ønskede at behandle dette Spørgsmaal saa large som mu- ligt, naturligvis under behørig Hensyntagen til den militære og politiske Situation. Efterhaanden lykkedes det ham ogsaa at lempe Indskrænkningerne. Dette vanske- liggjordes ganske vist ved Propagandaministeriets Indblanding gennem Propa- gandakompagniet.

.....

6.

DEN AF FOLKETINGET UNDER
19. DECEMBER 1945 NEDSATTE
KOMMISSION I HENHOLD TIL
GRUNDLOVENS § 45

Den 15. April 1946.

Hr. fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch.

Kommissionen udbeder sig skriftlig Redegørelse fra Dem om, hvorvidt der fra tysk Side efter Besættelsen — især i dennes første Tid — har været stillet Krav eller Ønsker med Hensyn til Pris- og Lønforhold, i bekræftende Fald ved hvilken Lejlighed og med hvilket Resultat.

Holm.

Eigil Olsen.

Østerallé 5, Ø. 1. Maj 1946.

Hr. Folketingsmand, Dommer Holm.

Jeg tillader mig hermed at fremsende Svar paa den højtærede Kommissions Spørgsmaal i Skrivelse af 15. April d. A.

Ærbødigst

P. Munch.

Østerallé 5. 1. Maj 1946.

Som Svar paa den højtærede Kommissions Spørgsmaal om, hvorvidt der fra tysk Side efter Besættelsen — især i dennes første Tid — har været stillet Krav eller Ønsker med Hensyn til Pris- og Lønforhold, kan jeg udtale, at blandt de 4 Punkter om tyske Krav, der den 9. April 1940 tilstilledes Regeringen ud over de oprindelige 13 Punkter, er under et af Punkterne anført: „Forbud mod Prisforhøjelse“. Der droges imidlertid ikke senere Følger deraf. Under Handelsforhandlingerne var der Drøftelser om Priser paa Varer, der indgik i Handelsomsætningen, paa lignende Maade som ved tidligere Forhandlinger. Mig bekendt fremførtes i øvrigt ikke i den Tid, jeg var Medlem af Ministeriet, tyske Ønsker om Indgriben med Hensyn til Prisforholdene i Danmark.

Jeg har ingen Erindring om, at man i den Periode, her er Tale om, fra tysk Side beskæftigede sig med de danske Lønforhold.

Ærbødigst

P. Munch.

B.

Afbrydelsen af den diplomatiske Forbindelse med en Række Stater.

7.

Redegørelse angaaende Beslutninger om Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse med en Række Stater.)*

Jeg tillader mig hoslagt at fremsende en i Udenrigsministeriet paa Grundlag af Akterne udarbejdet Redegørelse angaaende helt eller delvis Ophør af den diplomatiske Forbindelse med en Række Stater.

8. August 1945.

Erik Scavenius.

Redegørelse angaaende helt eller delvis Ophør af den diplomatiske Forbindelse med en Række Stater.

I.

Udenlandske Diplomaters Afrejse fra København.

Den 9. April 1940 om Morgenen blev det britiske, det franske og det polske Gesandtskab besat af tysk Militær. Gesandtskabernes tilstedeværende Medlemmer førtes til Kastellet, men løslodes efter Indgriben fra Udenrigsministeriets Side senere paa Dagen. Fra det tyske Gesandtskab modtog Udenrigsministeriet en „Aufzeichnung“ om Forholdsregler, der umiddelbart krævedes gennemført i Forbindelse med Danmarks Besættelse, herunder Anvisning paa Behandlingen af Medlemmer af de herværende Repræsentationer for Lande, med hvilke Tyskland var i Krig. Det krævedes heri bl. a., at hele Personalet ved disse Repræsentationer snarest muligt afrejste til de respektive Hjemlande, idet det nærmere Tidspunkt for Afrejsen saavel som Rejseruten maatte aftales med det tyske Gesandtskab. Den 13. April forlod de paagældende Repræsentationers Medlemmer og øvrige Personale med Sætog København. Det franske Gesandtskab rejste over Holland og Belgien til Paris, medens det britiske og det polske Gesandtskab begav sig til London via Holland. Varetagelsen af de britiske og franske diplomatiske og konsulære Interesser i Danmark overtoges af det amerikanske Gesandtskab.

Efter Krav fremsat den 4. Maj 1940 af det tyske Gesandtskab over for Udenrigsministeriet afrejste det norske Gesandtskab den 9. s. M. fra København til Sverige. Varetagelsen af de norske Interesser blev overdraget til det svenske Gesandtskab. Paa den tyske Regerings Krav overgik Varetagelsen af de norske Interesser den 20. Oktober 1942 til det tyske Gesandtskab.

Efter den tyske Invasion af Holland og Belgien den 10. Maj 1940 afrejste det hollandske og det belgiske Gesandtskab, ligeledes paa tysk Forlangende, den 4. Juni 1940 fra København via Berlin til Bern. Varetagelsen af de hollandske respektive de belgiske Interesser her i Landet overtoges af henholdsvis det svenske og det amerikanske Gesandtskab.

*) Fremstillingen er ligesom de tidligere, hvad de faktiske Forhold angaar, baseret paa Udenrigsministeriets Akter eller Uddrag af samme.

Efter U. S. A.s Indtræden i Krigen afrejste det amerikanske Gesandtskab paa derom af den tyske Gesandt den 20. December 1941 over for Udenrigsministeren fremsat Krav den 25. Januar 1942 fra København til Bad Nauheim, hvorfra Gesandtskabet senere over Lissabon rejste til U. S. A. Varetagelsen af U. S. A.s og senere Englands Interesser her i Landet overtoges i et vist Omfang af Schweiz.

Efter Brasiliens Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse med Tyskland afrejste det brasilianske Gesandtskab efter Krav fra tysk Side den 9. April 1942 via Baden-Baden. Varetagelsen af de brasilianske Interesser overtoges af Schweiz.

Efter Mussolinis Fald og Italiens Indtræden i Krigen mod Tyskland blev det herværende italienske Gesandtskabs Medlemmer af de tyske Myndigheder konfineret til Gesandtskabsbygningen henholdsvis deres Boliger og senere interneret paa „Beaulieu“, Springforbi. Den 8. December 1943 blev Gesandtskabet med Undtagelse af Legationssekretæren og Handelsattachéen, der med Familie var flygtet til Sverige, inklusive deres Husstand imod deres Ønske ført til Tyskland og fortsatte derfra til Norditalien.

Som Følge af Chiles Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse med Tyskland, Italien og Japan den 21. Januar 1943 blev det herværende chilenske Gesandtskab fra dette Tidspunkt afskaaret fra at udføre diplomatiske Forretninger. Den chilenske Gesandt forblev dog endnu i nogen Tid i Danmark, indtil han i Forbindelse med den chilensk-tyske Diplomatudveksling den 23. Oktober 1943 via Tyskland og Portugal afrejste til sit Hjemland.

Den 4. August 1944 afbrød Tyrkiet den diplomatiske Forbindelse med Tyskland, og den 26. s. M. afrejste det herværende tyrkiske Gesandtskab til Tyskland, hvorfra Medlemmerne sammen med de tyrkiske Diplomater og Konsuler i Tyskland begav sig til Bulgarien for den 1. September 1944 at blive udvekslet med de tyske diplomatiske og konsulære Repræsentanter fra Tyrkiet.

Efter Argentinas Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse med Aksemagterne blev den argentinske Chargé d'Affaires og Konsul, hvis Forbliven i København de tyske Myndigheder ikke vilde tillade, den 5. September 1944 forflyttet til Stockholm, idet man fra tysk Side efter Omstændighederne indvilligede i at give de paagældende Tilladelse til at rejse til Sverige. Varetagelsen af de argentinske Interesser overtoges af det svenske Gesandtskab.

Efter Afbrydelsen af den diplomatiske Forbindelse mellem Finland og Tyskland afrejste det herværende finske Gesandtskab efter Krav fra det tyske Riges Befuldmægtigede den 11. September 1944 fra København til Finland via Sverige. Varetagelsen af de finske Interesser overtoges af det svenske Gesandtskab.

II.

Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse med Sovjetunionen og Chunking Kina.

Ved Krigsudbrudet mellem Tyskland og Sovjetunionen den 22. Juni 1941 blev det herværende sovjetrussiske Gesandtskab paa tysk Forlangende sat under Bevogtning af civilt Politi. Den 5. Juli 1941 afrejste Gesandtskabet tillige med Medlemmerne af den herværende sovjetrussiske Koloni til Tyrkiet, hvor Udveksling fandt Sted med Medlemmerne af det danske Gesandtskab i Moskva og andre derboende Danske, der ligeledes var blevet interneret ved Krigsudbrudet. Udenrigsministeriet havde den 24. Juni 1941 ud fra den Antagelse, at Gesandtskabet i Moskva ikke havde nogen praktisk Mulighed for at fortsætte sin Virksomhed, telegrafisk anmodet dette om at rejse hjem. Telegrammet naaede imidlertid aldrig frem. Sverige overtog Varetagelsen af Danmarks og Sovjetunionens Interesser i de respektive Lande.

Efter en Démarche foretaget af den japanske Chargé d'Affaires i Stockholm over for det danske Gesandtskab og støttet af det tyske og det italienske Gesandtskab her i Byen anerkendte Danmark den 13. August 1941 Nationalregeringen i Nanking. Regeringen i Chunking afbrød som Følge heraf den diplomatiske Forbindelse med Danmark og tilbagekaldte sit herværende Gesandtskab.

Udenrigsministeriet, August 1945.

8.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 18. Maj 1948.

Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Under Henvisning til Skrivelse af 9. Februar 1948 fra den af Folketinget under 8. Januar i Henhold til Grundlovens § 45 nedsatte Kommission fremsender Udenrigsministeriet hoslagt den af Kommissionen udbedte Redegørelse vedrørende den i Juli 1940 paa tysk Foranledning stedfundne Tilbagekaldelse af Gesandterne i Bruxelles, Haag og Oslo.

P. M. V.

Bolt Jørgensen.

Underbilag 1.

UDENRIGSMINISTERIET

I Tiden fra Krigens Udbrud i September Maaned 1939 til Tyskland i April og Maj Maaned angreb og besatte de norske, belgiske og hollandske Landomraader beklædtes Gesandtposterne i Haag og Bryssel af henholdsvis Minister Knud Aage Monrad-Hansen og Minister Bent Falkenstjerne i Egenskab af Chargé d'Affaires.

Gesandtposten i Oslo beklædtes af Minister Oscar O'Neill Oxholm, der ved Tysklands Angreb paa Norge den 9. April 1940 fulgte Hans Majestæt Kongen af Norge og den norske Regering, indtil han den 8. Maj 1940 forlod Norge for via Helsingfors og Stockholm den 17. Juni at ankomme til Danmark, medens Legationsraad Emil Torp-Pedersen forblev i Oslo.

Den 3. Maj 1940 blev Legationsraad ved det kgl. Gesandtskab i Berlin Vincens Steensen-Leth i Gesandtskabets, Kammerherre Zahles Fravær anmodet om at indfinde sig i Auswärtiges Amt, hvor Protokolchefen, Baron von Dörnberg, under Henvisning til en den 24. April 1940 udstedt Forordning om Udøvelsen af Regeringsbeføjelserne i Norge meddelte, at fremmede Regeringer, der ønskede at rejse Spørgsmaal af politisk eller iøvrigt af almindelig Betydning vedrørende de besatte Omraader i Norge, maatte henvises til at gøre dette gennem deres Repræsentationer i Berlin og Auswärtiges Amt (Afskrift af Indberetning Nr. 737 af 6. Maj 1940 med Bilag vedlægges (Bilag 1 og 2)).

Den 6. Juni 1940 gav Baron von Dörnberg under en Samtale i det tyske Udenrigsministerium Kammerherre Zahle Meddelelse om, at de Retningslinier, der fra tysk Side var givet for Gesandtskabet i Oslo's Virksomhed, skulde udvides til ogsaa at gælde det danske Gesandtskab i Haag (Telefontelegram Nr. 69 af 6. Juni 1940 fra Gesandtskabet i Berlin samt Skrivelse af 8. Juni 1940 fra Kammerherre Zahle til Udenrigsministeriets daværende Direktør O. C. Mohr vedlægges som Bilag 3 og 4).

Gesandtskaberne i Oslo og Haag underrettedes om det passerede, men modtog ikke fra Udenrigsministeriet nogen Instruktion i Overensstemmelse med Indholdet af de to omhandlede tyske Henvendelser.

Den 1. Juli 1940 forelagde United Press et Telegram fra Berlin, hvoraf

fremgik, at det diplomatiske Korps i Berlin fra den tyske Regering havde modtaget Meddelelse om, at alle udenlandske Repræsentationer inden den 15. samme Maaned skulde trækkes tilbage fra Norge, Holland, Belgien og Luxembourg (Afskrift af Telegrammet vedlægges som Bilag 5).

Dette bekræftedes ved en Depeche Nr. L. af 1. Juli 1940 fra Gesandten i Berlin indeholdende en fra Auswärtiges Amt samme Dag modtaget, den 29. Juni 1940 dateret, Verbalnote, ved hvilken den tyske Regering forlangte, at den danske Regerings diplomatiske Repræsentanter i Oslo, Haag og Bruxelles skulde trækkes tilbage, og Hjemkaldelsen være fuldbyrdet inden den 15. Juli 1940, hvilken Frist dog senere blev forlænget til den 18. samme Maaned, samt at politiske Spørgsmaal vedrørende disse Lande maatte forlægges Auswärtiges Amt gennem den danske Repræsentation i Berlin.

Dette Forlangende motiveredes med, at det Grundlag, der hidtil havde været for de udenlandske Magters diplomatiske Repræsentationer i de vedkommende Lande, maatte anses som bortfaldet, efter at Norge, Holland og Belgien var blevet besat af tyske Tropper, og de respektive Regeringer var flygtet ud af Landet og saaledes ikke længere kunde betragtes som retmæssige. (Afskrift af Depechen vedlægges som Bilag 6).

Da den tyske Regering i sin nævnte Verbalnote havde erklæret sig indforstået med, at de konsulære Repræsentationer i de vedkommende Lande indtil videre de facto kunde udøve deres Virksomhed, foreslog Udenrigsministeriet den 3. Juli telefonisk Gesandtskaberne i Haag, Bryssel og Oslo, om disse kunde fortsætte deres Virksomhed som Generalkonsulater, og udbad sig Gesandtskabernes Indstilling desangaaende. Udenrigsministeriets Telegram Nr. 62 til Gesandtskabet i Haag, Nr. 79 til Gesandtskabet i Bryssel (sendt over Gesandtskabet i Berlin) og Nr. 269 til Gesandtskabet i Oslo vedlægges (som Bilag Nr. 7 og 8).

Efter at Minister Monrad-Hansen havde meddelt, at der ifølge Auswärtiges Amts Repræsentant i Haag intet skulde være til Hinder for, at Ministeren kunde forblive i Holland som Generalkonsul, anmodede Udenrigsministeriet Gesandtskabet i Berlin om over for det tyske Udenrigsministerium at fremsætte den danske Regerings Ønske om, at de diplomatiske Repræsentationers Chefer i Bryssel og Haag maatte forblive i Egenskab af konsulære Repræsentanter, samt at Legationssekretæren ved Gesandtskabet i Oslo Emil Torp-Pedersen anmeldtes som fungerende Konsul dersteds. Telegram Nr. 42 af 6. Juli fra Gesandtskabet i Haag (Bilag 9), Telegram Nr. 79 af 9. Juli — ligeledes fra Gesandtskabet i Haag — sendt over Gesandtskabet i Berlin (Bilag 10) samt Udenrigsministeriets Telegram Nr. 85 af 9. Juli 1940 (Bilag 11) vedlægges.

Under Gesandtskabet i Berlins Forhandling med vedkommende tyske Myndigheder blev det gentagne Gange fremhævet, at den tyske Regering ikke kunde godkende en Ordning, der paa nogen Maade kunde indebære en Fortsættelse blot i camoufleret Stand af hidtidige diplomatiske Repræsentationer, og Gesandtskabets Henvendelser blev da ogsaa af Auswärtiges Amt besvaret derhen, at de tidligere Legationschefer under ingen Omstændigheder kunde forblive paa deres Poster i konsulær Egenskab, samt at de Udtalelser, som Auswärtiges Amts Repræsentant i Haag havde fremsat over for Minister Monrad-Hansen, maatte bero paa en Misforståelse, idet de var i Modstrid med de Repræsentanten tilgaaede Direktiver. Gesandtskabet i Berlin opnaaede derimod vedkommende tyske Myndigheders midlertidige Godkendelse af, at Legationssekretærerne i Haag og Oslo kunde fortsætte i Egenskab af fungerende Konsuler.

Telefontelegram Nr. 78 af 9. Juli, Nr. 80 af 10. Juli samt unummereret Telefonmeddelelse af 13. Juli, alle fra Gesandtskabet i Berlin (Bilag 12, 13 og 14), Indberetning Nr. 1248 og 1249 af 12. og 13. Juli fra Gesandtskabet i Berlin (Bilag 15 og 16), Indberetning Nr. 462 af 11. Juli fra Gesandtskabet i Bryssel (Bilag 17), Telegram Nr. 397 af 15. Juli fra Gesandtskabet i Oslo (Bilag 18), Telegram Nr. 311 af 16. Juli til Gesandtskabet i Oslo (Bilag 19) samt Telegram Nr. 400 af samme Dato fra Gesandtskabet i Oslo (Bilag 20) med Paategninger vedlægges.

Medens Minister Oxholm, som tidligere nævnt, allerede befandt sig i Danmark, maatte Minister K. A. Monrad-Hansen og Minister Bent Falkenstjerne forlade deres Poster i Haag og Bruxelles den 18. Juli 1940, fra hvilken Dato Gesandtskaberne i Haag, Bruxelles og Oslo ophørte med deres Virksomhed. De danske Interesser i de paagældende Lande varetoges herefter af konsulære Myndigheder, betegnet som »Danmarks konsulære Repræsentation« i henholdsvis Nederlandene, Belgien og Norge. Ledelsen af Repræsentationerne i Haag og Oslo overdroges midlertidigt Legationssekretærerne ved de tidligere Gesandtskaber, Hr. Rolf Kiær og Hr. Emil Torp-Pedersen, medens Ledelsen af Repræsentationen i Bruxelles, hvortil der bortset fra Gesandten ikke var knyttet nogen udsendt Tjenestemand, overdroges Kancellist, Vicekonsul Aage Nielsen ligeledes i Egenskab af fungerende Konsul.

København, den 18. Maj 1948.

Udenrigsministeriet.

Underbilag 2.

AFSKRIFT

KONGELIG DANSK GESANDTSKAB

Berlin, den 6. Maj 1940.

No. 737. Varetagelse af danske Interesser i de af Tyskland besatte Dele af Norge.

Til Udenrigsministeriet.

Gesandtskabet tillader sig hoslagt i 5 Eksemplarer at fremsende Reichsgesetzblatt Teil I Nr. 74 for 26. f. M., indeholdende en under 24. s. M. udstedt Forordning om Udøvelse af Regeringsbeføjelsen i Norge. Ifølge Forordningen underlægges de af tyske Tropper besatte Omraader en Rigskommisær, der varetager det tyske Riges Interesser og udøver den øverste Regeringsmagt paa det civile Omraade. Til Rigskommisæren udnævnes ved § 7 Overpræsident Terboven. Den paagældende staar direkte under Rigskansleren.

Under min Fraværelse blev Hr. Steensen-Leth den 3. ds. anmodet om at indfinde sig i Auswärtiges Amt, hvor Protokolchefen, Baron v. Dörnberg, under Henvisning til denne Forordning meddelte, at fremmede Regeringer, der ønskede at rejse Spørgsmaal af politisk eller iøvrigt af almindelig Betydning vedrørende de besatte Omraader, maatte henvises til at gøre dette gennem deres Repræsentationer i Berlin og Auswärtiges Amt, medens saadanne Spørgsmaal af mere lokal Betydning, der nogenlunde kan henregnes til det Forretningsomraade, som sædvanligvis varetages af konsulære Repræsentationer, vil kunne rejses af de fremmede Repræsentationer i Oslo overfor Auswärtiges Amts Repræsentant i Rigskommisariatet.

4 Gennemslag af nærværende Beretning vedlægges.

sign. **Herluf Zahle.**

ad Underbilag 2.

AFSKRIFT

Telefontelegram fra Gesandtskabet i Berlin modtaget den 6. Juni 1940 Kl. 12.

Protokolchefen Dags Dato givet undertegnede Meddelelse vedrørende danske Gesandtskab i Haag svarende til Meddelelse i Beretning 737 af 6. Maj vedrørende Norge. Auswärtiges Amts Repræsentant i Haag er Gesandt Bene. Som Eksempel paa Sager, der kun kan forhandles over Berlin, nævnte Protokolchefen Monrad-Hansens Telegram Nr. 8 vedrørende Forhandling om en Clearing, hvoraf Kopi indsendt med min Indberetning Nr. 899.

Zahle 69.

Reichsgesetzblatt

Teil I

1940	Ausgegeben zu Berlin, den 26. April 1940	Nr. 74
Tag	Inhalt	Seite
24 4 40	Erlaß des Führers über Ausübung der Regierungsbefugnisse in Norwegen.....	677

Erlaß des Führers über Ausübung der Regierungsbefugnisse in Norwegen.

Vom 24. April 1940.

Die Regierung Nygaardæbald hat durch ihre Proklamationen und durch ihr Verhalten sowie durch die nach ihrem Willen stattfindenden militärischen Kampfhandlungen zwischen Norwegen und dem Deutschen Reich den Kriegszustand geschaffen. Um die öffentliche Ordnung und das öffentliche Leben in den unter dem Schutze der deutschen Truppen stehenden norwegischen Gebieten sicherzustellen, ordne ich an:

§ 1

Die besetzten norwegischen Gebiete werden dem „Reichskommissar für die besetzten norwegischen Gebiete“ unterstellt. Sein Sitz ist Oslo. Der Reichskommissar ist Wahrer der Reichsinteressen und übt im zivilen Bereich die oberste Regierungsgewalt aus.

§ 2

Der Reichskommissar kann sich zur Durchführung seiner Anordnungen und zur Ausübung der Verwaltung des norwegischen Verwaltungsausschusses und der norwegischen Behörden bedienen.

§ 3

(1) Das bisher geltende Recht bleibt in Kraft, soweit es mit der Besetzung vereinbar ist.

(2) Der Reichskommissar kann durch Verordnung Recht setzen. Die Verordnungen werden im „Ver-

ordnungsblatt für die besetzten norwegischen Gebiete“ verkündet.

§ 4

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Norwegen übt die militärischen Hoheitsrechte aus, seine Forderungen werden im zivilen Bereich allein vom Reichskommissar durchgesetzt. Soweit und solange es die militärische Lage erfordert, hat er das Recht, die Maßnahmen anzuordnen, die zur Durchführung seines militärischen Auftrages und zur militärischen Sicherung Norwegens notwendig sind.

§ 5

Zur Durchsetzung seiner Anordnungen kann sich der Reichskommissar deutscher Polizeivorgane bedienen. Die deutschen Polizeivorgane stehen dem Befehlshaber der deutschen Truppen in Norwegen zur Verfügung, soweit es die militärischen Bedürfnisse erfordern und die Aufgaben des Reichskommissars es zulassen.

§ 6
Der Reichskommissar untersteht mir unmittelbar und erhält von mir Richtlinien und Weisungen.

§ 7
Zum Reichskommissar für die besetzten norwegischen Gebiete bestelle ich den Oberpräsidenten Terboven.

§ 8
Vorschriften zur Durchführung und Ergänzung dieses Erlasses ergehen nach meinen Richtlinien für den zivilen Bereich durch den Reichsminister und Chef der Reichskanzlei, für den militärischen Bereich durch den Chef des Oberkommandos der Wehrmacht.

Berlin, den 24. April 1940.

Der Führer
Adolf Hitler

Der Vorsitzende
des Ministerrats für die Reichsverteidigung
Göring
Generalfeldmarschall

Der Reichsminister und Chef der Reichskanzlei
Dr. Lammers

Der Chef des Oberkommandos der Wehrmacht
Keitel

Der Reichsminister des Innern
Frick

Das Reichsgesetzblatt erscheint in zwei gesonderten Teilen — Teil I und Teil II —.

Fortlaufender Bezug nur durch die **Post**. Bezugspreis vierteljährlich für Teil I = 2,90 *RM*, für Teil II = 2,50 *RM*.
Einzelbezug jeder (auch jeder älteren) Nummer nur vom **Reichsverlagsamt**, Berlin NW 40, Scharnhorststraße Nr. 4
(Fernsprecher: 42 92 65 — Postcheckkonto: Berlin 962 00). Einzelnummern werden nach dem Umfang berechnet.
Preis für den achtfertigen Bogen 15 *Rpf.*, aus abgelaufenen Jahrgängen 10 *Rpf.*, ausschließlich der Postdruckfachengebühr.

Bei größeren Bestellungen 10 bis 60 v. H. Preisermäßigung.

Herausgegeben vom Reichsministerium des Innern. — Gedruckt in der Reichsdruckerei, Berlin.

Oversættelse.

fra »REICHSGESETZBLATT«, Teil I, Nr. 74, 1940.

Berlin, den 26. April 1940:

»Erlass des Führers über Ausübung der Regierungsbefugnisse in Norwegen«.

**Førerens Forordning
angaaende Udøvelsen af Regeringsbeføjelserne i Norge.**

24. April 1940.

Regeringen Nygaardsvold har ved sine Proklamationer og sin Adfærd samt gennem de efter dens Ønske stedfindende militære Kamphandlinger fremkaldt Krigstilstand mellem Norge og det Tyske Rige. For at sikre den offentlige Orden og det offentlige Liv paa norsk Territorium, der staar under de tyske Troppers Beskyttelse, bestemmer jeg følgende:

§ 1

De besatte norske Omraader underlægges

»Rigskommissæren for de besatte norske Omraader«.

Hans Sæde er Oslo. Rigskommissæren varetager det Tyske Riges Interesser og udøver paa det civile Omraade den øverste Regeringsmyndighed.

§ 2

Rigskommissæren kan til Gennemførelsen af sine Anordninger og til Udøvelsen af Administrationen betjene sig af det norske Administrationsudvalg og de norske Myndigheder.

§ 3

(1) De hidtil gældende Love forbliver i Kraft, for saa vidt de er forenelige med Besættelsen.

(2) Rigskommissæren kan ved Forordninger skabe Ret. Forordningerne forkyndes i »Verordnungsblatt für die besetzten norwegischen Gebiete«.

§ 4

Den Øverstkommanderende over de tyske Tropper i Norge udøver den militære Myndighed; hans Krav gennemføres paa det civile Omraade af Rigskommissæren alene. I den Udstrækning og saa længe den militære Situation kræver det, har han Ret til at anordne de Forholdsregler, der er nødvendige til Gennemførelse af hans militære Opgave og til Norges militære Sikring.

§ 5

Til Gennemførelse af sine Anordninger kan Rigskommissæren betjene sig af tyske Politioorganer. De tyske Politioorganer staar til Disposition for den Øverstkommanderende over de tyske Tropper i Norge i det Omfang, den militære Nødvendighed kræver det og Gennemførelsen af Rigskommissærens Opgaver tillader det.

§ 6

Rigskommissæren staar umiddelbart under mig og erholder fra mig Retningslinier og Anvisninger.

§ 7

Til Rigskommissær for de besatte norske Omraader udnævner jeg Overpræsident **T e r b o v e n**.

§ 8

Forskrifter til Gennemførelse og Supplering af denne Forordning udstedes efter de af mig givne Retningslinier paa det civile Omraade gennem Rigsministeren og Chefen for Rigskancelliet, paa det militære Omraade gennem Chefen for Krigsmagtens Overkommando.

Berlin, den 24. April 1940.

Føreren

Adolf Hitler.

Formanden for Ministerraadet for Rigsforsvaret

Göring.

Generalfeltmarskal.

Rigsminister og Chef for Rigskancelliet

Dr. Lammers.

Chefen for Krigsmagtens Overkommando

Keitel.

Rigsindenrigsministeren

Frick.

Underbilag 4.

Berlin, den 8. Juni 1940.

AFSKRIFT

Fortroligt.

*Højvelbaarne Hr. Minister O. Mohr, K. af Dbg., D.M.,
Direktør for Udenrigsministeriet.*

Kære Mohr.

Da jeg den 6. ds. havde Samtale med Protokolchefen, Baron v. Dörnberg, der havde anmodet mig om at komme for at meddele mig det, som var Genstand for mit Telefontelegram No. 69, spurgte han mig, hvorvidt Danmark havde i Sinde at foretage noget med Hensyn til Gesandtskabet i Haag, hvortil jeg kunde svare, at derom var mig intet bekendt. Han sagde derefter noget om, at flere Gesandtskaber havde forladt Haag, men paa nærmere Forespørgsel viste det sig kun at være Sydamerikanerne. Angaaende Sverige og Schweiz syntes han ikke at vide noget. Jeg er ikke rigtig klar paa, hvad Spørgsmaalet egentlig betyder. Man kunde jo let drage ret vidtgaende Slutninger deraf for Fremtiden. Hvad Sverige i Haag angaar, var Söborg paa Grund af Sygdom borte fra Haag, da Holland overgav sig, og opholdt sig et eller andet Sted i Frankrig, men der er en Legationssekretær som Chargé d'Affaires. Hvad Schweiz angaar, ved jeg intet.

Med venlig Hilsen

Deres hengivne

sign. **H. Zahle.**

AFSKRIFT

Den 1. Juli 1940.**Notits.**

UNITED PRESS forelagde Mandag Aften følgende Telegram fra Berlin:

»Deres Korrespondent erfarer, at den tyske Regering har meddelt hele det diplomatiske Korps, at alle udenlandske diplomatiske Repræsentationer maa trække sig tilbage fra Norge, Belgien, Holland og Luxembourg inden den 15. Juli. Efter dette Tidspunkt vil alle udenrigspolitiske Anliggender for de paagældende Lande blive varetaget af det tyske Udenrigsministerium, er det blevet meddelt.

Fra ansvarlig Side skal dette Skridt være blevet motiveret med, at Norge, Belgien, Holland og Luxembourg er blevet besat af tyske Tropper, og at de respektive Regeringer er flygtet ud af Landet, saaledes at de ikke længere kan betragtes som retmæssige Regeringer, og at det Grundlag, der hidtil har været for de udenlandske Magters diplomatiske Repræsentation, derfor maa anses for bortfaldet.«

Har efter Aftale med Kontorchef Eskelund meddelt UNITED PRESS, at Telegrammet ikke maa viderebringes indtil fornyet Meddelelse herfra.

Har endvidere underrettet Kontorchef Hvass om Telegrammets Indhold.

Saafernt der kommer en Meddelelse af tilsvarende Indhold fra anden Kilde, vil der være at rette Henvendelse til Kontorchef Eskelund om Spørgsmaalet om Frigivelse af saavel UNITED PRESS-Telegrammet som de yderligere fremkommende Meddelelser.

Det bemærkes, at Kontorchef Hvass i Betragtning af Forholdsreglens mulige Konsekvenser for Danmark tillægger Formuleringen af publicerede Meddelelser Betydning.

Ryder.

GENPART

Berlin, den 1. Juli 1940.**No. L.****Danmarks Repræsentationer i Norge, Holland, Belgien og Luxembourg.**

Hr. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch, Udenrigsministeriet.

Hr. Udenrigsminister.

Herved har jeg den Ære at indberette, at jeg i Dag fra Auswärtiges Amt har modtaget en saalydende Verbalnote dateret den 29. Juni d. A.:

»Das Auswärtige Amt beehrt sich, der Königlich Dänischen Gesandtschaft folgende mitzuteilen:

Nachdem die deutschen Truppen das gesamte Staatsgebiet von Norwegen, den Niederlanden, Belgien und Luxemburg besetzt haben, ist die gesetzmässige Gewalt in diesen Ländern in deutsche Hand übergegangen. Ausserdem sind die früheren Regierungen dieser Staaten aus ihrem Land geflüchtet, so dass sie legale Regierungsfunktionen nicht mehr ausüben. Unter diesen Umständen ist der Tätigkeit der bei früheren Regierungen dieser Länder akkreditiert gewesenen diplomatischen Vertretungen die Grundlage entzogen. Wenn die Königlich Dänische Regierung diese Länder betreffende Angelegenheiten politischer Art zur Sprache zu bringen

wünscht, würde dies im Auswärtigen Amt durch ihre diplomatische Vertretung in Berlin zu geschehen haben.

Das Auswärtige Amt bittet daher die Königlich Dänische Gesandtschaft, ihre Regierung veranlassen zu wollen, ihre diplomatischen Vertretungen aus Oslo, dem Haag, Brüssel und Luxemburg zurückzuziehen und dies bis spätestens zum 15. Juli d. J. durchzuführen. Die Reichsregierung ist bis auf weiteres damit einverstanden, dass die konsularischen Vertretungen in den bezeichneten Ländern und Gebieten verbleiben und ihre hithörigen Funktionen dort de facto weiter ausüben.«

Verbalnotens første Stykke indeholder, som det vil ses, for Norges og Nederlandenes Vedkommende kun en Gentagelse af tidligere givne Meddelelser, hvorom jeg indberettede departementalt i Indberetning Nr. 737 af 6. Maj d. A. og i Telegram Nr. 69 af 6. f. M. Nyt er kun, at Meddelelsen nu udstrækkes til ogsaa at omfatte Belgien og Luxemburg.

Som nævnt i mit Brev af 8. Juni d. A. til Udenrigsministeriets Direktør, kom Protokolchef i Auswärtiges Amt, Baron v. Dörnberg allerede under Samtalen den 6. Juni med en Forespørgsel om vort Gesandtskab i Haag, som kunde give Anledning til en Formodning om, at man fra tysk Side overvejede at søge de fremmede Magters Gesandter fjernede fra Nederlandene, og i Norge er Forholdene jo nu tilsvarende, medens der for Belgiens Vedkommende dog gør sig den Forskel gældende, at H. M. Belgiernes Konge er forblevet i Belgien.

Den givne Frist — den 15. d. M. — inden hvilken Gesandtskaberne skal være trukket tilbage, forekommer mig meget kort, og det er mig ikke klart, om den tyske Regering vil give de danske Gesandtskaber Adgang til at forblive for i deres Egenkab af Generalkonsulater at voretage Danmarks konsulære Interesser i Betragtning af, at Gesandtskaberne hidtil tillige har haft konsulære Funktioner. Ganske vist findes der i Bryssel en ulønnet Konsul, men det er mig ikke bekendt, hvilken Sagfordeling der hidtil har bestaaet mellem Gesandtskabet og Konsulatet. Paa Forhaand vil jeg dog antage, at Hovedparten af de i Bryssel forefaldende konsulære Forretninger er blevet varetaget af Gesandtskabet, saaledes at Konsulens Virksomhed i Hovedsagen har været raadgivende.

Af Hensyn til Risikoen for at præjudicere Sagen, har jeg uanset den korte Frist ikke ment at burde indlede Drøftelser med Auswärtiges Amt, før den Kongelige Regering har haft Lejlighed til at tage Stilling til den modtagne Henvendelse, især da der allerede i Morgen frembyder sig en Kurerlejlighed, idet Marineattachéen rejser hjem.

Jeg vilde imidlertid sætte Pris paa snarest og eventuelt telegrafisk at modtage det Kongelige Ministeriums Instruktioner.

Af nærværende Beretning medfølger 6 Genparter.

Jeg har den Ære at forblive med den mest udmærkede Højjagtelse

Hr. Udenrigsministerens ærbødige

sign. **Herluf Zahle.**

Underbilag 7.

AFSKRIFT

Den 3. Juli 1940.

Daenische Gesandtschaft, Haag.

Den tyske Regering har meddelt, at udenlandske diplomatiske Repraesentationer i Belgien, Holland, Norge og Luxembourg vil vaere at tilbagekalde medens konsulaere Repraesentationer kan fortsaette de facto Stop Gesandtskabet maa heretter formentlig omdannes til Generalkonsulat Stop Telegrafer Deres Forslag desangaaende herunder om Personspoergsmaalet

Den 3. Juli 1940.

Daenische Gesandtschaft, Berlin.

For Falkenstjerne Den tyske Regering har meddelt at udenlandske diplomatiske Repraesentationer i Belgien Holland Norge og Luxembourg vil vaere at tilbagekalde medens konsulaere Repraesentationer kan fortsaette de facto Stop Gesandtskabet maa herefter formentlig omdannes til Generalkonsulat Stop Telegrafer Deres Forslag desangaaende herunder om Personspørgsmaalet.

Etrangères 79.

Den 3. Juli 1940.

AFSKRIFT

Dansk Legation, Oslo.

Den tyske Regering har meddelt at udenlandske diplomatiske Repraesentationer i Belgien Holland Norge og Luxembourg vil være at tilbagekalde medens konsulære Repraesentationer kan fortsætte de facto Stop Gesandtskabet maa herefter formentlig omdannes til Generalkonsulat Stop Udenrigsministeret har udbedt sig Oxholms Forslag desangaaende herunder om Personspørgsmaalet.

Etrangères 269.

AFSKRIFT

**Telegram fra L 292 S GRAVENHAGE 0002 52/51 6 1405
ETAT ETRANGERES KOPENHAGEN.**

TELEGRAM 62 DA DAENEMARK DURCH BERUFSKONSULATE NICHT VERTRETEN IST SCHLAGE ICH VOR VERTRETUNG IN HAAG ALS GENERALKONSULAT FORTZUSETEN MIT UNGEAENDERTER BEAMTENZAHL STOP ZUSTIMMUNG VOM AUSWAERTIGEN AMT NOTWENDIG FUER VERBLEIBEN BEAMTEN DER GESANDTSCHAFT ALS KONSULARBEAMTEN ANHEIMSTELLE DIESE ZUSTIMMUNG IN BERLIN AUSZUWIRKEN STOP FINNLANDS GESCHAEFTSTRAEGER VORLAEUFIG ALS GENERALKONSUL ANGESTELLT

MONRADHANSEN 42

Modtaget den 6. Juli 1940, Kl. 19,15.

Oversættelse.

AFSKRIFT

**Telegram fra L 292 S GRAVENHAGE 0002 52/51 6 1405
ETAT ETRANGERES KØBENHAVN.**

Telegram 62 Da Danmark ikke repræsenteret ved Konsulater ledet af en udsendt Embedsmand foreslaar jeg videreføre Repræsentationen i Haag som Generalkonsulat uden Ændring af Tjenestemændenes Antal Stop Tyske Udenrigsministeriums Samtykke nødvendigt for Gesandtskabets Tjenestemænds Forbliven som Konsulatsemdsmænd Henstiller dette Samtykke udvirkes i Berlin Stop Finlands Charge d'Affaires foreløbig ansat som Generalkonsul.

Monrad-Hansen 42.

Modtaget den 6. Juli 1940 Kl. 19,15.

Underbilag 11.

AFSKRIFT

**Telefon-Telegram fra Gesandtskabet i Berlin
den 9. Juli 1940, Kl. 16.15.**

Minister Monrad-Hansen meddeler: Auswärtiges Amts herværende Repræsentant meddelt, at Gesandtskabet officielt maa ophøre den 15. Juli og at ny konsular Repræsentation ikke kan oprettes i Haag, men at der i Betragtning af, at Danmark ikke her i Landet har fagkonsulære Embedsmænd, intet er til Hinder for, at jeg forbliver som udsendt Generalkonsul i Rotterdam eller Amsterdam og opretholder min nuværende Bopæl. Auswärtiges Amts Repræsentant har anmodet om Svar om muligt endnu i Dag om danske Regerings Bestemmelse Stop. Henstiller Anmeldelse som fungerende Generalkonsul Rotterdam, der kun ligger 23 km fra Haag, og foreløbig Bibeholdelse Gesandtskabets øvrige Personale Stop. Dersom Udenrigsministeriet af formelle Grunde anser det for ønskeligt, kan jeg anmode honorær Generalkonsul søge Orlov indtil videre Citat sluttet. Har ikke kunnet faa Bekræftelse Auswärtiges Amt af Rigtigheden denne Meddelelse, der ikke helt stemmer med tidligere Oplysninger.

Zahle 79.Underbilag 12.

AFSKRIFT

**Telefontelegram til det kgl. Gesandtskab i Berlin
afgivet den 9. Juli 1940, Kl. 18.15.**

Deres 79. Bedes søge opnaaet Auswärtiges Amts Tilslutning til den af Monrad-Hansen omtalte Ordning som efter Omstændighederne acceptabel for danske Regering Stop. Da Falkenstjerne akkrediteret som Chargé d'Affaires ikke Gesandt forventer Udenrigsministeriet han kan blive Bryssel under Forudsætninger omtalt i Deres Telegram 78 for at varetage danske konsulære Forretninger. Modsat Fald bedes De søge opnaaet Anerkendelse Falkenstjerne fungerende Generalkonsul Antwerpen Stop. For Norges Vedkommende bedes Torp-Pedersen fra 15. Juli anmeldt som fungerende Konsul.

Etrangères 85.

AFSKRIFT

**Telefontelegram fra Gesandtskabet i Berlin
den 9. Juli 1940, Kl. 14.45.**

Auswärtiges Amt meddeler: Auswärtiges Amt er indforstaaet med, at det eller de Medlemmer af Gesandtskaberne i Haag og Bryssel, der hidtil har varetaget de konsulære Forretninger, forbliver paa Stedet for at udføre Konsulatsforretninger under Forudsætning af

- 1) at det kun drejer sig om en foreløbig Foranstaltning,
- 2) at de paagældendes diplomatiske Forrettigheder falder bort,
- 3) at Repræsentationerne ikke udadtil paa nogen Maade betegner sig som Gesandtskab (Skjold, Papir, Stempel etc.) Stop.

Det samme gælder formentlig Oslo. Skulde dette mod Forventning ikke være Tilfældet, vil Gesandtskabet snarest give Meddelelse.

Zahle 78.

AFSKRIFT

**Telefontelegram fra det kgl. Gesandtskab i Berlin
modtaget den 10. Juli 1940, Kl. 15.**

Udenrigsministeriets Telegram 85 Da vedkommende Embedsmand i Auswärtiges Amt (Gesandt Smend) i Gaar paa Forespørgsel udtalte, at det fra Minister Monrad-Hansen modtagne Forslag om hans Forbliven som udsendt Generalkonsul i Rotterdam maatte bero paa en Misforstaaelse fra Auswärtiges Amts Repræsentant i Haags Side, idet dette var ganske i Strid med de ham tilgaaede Direktiver, ansaa jeg det for formaalsløst i Gaar at besvare Minister Monrad-Hansens Forespørgsel Stop Gesandtskabet har i Dag drøftet Sagen nærmere i Auswärtiges Amt med følgende Resultat:

Haag: Gesanden afrejser til fastsat Frist 15. Juli. Legationssekretæren forbliver som fung. Konsul. Auswärtiges Amt ser helst, at han forflyttes til Rotterdam, men vil under Hensyn til Vanskelighederne ved Anvendelse ved Valgkonsulatet eller Fremskaffelse af andre egnede Kontorlokaler velvilligt overveje Muligheden Bi beholdelse nuværende Kancelli, naar dette betegnes som Konsulat Stop.

Bryssel: Udenrigsministeriets Ønske om Chargé d'Affaires Forbliven som Generalkonsul Bryssel eller Antwerpen vil blive forelagt, men betragtes paa Forhaand som uopfyldeligt. Under Hensyn til Legationssekretærpost p. t. ubesat, vil Tjenestemand kunne udsendes som Konsul helst knyttet til Konsulatet i Antwerpen, men Forslag om Anvendelse Gesandtskabsejendom i Bryssel som Konsulat vil blive velvilligt overvejet Stop.

Oslo: Forslag Legationssekretærens Forbliven som fung. Konsul med Benyttelse hidtidige Kancelli som Konsulat forelægges Stop.

Endelig Afgørelse alle Spørgsmaal loves snarest Stop. Da tyske Regering bestemt fastholder, at enhver Ordning, der paa nogen Maade kan indebære Fortsættelse blot i kamoufleret Stand af hidtidige diplomatiske Repræsentationer maa undgaas, og naar Hensyn tages til, at lignende Ordninger som her foreslaaet formentlig vil blive truffet med Sverige og flere andre Lande, ses ingen Mulighed opnaa mere Stop Minister Monrad-Hansen er herfra telegrafisk underrettet om foranstaaende for saa vidt angaar Holland. Ingen Meddelelse sendt Minister Falkenstjerne.

Zahle 80.

AFSKRIFT

**Telefonmeddelelse fra det kgl. Gesandtskab i Berlin
modtaget den 13. Juli 1940, Kl. 13.15.**

Udelukket opnaa Tilladelse for Minister Falkenstjerne blive Belgien iøvrigt ikke muligt faa endelig Besked om fremtidig Ordning før tidligst Mandag. Auswärtiges Amt mener dog at tyske Regering fastsat den Retningslinie, at der kun kan gives Tilladelse for hvert Land til at beholde en udsendt Tjenestemand med fornøden Stab i Belgien, og at Lande, der i Forvejen har Konsulater med udsendte Tjenestemænd i Belgien ikke kan faa Lov oprette yderligere Konsulater ved Omdannelse af Gesandtskabet Stop. Herefter formentlig nødvendigt foreløbig lade Minister Falkenstjerne overdrage Forretningerne til Generalkonsulatet i Antwerpen og søge træffe Ordning hvorved Vicekonsul Nielsen knyttes til Generalkonsulatet Stop. Gesandtskabet kan gentage ønske Adgang udsende Tjenestemand og benytte Gesandtskabets Kancelli Bryssel men efter foranstaaende tvivlsomt om Udsigt til at opnaa dette Stop. Falkenstjerne orienteret Brev herfra i Dag, Auswärtiges Amt oplyser, Gesandtskaberne i Bryssel ved Cirkularnote anmodet afrejse 18. ds., der afgaar vistnok to Diplomatteg Stop. Samme Retningslinier gælder Holland og Norge.

AFSKRIFT

KONGELIG DANSK GESANDTSKAB

Berlin, den 12. Juli 1940.

No. 1248.

Gesandtskabet i Haag. UM. Telefotelegram u. No. afgivet 10. Juli 1940, Kl. 18.45.

Til Udenrigsministeriet.

Under Henvisning til ovenciterede Telegram og senere stedfundne Telefon-samtaler med Kontorchef Hvass fremsender Gesandtskabet hoslagt Genpart af en Verbalnote, man idag har afleveret i Auswärtiges Amt, indeholdende Meddelelse om Minister Monrad-Hansens forestaaende Afrejse og Legationssekretær Kiærs Overtagelse af Hvervet som fungerende Konsul.

Genpart af Verbalnoten er samtidig sendt Gesandtskabet i Haag.

sign. **Herluf Zahle.**

AFSKRIFT

KÖNIGLICH DÄNISCHE GESANDTSCHAFT

ad Ges. i Berlin No. 1248 af 12. Juli 1940.

Verbalnote.

An das Auswärtige Amt.

Die Königlich Dänische Gesandtschaft beehrt sich, das Auswärtige Amt hierdurch davon in Kenntnis zu setzen, dass der Dänische Gesandte im Haag, Herr K. A. Monrad-Hansen, am 15. d. Mts. den Haag verlassen wird, um sich vorläufig nach Dänemark zu begeben, während der der Gesandtschaft zugeteilte Legations-

sekretär, Herr Rolf Kiær, den Auftrag erhalten hat, bis auf weiteres im Haag zu verbleiben, um als fungierender Konsul die konsularischen Interessen dortselbst wahrzunehmen.

Der diplomatische Charakter der Mission ist somit erloschen, und Herr Kiær ist benachrichtigt worden, dass die ihm bisher zustehenden diplomatischen Vorrechte in Wegfall kommen.

Auch angesichts der Schwierigkeiten, in Rotterdam passende Büroräume zu finden, legt die Königliche Regierung grossen Wert darauf, dass Hr. Kiær bis auf weiteres die bisherigen Kanzleiräume benutzen kann.

Berlin, den 12. Juli 1940.

ad Underbilag 17.

Oversættelse.

AFSKRIFT

ad Ges. i Berlin No. 1248 af 12. Juli 1940.

KONGELIG DANSK GESANDTSKAB

Verbalnote.

Til det Tyske Udenrigsministerium.

Det Kongelig Danske Gesandtskab har herved den Ære at meddele Udenrigsministeriet, at den danske Gesandt i Haag, Herr K. A. Monrad-Hansen, den 15. d. M. vil forlade Haag for foreløbig at begive sig til Danmark, medens den til Gesandtskabet udsendte Legationssekretær, Herr Rolf Kiær, er blevet beordret til indtil videre at forblive i Haag for som fungerende Konsul at varetage de konsulære Interesser dersteds.

Missionens diplomatiske Karakter er saaledes bortfaldet, og Herr Kiær har faaet Meddelelse om, at de ham hidtil tillagte diplomatiske Rettigheder bortfalder.

Ogsaa i Betragtning af Vanskeligheden ved at finde passende Kontorlokaler i Rotterdam lægger den kongelige Regering stor Vægt paa, at Herr Kiær indtil videre kan benytte de hidtidige Kontorlokaler.

Berlin, den 12. Juli 1940.

Underbilag 18.

AFSKRIFT

KONGELIG DANSK GESANDTSKAB

Berlin, den 13. Juli 1940.

No. 1249.

Gesandtskabet i Bryssel. Ges. Telgr. No. 80 af 10. Juli 1940.

Til Udenrigsministeriet.

I Tilslutning til sit ovenciterede Telegram samt til Telefonsamtale i Dag med Kontorchef Hvass tillader Gesandtskabet sig hoslagt til det Kongelige Ministeriums behagelige Underretning at fremsende Genpart af en Skrivelse man i Dag med almindelig Post har tilstillet Gesandtskabet i Bryssel.

sign. **Herluf Zahle.**

AFSKRIFT

KONGELIG DANSK GESANDTSKAB

*Berlin, den 13. Juli 1940.**Til Det kgl. Gesandtskab i Bryssel.*

Gesandtskabet tillader sig herved at meddele, at Udenrigsministeriet i Telegram af 9. ds. udtalte Forventningen om, at Minister Falkenstjerne, der er akkrediteret som Chargé d'affaires, kunde forblive i Belgien som fungerende Generalkonsul helst i Bryssel eller, saafremt dette ikke kunde lade sig gøre, i Antwerpen.

Spørgsmaalet har siden været Genstand for Forhandlinger med Auswärtiges Amt, uden at det endnu er lykkedes at naa til et endeligt Resultat. Det kan dog allerede nu siges, at Udenrigsministeriets Ønske om Minister Falkenstjernes Forbliven i Belgien ikke kan imødekommes, medens der ikke er truffet nogen endelig Afgørelse af Spørgsmaalet om, hvorledes Repræsentationen fremtidig kan indrettes. Gesandtskabet har efter Forhandling med Udenrigsministeriet meddelt Auswärtiges Amt, at man under Hensyn til, at der ikke for Tiden var nogen Legationssekretær ved Gesandtskabet, maatte forbeholde sig at udsende en Tjenestemand til Bryssel som fungerende Konsul, og at man, da der ikke for Tiden havde nogen Tjenestemand til Raadighed, havde til Hensigt at lade Vicekonsul Viggo Jensen fra Antwerpen varetage de danske konsulære Interesser i Bryssel med Bistand af Gesandtskabets Kancellist, Vicekonsul Nielsen, indtil Udsendelsen af en Tjenestemand kunde finde Sted. Fra Auswärtiges Amt har man imidlertid i Dag modtaget den foreløbige Meddelelse, at den tyske Regering næppe vil kunne tillade, at der bliver mere end een udsendt Tjenestemand med det fornødne underordnede Personale for hvert Land i Belgien, og at man for de Landes Vedkommende, der allerede har konsulære Repræsentationer i Belgien, hvortil der er knyttet udsendte Tjenestemænd, næppe vil kunne tillade, at der oprettes nye konsulære Repræsentationer ved Omdannelse af Gesandtskaberne til Konsulater. Under disse Omstændigheder vil der formentlig ikke være anden Udvej end, at Minister Falkenstjerne ved sin Afrejse den 18. ds. foreløbig overdrager Varetagelsen af danske Interesser i Belgien til Generalkonsulatet i Antwerpen og søger at træffe en Ordning, hvorved Vicekonsul Nielsen knyttes til Generalkonsulatet, medens Spørgsmaalet om eventuelt Udsendelse af en yderligere Tjenestemand, samt om Adgang til at benytte Kancelliet i Gesandtskabsejendommen maa gøres til Genstand for senere Forhandling.

Da Forsendelsen baade af Telegrammer og Breve til og fra Bryssel gennem Auswärtiges Amt hidtil har været forbundet med saa betydelige Forsinkelser, har man til sin Beklagelse ikke været i Stand til at holde Gesandtskabet underrettet om Forløbet af de stedfundne Forhandlinger, lige saa lidt som man har kunnet afvente Svar paa sin telegrafiske Forespørgsel, der den 4. ds. tilstilledes Auswärtiges Amt med Anmodning om Videreekspedition. Da Postforbindelsen mellem Tyskland og Belgien i Gaar er genaabnet, fremsendes nærværende Skrivelse med almindelig Post. Modtagelsen bedes godhedsfuldt anerkendt under Angivelse af Tidspunktet for Modtagelsen.

sign. **Herluf Zahle.**

AFSKRIFT

KONGELIG DANSK GESANDTSKAB

*Bryssel, den 11. Juli 1940.***No. 462. Gesandtskabets Inddragelse.***Til Udenrigsministeriet.*

Til det kgl. Ministeriums Underretning har Gesandtskabet herved den Ære at indsende Genpart i 2 Eksemplarer af en telegrafisk Meddelelse fra det kgl. Gesandtskab i Berlin, hvilken d. 7. ds. oversendtes gennem den herværende tyske Ambassade, Genpart af Gesandtskabets Svartelegram af 9. ds. samt Genpart i 2 Eksemplarer af en den tyske Ambassade — efter stedfunden mundtlig Konference — samme Dato herfra tilstillet Skrivelse.

Det tilføjes, at den Embedsmand, der for Tiden leder nævnte Ambassade, ikke kunde udtale sig om, hvorvidt nærværende Gesandtskab kunde videreføres som Generalkonsulat samt at den fremtidige her fungerende danske Funktionær maatte anerkendes i Berlin forinden 15. ds. eller i modsat Fald til samme Tid forlade Bryssel, saaledes at der ikke var Tid til yderligere Konferencer med Ministeriet eller Gesandtskabet i Berlin, hvorved bemærkes, at det oprindeligt havde været min Hensigt — om der havde været givet Frist hertil — at rejse til Danmark for at diskutere den fremtidige Ordning.

Jeg tilføjer, at vedkommende tyske Embedsmand var af den Formening, at de tidligere her tjenstgørende Missionschefer ikke indtil videre i Fremtiden vilde kunne komme til at virke her.

2 Gennemslag følger hoslagt.

sign. **Bent Falkenstjerne.**

ad Ges. Bryssel Indb. Nr. 462 af 11. Juli 1940.

Kopie.

DEUTSCHE BOTSCHAFT

ABSCHRIFT

(Telegramm vom 7. Juli 1940 No. 383).

Für Dänische Gesandtschaft.

»Vom Ministerium des Äussern Kolon Deutsche Regierung hat mitgeteilt, dass Diplomatische Vertretungen Norwegen, Niederlande, Belgien und Luxemburg zurückzuziehen sind, während konsularische Vertretungen de facto fortsetzen können stop Die Vertretung muss dann wahrscheinlich als Generalkonsulat weitergeführt werden stop bitte diesbezügliche Vorschläge auch betreffend Personalfragen baldmöglichst einsenden.

Dänische Gesandtschaft.«

Siegel: Deutsche Botschaft in Brüssel.

Oversættelse.

ad Ges. Bryssel Indb. Nr. 462 af 11. Juli 1940.

Kopi.

TYSKE AMBASSADE

AFSKRIFT

(Telegram af 7. Juli 1940 No. 383)

For det Danske Gesandtskab.

»Fra Udenrigsministeriet Kolon Tyske Regering har meddelt at diplomatiske Repræsentationer for Norge, Nederlandene, Belgien og Luxemburg skal nedlægges, medens konsulære Repræsentationer kan fortsætte de facto stop Repræsentationen maa sandsynligvis videreføres som Generalkonsulat stop Forslag desangående samt vedrørende Personalespørgsmaal bedes indsendt snarest muligt.

Danske Gesandtskab.«

Segl: Tyske Ambassade i Bryssel.

AFSKRIFT

ad Ges. Bryssel Indb. Nr. 462 af 11. Juli 1940.

DAENISCHE GESANDTSCHAFT
BERLIN*Den 9. Juli 1940.**Dänische Gesandtschaft, Brüssel, 56. rue Belliard.*

Bezugnehmend auf Berliner Telegramm vom siebenten Juli habe ich den hiesigen deutschen Behoerden Vicekonsul Nielsen fuer Weiterfuehrung der daenischen Vertretung vorgeschlagen Stop Herr Nielsen muss vor Mitte Juli von Berlin genehmigt werden stop Da saemtliche hier zurueckgebliebene Diplomaten spaetestens Mitte Juli Belgien verlassen haben muessen fahren meine Frau und ich zunaechst ueber Deutschland nach Daenemark Stop Weiteres kann von hier aus zur Zeit betreffend zukuenftige hiesige Vertretung nicht vorgeschlagen werden da genauere deutsche diesbeziegliche Plaene hier nicht bekannt sind.

Falkenstjerne,

Daenischer Gesandter,

Oversættelse.

AFSKRIFT

ad Ges. Bryssel Indb. Nr. 462 af 11. Juli 1940.

DANSKE GESANDTSKAB
BERLIN*Den 9. Juli 1940.**Danske Gesandtskab, Bryssel, 56, rue Belliard.*

Under Henvisning til Telegram af 7. Juli fra Berlin har jeg overfor de her-værende tyske Myndigheder foreslaaet Vicekonsul Nielsen til at videreføre den danske Repræsentation Stop Hr. Nielsen maa være anerkendt af Berlin inden Midten af Juli Stop Da samtlige her tilbageværende Diplomater maa have forladt Belgien inden Midten af Juli rejser min Hustru og jeg foreløbig over Tyskland til Danmark Stop Yderligere kan for Tiden ikke foreslaas herfra med Hensyn til den fremtidige Repræsentation her da nærmere tyske Planer herom ikke kendes her.

Falkenstjerne,

Dansk Gesandt.

AFSKRIFT

ad Ges. Bryssel Indb. Nr. 462 af 11. Juli 1940.

LEGATION DE DANEMARK
BRUXELLES

An die Deutsche Botschaft zu Hdn. Herrn Baron von Brand, Brüssel.

Bezugnehmend auf das Telegramm der Dänischen Gesandtschaft in Berlin, von der Deutschen Botschaft am 7. ds. Mts. overmittelt (Abschrift des Telegrammes No. 383) und Minister Falkenstjernes Unterredning am gestrigen Tage mit Herrn Baron von Brand, gibt die Kgl. Dänische Gesandtschaft sich die Ehre, in Vorschlag zu bringen, dass Herr Aage NIELSEN, welcher als Vicekonsul bei der Dänischen Gesandtschaft tätig ist, nach Abreise des Gesandten — welche gegen den 15. ds. Mts. vorgesehen ist — die Weiterführung der hiesigen Vertretung, die auch für Luxemburg zuständig ist, übernimmt.

Brüssel, den 9. Juli 1940.

ad Underbilag 23.

Oversættelse.

AFSKRIFT

ad Ges. Bryssel Indb. Nr. 462 af 11. Juli 1940.

LÉGATION DE DANEMARK
BRUXELLES

Til den Tyske Ambassade, Hr. Baron von Brand, Bryssel.

Under Henviisning til det af den Tyske Ambassade den 7. d. M. viderebefordrede Telegram fra det Danske Gesandtskab i Berlin (Telegram-Afskrift Nr. 383) og Minister Falkenstjernes Konference af G. D. med Hr. Baron von Brand, har det Kgl. Danske Gesandtskab den Ære at foreslaa, at Hr. Aage NIELSEN, der gør Tjeneste som Vicekonsul ved det Danske Gesandtskab, efter Gesandten Afreise — der ventes at finde Sted henimod den 15. d. M. — overtager Videreførelsen af den hidtidige Repræsentation, hvis Tjenesteomraade ogsaa omfatter Luxemburg.

Bryssel, den 9. Juli 1940.

Underbilag 24.

AFSKRIFT

**Telegram fra L 512 ETAT OSLO 3572 107/104 15 1745
ETAT UDENRIGSMINISTERIET KØBENHAVN.**

Mit Telegram 392 Protokolchefen idag meddelte herværende Legationer Foranledning Rigskommissær at herværende Missioner opløses fra 15 Juli og alle Medlemmer med Familie skal anmodes foretage Afreisen fra Oslo inden 18 Juli Anmodning om at lade et Missionsmedlem forblive Varetagelse konsulære Funktioner maa af paagældende Stat forebringes Auswärtiges Amt Berlin og kan kun komme i Betragtning saafremt paagældende Stat ikke hidtil berufkonsularisch repræsenteret Norge STOP skulde saadan Anmodning imødekommes er dermed Forandring ophævede Missioner til Konsulater ikke tilladt STOP Ogsaa Missionsmedlemmer for hvem saadan Anmodning fremsat maa forlade Oslo senest inden 18 Juli saafremt Anmodning ikke bevilget forinden STOP Instruktion udbedes.

Torp-Pedersen 397.

AFSKRIFT

DANSK LEGATION, OSLO

DERES 397 FOELGENDE ORDNING VIL FORMENTLIG BLIVE TRUF-FET KOLON LEGATIONSSEKRETAER TORP-PEDERSEN FORBLIVER OSLO FOR AT UDFOERE KONSULATSFORRETNINGER IDET FORUDSAETNINGEN ER 1 AT DET KUN DREJER SIG OM EN FORELOEBIG FORANSTALTNING 2 AT DIPLOMATISKE FORRETTIGHEDER FALDER BORT 3 AT REPRÆSENTATIONEN IKKE UDADTIL PAA NOGEN MAADE BETEGNER SIG SOM GESANDTSKAB SKJOLD PAPIR STEMPEL ETC STOP UDENRIGSMINISTERIET HAR ALLEREDE FOR NOGLE DAGE SIDEN GENNEM GESANDTSKABET BERLIN SOEGT TORP-PEDERSEN ANMELDT FUNGERENDE KONSUL OSLO STOP BEDES ALLEREDE NU FJERNE SKJOLD ETC HAABER ENDELIG AF-
GOERELSE VIL FORELIGGE IDAG

ETRANGERES 311

AFSKRIFT

**Telegram fra L 715 DDD Oslo 3682 78/75 16 1333 Etat,
Udenrigsministeriet, København.**

Mit 397 Efter Anmodning Finsen meddeles følgende Citat Finsen forlader Oslo Torsdag Morgen Stop Hans norskfødte Hustru kan ikke rejse grundet Sygdom Stop I Forstaaelse med herværende tyske Myndigheder anmoder han Udenrigsministeriet venligst bede Gesandtskabet Berlin henvende sig tidligst muligt Onsdag Morgen til tyske Udenrigsministerium med Anmodning Fru Finsen indtil videre kan forblive Oslo samt Frøken Finsen til Hjælp og Pleje Moderen Stop Af største Vigtighed Svar foreligger før Onsdag Aften Citat slut.

Torp-Pedersen 400.

Forsøgt meddelt Steensen Leth Telefon 737209 men dette Nr. ikke Taletildelse fra tysk Side.

Chr.

Telefonisk meddelt Gesandtskabet i Berlin (Hr. Meinstorp) D. D. Kl. 10,35 og anmodet om, at den paagældende Tilladelse maatte blive fremskyndet saa meget som overhovedet muligt. Samtidig rykkedes for Svar i Sagen om Tilladelse for Hr. Torp-Pedersen til at forblive i Oslo som konsulær Repræsentant. Hr. Meinstorp oplyste, at Hr. Steensen-Leth igaar havde været i Forbindelse med Ausw. Amt herom, og at man havde lovet, at der skulde blive givet saavel ham som Ausw. Amts Repræsentant i Tyskland definitiv Besked idag om, at Hr. T.-P. kunde blive.

17. Juli 1940.

Hv.

Legr. Steensen-Leth telefonerer, at A.A. har lovet, at der i Dag vil blive givet Besked til Oslo om, at T.-P. kan blive i Oslo indtil videre, og at Fru og Frk. Finsen ligeledes kan blive.

17. Juli 1940.

A. M.

Telefonisk givet Legationssekretær Torp-Pedersen Meddelelse herom.

17. Juli 1940.

Hv.

C.**Forholdet til Gesandterne i den frie Verden.****9.****UDENRIGSMINISTERIET**

København, den 31. August 1945.

Den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Under Henvisning til Punkt 4 i Kommissionens Skrivelse af 27. Juni d. A fremsender Udenrigsministeriet hermed in duplo et her affattet Memorandum af Dags Dato med 28 Bilag, ligeledes i 2 Eksemplarer, vedrørende Forholdet til Gesandterne i den frie Verden i Perioden fra den 9. April 1940 til Udgangen af 1941.

F. M.

Nils Svenningsen.

Memorandum vedrørende Udenrigsministeriets Forhold til de danske Gesandter i den frie Verden i Perioden 9. April 1940—Udgangen af 1941.

Bilag 1—2. Ved Telegrammer af 9. og 20. April 1940 underrettede Udenrigsministeriet samtlige Gesandtskaber og udsendte Konsulater i Udlandet om den tyske Besættelse af Danmark og om Forhandlingerne med tyske civile og militære Myndigheder. De blev anmodet om at gøre Udenrigsministre og Regeringsembedsmænd i vedkommende Opholdsland bekendt med Situationen og fik Instruktion om „i det hele, specielt ogsaa overfor tyske Udenrigsrepræsentationer, at indtage en Holdning, der nøje svarer til den Linie, som man herhjemme i den givne Situation følger“.

Gesandtskabet i Washington.

(Om dette se nedenfor Afsnit D).

Gesandtskabet i Teheran.

Fensmark, A. E. C. C., Chargé d'Affaires i Teheran og Bagdad. Den 16. Maj 1940 fremsættes der fra tysk Side Klage over, at han fuldstændig havde ignoreret en Indbydelse fra den tyske Gesandt til Diplomatomtagelse den 1. Maj, Tysklands Nationaldag, og ikke havde flaget den Dag, men derimod flaget den 2. og 3. Maj, henholdsvis den irakske og den tidligere polske Stats Nationaldag.

Bilag 11. Paa gentagne telegrafiske Opfordringer om telegrafisk Forklaring telegraferer *Fensmark* den 23. Juni (Nr. 12), at hans fortsatte Akkreditering i Irak og danske Importinteresser i Iran og Irak samt Kampsax' fortsatte Virksomhed er afhængige af Import fra England og Amerika, og at disse Virksomheder kun kan fortsætte under den udtrykkelige Forudsætning, at han ikke har Forbindelse med den lokale tyske Repræsentation, samt at han — og forhaabentlig med Udenrigsministeriets Indforstaaelse — fortsat vil søge udrettet, hvad der efter Omstændighederne er muligt for Bevarelse af danske Statsborgeres og Virksomheders Eksistensbetingelser i Iran og Irak.

Efter tysk Tryk, hvorunder det ogsaa oprindeligt blev forlangt, at *Fensmark* blev afskediget og erstattet med en anden, som var rede til at medvirke til et godt tysk-dansk Samarbejde, bliver det i Telegram (Nr. 30) herfra den 17. Juli 1940 forlangt af *Fensmark*, at han 1) følger de herfra angivne politiske Linjer, 2) udviser sædvanlig diplomatisk Courtoisie til alle Sider uden Forskel, 3) især iagttager streng korrekt neutral Holdning over for det tyske Gesandtskab og 4) for den tyske Gesandt forklarer de Grunde, som kan tjene til Undskyldning for, at han har undladt dette.

Bilag 13. Ved et Telegram (Nr. 133 (39)) af 16. November 1941 underretter *Fensmark* Udenrigsministeriet om, at han i en Note har meddelt den iranske Regering, at han ikke længere repræsenterer det i København under fremmed Kontrol fungerende Kabinet, men alene „den kgl. Regering for et frit og selvstændigt Danmark, der i sin Tid udsendte ham“, og motiverer dette med en Henvi- ning til en Række danske Statsakter af international Rækkevidde, Akter, der betyder Ændring i den danske Regerings neutrale Holdning og til den danske Kolonis Interesser i Gesandtskabets neutrale Status, der medfører, at han bør gøre det mest mulige for at kunne bistaa Landsmænd i Bestræbelserne for det fælles Vel. Han anfører, at Irans Regering samme Dato har anerkendt ham i Overensstemmelse med hans „Anmeldelse“. Endelig tilføjer han, at han har foretaget en tilsvarende Henvendelse (Anmeldelse) til Iraks Regering i Bagdad.

Paa Udenrigsministeriets Indstilling af 18. November 1941 bliver Fensmark derpaa afskediget ved kgl. Resolution af 20. s. M. Afskedigelsen motiveres bl. a. med, at Fensmark ved de foretagne Skridt har tilsigtet at opretholde en officiel Position og føre selvstændig Politik, der er uforenelig med den danske Regerings.

Overfor Chargé d'Affaires Friis i Ankara oplyser Fensmark i et Telegram af 19. November, at hans Skridt er affødt af en Række forudgaaende Skridt indledet umiddelbart efter et Telegram fra Udenrigsministeriet om Nødvendigheden af nøje at følge den af Regeringen anviste politiske Linje.

Bilag 14.

Ved Skrivelse herfra af 2. November henstilles det til Justitsministeriet og Finansministeriet henholdsvis at indlede Undersøgelse med Hensyn til, at Fensmark frakendes Retten til Pension. Justitsministeriet meddeler i en Skrivelse af 2. December, at det har anmodet Statsadvokaten for særlige Anliggender om at foranledige strafferetlig Undersøgelse indledet mod Fensmark som sigtet for Overtrædelse af Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941 § 3, Nr. 3, og Straffelovens § 130 eller § 131 samt § 156. Finansministeriet meddeler i en Skrivelse af 16. December, at det har gjort Skridt til, at der ved Tekstanmærkning til Forslag til Tillægsbevillingslov for Finansaaret 1941—42 nægtes Fensmark Pension.

Fensmark bliver imidlertid ikke remplaceret, da den iranske Regering paa Tidspunktet for hans Afskedigelse anmodede om, at der for Tiden ikke blev udnævnt en Efterfølger.

Gesandtskabet i Buenos Aires.

Lund, Fin, Gesandt i Buenos Aires, tillige akkrediteret i Montevideo, Santiago og La Paz, telegraferer den 24. April 1940 (Nr. 12), at han indtager det af Kauffmann i Erklæring af 10. April til State Department og Presse udtrykte Standpunkt, og i Telegram (Nr. 24) af 19. Maj gør han gældende, at de sydamerikanske Stater, hvor han er akkrediteret, opfatter den danske Regerings Stilling paa samme Maade, som De Forenede Stater opfatter den. Han faar den 10. Juni telegrafisk Instruktion om at underrette den argentinske Regering om den danske Regerings Stilling. Den tyske Ambassadør i Buenos Aires indberettede til Ausw. Amt, at det var hans Indtryk, at Fin Lund søgte at undgaa enhver Kontakt med ham og Ambassaden. I denne Anledning sendtes der den 5. August 1940 paa Foranledning af en Henvendelse fra det tyske Gesandtskab i København Fin Lund et Telegram om, at en saadan Holdning vilde være i Strid med de herfra givne Instruktioner. Da Fin Lunds Svar fra tysk Side ikke blev opfattet som tilfredsstillende, telegraferede Udenrigsministeriet paany til Lund om at opretholde officielle Forbindelser med den tyske Ambassadør. Herpaa svarer Fin Lund ved et Telegram af 16. September, at han „idag har faaet Løjlighed“ (d. v. s. til Oprettelse af saadan ønsket officiel Kontakt). Den 24. April 1941 sendtes der Fin Lund et saalydende Telegram (Nr. 32):

Bilag 15.

„Har De modtaget Henvendelse fra Kauffmann i Anledning hans Grønlandsoverenskomst Spørgsmaalstegn Bekræftende Fald bedes De omgaaende indtelegrafere Ordlyden deraf samt Ordlyden af Deres eventuelle Svar Stop Samtidig bedes De telegrafisk afgive Erklæring om, at De tager Afstand fra Kauffmanns Aktion og vedblivende Loyalitet vil efterleve de Retningslinier som kort efter 9 April 1940 blev givet Dem af Udenrigsministeriet“.

I Besvarelse heraf meddelte Fin Lund følgende (i Telegram Nr. 25 af 28. April 1941):

„Svar første Spørgsmaal nej Stop Tror sikkert Kauffmann handlet rigtigt Stop Følger vedblivende Retningslinier jeg skønner ikke givne under Pres og mod danske Interesser“.

I Telegram (Nr. 34) herfra anmodes Fin Lund derefter om Afgivelse af en Loyalitetserklæring. Hvis han ikke indgaaer herpaa, vil han ifølge Telegrammet blive hjemkaldt, og i Tilfælde af Nægtelse af at efterkomme Hjemkaldelsesordre vil han faa sin Afskedigelse uden Pension. I Besvarelse heraf

Bilag 16.

Bilag 17. meddeler Fin Lund i Telegram (Nr. 27) af 30. April 1941, at han vil følge Instruktionerne fra Udenrigsministeriet.

Efter Danmarks Tiltrædelse af Anti-Kominternpagten i November 1941 telegraferer Fin Lund den 9. December saaledes (Nr. 65) til Udenrigsministeriet:

„Ved uden Tvivl under overvældende Pres at tiltræde Antikominternpagten, et Skridt hvis skæbnesvangre politiske Implikationer er aabenlyse, har den danske Regering i Modstrid med Landets Interesser og ærefulde Traditioner associeret sig med Fjenderne af alle Demokratierne og med Angriberne af Danmarks bedste Venner blandt Nationerne og derved til alle Danks dybe Sorg konstateret, i hvor høj Grad Danmark nu er berøvet sin Handlefrihed. Disse Omstændigheder gør det til min Pligt at meddele, at jeg ikke kan følge Udenrigsministeriets under fremmed Pression givne Instruktioner men fortsætter Varetagelsen af Danmarks diplomatiske Repræsentation og de danske Interesser i de Lande, hvor jeg er blevet akkrediteret af Hans Majestæt Kongen, i Overensstemmelse med min uforanderlige Troskabspligt over for Hans Majestæt“.

Bilag 18. Derpaa hjemkaldtes Fin Lund ved Telegram af 11. December 1941 til Aflæggelse af Forklaring. I Telegram (Nr. 66) af 16. December nægter han at rejse hjem, hvorpaa han efter Indstilling afskediges ved kgl. Resolution af 24. December 1941, og de sædvanlige Skridt til Strafforfølgning og Nægtelse af Pension foretaget. Saavel Justitsministeriet som Finansministeriet tiltræder.

Den argentinske Regering anerkender ikke Fin Lund som fortsat Gesandt. Kancellist Carbel, og under hans Sygdom Handelsattaché N. P. Pedersen, bliver Chargé des Affaires.

Gesandtskabet i Rio de Janeiro.

Sehested, Flemming, Gesandt i Rio de Janeiro.

Bilag 19. I et Telegram (Nr. 8) af 28. April 1941 tager Sehested „Afstand fra (Kauffmanns) Skridt i Modstrid med modtagne Instruktioner eller Linje for Landets Politik angivet af Kongen og hans Regering“. Han „erklærer vedblivende loyalt at ville efterleve Retningslinjen givet mig (ham) kort efter 9 April af Udenrigsministeriet“. (I det her omhandlede Tidsrum, d. v. s. til Udgangen af 1941, opretholdtes Forbindelsen med Gesandtskabet paa sædvanlig Maade).

Gesandtskabet i Lissabon.

Boeck, Frantz, Gesandt i Lissabon, opretholdt i det her omhandlede Tidsrum Forbindelsen med den danske Regering.

Gesandtskabet i London.

Grev Reventlow, Eduard, Gesandt i London.

Bilag 20. Til den 1. December 1941 er der ikke særlige Vanskeligheder med Hensyn til Forbindelsen mellem Udenrigsministeriet og Gesandtskabet i London. I et gennem Gesandtskabet i Stockholm den 1. December 1941 modtaget Telegram siges det imidlertid, at den danske Regerings Tiltrædelse af Anti-Kominternpagten er egnet til i høj Grad at skade Danmarks Anseelse i Storbritannien og til at udsætte det hævdvundne Forhold mellem Danmark og det britiske Rige for Fare, og Grev Reventlow udtaler, at den ændrede Tilstand er i Konflikt med Forudsætningerne for hans Udnævnelse. Han anser det derfor for nødvendigt at meddele, at han ikke mere kan modtage Ordre fra Udenrigsministeriet, men maa betragte sig som frit stillet til at forholde sig i Overensstemmelse med Forudsætningerne for sin Udnævnelse. Han vil i dyb under-saatlig Troskab overfor Kongen bestræbe sig for at opretholde et frit Danmarks diplomatiske Forbindelse med den britiske Regering og at varetage danske Interesser i det britiske Rige.

Bilag 21. Udenrigsministeriet svarer den 3. December Reventlow gennem Stockholm (No. 372), at Danmarks Tiltrædelse af Anti-Kominternpagten, der i sig selv kun tilsigter gensidig Underretning om den kommunistiske Internationales

Virksomhed og Samarbejde om Afværgelsesforanstaltninger, ikke burde gøre nogen Ændring forsaa vidt angaar Udøvelsen af hans Embedspligter nødvendig. Danmarks Tiltrædelse af Anti-Kominternpagten bør kun ses som en Bekræftelse af Regeringens hittidige Politik over for Kommunismen. Saalænge — siges det videre i Telegrammet herfra — Landet styres af Kongen og den af ham valgte og af Folket anerkendte Regering, maa man kunne vente Loyalitet af udsendte Gesandter overfor dette Styre. Endelig opfordres Reventlow til loyal Fortsættelse af sin Gerning under den bestaaende Tilstand.

Derpaa svarer Reventlow ved et Telegram gennem Stockholm den 11. December 1941 (Nr. 397), at den af ham hidtil fulgte Linje har været ledet af Ønsket om ikke at forøge Vanskelighederne hjemme, at han trods meget betydelige Vanskeligheder har fastholdt denne Linje, saalænge som overhovedet muligt, men nu er det ikke gennemførligt længere. Hans forrige Telegram var blevet en Nødvendighed efter Tiltrædelsen af Anti-Kominternpagten. En officiel Erklæring om, at han ikke mere kan betragte sig som undergivet Ordre (fra København), var blevet ubetinget paakrævet som Grundlag for fortsat Varetagelse af Danmarks materielle og immaterielle Interesser. Han ser sig ikke i Stand til at ændre sin efter samvittighedsfuld Overvejelse truffne Beslutning. Han tilføjer, at et fuldstændigt Grundlag for en endelig Bedømmelse ikke kan foreligge uden Kendskab til alle de Forhold, som bør tages i Betragtning.

Bilag 22.

I Udenrigsministeriets Svartelegram (No. 386) af 13. December udtales Forstaaelse for Reventlows Vanskeligheder, men samtidig Misbilligelse af hans Holdning. Han burde — siges det — hellere have draget den Konsekvens enten at lade det komme til hans Afrejse paa engelsk Initiativ eller at søge sin Afsked. Svaret er forelagt Kongen, der har bifaldet det, hvilket tilføjes i Telegrammet til Reventlow.

Bilag 23.

I sit Svar af 25. December gennem Stockholm (No. 414) afviser Reventlow Tanken om Afrejse eller at søge Afsked, idet det vilde være ensbetydende med Ophør af diplomatisk Repræsentation i England, hvilket afgjort vilde skade danske Interesser. En Ordre om at komme til København vilde det være umuligt at efterkomme under de ekstraordinære Forhold.

Bilag 24.

Der føres en Række Forhandlinger med de herværende tyske Myndigheder for at finde en Udvej til at undgaa at afskedige Reventlow.

Ved kgl. Resolution af 6. Januar 1942 bliver Reventlow derpaa efter udførlig Indstilling af 3. s. M. rappelleret fra sin Post i London, altsaa tilbagekaldt, men ikke afskediget. Han underrettes desangaaende gennem Gesandtskabet i Stockholm og faar Ordre til at indstille sin Embedsvirksomhed i London og til at rejse hjem.

Han svarer den 14. Januar (gennem Stockholm), at Hjemrejse ikke er mulig under de foreliggende ekstraordinære Forhold.

Bilag 25.

Over for det herværende tyske Gesandtskab hævdes det, at Reventlow har handlet under haardt Tryk, hvorfor der ikke kan være Tale om „Ulydighed“ fra hans Side. Dette Synspunkt trænger igennem og begrunder den mildere Hjemkaldelse fremfor Afskedigelse.

Fra tysk Side presser man (i Jan. 1942) paa for at faa Reventlow til at dementere, at han har udvekslet Hilsner med Kauffmann. Gennem det svenske Udenrigsdepartement og det svenske Gesandtskab i London har Udenrigsministeriet paa det Tidspunkt Oplysning om, at Reventlow har gjort sig de yderste Anstrengelser for at undgaa Vanskeligheder for den danske Regering og for at berolige de danske Kredse i London, der er knyttet til „Danish Council“.

Bilag 26.

Endelig telegraferer Udenrigsministeriet den 7. Marts 1942 (gennem Stockholm) til Reventlow i Anledning af, at han — ifølge London Radio — skal have modtaget Hvervet som Ærespræsident for „Danish Council“, i hvilket Gustav Rasmussen samtidig skal være indtraadt som Medlem af Arbejdsudvalget. Telegrafisk Bekræftelse udbedes. Saafremt det er rigtigt, vil Regeringen ikke længere kunne undgaa at afskedige ham og Gustav Rasmussen. Endvidere forlanges en Erklæring fra de andre Embedsmænd i London om

Bilag 27.

Bilag 28. Loyaltet. Saafremt saadan Erklæring ikke modtages, vil ogsaa de blive afskediget.

I et Telegram (gennem Stockholm) modtaget her den 13. Marts 1942 bekræfter Reventlow Rigtigheden af Meddelelsen om ham selv som Ærespræsident og Gustav Rasmussen som Medlem af Arbejdsudvalget i „Danish Council“. De har paataget sig Hvervene i Medfør af en dem paahvilende Pligt til fortsat at tjene danske Interesser i England. Reventlow gentager, at Forudsætningerne for en endelig Bedømmelse af deres Handlemaade først kan foreligge, naar der kan gøres Rede for alle de Forhold, der bør tages i Betragtning.

Derefter afskediges Reventlow (og de andre udsendte Tjenestemænd i London) ved kongelig Resolution af 20. Marts 1942.

Gesandtskabet i Mexico.

Den 7. Januar 1942 indløb der fra den fungerende Chargé d'Affaires *Carl Jørgensen* Telegram om, at han sluttede sig til de af Minister *Fin Lund* i Telegram af 9. December 1941 fremførte Synspunkter, hvorfor han fremtidig ikke vilde kunne efterkomme Ordre „givet under fremmed Tryk“, men vilde varetage Danmarks Interesser efter bedste Skøn over, hvad der tjente disse Interesser bedst.

Da *Jørgensen* nægtede at efterkomme en Ordre til at komme hjem for at aflægge Forklaring, blev han afskediget uden Pension. Mexico og de øvrige mellem- og sydamerikanske Stater, hvor han var akkrediteret, anerkendte dog ikke Afskedigelsens Gyldighed.

Repræsentationen i Reykjavik.

Legationsraad *C. A. C. Brun* tilbød i April 1941 Minister *Kauffmann* i Washington sin Tjeneste, idet det var ham bekendt, at Arbejdet ved Legationen i Washington var i stadig Stigning, og at *Kauffmann* i høj Grad trængte til Assistance. Tilbudet akcepteredes med Minister *de Fontenay's* Indforstaaelse af *Kauffmann*, der anmeldte *Brun* som Legationsraad ved Gesandtskabet i Washington, og i August 1941 afrejste Legationsraaden til Washington.

Først efter Ankomsten dertil telegraferede *Brun* den 18. September til Udenrigsministeriet, at han havde tiltraadt Tjeneste som Legationsraad i Washington, hvor hans Arbejdskraft var væsentlig mere tiltrængt end i Reykjavik. Da han under Henvisning til, at han ansaa det for sin Pligt at forblive i Washington, vægrede sig ved at efterkomme telegrafiske og telefoniske Anmodninger om ufortøvet at begive sig til København, blev han den 3. Oktober s. A. afskediget uden Pension i Henhold til Tjenestemandslovens § 61, og indledende Skridt til Strafforfølgning foretoges. I et Telegram til samtlige Gesandter i neutrale Lande udtalte Udenrigsministeriet sin Misbilligelse og Beklagelse af *Brun's* Handlemaade og forbød tjenstlig Forbindelse med ham. Den amerikanske Regering anerkendte imidlertid fortsat *Brun* som Legationsraad i Washington.

Gennem Gesandtskabet i Stockholm afsendte Udenrigsministeriet følgende Telegram til *de Fontenay*:

„Statsministeriet beklager, at De ikke straks, da *Brun's* Planer blev Dem bekendt, telegrafisk underrettede den danske Regering Stop Statsministeriet forventer at De til sin Tid kan dokumentere tilfredsstillende kraftig Optræden overfor *Brun*“.

Med Gesandterne *Kruse* (Stokholm) og *Monrad Hansen* (Madrid) samt Chargé d'Affaires'erne *Wichfeld* (Bern) og *Fris* (Ankara) opretholdt Udenrigsministeriet sædvanlig Forbindelse.

Udenrigsministeriet, 31. August 1945.

Underbilag 1.**Kopi af Telegram til samtlige Gesandtskaber og udsendte Konsuler.**

Afsendt den 9. April 1940.

Tyske Tropper har Natten til 9. April overskredet den danske Grænse og har gjort Landgang i København og forskellige andre danske Havne stop I Memorandum modtaget fra den tyske Regering samt i tysk Opraab nedkastet fra Flyvemaskiner motiveres Besættelsen med at Tyskland vil foregribe engelsk Angreb og yde Beskyttelse af Danmarks Neutralitet saalænge Krigen varer stop De tyske Tropper besætter de vigtigste militære Objekter i Danmark stop Ifølge Memorandum og Opraab er det den tyske Regerings Hensigt at sikre Kongerigets territoriale Integritet Hærens og Flaadens Opretholdelse Folkets Frihed og Landets fremtidige politiske Uafhængighed stop I et af Regeringen til det danske Folk udsendt Opraab udtales følgende Citat Den danske Regering har under Protest besluttet at ordne Landets Forhold under Hensyn til den Besættelse som har fundet Sted og i Henhold dertil kundgøres følgende Kolon De tyske Tropper der nu befinder sig her i Landet træder i Forbindelse med den danske Værnemagt og det er Befolkningens Pligt at afholde sig fra enhver Modstand overfor disse Tropper stop Den danske Regering vil forsøge at sikre det danske Folk og vort Land imod de af Krigsforhold følgende Ulykker op opfordrer derfor Befolkningen til rolig og behersket Holdning overfor de Forhold som nu er opstaaet stop Ro og Orden maa præge Landet og loyal Optræden maa udvises overfor alle som har en Myndighed at udøve Citat Slut.

Etrangères

Underbilag 2.**Kopi af Telegram til Gesandter og udsendte Konsuler i neutrale Lande.**

Afsendt den 20. April 1940.

Um Telegram No. af 9. April Danske civile og militære Myndigheder har ført en Række Forhandlinger med tyske civile og militære Myndigheder og gennemfører loyalt det af Besættelsen følgende Samarbejde med disse der alle har udvist fuldtud korrekt Optræden og Hensynsfuldhed stop Man bestræber sig fra begge Sider for at Samarbejdet i det hele taget kan foregaa bedst muligt stop Der hersker Ro og Orden i Landet stop Befolkningens daglige Liv gaar uforstyrret videre stop Regering og Erhvervsorganisationer bestræber sig for at tilpasse Nationens økonomiske Liv efter den øjeblikkelige Situations Krav stop For Tiden føres Handelsforhandlinger med tysk Regeringsdelegation stop Danske Udenrigsrepræsentationer bedes gøre Udenrigsministre og Regeringsembedsmænd i respektive Opholdslande bekendt med foranstaaende stop Deres Holdning bør i det Hele specielt ogsaa overfor tyske Udenrigsrepræsentationer nøje svare til den Linie som man herhjemme i den givne Situation følger stop Bekræft telegrafisk Modtagelse dette Telegram

Etrangères

Kodetelegram fra Gesandtskabet i Teheran.Modtaget 23. Juni 1940 Kl. 10³⁰.

Import Persien fra Tyskland og aktuelle tyske Økonomi-Omraade derunder Danmark i Praxis saa godt som ophørt via Rusland trods Erklæringer om det modsatte og faktisk eksisterende tysk-russiske Aftaler Stop Importen fra Japan betydeligt reduceret paa Grund af Tonnagevanskeligheder og hidtil beskeden Indførsel fra Rusland alene paa Regeringens Hænder Stop Under disse Omstændigheder herværende Importforretninger henvist angelsachsiske Forbindelser Stop Ændring i denne Situation antages usandsynlig Krigens Varighed Stop Heraf følgende almindelig Omlæggen til angelsachsisk Basis men principielt vanskelig hvor tidligere væsentligt Tilknytning Tyskland Stop Dette sidste imidlertid netop Tilfældet de danske Importforretninger Stop Desuagtet lykkedes Gesandtskabet bistaa disse herved Stop For Selskaber hjemmehørende i Danmark saasom Kampsax Monthor Opførelsen paa de allieredes sorte Liste siden April været overhængende hvorved Salg til dem Raamaterialer Maskiner etc. udelukkes fra herværende angelsachsisk og dermed allieredes Agenturer Stop Imidlertid ogsaa lykkedes Gesandtskabet indtil videre afværge dette Stop Med Hensyn til Danskes blokerede Sterling- og Dollarkonto opnaet Dispositionsfrihed i visse Tilfælde endog Kredittilsagn Stop Tilsvarende med Hensyn til Viseringer og Danskes Rejser m. m. Stop Alt dette er af indgribende til Tider afgørende Betydning for Danske Persien Irak personligt som forretningsmæssigt har nødvendigvis haft til Forudsætning at herværende Allierede Magters Repræsentanter akcepterede og reagerede paa Gesandtskabets Interventioner hvilket fra deres Side under Hensyn til Danmarks øjeblikkelige Stilling politisk Henseende imidlertid atter haft til udtrykkelig Forudsætning at Gesandtskabet ikke samtidig Relationer lokale tyske Repræsentation Stop [For Iraks Vedkommende der som bekendt afbrudt diplomatisk Forbindelse Tyskland ovenstaaende endog Betingelse Gesandtskabets fortsatte Akkreditering Stop Efter 9 April Gesandtskabet oprindelig stillet overfor Valget Ophør enhver Korrespondance med Udenrigsministeriet i København eller Afbrydelse diplomatisk Relation Bagdad Stop Ved herværende britiske Gesandtskabs Mellekomst Kompromis førnævnte Basis imidlertid indtil videre opnaet Parantes dette saa meget vigtigere som danske honorær Konsul Bagdad demissioneret under Hensyn til politiske Udvikling og ny Konsul indtil videre ikke kan forventes akcepteret] Parantes Stop Som det af ovenstaaende turde fremgaa vilde en Afvisning af den paagældende Betingelse været ensbetydende med de danske Foretagender med fleres definitive Unddragelse for Krigens Varighed af den officielle Støtte fra Gesandtskabets Side som under Forholdenes Udvikling blevet en Nødvendighed førnævnte og andre Henseender for hvilke vanskeligt her gøre Rede Stop Det er paa denne Baggrund samt med det principielle for Øje at Danmark ved Retableringen af sin Økonomi efter Krigens Afslutning tør have haardeste Brug for den Hjælp hertil som det af Udlands Danskerne bestaaende og opbyggede Erhvervsapparater frembyder at jeg udfra den Opgave der betroet mig ved min Udsendelse hertil har søgt at udrette og med det kongelige Ministeriums forhaabentlige Indforstaaelse fortsat vil søge udrettet hvad under Omstændighederne muligt for Bevarelsen af danske Statsborgeres og Virksomheders Eksistensbetingelser Persien og Irak.

Fensmark 12.

LEGATION DANEMARK
TEHERAN*København, den 17. Juli 1940**Chiffertelegram.*

Gesandtskabets Telegram 12 Da dette ikke benægter Rigtigheden af de fremsatte Oplysninger om Gesandtskabets Optræden overfor det tyske Gesandtskab maa Udenrigsministeriet trods de af Dem i Telegrammet anførte Betragtninger misbillige Deres Handlemaade. Man maa bestemt kræve at De følger den i Udenrigsministeriets Telegrammer Nr. 8 og 15 angivne politiske Linie, udviser sædvanlig diplomatisk Courtoisie til alle Sider uden Forskel og især iagttager en streng korrekt og neutral Holdning overfor det tyske Gesandtskab. Derfor vil det være nødvendigt at De overfor den tyske Gesandt forklarer de Grunde som kunde tjene til Undskyldning for at De har undladt dette. De bedes telegrafisk anerkende Modtagelsen af disse Instruktioner og indberette om deres Udførelse.

Etrangères 30.

16. November 1941.

Modtaget Telegram 14/11 for Um Kolon Ums 63 og 67 tredje og tyvende September Stop Som Udenrigsministeriet maaske bekendt var uafhængigt af Minister Kaufmann mine Hensigter den 9 April 1940 i Anledning af Begivenhederne samme Dag ganske de samme som hans Stop Naar de trods indledende Skridt ikke kom til Udførelse skyldtes det daværende Forhold i Iran Stop Ikke desmindre var i efter følgende fire Maaneder Gesandtskabet kun i mangelfuld tjenstlig Forbindelse med Regeringen i København og uden enhver Forbindelse med herværende tyske Repræsentation Stop Naar begge Forbindelser i den genoptoges var dette fra Gesandtskabets Side alene paa Grundlag af Udenrigsministeriets Fremhævelse af neutral Holdning saavel for Regering som for Gesandtskab og under Forudsætning af en saadan Holdning som Maximalydelse Stop Med den som Følge af Regeringens Ufrihed uomgaaelige Reservation at Gesandtskabet i Tvivlstilfælde alene lod sig lede af hvad der maatte anses for tjenende sande danske Interesser er herefter Tjenesten principielt blevet varetaget paa Grundlag af dansk Neutralitet Stop Til Udlandsdanskens store Bekymring har modsætningsvis i den seneste Tid det siddende danske Ministerium ved en Række Statsakter af international Rækkevidde ment at maatte placere Danmark Side om Side med Aksemagterne Stop Under disse Omstændigheder gentog Gesandtskabet Telegram Telegram 82 fjortende September Kolon Søger fremdeles hævde principielt neutrale Status for danske Gesandtskab Koloni og Interesser Stop Afvisning fulgte telegrafisk Stop Nævnte politiske Ledelinie imidlertid ikke alene omfatte af Regeringens egen Erklæring niende April og med denne fæstet i Historien som den overfaldne frie danske Regering sidste Viljesyning men ogsaa udtrykkeligt tilsikret Danmark ved tyske Rigsregerings forudgaaende Erklæring og derved en af Forudsætningerne for selve den dansk tyske Krigstilstands Ophør Stop Naar tiltrods herfor gode danske Mænd i siddende Ministerium givet Afkald herpaa Udlandsdanske ikke i Tvivl om at dette alene at føre tilbage til fornyet tysk Løftebrud og fornyet Tvang overfor nu magtesløsgjorte Regering ikke at respektere Stop Følgen af saadan Udvikling maa for dette Gesandtskab blive Ophør af Tilhørsforholdet og for Udlandsdanske et forøget Ansvar for at vise Danmarks Ansigt Stop Venligsindet Udland vides jo ikke tilbøjeligt til at betragte visse Viljesytringer fra øjeblikkelige danske Regerings Side som ikke alene aftvunget den men ogsaa i dyb Modstrid med Aand og Vilje indenfor danske Folk men for at dette Syn i givet Tilfælde skal kunne komme Danmark til Gode er det nødvendigt at samme Aand og

Vilje har givet sig sit utvivlsomme Udtryk hvor danske har haft Adgang dertil Stop Og her at Udlandsdanske møder deres Ansvar overfor Moderlandet og Historien Stop Verden over har de svaret dertil Stop Danske i Iran ligeledes Stop For under de skærpede Forhold ogsaa at yde mit Lod og for mest muligt at kunne bistaa Landsmænd i Bestræbelserne for det fælles Vel har jeg ved en Note til den iranske Regering meddelt denne at jeg ikke længere repræsenterer det i København under fremmed Kontrol fungerende Kabinet men alene den kongelige Regering for et frit og selvstændigt Danmark der i sin Tid udsendte mig Stop Hvilket herved bringes til Udenrigsministeriets Kundskab med tilføjende: At den iranske Udenrigsminister idag har meddelt mig at Regeringen ved Beslutning af Gaars Dato har anerkendt mig i Overensstemmelse med denne Anmeldelse Stop Det tilføjes ligeledes at jeg med et tilsvarende Formaal Dags Dato har rettet en Note til Regeringen i Bagdad Stop I nævnte Egenskab skal jeg som hidtil søge paa det bedste at varetage mine Landsmænds og andre herværende Danske Interesser Stop Jeg har ikke overset at disse mine Skridt maaske vil kunne forvolde Vanskeligheder i Øjeblikkelige Situation jævnfør det af Udenrigsministeriet saa ofte benyttede eller beslægtede Udtryk Stop Udlandsdanske vil imidlertid mene der ikke bør henses til øjeblikkelige Vanskeligheder men alene til hvad paa langt Sigt egnet til at tjene Danmarks Sag Stop De er rede til herfor at tage Deres Risiko og rede til at bringe Deres Ofre Stop Maaske følger De Deres Kald forgæves maaske gør Udviklingen Deres Ofre overflødige men maaske melder sig ogsaa den politiske Situation hvor af afgørende Betydning for Danmarks Fremtid at det ikke har mistet venligstillede Magters Venskab og Respekt Stop I Bestræbelserne herfor mener ogsaa Udlandsdanske at tjene Konge og Land.

Fensmark 133.

Generalkonsulat 39.

Underbilag 14.

Telegram fra L 1474 Ankara Yeniehîr 313 61/59 19 1030 Etrangères Copenhague.

Mit sektionen Modtog idag følgende af Fensmark igaar afsendte Telegram Kolon I Fortsættelse Telegram elleve Kolon Udenrigsministeriet direkte underrettet om min Stillingtagen der bestemt ved en til iranske Regering allerede 25 Oktober indgiven Note Stop Denne sidste Resultat af en Række forudgaaende Skridt indledte umiddelbart efter Telegram af tyvende September Nummer 67 fra Udenrigsministeriet København.

Friis 72.

Underbilag 15.

KGL. DANSK GESANDTSKAB
I BUENOS AIRES

*Kodetelegram modtaget
den 24. April 1940.*

Telegram 12 20. April Indtager Standpunkt som udtrykt Kauffmanns Erklæring 10 April til State Departement og Presse.

Fin Lund 12.

Underbilag 16.**Telegram fra L 730 GDe Buenos Aires 131 Etat Ghr 72 18 1259 via Transradio Etrangères Copenhague.**

Modtaget Montevideo 15 April Stop Regeringerne de Lande jeg akkrediteret opfatte den danske Regerings Stilling paa samme Maade som de forenede Stater Stop I Argentina hvis Rolle i Amerikas internationale Orientering stadig Vækst ligesom i aller fleste latin amerikanske Lande næres varm Sympati for Danmark trods almindelig uforstaaende overfor manglende Modstand men denne Sympati vil forsvinde og erstattes af Ringeagt hvis den forkerte Forestilling udbredes at det danske Folk er uden Vilje til Uafhængighed og Frihed.

Fin Lund 24.

Underbilag 17.**Chiffertelegram fra L 296 S Buenos Aires 90 Etat GHR 16 30 1912 via Transradio Etrangères Copenhague.**Modtaget den 1. Maj 1941, Kl. 7¹⁰

Sa. J.

Udenrigsministeriets Telegram 34 erklærer ville følge Instruktioner der gives mig fra Udenrigsministeriet.

Fin Lund 27.

Underbilag 18.**Telegram fra Buenos Aires Idl BCRO 49 Radiarite Buenos Aires 13 Ghr 15 18. 13.**

Modt. 16. December 41 Kl. ca. 13.00.

UMs 78 Beklager meget ikke at kunne modtage Ordren.

Fin Lund 66.

Underbilag 19.**Chiffertelegram fra L 631 S Rio de Janeiro 8 55 28 1541 Etat Ghr via Transradio Etrangères Copenhague.**

Modtaget Kl. 4.50, den 29. April 1941.

Dechiffreret den 29. April 1941, Kl. 5.30.

G. P.

UMs Telegram 13.

Har ikke modtaget Henvendelse Kauffmann Tilslutning hans Grønlandsaktion eller Anmodning Tilkendegivelse min Opfattelse men telegrafisk Meddelelse hans Afsked til Efterretning Besvarelse ikke krævet Stop Jeg tager Afstand Skridt i Modstrid med modtagne Instruktioner eller Linie for Landets Politik angivet af Kongen og hans Regering Punktum Jeg erklære vedblivende loyal at ville efterleve Retningslinie givet mig kort efter 9. April af Udenrigsministeriet.

Sehested 8.

Telefontelegram fra det kgl. Gesandtskab i Stockholm.Modtaget den 1. December 1941 Kl. 18²⁵.

Følgende fra London Dags Dato afsendte Telegram fra Grev Reventlow modtaget her 16.45 Dags Eftermiddag Citat Urgent please convey following to Minister for Foreign Affairs quote*) Jeg beder om at maatte bringe nedenstaaende til den danske Regerings Kendskab Stop Den danske Regerings Tiltrædelse af Antikominternpagten er efter min Overbevisning egnet til i høj Grad at skade Danmarks Anseelse i Storbritannien og til at udsætte det hævdvundne Forhold mellem Danmark og det britiske Rige for Fare Stop Ved i sin Tid at modtage Udnævnelse som Hans Majestæt Kongens Gesandt i London paatog jeg mig Pligt til i Overensstemmelse med Forudsætningerne for min Udnævnelse at virke for en Styrkelse af det varme Venskab mellem Danmark og Storbritannien Stop en værdig og effektiv Udøvelse af denne Embedspligt kan efter den danske Regerings Tiltrædelse af Antikominternpagten ikke forenes med en Fortsættelse af den nu bestaaende Tilstand og jeg anser det derfor for nødvendigt at meddele at jeg ikke kan modtage Ordre fra Udenrigsministeriet men maa betragte mig som frit stillet til at forholde mig i Overensstemmelse med Forudsætningerne for min Ansættelse Stop Jeg vil i dyb undersaatlig Troskab overfor Hans Majestæt bestræbe mig for at opretholde et frit Danmarks diplomatiske Forbindelse med den britiske Regering og at varetage danske Interesser i det britiske Rige unquote

Jeg beder om at Indholdet af dette Telegram uopholdelig maa blive forelagt Hans Majestæt Kongen Stop Please acknowledge receipt Reventlow Danish Minister.

Kruse 385.

Underbilag 21.**Telegram af 3. December 1941 til Grev Reventlow.**

Deres Telegram Nr. 485 modtaget.

Anti-Komintern-Pagten paalægger kontraherende Stater gensidig Underretning om kommunistisk Internationales Virksomhed samt Samarbejde paa den offentlige Sikkerheds Omraade med Hensyn til de Afværgeforanstaltninger som hver af Parterne skal træffe paa eget Territorium mod saadan Virksomhed Stop Derudover indeholder Pagten ingen politiske eller andre Forpligtelser ligesom den ikke berører Danmarks Stilling som ikke-krigsførende Magt Stop.

Danmarks Tiltrædelse af Pagten vedtoges af Regeringen repræsenterende samtlige store Partier tiltraadtes af Rigsdagen og bifaldtes af Kongen Stop Den er kun Bekræftelse paa den af Regeringen med Hensyn til Kommunismen førte Politik og involverer i Realiteten intet nyt Stop Rygterne om Danmarks aktive Krigsdeltagelse som Følge Pagttiltrædelsen er meningsløse og grundløse.

Danske Regering kan derfor ikke indse hvorledes Danmarks Tiltrædelse af Pagten skulde kunne bevirke at Fortsættelse af den for Dem hidtil bestaaende Tilstand nu bliver uforenelig med Udøvelsen af Deres Embedspligter Stop De har overhovedet aldrig og altsaa heller ikke efter 9. April 1940 herfra modtaget Ordre som kunde bringe Dem i Konflikt med Deres Pligter som dansk Gesandt i Storbritannien og man har heller ikke herfra givet Dem Anledning befrygte saadanne Ordre i Fremtiden Stop Deres Bebudelse af at De ikke vil kunne modtage Ordre er derfor uforstaaelig Stop Her forstaar man heller ikke hvad De mener med „et frit Danmarks diplomatiske Forbindelse med den britiske Regering“ Stop Danmark er Danmark under de Forhold der til enhver Tid raader Stop Danmark er nu besat af tyske Tropper men har beholdt sin Konge Regering og Rigsdag

*) Haster, De bedes meddele Udenrigsministeren følgende Citat:

Stop I Statsraadet 9. April 1940 vedtoges paa forfatningsmæssig Maade at Regeringen vilde „ordne Landets Forhold under Hensyn til den Besættelse som har fundet Sted“ Stop Gennemførelse af denne Beslutning er den stadig gældende politiske Retningslinie og saa længe Landet styres af Kongen og af den af ham valgte og af Folket anerkendte Regering maa det kunne forventes af de udsendte Gesandter at de forbliver loyale mod dette Styre Stop Jeg er bemyndiget at meddele Dem at Hans Majestæt Kongen nærer denne Forventning overfor Dem og at Hans Majestæt dybt vilde beklage om denne Forventning blev skuffet Stop Deres Troskab mod Kongen og Deres Embedspligt opfylder De kun ved loyal Fortsættelse hittidige Tilstand Stop Jeg beder Dem nøje overveje foranstaaende og imødeser Deres telegrafiske Svar. Scavenius.

Udenrigsministeriet 372.

Underbilag 22.

Telefontelegram fra Gesandten i Stockholm.

Den 11. December 1941, Kl. 11.15.

Gesandtskabets 392 Følgende Telegram i Aftes modtaget fra Grev Reventlow afsendt 10 ds Citat Urgent yours 316 Please convey following to Minister for Foreign Affairs quote*) Efter nøje at have overvejet det i Udenrigsministeriets mig kommuniserede Telegram udtalte beder jeg om at maatte anføre følgende Kolon Den af mig hidtil fulgte Linie har jeg ledet af det Ønske jeg stedse har næret og altid vil nære om ikke at øge Vanskelighederne hjemme i Danmark gjort alt hvad der stod i min Magt for trods endog meget betydelige Vanskeligheder at fastholde saa længe som overhovedet muligt Stop Denne Linie var imidlertid efter den senest stedfundne Udvikling ikke længere gennemførlig Stop Jeg har ikke modtaget og heller ikke haft Grund til at befrygte Ordre som vilde bringe mig i Konflikt med min Stilling som Gesandt i Storbritannien Stop Dette har jeg ved enhver given Lejlighed med Styrke fremhævet baade overfor Engelske og Danske Stop Efter Undertegnelsen af Anti-Komintern-Pagten var Afsendelsen af mit første Telegram imidlertid en Nødvendighed Stop En offentlig Konstatation af, at jeg under de nuværende Omstændigheder ikke kan betragte mig som undergivet Ordre var ubetinget paakrævet som Grundlag for en fortsat Varetagelse af Danmarks materielle og immaterielle Interesser her i en Periode i hvilken de sædvanlige Relationer mellem Danmark og Storbritannien iøvrigt er afbrudt Stop Dersom en saadan offentlig Konstatation ikke var sket havde vi udsendte Embedsmænd i Storbritannien i Strid med vor Embedspligt maattet affinde os med at dette Grundlag svigtede Stop Min Beslutning blev truffet af Hensyn til Danmarks Interesser herefter samvittighedsfuld Overvejelse og med Tilslutning af samtlige udsendte Embedsmænd Stop Denne Beslutning ser jeg mig ikke i Stand til at frafalde hvor overordentligt dybt det end smerter mig om jeg derved skulde skuffe Hans Majestæt Kongens Forventning og hvor meget jeg end beklager ikke at kunne efterkomme et Paalæg fra det Ministerium som jeg har tjent i 33 Aar Stop Jeg beder indtrængende om at Hans Majestæt og den danske Regering vil tage i Betragtning at der for mig som virkende netop i dette Land gør sig andre Problemer gældende end for mine Kolleger i andre Lande og tillige at et fuldstændigt Grundlag for en endelig Bedømmelse ikke kan foreligge uden Kendskab til alle de Forhold som bør tages i Betragtning Stop Jeg beder endelig om at ogsaa dette Telegram uopholdeligt maa blive forelagt Hans Majestæt Kongen Unquote Please acknowledge receipt Reventlow Danish Minister Citatslut**)

Det foran omtalte Telegram Nr. 316 herfra til Gesandtskabet i London indeholdt Udenrigsministeriets Telegram 372 af 3. ds. til nærværende Gesandtskab.

Kruse 397.

*) Haster Deres 316 De bedes meddele Udenrigsministeren følgende Citat.

***) Citatslut De bedes anerkende Modtagelsen Reventlow Dansk Gesandt.

Telefontelegram til Det kgl. Gesandtskab i Stockholm.

Den 13. December 1941.

Bedes videresende følgende Telegram til Grev Reventlow:

„Den danske Regering som nøje har mærket sig Indholdet af Deres Telegram af 10. December paaskønner Deres Bestræbelser for at fastholde hidtil fulgte Linie og savner ingenlunde Forstaaelse for Deres betydelige Vanskeligheder og de særlige Forhold der gør sig gældende netop for Deres Posts Vedkommende Stop Ikke desto mindre kan man ikke være enig i at De har handlet rigtigt Stop Naar De henviser til at principiel Nægtelse adlyde Ordre herfra var nødvendig af Hensyn til Varetagelsen af Danmarks materielle og immaterielle Interesser maa hertil bemærkes at den alt andet overskyggende Interesse for vort Fædreland bestaar i at alle danske Borgere og da først og fremmest Embedsmændene hjemme og ude staa sammen i Enighed og Troskab om Kongen og den af ham udnævnte Regering til Styrkelse af Landets lovlige og traditionsmæssige Styre Stop Overfor Umuligheden af Fortsættelse hidtidige Tilstand burde De derfor efter Regeringens Opfattelse have draget den Konsekvens enten at lade det komme til Deres Afrejse paa engelsk Initiativ eller selv at søge Deres Afsked Stop Deres Ønske om ikke at øge Vanskelighederne herhjemme maatte føre direkte til denne Konsekvens Stop Det burde endnu ikke være sent for Dem at vælge denne Udvej Stop Gør De det ikke maa Regeringen paalægge Dem uopholdelig begive Dem til København for at aflægge Redegørelse for Deres Handlemaade efter Tjenestemandslovens Bestemmelser Stop Undladelse fra Deres Side af at efterkomme denne Hjemkaldelsesordre vil gøre det nødvendigt for Regeringen at indstille Dem til Afsked Stop Paa Baggrund af Deres udmærkede og højt paaskønnede 33 Aars Embedsgerning og Regeringens Overbevisning om Deres Motivets Renhed vilde det være Regeringen en Sorg dersom den maatte se sig nødsaget til at skride til sidstnævnte Løsning af denne for Landet saa betydningsfulde Sag Stop Deres telegrafiske Svar imødeses Stop Deres ovennævnte Telegram af 10. December er forelagt Hans Majestæt Kongen der har bifaldet Afsendelsen af nærværende Svartelegram.“

Etrangeres 386.

Telefontelegram fra det kgl. Gesandtskab i Stockholm.Modtaget den 25. December 1941 Kl. 11³⁰.

Følgende Telegram modtaget i Aftes fra Grev Reventlow, afsendt London 24. d. M.:

„Your telegram 319 and 324 received Stop Please convey following Ministry Foreign Affairs quote*) Jeg har modtaget Ministeriets Telegrammer af 13. og 15. d. M. og værdsætter meget den deri udtalte Forstaaelse af min særlige Stilling Stop Betydningen af de af Ministeriet anførte Betragtninger forstaaer jeg og den har hele Tiden staaet klart for mig, hvorom den Linie jeg har gennemført saavidt det var muligt bærer Vidnesbyrd Stop De i Ministeriets Telegram anviste Udveje vilde imidlertid medføre et Ophør af dansk diplomatisk Repræsentation i England paa et Tidspunkt hvor der paa Grund af de ekstraordinære Forhold findes Opgaver som denne Repræsentation i hvert Fald vil kunne arbejde for at søge løst i Danmarks Interesse Stop Jeg kan vedblivende ikke andet end anse det for min særlige Pligt med dette Maal for Øje at søge at muliggøre en saadan fortsat Repræsentation og maa derfor efter fornyet samvittighedsfuld Overvejelse og idet jeg gentager min dybe Beklagelse af ikke at kunne efterkomme et Paalæg fra min

*) Deres Telegrammer 319 og 324 modtaget Stop De bedes meddele Udenrigsministeriet følgende Citat.

Regering fastholde min Beslutning Stop Alle til London udsendte danske Embedsmænd har anmodet mig om at meddele, at de vedblivende er enige i denne Beslutning Stop En Ordre om at komme til København vil det under de nuværende ekstraordinære Forhold ikke være muligt at efterkomme Stop Det har stadig været og vil vedblivende være min Bestræbelse ikke at skabe forøgede Vanskeligheder for mit Fædreland Stop Det er mit inderlige Haab ved min Virksomhed i Fremtiden at kunne gøre en positiv Indsats i denne Retning Stop unquote Please acknowledge receipt Reventlow Danish Minister“*) De i Begyndelsen af Grev Reventlows Telegram citerede Telegrammer nærværende Gesandtskabs Numre 319 og 324 indeholdt henholdsvis Udenrigsministeriets Telegrammer hertil Nummer 386 og 387 Stop Afventer Instruktion vedrørende Spørgsmaalet om Telegrammets Modtagelse.

Kruse 414.

Underbilag 25.

Telefontelegram fra det kgl. Gesandtskab i Stockholm (Kammerherre Kruse).

Modtaget den 14. Januar 1942, Kl. 13,15.

Gesandtskabet har Dags Dato fra det kgl. Gesandtskab i London modtaget et saalydende Telegram:

„Your telegram 6 received. Please inform Ministry quote**) Under foreliggende ekstraordinære Forhold vil Hjemrejse ikke være mulig unquote Reventlow Danish Minister.“

Det i Telegrammet omtalte Telegram Nr. 6 fra nærværende Gesandtskab indeholdt det i Udenrigsministeriets Skrivelse 15 af 6. ds. omhandlede Telegram.

Kruse 17.

Underbilag 26.

Referat.

Efter at være blevet gjort bekendt med Indholdet af Grev Reventlows Telegram Nr. 14 af 14. d. M. til Gesandtskabet i Stockholm, meddelte Minister Barandon mig, at han ikke kunde anse Telegrammet for tilfredsstillende, idet der ikke i dette stod noget om, at Grev Reventlow havde indstillet sin Embedsvirksomhed, saaledes som forlangt af UM. Han maatte derfor anmode om, at vi sendte et nyt Telegram til Grev Reventlow, i hvilket vi bad ham bekræfte, at han havde indstillet sin Embedsvirksomhed, og samtidig oplyste, hvilken Dato han havde givet Foreign Office Underretning herom.

Jeg svarede, at jeg ikke kunde være enig med Hr. Barandon i, at Telegrammet var utilfredsstillende. Naar en Embedsmand som Grev Reventlow ganske kort svarede, at han havde modtaget vort Telegram, kunde man gaa ud fra som sikkert, at han ogsaa havde udført de deri indeholdte Ordre. Iøvrigt havde der jo ikke været nogen egentlig Embedsvirksomhed at nedlægge, idet de britiske Myndigheder, jfr. de i Afskrift vedlagte Telegrammer fra henholdsvis Grev Reventlow og Minister Monrad Hansen, allerede i April—Maj 1940 havde meddelt, at de ikke kunde anerkende Grev Reventlow i hans diplomatiske Egenskab, men kun af rene Courtoisie-Hensyn lod ham nyde godt af de diplomatiske Privilegier. Hans Virksomhed overfor det danske UM havde, saaledes som det var det tyske Gesandtskab bekendt, været af fuldstændig ubetydeligt Omfang og havde kun drejet sig om Oplysninger om Danske i England o. l.

*) Stop Citatslut De bedes anerkende Modtagelsen Reventlow Dansk Gesandt.

**) Deres Telegram 6 modtaget De bedes meddele Ministeriet Citat.

Jeg understregede derhos, at vi jo nu netop havde opnaaet, hvad vi havde en fælles Interesse i, nemlig at vi havde faaet Grev Reventlow draget nærmere til os og bort fra Bevægelsen „Det fri Danmark“ under Kauffmanns Ledelse. Vi havde her været ængstelige for, at den britiske Regering vilde have reageret i Anledning af Rappellen af Grev Reventlow. Dette var ikke sket, men hvis vi nu igen telegraferede, vilde vi kunne risikere, at den gode Ordning, der syntes opnaaet, gik i Stykker.

Sagen har derpaa saa godt som dagligt været drøftet mellem Minister Barandon og mig. Fra tysk Side har man til Stadighed hævdet, at der maatte foretages „noget“ overfor Grev Reventlow, idet det ikke vilde være muligt at faa Auswärtiges Amt til at lade sig stille tilfreds med det allerede modtagne Telegram. Man hævdede, at Grev Reventlow havde vist sig som en „ungehorsam“ Embedsmand ved at erklære, at han ikke vilde adlyde Ordre fra UM. Man kunde derfor ikke nøjes med en blot og bar Anerkendelse af Telegrammet, men maatte kræve udtrykkelig Besked om, hvad han havde gjort. Udtrykket „ungehorsam“ blev dog senere trukket tilbage, idet jeg heroverfor gjorde gældende, at man efter vor Opfattelse — en Opfattelse som jeg havde forstaaet ogsaa deltes fra tysk Side — ikke kunde tale om en ulydig Embedsmand, idet Grev Reventlow utvivlsomt havde handlet under et meget stærkt Tryk. Netop det Forhold, at han havde handlet under Tryk, havde jo bevirket, at man havde kunnet indskrænke sig til en Rappellering og ikke var gaaet til Afskedigelse.

Efter de paagældende Forhandlinger syntes det endelig Fredag den 16. Januar, som om der fra tysk Side var faldet Ro over Sagen. Imidlertid indeholdt svenske Blade for Lørdag den 17. Januar Meddelelser fra London, jfr. vedlagte Udklip, bl. a. fra Hr. Tillge-Rasmussen om, at Grev Reventlow havde vægret sig ved at rejse hjem, at han derpaa var blevet afskediget, at han havde sluttet sig til de afskedigede Gesandter, og at han med Hr. Kauffmann havde udvekslet Hilsner, i hvilke der var udtrykt Forhaabninger om et intimt Samarbejde. Disse Meddelelser blev straks samme Dag forelagt Hr. Barandon, der paa Basis af disse paany krævede, at der blev telegraferet til Grev Reventlow. Telegrammet kunde man give den Form, at man anmodede Greven om at fremkomme med et Dementi. Jeg anførte heroverfor, at Oplysningerne i de svenske Blade tildels var urigtige — Grev Reventlow var netop ikke blevet afskediget — og at de ikke havde Sandsynligheden for sig. Det var, som ogsaa Minister Barandon vidste, ikke første Gang, at der til den svenske Presse fra London var kommet Meddelelser om danske Forhold, der var fuldstændig grebet ud af Luften. Vor Gesandt i Stockholm, der lige var kommet paa Besøg, havde meddelt, at han for et Par Dage siden havde haft en Samtale med den svenske Udenrigsminister og med Kabinetsskretæren i Udenrigsdepartementet i Stockholm, og disse havde oplyst, at de fra den svenske Gesandt i London havde modtaget Underretninger, der gik ud paa, at Grev Reventlow gjorde sig de yderste Anstrengelser for at undgaa at skabe Vanskeligheder for den danske Regering, og at han søgte at indvirke beroligende paa de danske Kredse i Storbritannien, der var tilknyttet Danish Council.

Et Telegram til Grev Reventlow om Meddelelserne i den svenske Presse vilde, hvis det da overhovedet kom igennem den britiske Censur, kun kunne skabe fornyede Vanskeligheder.

Sagen er ogsaa drøftet mellem Minister von Renthe-Fink og Udenrigsministeren, der afviste Anmodningen om, at vi paany skulde telegrafere til Grev Reventlow. Minister Barandon er efter denne Samtale mellem Udenrigsministeren og Minister v. Renthe-Fink kommet tilbage til Sagen, idet han overfor mig har sagt, at det var Hr. v. Renthe-Finks Indtryk, at man herfra vilde overveje dog alligevel at sende et Telegram til Grev Reventlow. Jeg svarede, at det efter de Oplysninger, jeg havde fra Udenrigsministeren, maatte bero paa en Fejltagelse, idet vi netop havde forstaaet, at Sagen nu kunde betragtes som skrinlagt. Hvad man fra dansk Side havde lovet at overveje, var at udsende en Meddelelse til Offentligheden om Grev Reventlows Rappellering. Hr. Barandon er endnu et Par Gange kommet tilbage til Sagen, men i de sidste Par Dage synes det, som om at man fra tysk Side har opgivet at gaa videre i denne. En af Hr. Barandon i anden Anledning fremsat Bemærkning kunde tyde paa, at denne min Opfattelse er rigtig, og at Sagen kan betragtes som værende stillet i Bero.

28. Januar 1942.

Hv.

DET KGL. GESANDTSKAB
I STOCKHOLM

Den 7. Marts 1942.

Telefontelegram.

Gesandtskabet bedes afsende et saalydende Telegram til Grev Reventlow Citat Ifølge London Radio har De modtaget Hvervet som Ærespræsident for Danish Council i hvilket Gustav Rasmussen samtidig er indtraadt som Medlem af Arbejdsudvalget Stop Indberet telegrafisk om denne Meddelelse er rigtig Stop I bekræftende Fald vil Regeringen ikke længere kunne undgaa at afskedige Dem og Gustav Rasmussen Stop Samtlige andre udsendte Tjenestemænd ved Gesandtskabet og Generalkonsulatet maa hver især afgive Erklæring om at de loyalt underordner sig den danske Regering og retter sig efter Udenrigsministeriets Instruktioner da de i modsat Fald ikke vil kunne undgaa at blive afskediget uden Pension Stop Telegramsvar over Stockholm.

Etrangères 70.

Telefontelegram fra det kgl. Gesandtskab i Stockholm.

Modtaget den 13. Marts 1942, Kl. 18.

D. D. modtaget følgende Telegram fra London:

Citat begynder Your telegram 7th March received please convey following to Danish Foreign Ministry quote*) Meddelelsen om, at jeg har overtaget Hvervet som Ærespræsident for Sammenslutningen af frie Danske i Storbritannien og Nordirland og om Gustav Rasmussens Valg til Medlem af det Danske Raad og Indtræden i Arbejdsudvalget er rigtig Stop Dette Skridt har Gustav Rasmussen og jeg ment at burde tage i Medfør af den os paahvilende Pligt til fortsat at tjene Danmarks Interesser her, omend vi ikke kunde bortse fra den Mulighed, at det under de nuværende for vort Land saa vanskelige Forhold kunde blive nødvendigt for den kgl. Regering at tage Afstand derfra Stop Enhver, der kender vor Hengivenhed overfor den Udenrigstjeneste, vi begge saa længe har tilhørt, vil forstaa vore Følelser ved at modtage vor Afsked, men vi nærer Fortrøstning til, at det vil blive erkendt, at Forudsætningerne for en endelig Bedømmelse af vor Handlemaade ikke foreligger, før der kan gøres fuld Rede for alle de Forhold, der bør tages i Betragtning Stop Den Opfattelse, som jeg gav Udtryk for i Gesandtskabets Telegram Nr. 485 deles fremdeles af Aagaard, Knuth, Moltesen, Rottbøll og Stenderup, som derfor fastholder deres ifølge Gesandtskabets Telegram Nr. 489 tagne Standpunkt Stop I fuld Loyalitet overfor vort Fædreland føler de sig værdige til den samme Tillid, som er skænket dem gennem mange Aars pligtro Tjeneste Stop og selv om de — i Forstaaelse af foreliggende Vanskeligheder — maatte være nødsaget til nu at bøje sig for disses uundgaaelige Konsekvenser, vil de ikke uden Indsigelse akceptere Afskedigelsen fra en Tjeneste, som de sætter en Ære i at tilhøre Stop De føler det som deres Pligt fortsat efter bedste Evne at arbejde for Danmarks Interesser i Storbritannien Stop unquote Please acknowledge receipt.**)

Reventlow Danish Minister Citatslut

Det i oven citerede Telegram nævnte Telegram af 7. ds. herfra indeholdt Udenrigsministeriets Telegram Nr. 70 af s. D. til nærværende Gesandtskab Stop De citerede Telegrammer fra Gesandtskabet i London Nr. 485 og Nr. 489 er indsendt til UM. med henholdsvis nærværende Gesandtskabs Telegram Nr. 385 af 1. December 1941 og Telegram Nr. 386 af 2. December 1941.

Torp-Pedersen 74.

*) Deres Telegram 7. Marts modtaget De bedes meddele det danske Udenrigsministerium Citat.
**) Citatslut Modtagelsen bedes anerkendt.

10.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 29. Juni 1946.

*Til den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.*

Under Henviſning til Kommissionens Skrivelse af 26. Juni 1946 fremsender Udenrigsministeriet hoslagt Afskrift af Indberetning Nr. XXVIII af 17. April 1940 fra den kgl. Gesandt i Berlin*) samt af Udenrigsministeriets Telegram af 6. Maj 1940 til Gesandter og udsendte Konsuler i neutrale Lande.

P. M. V.

E. B.

F. Schön.

Telegram til Gesandtskaber og udsendte Konsulater i neutrale Lande.

Den 6. Maj 1940.

Den 10. April er det danske Ministerium blevet udvidet saaledes, at det nu tæller Repræsentanter for alle de fire store politiske Partier stop Der er saaledes skabt det bredest mulige Grundlag for Styrelsen af Landets Anliggender under de nuværende Forhold stop

Den tyske Regering erklærede ved de tyske Troppers Indmarch, at den ikke havde til Hensigt „at antaste Kongeriget Danmarks territoriale Integritet og politiske Uafhængighed nu eller i Fremtiden“, den anerkender Danmarks principielt neutrale Holdning og den forsikrer, at den ikke har til Hensigt at benytte dansk Omraade som Operationsbasis mod England, saalænge den ikke tvinges dertil ved Foranstaltninger fra Englands og Frankrigs Side stop

Paa dette Grundlag har de to Regeringer opnaaet en Forstaaelse om et oprigtigt og loyalt Samarbejde til Løsning af alle Opgaver, der opstaar af den ny Situation stop Der bestaar i den danske Regering og i Rigsdagen Enighed om, at et godt og forstaaelsesfuldt Samarbejde med de tyske Repræsentanter er i Danmarks Interesse stop Den danske Regering har Ledelsen af alle Forhold i Landet stop Saavidt Hensynet til de tyske Troppers Sikkerhed under deres Ophold i Landet kræver det, vil der blive truffet Særaftaler med de tyske Myndigheder stop

I Overensstemmelse med Kongens og Regeringens Proklamation til Folket af 9. April medvirker de danske Embedsmænd til den bedst mulige Gennemførelse af Samarbejdet med de tyske Myndigheder stop Dette forudsætter gensidig Hensyntagen og Forstaaelse stop Behandlingen af alle betydeligere eller principielle Spørgsmaal formidles gennem Udenrigsministeriet stop Der hersker stadig fuldkommen Ro og Orden i Landet stop Det dansk-tyske Forhold har saaledes helt igennem udviklet sig godt, og der bestaar paa begge Sider Ønske om, at denne gode Udvikling maa fortsætte stop

Det er den danske Regering bekendt, at der cirkulerer Rygter, som skildrer Forholdene i Strid med Sandheden stop Gesandtskaberne og Konsulaterne anmodes om at modarbejde disse Rygter i Overensstemmelse med det ovenfor bemærkede stop

*) jfr. nedenfor A. Nr. 00.

Den Afbrydelse af Handelsforbindelsen over Nordsøen og Atlanterhavet, som Forholdene har medført for Danmark som for andre nordiske Lande, kræver en stor Omlægning af dansk Udenrigshandel stop Ved de sædvanlige Kvartalsforhandlinger i det dansk-tyske Regeringsudvalg, i Dagene fra 18. til 20. April, i København er der opnaaet Enighed om at søge Landbrugseksporten til Tyskland saaledes udvidet, at Danmark derigennem kan finde Afsætning for sin Overskudsproduktion af disse Varer; i denne Uge vil Forhandlingerne blive fortsat i Berlin med det Formaal at tilvejebringe en saavidt mulig tilsvarende Forøgelse af de Varer, der tilføres Danmark fra Tyskland stop Forhandlingerne finder Sted med de samme tyske Forhandlere som tidligere stop Fra tysk Side bestræber man sig for indenfor det Muliges Grænser at tage Hensyn til de danske økonomiske Behov stop

Det vil imidlertid være nødvendigt samtidig at optage Forhandlinger med en Række neutrale Lande om Ordningen af Betalingsforholdene og om Befæstelse og Udvidelse af Samhandelen for de Landes Vedkommende, hvor Transportforholdene ikke hindrer det stop Nærmere Instruks herom vil snarest tilgaa de paagældende Repræsentationer stop For nogle Landes Vedkommende er det Hensigten at udsende Handelsdelegationer stop Bekræft telegrafisk Modtagelse

Etrangères

11.

**Uddrag af Rapportafhøring af den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede
Cecil v. Renthe-Fink. (13. August 1946).**

.....

2. Über die Beziehungen zu den dänischen Gesandten im neutralen Ausland erklärt v. Renthe-Fink, dass Berlin für diese Frage grosses Interesse ziegte, und auf Grund von Instruktion aus Berlin hatte v. Renthe-Fink sehr dringend auf eine Erwähnung der Zusammenarbeit mit den deutschen Behörden als »vertrauensvoll« bestanden.

2. Med Hensyn til Forholdet over for de danske Gesandter i det neutrale Udland forklarer v. Renthe-Fink, at Berlin viste stor Interesse for dette Spørgsmaal, og paa Grund af Instruktioner fra Berlin havde v. Renthe-Fink meget indtrængende insisteret paa, at Samarbejdet med de tyske Myndigheder skulde anføres som »tillidsfuldt«.

.....

12.

Kammerherre Zahles Indberetning Nr. XL af 3. Juni 1940 vedrørende de danske Myndigheders Holdning, modtaget i Udenrigsministeriet den 4. s. M.

Berlin, den 3. Juni 1940.

Med Kurer.

Hr. Udenrigsminister

Dr. phil. P. Munch,

Udenrigsministeriet.

Nedenfor vil jeg tillade mig at fremkomme med nogle Betragtninger, som sikkert ikke er det Kgl. Udenrigsministerium eller andre højere danske Myndigheder fremmede, men som dog mulig kan være af særlig Interesse, fordi de fremkomme med en vis Afstand, og derfor er mindre paavirket af en Atmosfære, der let kan fremkaldes af uundgaaelige daglige Vanskeligheder og Differencer.

Hr. Ministeren vil erindre, at jeg under mit sidste Ophold i København paa Foranledning af Hr. v. Renthe-Fink havde en længere Samtale med ham, med Indholdet af hvilken jeg mundtlig straks gjorde Dem bekendt. Gesandten anerkendte vel i det store og hele den Holdning, der vises overfor de tyske Besættelsesorganer, saavel af Myndighederne, som af Befolkningen, men lagde ikke overfor mig Skjul paa, at det forekom ham, at man noget for stærkt fra dansk Side betonedede, at denne Holdning var nødtvungen og egentlig slet ikke gav Udtryk for en Forstaaelse af »den Beskyttelse og Sikkerhed«, der ydedes Danmark. Hvorfor kunde man fra dansk Side ikke følge en Linje, der dog til en vis Grad gav Udtryk for et Samarbejde i Danmarks velforstaaede Interesse? Det var ikke vanskeligt for mig at give Udtryk for de Vanskeligheder, som en saa ekstraordinær Situation maatte medføre, men jeg havde det Indtryk, at mine Bemærkninger ikke var i Stand til at overbevise Gesandten om, at det ikke var ønskeligere at forsøge paa at afspænde Stemningen og i nogen Grad ændre den Atmosfære, i hvilken Samarbejdet nu engang maa finde Sted. (En enkelt Bemærkning fra min Side syntes dog at blive paaagtet, nemlig min Udtalelse om, at Tilliden maatte være gensidig og i hvert Fald paa et Punkt skortede det paa denne Tillid fra tysk Side, nemlig med Hensyn til Postforbindelsen, hvis nuværende Tilstand virkede irriterende og sinkende, ikke mindst paa mit Forretningsomraade. Hr. v. Renthe-Fink syntes at indrømme dette og udtalte noget om at ville søge at naa til en modus vivendi, til hvilken jeg dog indtil videre intet har mærket).

Efter at jeg er vendt tilbage hertil, er visse Udtalelser kommet mig for Øre, der gaar i samme Retning som Hr. v. Renthe-Finks. Jeg understreger dog straks, at disse ikke er fremkommet fra nogen overordnet Side, og heller ikke direkte eller indirekte hidrører fra det tyske Udenrigsministerium. Disse Udtalelser gaa ud paa, at der mest fra underordnede danske Myndigheders Side under det uundgaaelige Samarbejde udvises en Passivitet eller i hvert Fald en Recalcitrans, der i det lange Løb tager Humøret fra de tyske Myndigheder, der selv mener at møde den bedste Vilje og saa stor Hensynsfuldhed, som Omstændighederne tillade. Jeg er ikke i Stand til at bedømme, hvorvidt dette tyske Indtryk er begrundet, men rent bortset herfra, er det vistnok uomtvisteligt, at det findes. I det lange Løb vil dette ikke kunne undgaa at fremkalde unødvendige Gnidninger og skabe en Atmosfære, som ikke alene er lidet ønskeligt i Øjeblikket, men som kan medføre Konsekvenser ogsaa for Fremtiden.

Det er naturligvis ikke min Hensigt at prædike Fejghed eller betingelsesløs Parering af Ordre, men jeg kan ikke overse Betydningen af, at Situationens Bitterhed ikke for stærkt accentueres.

De overordnede danske Myndigheder indser antagelig tilfulde dette og handler derefter, men denne Forstaaelse er mulig ikke stærk nok hos de underordnede Organer. For Danmark maa det dog i første Række være af Betydning, at Landet snarest muligt erholder sin fulde Handlefrihed uden *blivende* Indskrænkninger. Men Faren for mulige Forholdsregler *udover den nuværende Situation* stiger med et Indtryk fra tysk Side af Uvilje. Det er ogsaa — som en tysk Formening — kommet mig for Øre, at det danske Folk for en Del skulde tro, at visse fra Regeringens Side foretagne Foranstaltninger, f. Eks. Alkoholordningen og Indskrænkningen af Forsamlingsfriheden skulde være dikteret af tyske Direktiver, hvilket, saavidt mig bekendt, ikke er Tilfældet. Det rigtige Forhold burde i saadanne Tilfælde straks klarlægges.

Selvom de Udtalelser, der ogsaa fra tysk militært Hold høres med Hensyn til Belgiernes Konges Mod, er meget stærke, hører man dog ogsaa Udtalelser fra disse Hold, der parallelerer Danmarks og Belgiens Holdning og understreger dennes Betydning for den kommende Efterkrigs-Ordning. En saadan Stemning bør udnyttes.

Jeg kan ikke tænke mig andet end, at de sidste Maaneders Forløb maa have haft en betydelig Indflydelse paa det danske Folk i realpolitisk Retning. Begivenhederne taler et ret tydeligt Sprog. Det er dog muligt, at denne realpolitiske Instilling mere findes hos Folkets store Masse end hos Overklassen og de Kredse, der almindeligvis betegnes som »Intelligensen«. Og disse sidste vejer vel endnu noget mere end Menigmands.

Jeg skal selv i dette Øjeblik ikke udtale mig om, hvilket Enderesultat Krigen faar. Kun hvis den sluttes i det kommende Efteraar, synes en tysk Sejr saa temmelig givet. Men selv om Krigen trækker ud, vil Stillingen for Danmark næppe i Fremtiden muliggøre en tilsyneladende Balancepolitik. Et parti remis vil aabne for et Chaos, hvor ingen forudgaaende Beregning er mulig.

Jeg tør anmode Hr. Ministeren at tilgive mig Fremsættelsen af disse Betragtninger. De er ikke dikteret af nogen ensidig Orientering, men kun af den varmeste Følelse for vort Fædrelands Skæbne og Værdighed i Nutid og Fremtid.

Denne fortrolige Beretning, af hvilken 3 Gennemslag medfølger, afsendes ved første Kurerlejlighed.

Jeg har den Ære at forblive med den mest udmærkede Højjagtelse

Hr. Udenrigsministerens ærbødigste

sign. **Herluf Zahle.**

13.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 30. April 1948.

5 Bilag.

Til

Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

I Skrivelse af 26. Februar 1948 har Kommissionen under Henvisning til Udenrigsministeriets Skrivelse af 31. August 1945, hvormed fremsendtes et af Ministeriet udarbejdet Memorandum vedrørende Forholdet til Gesandterne i den frie Verden i Perioden 9. April 1940 til Udgangen af 1941, anmodet om at faa tilstillet de nærmere Begrundelser, der fra tysk Side overfor den daværende danske Regering maatte være givet til Understøttelse af Kravene om Afskedigelse af de danske Gesandter, der ikke vilde indordne sig under den førte Udenrigspolitik.

Saaledes foranlediget meddeler Udenrigsministeriet, at man efter en fornyet Gennemgang af Ministeriets herhørende Akter maa henvise til de Oplysninger, der indeholdes i det med ovennævnte Skrivelse af 31. August 1945 fremsendte Memorandum og de dermed fulgte 28 Bilag, idet man til Fuldstændiggørelse af den med nævnte Memorandum fulgte Bilagssamling yderligere fremsender de nedenangivne som Bilag 10b, 10c, 11b, 12b og 24b betegnede Afskrifter af herberoende Aktstykker:

- Bilag 10 b og 10c Notiser af 16. Maj og 6. Juni 1940 fra det daværende tyske Gesandtskab i København vedrørende daværende Chargé d'Affaires i Teheran A. Fensmark.
- Bilag 11b og 12b Aktnotitser af 16. Juli 1940 og 29. Maj 1941 vedrørende Hr. Fensmark.
- Bilag 24b Referatet af 2. Januar 1942 af en Samtale mellem den daværende Chef for Udenrigsministeriets politisk-juridiske Afdeling og en Embedsmand fra det tyske Gesandtskab vedrørende Spørgsmaalet om Afskedigelse af den danske Gesandt i London, Lensgreve E. Reventlow.

Udover det saaledes fremsendte Materiale ses der ikke i Udenrigsministeriets Arkiv at foreligge Akter, der kan tjene til Belysning af det af Kommissionen stillede Spørgsmaal.

Gustav Rasmussen.

AFSKRIFT

NOTIZ

Der Dänische Gesandte in Teheran, Herr Fensmark, hat eine offizielle Einladung des Deutschen Gesandten zu einem Diplomaten-Empfang am 1. Mai völlig ignoriert.

Im Gegensatz zu allen übrigen neutralen diplomatischen Vertretern in Teheran, hat es die Dänische Gesandtschaft ferner unterlassen, am 1. Mai zu Ehren des Deutschen Nationalfeiertages zu flaggen.

Dagegen hatte die Dänische Gesandtschaft am 2. und 3. Mai, d.h. am irakischen Nationalfeiertag und am Feiertag des ehemaligen polnischen Staates geflaggt. Herr Fensmark hat ausserdem an verschiedenen Empfängen besw. kirchlichen Feiern aus Anlass der letztgenannten Nationalfeiertage teilgenommen.

Es darf dringend gebeten werden, dass der Dänische Gesandte in Teheran unverzüglich zur telegrafischen Berichterstattung aufgefordert und mit strenger Weisung für sein zukünftiges Verhalten versehen wird.

Kopenhagen, den 16. Mai 1940.

Oversættelse af Notits af 16. Maj 1940 fra det tyske Gesandtskab i København.**Notits.**

Den danske Gesandt i Teheran, Hr. Fensmark, har fuldstændig ignoreret en officiel Indbydelse fra den tyske Gesandt til en Diplomatomtagelse den 1. Maj.

I Modsætning til alle andre neutrale diplomatiske Repræsentanter i Teheran har det danske Gesandtskab endvidere undladt at flage den 1. Maj i Anledning af den tyske Nationaldag.

Derimod flagede det danske Gesandtskab den 2. og 3. Maj, d.v.s. paa den irakske Nationaldag og paa den tidligere polske Stats Nationaldag. Hr. Fensmark har endvidere deltaget i forskellige Modtagelser henholdsvis kirkelige Højtideligheder i Anledning af sidstnævnte Nationaldag.

Man anmoder indtrængende om, at den danske Gesandt i Teheran ufortøvet maa blive opfordret til at aflægge telegrafisk Beretning, og at han bliver forsynet med strenge Forskrifter for sin fremtidige Optræden.

København, den 16. Maj 1940.

AFSKRIFT

NOTIZ

Mit einer Notiz vom 16. Mai ds. Js. wurde dem Königlich Dänischen Aussenministerium zur Kenntnis gebracht, dass der Dänische Gesandte in Teheran, Herr Fensmark, den deutschen Nationalfeiertag am 1. Mai ostentativ ignoriert, dagegen den irakischen Nationalfeiertag am 2. Mai und den Feiertag des ehemaligen polnischen Staates am 3. Mai betont wahrgenommen hat.

Am 20. Maj ds. Js. forderte das Königlich Dänische Aussenministerium seinen Gesandten in Teheran erstmalig telegrafisch zur Berichterstattung auf. Da bis zum 30. Mai ds. Js. eine Antwort noch nicht eingegangen war, wurde der Königlich Dänische Gesandte in Teheran an diesem Tage erneut zur sofortigen telegrafischen Berichterstattung angewiesen.

Auch dieser Aufforderung ist der Gesandte nicht nachgekommen, sondern hat sich in einem Drahtbericht, der in Kopenhagen am 3. oder 4. Juni eingegangen sein dürfte, auf die Meldung beschränkt, dass ein Bericht (offenbar ein Schriftbericht) abgegangen sei. Ein solcher Bericht könnte hier bestenfalls in einigen Wochen erwartet werden.

Es darf daher folgendes bemerkt werden:

Es kann deutscherseits nicht hingenommen werden, dass der Königlich Dänische Gesandte in Teheran einer telegrafischen Rechtfertigung wegen des ihm zum Vorwurf gemachten deutschfeindlichen Verhaltens systematisch ausweicht. Obwohl seit der deutschen Beschwerde bereits drei Wochen verstrichen sind, ist das Königlich Dänische Aussenministerium noch nicht in der Lage, eine Erklärung für das Verhalten des Gesandten, das im Gegensatz zu den ihm vom Königlich Dänischen Aussenministerium erteilten Weisungen steht, zu geben. Deutscherseits muss aber auf eine alsbaldige Erledigung gedrungen werden.

Es darf daher die dringende Bitte ausgesprochen werden, dass der Königlich Dänische Gesandte in Teheran seitens des Aussenministerium noch heute erneut angewiesen wird, den angeforderten telegrafischen Bericht unverzüglich zu erstatten.

Kopenhagen, den 6. Juni 1940.

ad Underbilag 2.

Oversættelse af Notits af 6. Juni 1940 fra det tyske Gesandtskab i København.

Notits.

Ved en Notits af 16. Maj d. A. blev det kgl. danske Udenrigsministerium gjort bekendt med, at den danske Gesandt i Teheran, Hr. Fensmark, demonstrativt havde ignoreret den tyske Nationaldag den 1. Maj, medens han derimod paa paa-faldende Maade havde været opmærksom paa den irakske Nationaldag den 2. Maj og den tidligere polske Stats Nationaldag den 3. Maj.

Den 20. Maj d. A. opfordrede det kgl. danske Udenrigsministerium første Gang telegrafisk sin Gesandt i Teheran til at aflægge Beretning. Da der indtil den 30. Maj d. A. endnu ikke var indgaaet noget Svar, blev det nævnte Dato paany paa-lagt den kgl. danske Gesandt i Teheran straks telegrafisk at aflægge Beretning.

Heller ikke denne Opfordring har Gesandten efterkommet, hvorimod han i en telegrafisk Indberetning, der turde være indgaaet til København den 3. eller 4. Juni, har indskrænket sig til at meddele, at en Indberetning (tydeligvis en skriftlig Indberetning) er afgaaet. En saadan Indberetning vilde i bedste Fald kunne ventes her om nogle Uger.

Man tør derfor bemærke følgende:

Fra tysk Side kan man ikke erklære sig tilfreds med, at den kgl. Gesandt i Teheran systematisk undviger en telegrafisk Retfærdiggørelse af den ham bebrejdede tyskfjendtlige Optræden. Skønt der allerede er hengaaet 3 Uger siden den tyske Besværing, er det kgl. danske Udenrigsministerium endnu ikke i Stand til at give en Forklaring paa Gesandtsens Optræden, der staar i Modsætning til de ham af det kgl. danske Udenrigsministerium meddelte Ordre. Fra tysk Side maa man imidlertid forlange en snarlig Afgørelse af Sagen.

Man tør derfor indtrængende anmode om, at det endnu i Dag paany af Udenrigsministeriet maa blive paalagt den kgl. danske Gesandt i Teheran ufortøvet at aflægge den forlangte telegrafiske Beretning.

København, den 6. Juni 1940.

Underbilag 3.

AFSKRIFT

Ifølge Meddelelse fra Hr. v. Mitis havde Gesandtskabet her fremsendt til Berlin en Oversættelse af Fensmarks telegrafiske Indberetning med Tilføjelse, at Udenrigsministeriet vilde sende ham et Telegram, hvori det paalagdes ham

1. at følge den almindelige politiske Linje, som var angivet i Udenrigsministeriets Telegrammer,
2. at gøre den tyske Gesandt en Undskyldning,
3. at iagttage en fuldt ud neutral Holdning.

Dette tilfredsstillede ikke Berlin, som forlangte hans Afsked og Udsendelse af en anden Gesandt, som var rede til at medvirke til godt tysk-dansk Samarbejde. Gesandtskabet var endeligt blevet instrueret om at indberette, hvad der blev foretaget i Sagen af den danske Regering.

Den 16. Juli 1940.

sign. **PS**

AFSKRIFT

Notits.

Gesandt von Kotze meddeler, at det skyldes en Fejltagelse, naar Minister v. Renthe-Fink tidligere havde sagt, at Fensmark havde været paa Lykønskingsbesøg paa det polske *Gesandtskab*. Det var en Messe i en Kirke, han havde været til paa Polens Nationaldag. — De diplomatiske Repræsentanter for England, Sverige, Finland, de orientalske Lande (og muligt flere Lande) havde overværet denne Messe, men den franske Gesandt havde haft den fornødne Takt til *ikke* at gaa. Fensmarks Fremmøde ved denne Messe betegnede Hr. Kotze som et »Rückfall«, men han ønskede ikke, at der i den Anledning blev givet Fensmark nogen Repri-mande. Derimod vilde man fra tysk Side finde det ønskeligt, om Fensmark snart blev »rutinemæssigt« ombyttet med en anden Tjenestemand. (Hr. Kotze nærede dog nogen Frygt for, at det muligvis kunde blive vanskeligt at faa Agrément for en ny Mand i Teheran og Bagdad).

Den 29. Maj 1941.

sign: **Sv.**

AFSKRIFT

Referat.

Under den Samtale, i hvilken jeg gjorde Baron v. Mitis bekendt med Indholdet af Grev Reventlows Telegram af 24. f. M. til Gesandtskabet i Stockholm, kom jeg ind paa Spørgsmaalet om, hvorvidt der ikke under Hensyn til Grev Reventlows særlige Stilling og til, at han utvivlsomt handlede under engelsk Tryk, maatte kunne træffe en Ordning, saaledes at Grev Reventlow og med ham de til London udsendte Tjenestemænd undgik Afskedigelse, men at man fandt en anden Ordning, eventuelt saaledes at de paagældende alene blev suspenderede. Baron v. Mitis lovede at tage dette Spørgsmaal op med den tyske Gesandt og har Tirsdag Aften den 30. f. M. meddelt, at Sagen har været indgaaende overvejet af Gesandten, og at man mente at kunne gaa ind paa en Ordning efter følgende Linier: I Kongens Navn anmodes Grev Reventlow telegrafisk om for sit og sit Personales Vedkommende straks at ville indstille Embedsvirksomheden (Amtstätigkeit). Grev Reventlow skulde derhos — ligeledes i Kongens Navn — beordres til, saasnart Forholdene maatte tillade det, at afrejse sammen med sit Personale via Lissabon.

Grev Reventlow skulde endelig underrettes om, at Kongen havde sat sig i Forbindelse med Kongen af England for at meddele denne, at Grev Reventlow var blevet rappelleret.

Grev Reventlow skulde telegrafisk anerkende Modtagelsen af Telegrammet.

Samtidig med Telegrammet til Grev Reventlow skulde Rappelskrivelsen herfra tilstilles den britiske Gesandt i Stockholm til videre Befordring til dens høje Bestemmelse.

Baron v. Mitis, der havde skrevet foranstaaende Punkter ned paa et Stykke Papir, som han holdt sig til under Samtalen, sluttede med at udtale, at Grev Reventlows Afskedigelse, saafremt man gik frem efter foranstaaende, ikke for Øjeblikket var »vordringlich«, men maatte afhænge af hans Reaktion. (»Die Entlassung war im Moment nicht vordringlich, musste aber von der Reaktion abhängen«).

Den 2. Januar 1942.

sign: **Hv.**

14.

NØDDEBO PR. FREDENSBORG

Den 26. Juli 1945.

Til den Parlamentariske Kommission til Undersøgelse af Begivenhederne den 9. April 1940 etc.

Herved tillader jeg mig til Belysning af Udenrigsminister Scavenius' Embedsførelse at fremsende Genpart af en Skrivelse, jeg har rettet til Udenrigsminister Christmas Møller angaaende min Afskedigelse fra Udenrigstjenesten.

Dersom Kommissionen maatte ønske yderligere Oplysninger om denne Sag eller iøvrigt om, hvad der er mig bekendt fra min Tjenestetid i Udenrigsministeriet, er jeg selvfølgelig rede til naar som helst at give Møde for Kommissionen.

Ærbødigst

P. Skov,
thv. Gesandt.

P. T. NØDDEBO PR. FREDENSBORG

*Den 9. Juni 1945.**Til Udenrigsministeriet.*

Da den af Udenrigsminister Scavenius foretagne Afskedigelse af mig efter min Mening er ulovmedholdelig og ikke kan eller bør staa ved Magt, tør jeg udbede mig en Udtalelse i Sagen fra det kgl. Ministerium, for at jeg kan træffe mine videre Beslutninger derefter.

Jeg skal tillade mig kortelig at anføre de Argumenter, hvorpaa jeg støtter min Opfattelse, idet jeg udelader Sagens politiske Baggrund, undtagen for saa vidt den er uundværlig til Forstaaelse af Begivenhederne.

Ved min Hjemkomst fra Polen stillede jeg mig selvfølgelig til Ministeriets Disposition og arbejdede for Pressebureauet med at gennemlæse Bøger. Efter det tyske Overfald paa Danmark fik jeg mere regelmæssigt Arbejde i Ministeriet, idet den tyske Diplomat, som skulde kontrollere Forretningsgangen og gennemse al ind- og udgaaende Post, tilfældigvis ofte sammen med sin Chef Grev Brockdorff-Rantzau havde været min Gæst i Moskva og bad om at faa mig tilforordnet som den, der skulde forelægge ham Posten og give ham de fornødne Forklaringer. Dette Hverv paatog jeg mig, idet jeg dog selvfølgelig kun gav ham saadanne Oplysninger, som det var umuligt at forholde ham. Uden for Ministeriet nægtede jeg bestemt at have noget som helst at gøre med Tyskerne, kun en enkelt Gang blev jeg meget mod min Vilje lokket til at gaa med til en selskabelig Sammenkomst. Denne Opførsel, som stod i Modstrid med mange Kollegers, vakte formodentlig Tyskernes Mishag, men i øvrigt forløb min Forbindelse med dem fuldkommen korrekt fra begge Sider, og jeg medvirkede i Samarbejdspolitikken saa længe det syntes mig muligt.

Desuden blev det af Ministeriet betroet mig at fungere som midlertidig Afdelingschef for Sager vedrørende de neutrale Lande, hvilket i Praksis især vilde sige Sverige og de Forenede Stater. Under dette Arbejde søgte jeg stadig at fremhæve Nødvendigheden af den Holdning, Minister Kauffmann indtog, og at dæmpe den Indignation, som i Udenrigsministeriet herskede mod ham personlig og mod hans Politik. Samtidig gik mine Bestræbelser ud paa ved enhver Lejlighed at faa de Beslutninger, som vedtoges for at imødekomme Tyskerne, affattet og gennemført paa en saadan Maade, at de ikke kom til at volde os større Skade hos de Allierede end uundgaaeligt. Det viste sig dog umuligt at finde Ørenlyd for denne Betragtningmaade.

Da Udenrigsministeriets Direktør, Hr. Mohr udnævntes til Gesandt i Berlin og erstattedes af Hr. Svenningsen, forandredes min Stilling i Ministeriet. Den nye Direktør ønskede ikke min Nærværelse ved de daglige Embedsmandsmøder til Drøftelse af de løbende Sager. Jeg maatte da erklære, at under disse Omstændigheder kunde jeg ikke længere fungere som liaison officier over for Tyskerne, idet jeg ikke vilde være tilstrækkelig underrettet om, hvad der foregik i Ministeriet.

Da jeg saaledes var arbejdsløs, foreslog man mig, at jeg skulde genoptage mit Arbejde i Censuren. Dette gik jeg ind paa, idet jeg dog over for Kontorchef Eskelund udtrykkelig erklærede, at jeg vilde læse fremmede Bøger, give Referat og Uddrag af dem samt Oplysninger om Forfatteren etc., men ikke ansaa mig for kompetent til at udtale nogen Dom over, hvilke Bøger der burde forbydes, idet jeg ikke kunde sætte mig ind i den tyske Opfattelse heraf. Kontorchefen gik uden Indvendinger ind herpaa. Senere afleverede jeg kun Referater, men modtog aldrig nogen som helst Instrukser fra ham og havde overhovedet ingen Forbindelse med ham. Den 14. Juli 1942 tilstillede han mig — og de to andre Medarbejdere i Bogcensuren — et Cirkulære, hvorved det blev paalagt os

at afgive Indstilling, om en gennemlæst Bog skulde tillades eller forbydes „i Henhold til de ved Praksis fastlagte almindelige Retningslinier“, som dog aldrig var blevet meddelt Medarbejderne og formodentlig stadig skærpedes efter de tyske Krav.

Dette Cirkulære nægtede jeg at efterkomme under Henviſning til den tidligere trufne Aftale. Derefter fik jeg en Skrivelse fra Udenrigsminister Scavenius af 9. September 1942, hvorved jeg beordredes til at efterkomme Cirkulæret. I Svar herpaa meddelte jeg, at jeg ikke kunde fortsætte dette Arbejde, idet jeg maatte anse det for uforeneligt med min Embedsstilling at være beskæftiget med Affattelse af Indstillinger til en Kontorchefs Afgørelse.

Resultatet heraf blev en Række Konferencer med Ministeriets Direktør og Chefen for Administrationskontoret. Man ønskede, at jeg skulde tage min Vægning tilbage, paa kaldte min Loyalitet over for mine Kolleger og fremhævede, at naar jeg havde været villig til at medarbejde i Bogcensuren, kunde det ikke gøre nogen væsentlig Forskel, om jeg afgav en Indstilling eller blot et Referat. Hertil svarede jeg, at enhver Samarbejds politik maatte have sin Grænse, selv om den var vilkaarligt valgt, og at jeg ikke kunde strække mig længere.

Den naturlige Løsning af Vanskelighederne vilde jo have været den, at jeg, da min Post i Warszawa var ophørt, gik paa Ventepenge i Henhold til Tjenestemandsløvens Bestemmelser. Dette vilde eller kunde Ministeriet dog ikke tilbyde mig. Man foreslog mig at gaa uden for Nummer, men dette krævede en Ansøgning fra min Side og vilde have stillet mig ganske uden Indtægt.

Administrationskontorets Chef drøftede med mig Muligheden af at finde et andet Arbejde for mig i Ministeriet, men der kunde ikke være Tale om at finde nogen Stilling, der svarede til min Anciennitet eller Tjenesteklasse, og efter mine Erfaringer hidindtil var det ikke muligt at forudse et frugtbart Samarbejde. Ethvert Forsøg, jeg havde gjort paa at paavirke Afgørelserne i den Retning, som jeg mente var den rigtige, havde vist sig forgæves, og jeg havde overhovedet ikke længere, efter at være bleven udelukket fra Embedsmandsmøderne, nogen Mulighed for at give min Mening til Kende. At medvirke i en underordnet Stilling til at forberede Sager til Afgørelse af andre, hvis Beslutninger hyppigt forekom mig uheldige og ukyndige, kunde hverken være nogen Tilfredsstillelse for mig eller nogen Nytte til for Ministeriet.

At fortsætte under Hr. Eskelunds Ledelse i et Arbejde, der var grundlovsstridigt og udførtes efter tyske Direktiver, var mig ganske utaaleligt. Fra sagkyndig juridisk Side var det ogsaa blevet meddelt mig, at det var i Strid med dansk Retspraksis at beordre en Tjenestemand til at gøre Tjeneste under en anden i lavere Tjenesteklasse.

Under disse Omstændigheder og da Ministeriet ikke gav mig den nærliggende Udvej at gaa paa Ventepenge, havde jeg ikke andet at gøre end at fastholde mit Standpunkt og overlade til Udenrigsministeren at drage de Konsekvenser han vilde af hans Ordre til mig.

Minister Scavenius meddelte mig herefter, at jeg vilde blive afskediget, idet jeg havde nedlagt mit Arbejde. Min Begrundelse herfor erklæredes uholdbar, idet Pressebureauets Chef udøvede sine Funktioner som Bogcensur „ikke paa egne men paa mine Vegne“. Dette Argument er næppe juridisk holdbart. Vel udfører enhver Embedsmand sine Funktioner paa sin øverste Chefs Vegne, men dette kan ikke berettige til at tilside-sætte den paa Tjenestetid og -klasse hvilende Ordning af Embedsmaskineriet.

Den 20. Oktober modtog jeg saa min Afsked fra 1. Januar 1943 at regne med den ejendommelige Tilføjelse, at mit „Tjenesteforhold til Ministeriet betragtes som ophørt fra Modtagelsen af denne Skrivelse“ — hvorfor jeg maatte kvittere personlig for Brevets Modtagelse.

I Betragtning af det ovenfor anførte tillader jeg mig da at udbede mig en Udtalelse fra det kgl. Ministerium om, hvorvidt denne Afskedigelse betragtes som lovmedholdelig og gyldig.

sign. P. Skov.

15.

Til Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens §. 45.

I Besvarelse af Kommissionens Skrivelse af 24. d. M. skal jeg i Anledning af fhv. Gesandt P. Skovs Skrivelse af 9. Juni 1945 bemærke følgende:

Som Følge af Krigsbegivenhederne vendte efterhaanden et ikke ringe Antal af Udenrigsministeriets Tjenestemænd i Udlandet tilbage til København. Det var nødvendigt for at det kunde forsvares fremdeles at udbetale dem deres Lønninger, at Udenrigsministeriet fandt Arbejde til dem i Ministeriets Kontorer. Dette var ikke altid let og navnlig var det ikke muligt at finde Stillinger svarende til vedkommende Anciennitet eller Tjenesteklasse, men det er klart, at naar vedkommende maatte acceptere et Arbejde under en Tjenestemand i Ministeriet, der var af lavere Grad end hans egen, krævede god Orden i Ministeriet, at han saa ogsaa rettede sig efter de Direktiver, som gaves for denne Tjenestegren.

Hr. Skovs Fremstilling bekræfter, at han til at begynde med viste Forstaaelse for dette selvfølgelig Synspunkt, men senere ikke mente at kunne underordne sig samme. Stillet overfor at Hr. Skov nægtede at udføre det Arbejde, som Ministeriet var i Stand til at skaffe ham, havde Ministeriet og jeg ikke andet Valg end at indstille ham til Afsked.

Erik Scavenius.

Søndersøvej 4, Gentofte.

D.

Gesandtskabet i Washington (Grønlandsoverenskomsten).

16.

Memorandum vedrørende Udenrigsministeriets Forhold til de danske Gesandter i den frie Verden i Perioden 9. April 1940—Udgangen af 1941.

Bilag 1—2. Ved Telegrammer af 9. og 20. April 1940 underrettede Udenrigsministeriet samtlige Gesandtskaber og udsendte Konsulater i Udlandet om den tyske Besættelse af Danmark og om Forhandlingerne med tyske civile og militære Myndigheder. De blev anmodet om at gøre Udenrigsministre og Regeringsembedsmænd i vedkommende Opholdsland bekendt med Situationen og fik Instruktion om „i det hele, specielt ogsaa overfor tyske Udenrigsrepræsentationer, at indtage en Holdning, der nøje svarer til den Linie, som man herhjemme i den givne Situation følger“.

Gesandtskabet i Washington.

Bilag 3. *Kauffmann*, Henrik, Gesandt i Washington, besvarer den 23. April 1940 Udenrigsministeriets Telegrammer af 9. og 20. April 1940 om den tyske Besættelse med et Telegram (Nr. 45), hvori det siges, at han har meddelt State Department og Pressen, at han kom til de Forenede Stater for at repræsentere sin Konge og et frit og uafhængigt Folk, hvad han stadig er der for, og at han vil arbejde for Genoprettelse af et frit og uafhængigt Danmark. „Mange vil virke sammen med mig, og jeg ved, at det vil lykkes for os“, tilføjer han i Telegrammet.

Bilag 4. Efter længere telegrafisk Korrespondance og *Kauffmanns* Indsendelse af politisk Depeche Nr. X af 4. September 1940 om sin Stilling telegraferer han (Nr. 115) den 11. April 1941 om den af ham „som herværende fri Repræsentant for dansk Suverænitet“ og som negotiorum gestor for den danske Regering afsluttede Grønlandstraktat med U. S. A. Han beder om Udsættelse af Bedømmelsen af sin Handling, saalænge Danmark er besat og indtil Baggrunden for Traktaten kan afsløres.

Bilag 6. *Kauffmann* bliver derpaa ved kgl. Resolution af 12. April 1941 rappelleret fra Posten som kgl. Gesandt i Washington, og Udenrigsministeriet protesterer over for den herværende amerikanske Chargé d’Affaires mod, at de Forenede Staters Regering har forhandlet og afsluttet Overenskomst om et saa vigtigt Spørgsmaal med *Kauffmann*, der ikke i Kraft af sin Stilling eller efter nogen særlig Bemyndigelse var beføjet til at handle paa den danske Regerings Vegne. Disse Aktioner samt Offentliggørelse i Pressen sker paa et fra tysk Side fremsat Forlangende af 12. April, der bl. a. ogsaa krævede Gennemførelse af en Lov, ved hvilken danske Statsborgere, der begaar Handlinger imod danske Interesser eller den danske Regerings Anordninger, kan miste dansk Statsborgerret og deres Ejendom blive beslaglagt. Der blev endvidere stillet Krav om Indledelse af Landsforræderisøgsmaal mod *Kauffmann*.

Bilag 7. *Kauffmanns* Rappel bliver meddelt ham ved Telegram herfra (Nr. 75) af 12. April 1941. Ved samme Telegram bliver han hjemkaldt til København.

Bilag 8. I en Note af 14. April 1941 til den amerikanske Udenrigsminister om den danske Regerings Reaktion anfører *Kauffmann* bl. a., at „den af ham indtagne Holdning (om at han var i Amerika for at fortsætte det Arbejde, der var

blevet betroet ham, dengang han blev udnævnt til dansk Gesandt i Washington af en fri dansk Regering) har fuld Støtte af alle Medlemmerne af den danske Udenrigstjeneste, der er paa Post i de Forenede Stater“. Statssekretæren svarer, at den amerikanske Regering fortsat vil betragte Kauffmann som befuldmægtiget Minister i Washington.

I Telegram (Nr. 135) af 14. April 1941 nægter Kauffmann at efterkomme Anmodningen om Hjemkaldelse, som han betragter som ugyldig baade efter dansk Ret og efter „common law“.

Bilag 8.

Den 16. April bliver Justitsministeriet af Udenrigsministeriet anmodet om at indlede Undersøgelse mod Kauffmann for Overtrædelse af Straffelovens Bestemmelser om Landsforræderi og Kauffmann samtidig ved kgl. Resolution afskediget fra Udenrigstjenesten efter Indstilling af Udenrigsministeren. Justitsministeriet foranlediger strafferetlig Undersøgelse indledt mod Kauffmann som sigtet for Overtrædelse af Straffelovens §§ 98, 99 og 103, Stk. 1 og 3, og Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941 § 3, Nr. 3.

Københavns Byrets Kendelse af 17. April 1941 gaar ud paa, at Kauffmann, der efter det for Retten indtil videre oplyste maa kunne sigtes for Overtrædelse af § 3, Stk. 3, i Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941, vil være at anholde, naar og hvor han kan antræffes, hvorhoshans Formue her i Landet vil være at beslaglægge i Medfør af § 5 i Loven af 18. Januar 1941.

I en Note af 17. Maj 1941 fra Minister Scavenius til den amerikanske Statssekretær Cordell Hull fordømmes Kauffmanns Opræden.

Bilag 9.

I Anledning af Kauffmanns Holdning siden 9. April 1940 udsender Regeringen den 7. Januar 1942 en Erklæring, i hvilken bl. a. gengives Kongens Reskript af 13. December 1941 til Udenrigsministeren om Pligterne for Tjenestemænd i Udenrigstjenesten.

Bilag 10.

(Om de øvrige Gesandtskaber se foran Afsnit C.).

Underbilag 3.

Afskrift af Telegram af 23. April 1940 fra 773 Washington.

Your sixtytwo given state department and press following statement April tenth quote I came to this country to represent my king and a free and independent people Stop That is what I am still here for Fullstop Democratic and peacefull Denmark has had to bow to overwhelming force Stop My country is going through dark days Stop It has done so before Stop We did not lose courage then and we will not lose courage now Fullstop I will work for one thing the reestablishment of a free and independent Denmark Stop Many will work with me and I know we shall succeed unquote = Kauffmann

Nr. 45.

Deres 62 givet State Department (det amerikanske Udenrigsministerium) og Pressen følgende Meddelelse tiende April Citat Jeg kom her til Landet for at repræsentere min Konge og et frit og uafhængigt Folk Stop Det er det jeg stadig er her for Stop Det demokratiske og fredelige Danmark har maattet bøje sig for en overvældende Styrke Stop Mit Land gennemgaar en mørk Tid Stop Det har det gjort før Stop Vi tabte ikke Modet den Gang og vi vil ikke tabe Modet nu Stop Jeg vil arbejde for een Ting Genoprettelsen af et frit og uafhængigt Danmark Stop Mange vil virke sammen med mig og jeg ved at det vil lykkes for os Citat sluttet = Kauffmann

Nr. 45

Minister Kauffmanns politiske Depeche No. X. af 4. September 1940.

GENPART

KGL. DANSK GESANDTSKAB
WASHINGTON D. C.Strengt fortroligt.Den 4. September 1940.No. X.
De Forenede Staters Holdning specielt
forsaavidt angaar Grønland.*Hr. Udenrigsminister.*

I tidligere Beretninger har jeg forsøgt at beskrive de Forenede Staters almindelige Indstilling til Krigen i Europa og Folkestemningen her i Landet. I disse Beretninger gjorde jeg Rede for den almindelige Uvilje mod aktiv Deltagelse i Krigen, men fremhævede, at Sympatien i ganske overvældende Grad var paa Demokratiernes Side, selv indenfor de saakaldte Isolationisters Kredse, og at kun yderst svage og sparsomme, betydningsløse Røster hævdede sig til Forsvar for Diktaturstaterne; at der med andre Ord denne Gang i Modsætning til 1914 ikke fandtes nogen tyskvenlig Opinion i U. S. A. Jeg beskrev endvidere, hvorledes Ophævelsen af Vaabenembargoen i November Maaned var et Udslag af Ønsket om at yde de Allierede materiel Hjælp, og hvorledes Administrationen ogsaa paa anden Maade fulgte en Kurs, som var forskellig fra en virkelig neutral Linie.

Jeg tør henvise til det saaledes tidligere anførte. Inden jeg i Besvarelse af Udenrigsministeriets Skrivelse No. 204 af 24. Juli d. A. gaar over til at gøre Rede for de Forenede Staters Holdning til Danmark efter Okkupationen, særligt vedrørende Grønlands Stilling, vil det dog som Baggrund for og til Forstaelse af det, som senere skal anføres, være nødvendigt at redegøre for den Udvikling og Forandring af den almindelige amerikanske Indstilling og de Forenede Staters Udenrigspolitik, der har fundet Sted, navnlig i de senere Maaneder, en Forandring, som efter de danske Aviser at dømme (senest her modtagne Numre af 15. Juni) ikke fuldt ud er kommet til almindelig Kendskab i Danmark.

Den amerikanske Regering har, som bekendt, til alle Tider følt, at den kunde føre et temmeligt kraftigt Sprog uden Hensyn til, om man derved stødte andre Lande. Det samme gælder om amerikanske Politikere i Almindelighed og den amerikanske Presse. De amerikanske Blade indeholder dagligt Massevis af mere og mere onskabsfulde Karikaturer af Diktatorerne, i første Linie af Hitler; Karikaturer, som i Europas neutrale Lande straks vilde føre til Sagsanlæg mod vedkommende Blad. De mest kendte politiske Skribenter Walter Lippmann, Dorothy Thompson og andre, hvis Avisartikler regelmæssigt spredes ud til Millioner, prædiker Korstog mod Diktaturstaterne og opfordrer Amerika til at støtte Europas Demokratier i deres Kamp for deres Frihed for derved at værne om Staternes egen Frihed. Intetsteds i Pressen, bortset fra visse tysk-amerikanske Blade, ser man tyskvenlige Artikler. Selv Isolationisternes Førere i Kongressen glemmer ikke i deres Angreb paa Regeringen at tilføje et „Vi hader Hitler“. I Radioen taler de fleste „Commentators“, der dagligt resumerer Begivenhederne, om gode eller daarlige Nyheder, alt eftersom det drejer sig om Efterretninger, der gaar i engelsk eller tysk Favør. Et stort Antal anti-nazistiske Film er blevet lanceret, og om faa Uger ventes Filmen „Diktatoren“, i hvilken Charlie Chaplin kopierer og latterliggør Hitler, erstattende Hagekorset med „the doublecross“ (to doublecroos — at „snigløbe“). I disse Uger vises i alle amerikanske Byer en stærkt besøgt Film „The Ramparts We Watch“¹⁾. Filmen, der skildrer U. S. A. i Tiden 1914—1918, drager en Parallel mellem forrige Verdenskrig og denne og maner Folket til Forsvar for de demokratiske Frihedsidealers.

¹⁾ „De Volde, vi vogter“.

Det er symptomatisk for Amerikanernes Usikkerhed overfor Fremtiden, at en Sang fra 1920'erne „God bless America“¹⁾, som i adskillige Aar nærmest var forblevet ukendt, nu pludselig spilles og synges allevegne. Ikke alene Embedsmændene i Washington, Militæret og New Yorks Bankfolk, men hele Nationen føler nu, at Amerikas Fremtid er truet, og at U. S. A., om ikke andet saa af ren og skær Egeninteresse, kan blive nødt til at indtræde i Krigen.

I tidligere Beretninger har jeg beskrevet, hvorledes det russiske Angreb paa Finland chokerede den amerikanske Offentlighed langt stærkere end Krigen tidligere Begivenheder. Efter det finske Felttogs Afslutning og under den stillestaende Krig paa Vestfronten indtraadte en vis Afslappelse i Interessen for Begivenhederne i Europa, men Danmarks Okkupation, Krigen i Norge, og i endnu højere Grad Hollands og Belgiens Underkastelse og lidt senere Frankrigs Sammenbrud fremkaldte en helt ny amerikansk Indstilling til Krigen, baade i Regeringen, Kongressen og Offentligheden.

Jeg tænker i første Linie her, ikke paa Forargelsen og Medfølelsen med de smaa Landes Skæbne, skønt denne Faktor spiller en betydelig Rolle i et Samfund som det amerikanske, men først og fremmest paa noget mere egoistisk, nemlig en pludselig opstaaet Frygt for, at de Forenede Staters Sikkerhed er alvorlig truet. Medens man i amerikanske Regeringskredse i længere Tid havde været klar over, at det var yderst problematisk, om de Allierede i Længden kunde modstaa Tysklands militære Tryk, havde den amerikanske Offentlighed, hengivende sig til „wishful thinking“²⁾, regnet med, at England ogsaa denne Gang, som saa ofte før, nok vilde vinde „det sidste Slag“. Nu blev man pludselig klar over, at der var en alvorlig Fare for, at Krigen kunde ende med det britiske Imperiums Undergang og den engelske Flaades Sænkning, eller hvad der var endnu værre — med Flaadens Udlevering til Tyskland.

Den i Bevidstheden om, at Atlanterhavet og Stillehavet trods alt var noget andet end Nordsøen og Kanalen, hidtil nærede Tryghedsfølelse svandt mere og mere for hver tysk Sejr, og Nervøsiteten for, hvad Fremtiden kunde bringe, bredte sig i Løbet af kort Tid over hele Landet. En landsomfattende Organisation „The Committee to defend America by aiding the Allies“³⁾ sprang i Løbet af ganske faa Dage op over hele U. S. A., navnlig paa Initiativ af ledende Republikanere, deriblandt Wendel Willkie, Stimson og Knox, jfr. om disse straks nedenfor.

Det er den almindelige Opfattelse her, at Tyskland efter en eventuel Sejr over England, vilde søge sin Magt udvidet ogsaa udenfor Europa og søge National-socialismen indført i Mellem- og Sydamerika, muligvis endda gaa ligefrem angrebsvis tilværks imod de Forenede Stater. Til Støtte for disse Formodninger om Tysklands Planer citeres Udtalelser i de tyske Forfattere Haushofers og Banzes og navnlig Rauschnings her meget læste Bøger.

Et demokratisk Samfund — især et saa stort og heterogent Samfund som det amerikanske — kan ikke pludselig lægge alt om fra den ene Dag til den anden. De sidste Maaneder har imidlertid set en Udvikling, som de fleste ved Aarets Begyndelse vilde have anset for helt udelukket. Blot den ene Ting, Værnepligtens inden længe forventede Indførelse i de Forenede Stater i Fredstid viser tilstrækkeligt og bedre end noget andet, hvor stort Omslaget er. Det vilde føre for langt her at komme ind paa den amerikanske Oprustning, som stiller alle tidligere Rustningsprogrammer helt i Skyggen, og hvortil der nu allerede er bevilget det kolossale Beløb af omkring 16 Milliarder Dollars.

I hele denne Udvikling er det ikke Politikerne, som trækker Folket med sig, men Stemningerne i Folket, som tvinger Politikerne til at skifte Signaler.

Under Indtrykket af Faren for de Forenede Staters Sikkerhed modtog, som bekendt, to kendte Republikanere, Oberst Stimson (tidligere Statssekretær) og Oberst Knox (republikansk Vicepræsidentkandidat i 1936 og Udgiver af „Chicago Daily News“), begge to fremtrædende Exponenter for en stærkt engelskvenlig Kurs med al Støtte til England „short of war“⁴⁾, i Slutningen af Juni Præsidentens Opfordring om at overtage Stillingerne som henholdsvis Krigs- og Marineminister — uanset at

1) „Gud velsigne Amerika“.

2) „at tænke det, man ønsker“.

3) Kommissionen til Forsvar for Amerika ved Hjælp til de Allierede.

4) undtagen Krig.

dette i og for sig betød et afgørende Brud med et af de hertillands gældende politiske Principper: To-Parti Systemet.

Præsident Roosevelt havde kort forinden udnævnt en upolitisk ekstraordinær Forsvarskommission, hvis Opgave det er at organisere og fremskynde Landets Oprustning. Kommissionen bestaar af nogle af Amerikas kendteste Industriefolk, der har nedlagt deres private Hverv og helt har stillet sig til Regeringens Disposition. Kommissionsmedlemmernes, især dens Leders, General Motor's Præsident, Dansk-Amerikaneren William S. Knudsens Anseelse virkede beroligende overfor Offentlighedens Krav om, at der nu skal handles hurtigt og uden bureaukratisk Smaalighed. William S. Knudsen, hvis Stilling i Realiteten svarer til et Kabinetmedlem, vil formodentlig fortsætte sin Virksomhed uanset Udfaldet af Valgene til Efteraaret.

Den ovenfor skildrede Udvikling, der har medført en saa stærk Frygt for U. S. A.'s egen Sikkerhed, har ganske naturligt ogsaa medført en stærkt øget Mistænksomhed overfor alle Udlændinge i U. S. A. og deres Virksomhed. De amerikanske Indvandningsbestemmelser er blevet væsentlig skærpede i deres Haandhævelse. Pas- og Grænsekontrol og Opsynet med Fremmede er blevet skærpet og Registrering af alle Udlændinge i Staterne (ca. 3—4 Millioner), med Fingeraftryk og Udfyldelse af indgaaende Spørgeskemaer, er blevet foreskrevet.

Først og fremmest koncentrerer Mistanken sig imod nazistisk Propaganda og Medhjælp dertil — og Udtrykket „5te Kolonne“ er for Tiden paa alles Læber. Til Illustration af Mistænksomheden skal blot et enkelt Emksempel anføres. En af de mest kendte Norsk-Amerikanere, Kaptajn Rieber, som i adskillige Aar har været Præsident for det store Olie-selskab *Texaco*, blev fornylig i Pressen beskyldt for at have vist den tyske Handelsraad Dr. Westrick forskellige Favører — skaffet ham et Automobil etc. Resultatet af disse forøvrigt ganske løst begrundede i og for sig intetsigende Beskyldninger var en øjeblikkelig Nedgang i Salget af Selskabets Benzin til Publikum af et saadant Omfang, at Kaptajn Rieber blev nødt til at trække sig tilbage fra Selskabets Ledelse.

Ogsaa Danske har mærket den voksende Mistro til alle Udlændinge. Skoleskibet „Danmark“, som i længere Tid har ligget i Jacksonville i Florida, skulde flyttes til New York eller eventuelt en anden nordligere Havn, hvor Chefen for den amerikanske „Coast Guard“¹⁾ Tjeneste havde tilbudt Skoleskibet Gæstfrihed. De britiske Myndigheders Tilsagn om frit Lejde lykkedes det mig forholdsvis let at opnaa; men State Department²⁾ lagde sig imellem. Tilrods for, at jeg erklærede, at jeg med mit Kendskab til Skoleskibets Officerer og Besætning var parat til at overtage Garantien for en i alle Henseender korrekt Opførsel fra Officerernes og Mandskabets Side, fastholdt State Department Ønsket om, at Skibet blev liggende i Jacksonville, hvor Kontrollen var lettere end i en af de større nordligere Havne. „We are now going to take drastic steps to protect ourselves, — and we are not going to run any more unnecessary risks. If in doing so we step on other people's toes, it is too bad, but we are just going to be hard-boiled about it“³⁾, sagde vedkommende Embedsmand i State Department til mig.

Eksemplet med Skoleskibet skal ikke tages som Udtryk for, at Danske i Almindelighed i Amerika er udsat for større Mistanke end andre Udlændinge, men Danske, der har forladt Danmark efter 9. April, maa være forberedt paa at blive mødt med næsten samme Mistro i U. S. A., som i det engelske Imperium.

Medens man, til Trods for Sympatien for de Allierede, for et halvt Aar siden maatte regne med, at det demokratiske og det republikanske Parti i den kommende Valgkampagne vilde overbyde hinanden i Forsikringer om at holde Amerika udenfor Krigen — jfr. i denne Forbindelse, at Wilson genvalgtes til Præsident i November 1916 under Parolen „he kept us out of war“⁴⁾ er Valgkampagnen nu begyndt med,

¹⁾ Kystbevogtningstjeneste.

²⁾ Det amerikanske Udenrigsministerium.

³⁾ Vi vil nu foretage drastiske Skridt for at beskytte os, og vi vil ikke mere løbe en unødvendig Risiko. Hvis vi derved kommer til at træde andre Folk paa Tærne, er det beklageligt, men det kan vi ikke tage Hensyn til.

⁴⁾ Han holdt os uden for Krig.

at begge Partiernes Kandidater kappes om at understrege, hvorledes de vil bekæmpe Hitler og modsætte sig „appeasements“¹⁾.

Hvad der klarere end noget andet viser den nye Stemning i de Forenede Stater er, at en saa afgjort Tilhænger af størst mulig Støtte til England som Wendell Willkie, endda enstemmigt, blev opstillet som Republikanernes Kandidat til Præsidentværdigheden. Han havde aldrig tidligere deltaget aktivt i Politik. Han lod sig først opstille faa Uger før Afholdelsen af det republikanske Partikonvent, der skulde udpege Partiets Kandidat, og efter at de andre republikanske Kandidater i lange Tider havde haft deres Propaganda i Gang. Han mentes uden større Chance overfor de professionelle Politikere. Som alle de republikanske Kandidater angreb han heftigt Roosevelts Udenrigspolitik, „The New Deal“, men i Modsætning til de andre Kandidater, der manglede Mod til klart at udtale sig om Amerikas Udenrigspolitik, gjorde han sig i bestemte Vendinger til Talsmand for at yde de Allierede den videst mulige Hjælp, „Short of war“, der var forenelig med Amerikas Sikkerhed. Partikonventet overvældedes med Telegrammer fra Vælgerne i Willkies Fævor, og nominerede ham, tvunget af Folkestemningen.

Udenrigspolitikken er dermed i stor Udstrækning blevet fjernet fra den kommende Valgkampagne samtidig med, at en stadig stigende materiel og finansiell amerikansk Støtte til England i de kommende Maaneder er blevet sandsynliggjort.

Hr. Willkie er nok nødt til af Partigrunde, paa enkelte Punkter, ogsaa at angribe Hr. Roosevelts Udenrigspolitik. Han har saaledes kritiseret ham for alt for ofte at glemme Theodore Roosevelts Maxime — „walk soft and carry a big stick“²⁾, men stort set har han erklæret sig fuldt ud enig med sin Modkandidats udenrigspolitiske Kurs og har ved forskellige Lejligheder ligesaa skarpt som Præsidenten indtaget Standpunktet som Demokratiets Forsvarer overfor Diktaturerne, — jfr. saaledes Udtalelsen i Hr. Willkies Tale i Elwood, Indiana, den 17. August, hvorved han modtog Opstilling som Præsidentkandidat: „I promise by returning to those same American principles that overcame German autocracy once before both in business and in war, to outdistance Hitler in any contest he chooses in 1940 or after. And I promise you that, when we beat him, we shall beat him on our own terms, and in the American way“³⁾.

Den som demokratisk Kandidat til Vicepræsidentstillingen opstillede tidligere Landbrugsminister Wallace er endda gaaet videre. Hele første Halvdel af hans „acceptance spech“⁴⁾ den 29. August er lagt an efter Mottoet: „re-elect Roosevelt and reject Hitler“⁵⁾.

Den ændrede Folkestemning har givet Præsident Roosevelt Mulighed for paa effektiv Maade at følge sin „short-of-war“-Politik. En vidtgaaende Fuldmagt for Præsidenten, i første Linie vendt imod Japan, til at erklære Embargo paa Vaaben og Materialer, der kan benyttes i Vaabenindustrien, gennemførtes i Maj Maaned saa hurtigt i Kongressen, at Offentligheden næsten ikke blev klar derover. For kort Tid siden har Præsidenten benyttet sig af denne Fuldmagt og brudt med U. S. A.'s hidtil temmelig passive Politik i Østen. Vaaben, Ammunition, Flyvebenzin, visse Værktøjsmaskiner, gammelt Jern og visse for Vaabenfabrikation vigtige Metaller kan nu kun udføres mod Licens, og en saadan vil ikke blive givet for Eksport til Japan, Sovjetrusland, — og forsaavidt Tyskland og Italien skulde have Mulighed for at bryde Blokaden, — heller ikke for Eksport til disse Lande.

Et andet stærkt Udtryk for U. S. A.'s mere aktive Indgriben indtraf, da Præsidenten i Slutningen af Maj, støttet af Folkestemningen, traf et Arrangement, som senere uden Vanskeligheder ratificeredes af Kongressen, hvorved saakaldt „forældet“ Materiel, deriblandt navnlig Flyvemaskiner, Rifler og 75 mm Artilleri, der havde vist sig særlig velegnet som Antitankkanoner, blev leveret til Vaabenfabrikkerne som delvis Betaling for nyt Materiel, der vil blive leveret engang ud i Fremtiden.

¹⁾ enhver Gaaen paa Akkord.

²⁾ gaa langsomt og have en stor Kæp med.

³⁾ Jeg lover ved at vende tilbage til de samme amerikanske Principper, som allerede en Gang har overvundet det tyske Enevælde baade i Handel og i Krig, at overgaa Hitler i enhver Strid, han maatte paabegynde i 1940 eller senere. Og jeg lover, at naar vi slaar ham, vil vi slaar ham betingelsesløst og paa amerikansk Vis

⁴⁾ den Tale, han holdt ved sin Opstilling.

⁵⁾ genvælge Roosevelt og afvise Hitler.

Fabrikerne solgte derefter straks det saaledes erhvervede Materiel videre til de Allierede. Præsidenten lagde ikke Skjul paa, at, som han med et Smil sagde, „moderne Flyvemaskiner bliver mærkelig hurtigt forældede“.

De sidste Uger og Dage har bragt en Række nye Beviser paa de Forenede Staters mere og mere aktive Støtte af England: Den nylig nedsatte fælles kanadisk-amerikanske Forsvarskommission, der vilde have været utænkelig for et halvt Aar siden, maa ses som Led i den seneste Udvikling.

Idag foreligger yderligere Præsident Roosevelts officielle Meddelelse om, at 50 af den amerikanske Flaades oplagte, men nu nyudrustede Torpedojagere er blevet overdraget England, og at U. S. A. har opnaaet Flaade- og Flyvebaser i de britiske Besiddelser i det vestlige Atlanterhav. Dette betyder, at ikke alene Canada og U. S. A., men ogsaa det øvrige britiske Imperium og U. S. A., uvægerligt bliver bragt hinanden militær-politisk set langt nærmere end det nogensinde tidligere har været Tilfældet. Der vil nok gøre sig en vis Modstand gældende paa begge Sider af Atlanterhavet, men som Churchill udtrykte det forleden: „som drevet af en Naturlov vil Udviklingen fortsætte, saaledes som Missisippifloden strømmer mod Havet“.

For at opsummere det ovenfor anførte, kan det siges, at de Forenede Stater, ihvertfald hvis Ordet „Neutralitet“ skal anvendes i sin hidtidige Betydning, ikke længere er neutrale, hverken i Ord, Sind eller Handling. U. S. A. er antagelig mindre neutral end Italien var det før dette Lands Indtræden i Krigen paa Tysklands Side. Neutraliteten er, som det udtrykkes, blevet erstattet med „non-belligerency“¹⁾, hvilket i Praxis vil sige: størst mulig Støtte til England undtagen direkte militær Hjælp.

Alt tyder paa, at denne Kurs ikke alene vil blive fulgt ogsaa i de kommende Maaneder, men at Støtten til England endda vil blive yderligere forøget.

Om Udviklingen denne Gang, som for et Kvart-Aarhundrede siden, vil føre til Amerikas direkte militære Deltagelse, tør jeg ligesaa lidt nu som før spaa om. Endnu er Folkets overvejende Flertal imod direkte aktiv Deltagelse, selv om det er ligesaa stærkt for indirekte Hjælp til England; men medens for et halvt Aar siden ingen turde tale for Landets Indtræden i Krigen, er der nu adskillige, der offentlig gør sig til Talsmand herfor. Iøvrigt er det en stadig voksende Opfattelse, at Forholdenes Udvikling, enten det saa i første Linie er i Europa eller Asien, før eller senere vil tvinge ogsaa Amerika ind i Krigen, ligegyldig hvad Regering og Folk maatte ønske.

Sammen med de andre skandinaviske Lande har Danmark, omend det ikke har haft den samme Publicitet og Popularitet som Sverige, i en Aarrække i amerikansk Bevidsthed staaet som et typisk Eksempel paa et velstyret ægte demokratisk Samfund; denne Faktor har mere end nogen anden været bestemmende for Sympatien for vort Land i de Forenede Stater.

Kendskabet til Danmark og til dansk Politik er trods alt ringe og overfladisk, og Danmark ansaas ofte som værende afhængig af Tyskland i langt højere Grad end det i Virkeligheden var Tilfældet — Joachim Joestens Bog (amerikansk Titel: „Rats in the Larder“)²⁾, og dens Paastande om, at Danmark havde givet op paa Forhaand, fordi Danskerne er et materialistisk Folk, der ikke interesserer sig for sin Uafhængighed og ikke vil bringe noget Offer, hverken økonomisk eller militært, spillede en ikke ringe Rolle i den sidstnævnte Henseende. Denne Bog har utvivlsomt hverken gavnet Sympatien for eller Tilliden til Danmark. De udsendte Dementier skænkede man ringe Opmærksomhed her i U. S. A., hvor Bogen, som den eneste nyere Bog paa et Verdenssprog om dansk Politik, desværre er kommet til at staa som en Slags Haandbog i dette Spørgsmaal. Ved Okkupationen optrykte den amerikanske Presse Uddrag af S. 84—86 og 117 i den amerikanske Udgave, hvis Forhaandsbeskrivelse af selve Detaillerne i Besættelsen i saa høj Grad stemmer med, hvad der faktisk skete, at det forlener hele Bogen med alle dens Urigtigheder med en ufejlbarlig Autoritet, som det er vanskeligt at nedbryde.

Alt i alt kom Landets Besættelse formodentlig mindre uventet for de Forenede Stater, end for den danske Befolkning. I Maanedsvis havde Aviserne skrevet om Chancerne for tysk Besættelse af Tysklands neutrale Nabolande. Men Begiven-

¹⁾ en ikke-krigsførende Magts Holdning.

²⁾ Rotter i Spisekammeret.

hederne den 9. April i Danmark og Norge kom alligevel som et Chock for den amerikanske Offentlighed og vakte endda større Harme i det amerikanske Folk end det russiske Angreb paa Finland. Navnlig gjorde det dramatiske norske Forsvar et stærkt Indtryk i U. S. A., hvor Kong Haakon opnaaede stor Popularitet.

Selvom Jordbunden ikke var den bedste i U. S. A. for Modtagelsen af Efterretningen om, at den danske Regering havde givet efter uden Modstand, tror jeg dog, at det er lykkedes i vide, og i alt Fald i de betydende, Kredse at opnaa om ikke Anerkendelse af den danske Regerings Holdning saa dog i alt Fald en vis Forstaaelse for denne. Helt har dette dog ikke kunnet lykkes.

I velinformerede Kredse — i første Linie i State Department og iblandt amerikanske Militære — var man ganske vist fuldt bekendt med, at Danmark ikke havde den mindste Chance for i længere Tid at kunne modstaa et tysk Angreb. At Danmark gav efter saa godt som uden militær Modstand overfor det tyske Ultimatum, har dog, saa stærk som Animositeten nu engang er her i Landet overfor Tyskland, ikke kunnet undgaa i nogen Grad at skade Sympatien for den danske Nation.

Ikke en men mange Gange har jeg i Dagene efter Okkupationen maattet forklare, hvorfor Danskerne i Modsætning til f. Eks. deres norske Brødre ikke kæmpede; de uniformerede Elever fra Skoleskibet „Danmark“ blev mødt med haanende Tilraab, naar de gik i Land; i et Bokserreferat hed det om en Bokser „Han lagde sig ned uden Kamp som en Dansker“.

Man har søgt Forklaringen paa, at Danmark kun traf lidet omfattende Forsvarsforanstaltninger paa et Tidspunkt, hvor man her i Landet stadig skrev om Muligheden af tyske Overfald paa de smaa neutrale Lande, i en Intimidering fra tysk Side og i en paa Forhaand taget Beslutning om ikke at ville forsvare Landet, naar det kom til Stykket. Det har været noget vanskeligt at forklare her, at Danmark syntes saa ufuldstændig uforberedt, naar den amerikanske Presse Dagen forinden havde lange Telegrammer om den store Skare tyske Skibe, der sejlede op gennem Bælterne. Fra meget betydende Hold har jeg flere Gange maattet høre, at Okkupationen næppe kom helt saa uventet for alle i Danmark, som for den store Befolkning, og selv om jeg selvsagt har gjort mit yderste for at bekæmpe slige Rygter, bliver de desværre ved at holde sig.

Man synes ogsaa her i U. S. A. at have ventet en betydelig kraftigere dansk Protest imod Okkupationen. Som jeg i sin Tid telegraferede, har man imidlertid først og fremmest her i Landet ikke fuldtud kunnet værdsætte de Grunde, som bevægede den danske Regering til at blive siddende efter 9. April; mange Amerikanere har derhos faaet det Indtryk, at man i Danmark efter Besættelsen ikke har ydet den passive Modstand, som det trods alt vilde have været muligt at yde, men lovlig hurtigt har søgt at tilpasse sig den nye Tingenes Tilstand, og derved har adskilt sig fra de andre besatte Lande. Jeg er klar over, hvor letkøbt den Slags Opfattelser kan være, men det vilde give et falsk Billede af Amerikas Syn og Indstilling, hvis jeg ikke nævnte dem her. Naar det drejer sig om et lille Land som Danmark, der i disse bevægede Tider ikke kan tiltrække sig en indgaaende Interesse, vil de letkøbte Opfattelser ofte blive de afgørende, og saafremt man i U. S. A. faar Indtryk af, at Danmark nogenlunde frivilligt samarbejder med det her saa forhadte „Nazi-Tyskland“, vil den her, saavel hos den amerikanske Regering som den amerikanske Offentlighed, spirende Følelse af, at den danske Nation mangler Rygrad, ikke kunne undgaa at fremkalde en Reaktion, der i høj Grad vilde være skadelig for danske Interesser og dansk „good-will“¹⁾ i U. S. A. og alvorligt vilde true Mulighederne for at bevare Grønland dansk.

Jeg mener i denne Forbindelse at burde nævne, at Regeringens Rekonstruktion i Juli Maaned af State Department i Almindelighed tages som Udtryk for en voksende Tilbøjelighed i Danmark til, udover hvad Forholdene nødvendigvis kræver, positivt at arbejde i Forstaaelse med Tyskland. Hr. Udenrigsministerens Tiltrædelseserklæring, som jeg desværre indtil igaar kun har kendt i det telegrafiske Udtog, den amerikanske Legation i København har tilstillet State Department, menes at vise dette.

Af flere fra Udenrigsministeriet modtagne Telegrammer synes det at fremgaa, at den Holdning, som jeg har indtaget straks fra den første Dag efter Besættelsen — og som jeg gaar ud fra min Overbevisning maatte indtage —, ikke er blevet forstaaet, maaske endda er blevet misbilliget i København.

¹⁾ Velvilje.

Jeg har fra Begyndelsen regnet med, at dette eventuelt vilde blive Tilfældet, men nu som den Gang er jeg af den Opfattelse, at jeg ved at handle, som jeg har gjort, har tjent og tjener Danmarks Interesser.

Ved flere Lejligheder har jeg telegrafisk indberettet, at den amerikanske Regering som Følge af Danmarks Besættelse ikke anser den danske Regering for værende i Stand til for nærværende at udøve sin fulde Suverænitet, en Opfattelse, som det forekommer mig umuligt at argumentere imod. Det af mig om det amerikanske Standpunkt indberettede er baseret paa Udtalelser, som er fremsat overfor mig i Dagene lige efter Besættelsen og senere af Præsident Roosevelt, Statssekretær Hull, Under-Statssekretær Sumner Welles og, i de mere juridiske Detailler, af Assistant Secretary of State, Adolf Berle, der er en af Præsidentens intimeste personlige Raadgivere, og som samtidig er den Embedsmand i State Department, der specielt har behandlet de danske og grønlandske Spørgsmaal.

I den første Tid efter Okkupationen nærede State Department sandsynligvis noget overdrevne Forestillinger om de tyske Myndigheders Indblanding i indre danske Forhold. Saadanne Misforstaaelser eksisterer imidlertid ikke længere. Den amerikanske Gesandt i København, Hr. Atherton, der var i Danmark i den første Tid efter 9. April og som nu i længere Tid har fungeret som Chef for den europæiske Afdeling i State Department, har virket orienterende i saa Henseende. Desuden sender den amerikanske Chargé d'Affaires Hr. Perkins stadigt ugentlige telegrafiske Situationsoversigter fra København, foruden at han indsender udførlige Særberetninger om specielle danske Begivenheder af Betydning.

Saavidt jeg kan skønne, svarer State Departments Opfattelse nu til de faktiske Forhold i Danmark. Man vil maaske spørge, hvorledes jeg er i Stand til at bedømme dette uden selv at have været i København efter Besættelsen, og jeg indrømmer, at min Bedømmelse til en vis Grad beror paa et Skøn. Min Opfattelse er imidlertid baseret paa lange indgaaende Samtaler med en Række Personer — Danske og andre —, der er rejst fra Danmark siden 9. April, og hvis Skøn og Upartiskhed jeg har ubetinget Tillid til. Jeg er derfor nogenlunde sikker paa, at min Opfattelse svarer temmelig nøje til Virkeligheden.

De mangelfulde Forestillinger om Forholdene i Danmark, som den amerikanske Regering muligvis oprindelig har haft, har imidlertid været uden Indflydelse paa det af den indtagne Standpunkt.

Det er forstaaeligt, at det set fra Danmark, hvor det daglige Liv i en vis Forstand gaar sin vanlige Gang, kan synes som om, at den danske Regering i Virkeligheden har omtrent den samme Stilling som tidligere. Det er imidlertid, saaledes som Billedet ser ud herfra, uden Betydning, om den danske Befolkning behandles bedre end Befolkningerne i de Lande, der forsøgte at sætte sig til Modværge, og om den interne Administration i Danmark er bevaret paa danske Hænder. Den Handlefrihed, der tillades den danske Regering, er efter den her herskende Opfattelse kun en Frihed indenfor de af Tyskland fastlagte Rammer.

Jeg ser ikke, hvorledes det er muligt at argumentere imod denne Opfattelse, allerede fordi der kan anføres adskillige Eksempler paa, at den danske Regerings fulde Handlefrihed ikke er bevaret. Jeg kan desuden ikke se rettere end, at det af Hensyn til Danmarks deraf følgende folkeretlige Ansvar for Handlinger begaaet paa dansk Territorium vilde være inopportunt at hævde fra dansk Side, at Regeringen er i Stand til at udøve sin fulde Suverænitet. Under alle Omstændigheder vil det være helt ørkesløst at indlade sig paa en Diskussion med den amerikanske Regering om dette Spørgsmaal, og desuden skadeligt for Danmarks Interesser i U. S. A., idet Erklæringer fra dansk Side om, at Handlefriheden er bevaret uindskrænket, vilde gøre et yderst uheldigt Indtryk hos Regeringen i Washington.

Den amerikanske Regering har imidlertid fuld Forstaaelse af den danske Regerings vanskelige Stilling og vil, hvad State Department gentagne Gange har betonet overfor mig, bestræbe sig for ikke at øge disse Vanskeligheder. Den amerikanske Regering ser derfor gerne, at en Diskussion om Suverænitets-Spørgsmaalet undgaas, da en saadan eventuelt vilde tvinge den til klart at give sin Opfattelse til Kende uadtil og til at drage de deraf følgende Konsekvenser.

Den er paa den anden Side fast bestemt paa ikke at foretage noget Skridt, som kan fortolkes som indeholdende en Anerkendelse af, at den danske Regering tiltrods for Landets Besættelse er i Stand til at udøve fuld Suverænitet. Allerede af

denne Grund vilde den amerikanske Regering f. Eks. ikke for nærværende skride til et amerikansk Gesandtskifte i København, ligesaa lidt som den vilde gaa med til et dansk Gesandtskifte i Washington. I denne Forbindelse bemærkes, at den mexikanske Regerings afvisende Afgørelse i Spørgsmaalet om Hr. Høsts Udsendelse til Mexico i Juni Maaned, efter hvad State Department har sagt mig, blev truffet efter Konference med Washington og andre amerikanske Hovedstæder og falder i Samklang med den amerikanske Regerings Opfattelse.

Der bestaar imidlertid intet Ønske hos den amerikanske Regering om at gøre en Forandring i de nuværende diplomatiske Relationer mellem København og Washington. Vel vil Hr. Atherton næppe blive sendt tilbage til København — han er som ovenfor anført nu Chef for den europæiske Afdeling i State Department og har fornylig lejet Hus her i Byen —, og der vil, som lige nævnt, heller ikke blive sendt nogen ny amerikansk Gesandt til København, men Ordningen med en Chargé d’Affaires kan ventes fortsat, medmindre noget uforudset skulde indtræffe.

Det amerikanske Svar paa Henvendelsen fra København angaaende Konsuludsendelsen til Grønland bør, efter hvad flere Gange og paany saa sent som i Gaar er blevet sagt mig i State Department, tages som Udtryk for det ovenfor nævnte Ønske om ikke at rejse nogen penibel Diskussion.

I det oprindelige Udkast til det amerikanske Svar var, efter hvad man har meddelt mig i State Department, det amerikanske Standpunkt nærmere præciseret. Naar den paagældende Passus blev udeladt, var det, fordi Spørgsmaalet, naar det først rejstes i København, muligvis kunde bringe en ubehagelig Diskussion i Gang, som i sine yderste Konsekvenser eventuelt maatte føre til Nedlæggelsen af det amerikanske Gesandtskab i København, et Skridt, som man i Washington forstaaer, man nødtigt ser i København.

Under Omtalen af det danske Gensvar af 16. August har Hr. Berle overfor mig fremhævet, at det var urigtigt, naar man i København fortolkede det amerikanske Svar som indeholdende en Udtalelse om, at Undladelsen af at anmode om Anerkendelse i København af Konsulen paa Grønland var foraarsaget ved den midlertidige Afbrydelse af Kommunikationerne mellem Washington og København. Hr. Berle præciserede stærkt overfor mig, at det amerikanske Svar ikke taler om en sliig Kausalsammenhæng.

Grønlands Bevarelse for Danmark har som indberettet lige siden 9. April staaet for mig som en af dette Gesandtskabs vigtigste Opgaver. I det følgende vil jeg, saa indgaaende som det under de nuværende Forhold er muligt, gøre Rede for de forskellige Situationer og Spørgsmaal, som siden Besættelsen er opstaaet i Forbindelse med Grønland, og som efter Ministeriets Udtalelser ikke er blevet tilstrækkeligt klarlagt i de herfra modtagne Telegrammer.

Danmarks Besættelse ved tyske Tropper den 9. April skabte straks en ikke alene i økonomisk, men ogsaa i politisk Henseende prekær Situation for Grønland.

Det viste sig, at Offentligheden, antagelig paa Grund af det sidste Tiaars Diskussioner om at etablere en Flyverute til Europa via Grønland og de forskellige Forsøgsflyvninger, havde en stærk Interesse for og var ganske velorienteret om Grønland. Navnlig syntes Grønlands og Islands eventuelle Benyttelse som „Vadesten“ for en europæisk Angriber at være det af U. S. A.’s militærstrategiske Problemer, som i særlig Grad havde været i Stand til at fange den jævne Amerikaners Indbildningskraft. I Løbet af de første Dage efter Danmarks Besættelse opstod der en stærk Publicitet og Diskussion omkring Grønland og dets strategiske Betydning for Amerikas Forsvar.

Alle gik som en Selvfølge ud fra, at Monroe-Doktrinen omfattede Grønland. Flere af de „Isolationister“, som sædvanlig er imod enhver aktiv amerikansk Udenrigspolitik, var blandt dem, der stærkest gjorde gældende, at U. S. A. ved en Besættelse maatte sikre sig mod eventuelle tyske Forberedelser til at benytte Grønland som Angrebsbasis.

Der kom en Del Fortrydelse til Orde over de Erklæringer, U. S. A. i sin Tid havde afgivet vedrørende Grønland i Forbindelse med Købet af de vestindiske Øer. Der fremsattes adskillige Forslag — derunder tre Lovforslag i Kongressen — om, at U. S. A. skulde „købe“ Grønland, idet det samtidigt antydedes, at i den Situation, Danmark var, kunde det daarligt lade være med at sælge. Adskillige, deriblandt den

nuværende Marineminister Knox, foreslog endog, at U. S. A. uden videre skulde overtage Grønland, som det sagdes, baade af forsvarsmæssige Grunde og af humanitære Grunde, eftersom Eskimoerne ikke kunde klare sig selv.

Saaledes som Tysklands Fjender og ogsaa dette Land nu en Gang ser paa de politiske og folkeretlige Konsekvenser af Danmarks Besættelse — en Opfattelse, som det er haabløst at søge ændret, og som det derfor i praktisk Politik er nødvendigt at regne med — er der i og for sig intet overraskende i slige amerikanske Planer og Udtalelser. Med den Udvikling, Krigstekniken, især Flyvevaabenet, har taget, har Grønland i Amerikas og Canadas Øjne faaet afgørende strategisk Betydning, ikke alene som Støttepunkt for Angreb paa den store Skibstrafik over Nordatlanten, men ogsaa som Støttepunkt for Angreb paa denne Verdensdel; og Krigens mange Overraskelser har gjort, at man nu hellere foregriber Begivenhederne end løber en unødvendig Risiko.

Grønlands Hovedeksportartikel, Kryolit, spiller desuden en saadan Rolle, for Aluminium- og dermed Flyve-Industrien her i Landet og i Canada, at der begge Steder straks efter Besættelsen lagde sig en langtfra behagelig Interesse for Dagen for at sikre sig de nødvendige Tilførsler af dette Raastof.

Af Hensyn til Grønlands Bevarelse for Danmark anser jeg det for at være af største Vigtighed at undgaa en militær Besættelse af Grønland, det være sig af den ene eller anden Magt, og uanset om Besættelsen angives kun at være midlertidig.

Det er hidtil lykkedes at undgaa en saadan Besættelse, men Situationen har flere Gange været yderst prekær. Under nuværende Forhold og paa Grund af de af mig afgivne Løfter er jeg ikke i Stand til i Detailler konkret at redegøre for de paagældende Vanskeligheder, men jeg skal i det følgende søge at give et almindeligt Indtryk af disse.

Med det Formaal at gøre, hvad der kunde gøres fra min Side for at modarbejde eventuelle Besættelsesplaner og at sikre Grønlands Stilling, havde jeg i Dagene lige efter 9. April Samtaler med Præsident Roosevelt, Statssekretær Hull, Under-Statssekretær Sumner Welles og Assistant Secretary of State Berle, den britiske Ambassadør, Lord Lothian, den herværende kanadiske Minister, Hr. Christie, Embedsmænd fra det kanadiske Udenrigsministerium og andre.

Det stod mig efter disse Samtaler klart, at en Besættelse fra en europæisk Magts Side ikke var den mest nærliggende Fare. En saadan Besættelse, selv midlertidig, vilde være i Strid med den nu herskende Fortolkning af Monroe-Doktrinen, og vilde ikke blive taalt af U. S. A.

Jeg fandt endvidere, at trods den prekære Situation var en Besættelse fra U. S. A.'s Side heller ikke den mest faretruende. Med det Syn, som ikke alene Tysklands Fjender, men ogsaa dette Land har paa Besættelsen af Danmark, og paa de Muligheder denne Besættelse giver den tyske Regering for at have Indseende med og øve Indflydelse paa den danske Regerings Handlinger, var det imidlertid absolut nødvendigt, at Landsfogderne midlertidigt selvstændigt udøvede deres Myndighed paa Grønland, og at de forskellige Grønland vedkommende Spørgsmaal — økonomiske og andre — hvad enten det gjaldt deres Behandling af de grønlandske Myndigheder eller af mig, blev drøftet og afgjort, uden at Sagen blev refereret til København. At denne Linie kunde føre baade til politiske og til rent praktiske Vanskeligheder, var indlysende, men der var under de givne Forhold ingen anden Udvej.

.....
 Overfor Præsidenten og overfor State Department gik mine Bestræbelser derfor ud paa, paa den ene Side at undgaa en Besættelse foretaget af U. S. A., og af Hensyn til fremtidige Konsekvenser samtidigt fra Begyndelsen at modarbejde alle Tendenser til Etablering af et egentligt amerikansk Protektoratsforhold, og paa den anden Side at opnaa, at de Forenede Staters Regering ved officielle Udtalelser og de Foranstaltninger, den traf, lagde sin Interesse for Grønland klart for Dagen, og derved gav Grønland en værdifuld „de facto“ Beskyttelse overfor andre Landes Besættelsesplaner.

Udsendelsen af de amerikanske Kystbevogtningsskibe — for Tiden er der fire i grønlandske Farvande — skete, som det er Udenrigsministeriet bekendt, i Forstaaelse med Landsfogderne og mig. Det samme gælder de to Nabolande, U. S. A. og Canadas Oprettelse af Konsulater paa Grønland.

Amerikanske og kanadiske Tilbud om humanitær Hjælp, bl. a. fra det amerikanske Røde Kors' Side, takkede jeg for, men gjorde gældende, at en slig Hjælp næppe vilde være nødvendig. Efter min Opfattelse er det af Hensyn til Konsekvenserne bedre at undgaa Velgørenhedsforanstaltninger fra udenlandsk Side. Udsendelsen af en Røde Kors Delegeret fra Washington havde nærmest Betydning som Udtryk for amerikansk Interesse.

Naar det har været muligt at undgaa Grønlands militære Besættelse i Dagene lige efter 9. April og under senere prekære Situationer, skyldes det først og fremmest at det er lykkedes i Kraft af den Særstilling, jeg havde indtaget den første Dag efter Okkupationen, at skabe Tillid i Washington og Ottawa og indirekte ogsaa i London, saaledes at man, trods al Nervøsitet, stoledes paa mine Erklæringer, om at Besættelsen af Moderlandet ikke paa nogen Maade vilde forandre Forholdene paa Grønland til Skade for Grønlands to Nabolande.

Dette er ikke alene en personlig Opfattelse, det er Gang paa Gang blevet sagt mig i State Department, at den af mig indtagne Holdning ikke alene var af stor Betydning, men har været en „*conditio sine qua non*“ for Grønlands frie Stilling.

Havana-Konferencen mellem de pan-amerikanske Stater mener jeg ikke, at der er Grund til i nærværende Beretning at gøre til Genstand for nærmere Omtale. Konferencen har nemlig hverken forbedret eller forværret Grønlands Stilling. For alle Tilfældes Skyld vedlægges dog et Eksempel af den paa Konferencen vedtagne Konvention vedrørende eventuel Mandatbestyrelse af europæiske Landes Besiddelser omkring de amerikanske Kontinenter.

Konventionens Hovedindhold skal ikke gengives her. Jeg skal blot henlede Opmærksomheden paa Udtrykkene i Punkt „*Seven*“, der siger:

„That the American Republics, through their respective government agencies, reserve the right to judge whether any transfer or attempted transfer of sovereignty, jurisdiction, cession or incorporation of geographic regions in the Americas, possessed by European countries up to September 1, 1939, has the effect of impairing their political independence *even though no formal transfer or change in the status of such region or regions shall have taken place*“¹⁾

Da de andre pan-amerikanske Stater næppe har større Interesse i Grønlands Stilling, vil Spørgsmaalet herom i Praksis sikkert ganske blive overladt til U. S. A. Det maa dog bemærkes, at U. S. A. stadig i det grønlandske Spørgsmaal handler i nært Samarbejde og Forstaaelse med Canada, et Samarbejde, som formodentlig vil antage en intimere og intimere Karakter, jfr. herved den i de sidste Dage etablerede Forsvarskommission. Der er iøvrigt i Øjeblikket Tale om, at Canada vil tiltræde den pan-amerikanske Union.

Fra Begyndelsen var det klart, at Grønlands Forsyning med Fornødenheder og Landets Eksport, efter at Danmark som Følge af den tyske Besættelse var kommet under de Allieredes Blokade, maatte lægges om, og at Hovedparten af Handelen maatte foregaa med de Forenede Stater. Det var endvidere klart, at det var af største Vigtighed, at der hurtigt blev truffet de nødvendige Foranstaltninger til Sikring af Grønlands Forsyninger og Afsætning, saaledes at det kunde dokumenteres, at vi fra dansk Side selv var i Stand til at klare de hermed forbundne Spørgsmaal, og at der ialfald ikke af Hensyn hertil var Grund til at tage Grønland under Beskyttelse.

Til at bistaa de grønlandske Myndigheder og nærværende Gesandtskab med dette Arbejde, som maatte forudses at blive meget betydeligt, mente jeg det nødvendigt at skabe en særlig Organisation i New York. Jeg ansaa det endvidere for heldigt at sikre mig Medvirken af en Del med Danmark og Grønland kendte Personer, hvis danskvenlige Indstilling jeg havde fuld Tillid til, og hvis Navne kunde bruges overfor Offentligheden.

¹⁾ De amerikanske Republikker forbeholder sig Ret til gennem deres respektive Regeringers forskellige Organer at bedømme, hvorvidt nogen Overdragelse eller Forsøg paa Overdragelse af Suveræniteten over eller Jurisdiktionen i eller nogen Afstaaelse eller Indlemmelse af Territorier, som europæiske Lande har besiddet omkring de amerikanske Kontinenter indtil 1. September 1939, har den Virkning at svække deres politiske Uafhængighed, selv om der ikke har fundet nogen formel Overdragelse af eller Ændring i paagældende Territoriums eller Territoriers Stilling Sted.

Jeg udnævnte derfor den 25. April en Grønlandskommission med den kendte dansk-amerikanske Forretningsmand H. Chr. Sonne (Søn af Forpagter Sonne) som Formand. Hr. Sonne danner sammen med Dr. Paul Bentzen, en yngre dansk Læge, født paa Grønland (Nevø af afdøde Direktør Daugaard Jensen) og en Forretningsmand i New York, Hr. Norvin Green (Broder til Prinsesse Viggo) en Slags Eksekutivkomité, men hele Arbejdet udføres praktisk talt af Formanden alene.

De andre Medlemmer er blot raadgivende, og deres Medvirken paakaldes kun i specielle Tilfælde, nærmest udadtill.

Deres Navne, som alle vil være kendt i Danmark er:

Grønlandsfareren, Kaptajn Bob Bartlett, New York,
Hr. Leonard T. Beale, Direktør for „Pennsylvania Salt Manufacturing Company“,
mangeaarig Aftager af grønlandsk Kryolit,
Fru Ruth Bryan Rohde, tidligere amerikansk Gesandt i Danmark,
Dr. Henry Goddard Leach, Præsident for „The American-Scandinavian Foundation“,
Forfatterinden, Fru Marie Peary Stafford, født paa Grønland, Datter af Admiral Peary,
Dr. John Dynely Prince, Professor ved Columbia Universitet og tidligere amerikansk Gesandt i Danmark.

For at imødekomme et derom udtalt kanadisk Ønske vil der til Kommissionen antagelig i en nær Fremtid yderligere blive knyttet tre à fire kanadiske Medlemmer.

Jeg vedlægger en af Hr. Sonne udarbejdet Beretning om Arbejdet for Afsætningen af grønlandske Produkter — først og fremmest Kryoliten — og for Sikringen af Grønlands Forsyninger, et Arbejde, som igangsattes straks efter Besættelsen, og som nu efter Landsfoged Eske Bruns Ankomst til New York fortsættes under dennes Ledelse. Jeg føler Trang til allerede her at fremhæve det overordentlig store og fortjenstfulde Arbejde i denne Sag, der er blevet udført af Hr. Sonne. Hvis de forskellige Problemer vedrørende Grønlands Forsyninger og Afsætninger nu, som jeg mener, det er Tilfældet, kan ordnes paa en virkelig tilfredsstillende Maade, tilkommer Æren herfor i første Linie Hr. Sonne.

Set fra København er det Spørgsmaal i Forbindelse med Grønland, hvis Behandling formodentlig har været vanskeligst at forstaa, Spørgsmaalet om Udsendelsen af danske Grønlandseksperter hertil.

Af Landmænd, der er kommet fra Danmark efter Besættelsen, har jeg mærket, hvor stærkt det er faldet dem for Brystet, at der saavel i det britiske Imperium som til en vis Grad ogsaa her i Landet ses med Mistro paa Forbindelse med det besatte Danmark. Hvad det britiske Imperium angaar, er vore officielle Repræsentanters Stilling og Umuligheden af enhver Forbindelse mellem dem og København Udenrigsministeriet velbekendt; ligeledes vil Ministeriet vide, hvorledes danske Firmaers Afdelinger i Udlandet, for at kunne føre deres Forretninger indenfor eller med det britiske Imperium videre, har maattet gaa ind paa Afbrydelsen af enhver Forbindelse med det besatte Hjemland. Grønlands Stilling er forsaavidt noget lignende som saadanne private danske Firmaers.

Som State Department gentagne Gange har fremhævet overfor mig, trækker den amerikanske Regering lignende Skillelinie som England mellem det besatte og det ubesatte Danmark. Saafremt der bestod en Forbindelse mellem København og Grønland, vilde den amerikanske Regering, efter hvad State Departement har sagt mig, ikke kunne rejse nogen Indvending imod, at England og Canada ikke længere betragtede Grønland som neutralt, men som „teknisk fjendtligt“.

Jeg har allerede telegrafisk givet Udtryk for, at jeg personlig vilde have sat den største Pris paa Samarbejdet med Direktør Oldendow og de andre Herrer, et Samarbejde, der vilde have betydet en stor Lettelse for mig. Jeg vil gerne endnu en Gang gentage og understøtte dette.

I denne Forbindelse bemærkes, at jeg straks efter 9. April selv havde overvejet, om det skulde være muligt, naar Forholdene faldt lidt mere til Ro, at træffe en Ordning, saa Direktør Oldendow, eventuelt med Medhjælpere, kom herover og blev knyttede til Legationen. Jeg kom imidlertid til det Resultat, at selvom der eventuelt var Muligheder herfor i Forholdet til den amerikanske Regering, saa maatte

det af Hensyn til den kanadiske Regering anses for udelukket at gennemføre dette. Jeg havde derfor maattet opgive denne Tanke.

Hvad der, som Sagen kom frem, paa Forhaand gjorde den helt haabløs, var, at Efterretningen om Grønlandseksperternes planlagte Udsendelse først blev kendt her og i Canada igennem et Pressetelegram fra Berlin. Denne Meddelelse, som Bladene slog op under Overskriften „Hitler sends Greenland Delegation“,¹⁾ satte straks Sagen i et højst uheldigt Lys.

Efter Modtagelsen af Ministeriets forklarende Telegram fremholdt jeg i State Department, at jeg personlig var villig til at indestaa for Grønlandseksperternes fuldt loyale og korrekte Optræden, og jeg var overbevist om, at Udsendelsen ikke var inspireret af den tyske Regering, en Opfattelse, hvis Rigtighed State Department i og for sig ikke drog i Tvivl.

Allerede af almindelige formelle Grunde var State Department imidlertid bestemt imod at modtage officielle Udsendinge kommende fra det besatte Danmark. Hvad der spillede en endnu vigtigere Rolle, var dog utvivlsomt det amerikanske Ønske om, at specielt de forskellige Grønland vedrørende Spørgsmaal ikke blot realiter, men ogsaa facademæssigt, blev behandlet uden Indflydelse fra det besatte København, og jeg maatte give State Department Ret, naar det blev sagt mig, at Udsendelsen vilde gøre et højst uheldigt Indtryk overfor Offentligheden.

Som allerede ovenfor anført, er jeg klar over, at der efter den danske Regerings Mening knytter sig betydelige Ulemper, saavel af politisk som af rent saglig Karakter, til den selvstændige Linie, efter hvilken Landsfogderne og jeg er gaaet frem efter Danmarks Besættelse.

Hvad den politiske Side af Sagen angaar, mener jeg, at den nuværende Tilstand, som er skabt af Forhold, vi ikke er Herre over, maa ses som et mindre Onde i Forhold til det større Onde: Besættelsen af Grønland.

Det Sindelag, som gav sig Udtryk i Landsraadenes Budskab til Hans Majestæt Kongen af 3. Maj, hvori der afgaves et Løfte om ubrødelig Troskab mod vort Moderland og vor Konge, er nu som den Gang bestemmende for alle vore Handlinger.

Hvad de rent saglige praktiske Ulemper angaar, vil jeg sige, at disse trods alt ikke turde være af afgørende Betydning. Det siger sig selv, at alle Grønland vedrørende Forhold søges løst i den Aand, i hvilken den danske Styrelse af Grønland hidtil er sket, ligesom alt gøres for at tilvejebringe de fordelagtigste Indkøbs- og de bedst mulige Afsætningsbetingelser.

Som bekendt er Kryolitbrudet i Ivigtut midlertidigt blevet overtaget af Landsfogderne paa Grønlands Vegne. Da de Allierede vilde have betragtet Kryolitbrudet som teknisk fjendtligt, saafremt det blev drevet af Selskabet i København, vilde Kryoliteksporten fra Grønland i Praxis være blevet umuliggjort. Selskabet havde saaledes ingen Mulighed for at udnytte sin Koncession, og for at skabe den nødvendige legale Basis for nye Aftaler med Aftagerne i U. S. A. og Canada var der ingen anden Udvej, end at Landsfogderne overtog Minen.

De ved Salg af Kryolit og andre grønlandske Produkter indkomne Beløb vil formodentlig være mere end tilstrækkelige til at dække Udgifterne. Et eventuelt Overskud vil til sin Tid blive indbetalt til den danske Statskasse. — De Dispositioner, som er truffet i Grønland og her, foregriber paa ingen Maade Spørgsmaalet om Mellemværendet mellem den danske Stat og Kryolitselskabet, som først senere vil kunne afgøres. Saa meget mere som den nuværende Situation maaske kan trække ud i flere Aar, forekommer det mig vigtigt, om man heller ikke i København foretager noget Skridt, der kan præjudicere Spørgsmaalet om Statens eventuelle Erstatningsansvar overfor Kryolitselskabet.

.....

Det er min Pligt ikke at afslutte denne Beretning uden at fremhæve, at selvom en Besættelse af Grønland hidtil er undgaaet, er Situationen stadig vanskelig.

Da Canada og U. S. A. føler, at Grønland er et for deres Sikkerhed vigtigt strategisk Punkt, kan det ikke ventes, at de vil løbe nogen større militær Risiko.

¹⁾ Hitler udsender en Grønlands Delegation.

blot paa Grund af deres Sympati for Danmark. Enhver nok saa ubegrundet og ringe Mistanke om, at tysk Indflydelse indirekte kan gøre sig gældende paa Grønland, indebærer paa Grund af Nervøsiteten i Canada og U. S. A. Fare for en Besættelse. Indgriben eller Skridt fra det besatte Danmark i Forhold vedrørende Grønland kan, selvom de i sig selv er nok saa uskyldige, paa en, set fra København, uoverskuelig Maade, skabe en saadan Mistanke, hvad enten de foretages af Regeringen eller Private.

Jeg kan derfor ikke stærkt nok understrege Vigtigheden af, at man viser fuldkommen Tilbageholdenhed i København overfor den bestaaende Ordning og overhovedet i alle grønlandske Forhold.

Jeg har den Ære at forblive,
med den mest udmærkede Højagtelse,
Hr. Udenrigsministerens ærbødigste

sign. **Henrik Kauffmann.**

11/4 1941.

Telegram fra 8 Washington 552 Danishgovt 1/50 10 106 P Etrangères KH.*)

Siden Afsendelsen af min Rapport X af 4 September 1940 Komma som jeg gaar ud fra in extenso blev tilstillet Kongen Komma samtlige Medlemmer af Kabinettet og Det udenrigspolitiske Naevn Komma er som bekendt USAs Stoette til de Allierede stadig oegget og Praesidenten har den offentlige Mening bag sig Komma naar han erklærede Komma at de Allierede og Demokraternes Sag er USAs Punktum Liniebrud USAs Ansvar for hele Hemisfaerens Forsvar er mere og mere blevet den amerikanske Offentlighed bevidst og dennes Foelsomhed overfor mulige Farer mod det amerikanske Kontinents Sikkerhed er steget staerkt Punktum Liniebrud som ofte fremhaevet vil enhver Indblanding eller Befatning med groenlandske Forhold fra Koebenhavn saalaenge Danmark er besat blive betragtet som stridende imod Monroe Doktrinen og absolut ikke blive taalt Punktum Paa Grund af den Saerstilling jeg har indtaget siden Besaettelsen jaevnfoer min offentlige Erklaering af 9 April 1940 gengivet i Telegram Nummer 45 1940 betragter den amerikanske Regering ikke mig som vaerende under tysk Indflydelse Komma hvorfor min Befatning med groenlandske Forhold ikke anses som stridende mod Monroe Doktrinen Punktum Liniebrud Forrige Sommer og Efteraar blev der gjort Forsoeg paa at landsaette tysk-kontrollerede meteorologiske Ekspeditioner i Oestgroenland Punktum Desvaerre synes en af disse Udsendelser at vaere sket med vidende af Myndighederne i Koebenhavn Punktum Efter Udvidelsen af den tyske Krigszone til groenlandske Farvande i Marts Maaned og de sidste Ugers hele kritiske Udvikling af Krigssituationen i det nordlige Atlanterhav Komma illustreret ved gentagne Neutralitetskraenkelse ved tyske Flyvemaskiners Rekognoscerings Bindestrøg Flyvninger i lav Hoejde over Ostgroenland Komma var Groenlands Stilling blevet saa udsat Komma at man stod overfor en Besaettelse af Groenland fra en krigsfoerende Magts Side Punktum Liniebrud For at undgaa dette Komma og for at sikre Groenland og det oevrige amerikanske Kontinent og Groenlands Bevarelse under dansk Suveraenitet Komma tilboed USA Komma henvissende til sine principielle Forpligtelser efter Havana Bindestrøg Akten Komma at overtage Ansvaret for Groenlands Forsvar og at indgaa en Overenskomst herom Punktum Da USA Komma uanset at dansk Suveraenitet over Groenland stadig anerkendes Komma paa Grundlag af Monroe Doktrinen haevder Komma at dansk Suveraenitet under de nuvaerende Forhold ikke kan udøves fra Koebenhavn Komma og USA tillige af militaere Grunde kraevende Komma at den foreslaaeede Overenskomst ikke forelagdes i Koebenhavn Komma var der ingen anden Udvej end Komma at jeg Komma som den hervaerende frie Repraesentant for dansk Suveraenitet Komma som Negotiorum Gestor for den danske Regering Komma der ikke selv kunde handle Komma med Landsfogdernes Indforstaaelse underskrev Overenskomsten Punktum Liniebrud som Forholdene laa Komma var der for mig ikke Tvivl om Komma at jeg i dansk og groenlandsk Interesse ubetinget maatte foretage dette usaedvanlige Skridt Punktum Regeringen i Danmark vil Komma saalaenge Danmark er besat Komma ikke kunne erholde fulde Oplysninger og Baggrunden for og Noedvendigheden heraf Punktum Jeg anmoder derfor om Komma at Bedoemmelsen af min Beslutning maa blive udsat Komma indtil Danmark atter er frit og den danske Regering og Offentlighed kan goeres bekendt med de Forhold Komma der noedvendiggjorde Skridtet Punktum Liniebrud Jeg beder indtraengende Hans Majestaet Kongen og den danske Regering vaere forvissat om Komma at jeg har handlet paa den Maade Komma som jeg efter noeye Overlaeg og efter min bedste Overbevisning og Samvittighed mener Komma jeg maatte handle Komma opfyldende min Troskabsed til Hans Majestaet Kongen Punktum

Henrik Kauffmann

115 +

modtaget Kl. 6,45.

*) Grønlandstraktaten af 9. April 1941, ratificeret ved Rigsdagsbeslutning af Maj 1945, findes i Rigsdagstidende 1945, Tillæg A. Spalte 1.

Aide-Mémoire.

**DURCHDRUCK
DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES
DEUTSCHEN REICHES**

Der Bevollmächtigte des Deutschen Reiches ist beauftragt, von der Königlich Dänischen Regierung zu verlangen,

1. eine formelle Erklärung darüber, ob Seine Majestät der König von Dänemark, auf den sich der Gesandte von Kauffmann beruft, oder irgend ein Mitglied der Königlich Dänischen Regierung von dem Abkommen des Gesandten von Kauffmann mit der amerikanischen Regierung, vor dessen Veröffentlichung irgendwie Kenntnis gehabt hat.
2. Die sofortige Durchführung der Abberufung des Gesandten von Kauffmann durch Seine Majestät den König von Dänemark.
3. Sofortige Überreichung einer Note an den amerikanischen Geschäftsträger in Kopenhagen, in welcher der Gesandte von Kauffmann ausdrücklich desavouiert, seine Abberufung mitgeteilt, die abgeschlossene Vereinbarung als nicht bindend erklärt und gegen das amerikanische Vorgehen schärfster Protest eingelegt wird.
4. Eine Presseveröffentlichung der Königlich Dänischen Regierung, die klar besagt, dass der Gesandte von Kauffmann gegen den Willen Seiner Majestät des Dänischen Königs und der Königlich Dänischen Regierung und ohne Vollmacht gehandelt hat, dass seine Abberufung erfolgt ist und dass die dänische Regierung die abgeschlossenen Vereinbarungen als nicht bindend erklärt und gegen das amerikanische Vorgehen schärfsten Protest eingelegt hat.
5. Erlasz eines Gesetzes, nach welchem bei einem dänischen Staatsangehörigen, der im Auslande sich schwere Verstöße gegen die Interessen Dänemarks oder gegen Anordnungen der dänischen Re-

**GENNEMSLAG
DET TYSKES RIGES
BEFULDMÆGTIGEDE**

Det tyske Riges Befuldmægtigede har faaet Ordre til af den kgl. danske Regering at forlange

1. en formel Erklæring om, hvorvidt Hans Majestæt Kongen af Danmark, som Gesandt von Kauffmann paaberaber sig, eller noget som helst Medlem af den kongelige danske Regering har haft noget som helst Kendskab til den Overenskomst, som Gesandt von Kauffmann har afsluttet med den amerikanske Regering, inden dennes Offentliggørelse.
2. øjeblikkelig Rappel af Gesandt von Kauffmann af Hans Majestæt Kongen af Danmark.
3. øjeblikkelig Overrækkelse af en Note til den amerikanske Chargè d'Affaires i København, i hvilken Gesandt von Kauffmann bliver klart og tydeligt desavoueret, hans Rappel meddelt, den afsluttede Overenskomst erklæret for ikke bindende og den skarpeste Protest nedlagt mod den amerikanske Handlemaade.
4. en Meddelelse gennem Pressen til Offentligheden fra den kongelige danske Regering, der klart udtaler, at Gesandt von Kauffmann har handlet imod Hans Majestæt den danske Konges og den kongelige danske Regerings Vilje og uden Fuldmagt, at han er blevet rappelleret, og at den danske Regering har erklæret de afsluttede Overenskomster for ikke bindende og har nedlagt den skarpeste Protest mod den amerikanske Handlemaade.
5. Gennemførelse af en Lov, hvorefter en dansk Statsborger, der i Udlandet har gjort sig skyldig i grov Krænkelser af Danmarks Interesser eller Tilsidesættelse af den danske Regerings Anord-

gierung zu schulden kommen lässt, der Verlust der dänischen Staatsangehörigkeit und die Einziehung des Vermögens ausgesprochen werden können.

6. Einleitung und Durchführung eines Verfahrens wegen Landesverrats auf Grund der §§ 98 des Bürgerlichen Strafgesetzes und des § 3 Ziff. 3 des Gesetzes vom 18. 1. 1941 gegen den Gesandten von Kauffmann und Ausbürgerung des Genannten auf Grund des unter 5) genannten und zu erlassenden Gesetzes.

Kopenhagen, den 12. April 1941.

ninger, kan frakendes dansk Statsborgerret og faa sin Ejendom beslaglagt.

6. Indledning og Gennemførelse af Landsforræderisøgsmåal i Henhold til § 98 i Borgerlig Straffelov og § 3 Nr. 3 i Lov af 18. Januar 1941 mod Gesandt von Kauffmann og Frakendelse af nævntes Statsborgerret i Henhold til den under 5) nævnte Lov, der vil være at gennemføre.

København, den 12. April 1941.

Underbilag 7.

København, den 12. April 1941.

Afskrift fra A. J. No. 3. G. 60. a. til P. J. I. J. No. 84. B. 2. a.

Kauffmann Legadane Washington.

Da Regeringen stærkt maa misbillige at De uden Bemyndigelse herfra og i Strid med Grundloven har afsluttet Overenskomst med U. S. A.'s Regering om Grønlands Forsvar er De ved kongelig Resolution af 12. April rappelleret fra Posten som Danmarks Gesandt i Washington Stop Gesandtskabets Ledelse vil indtil videre være at varetage af Legationsraad Blechingberg som Chargé d'Affaires Stop De bedes uopholdelig meddele Præsidenten foranstaaende og tilføje, at Rappelskrivelse senere vil blive fremsendt Stop De bedes straks begive Dem til København Stop Bekræft telegrafisk Modtagelse.

Etrangères 75

Underbilag 8.**Telegram No. 135 af 14. April 1941 fra Minister Kauffmann i Washington.**

Etrangères 75 Scavenius 76 modtaget*).

Følgende Note i Dag tilstillet Statssekretær Hull:

„Sir, point four in the preamble to the agreement relating to the defense of Greenland signed by you and by me on the 9th instant reads:

„Although the sovereignty of Denmark over Greenland is fully recognized, the present circumstances for the time being prevent the government in Denmark from exercising its powers in respect of Greenland“.

With this situation in mind and in accordance with our understanding I informed the government in Denmark of the agreement only when it was made public at noon on April 10th.

I did this in a telegraphic message to the Foreign Office in Copenhagen that was delivered after some delay on April 11th.

I indicated that I had signed the agreement

„acting on behalf of His Majesty the King of Denmark in his capacity as Sovereign of Greenland, whose authorities in Greenland have concurred herein,“

and I explained the reasons for my action, adding

„under the circumstances, there was, to me, no doubt but that I must, in the interests of Denmark and Greenland, take this unusual step. The government in Denmark will not, as long as Denmark is occupied, be able to obtain full information as to the background and necessity for this action. I, therefore, re-

Etrangères 75 Scavenius 76 modtaget*).

Følgende Note i Dag tilstillet Statssekretær Hull:

„Punkt 4 i Indledningen til den den 9. ds. af Dem og mig underskrevne Overenskomst vedrørende Grønlands Forsvar lyder saaledes:

„Skønt Danmarks Suverænitet over Grønland fuldt ud anerkendes, forhindrer de øjeblikkelige Forhold foreløbig, at Regeringen i Danmark udøver sin Overhøjhed over Grønland“.

I Betragtning heraf og i Overensstemmelse med vor Aftale gjorde jeg først Regeringen i Danmark bekendt med Overenskomsten, da den blev offentliggjort ved Middagstid den 10. April.

Dette gjorde jeg i et Telegram til Udenrigsministeriet i København, hvilket Telegram efter nogen Forsinkelse blev afleveret den 11. April.

Jeg meddelte, at jeg havde underskrevet Overenskomsten,

„idet jeg handlede paa Hans Majestæt Kongen af Danmarks Vegne i hans Egenskab af Suveræn for Grønland, hvis Myndigheder paa Grønland havde givet deres Tilslutning“,

og jeg forklarede Grundene til min Handling, idet jeg tilføjede:

„Som Forholdene laa, var der for mig ikke Tvivl om, at jeg i dansk og grønlandsk Interesse ubetinget maatte foretage dette usædvanlige Skridt. Regeringen i Danmark vil, saa længe Danmark er besat, ikke kunne erholde fulde Oplysninger om Baggrunden for og Nødvendigheden heraf. Jeg anmoder derfor

*) Udenrigsministeriets Telegrammer til Gesandten om hans Tilbagekaldelse.

quest that judgment of my decision be withheld until Denmark again is free, and the Danish government and public can come to know the situation that made the step necessary. I earnestly beg His Majesty the King and the Danish government to be assured that I have acted in the way which I felt to be right, after careful consideration and according to my best belief and the dictates of my conscience, fulfilling my allegiance to His Majesty the King“.

I thereupon received from the Foreign Office in Copenhagen at 4.30 PM Saturday, April 12 1941, a telegram, the English translation of which reads as follows:

„The government strongly disapproves the fact that you, without authorization from here, and contrary to the constitution, have concluded an agreement with the government of the United States regarding the defense of Greenland. You are, therefore, by royal decree of April 12 1941, recalled from your post as Denmark's Minister to Washington. The Legation will temporarily be in charge of Mr. Blechingberg, Counselor of Legation, as Chargé d'Affaires. You are requested immediately to notify the President of the above, and to add that letters of recall will be forwarded later. You are requested to return at once to Copenhagen. Acknowledge receipt by telegram“.

From Press reports I have furthermore learned that the government in Denmark yesterday also declared the agreement of April 9 1941, relating to the defense of Greenland to be considered as void, but this Legation has hitherto received no official communication from Copenhagen to that effect. 皇

On April 10 1940 the day after the occupation of Denmark by German military forces, I issued a public statement declaring, that I would work for one thing, the reestablishment of a free and independent Denmark. Since that time as before my conduct has been dictated solely by what I have believed to be to the true interest of my King and my country. My work would have been impossible without the sympathetic understanding and cooperative attitude of the American government for which I am deeply grateful.

My conduct in the situation that has arisen now will be dictated by the same

om, at Bedømmelsen af min Beslutning maa blive udsat, indtil Danmark atter er frit, og den danske Regering og Offentlighed kan gøres bekendt med de Forhold, der nødvendiggjorde Skridtet.

Jeg beder indtrængende Hans Majestæt Kongen og den danske Regering være forvisset om, at jeg har handlet paa den Maade, som jeg efter nøje Overlæg og efter min bedste Overbevisning og Samvittighed mener, jeg maatte handle, opfyldende min Troskabsed til Hans Majestæt Kongen“.

Derpaa modtog jeg fra Udenrigsministeriet i København Kl. 4,30 Eftermiddag Lørdag den 12. April 1941 et Telegram, saalydende:

„Da Regeringen stærkt maa misbillige, at De uden Bemyndigelse herfra og i Strid med Grundloven har afsluttet Overenskomst med U. S. A.'s Regering om Grønlands Forsvar, er De ved kongelig Resolution af 12. April rappelleret fra Posten som Danmarks Gesandt i Washington Stop Gesandtskabets Ledelse vil indtil videre være at varetage af Legationsraad Blechingberg som Chargé d'Affaires Stop De bedes uopholdelig meddele Præsidenten foranstaaende og tilføje, at Rappelskrivelse senere vil blive fremsendt Stop De bedes straks begive Dem til København Stop Bekræft telegrafisk Modtagelse“.

Af Pressereferater har jeg yderligere erfaret, at Regeringen i Danmark i Gaar endvidere erklærede, at Overenskomsten af 9. April 1941 om Grønlands Forsvar maatte betragtes som ugyldig, men Gesandtskabet her har hidtil ikke modtaget nogen officiel Meddelelse fra København desangaaende.

Den 10. April 1940, Dagen efter Danmarks Besættelse af tyske Militærstyrker, offentliggjorde jeg en Erklæring om, at jeg vilde arbejde for een Ting: Genoprettelsen af et frit og uafhængigt Danmark. Siden har min Handlemaade, ligesom ogsaa før, udelukkende været dikteret af, hvad jeg har anset for at være i min Konges og mit Lands sande Interesse. Mit Arbejde vilde have været umuligt uden den amerikanske Regerings forstaaende Sympati og Villighed til Samarbejde, hvorfor jeg er dybt taknemmelig.

Min Optræden i den Situation, der nu er opstaaet, vil blive dikteret af den samme

convictions. I believe the action taken in Copenhagen with regard to my recall and in respect to the agreement of the 9th instant to have been taken under duress. Consequently I consider it to be invalid both from the point of view of Danish and of generally recognized common law.

I believe it to be my duty towards my King and my country to carry on the work that was intrusted to me when I was appointed Danish Minister to Washington by a free Danish government and to let myself be guided by the same principles as hitherto. This attitude of mine has the full support of all the other members of the Danish Foreign Service stationed in the United States.

I have the honor, Mr. Secretary, to ask you please to bring this to the knowledge of the President.

The earnest hope for a speedy liberation of Denmark, expressed by President Roosevelt when the agreement relating to the defense of Greenland was made public 3 days ago will have brought encouragement to all Danes. I beg leave to ask you, Sir, to convey to the President the gratitude of my countrymen.

I avail myself of this opportunity, Mr. Secretary of State, to renew to you the assurances of my highest consideration

Henrik Kauffmann“.

Statssekretær Hulls Svartnote af Dags Dato er saalydende:

„Sir, Acknowledgement is made of Your note of April 13 1941, advising that the government in Denmark purports to have recalled you from your post as Minister of Denmark. Cognizance has likewise been taken of your statement that you consider this action to have been taken under duress and to be invalid both from the point of view of Danish and of generally recognized common law, in view of the existing occupation of Denmark by German military forces.

My government considers it to be the fact that the government in Denmark in this respect is acting under duress, and in consequence I have the honor to advise that it continues to recognize you as the duly authorized Minister of Denmark in Washington. It renews its hope for the speedy liberation of Denmark.

Accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

Cordell Hull“.

Overbevisning. Jeg føler mig forvisset om, at det Skridt, der er foretaget i København med Hensyn til min Rappel og med Hensyn til Overenskomsten af 9. ds., er foretaget under Tvang. Som Følge deraf anser jeg det som ugyldigt baade efter dansk Lov og efter almindeligt anerkendte Retsregler.

Jeg anser det for min Pligt over for min Konge og mit Land at fortsætte det Arbejde, der blev betroet mig, da jeg af en fri dansk Regering blev udnævnt til dansk Gesandt i Washington, og at lade mig lede af de samme Principper som hidtil. Denne min Holdning understøttes fuldt ud af alle de andre danske udenrigsministerielle Tjenestemænd, som befinder sig i De forenede Stater.

Jeg har den Ære, Hr. Statssekretær, at bede Dem bringe dette til Præsidentens Kundskab.

Det inderlige Haab om Danmarks snarlige Befrielse, som Præsident Roosevelt gav Udtryk for, da Overenskomsten om Grønlands Forsvar blev offentliggjort for 3 Dage siden, har utvivlsomt været en stor Opmuntring for alle Danske. Jeg beder Dem over for Præsidenten udtale mine Landsmænds Taknemmelighed.

Jeg benytter Lejligheden til over for Dem at forny Forsikringen om min mest udmærkede Højagtelse.

Henrik Kauffmann“.

Statssekretær Hulls Svartnote af Dags Dato er saalydende:

„Herved anerkendes Modtagelsen af Deres Note af 13. April 1941, hvori De meddeler, at Regeringen i Danmark skal have rappelleret Dem fra Posten som Danmarks Gesandt. Ligeledes har man bemærket Deres Meddelelse om, at De mener, at Handlingen er foretaget under Tvang, og at den er ugyldig baade efter dansk Lov og efter almindeligt anerkendte Retsregler i Betragtning af, at Danmark i Øjeblikket er besat af tyske Militærstyrker.

Min Regering betragter det som et Faktum, at Regeringen i Danmark i denne Henseende handler under Tvang, og jeg har derfor den Ære at meddele Dem, at den fortsat anerkender Dem som behørigt bemyndiget Gesandt for Danmark i Washington. Den gentager Haabet om Danmarks snarlige Befrielse.

Jeg fornyer Forsikringen om min mest udmærkede Højagtelse.

Cordell Hull“.

State Department i Dag offentliggjort begge Noter med Communiqué, hvori blandt andet udtales:

„On April 9 1940, Denmark was invaded by the German army. Since that date an army of occupation, understood to total 200.000 German troops, has remained in that country, and no act of the Danish Government since that time has been taken or can be taken save with the consent of the occupying power or as a result of its dictation.

In view of the foregoing, the government of the United States has consistently held since April 9 1940, and now holds, that the government of Denmark can only be regarded as a government which is patently acting under duress and which is in no sense a free agent.

The agreement recently entered into by the Secretary of State and by the Danish Minister was entered into by this government, as made clear at that time, because of the desire of the United States in this time of world emergency to insure the security of Greenland as a part of the Western hemisphere, and at the same time to assist the local authorities of Greenland in preserving intact the territory of the Danish colony so that once the present world emergency has passed, the government of Denmark might once more be enabled to exercise fully its sovereign powers over that territory.

The government of the United States feels confident that the Danish government and people will unquestionable recognize that the measures undertaken by the government have been taken in their interest and with full recognition of the sovereignty of Denmark over Greenland as well as with the hope and belief that the time is not far distant when that sovereignty can once more be freely exercised by a free and independent Danish government“.

State Department i Dag offentliggjort begge Noter med Communiqué, hvori blandt andet udtales:

„Den 9. April 1940 overskred den tyske Hær Danmarks Grænser. Siden den Dato har der i Danmark staaet en Besættelseshær der, saa vidt vides, tæller 200.000 Mand, og efter nævnte Dato har den danske Regering ikke foretaget og kan ikke foretage nogen Handling uden med Besættelsesmagtens Samtykke eller efter dens Diktat.

I Betragtning heraf har De forenede Staters Regering siden den 9. April 1940 konsekvent ment og mener stadig, at den danske Regering kun kan betragtes som en Regering, der klart handler under Tvang og slet ikke har bevaret sin Handlefrihed.

Den Overenskomst, der for nylig er indgaaet mellem den amerikanske Minister og den danske Gesandt, blev indgaaet af De forenede Staters Regering, saaledes som det ogsaa den Gang blev fremhævet, ud fra De forenede Staters Ønske om i denne for hele Verden saa kritiske Situation at sikre Grønlands Sikkerhed og Integritet som en Del af den vestlige Halvkugle og samtidig at bistaa de stedlige grønlandske Myndigheder med at bevare den danske Kolonis Territorium intakt, saaledes at den danske Regering, naar den nuværende Verdenskrise er forbi, atter fuldt ud vil kunne udøve sin Suverænitet over det Territorium.

De forenede Staters Regering føler sig forvisset om, at den danske Regering og det danske Folk utvivlsomt vil anerkende, at de af denne Regering tagne Forholdsregler er taget i deres Interesse og med fuld Anerkendelse af Danmarks Suverænitet over Grønland, ligesom ogsaa i Haabet om og Troen paa, at den Tid ikke er fjern, da Suveræniteten atter fuldt ud kan udøves af en fri og uafhængig dansk Regering“.

København, den 17. Maj 1941.

Mr. Minister.

I acknowledge receipt of your communication of the 6th of May which the Chargé d'Affaires a. i. of the United States of America in this city handed over to me simultaneously with his delivering to the Private Secretary of His Majesty the King President Roosevelt's message to His Majesty, dated the 5th of May.

The Royal Danish Government has noted with satisfaction the renewed expressions, on the part of the Government of the United States, of sympathy towards Denmark and continued respect for fundamental Danish interests, especially for Denmark's sovereignty over Greenland, but it is unable to admit the necessity or legality of the measures taken by the American Government as regards Greenland. Especially the Danish Government is still unable to understand the motives which brought the Government of the United States to wish to see these measures anchored in an agreement with Mr. Kauffmann, as to which I have previously expressed the views of the Danish Government.

As regards the opinion of the Danish people on this matter, the Danish Government who comprises representatives of all the great political fractions, thus having close connections with all parts of the population, feels convinced that the public opinion on this case is covered by the comments which have appeared in the Danish press that unanimously regretted the measures taken by the Government of the United States with respect to the occupation of Greenland and condemned Mr. Kauffmann's co-operation herein.

The Danish Government should like to maintain friendly relations with the Government of the United States through the American Chargé d'Affaires a. i. at Copenhagen, but from practical reasons as well as from reasons of principle this connection will, of course, be quite unsatisfactory for the safeguarding of Danish interests in the United States. To this a diplomatic organ at Washington is required. I have with satisfaction noted that the Government of the United States has acceded to the views taken by the Danish Government in as far

Hr. Minister.

Jeg anerkender Modtagelsen af Deres Meddelelse af 6. Maj, som de amerikanske forenede Staters Chargé d'Affaires a. i. her i Byen overrakte mig samtidig med, at han overleverede Hans Majestæt Kongens Kabinetssekretær Præsident Roosevelt's Budskab til Hans Majestæt, dateret den 5. Maj.

Den kongelig danske Regering har med Tilfredshed bemærket De forenede Staters Regerings fornyede Udtryk for Sympati over for Danmark og fortsatte Respekt for vitale danske Interesser, især for Danmarks Suverænitæt over Grønland, men den er ude af Stand til at anerkende Nødvendigheden og Lovligheden af de af den amerikanske Regering tagne Forholdsregler med Hensyn til Grønland. Ganske særlig er den danske Regering stadig ude af Stand til at forstaa de Motiver, som har bragt De forenede Staters Regering til at ønske at se disse Forholdsregler forankret i en Overenskomst med Hr. Kauffmann, med Hensyn til hvilken jeg tidligere har fremstillet den danske Regerings Syn.

Med Hensyn til hvorledes det danske Folk ser paa denne Sag, er den danske Regering, der tæller Repræsentanter for alle de store politiske Partier og saaledes har nøje Føling med alle Dele af Befolkningen, overbevist om, at de Kommentarer, der er fremkommet i den danske Presse, og som enstemmigt beklagede de Forholdsregler, som De forenede Staters Regering har taget med Hensyn til Besættelsen af Grønland, og som fordømte Hr. Kaufmanns Medvirken hertil, dækker den offentlige Mening.

Den danske Regering ønsker at bevare den venskabelige Forbindelse med De forenede Staters Regering gennem den amerikanske Chargé d'Affaires a. i. i København, men af praktiske saa vel som af principielle Grunde vil denne Forbindelse naturligvis være ganske utilfredsstillende med Hensyn til at varetage de danske Interesser i De forenede Stater. Hertil kræves et diplomatisk Organ i Washington. Jeg har med Tilfredshed bemærket, at De forenede Staters Regering er gaaet ind paa den danske Regerings Synspunkt, for saa vidt som den er klar over, at Hr. Kauffmann ikke kan komme i Betragtning i denne Forbindelse.

as it realises that Mr. Kauffmann cannot be taken into consideration in this connection. If the Government of the United States should not see its way to accept my suggestion that Mr. Blechingberg be recognised as Chargé d'Affaires a. i., and should not either wish to enter upon the idea of sending another Career Officer to the States in this capacity — questions to which no stand is taken in your above-mentioned communication — Denmark will be obliged to entrust the Government of another neutral State having a diplomatic representative at Washington with the safeguarding of the Danish interests in the United States of America.

I should appreciate to receive a communication from you as to your attitude to my suggestion with regard to Mr. Blechingberg or to another Danish Career Officer as Chargé d'Affaires a. i., so as to enable me to take the necessary measures.

Please accept, Mr. Minister, the assurances of my highest consideration.

(sign.) **Erik Scavenius.**

Mr. Cordell Hull.

Secretary of State of the United States of America.

Hvis De forenede Staters Regering ikke ser sig i Stand til at gaa ind paa mit Forslag om, at Hr. Blechingberg anerkendes som Chargé d'Affaires a. i., og hvis den heller ikke ønsker at gaa ind paa den Tanke at sende en anden Tjenestemand inden for Udenrigstjenesten til Staterne i denne Egenkab — et Spørgsmaal, hvortil der ikke tages Standpunkt i Deres ovennævnte Skrivelse — vil Danmark se sig nødsaget til at betro Varetagelsen af de danske Interesser i De forenede Stater i Amerika til Regeringen for en anden neutral Stat, som har diplomatisk Repræsentation i Washington.

Jeg vilde sætte Pris paa at modtage en Meddelelse fra Dem angaaende mit Forslag med Hensyn til Hr. Blechingberg eller en anden Tjenestemand inden for Udenrigstjenesten som Chargé d'Affaires a. i., saaledes at jeg kan foretage de fornødne Skridt

Med udmærket Højagtelse:

(sign.) **Erik Scavenius.**

Hr. Cordell Hull,

Minister i De amerikanske forenede Stater.

Regeringen meddeler 7. Januar 1942:

Danmarks tidligere Gesandt i Washington, Hr. Henrik Kauffmann, der i April 1941 blev afskediget af Statstjenesten, efter at han ved Misbrug af Kongens Navn egenmægtigt havde afsluttet en Overenskomst med Amerikas Forenede Staters Regering om Oprettelse af amerikanske Baser paa Grønland, har i den siden da forløbne Tid paa forskellig Maade været virksom for at skabe Splittelse mellem Danske samt for ved selv at etablere sig som et med den lovlige danske Regering konkurrerende Organ at berede denne Vanskeligheder i dens Stræben efter at føre Landet frelst gennem Krigens vanskelige Aar og befæste dets Selvstændighed og Uafhængighed i Fremtiden. Senest har Hr. Kauffmann ifølge de Meddelelser, der foreligger gennem Radio og udenlandsk Presse, den 3. ds. overrakt den amerikanske Regering en Erklæring i Tilslutning til den Solidaritetserklæring, som den 1. Januar 1942 i Washington blev undertegnet af en Række Stater, der befinder sig i Krig med Tyskland og Italien. Hr. Kauffmann's Erklæring har, saaledes som den er gengivet i de nævnte Meddelelser, følgende Ordlyd:

„Da den danske Regering i det besatte Danmark, hvorfra den ikke havde nogen Mulighed for at undslippe, befinder sig under tysk Tvang og saaledes ikke er frit stillet til at underskrive de forenede Landes Erklæring af 1. Januar 1942, ønsker jeg, Henrik Kauffmann, Danmarks Minister i De Forenede Stater, at erklære, at den danske Nation — skønt underkuet — nu mere end nogensinde tror paa Principerne i og Formaålet med det atlantiske Frihedsbrev af 14. August 1941. Danskere i den frie Verden føler sig forpligtet til at yde deres bedste i den fælles Kamp mod Hitlers Nazisme, og slutter sig derfor til de Principper, der er indeholdt i Erklæringen af 1. Januar 1942, som om Erklæringen var blevet underskrevet af en fri dansk Regering.“

I en Kommentar i London Radios danske Udsendelse hedder det:

„I en Erklæring fra den danske Legation udtrykker Henrik Kauffmann det Ønske, at denne Erklæring skulde indgaa i den fælles Erklæring, som de 26 forenede Lande har underskrevet. Saaledes har det frie Danmark sluttet sig til Erklæringen det frie Danmark, som nu er det 27. Land, der har sluttet sig til den store Alliance mod Hitlers Tyskland.“

Hr. Kauffmann's ovenfor citerede Erklæring er et nyt Bevis paa hans ansvarsløse Holdning i en for vort Fædreland skæbnsvanger Tid og et Vidnesbyrd om hans fuldstændige Mangel paa Vilje til Forstaaelse af Forholdene her i Landet. Han insinuerer, at Regeringen den 9. April 1940 kun tvunget af de ydre Omstændigheder forblev paa sin Post i Stedet for at flygte ud af Landet! Heroverfor er det tilstrækkeligt at henvise til Kongens Opraab til det danske Folk af 9. April 1940, hvori udtaltes, at den danske Regering havde „besluttet at ordne Landets Forhold under Hensyn til den Besættelse, som har fundet Sted“, og hvori det endvidere hedder, at den danske Regering vilde „forsøge at sikre det danske Folk og vort Land imod de af Krigsforhold følgende Ulykker og opfordrer derfor Befolkningen til rolig og behersket Holdning overfor de Forhold, som nu er opstaaet.“ Det turde være overflødig nærmere at paavise, at det Standpunkt, som fandt Udtryk i Regeringens Vedtagelse den 9. April 1940, bundede i Ønsket om at sikre Landet mod det Kaos, der vilde være opstaaet, dersom Regeringen havde svigtet, og altsaa netop var Udtryk for Regeringens Vilje til det modsatte af det Hr. Kauffmann vil give det Udseende af.

Videre antyder Hr. Kauffmann, at den danske Regering i Tilfælde af, at Danmark ikke havde været besat, vilde have været rede til at undertegne Solidaritetserklæringen af 1. Januar 1942, og at kun „den tyske Tvang“ har forhindret Regeringen heri. Dette kan ikke betegnes som andet end en bevidst Tilsnigelse, udelukkende beregnet paa at virke

i Agitationens Tjeneste, da Hr. Kauffmann maa vide, at der heller ikke, ifald Danmark idag havde været et af fremmede Tropper ubesat Land, kunde have været Tale om en Tiltrædelse fra dansk Side af den omtalte Erklæring, da noget saadant vilde have været direkte i Strid med vor traditionelle Politik under stedfindende Stormagtskonflikter.

Ved sin Erklæring, hvori Hr. Kauffmann gør sig selv til Talsmand for den danske Nation, forfølger han aabenbart det ovenfor omtalte dobbelte Formaal: at saa Splittelse mellem Danske og at etablere sig selv som en Slags dansk Exilregering, skønt enhver begrundet Forudsætning herfor mangler.

Hr. Kauffmann og andre med ham opererer med et fingeret Begreb, som de kalder det „frie Danmark“, forskelligt fra det virkelige, af Konge, Regering og Rigsdag styrede Kongerige. Vel er vort Land besat af tyske Tropper, og vel medfører denne Besættelse visse Indskrænkninger i vor Handlefrihed, men dette rækker ikke ved det fundamentale i Statsbegrebet. Danmark er Danmark under de Kaar, der til enhver Tid er os beskaaret, og ethvert Forsøg paa at opstille Fiktioner, der kun kan have til Formaal at virke splittende og modvirke Kongens saa ofte udtalte Formaninger om Enighed, Sammenhold og besindig Optræden, saa stemples som ansvarsløs Gerning.

Regeringen maa i denne Forbindelse ønske, at Landets Befolkning bliver bekendt med et Reskript, som Hans Majestæt Kongen den 13. December 1941 har tilstillet Udenrigsministeren. Det lyder som følger:

„Allerhøjest Reskript til Udenrigsministeren om Pligterne for Tjenestemænd i Udenrigstjenesten.

Christian den Tiende, af Guds Naade Konge til Danmark og Island, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg.

Til Vor Udenrigsminister.

I denne for Vort Land saa alvorlige Tid volder det Os dyb Bekymring, at Tjenestemænd i Vor Udenrigstjeneste, med hvilken Vi har betroet Dig Tilsynet, har vist svigtende Forstaaelse af deres Opgaver og Pligter. Ifølge Dine derom aflagte Beretninger har disse Tjenestemænd gjort sig til Talsmænd for den Opfattelse, at de har et Danmark at repræsentere, forskelligt fra det Danmark, der styres af Os og Vor Regering. Disse Tjenestemænd har dog samtidig erklæret deres Troskab overfor Os i Vor Egenskab af Landets Konge.

I denne Anledning vil Vi allernaadigst have Dig paalagt at underrette de i Udlandet tjenestegørende Embedsmænd indenfor Vor Udenrigstjeneste om, at Tilværelsen af noget andet Danmark end det, som styres af Os og Vor Regering, ingenlunde kan anerkendes, og at Vi følgelig ikke har kunnet modtage og ej heller i Fremtiden vil kunne modtage nogen Trokabsberetning, der ikke samtidig er Udtryk for Pligttrøskab overfor den af Os udnævnte og derfor eneste lovlige Regering.

Det er Vort højeste Maal at sikre Danmarks Selvstændighed og Frihed. Vor Stræben mod dette Maal gør det nødvendigt for Os at kunne paaregne alle Vore Undersaatters og først og fremmest Statens Tjenestemænds Medhjælp i Enighed og Troskab. Vore udsendte Repræsentanter i fremmede Lande har i denne Tid en særlig ansvarsfuld Opgave, og det bør være Dig magtpaaliggende at foreholde dem alle, at de kun kan løse denne Opgave paa en Maade, som er i Fædrelandets sande Interesse, naar de i Troskab og overensstemmende med deres Embedsed følger de af Os og Vor Regering anviste Retningslinier.

Befalende Dig Gud.

Skrevet paa Amalienborg, den 13. December 1941.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

(sign.) **Christian R.**

(sign.) *Th. Stawning.*

17.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 3. Maj 1948.

4 Bilag.

*Til Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.*

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 28. April 1948 fremsender Udenrigsministeriet hoslagt bekræftet Afskrift af følgende Aktstykker:

1. Udenrigsministeriets den 12. April 1941 gennem Ritzaus Bureau udsendte Meddelelse om den mellem den daværende kgl. Gesandt i Washington og den daværende amerikanske Udenrigsminister undertegnede Overenskomst om Grønlands Forsvar, samt vedrørende Minister Kauffmanns Hjemkaldelse,
2. Udenrigsministeriets den 16. April 1941 gennem Ritzaus Bureau udsendte Meddelelse om Minister Kauffmann's Afskedigelse fra Udenrigstjenesten,
3. Udenrigsministeriets den 15. Maj 1941 gennem Ritzaus Bureau udsendte Meddelelse om Afskedigelse af den kgl. Generalkonsul i New York og de kgl. Konsuler i Chicago og San Francisco,
4. Udenrigsministeriets den 3. Juli 1941 gennem Ritzaus Bureau udsendte Meddelelse om de herværende amerikanske konsulære Tjenestemænds Hjemrejse.

Det tilføjes, at den af Udenrigsministeriet under 7. Januar 1942 gennem Ritzaus Bureau udsendte Meddelelse i Anledning af Minister Kauffmann's Tilslutning til den i Washington den 1. Januar 1942 undertegnede Solidaritetserklæring er fremsendt til Kommissionen som Bilag 10 til det med Udenrigsministeriets Skrivelse af 31. August 1945 fulgte Memorandum af samme Dato.

P.M.V.

Dahl.

18.

AFSKRIFT

Den 12. April 1941.

Til Ritzaus Bureau.

Udenrigsministeriet meddeler:

I Telegrammer fra Washington meddeles, at Amerikas Forenede Stater efter Udvidelsen af den tyske Krigszone til grønlandske Farvande har besluttet at overtage Beskyttelsen af Grønland og oprette Flaade- og Luftbaser dør. Herom er der ifølge telegrafisk Indberetning fra det danske Gesandtskab i Washington oprettet en Overenskomst, undertegnet af den amerikanske Udenrigsminister og Gesandten, Hr. von Kauffmann.

Den saaledes afsluttede Overenskomst har selvsagt ingen folkeretlig Gyldighed, da den er blevet til, uden at Kongen eller den af ham udnævnte lovlige danske Regering har medvirket eller overhovedet haft noget som helst Kendskab dertil.

Udenrigsministeren har ved Note af Dags Dato overfor den herværende amerikanske Chargé d'Affaires protesteret mod, at den amerikanske Regering i et Spørgsmaal om Udøvelsen af Danmarks suveræne Rettigheder over Grønland har forhandlet og sluttet Overenskomst med Gesandten i Washington uden at denne i Kraft af sin Stilling eller særlig Bemyndigelse har været beføjet til at handle paa Regeringens Vegne. Udenrigsministeren har ved samme Note paa Forhaand protesteret mod, at U.S.A.s Regering realiserer de i Overenskomsten tilkendegivne Planer om Oprettelse af militære Støttepunkter paa Grønland m. v. Det fremhæves endelig i Noten, at den afsluttede Overenskomst er uden bindende Virkning for Danmark.

Minister Kauffmann er i Anledning af sin Optræden i denne Sag ved kgl. Resolution af Dags Dato tilbagekaldt fra Posten som dansk Gesandt i Washington, hvorefter han er blevet beordret til at begive sig til København og overdrage Gesandtskabets Ledelse til Legationsraad Blechingberg som Chargé d'Affaires.

19.

AFSKRIFT

Den 16. April 1941.

Til Ritzaus Bureau.

Udenrigsministeriet meddeler:

Som tidligere meddelt blev den danske Gesandt i Washington, Minister Henrik Kauffmann, ved kongelig Resolution af 12. d. M. tilbagekaldt fra sin Post, hvorefter han af Udenrigsministeren under samme Dato telegrafisk blev beordret til straks at begive sig til København og overdrage Gesandtskabets Ledelse til Legationsraad Blechingberg som Chargé d'Affaires.

Som Svar paa den ovennævnte telegrafiske Instruktion har Minister Kauffmann i Telegram af 14. d. M. meddelt Udenrigsministeren, at han i en Note til den amerikanske Statssekretær af 13. d. M. har indtaget det Standpunkt, at han betragter den ham givne Hjemkaldelsesordre som ugyldig, og at han agter at forblive i Embedet som Danmarks Gesandt i Washington. Hr. Kauffmann tilføjer i sit Telegram til Udenrigsministeren, at den amerikanske Statssekretær ved en Svarnote af 14. d. M. har erklæret, at den amerikanske Regering vedblivende anerkender ham som behørig bemyndiget Gesandt for Danmark i Washington.

Ved paa egen Haand — uden at Hans Majestæt Kongen eller den af ham udnævnte lovlige danske Regering har medvirket eller overhovedet haft noget Kendskab dertil — at afslutte Overenskomsten om Amerikas Forenede Staters Overtagelse af Ansvaret for Grønlands Forsvar har Minister Kauffmann misbrugt Kongens Navn og beredt den danske Regering alvorlige Vanskeligheder. Han har ved sin Handling tilsigtet Etablering af en Tilstand, hvorefter Grønland eller Dele deraf kan komme under fremmed Herredømme og under visse Konstellationer blive Udgangspunkt for Aktioner i Forbindelse med Krigsoperationer. Ved sin Optræden i denne Sag har han saaledes ikke blot gjort sig skyldig i grov Tilsidesættelse af sine Pligter som Tjenestemand, men tillige i en Forbrydelse mod Statens Selvstændighed og Sikkerhed, og Reaktionen fra Statsmagts Side maa derfor være, dels at Hr. Kauffmann afskediges fra Udenrigstjenesten i Henhold til Tjenestemandsløven, dels at der indledes strafferetlig Undersøgelse mod ham.

Ved kongelig Resolution af Dags Dato er Minister Kauffmann afskediget fra Udenrigstjenesten i Henhold til Tjenestemandsløven. Samtidig har Regeringen foranlediget, at der er indledet strafferetlig Undersøgelse mod ham for Overtrædelse af Straffelovens § 98 eller § 99, 2. Stk. (Landsforræderi) samt for Overtrædelse af Straffelovens § 103, 1. Stk., Nr. 3, hvori hjemles Straf for den, som handler mod Statens Tarv under Varetagelse af et ham overdraget statsligt Hverv. Undersøgelsen tager endvidere Sigte paa Overtrædelse af § 3, Nr. 3 i Lov Nr. 14 af 18. Januar 1941 om midlertidigt Tillæg til borgerlig Straffelov.

20.

AFSKRIFT

Til Ritzaus Bureau.

Udenrigsministeriet meddeler:

Den 16. April d. A. udsendte Udenrigsministeriet gennem Ritzaus Bureau Meddelelse om, at den tidligere danske Gesandt i Washington, Minister Henrik Kauffmann, var blevet afskediget fra Statstjenesten som Følge af, at han paa egen Haand havde afsluttet en Overenskomst med Amerikas Forenede Staters Regering om Grønlands Forsvar og havde nægtet at efterkomme den Hjemkaldelsesordre, der i Henhold til Kongelig Resolution var blevet givet ham af Udenrigsministeriet.

Da Minister Kauffmann i sine telegrafiske Indberetninger til Udenrigsministeriet havde oplyst, at de øvrige til U.S.A. udsendte danske diplomatiske og konsulære Tjenestemænd principielt havde sluttet sig til hans Standpunkt (selvom Grønlandsoverenskomsten efter det foreliggende ene og alene staar for Hr. Kauffmanns egen Regning), fandt Udenrigsministeriet det nødvendigt at paalægge disse Tjenestemænd at afbryde enhver tjenstlig Forbindelse med Hr. Kauffmann samt afgive Erklæring om loyalt at ville efterleve den danske Regerings Instruktioner.

Generalkonsulerne Georg Bech i New York, Reimund Baumann i Chicago og Axel Caspar Frederik Sporon-Fiedler i San Francisco har imidlertid vægret sig ved at efterkomme denne Ordre og har endvidere nægtet at efterkomme en Ordre om at rejse til København til tjenstligt Forhør ifølge Tjenestemandsløven.

Udenrigsministeriet har under disse Omstændigheder indstillet de tre ovennævnte Tjenestemænd til Afskedigelse i Henhold til Tjenestemandsløvens § 8, Stk. 2, jfr. § 61. Ved Kongelig Resolution af 13. d. M. er denne Indstilling bifaldet.

København, den 15. Maj 1941.

21.

AFSKRIFT

Til Ritzaus Bureau.

Udenrigsministeriet meddeler:

Da Krigens Udvikling har nødvendiggjort stadig mere indgaaende Samarbejde mellem de europæiske Stater, bl. a. for at imødegaa Handelsafspærringens haarde økonomiske Tryk, har den danske Regering maattet tage den herværende amerikanske konsulære Repræsentations Stilling op til Overvejelse, idet den samtidig under disse Overvejelser ikke har kunnet se bort fra, at den amerikanske Regering har gjort det umuligt for de af den danske Regering anerkendte konsulære Tjenestemænd i de Forenede Stater der at fortsætte deres Virksomhed.

Under Hensyn til disse Forhold har den danske Regering i Lighed med andre europæiske Regeringer anmodet den amerikanske Regering om at foranledige, at de herværende amerikanske konsulære Tjenestemænd hjemrejses.

Den 3. Juli 1941.

22.

DEN AF FOLKETINGET
 UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
 I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45.

Den 11. Juni 1947.

Til Udenrigsministeriet.

Under Henvisning til Ministeriets Skrivelse af 31. August 1945 med det hermed fremsendte Memorandum med 28 Bilag vedrørende Forholdet til Gesandterne i den frie Verden i Perioden fra den 9. April 1940 til Udgangen af 1941 anmodes Ministeriet om snarest belejligt til Kommissionen at fremsende saadanne yderligere amerikanske Noter, der maatte foreligge fremsendt til Danmarks daværende Gesandt i Washington, Hr. Henrik Kauffmann, samt saadanne yderligere danske Noter, der maatte foreligge herom.

Holm.

Eigil Olsen.

UDENRIGS MINISTERIET

København, den 27. Juni 1947.

22 Bilag.

Til Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Skrivelse af 11. Juni 1947 har Kommissionen under Henvisning til Skrivelse herfra af 31. August 1945 og det dermed fulgte Memorandum vedrørende Forholdet til de danske Gesandter i den frie Verden i Perioden fra den 9. April 1940 til Udgangen af 1941 anmodet Udenrigsministeriet om til Kommissionen at oversende saadanne yderligere amerikanske Noter, der maatte foreligge fremsendt til Danmarks daværende Gesandt i Washington, Hr. Henrik Kauffmann, samt saadanne yderligere danske Noter, der maatte foreligge herom.

Saaledes foranlediget fremsender Udenrigsministeriet hermed Genpart af de paa hosfølgende Fortegnelse angivne Noter m. m.

Gustav Rasmussen.

Bilagsfortegnelse.

1. Note af 7. April 1941 fra Udenrigsminister Cordell Hull til Minister Kauffmann om Grønlandsoverenskomsten, gengivet i Telegram Nr. 116 af 11. April 1941 fra Washington	227
1 a. Oversættelse	227
2. Note af 9. April 1941 fra Minister Kauffmann til Udenrigsminister Cordell Hull om Grønlandsoverenskomsten, gengivet i Telegram Nr. 117 af 11. April 1941 fra Washington	228
2 a. Oversættelse	229
3. Note af 12. April 1941 fra Udenrigsminister Scavenius til Chargé d'affaires Mahlon F. Perkins om Grønlandsoverenskomsten	230
3 a. Oversættelse	230
4. Telegrafisk Note af 17. April 1941 fra Udenrigsminister Scavenius til Udenrigsminister Cordell Hull om Minister Kauffmanns Tilbagekaldelse fra Washington	231
4 a. Oversættelse	231
5. Note af 19. April 1941 fra Udenrigsminister Cordell Hull til Udenrigsminister Scavenius afleveret af Chargé d'affaires Perkins om Minister Kauffmanns Tilbagekaldelse	232
5 a. Oversættelse	232
6. Budskab af 19. April 1941 fra Præsident Roosevelt til Hans Majestæt Kong Christian X, oversendt i Afskrift af Chargé d'affaires Perkins, vedrørende Minister Kauffmanns Tilbagekaldelse	233
6 a. Oversættelse	233
7. Note af 26. April 1941 fra Udenrigsminister Scavenius til Udenrigsminister Cordell Hull, afleveret til Chargé d'affaires Perkins vedrørende Minister Kauffmanns Tilbagekaldelse	234
7 a. Dansk Udkast til samme Dokument	236
8. Budskab af 26. April 1941 fra Hans Majestæt Kong Christian X til Præsident Roosevelt, afleveret til Chargé d'affaires Perkins vedrørende Minister Kauffmanns Tilbagekaldelse	237
8 a. Oversættelse	238
9. Budskab af 5. Maj 1941 fra Præsident Roosevelt til Hans Majestæt Kong Christian X vedrørende Grønland og Minister Kauffmanns Tilbagekaldelse	239
9 a. Oversættelse	240
10. Note af 6. Maj 1941 fra Udenrigsminister Cordell Hull til Udenrigsminister Scavenius vedrørende Grønland og Minister Kauffmanns Tilbagekaldelse	240
10 a. Oversættelse	241
11. Note af 17. Maj 1941 fra Minister Kauffmann til Udenrigsminister Cordell Hull vedrørende Spørgsmaalet om den danske Regerings Tilbagekaldelse af de tre danske Generalkonsuler i U.S.A.	242
11 a. Oversættelse	242
12. Note af 3. Juni 1941 fra Udenrigsminister Cordell Hull til Udenrigsminister Scavenius om den diplomatiske Forbindelse mellem Danmark og U.S.A.	243
12 a. Oversættelse	243
13. Note af 22. Oktober 1941 fra Minister Kauffmann til State Department om den diplomatiske Forbindelse mellem Danmark og U.S.A.	244
13 a. Oversættelse	244
14. Note af 25. Oktober 1941 fra State Department til Minister Kauffmann, afleveret i Afskrift den 7. November i Udenrigsministeriet af den amerikanske Chargé d'affaires.	245
14 a. Oversættelse	246
15. Verbalnote af 12. December 1941 fra Udenrigsministeriet til det amerikanske Gesandtskab, afleveret til de amerikanske Myndigheder gennem Gesandtskabet i Stockholm og gennem det herværende schweiziske Gesandtskab.	247
15 a. Oversættelse	249
16. Note af 13. August 1942 fra Secretary of State, der anerkender Modtagelsen af den under 15. anførte Verbalnote. Denne Svarnote er modtaget den 28. September 1942 fra det schweiziske Udenrigsministerium gennem det kgl. Gesandtskab i Bern	251
16 a. Oversættelse	251

Telegram fra den kgl. Gesandt i Washington, den 10. April 1941.

1.

Gesandtskabets Telegram 115 Note fra Cordell Hull til Minister Henrik Kauffmann dateret 7. April 1941:

»Sir:

I have the honor to refer to the informal conversations which you have had with officers of the Department of State during which the concern of the Government of the United States was expressed over the effect of recent military developments, particularly affecting Greenland, upon the maintenance of the peace and security of the United States and the rest of the American continent.

You are also aware of the interest of the Government of the United States in maintaining unimpaired the safety of Greenland and the sovereignty of Denmark over that island. My Government has continuously had in mind the desire expressed by the United Greenland Councils at their meeting at Godhavn on May 3, 1940 that the Government of the United States of America would continue to hold in mind the exposed position of the Danish flag in Greenland and of the native Greenland and Danish population of the island.

My Government has taken note of the unusual situation in which Greenland now finds itself. The Kingdom of Denmark is at present under occupation by a foreign army. The Government of the United States has condemned that invasion as a violation of Danish sovereign rights, and has repeatedly expressed its friendly concern and its most earnest hope for the complete and speedy liberation of Denmark. Although the Government of the United States fully recognizes the sovereignty of the Kingdom of Denmark over Greenland, it is unhappily clear that the Government in Denmark is not in a position to exercise sovereign power over Greenland so long as the present military occupation continues.

Greenland is within the area embraced by the Monroe doctrine and by the Act of Havana, with which you are familiar, and its defense against attack by a non-American power is plainly essential to the preservation of the peace and security of the American continent, and of the traditional policies of this Government respecting the western hemisphere.

My Government has consequently proposed measures for the adequate defense of Greenland consistent with the obligations of the United States under the Act of Havana signed on July 30, 1940. In doing so it is animated by sentiments of the completest friendliness for Denmark, and believes that by taking these steps it is safeguarding the eventual re-establishment of the normal relationship between Greenland and the Kingdom of Denmark.

I have the honor to enclose a draft of the proposed agreement relating to the defense of Greenland, which I believe embodies the ideas agreed upon in the course of our various conversations.

Accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

Cordell Hull.

Kauffmann 116.

Oversættelse.**Telegram fra den kgl. Gesandt i Washington, den 10. April 1941.**

1a.

Gesandtskabets Telegram 115 Note fra Cordell Hull til Minister Henrik Kauffmann dateret 7. April 1941:

»Hr. Minister,

Jeg har herved den Ære at henvise til de uformelle Samtaler, som De har ført med Departement of State's Embedsmænd, hvorunder der blev givet Udtryk

for den Bekymring, der næredes af De Forenede Staters Regering, over de nylig stedfundne militære Udviklingers Indflydelse paa Opretholdelsen af De Forenede Staters og det øvrige amerikanske Fastlands Fred og Sikkerhed, idet disse Udviklinger i særlig Grad berørte Grønland.

De er ligeledes bekendt med den Interesse, De Forenede Staters Regering har i fuldstændig Opretholdelse af Grønlands Sikkerhed og Danmarks Suverænitet over denne Ø. Min Regering har til Stadighed erindret det Ønske, der blev udtrykt af United Greenland Councils paa Mødet afholdt i Godhavn den 3. Maj 1940, om at De Forenede Staters Regering fortsat vilde have for Øje den udsatte Stilling, hvori det danske Flag i Grønland samt Øens indfødte og danske Befolkning befandt sig.

Min Regering har bemærket den usædvanlige Stilling, hvori Grønland nu befinder sig. Kongeriget Danmark er paa nuværende Tidspunkt besat af en fremmed Hær. De Forenede Staters Regering har fordømt denne Invasion som en Krænkelse af Danmarks suveræne Rettigheder og har gentagne Gange givet Udtryk for dens venlige Deltagelse og inderligste Haab om fuldstændig og snarlig Befrielse af Danmark. Skønt De Forenede Staters Regering fuldt ud anerkender Kongeriget Danmarks Suverænitet over Grønland, staar det desværre klart, at Regeringen i Danmark ikke er i Stand til at udøve suveræn Magt over Grønland, saa længe den nuværende militære Besættelse vedvarer.

Grønland ligger indenfor det Omraade, der omfattes af Monroe Doktrinen og af »The Act of Havana«, som er Dem bekendt, og det er klart, at dets Forsvar mod Angreb foretaget af en ikke-amerikansk Magt er af væsentlig Betydning for Bevarelsen af det amerikanske Fastlands Fred og Sikkerhed samt af vor Regerings traditionelle Politik med Hensyn til den vestlige Halvkugle.

Som Følge heraf har min Regering foreslaaet Foranstaltninger til et hensigtsmæssigt Forsvar af Grønland foreneligt med Amerikas Forenede Staters Forpligtelser i Henhold til »The Act of Havana«, der blev undertegnet den 30. Juli 1940. Naar min Regering foreslaar saadanne Foranstaltninger, er det under Tilskyndelsen af højeste Grad af Venskabelighed overfor Danmark og i Troen paa, at ved at tage disse Skridt sikrer den den endelige Genoprettelse af et normalt Forhold mellem Grønland og Kongeriget Danmark.

Jeg har den Ære at vedlægge et Udkast til den foreslaaede Overenskomst vedrørende Grønlands Forsvar, som efter min Formening sammenfatter de Planer, vi blev enige om under vore forskellige Samtaler.

Jeg beder Dem modtage den fornyede Forsikring om min højeste Agtelse.

Cordell Hull.

Kauffmann 116.

2. Telegram fra den kgl. Gesandt i Washington, den 10. April 1941.

Gesandtskabets Telegram 116 Note fra Minister Henrik Kauffmann til Statssekretær Cordell Hull dateret 9. April 1941:

»Sir:

I have received your note of the seventh instant concerning the defense of Greenland together with a draft of a proposed agreement regarding the same subject.

It is with appreciation that I note your renewed assurance that, although the present circumstances prevent the Government in Denmark for the time being from exercising its powers in respect of Greenland, your Government fully recognizes the sovereignty of the Kingdom of Denmark over the island. At the same time I wish to convey to you my feelings of gratitude for the expression of friendly concern of your Government and its earnest hope for the complete and speedy liberation of Denmark.

I share your view that the proposed agreement, arrived at after an open and friendly exchange of views, is, under the singularly unusual circumstances, the best measure to assure both Greenland's present safety and the future of the island under Danish sovereignty.

Furthermore, I am of the opinion that the terms of the agreement protect, as far as possible, the interests of the native population of Greenland whose welfare traditionally has been the paramount aim of Denmark's policy in Greenland.

I, therefore, shall accept and sign the agreement as proposed, acting on behalf of his Majesty, the King of Denmark, in his capacity of sovereign over Greenland, whose authorities in Greenland have concurred herein.

I avail myself of this opportunity to renew to you, Mr. Secretary of State, the assurances of my highest consideration.

Henrik Kauffmann.

Kaufmann 117.

Oversættelse.

Telegram fra den kgl. Gesandt i Washington, den 10. April 1941.

2a.

Gesandtskabets Telegram 116 Note fra Minister Henrik Kauffmann til Statssekretær Cordell Hull dateret 9. April 1941:

»Hr. Statssekretær,

Jeg har modtaget Deres Note dateret den 7. dennes vedrørende Grønlands Forsvar tilligemed et Udkast til en foreslaaet Overenskomst angaaende samme Emne.

Jeg paaskønner Deres fornyede Forsikring om, at skønt de nuværende Forhold for Tiden forhindrer Regeringen i Danmark i at udøve dens Myndighed med Hensyn til Grønland, anerkender Deres Regering fuldt ud Kongeriget Danmarks Suverænitæt over denne Ø. Samtidig vil jeg gerne overfor Dem udtale min Taknemmelighed for den venlige Deltagelse, Deres Regering har givet Udtryk for, samt dens inderlige Haab om Danmarks fuldstændige og snarlige Befrielse.

Jeg deler Deres Anskuelse, at den foreslaaede Overenskomst, som er opnaaet efter en uforbeholden og venskabelig Meningsudveksling, under de herskende ganske ualmindelige Omstændigheder er den bedste Forholdsregel til Beskyttelse af baade Grønlands Sikkerhed paa det nuværende Tidspunkt og Øens Fremtid under dansk Suverænitæt.

Endvidere mener jeg, at Overenskomstens Betingelser saa vidt muligt beskytter den indfødte Befolkning i Grønland, hvis Velfærd altid har været det højeste Maal for dansk Politik i Grønland.

Jeg vil derfor tiltræde og underskrive Overenskomsten i den foreslaaede Form, idet jeg handler paa Hans Majestæt Kongen af Danmarks Vegne i Hans Egenskab af Hersker over Grønland, og hvis Myndigheder i Grønland har givet deres Bifald til dette Skridt.

Jeg benytter denne Lejlighed til, Hr. Statssekretær, at forsikre Dem om min udmærkede Højagtelse.

Henrik Kauffmann.

Kaufmann 117.

3. *Copenhagen, April 12th, 1941.*

Mr. Mahlon F. Perkins, Chargé d'affaires of the United States of America, Copenhagen.

Monsieur le Chargé d'affaires.

Pursuant to a report received from the Royal Danish Minister at Washington, the Government of the United States of America has offered to take over the responsibility of the defence of Greenland and to enter into an agreement to this effect with the Danish Minister. On the part of the Government of the United States of America it was — according to the said report — for military reasons demanded that the proposed agreement be not submitted to the Danish Government before being signed. The Minister has then on his own account signed the proposed agreement.

The Royal Danish Government hereby begs to enter a definite protest against the Government of the United States of America in a question as to the exercise of Denmark's sovereign rights over Greenland initiating negotiations and concluding an agreement with the Danish Minister at Washington without his being warranted to act on behalf of the Danish Government either *ex officio* or pursuant to special authorization from his Government. The Royal Danish Government moreover must beforehand protest against the Government of the United States of America realizing the plans mentioned in the agreement as to the establishment of military bases in Greenland and the execution of other measures.

As the said agreement, as mentioned above, is signed by Mr. Kauffmann without his being authorized to do so, it goes without saying that it will not be binding on Denmark in point of internal law.

As Mr. Kauffmann thus has decided exceeded his powers and as his behaviour most emphatically must be disapproved of, His Majesty the King has to-day decided to recall him from his post as Danish Minister at Washington and to instruct him to depute the management of the Legation to Mr. E. Blechingberg, Councillor of Legation, as *Chargé d'affaires*, and without delay to proceed to Copenhagen.

In asking you to be good enough to acquaint your Government with the contents of the above, I avail myself of this opportunity to renew to you, *Monsieur le Chargé d'affaires*, the assurance of my highest consideration.

sign. **Erik Scavenius.**

Oversættelse.

3a. *Copenhagen, April 12th, 1941.*

Mr. Mahlon F. Perkins, Chargé d'affaires of the United States of America, Copenhagen.

Hr. Chargé d'affaires.

Ifølge Indberetning fra den danske Gesandt i Washington har Amerikas Forenede Staters Regering tilbudt at overtage Ansvaret for Grønlands Forsvar og at indgaa en Overenskomst herom med Gesandten. Fra den amerikanske Regerings Side blev det af militære Grunde krævet, at den foreslaaede Overenskomst ikke inden Indgaaelsen blev forelagt den danske Regering. Gesandten har herefter paa egen Haand undertegnet Overenskomsten.

Den danske Regering maa nedlægge bestemt Protest mod, at De Forenede Staters Regering i et Spørgsmaal om Udøvelsen af Danmarks suveræne Rettigheder over Grønland indleder Forhandlinger og afslutter Overenskomst med den danske Gesandt i Washington, uden at denne i Kraft af sin Stilling eller ifølge speciel Bemyndigelse fra den danske Regering har været beføjet til at handle paa dennes Vegne. Den danske Regering maa endvidere paa Forhaand protestere mod, at U.S.A.s Regering realiserer de i Overenskomsten tilkendegivne Planer om Oprettelse

af militære Støttepunkter paa Grønland og om Iværksættelsen af Foranstaltninger af anden Art.

Da den nævnte Overenskomst som anført er undertegnet af Minister Kauffmann uden Bemyndigelse, vil den selvsagt for Danmark ikke være folkeretligt bindende.

Da Minister Kauffmann saaledes har gjort sig skyldig i Overskridelse af de ham tilkommende Beføjelser, og da hans Optræden maa misbilliges paa det skarpeste, har Hans Majestæt Kongen i Dag besluttet straks at tilbagekalde ham fra Posten som Danmarks Gesandt i Washington, samt paalægge ham at overdrage Ledelsen af Gesandtskabet til Legationsraad Blechingberg som Chargé d'affaires og uopholdelig at begive sig til København.

Idet jeg anmoder Dem om at bringe foranstaaende til Deres Regerings Kundskab, benytter jeg denne Lejlighed til, Hr. Chargé d'affaires, at forsikre Dem om min udmærkede Højagtelse.

sign. **Erik Scavenius.**

Den 17. April 1941.

4.

(Telegrafisk Note).

His Excellency Mr. Cordell Hull, Secretary of State of the United States of America, Washington.

Mr. Minister The Danish Government having recalled Mr. Kauffmann from his post as Danish Minister at Washington and having handed over the Royal Letter of Recall to the American Chargé d'affaires at Copenhagen with the request of forwarding it to you I hereby have the honour officially to inform you that Mr. Blechingberg counsellor of the Danish Legation at Washington has been instructed to carry on the affairs of the Legation as Chargé d'affaires and in this capacity to take care of Danish interests in USA until Mr. Kauffmann can be replaced stop I should be most grateful to you for any courtesy you might extend to Mr. Blechingberg in order to facilitate the task with which he has thus been charged stop I avail myself of this opportunity to express to you Mr. Minister the assurance of my highest consideration.

Erik Scavenius.

Minister for Foreign Affairs.

Oversættelse.

4a.

Den 17. April 1941.

(Telegrafisk Note)

His Excellency Mr. Cordell Hull, Secretary of State of the United States of America, Washington.

Hr. Statssekretær,

Da den danske Regering har tilbagekaldt Hr. Kauffmann fra Posten som dansk Gesandt i Washington og har overrakt den kongelige Tilbagekaldelsesordre til den amerikanske Chargé d'affaires i København med Anmodning om at fremsende den til Dem, har jeg herved den Ære officielt at meddele Dem, at Legationsraad ved det danske Gesandtskab i Washington, Hr. Blechingberg, er blevet instrueret om at videreføre Gesandtskabets Forretninger som Chargé d'affaires og i denne Egenskab varetage danske Interesser i U.S.A., indtil Hr. Kauffmann kan blive afløst.

Jeg vil være Dem yderst taknemmelig for enhver Imødekommenhed, De maatte vise Hr. Blechingberg for at lette det Hverv, som saaledes er blevet ham paalagt.

Jeg benytter denne Lejlighed til, Hr. Statssekretær, at forsikre Dem om min udmærkede Højagtelse.

Erik Scavenius,
Udenrigsminister.

5.

Afleveret af Mr. Perkins den 19. April 1941 Kl. 19,30.

Mr. Minister:

The Government and people of the United States have for many years maintained close ties of friendship with the Kingdom of Denmark. There has never been an element of doubt I trust that the policy of this Government has ever been motivated by anything but the most sympathetic regard for the mutual interests of the Danish and American peoples and I am convinced that the many Americans in this country of Danish descent have followed the relations between the two countries with the utmost satisfaction. I trust no incident will arise that may cause a change of sentiment.

The Danish Minister to this country and the members of the Royal Legation have always been honoured as the representatives of a friendly power and this consideration has been extended to Mr. de Kauffmann since he assumed his official duties here about two years ago. We shall continue to show this same consideration to Mr. de Kauffmann, Mr. Blechingberg and all members of the Royal Danish mission now in Washington.

This Government will continue to recognize Mr. de Kauffmann in his official capacity until such time as the the Royal Danish Government may be able to reconsider his status as freely as did the Danish Government seek his agreement as Minister to this country in 1939.

Please accept, Mr. Minister, the renewed assurance of my highest consideration.

sign. **Cordell Hull.**

Washington, April 18, 1941.

Oversættelse.

5a.

Afleveret af Mr. Perkins den 19. April 1941 Kl. 19,30.

Hr. Minister,

Amerikas Forenede Staters Regering og Folk har i mange Aar været knyttet til Kongeriget Danmark med det venskabelige Forholds stærke Baand. Jeg er sikker paa, at der aldrig har været den ringeste Tvivl om, at vor Regerings Politik nogen Sinde har været tilskyndet af andet end det mest forstaaende Hensyn til det danske og amerikanske Folks gensidige Interesser, og jeg er overbevist om, at de mange Amerikanere af dansk Afstamning her i Landet har fulgt Forholdet mellem de to Lande med den største Tilfredshed. Jeg stoler paa, at der ikke vil indtræffe nogen Begivenhed, der kan foraarsage en Ændring i Stemningen.

Den danske Gesandt her i Landet og Medlemmerne af det Kongelig Danske Gesandtskab er altid blevet æret som Repræsentanter for en venligsindet Magt, og denne Agtelse er blevet udvist overfor Hr. de Kauffmann fra det Øjeblik, han overtog sin officielle Post her for ca. to Aar siden. Vi vil fortsætte med at udvise samme Agtelse overfor Hr. de Kauffmann, Hr. Blechingberg og alle Medlemmer af det Kongelig Danske Gesandtskab, der nu befinder sig i Washington.

Vor Regering vil vedblive med at anerkende Hr. de Kauffmann i hans officielle Egenskab, indtil et saadant Tidspunkt maatte indtræffe, hvor den Kongelig Danske Regering vil være i Stand til at tage hans Stilling under fornyet Overvejelse paa samme frie Maade, som den danske Regering søgte Agrément for ham som Gesandt her i Landet i 1939.

Jeg beder Dem, Hr. Minister, modtage den fornyede Forsikring om min højeste Agtelse.

sign. **Cordell Hull.**

Washington, den 18. April 1941.

**Præsident Franklin D. Roosevelts Budskab af 19. April 1941 til Hans Majestæt 6.
Kong Christian X.**

To His Majesty King Christian X of Denmark and Iceland.

Great and good Friend:

I have received by cable the text of your letter regarding the status of Mr. Henrik Louis Hans de Kauffmann, Your Majestys Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary to the Government of the United States of America. I reciprocate most profoundly and sincerely Your Majestys wishes for the continued strengthening of the friendly relations which have always existed between the United States and the Kingdom of Denmark and between the peoples of our two countries. It was with especially high regard for Your Majesty that this Government gave its agrément to Mr. de Kauffmann in August 1939 and he has enjoyed the full confidence and cooperation of this Government in the distinguished duties in which he was invested by you.

Mr. de Kauffmann was nominated at a time when the complete freedom of the Danish Government had been in no way infringed and he remains in the view of the Government of the United States the representative of the Royal Danish Government in this country. The Government of the United States will continue to treat with him as Your Majestys Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary.

In accordance with this policy the Government of the United States dealt with Mr. de Kauffmann regarding the situation of Greenland which had become most urgent due to flights of German bombing planes over the territory of Greenland and the fact that in the light of recent history there could be no assurance that foreign forces might not occupy Greenland suddenly and without warning.

Your Majesty will no doubt recognize the fact that while the sovereignty of Denmark over Greenland has been recognized by the United States Government under the fundamental principle that Greenland, although entirely in the Western Hemisphere, has been for many centuries under actual colonization by Danmark and Norway, no change of sovereignty to another European nation can be agreed to. The Government of the United States, as Your Majesty will no doubt recall, has publicly stated its position in this sense on a number of occasions in the past. It is incumbent upon the Government of the United States to assure itself that Greenland will not be occupied by any non-American nation other than Denmark and, in consequence, this Government has found itself forced by an actual threat to Danish sovereignty in Greenland to take steps which are tantamount to holding Greenland in trust for Denmark until such time as the Royal Danish Government ceases to be subjected to duress on the part of an occupying nation and full Danish control over Greenland may be restored. No legitimate interests will be affected adversely by the action of the United States in Greenland.

I avail myself of this occasion to renew to Your Majesty the assurance of esteem and friendship.

Your good friend

(Signed) **Franklin D. Roosevelt.**

President of the United States of America.

Washington, April 19, 1941.

Oversættelse.

Til Hans Majestæt, Kong Christian X af Danmark og Island.

6a.

Store og gode Ven,

Jeg har telegrafisk modtaget Ordlyden af Deres Brev vedrørende Deres Majestæts Overordentlige Gesandt og Befuldægtigede Minister ved Amerikas Forenede Staters Regering, Hr. Henrik Louis Hans de Kauffmanns Stilling. Jeg gen-

gælder paa det dybeste og oprigtigste Deres Majestæts Ønsker om den fortsatte Styrkelse af de venlige Forbindelser, som altid har bestaaet mellem De Forenede Stater og Kongeriget Danmark og mellem vore to Landes Folk. Det var med særlig høj Agtelse for Deres Majestæt, at denne Regering gav sit Agrément for Hr. de Kauffmann i August 1939, og han har nydt denne Regerings fulde Tillid og Medvirken i de fremragende Pligter, hvori han blev indsat af Dem.

Hr. de Kauffmann blev udnævnt paa et Tidspunkt, da den danske Regerings fuldstændige Frihed ikke paa nogen Maade var blevet brudt, og han vedbliver efter De Forenede Staters Regerings Opfattelse at være den Kongelige Danske Regerings Repræsentant i dette Land. De Forenede Staters Regering vil vedblive at træde i Forbindelse med ham som Deres Majestæts Overordentlige Gesandt og Befuldmægtigede Minister.

I Overensstemmelse med denne Politik forhandlede de Forenede Staters Regering med Hr. de Kauffmann vedrørende Grønlands Stilling, som var blevet højst paatrængende paa Grund af tyske Bombeflyvemaskiners Overflyvning af Grønlands Territorium, og den Kendsgerning, at der paa Baggrund af den nyeste Historie ikke var nogen Sikkerhed for, at fremmede Styrker ikke kunde besætte Grønland pludseligt og uden Varsel.

Deres Majestæt vil utvivlsomt anerkende den Kendsgerning, at medens Danmarks Suverænitet over Grønland er blevet anerkendt af De Forenede Staters Regering ud fra det fundamentale Princip, at Grønland, skønt helt beliggende paa den vestlige Halvkugle, i mange Aarhundreder har været under faktisk Kolonisation af Danmark og Norge, kan der ikke samtykkes i nogen Overgang af Suveræniteten til en anden europæisk Nation. De Forenede Staters Regering har, som Deres Majestæt utvivlsomt vil erindre, ved et Antal tidligere Lejligheder offentligt tilkendegivet sin Stilling i Overensstemmelse hermed. Det er De Forenede Staters Regering magtpaaliggende at sikre sig, at Grønland ikke vil blive besat af nogen anden ikke-amerikansk Nation end Danmark, og følgelig har denne Regering fundet sig nødsaget af en aktuel Trusel mod dansk Suverænitet over Grønland til at tage Skridt, som er ensbetydende med at holde Grønland i Forvaring for Danmark indtil det Tidspunkt, da den Kongelige Danske Regering ophører at være underkastet en besættende Nations Tvang, og Danmarks fulde Herredømme over Grønland kan genoprettes. Ingen legitime Interesser vil blive modvirket ved De Forenede Staters Virksomhed i Grønland.

Jeg benytter denne Lejlighed til at gentage for Deres Majestæt Forsikringerne om Agtelse og Venskab.

Deres gode Ven
sign. **Franklin D. Roosevelt,**

Præsident for Amerikas Forenede Stater.

Washington, den 19. April 1941.

7. *Copenhagen, the 26th of April 1941.*

*To Mr. Cordell Hull, Secretary of State of the United States
of America, Washington.*

Mr. Minister,

In acknowledging receipt of the message which you have been good enough to send me through the Chargé d'affaires of the United States of America at Copenhagen, I wish first to assure you that the Danish Government and the Danish people on their part also are animated by friendly feelings towards the American Government and the great American people, and that, as you will be aware, it always has been and still is incumbent upon the Danish Government to carry on a policy which will serve the mutual interests of the Danish and the American peoples. It is my sincere hope in the present difficult situation that events will

develop so that the good and friendly relations between Denmark and the United States will not be permanently prejudiced.

His Majesty the King has instructed me to develop to you the position of the Danish Government to the present situation.

In 1939 Mr. Henrik Kauffmann was accredited with the President of the United States of America as Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary for Denmark, and it goes without saying that in this capacity he was only warranted to act on the basis of and in conformity with the general authorization or special instructions given him by the Danish Government. By signing on his own account against the will and knowledge of His Majesty the King, the Cabinet and the Danish Rigsdag an agreement of the 9th of April 1941 on the defence of Greenland, he has exceeded his authority as Accredited Minister and acted against the Constitution, as such an agreement according to Danish constitutional law can only be made with Royal full powers and with the consent of the Rigsdag. As Mr. Kauffmann refused to comply with the order of recall the Danish Government, therefore, to its great grief, had at once to dismiss him and to take extraordinary measures against him.

In his message to his Majesty the King, the President of the United States refers to the fact that Denmark at present is an occupied country and from this fact conclusions are drawn with regard to the status of Mr. Kauffmann, just as this fact seems to be decisive for the Government of the United States when judging the mode of action of Mr. Kauffmann, The Royal Danish Government cannot recognise these conclusions and considerations.

The action of Mr. Kauffmann can never — even from the point of view taken by the Government of the United States — be justified, for it is clear that the Danish Crown, Government and Rigsdag even if the country had not been occupied by foreign troops, under no circumstances would or could have concluded or sanctioned an agreement as that at issue, the less so because thereby the possibility is created of an occupation of Greenland territory by a foreign Power in connection with expectations as to the development of the war. Such a step would simply have been an unfriendly act towards a third Power and would have been at direct variance with Denmark's traditional policy. Mr. Kauffmann cannot have doubted that the occupation of Denmark would not justify an arbitrary act which under normal conditions he would never have been authorized to perform. From real as well as from formal points of view, the Danish Government has therefore been obliged to consider the agreement as invalid in point of Danish constitutional as well as international law and to protest against it to the American Chargé d'Affaires at Copenhagen.

As to the status of Mr. Kauffmann, the occupation of Denmark is of no relevance, for notwithstanding the occupation His Majesty the King, in accordance with the Danish Constitution, appoints and dismisses His Envoys as well as His other Crown-Officers. In 1939 Mr. Kauffmann was appointed Minister at Washington by His Majesty the King and is now, in conformity with the Danish Constitution, recalled and dismissed from the public service by the King, as he has not any more the confidence of His Majesty and the Danish Government. He is now a private person and he has no longer any authority to act as Danish Minister. It would not harmonize with the mutual wishes of the Danish and the American Government for maintaining all ties which may serve Dano-American interests, if Mr. Kauffmann was still considered as Danish Minister by the Government of the United States. This would be tantamount to rendering diplomatic contact at Washington impossible and a very important tie would be broken. It is a fiction as Minister to recognise a person who has no country and no Head of State behind him. The consequence of maintaining the view hitherto taken by the Government of the United States would be that the possibilities of diplomatic intercourse between Denmark and the United States of America would be inferior to those existing between two countries whose diplomatic relations are interrupted.

In referring to the above, I beg that the Government of the United States take up for renewed consideration the question of Denmark's official representation at Washington and to express the hope that the American Government will find means for a solution with due consideration to the points of view of the Danish Government.

I hereby repeat my request to you to recognise Mr. E. Blechingbergs as Denmark's Chargé d'Affaires at Washington. Should you, however, find it more expedient that this post be filled by another Officer, I will be prepared to offer suggestion in this respect.

Please accept, Mr. Minister, the renewed assurance of my highest consideration.

sign. **Erik Scavenius.**

7a. Dansk Udkast 25. April 1941.

Svar fra Udenrigsministeren til Mr. Cordell Hull.

Idet jeg anerkender Modtagelsen af det Budskab, som De har været saa god at sende mig gennem Deres herværende Chargé d'Affaires, ønsker jeg først og fremmest at forsikre Dem om, at ogsaa den Danske Regering og det danske Folk paa sin Side er besjælet af venskabelige Følelser overfor den amerikanske Regering og det store amerikanske Folk, og at det, som De ved, ogsaa altid har været og stadig er den danske Regering magtpaaliggende at drive en Politik, som kan tjene det danske og det amerikanske Folks fælles Interesser. Det er mit Haab, i den foreliggende vanskelige Situation, at Begivenhederne vil udvikle sig saaledes, at det gode venskabelige Forhold mellem Danmark og U.S.A. ikke vil lide varigt Afbræk.

Hans Majestæt Kongen har paalagt mig overfor Dem at gøre nærmere Rede for den danske Regerings Stilling til den foreliggende Situation.

Hr. Henrik Kauffmann blev i 1939 akkrediteret hos U.S.A.'s Præsident som overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister for Danmark og har selvsagt i denne Egenskab kun haft Beføjelse til at agere paa Grundlag af og i Overensstemmelse med de ham af den danske Regering givne almindelige og specielle Bemyndigelser. Ved paa egen Haand mod Kongens, Kabinetets og den danske Rigsdags Vidende og Vilje at undertegne en Overenskomst af 9. April 1941 om Grønlands Forsvar har han overskredet Grænserne for sin Kompetence og handlet mod Forfatningen, idet en saadan Overenskomst efter dansk Forfatningsret kun kan afsluttes med kgl. Bemyndigelse og med Rigsdagens Samtykke. Til Regeringens store Sorg har den derfor, da Hr. Kauffmann nægtede at efterkomme Hjemkaldelsesordren, straks maattet foranledige ham afskediget og ekstraordinære Foranstaltninger truffet overfor ham.

Præsidenten henviser i sit Budskab til Kongen til det Faktum, at Danmark i Øjeblikket er et besat Land, og der drages deraf Slutninger med Hensyn til Hr. Kauffmanns Status, ligesom nævnte Faktum synes at være afgørende for den amerikanske Regerings Bedømmelse af hans Handlemaade. Jeg beklager at maatte sige, at den danske Regering ikke kan anerkende Berettigelsen af disse Slutninger og Betragtninger.

Hr. Kauffmanns Handlemaade kan aldrig — selv ikke ud fra det af den amerikanske Regering anlagte Synspunkt — forsvares, thi det er klart, at den danske Kongemagt, Regering og Rigsdag, selvom Landet ikke havde været besat af fremmede Tropper, under ingen Omstændigheder vilde eller kunde have sluttet eller sanktioneret en Overenskomst som den ovennævnte, saa meget mindre som der derved skabes Mulighed for Besættelse af grønlandsk Territorium af en fremmed Stat i Forbindelse med Forventninger om den stedfindende Krigsudvikling. Et saadant Skridt vilde ganske simpelt have været en uvenskabelig Handling over-

for Tredjestat og vilde have været i den skarpeste Modstrid med Danmarks traditionelle Politik. Hr. Kauffmann kan ikke have været i Tvivl om, at Besættelsen af Danmark ikke kunde retfærdiggøre en egenmægtig Handling, som han under normale Forhold aldrig vilde have faaet nogen Bemyndigelse til at udføre. Saavel ud fra reelle som formelle Synspunkter har den danske Regering derfor maattet anse Overenskomsten som baade statsretligt og folkeretligt ugyldig og nedlægge Protest derimod overfor den amerikanske Chargé d'Affaires i København.

I Henseende til Hr. Kauffmanns Status er Danmarks Besættelse uden Betydning, thi uanset Besættelsen udnævner og afskediger Kongen paa forfatningsmæssig Maade sine Gesandter saavel som sine Embedsmænd iøvrigt. Hr. Kauffmann udnævntes i 1939 til sin nuværende Post af Kongen og er nu af Kongen paa forfatningsmæssig Maade blevet rappelleret og derefter afskediget fra Stats-tjenesten, da han ikke længere nyder Kongens og Regeringens Tillid. Han er nu Privatmand og har ingen Kompetence til vedblivende at optræde som Danmarks Gesandt. Det vilde harmonere daarligt med den danske og den amerikanske Regerings fælles Ønsker om Bevarelse af alle Baand, der kan tjene dansk-amerikanske Interesser, dersom den amerikanske Regering stadig anerkender ham som saadan. Dette vilde nemlig være ensbetydende med, at diplomatisk Kontakt i Washington blev umuliggjort og et meget betydningsfuldt Baand blev brudt. Det er en Fiktion som Gesandt at anerkende en Person, der ikke har noget Land og noget Stats-overhoved bag sig. Konsekvensen af en Fastholden af den amerikanske Regerings hidtidige Standpunkt vilde blive, at Muligheden for diplomatisk Samkvem mellem Danmark og U.S.A. vilde blive ringere end mellem to Lande, hvis diplomatiske Forbindelse er afbrudt.

Idet jeg henviser til det ovenfor bemærkede, beder jeg om, at den amerikanske Regering vil optage Spørgsmaalet om Danmarks officielle Repræsentation i Washington til fornyet Overvejelse, idet jeg giver Udtryk for Haabet om, at den amerikanske Regering vil finde Udvej til Løsning under behørig Hensyntagen til den danske Regerings Synspunkter.

Jeg gentager herved min Anmodning til Dem om at ville modtage Legationsraad Blechingberg som Danmarks Chargé d'Affaires i Washington. Saafremt De imidlertid maatte finde det mere hensigtsmæssigt, om denne Stilling blev besat med en anden Tjenestemand, er jeg rede til at fremkomme med Forslag i saa Henseende.

Modtag etc.

To the President of the United States of America.

8.

Dear and Great Friend,

I acknowledge receipt of the message which You have been good enough to instruct the Chargé d'Affaires of the United States of America at Copenhagen to transmit to Me through My Private Secretary. I highly appreciate the friendly feelings expressed therein to Me and to the entire Danish people. I furthermore appreciate the respect of Denmark's sovereignty over Greenland with which You mention the provisional measures which Your Government has deemed it proper to take as regards Greenland territory, but I am anxious to let You know that the news about these unjustified measures against the execution of which protests have been lodged with Your Chargé d'Affaires at Copenhagen, have caused Me deep disappointment and grief.

I have instructed My Minister for Foreign Affairs to further develop to Your Secretary of State the points which Your message occasions Me to emphasize, viz: *That* My former Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary Mr. Henrik Kauffmann by arbitrarily signing the agreement of the 9th of April 1941 on the defence of Greenland has exceeded his authority as Accredited Minister and

acted against the Danish Constitution, for which reason he has no more My confidence, *that* the said agreement is invalid in point of Danish constitutional as well as international law, *that* the conclusion of such an agreement also under normal conditions would have been unthinkable in this country, the more so because thereby would be created the possibility of occupation of Greenland territory by a foreign Power in connection with expectations as to the development of the war, *that* Mr. Kauffmann after his dismissal from the public service is a private person without any authority whatsoever to represent Denmark, and *that* it would not chime in with Our mutual wishes for maintaining all ties that may promote Dano-American interests, if the Government of the United States continue to recognise him as Denmark's official representative, as this would be tantamount to rendering diplomatic contact between Denmark and the United States of America at Washington impossible and thus a very important tie would be broken.

In view of Our mutual wishes for the continued happy development of the friendly relations which have always existed and still exist between the Danish and the American peoples, who have so many deep-rooted interbearings, I have desired openly and sincerely to send You this message.

I avail myself of this occasion to renew to You the assurance of esteem and friendship.

Your good Friend

sign. **Christian R.**

sign. *Erik Scavenius.*

Amalienborg, Copenhagen, the 26th of April 1941.

Oversættelse.

8a. *Til Amerikas Forenede Staters Præsident.*

Store gode Ven,

Jeg anerkender Modtagelsen af det Budskab, som De har været saa god at instruere Amerikas Forenede Staters Chargé d'Affaires i København om at overgive til Mig gennem Min Privatsekretær. Jeg værdsætter højt de venlige Følelser, som deri er udtrykt overfor Mig og hele det danske Folk. Jeg paaskønner ligeledes den Respekt for Danmarks Suverænitet over Grønland, hvormed De omtaler de midlertidige Foranstaltninger, som Deres Regering har anset det for rigtigt at tage med Hensyn til Grønlands Territorium, men det er Mig magtpaaliggende at lade Dem vide, at Efterretningen om disse uberettigede Foranstaltninger, mod hvis Iværksættelse der er blevet afgivet Protester til Deres Chargé d' Affaires i København, har foraarsaget Mig dyb Skuffelse og Sorg.

Jeg har instrueret Min Udenrigsminister om overfor Deres Secretary of State yderligere at gøre nærmere Rede for de Punkter, som Deres Budskab giver Mig Anledning til at fremhæve, nemlig *at* Min tidligere overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister Hr. Henrik Kauffmann ved paa egen Haand at underskrive Overenskomsten af 9. April 1941 vedrørende Grønlands Forsvar har overskredet sin Bemyndigelse som akkrediteret Minister og handlet mod den danske Forfatning, af hvilken Grund han ikke længere har Min Tillid, *at* nævnte Overenskomst er ugyldig i Henseende til den danske Grundlov samt international Ret, *at* Afslutning af en saadan Overenskomst ogsaa under normale Forhold vilde have været utænkelig her i Landet, saa meget desto mere som der derved vilde være blevet skabt Muligheder for en fremmed Magts Besættelse af grønlandsk Territorium i Forbindelse med Forventninger om Krigens Udvikling, *at* Hr. Kauffmann efter sin Afsked fra det offentlige Tjeneste er en privat Person uden nogen som helst

Bemyndigelse til at repræsentere Danmark, og *at* det ikke vilde harmonere med Vore gensidige Ønsker om at opretholde alle de Baand, der kan fremme dansk-amerikanske Interesser, saafremt Amerikas Forenede Staters Regering vedbliver med at anerkende ham som Danmarks officielle Repræsentant, da dette vilde være ensbetydende med at gøre den diplomatiske Forbindelse i Washington mellem Danmark og Amerikas Forenede Stater umulig, og saaledes vilde et meget betydningsfuldt Baand blive brudt.

I Betragtning af Vore gensidige Ønsker om at fortsætte den lykkelige Udvikling af de venskabelige Forbindelser, som altid har eksisteret og stadig eksisterer mellem det danske og det amerikanske Folk, som har saa mange dybt rodfæstede Tilknytninger til hinanden, har jeg aabent og oprigtigt ønsket at sende Dem nærværende Budskab.

Jeg benytter mig af denne Lejlighed til overfor Dem at forny Forsikringen om Agtelse og Venskab.

Deres gode Ven

sign. **Christian R.**

sign. *Erik Scavenius.*

Amalienborg, København, den 26. April 1941.

To His Majesty King Christian X of Denmark and Iceland.

9.

Great and good Friend,

The Chargé d'Affaires a. i. of the United States of America at Copenhagen has transmitted to me by cable the text of Your Majesty's communication of the 26th of April 1941 regarding your Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary to the Government of the United States of America, Mr. Henrik Louis Hans de Kauffmann, and the recently concluded agreement relating to the defense of Greenland.

I am greatly distressed that Your Majesty has found it necessary to characterize as unjustified the measures which the Government of the United States of America deems it essential to take no less in the interests of Your Majesty's sovereignty over Greenland than for the protection of the Western Hemisphere. I trust that I am not misinformed as to the true feelings of deep friendship and of common ideals which the people of Denmark have for the United States of America or that they have any doubt that the Government of the United States will not live up to its undertakings with respect to Your Majesty's sovereignty over Greenland.

I have noted with regret Your Majesty's statement to the effect that it is now inexpedient to deal with the Government of the United States of America through Mr. de Kauffmann even though this Government recognizes him as Minister of Denmark at Washington. I am confident, however, that Your Majesty's Government will find it possible to maintain completely friendly relations with the Government and people of the United States of America through the Chargé d'Affaires a. i. of the United States in Copenhagen.

The Secretary of State at my direction is replying directly to the communication which you instructed your Minister of Foreign Affairs to send him enlarging upon the foregoing matter.

I avail myself of this opportunity to renew to Your Majesty the assurance of esteem and friendship.

Your good friend,

(signed) **Franklin D. Roosevelt,**

President of the United State of America.

Washington, May 5, 1941.

Oversættelse.

9a. *Til Hans Majestæt Kong Christian X af Danmark og Island.*

Store gode Ven.

Amerikas Forenede Staters Chargé d'Affaires a. i. i København har telegrafisk tilsendt mig Ordlyden af Deres Majestæts Meddelelse af 26. April 1941 vedrørende Deres ekstraordinære Gesandt og befuldmægtigede Minister hos Amerikas Forenede Staters Regering Henrik Louis Hans de Kauffmann og den nyligt afsluttede Overenskomst vedrørende Grønlands Forsvar.

Det har smertet mig meget, at Deres Majestæt har fundet det nødvendigt at betegne som uberettigede de Foranstaltninger, som Amerikas Forenede Staters Regering anser det for væsentligt at træffe, ikke mindre til Bedste for Deres Majestæts Suverænitet over Grønland end til Beskyttelsen af den vestlige Halvkugle. Jeg stoler paa, at jeg ikke er fejlagtigt underrettet om de sande Følelser af dybt Venskab og fælles Idealer, som Danmarks Folk nærer overfor Amerikas Forenede Stater, eller om at det ikke nærer nogen Tvivl om, at De Forenede Staters Regering vil leve op til sine Løfter med Hensyn til Deres Majestæts Suverænitet over Grønland.

Jeg har med Beklagelse bemærket Deres Majestæts Udtalelse om, at det nu er u hensigtsmæssigt at forhandle med Amerikas Forenede Staters Regering gennem Hr. Kauffmann, selvom denne Regering anerkender ham som Danmarks Gesandt i Washington. Jeg nærer imidlertid Tillid til, at Deres Majestæts Regering vil finde det muligt at opretholde fuldtud venskabelige Forbindelser med Amerikas Forenede Staters Regering og Folk gennem De Forenede Staters Chargé d'Affaires a. i. i København.

Statssekretæren vil efter min Anvisning svare direkte paa den Meddelelse, som De paalagde Deres Udenrigsminister at sende ham, og hvori nærmere gøres Rede for det forannævnte Anliggende.

Jeg benytter mig af denne Lejlighed til overfor Deres Majestæt at forny Forsikringen om Agtelse og Venskab.

Deres gode Ven,

(signed) **Franklin D. Roosevelt,**

Præsident for Amerikas Forenede Stater.

Washington, den 5. Maj 1941.

10. *Mr. Minister:*

I have received through the American Chargé d'Affaires ad interim in Copenhagen the communication which you addressed to me under date of the 26th of April 1941, enlarging upon the points made by His Majesty King Christian X in a communication to the President of the United States of America with respect to the authority of the Minister of Denmark in Washington, Mr. Henrik de Kauffmann.

The President has replied to His Majesty's communication indicating continued respect for fundamental Danish interests and a sympathetic understanding of the difficult position in which Denmark now finds itself by reason of its occupation by German military forces and the resulting restrictions of its freedom of action.

Because of the close ties of friendship and blood between the people of Denmark and the United States of America my Government is confident that in their hearts the people of Denmark fully understand my Government's action which would not, of course, have been taken if Denmark had not been invaded and that when they are once again free to express their true feelings they will give public approval of the measures which have been taken and which are so

clearly necessary for the protection of Danish sovereignty over Greenland and the Western Hemisphere against unprovoked aggression such as Denmark itself so recently and unhappily experienced.

In view of the foregoing consideration I am sure that you will understand my Government's decision not to withdraw recognition of Mr. de Kauffmann as the Minister of Denmark in Washington. The President has, however, invited His Majesty's attention to the fact that, if the Danish Government deems it inexpedient for the time being to communicate with the Government of the United States of America through Mr. de Kauffmann, the friendly relations between the United States and Denmark can be satisfactorily maintained through the Chargé d'Affaires ad interim of the United States in Copenhagen.

Please accept, Sir, the renewed assurance of my highest consideration.

Cordell Hull.

Washington, May 6, 1941.

Oversættelse.

Hr. Minister,

10 a.

Jeg har gennem den amerikanske Chargé d'Affaires ad interim i København modtaget den Meddelelse, som De tilsendte mig under 26. April 1941, og hvori nærmere gøres Rede for de Punkter, der af Hans Majestæt Kong Christian X er anført i en Meddelelse til Præsidenten for Amerikas Forenede Stater vedrørende den danske Gesandt i Washington, Hr. Henrik de Kauffmanns Myndighed.

Præsidenten har svaret paa Hans Majestæts Meddelelse ved at udtale fortsat Respekt for fundamentale danske Interesser og en medfølelse Forstaaelse af den vanskelige Stilling, i hvilken Danmark nu befinder sig paa Grund af dets Besættelse af tyske militære Styrker og de deraf følgende Begrænsninger i dets Handlefrihed.

Paa Grund af de nære Venskabs og Blodets Baand mellem Danmarks Folk og Amerikas Forenede Stater har min Regering Tillid til, at Danmarks Folk i sit Hjerte fuldtud forstaa min Regering Handling, som naturligvis ikke vilde være blevet foretaget, hvis Danmark ikke var blevet overfaldet, og at det, naar det atter har Frihed til at udtrykke sine sande Følelser, offentligt vil billige de Foranstaltninger, som er blevet taget, og som saa klart er nødvendige for Beskyttelsen af dansk Suverænitet over Grønland og af den vestlige Halvkugle mod uprovokeret Angreb saadant som Danmark selv saa nyligt og ulykkeligt har oplevet.

I Betragtning af de forannævnte Synspunkter er jeg sikker paa, at De vil forstaa min Regerings Afgørelse om ikke at tilbagekalde sin Anerkendelse af Hr. de Kauffmann som Danmarks Gesandt i Washington. Præsidenten har imidlertid henledt Hans Majestæts Opmærksomhed paa den Kendsgerning, at saafremt den danske Regering anser det for uhensigtsmæssigt for Tiden at staa i Forbindelse med Amerikas Forenede Staters Regering gennem Hr. Kauffmann, kan de venskabelige Forbindelser mellem De Forenede Stater og Danmark opretholdes paa tilfredsstillende Maade gennem De Forenede Staters Chargé d'Affaires ad interim i København.

Jeg beder Dem modtage den fornyede Forsikring om min højeste Agtelse.

Cordell Hull.

Washington; den 6. Maj 1941.

11. ROYAL DANISH LEGATION
Washington D.C.

May 17, 1941.

The Honorable CORDELL HULL, Secretary of State, Department of State, Washington.

Sir,

By letters dated May 13, 1941 and posted the following day, Mr. E. Blechingberg, former Counselor of this Legation, has informed Mr. Georg Bech, Danish Consul General in New York, Mr. Reimund Baumann, Danish Consul General in Chicago and Mr. Axel Sporon-Fiedler, Danish Consul General in San Francisco, that according to a telegraphic communication to Mr. Blechingberg from the Foreign Office in Copenhagen, the three mentioned Danish Consular Officers were dismissed from the Danish Foreign Service by Royal Decree of May 13, 1941 »on account of their attitude« with regard to me.

Mr. Bech, Mr. Baumann and Mr. Sporon-Fiedler do not intend to send Mr. Blechingberg a reply to his letters. They do not recognize the validity of their dismissal and consider it to be their duty towards their King and their country to carry on the work that was entrusted to them by a free Danish Government.

Fully sharing these views I have informed the Foreign Office in Copenhagen accordingly.

I avail myself of this opportunity, Mr. Secretary of State, to renew to you the assurances of my highest consideration.

(sign.) **Henrik Kauffmann.**

Oversættelse.

11a. DET KONGELIGE DANSKE GESANDTSKAB
Washington D.C.

Den 17. Maj 1941.

Til The Honorable CORDELL HULL, Secretary of State, Department of State, Washington.

Hr. Statssekretær,

Ved Breve daterede den 13. Maj 1941 og afsendt den følgende Dag har forhenværende Legationsraad ved nærværende Gesandtskab, Hr. E. Blechingberg, underrettet den Danske Generalkonsul i New York, Hr. Georg Bech, den Danske Generalkonsul i Chicago, Hr. Reimund Baumann, og den Danske Generalkonsul i San Francisco, Hr. Axel Sporon-Fiedler, at i Henhold til en telegrafisk Meddelelse til Hr. Blechingberg fra Udenrigsministeriet i København, blev de nævnte tre danske Konsularembesdmænd afskediget fra den danske Udenrigstjeneste i Henhold til kongelig Resolution dateret den 13. Maj 1941 »paa Grund af deres Holdning« overfor mig.

Hr. Bech, Hr. Baumann og Hr. Sporon-Fiedler har ikke til Hensigt at svare Hr. Blechingberg paa hans Breve. De anerkender ikke Gyldigheden af deres Afskedigelse og betragter det som deres Pligt overfor deres Konge og deres Fædreland at fortsætte det Arbejde, der blev dem betroet af en fri dansk Regering.

Idet jeg fuldtud deler disse Anskuelse, har jeg underrettet Udenrigsministeriet i København i Overensstemmelse dermed.

Jeg benytter denne Lejlighed til, Hr. Statssekretær, at forsikre Dem om min udmærkede Højagtelse.

sign. **Henrik Kauffmann.**

Washington, June 3, 1941.

12.

*His Excellency Erik Scavenius, Royal Minister of Foreign Affairs,
Copenhagen.*

Mr. Minister,

Your communication of May 17, 1941, delivered to the Chargé d'Affaires ad interim of the United States of America in Copenhagen, has been transmitted to me. I beg to refer to a note delivered on April 18th to the Royal Danish Government stating that the Government of the United States would continue to recognize Mr. de Kauffmann as Minister of Denmark at Washington for an indicated period of time. It would appear clear to Your Excellency, that during this period the Government of the United States would find it out of the question to recognize any other person, or any other Danish diplomatic officer or any third state as having capacity to represent Danish interests in the United States.

Note has been taken of your statement that communication with this government through the American Chargé d'Affaires ad interim in Copenhagen would provide an unsatisfactory means of safeguarding Danish interests in the United States. It is to be observed that this channel of communication would appear already to have served satisfactorily for the presentation of your views in various matters of including the matter now under reference. The necessary effect of further restrictions on the existing recognized connections could only be opposite to that which I believe you will agree is desirable for the protection of the interests both of the people of Denmark and the people of the United States.

During the present interval and until more propitious circumstances again prevail, I express the hope that the Government of Denmark will find it possible to maintain the friendly contact between Denmark and the United States of America through existing diplomatic channels even under the pressure of the present troublesome times. I trust you will agree that considerations in favor of so doing transcend in importance any technical inadequacies that may be deemed to exist temporarily in the official relations between the two countries.

Please accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

(signed) **Cordell Hull.**

Oversættelse.

Washington, den 3. Juni 1941.

12a.

Til Hans Excellence Udenrigsminister Erik Scavenius, København.

Hr. Minister,

Deres Note af 17. Maj 1941 afleveret til Amerikas Forenede Staters Chargé d'Affaires ad interim i København er blevet oversendt til mig,

Jeg tillader mig herved at henvise til en Note afleveret den 18. April til den danske Regering, hvori det angives, at Amerikas Forenede Staters Regering vil vedblive med at anerkende Hr. de Kauffmann som dansk Gesandt i Washington i et angivet Tidsrum. Deres Excellence vil klart forstaa, at Amerikas Forenede Staters Regering i Løbet af nævnte Tidsrum vil betragte det som udelukket at anerkende en anden Person, eller en anden dansk diplomatisk Embedsmand eller en Tredjestat, der har Betingelser for at repræsentere danske Interesser i Amerikas Forenede Stater.

Man har bemærket Udtalelsen om, at Forbindelsen med vor Regering gennem den amerikanske Chargé d'Affaires ad interim i København vil være et utilstrækkeligt Middel til at beskytte danske Interesser i Amerikas Forenede Stater.

Det skal bemærkes, at denne Forbindelsesvej allerede synes at have tjent paa en tilfredsstillende Maade til Forelæggelse af Deres Anskuelser i forskellige Sager af . . heri indbefattet det Forhold, hvortil henvises ved nærværende. Den uundgaaelige Virkning af yderligere Begrænsninger af de forhaandenværende anerkendte Forbindelser kan kun være den modsatte af det, som jeg tror, vi er enige om, er ønskeligt for Beskyttelsen af det danske Folks og det amerikanske Folks Interesser.

I den mellemliggende Tid, og til der igen hersker gunstigere Forhold, udtrykker jeg Haabet om, at det vil være muligt for den danske Regering at opretholde den venskabelige Kontakt mellem Danmark og Amerikas Forenede Stater gennem de eksisterende diplomatiske Forbindelsesveje selv under Trykket af de nuværende urolige Tider. Jeg haaber, at vi kan være enige om, at Overvejelser til Gunst for at gøre dette er af langt større Betydning end eventuelle tekniske Mangler, der midlertidigt maatte synes at være ved den officielle Forbindelse mellem vore to Lande.

Jeg beder Dem modtage den fornyede Forsikring om min højeste Agtelse.

sign. **Cordell Hull.**

13. ROYAL DANISH LEGATION

Washington, D.C.
September, 1941.

The Minister of Denmark presents his compliments to the Honorable the Secretary of State and has the honour to inform the Secretary that, for some time, the coordination of the work of the Legation and of the representatives of the Greenland authorities in this country has been the subject of his attention.

This has been the case especially since Monsieur de Kauffmann is recognized by the Secretary of State as having the responsibility for the control and expenditure of all Danish Government funds and Central Bank funds in the United States.

To the end that he may more effectively discharge his responsibilities for the direct supervision of all Danish Government agencies in the United States, the Danish Minister contemplates to attach the members of the Greenland Delegation in New York to the Danish Consulate General in that city.

Monsieur de Kauffmann would appreciate very much to learn the views of the American Government in regard to this measure contemplated by him.

Washington, D.C. October 22, 1941.

Oversættelse.

13a. DET KONGELIGE DANSKE GESANDTSKAB

Washington, D.C. September 1941.

Danmarks Gesandt har den Ære at meddele The Honorable The Secretary of State, at Koordinationen af Gesandtskabets Arbejde og det Arbejde, der udføres af de grønlandske Myndigheders Repræsentanter her i Landet, i nogen Tid har været Genstand for hans Opmærksomhed.

Dette har især været Tilfældet, da Monsieur de Kauffmann er anerkendt af The Secretary of State som værende ansvarlig for Kontrollen med og Udbetalinger af alle danske Statsmidler og Midler i Centralbanken i Amerikas Forenede Stater.

I den Hensigt at han paa mere effektiv Maade skal kunne udføre sit Hverv omfattende direkte Indseende med alle Repræsentanter for den danske Stat i Amerikas Forenede Stater, paatænker den danske Gesandt at knytte Medlemmerne af Grønlands Delegation i New York til det danske Generalkonsulat i nævnte By.

Monsieur de Kauffmann vil sætte meget stor Pris paa at erfare den amerikanske Regerings Anskuelser med Hensyn til den af ham paatænkte Forholdsregel.

Washington, D.C., den 22. Oktober 1941.

The Secretary of State presents his compliments to the Honorable the Minister of Denmark and has the honour to acknowledge the receipt of his note dated October 22, 1941 in which Mr. Kauffmann requests the views of the Government of the United States with respect to his proposal that in order that he may more effectively discharge his responsibilities for the direct supervision of all Danish Government agencies in the United States, he attaches the members of the Greenland Delegation in New York to the Danish Consulate General in that city.

In reply Mr. Kauffmann is informed that his contemplate action is agreeable to the Government of the United States and, furthermore, that in Mr. Hull's opinion the evolution of relations between Denmark, the Danish Colony of Greenland, and the United States makes it advisable that a clear statement of these relations be made at this time. Reference is had particularly to the very broad obligations assumed by the Government of the United States towards the Kingdom of Denmark in the Agreement relating to the Defence of Greenland signed on April 9, 1941, and related exchange of notes, and especially to the assurances included in that Agreement and made simultaneously in a statement by the President of the United States that the sovereignty of the Kingdom of Denmark over and its rights in and to the Colony of Greenland would continue to be recognized and scrupulously respected by the Government of the United States.

From these obligations and assurances, which have been welcome no less in Denmark than in Greenland, it follows that the responsibilities of the United States with respect to Greenland run directly to Denmark, even though by reason of the occupation of the country by German forces, the Government of Denmark is unhappily not at present in a position freely to act in Greenland or elsewhere in the Western Hemisphere. The duly accredited and recognized representative in the United States of His Majesty the King of Denmark and the Royal Danish Government is the Minister of Denmark in Washington, who was appointed prior to the occupation of his country by German forces. In consequence, the Government of the United States feels that it must look to him as spokesman for all Danish interests including Greenland, and it is obligated to consult with him whenever those interests are involved.

Note has been taken of the fact that the Colony of Greenland did not have autonomous powers within the framework of the Danish constitutional system, but that its internal administration and external relationships were in all respects determined and directed by the Government of Denmark. It follows that were the United States to enter into relations with the Colony or the Colonial officials other than through the duly accredited and recognized representative of the Danish Government, it would, in effect, be contributing to a separation of Greenland from its historic and constitutional relationship with Denmark; and such action would therefore tend to be in violation of the obligations assumed by the United States to respect Danish sovereignty over Greenland and so assist Greenland in maintenance of its status.

The dependence of the Colony of Greenland upon the Government of Denmark appears to extend not merely to matters of political significance, but likewise to economic and financial matters. This plainly establishes the principle which must be applied to the control over Greenland assets and expenditures, most of which revolve around the sale of cryolite and the use of the funds thus obtained for the purchase of supplies, the administration of Greenland, and the discharge of Danish obligations to the owners of the cryolite mine and to the miners. The Minister of Denmark at Washington is recognized by the Secretary of State as having the responsibility for the control and expenditure of all Danish Government funds and Central Bank funds in the United States. Similarly the various licensing orders issued by the Secretary of the Treasury have been drawn with a view to fixing the

responsibility for control and expenditure of Greenland funds upon the Minister of Denmark as the recognized representative in the United States of Danish interests, including Greenland.

Note has also been taken of the fact that contracts for the disposal of cryolite have in the past been made under the direction of the Danish Government. It would thus appear that at present the Danish Minister in Washington exercises the functions of the Danish Crown and Government in that regard.

The Secretary of State has accordingly determined that all matters regarding finance, supplies, and the sale of Greenland products in the United States will, as a matter of policy be taken up with the Danish Legation in Washington. The Danish Minister has proposed that he attach the members of the Greenland Delegation in New York to the Danish Consulate General in New York, to the end that he may more effectively discharge his responsibilities for the direct supervision of all Danish Government agencies in the United States. As indicated above, Mr. Hull agrees to this step for the purpose of better safeguarding the position and interests of the Kingdom of Denmark, including the Colony of Greenland. American consular officers in Greenland will, of course, continue to transact with the Danish authorities in Greenland such official business as is customarily transacted between a consular officer and the local officials within his consular district.

Department of State, October 25, 1941, Washington.

(sign.) S.W.

Oversættelse.

14a. THE DEPARTMENT OF STATE

The Secretary of State har den Ære overfor Den Kongelig Danske Gesandt at anerkende Modtagelsen af Gesandts Note af 22. Oktober 1941, hvori Hr. Kauffmann udbeder sig den amerikanske Regerings Anskuelse med Hensyn til hans Forslag gaaende ud paa, at han for paa mere effektiv Maade at kunne udføre sit Hverv omfattende direkte Indseende med alle Repræsentanter for den danske Stat i Amerika vil knytte Medlemmerne af Grønlands Delegation i New York til det danske Generalkonsulat i nævnte By.

Som Svar meddeles det Hr. Kauffmann, at Amerikas Forenede Staters Regering indvilger i hans paatænkte Handling, og endvidere at Udviklingen af Forholdene mellem Danmark, den danske Koloni Grønland og Amerikas Forenede Stater efter Hr. Hull's Mening gør det tilraadeligt, at der paa nuværende Tidspunkt fremsættes en tydelig Udtalelse om disse Forhold. Der henvises især til de meget vidtgaaende Forpligtelser, som Amerikas Forenede Staters Regering paatog sig overfor Kongeriget Danmark i Overenskomsten vedrørende Grønlands Forsvar, underskrevet den 9. April 1941, samt til Noteudvekslingen i Forbindelse hermed og i Særdeleshed til Forsikringerne optaget i nævnte Overenskomst og fremsat samtidigt i en Udtalelse af Amerikas Forenede Staters Præsident gaaende ud paa, at Kongeriget Danmarks Suverænitet over samt dets Rettigheder i og til Kolonien Grønland fortsat vilde blive anerkendt og strengt respekteret af Amerikas Forenede Staters Regering.

Af disse Forpligtelser og Forsikringer, som ikke er blevet hilst mindre velkommen i Danmark end i Grønland, følger det, at med Hensyn til Grønland har Amerikas Forenede Stater Ansvar direkte over for Danmark, skønt Danmarks Regering paa nuværende Tidspunkt desværre ikke er i Stand til at handle frit i Grønland eller andre Steder paa den vestlige Halvkugle paa Grund af tyske Styrkers Besættelse af Danmark. Danmarks Gesandt i Washington, der blev udnævnt før Danmark blev besat af tyske Styrker, er den behørigt akkrediterede og anerkendte Repræsentant i Amerikas Forenede Stater for Hans Majestæt Kongen af Danmark og Den Kongelig Danske Regering. Som Følge heraf føler Amerikas Forenede Staters Regering, at den skal vende sig til ham som Talsmand for alle danske Interesser,

indbefattet Grønland, og den er forpligtet til at raadføre sig med ham, naar som helst det angaar disse Interesser.

Man har bemærket, at Kolonien Grønland ikke havde Selvstyre inden for det danske Forfatningssystems Rammer, men at dens indre Administration og ydre Anliggender i enhver Henseende blev bestemt og ledet af den danske Regering. Heraf følger, at saafremt Amerikas Forenede Staters Regering traadte i Forbindelse med Kolonien eller Koloniembedsmændene paa anden Maade end gennem den behørigt akkrediterede og anerkendte Repræsentant for den danske Regering, vilde den i Virkeligheden bidrage til at bryde Grønlands historiske og forfatningsmæssige Forbindelse med Danmark, og en saadan Handling vilde derfor bære henimod en Krænkelser af de Forpligtelser, Amerikas Forenede Stater har paataget sig med Hensyn til at respektere dansk Suverænitet over Grønland for derved at hjælpe Grønland til at opretholde dets Status.

Det viser sig, at Kolonien Grønlands Afhængighed af den danske Stat ikke blot udstrækker sig til Anliggender af politisk Art, men ligeledes til økonomiske og finansielle Forhold. Dette fastlægger klart de Principper, der maa finde Anvendelse paa Kontrollen med Grønlands Aktiver og Udgifter, som hovedsageligt drejer sig om Salg af Kryolit og Anvendelse af de saaledes opnaaede Midler til Indkøb af Forsyninger, Administration af Grønland og Afvikling af danske Forpligtelser over for Ejerne af Kryolitminen og Minearbejderne. Den danske Gesandt i Washington anerkendes af The Secretary of State som værende ansvarlig for Kontrollen med Udbetalinger af alle danske Statsmidler og Midler i Centralbanken i Amerikas Forenede Stater. Ligeledes er de forskellige Licensordrer, som er givet af The Secretary of the Treasury, blevet udstedt i den Hensigt, at overføre Kontrollen med og Anvendelsen af grønlandske Midler til den danske Gesandt, som er den anerkendte Repræsentant for danske Interesser, indbefattet Grønland, i Amerikas Forenede Stater.

Man har ligeledes bemærket, at Kontrakter vedrørende Salg af Kryolit tidligere er blevet oprettet i Henhold til den danske Regerings Anvisninger. Det vil saaledes fremgaa, at for Tiden udøver den danske Gesandt i Washington den danske Stats og Regerings Funktioner i saa Henseende.

Som Følge heraf har The Secretary of State fastlagt den Fremgangsmaade, at der vedrørende alle finansielle Anliggender, Forsyninger og Salg af grønlandske Produkter i Amerikas Forenede Stater skal forhandles med det danske Gesandskab i Washington. Den danske Gesandt paatænker at knytte Medlemmerne af den grønlandske Delegation i New York til det danske Generalkonsulat i New York, for at han derved paa en mere effektiv Maade skal kunne bestride sit Hverv omfattende det direkte Tilsyn med alle Repræsentanter for den danske Regering i Amerikas Forenede Stater. Som angivet ovenfor, indvilger Hr. Hull i denne Forholdsregel for bedre at sikre Kongeriget Danmarks Stilling og Interesser, heri indbefattet Kolonien Grønland. Amerikanske Konsularembetsmænd i Grønland vil naturligvis vedblive med at udføre saadanne officielle Forretninger med de danske Myndigheder i Grønland, som sædvanligvis udføres mellem en Konsularebetsmand og de stedlige Myndigheder inden for vedkommende Konsuls Omraade.

Department of State, den 25. Oktober 1941, Washington.

sign.S.W.

UDENRIGSMINISTERIET

15.

Note Verbale.

The American Chargé d'Affaires in Copenhagen has been good enough to leave with the Ministry for Foreign Affairs a copy of the note which the State Department in Washington recently transmitted to the former Danish Minister there, M. Kauffmann, concerning his status and authority particularly with regard to Greenland.

The Royal Danish Government has taken notice of this document with the greatest anxiety as it appears to indicate that M. Kauffmann has now obtained recognition in relation to the United States of America as an organ competing with the lawful Danish Government having been invested with all the Danish Government's authority with regard to Greenland and Danish property in the United States of America and in Greenland.

This is the regrettable result of a development in which M. Kauffmann himself appears to have been the impelling force; for according to the information available here there is nothing to indicate that the Government of the United States of America would itself have taken the initiative to bring about the status which M. Kauffmann has gradually succeeded in obtaining, if he himself on April the 9th, 1940, had loyally followed the lawful Danish Government like Denmark's other Ministers in foreign countries.

M. Kauffmann has achieved this status after an usurpation in explanation of which he merely states that the Danish Government is acting under duress as a result of the occupation and that it is therefore incompetent. In this respect, however, he has evidently acted as early as on April 9th, 1940, in the expectation of developments in Denmark under the occupation of an entirely different nature to those which actually ensued. His attitude is based on illogical reasoning; Denmark is certainly under the occupation of German troops, but this does not prevent the lawful Danish Government, which is composed of representatives of all the great political parties from directing all affairs in the country. In all essential respects Danish social life is continued normally, the powers of State — legislative, judiciary and executive — carrying on their functions independently and without interference from the occupying power.

M. Kaufmann was Denmark's Minister in Washington and had no function beyond that. A diplomatic agent cannot be or become anything different or more than what his Government has entrusted him to be, and neither under international Law nor under Danish constitutional Law can he acquire any independent political authority without a special mandate. The Danish people is represented by its King, Government and Parliament, and how can the authority of these lawful instances with any justification be transferred to a chance diplomatic agent by a mere act of usurpation?

To the extent to which M. Kauffmann is in a position to act on the basis of his being recognized by the Government of the United States of America the anomalous situation is now in fact established that there are so to speak two Danish »Governments«, one being the lawful Government appointed by the King, recognized by the people, and domiciled in Denmark, at which foreign powers (including the United States of America) maintain legations, the other being the »Kauffmann usurper Government« which on the basis of certain ideas of duress and negotiorum gestio has obtained the authority which the lawful Government in Copenhagen would normally be able to exercise through its (law-abiding) Minister in Washington.

It should be remembered that the position of Denmark is quite different to that of States whose Governments after the failure of their resistance against German military power have left their country and established themselves abroad. In Denmark the King and Government remained in the country on April the 9th, 1940, and resolved by constitutional means »to direct the affairs of the country in view of the occupation which has taken place«. From the outset the King and Government have thus had and still have the direction of all the affairs of the country, and the conditions, as far as Denmark is concerned, for establishing anything analogous with the exile Governments of the aforesaid countries are therefore entirely missing.

M. Kauffmann has undoubtedly himself felt the weakness of having no mandate from the people whose interests he claims to defend. He has therefore endeavoured to obtain the adherence of Danes living abroad, but even if this adherence

may be felt as a moral support by M. Kauffmann personally it is evident that it is of no significance from the point of view of constitutional Law; for how can the attribution to M. Kauffmann of Government authority, the exercise of which presupposes all the elements which according to universally recognized opinion enters into the conception of a State, be based on the mere presence of a strictly limited number of partisans or adherents? These adherents are, moreover, largely persons who have acquired another nationality and who are not only under a formal obligation to their new country, but may also be presumed to share the sympathies prevalent there.

The fact that M. Kaufmann has felt the weakness of acting without any mandate from the King of Denmark appears clearly from the surreptitious inclusion, on his initiative, in the preamble of the so-called Greenland Agreement of April 9th, 1941, of a passage to the effect that he acted »on behalf or His Majesty the King of Denmark in His quality of Sovereign over Greenland«. This passage was inserted by M. Kauffmann not only without the existence of any trace of authorization, but even directly against his better knowledge of being guilty of an abuse of the King's name. By this action it became clear that M. Kauffmann from the occupation of Denmark on April the 9th, 1940, had adopted an attitude directly contrary to the policy laid down by the King and Government.

M. Kauffmann having no other authority than that which he had received from the State Department, it was a fiction to speak of »negotiations« in connection with the conclusion of the Greenland Agreement. Article 10 in particular of the Agreement concerning its duration has evidently been drafted in such a way that the Government of the United States of America will be in a position unilaterally to decide, and therefore indefinitely postpone, the date of an eventual conference for the amendment or termination of the Agreement.

The Agreement having thus been concluded without the participation of the Danish Government it has been a reassurance to this Government to receive — directly irrespective of the Agreement — the promise of the American Government that Greenland will be restored, but the fact that Denmark has to see its policy and its interests, in so far as the United States of America and Greenland are concerned, placed in the hands of a man whose only title is based on his own act of usurpation, fills the Danish Government with profound anxiety as to future developments.

The Danish Government fails to understand that the American Government, in spite of all that has taken place, not only does not refuse its recognition of Mr. Kauffmann but even considerably extends that recognition.

The Ministry for Foreign Affairs requests the American Chargé d'Affaires in Copenhagen to communicate the above to the State Department in Washington.

Copenhagen, December 12, 1941.

Oversættelse.

UDENRIGSMINISTERIET

15 a.

Verbalnote.

Den amerikanske Chargé d'Affaires i København har været saa god at overrække Udenrigsministeriet en Afskrift af den Note, som The State Department i Washington fornylig sendte til den tidligere danske Gesandt i Washington, Hr. Kauffmann, vedrørende dennes Status og Myndighed, især med Hensyn til Grønland.

Den Kongelig Danske Regering har med største Bekymring gjort sig bekendt med dette Dokument, da det synes at antyde, at Hr. Kauffmann i Relation til Amerikas Forenede Stater nu har opnaaet Anerkendelse som et Organ (Engelsk = organ), der konkurrerer med den lovlige danske Regering, idet han er blevet forlenet med

hele den danske Regerings Myndighed med Hensyn til Grønland og dansk Ejendom i Amerikas Forenede Stater og i Grønland.

Dette er det beklagelige Resultat af en Udvikling, ved hvilken Hr. Kauffmann selv synes at have været den tilskyndende Faktor, for i Henhold til de her foreliggende Oplysninger er der intet, der antyder, at Amerikas Forenede Staters Regering selv vilde have taget Initiativet til at skabe den Status, som det efterhaanden er lykkedes Hr. Kauffmann at opnaa, saafremt han selv den 9. April 1940 loyalt havde fulgt den lovlige danske Regering, ligesom Danmarks andre Gesandter i Udlandet gjorde.

Hr. Kauffmann har opnaaet denne Status efter et Magtran, til hvis Forklaring han blot angiver, at den danske Regering handler under Tvang som Følge af Besættelsen, og at den derfor ikke har nogen Kompetence. Imidlertid har han i denne Henseende handlet tilsyneladende allerede den 9. April 1940 udfra Forventningen om en Udvikling i Danmark under Besættelsen, af en helt anden Art end de Udviklinger, der faktisk fulgte. Hans Holdning er baseret paa et ulogisk Ræsonnement. Ganske vist er Danmark besat af tyske Tropper, men dette forhindrer ikke, at den lovlige danske Regering, der er sammensat af Repræsentanter for alle de store politiske Partier, styrer alle Landets Anliggender. I alle Forhold af væsentlig Betydning fortsætter dansk Samfundsliv paa normal Maade, idet Statsmagtens — den lovgivende, den dømmende og den udøvende Magt — uafhængigt fortsætter sine Funktioner uden Indblanding fra Besættelsesmagtens Side.

Hr. Kauffmann var Danmarks Gesandt i Washington og havde derudover ingen Funktioner. En diplomatisk Agent kan ikke være eller blive andet eller mere end det, hans Regering har betroet ham at være, og hverken i Henhold til international Ret eller i Henhold til den danske Grundlov kan han erhverve nogen uafhængig politisk Myndighed uden et særligt Mandat. Det danske Folk repræsenteres af dets Konge, Regering og Rigsdag, og hvorledes kan disse lovlige Instansers Myndighed med nogen som helst Berettigelse overdrages til en tilfældig diplomatisk Agent ved et rent og skært Magtran?

I den Udstrækning Hr. Kauffmann er i Stand til at handle paa Grundlag af, at han er blevet anerkendt af Amerikas Forenede Staters Regering, er der nu faktisk opstaaet den anomale Situation, at der saa at sige findes to danske »Regeringer«, idet den ene er den lovlige Regering udnævnt af Kongen, anerkendt af Folket og med Domicil i København, hos hvem udenlandske Magter (indbefattet Amerikas Forenede Stater) opretholder Gesandtskaber, og den anden »Den Kauffmannske Usurpator-Regering«, der paa Grundlag af visse Ideer om Tvang og negotiorum gestio har opnaaet den Myndighed, som den lovlige Regering i København normalt vil kunne udøve gennem dens (lovlige) Gesandt i Washington.

Det bør erindres, at Danmarks Stilling er helt forskellig fra de Staters, hvis Regeringer har forladt deres Land og taget Ophold i Udlandet, efter deres Modstand mod den tyske Militærmagt er mislykket. I Danmark forblev Kongen og Regeringen i Landet den 9. April 1940 og besluttede »at lede Landets Anliggender i Betragtning af den stedfundne Besættelse« ved forfatningsmæssige Midler. Fra første Færd har Kongen og Regeringen saaledes haft og har stadig Ledelsen af alle Landets Anliggender, og for Danmarks Vedkommende mangler derfor fuldstændigt Forudsætningerne for at oprette noget analogt med nævnte Landes Exilregeringer.

Hr. Kauffmann har utvivlsomt selv følt sin svage Position ved ikke at have noget Mandat fra det Folk, hvis Interesser han paastaar at varetage. Han har derfor bestræbt sig paa at vinde Tilslutning fra Danske bosat i Udlandet, men selv om denne Tilslutning kan føles som en moralsk Støtte for Hr. Kauffmann personligt, er det klart, at den er uden nogen Betydning betragtet udfra grundlovfæstet Ret, for hvorledes kan Hr. Kauffmanns Forlening med Regeringsmyndighed, hvis Udøvelse forudsætter alle de Faktorer, som i Henhold til almengyldigt anerkendte Anskuelse indgaar i Begrebet Staten, være baseret paa blot Tilstedeværelsen af et stærkt begrænset Antal Partigængere eller Tilhængere? Ydermere er disse Tilhængere hovedsageligt Personer, som har erhvervet andet Statsborger-

skab, og som ikke blot er formelt forpligtet overfor deres nye Land, men ogsaa maa formodes at dele de Sympatier, der er fremherskende der.

Den Omstændighed, at Hr. Kauffmann har følt Svagheden ved at handle uden noget som helst Mandat fra Kongen af Danmark, fremgaar tydeligt af den uberettigede Optagelse, paa hans Initiativ, af en Passage i Indledningen til den saakaldte Overenskomst vedrørende Grønland dateret den 9. April 1941 gaaende ud paa, at han handlede »paa Hans Majestæt Kongen af Danmarks Vegne i Hans Egenskab af Hersker over Grønland«. Denne Passage blev indsat af Hr. Kauffmann ikke blot uden Tilstedeværelsen af nogen som helst Bemyndigelse, men endog direkte mod hans bedre Vidende om at have gjort sig skyldig i Misbrug af Kongens Navn. Ved denne Handling blev det klart, at Hr. Kauffmann fra Danmarks Besættelse den 9. April 1940 havde indtaget en Holdning, der var direkte i Modstrid med den af Kongen og Regeringen fastlagte Politik.

Da Hr. Kauffmann ikke havde nogen anden Bemyndigelse end den, han havde faaet af The State Department, var det en Fiktion at tale om »Forhandlinger« i Forbindelse med Afslutningen af Overenskomsten vedrørende Grønland. I Særdeleshed er Artikel 10 i Overenskomsten vedrørende dennes Varighed tilsyneladende affattet paa en saadan Maade, at Amerikas Forenede Staters Regering ensidigt vil være i Stand til at bestemme og derfor i det uendelige udsætte Datoen for en endelig Konference om Ændringer af Overenskomsten eller dennes Ophør.

Da Overenskomsten saaledes er blevet afsluttet uden den danske Regerings Deltagelse, har det været en Beroligelse for vor Regering at modtage — direkte uden Hensyntagen til Overenskomsten — den amerikanske Regerings Forsikringer om, at Grønland vil blive givet tilbage, men det Forhold, at Danmark skal se sin Politik og sine Interesser, for saa vidt de angaar Amerikas Forenede Stater og Grønland, lagt i Hænderne paa en Mand, hvis eneste Adkomst er baseret paa hans eget Magtran, opfylder den danske Regering med dybe Bekymringer for den fremtidige Udvikling.

Den danske Regering kan ikke forstaa, at den amerikanske Regering til Trods for alt det, der har fundet Sted, ikke blot ikke nægter at anerkende Hr. Kauffmann, men endog betydeligt udvider denne Anerkendelse.

Udenrigsministeriet anmoder den amerikanske Chargé d'Affaires i København om at oversende ovenstaaende til The State Department i Washington.

København, den 12. December 1941.

The Secretary of State presents his compliments to the Honorable the 16. Minister of Switzerland and has the honour to acknowledge the receipt of Mr. Bruggmann's note No. D. 15, dated July 31, 1942, together with its enclosure, a copy of a Note Verbale which the Foreign Office in Copenhagen addressed to the American Legation at Copenhagen on December 12, 1941.

Department of State, Washington, August 13, 1942.

Oversættelse.

The Secretary of State har den Ære overfor den schweiziske Gesandt at 16a. anerkende Modtagelsen af Hr. Bruggmann's Note Nr. D. 15 af 31. Juli 1942 tillige med dens Bilag: en Afskrift af en Verbalnote, som Udenrigsministeriet i København sendte til det amerikanske Gesandtskab i København den 12. December 1941.

Department of State, Washington, den 13. August 1942.

23.

**Uddrag af Rapportafhøring af den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede
Cecil v. Renthe-Fink (13. August 1946).**

3. Für die Grönlandsfrage hat Berlin auch, wie v. Renthe-Fink erklärt, grosses Interesse gezeigt. Trotzdem hat er keine allgemeine Anweisungen erhalten, und seine Besprechung mit Dr. Munch fand auf eigene Initiative statt. Die Gesandtschaft stand doch sehr oft in telefonischer und schriftlicher Verbindung mit Berlin wegen dieser Frage und wusste, dass man in Berlin mit der Linie einverstanden war. Später wurde er angewiesen, für die Rückberufung Minister Kauffmanns Sorge zu tragen. Dabei ist seiner Aufmerksamkeit nicht entgangen, dass ein Dilemma entstehen könnte, wenn Kauffmann einer Order zur Rückkehr nicht Folge leisten würde, und somit wäre natürlich der Bruch vollzogen. Der Abschluss des Vertrages mit U. S. A. durch Kauffmann verursachte selbstverständlich in Berlin grosse Aufregung, und durch den Eindruck, dass der König vielleicht trotz allem mit dem Verhalten Kauffmanns stillschweigend einverstanden war, entstand in Berlin eine bedenkliche Krise. Mit dem formellen Protest des Königs war die Krise wieder überwunden.

3. v. Renthe-Fink forklarer, at Berlin ogsaa interesserede sig stærkt for Grönlandsspørgsmaalet. Til Trods herfor har han ikke modtaget generelle Instruktioner, og hans Samtale med Dr. Munch fandt Sted paa eget Initiativ. Gesandtskabet stod dog meget ofte i telefonisk og skriftlig Forbindelse med Berlin vedrørende dette Spørgsmaal, og man vidste, at Berlin var indforstaaet med Linien. Senere fik han Instruktion om at sørge for, at Minister Kauffmann blev kaldt tilbage. Derved er det ikke undgaaet hans Opmærksomhed, at der kunde opstaa et Dilemma, hvis Kauffmann ikke efterkom en Ordre om at vende tilbage, og Bruddet vilde naturligvis dermed have været en Kendsgerning. Den Overenskomst, som Kauffmann afsluttede med U. S. A., foraarsagede selvfølgelig stor Ophidselse i Berlin, og under Indtrykket af, at Kongen dog trods alt var stiltiende indforstaaet med Kauffmanns Holdning, opstod der en betænkelig Krise i Berlin. Med Kongens formelle Protest var Krisen atter overvundet.

E.

Forholdet til Sovjetunionen.

Graabog.

24.

UDENRIGSMINISTERIET

Fortroligt

DANMARKS TILTRÆDELSE
AF PAGTEN MOD DEN KOMMUNISTISKE
INTERNATIONALE

AF

25. NOVEMBER 1936, 6. NOVEMBER 1937
OG 25. NOVEMBER 1941

(ANTIKOMINTERNPAGTEN)

INDHOLD

	Side
I. Forhistorien.	
1. Internering af Kommuniste og andre Foranstaltninger ved Udbruddet af Krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen	257
2. Indskriden mod det kommunistiske Parti som saadant	258
3. Regeringens Erklæring af 26. Juni 1941	258
4. Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse med Sovjetunionen ...	259
5. Oprettelse af »Frikorps Danmark«	260
6. Loven af 22. August 1941 om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed	261
II. Forhandlingerne om Danmarks Tiltrædelse af Pagten og Tiltrædelsesakten i Berlin.	
1. Den tyske Gesandts Sondering og de Forhandlinger, denne gav Anledning til	263
2. Den formelle Indbydelse	266
3. Notevekslingen om »de fire Punkter«	266
4. Drøftelse af Pressekomuniqueet	266
5. Udenrigsministerens Rejse til Berlin og fortsatte Forhandlinger om Pressekomuniqueet og »de fire Punkter«	267
6. Statsakten i Berlin den 25. November 1941	268
7. Danske Pressekommentarer samt Tiltrædelsens Virkninger i Befolkningen og paa anden Maade	269
Bilag.	
1. Den tyske Gesandts Aide-Mémoire af 22. Juni 1941	274
2. Regeringens Erklæring af 26. Juni 1941	276
3. Den tyske Gesandts Notits af 30. Juni 1941	276
4. Den tyske Gesandts Aide-Mémoire af 5. Juli 1941	277
5. Krigsministeriets Cirkulære til Hærens Afdelinger m. fl. af 8. Juli 1941	278
6. Lov af 22. August 1941 om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed	279
7. Den tyske Gesandts Brev til Udenrigsministeren af 20. November 1941	280
8. Den tyske Gesandts Brev til Udenrigsministeren af 21. November 1941	281
9. Den tyske Gesandts Brev til Statsministeren af 21. November 1941 ...	282
10. Den tyske Gesandts Aide-Mémoire af 23. November 1941	283
11. Udenrigsministeriets Referat af 23. November 1941	284
12. Udenrigsministeriets Note til den tyske Gesandt af 23. November 1941 angaaende »de fire Punkter«	285
13. Den tyske Gesandts Svarnote af 23. November 1941	286
14. Udkast til Pressemeddelelse af 23. November 1941	287
15a. Notits til Akterne angaaende »de fire Punkter« af 25. November 1941, dansk Tekst	288
15b. Samme, tysk Tekst	288
16. Den officielle Pressemeddelelse af 25. November 1941	289
17a. Udenrigsministerens mundtligt afgivne Erklæring under Statsakten i Berlin den 25. November 1941, tysk Tekst	290
17b. Samme, dansk Tekst	291
18. Rigsudenrigsminister von Ribbentrops Afslutningstale ved Statsakten i Berlin den 25. November 1941	292
19. Resumé af ledende Artikler i den københavnske Presse den 26. November 1941	294
20. Rigsdagens Samarbejdsudvalgs Radioudtalelse af 28. November 1941	296
21. Telegram til Udenrigsministeriet fra den Kgl. Gesandt i London af 1. December 1941	296
22. Bekendtgørelse af 29. Juni 1942 om Danmarks Tiltrædelse af Pagten mod den kommunistiske Internationale	297

I.

FORHISTORIEN

1. Internering af Kommuniste og andre Foranstaltninger ved Udbrudet af Krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen.

Søndag den 22. Juni 1941 ved 3-Tiden (om Morgenen) telefonerede den tyske Gesandt, Hr. von Renthe-Fink, til Udenrigsministeriets Direktør og anmodede denne om straks at komme tilstede paa Gesandtskabet, idet Gesandten havde en vigtig Meddelelse at bringe den danske Regering. Efter hurtigst muligt at have begivet sig til Gesandtskabet paa Kastelsvej blev Direktøren af Gesandten gjort bekendt med, at Tyskland samme Nat havde paabegyndt Krig mod Rusland, og at det i denne Situation var nødvendigt, at der her i Landet af militære Sikkerhedshensyn blev truffet forskellige Foranstaltninger overfor Kommunisterne, der indtil da havde forholdt sig i Ro, men som herefter maatte formodes at ville gaa aktivt til Værks mod Tyskland og den tyske Værnemagt i Danmark. Paa et Møde, som umiddelbart derefter fandt Sted hos Præsident Kanstein, »Beauftragter für Fragen der Inneren Verwaltung beim Bevollmächtigten des Reichs«, og hvortil Departementschef Eivind Larsen, Justitsministeriet, var blevet tilkaldt, blev det af Præsidenten overfor Departementschefen og Udenrigsministeriets Direktør nærmere præciseret, hvilke Foranstaltninger man fra tysk Side krævede iværksat. Det drejede sig om følgende:

1. Spærring af Ind- og Udrejse over den dansk-svenske Grænse for Indehavere af Sovjetunion-Pas, for Indehavere af Nansen-Certifikater, for Indehavere af Fremmedpas udstedt til tidligere Statsborgere i Sovjetunionen eller det russiske Kejserrige, samt for Indehavere af Legitimationspapirer lydende paa Tilhørighed til de tidligere Stater Estland, Letland og Litauen.

2. Afspærring af det sovjetrussiske Gesandtskabs eksteritoriale faste Ejen- dom og lejede Lokaler.

3. Afbrydelse af Telefonforbindelsen til det sovjetrussiske Gesandtskab og Sovjetunionens øvrige Kontorer samt til de Privatlejligheder, der indehaves af Gesandtskabets og de øvrige Kontorers Medlemmer.

4. Anholdelse og Overlevering til den tyske Værnemagt af Personer, der falder ind under Punkt 1, saafremt de maatte gøre Forsøg paa at omgaa Grænsespærringen.

5. *Anholdelse og Internering af:*

- a. alle mandlige Sovjet-Statsborgere i værnepligtig Alder,
- b. alle øvrige Sovjet-Statsborgere, der maatte kunne mistænkes for at ville udøve Spionage eller Sabotage,
- c. alle statsløse tidligere Statsborgere i Sovjetunionen eller det russiske Kejserrige, med Hensyn til hvem samme Mistanke maatte bestaa,
- d. alle tyske, andre udenlandske og statsløse Kommuniste,
- e. alle førende danske Kommuniste, herunder ogsaa de kommunistiske Rigsdagsmænd,
- f. alle danske Kommuniste, som maatte kunne mistænkes for at ville udøve Spionage eller Sabotage.

Bilag 1. Kravet om disse Foranstaltningers Gennemførelse var fikseret i et Aide-Mémoire af 22. Juni 1941 (Bilag 1), der paa Mødet blev overrakt fra tysk Side. I Tilslutning til Kravet om Internering af Kommunistere blev det fra tysk Side forlangt, at alle kommunistiske Kontorer (Partikontorer osv.) skulde ransages, og at alle dér forefundne Papirer m. v. skulde beslaglægges, samt at Lokalerne skulde forsegles og stilles under Bevogtning. Endvidere, at det kommunistiske Partis og dets Underorganisationers Formue foreløbig skulde beslaglægges.

Regeringen indsaa Nødvendigheden af at give efter overfor de tyske Krav og stillede sig paa det Standpunkt, at Internering, Ransagning, Beslaglæggelse etc. under de foreliggende Omstændigheder maatte anses for hjemlet ved Nødretsgrund-sætningen. Spørgsmaalet om Internering af de tre kommunistiske Folketingsmænd blev af Udenrigsministeriets Direktør forelagt Statsministeren, der ansaa det nød-vendigt, at ogsaa dette Krav blev opfyldt. Justitsministeriet sørgede for, at der straks blev truffet de fornødne Foranstaltninger til Gennemførelse af de krævede Forholdsregler. Landets Politimestre blev telegrafisk instrueret om at foretage det fornødne i Provinsen, og Københavns Politi blev mundtligt instrueret af Justits-ministeriet. Ialt anholdtes i første Omgang 295 Personer, deraf 139 i Storkøbenhavn og 156 i Provinsen. I Løbet af Sommeren løslodes imidlertid over Halvdelen af disse anholdte efter Afhøring og efter at det ved Undersøgelse var konstateret, at de ikke kunde betragtes som betydende Kommunistere. De interneredes Antal nedbragtes derved til 116.

Udbrudet af den tysk-russiske Krig, som jo ganske ændrede Verdenssitu-ationen, bevirkede ogsaa for Danmarks Vedkommende en Ændring i den politiske Situation. Dette gav sig umiddelbart Udslag i de ovenfor refererede Foranstaltning-er, der med øjeblikkelig Virkning krævedes iværksat som Afværgeforholdsregler overfor de kommunistiske Faktorer, der under de pludselig ændrede Forhold maatte betragtes som en Trusel mod Tyskland og den tyske Værnemagt her i Landet. Fra tysk Side indskrænkede man sig imidlertid ikke til Kravene om de nævnte Afværgeforanstaltninger. Fra nu af blev Bekæmpelsen af Kommunismen i Danmark et politisk Programpunkt, der af det tyske Gesandtskab blev holdt frem for Regeringen med indtrængende Forestillinger om, at Danmark, selvom det ikke var Krigsdel-tager, ideologisk maatte stille sig solidarisk med Tyskland og dets Allierede i Kam-pen til Værn om den europæiske Kultur.

2. Indskriden mod det kommunistiske Parti som saadant.

Under Forhandlingerne den 22. Juni 1941 med det tyske Gesandtskab blev der ikke af dette stillet noget Krav eller ytret noget Ønske om Indskriden overfor det kommunistiske Parti her i Landet, men allerede to Dage senere, den 24. Juni, blev dette Thema af den tyske Gesandt bragt paa Bane overfor Udenrigsministeriet, idet Gesandten gjorde gældende, at man ikke kunde nøjes med de omtalte Afværgeforanstaltninger. Kommunistisk Virksomhed maatte gøres til noget ulovligt og straf-bart her i Landet. Gesandten vendte i de følgende Dage stadig tilbage hertil, og i en Skrivelse til Udenrigsministeren af 2. Juli 1941 meddelte han, at Spørgsmaalet om Opløsning af det kommunistiske Parti m. v. efter hans Formening ikke længere kunde opsættes. Den tyske Indstilling overfor Spørgsmaalet om Opløsning af Partiet m. v. var naturligvis i og for sig logisk, og for Regeringen var der intet andet at gøre end at tage Spørgsmaalet om et Forbud mod kommunistiske Foreninger og kommunistisk Virksomhed op til nærmere Undersøgelse og Overvejelse. Resultatet heraf blev Loven om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed, hvorom nærmere nedenfor.

3. Regeringens Erklæring af 26. Juni 1941.

Bilag 2. Den 26. Juni 1941 udsendte Regeringen en Erklæring (Bilag 2) om Dan-marks Indstilling overfor Krigen mod Sovjet og Bekæmpelsen af Kommunismen. Der henvises i denne Erklæring til den Trusel, Sovjetunionen gennem en Aarrække havde betydet mod de nordiske Staters Velfærd og Trivsel, en Trusel, hvis Alvor

Finland havde faaet at føle, da det i Slutningen af 1939 var blevet angrebet af Unionen; der mindes om den Bølge af Sympati for Finland, dette Lands heltedige Forsvar havde fremkaldt her i Landet; der tales om den nye Situation, hvor Finland sammen med andre europæiske Lande kæmper under Tysklands Førerskab for at bevare en Samfundorden i Overensstemmelse med europæisk Kultur, og der peges paa den fælles europæiske Interesse i dette Opgør. Endelig betones, at Danmark ikke er Krigsdeltager, men at Udviklingen ud fra denne Interesse ikke kan være ligegyldig for Danmark. Erkendelsen heraf, hedder det til Slut i Erklæringen, har fundet Udtryk deri, at det danske Gesandtskab i Moskva er blevet kaldt tilbage, hvorefter Forbindelsen mellem Danmark og Sovjetunionen er afbrudt.

4. Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse med Sovjetunionen.

Som krævet i Punkt 2 og 3 i det ovenfor citerede Aide-Mémoire skulde Sovjetunionens Gesandtskabshus og andre Lokalteter afspærres og Telefonforbindelsen med Gesandtskabet afbrydes. Justitsministeriet drog Omsorg for disse Kravs Opfyldelse. Gesandtskabshuset blev sat under Bevogtning af civilklædte Politibetjente. Politiet kontrollerede, at ingen forlod Ejendommen, hvor Gesandtskabets Medlemmer holdtes konfineret indtil Afrejsen den 5. Juli. Den fungerende Chef for Gesandtskabet, Chargé d'Affaires a. i. Plakhine fik dog Lejlighed til at indfinde sig i Udenrigsministeriet til tjenstlige Konferencer med Udenrigsministeren.

I Verbalnote af 22. Juni meddelte Udenrigsministeriet Chargé d'Affaires'en, at man af den tyske Regering var anmodet om at træffe visse Beskyttelsesforanstaltninger, og at man under disse Omstændigheder saa sig foranlediget til at anmode Gesandtskabets Medlemmer om indtil videre ikke at forlade Gesandtskabsejendommen. Hr. Plakhine, som straks havde protesteret mod de trufne Foranstaltninger, udtalte i Note af 24. Juni, at han — da han paa Udenrigsministeren havde forstaaet, at den opstaaede Situation praktisk taget kunde betragtes som en Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse mellem de to Lande — ansaa Sovjetgesandtskabets Forbliven i Danmark for uhensigtsmæssig, hvorfor han anmodede om, at der med kortest mulig Frist blev givet Gesandtskabets Medlemmer Tilladelse til Udrejse til Sverige.

Udenrigsministeriet bestræbte sig for i videst muligt Omfang at vise Medlemmerne af Sovjetgesandtskabet alle de Hensyn, de som Diplomater havde Krav paa. Man kunde derfor med god Samvittighed den 29. Juni ved den svenske Regerings Formidling lade Udenrigskommissariatet i Moskva og den derværende danske Gesandt tilgaa følgende Meddelelse:

»I Anledning af, at Udenrigskommissariatet Moskva overfor derværende svenske Gesandt har beklaget sig over, at Sovjetgesandtskab i København skal have været Genstand for Trakasserier fra dansk Side, bemærkes, at nævnte Gesandtskab vel er isoleret under dansk civil Politibeskyttelse i Gesandtskabshotellet paa Frydendalsvej, men at der paa alle Maader sørges for de saaledes isolerede Sovjetborgeres Velbefindende. I Gesandtskabshotellet befinder sig samtlige til Gesandtskabet og Handelsrepræsentationen hørende Embedsmænd, Medhjælpere og Tjenestefolk med Hustruer og Børn. Der sørges af den danske Stat for Forplejning af og andre Akkomodationer for alle disse Personer i Overensstemmelse med de Ønsker, som herom er fremsat af Chargé d'Affaires'en. Denne har paa Forespørgsel fra dansk Side erklæret, at han foretrækker, at hele Gesandtskabet og Handelsrepræsentationen med Familier forbliver boende i Gesandtskabshotellet indtil Afrejse kan ske, fremfor at en Del indlogeres andetsteds. Han erklærer, at der er tilstrækkeligt Husrum. Chargé d'Affaires'en har haft Samtaler med Udenrigsminister Scavenius og vil af denne blive modtaget, naar han ønsker. Der er tilbudt Gesandtskabet Lejlighed til under civil Politiledsagelse at foretage Spadsereture i Københavns Omegn. Udenrigsministeriet har som Forbindelsesofficer til Gesandtskabet straks stillet en perfekt russisk-talende Embedsmand til Raadighed. Denne er flere Gange daglig i Forbindelse med Gesandtskabet, og hans Opgave er i alle Enkeltheder for Eksempel ogsaa i Spørgsmaal om de paagældendes personlige Anliggender at være dem behjælpelig. Det vil heraf forstaaes, at Talen om Trakasserier fra dansk Side savner ethvert Grundlag.«

Til den danske Gesandt i Moskva afsendtes den 24. Juni telegrafisk Instruktion af følgende Ordlyd:

»Da Udenrigsministeriet gaar ud fra, at Gesandtskabet under nuværende Forhold ikke har praktisk Mulighed for at udøve sin Virksomhed bedes De træffe Foranstaltninger til, at De selv og samtlige danske Medarbejdere med Familier hjemrejser snarest. Bedes endvidere søge draget Omsorg for, at Danske, som ønsker det, afrejser sammen med Gesandtskabet. Bekræft Modtagelse og telegrafer Afrejsedag og Rejserute.«

Samme Dag udsendtes saalydende Pressemeddelelse:

»I den foreliggende Situation har Regeringen skønnet det rigtigst at hjemkalde Gesanden i Moskva og det derværende danske Gesandtskabspersonale. Som Følge heraf er der tilgaaet Gesandtskabet Ordre til at afrejse til Danmark.«

Den 25. Juni blev Medlemmerne af det danske Gesandtskab i Moskva isoleret i Gesandtskabshuset, hvor de holdtes konfineret indtil Afrejsen fra Moskva den 4. Juli.

De Forhandlinger, der i de følgende Dage førtes med Sovjetunionen med den svenske Regering som Formidler og derefter med Tyrkiet, resulterede i, at Medlemmerne af det herværende Sovjetgesandtskab blev udvekslet mod Medlemmerne af det danske Gesandtskab i Moskva. Udvekslingen fandt Sted over Tyrkiet den 17. Juli.

Der blev fra dansk Side gjort alt for at lette de herværende Sovjetdiplomater Forholdene under Konfineringen i Gesandtskabshuset og under Rejsen til Tyrkiet, og det fremgaar saavel af Instruktionen i Moskva som af Pressemeddelelsen, at man ved Iværksættelsen af den paa Grund af Forholdene uundgaaelige Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse med Sovjetunionen bestræbte sig for at overholde en moderat Form.

5. Oprettelse af »Frikorps Danmark«.

At Tanken om frivillig aktiv Bistand til Tyskland fra Danmark i Kampen mod Sovjetunionen straks blev taget op af det tyske Gesandtskab og af tyskorienterede danske Kredse her i Landet, var ikke at undres over. Det er muligt, at en organiseret Frivilligbevægelse til Fordel for Tyskland kunde have været undgaaet, dersom der straks var blevet taget Skridt til Dannelse af et frivilligt dansk Korps til Indsættelse udelukkende paa den finske Front mod Sovjetunionen. Et i saa Henseende taget Initiativ viste sig imidlertid uigennemførligt, og herefter var det klart, at Banen var fri for D. N. S. A. P., der var ivrig for at blive Bærer af Frivilligbevægelsen, og under hvis Medvirken der da ogsaa blev oprettet et dansk Frikorps — »Frikorps Danmark« — til Indsættelse paa Tysklands Front mod Sovjetunionen, et Foretagende, som i høj Grad blev understøttet fra officiel tysk Side. En Notits fra det tyske Gesandtskab til Udenrigsministeriet af 30. Juni 1941 (Bilag 3) og et Aide-Mémoire fra Gesandtskabet af 5. Juli 1941 (Bilag 4) er i saa Henseende oplysende. Det var for den danske Regering en politisk Nødvendighed dels at tillade Hvervning til dette Korps uanset de i Lovgivningen om Hvervning til fremmed Krigstjeneste indeholdte Bestemmelser, dels indrømme Militærpersoner, der meldte sig til Korpsset, forskellige Faciliteter. Saaledes blev det f. Eks. straks tilladt to aktive tjenstgørende Officerer at træde udenfor Nummer for at overtage Stillingen som Chef, henholdsvis Næstkommanderende, for Frikorpsset.

Fra dansk nationalsocialistisk Side er det gentagne Gange blevet paabaabt, at Frikorpsset skulde være oprettet med Kongens og Regeringens Anerkendelse eller Billigelse. Forsaaavidt der herved tænkes paa noget, der skulde have givet sig formelt Udtryk, foreligger der en Misforstaaelse, idet der fra Kongens og Regeringens Side ikke fremkom nogen Tilkendegivelse udover Meddelelsen fra Krigsministeriet til de to ovennævnte Officerer om Tilladelse til at træde udenfor Nummer og en Meddelelse til Hærens Afdelinger om Adgang for faste Befalingsmænd og hjemsendte Værnepligtige til at indtræde i Korpsset.

Meddelelsen til de to Officerer gik ud paa, at der fra Krigsministeriets Side »intet var til Hinder for«, at de henholdsvis overtog Posten som Fører for, og indtraadte i »Frikorps Danmark«, men at de — naturligvis — i den Anledning maatte træde udenfor Nummer.

D. N. S. A. P. ønskede med Støtte af det tyske Gesandtskab, at der gennem Ritzaus Bureau skulde udsendes en Meddelelse fra »Frikorps Danmark«s Hvervekontor om Korpsets Oprettelse og Mulighederne for at indtræde i Korpset. I det Udkast til en saadan Pressemeddelelse, der den 2. Juli 1941 blev forelagt Udenrigsministeriets Pressebureau af Redaktør Bangsted, »Fædrelandet«, forekom bl. a. følgende Passus:

»Frikorps Danmark«, som er oprettet med den kgl. danske Regerings Billigelse, kæmper for et nyt Europa og for Danmarks Sag — imod Kommunismen.«

Da der som nævnt ikke forelaa nogen formel Billigelse fra Regeringens Side af Korpsets Oprettelse, foranledigede Udenrigsministeriet, at den nævnte Passus blev slettet. Til Gengæld accepteredes, at der i Pressemeddelelsen blev indsat en Bemærkning om, at det var med den danske Regerings Billigelse, at Oberstløjtnant Kryssing havde overtaget Kommandoen over Frikorpset. Ordlyden af denne Pressemeddelelse, der blev offentliggjort den 3. Juli 1941, var følgende:

»Oberstløjtnant C. P. Kryssing, Chef for 5' Artilleriafdeling, Holbæk, har med den kgl. danske Regerings Billigelse overtaget Kommandoen over »Frikorps Danmark«. Stabschef i »Frikorps Danmark« er Kaptajn i Fodfolket Thor Jørgensen. Korpset staar under Kommando af danske Befalingsmænd. Til »Frikorps Danmark« kan alle, der har aftjent deres Værnepligt efter 1931, melde sig.«

I Befolkningen var der straks fra første Færd en udtalt Modvilje mod Frikorpset og mod de Mænd, der meldte sig til dette, og det blev for Regeringen en vanskelig Opgave at gøre noget for at pacificere Stemningen. Opgaven blev saa meget desto vanskeligere, som Frikorpset selv og de danske Nationalsocialister, der støttede det, paa forskellig Maade optraadte ukorrekt og anmassende. Frikorpsets Forhold gav til Stadighed Anledning til Forhandlinger mellem Udenrigsministeriet og det tyske Gesandtskab. Dette ydede som nævnt Frikorpset virksom Støtte og var navnlig ivrigt for, at det maatte blive bekendtgjort ved Hærens Afdelinger, at den danske Regering tillod faste Befalingsmænd og hjemsendte Værnepligtige at melde sig som Frivillige, og at Indtræden i Korpset ikke maatte vanskeliggøres de paa-gældende. Herom blev der allerede den 8. Juli 1941 udsendt et Cirkulære fra Krigsministeriet til Hærens Afdelinger (Bilag 5).

Bilag 5.

Der skal her ikke gøres nærmere Rede for, hvorledes Sagen om »Frikorps Danmark« i Enkeltheder udviklede sig. Hensigten med den ovenfor skete korte Om-tale af Frikorpsets Oprettelse har blot været at give et Indtryk dels af den saa stærkt understregede tyske Interesse for, at Danmark, skønt ikke Krigsdeltager, dog skulde være repræsenteret ved den aktive Bekæmpelse af Kommunismen, dels af de Foranstaltninger, som Regeringen i denne Anledning fandt det nødvendigt at gaa med til.

6. Loven af 22. August 1941.

Den 22. August 1941 stadfæstedes den ovenfor nævnte Lov om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed (Bilag 6).

Bilag 6.

Lovens § 1 gaar ud paa, at alle kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger (herunder altsaa ogsaa det kommunistiske Parti) forbydes, og at de bestaaende kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger straks vil være at opløse. Kommunistisk Virksomhed eller Agitation af enhver Art, hedder det videre, er forbudt, og dette gælder uanset om der foreligger Tilslutning til nogen Forening. Straffen for Overtrædelse af disse Bestemmelser er fastsat til Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

Ved Lovens § 2 tilvejebragtes Lovhjemmel for den fastsatte Forvaring af de tidligere anholdte Kommuniste, idet det her bestemmes, at Personer, hvis Adfærd

har givet særlig Grund til at antage, at de vil deltage i kommunistisk Virksomhed eller Agitation, efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse kan tages i Forvaring, naar dette skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter. Angaaende Varigheden af Forvaringen bestemmes det i Loven, at den skal ophøre, saasnart den ikke længere skønnes nødvendig af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter, og at Bestemmelse herom træffes af Justitsministeren.

Lovens § 2 indeholder endvidere en Bestemmelse om, at enhver, der tages i Forvaring, inden 24 Timer skal fremstilles for Københavns Byret, der ved Kendelse beslutter, om Forvaringen skal opretholdes, og at Begæring om Forvaringens Opretholdelse i Henhold til Justitsministerens Bestemmelse eller hans Godkendelse vil være at tage til Følge, medmindre der maa antages at foreligge en aabenbar Fejltagelse med Hensyn til Vedkommendes Identitet eller hidtidige Deltagelse i kommunistisk Virksomhed. Der aabnes i Loven Adgang til at rejse Kæremaal til Højesteret.

Den ved Loven tilvejebragte Hjemmel blev af Justitsministeriet straks benyttet til Legalisering af den Forvaringstagelse, der havde fundet Sted af de ovenfor nævnte 116 Personer. Københavns Byret godkendte Forvaringstagelsen. De fleste af Byrettens Kendelser blev paakæret til Højesteret, der stadfæstede dem.

Ifølge Lovens § 2 skal Justitsministeren hver tredie Maaned til et Rigsdagsudvalg give Meddelelse om, i hvilket Omfang Loven er blevet benyttet til Forvaringstagelse.

Lovens § 3 indeholder Hjemmel for Beslaglæggelse af de kommunistiske Foreningers Formue, Arkiv, Protokoller etc.

Det siger sig selv, at Lovens Gennemførelse krævede langvarige og dybtgaaende Overvejelser og gav Anledning til megen Betænkelighed, men Resultatet blev altsaa dog, at Regering og Rigsdag var enige om at erkende Nødvendigheden af, at den kom til Eksistens, saaledes at der kunde have et lovmæssigt Grundlag for den Indskriden overfor Kommunismen, hvis Nødvendighed under de givne Forhold allerede tidligere var erkendt. Selvom Loven for mange var en Anstødssten, hævede der sig under Forhandlingerne om dens Tilblivelse ikke fra ansvarlig Side Røster for, at man overfor de tyske Krav skulde »sige Nej« og tage Konsekvenserne.

Hen paa Efteraaret 1941 blev der dekretet Skifteretsbehandling forsaavidt angaar de ved Lovens Ikrafttræden bestaaende kommunistiske Foreninger, nemlig Danmarks kommunistiske Parti, Danmarks kommunistiske Ungdom, Arbejderbladets Støttefond, Arbejderpressen samt Landsforeningen af Sovjetunionens Venner. Tilsvarende Bestemmelse blev truffet med Hensyn til det kommunistiske Financieringsforetagende, Handelsselskabet »Clea«, der bl. a. ejede Aktiemajoriteten i A/S Nørrebro Centraltrykkeri, hvor Partiets Presse blev trykt.

Det maatte betragtes som tvivlsomt, hvorvidt visse Fagforeninger, saaledes navnlig Søfyrbødernes Forbund i Danmark, i hvis Hovedbestyrelse der var kommunistisk Flertal, og som havde ydet økonomisk Støtte til det kommunistiske Parti, rantes af Lovens Forbud. Af Hensyn til Fagbevægelsen maatte man finde det ønskeligt at undgaa, at dette Spørgsmaal blev rejst, og man rettede derfor Bestræbelserne paa at faa Kommunisterne fjernet fra de paagældende Fagforeningers Ledelse, saaledes at det ikke med Føje kunde gøres gældende, at disse Foreninger var andet end rent faglige Sammenslutninger. Det var »De samvirkende Fagforbund i Danmark«, der paa Justitsministeriets Foranledning i September 1941 rettede Henslinger til de enkelte Fagforbund om at foranledige, at Kommunist, der beklædte Tillidshverv indenfor Fagbevægelsen, fratraadte disse, og at der ikke fremtidig til saadanne Tillidshverv valgtes Personer, om hvem man vidste, at de havde staaet som Medlemmer af det kommunistiske Parti indtil eller umiddelbart før dettes Opløsning.

Som det vil ses af det ovenfor refererede var det Foranstaltninger af meget indgribende Karakter, Regeringen i Tiden fra den 22. Juni til hen paa Efteraaret 1941 saa sig nødsaget til at iværksætte overfor Kommunist og kommunistisk Virksomhed her i Landet samt til Fremme af aktiv Bekæmpelse af Kommunismen. Danmarks Tiltrædelse af Antikominternpagten laa i og for sig paa Linie med disse Foranstaltninger, men gav ikke destomindre, som nedenfor skal paavises, Anledning til, at der opstod en kritisk Situation.

II.

FORHANDLINGERNE OM DANMARKS TILTRÆDELSE AF PAGTEN OG TILTRÆDELSesakTEN I BERLIN

Tirsdag den 25. November 1941 fandt der i Rigskanselliet i Berlin en Statsakt Sted, hvorved Gyldigheden af Pagten mod den Kommunistiske Internationale af 25. November 1936 og 6. November 1937 blev forlænget for 5 Aar mellem de hidtidige Pagtdeltagere samtidig med, at Pagten blev tiltraadt af Danmark samt af Bulgarien, Finland, Kina (Nanking), Kroatien, Rumænien og Slovakiet. Pagten var oprindelig i 1936 afsluttet mellem Tyskland og Japan. Den tiltraadtes i 1937 af Italien og i 1939 af Ungarn, Mandschukuo og Spanien.

Naar Danmark tiltraadte Antikominternpagten, skyldtes det en Opfordring hertil fra tysk Side, som blev fremsat under et saadant politisk Pres, at den ikke lod sig afvise; Tiltrædelsen var under de givne Forhold en uundgaaelig og iøvrigt ikke unaturlig Følge af den Politik, Danmark havde maattet føre siden Udbrudet af Krigen mellem Tyskland og Rusland. I det følgende skal gøres Rede for, hvorledes denne Sag udviklede sig i Løbet af den meget korte Tid, der levnedes den danske Regering til Stillingtagen. Torsdag den 20. November Kl. 12 blev Udenrigsminister Scavenius gjort bekendt med Tysklands Ønske om at se Danmark blandt Pagtdeltagerne, Søndag den 23. November Kl. 17.30 afgav Udenrigsministeren den danske Regerings Svar til den tyske Gesandt, Tirsdag den 25. November fandt Undertegnelsen Sted i Berlin.

1. Den tyske Gesandts Sondering og de Forhandlinger, den gav Anledning til, dels internt, dels med Gesandten.

Tordag den 20. November Kl. 12 søgte den tyske Gesandt Udenrigsministeren for efter Ordre fra sin Regering at foretage en Sondering med Hensyn til, om Danmark maatte være villig til at tiltræde Antikominternpagten. Gesandten afleverede Pagtens Ordlyd, idet han stærkt betonedede den tyske Regerings Ønske om, at den danske Regering stillede sig imødekommende. Han kunde paa den tyske Regerings Vegne forsikre, at Pagten kun gik ud paa Samarbejde med Hensyn til Afværgeforanstaltninger mod Kommunismen, og at den derudover ikke medførte nogen politisk eller anden Forpligtelse. Han henledte Opmærksomheden paa det ønskelige i, at Danmark traf sin Beslutning inden den 25. November, hvilken Dag Pagten udløb og skulde fornyes for en ny Gyldighedsperiode. Efter sit Besøg i Udenrigsministeriet sendte Gesandten Udenrigsministeren Ordlyden af de Protokoller, hvorved Pagten i 1939 var blevet tiltraadt af Ungarn og Spanien.

Om Eftermiddagen afholdtes Ministermøde, hvor Stemningen hos det overvejende Flertal af Ministeriets Medlemmer var decideret mod Tiltrædelse. Derefter fandt der en Konference Sted mellem Udenrigsministeren og den tyske Gesandt, overfor hvem Ministeren refererede de til Orde kommende Betæneligheder, der bl. a. gik ud paa Frygt for militære Repressalier fra Englands Side og Ængstelse for, at Tyskland efter Danmarks Tiltrædelse af Pagten skulde kunne kræve aktiv militær Indsats af Danmark.

- Fredag den 21. November.* Udenrigsministeren modtog om Morgenen fra den tyske Gesandt et Brev af 20. November (Bilag 7), hvori Gesandten i kategorisk Form gav Udtryk for, at den tyske Regering forventede, at Danmark vilde benytte Lejligheden til at tilslutte sig Pagten. Gesandten bekræftede i Brevet sin mundtlige Erklæring om, at Pagten ikke tilsigtede andet end Afværgeforanstaltninger mod Kommunismen og ikke indeholdt nogen politisk eller anden Forpligtelse. Han tilraadede den danske Regering i højst egen Interesse at efterkomme Tysklands Opfordring. Kort efter modtog Udenrigsministeren fra Gesandten et Brev af 21. November (Bilag 8), hvori Gesandten efter Ordre meddelte, at hans Regering forventede den danske Regerings Svar allerede i Løbet af Dagen.

Der afholdtes denne Dag en Række Møder i Ministeriet og med Rigsdagens Samarbejdsudvalg — alt uden Fremgang. Modstanden mod Tiltrædelse var hos det overvejende Flertal af Ministeriets Medlemmer stadig meget stærk og tilsyneladende urokkelig. Der blev berammet Ministermøde til Kl. 10 og Statsraad til Kl. 11 den paafølgende Dag. Om Aftenen havde Udenrigsministeren en Drøftelse med den tyske Gesandt, der erklærede sig rede til i et Brev til Ministeren at forsikre, at der kun tænktes paa Samarbejde paa det politimæssige Omraade, og at dette Samarbejde selvfølgelig ikke for Danmark vilde medføre Pligter udenfor Landets Grænser, samt at Samarbejdet paa Grundlag af Pagten i Praksis ikke vilde betyde nogen principiel Ændring i Forhold til, hvad der allerede fandt Sted. Der udarbejdedes Udkast til et saadant Brev. Udkastet blev af Gesandten i Princippet akcepteret med Forbehold af Godkendelse i Berlin samt af eventuelle redaktionelle Ændringer.

- Bilag 9. Gesandten sendte samme Aften Statsminister Stauning et Brev (Bilag 9), hvori han i meget indtrængende Vendinger advarede mod et negativt Svar.

Lørdag den 22. November Kl. 8 telefonerede den tyske Gesandt til Udenrigsministeriets Direktør og bad om Besked om Stillingen umiddelbart efter Ministermødet Kl. 10, da han, saafremt det maatte tendere i negativ Retning, ønskede personlig at gøre et sidste Forsøg direkte over for Kongen.

Kl. 10.45 (efter Ministermødet) lod Udenrigsministeren Direktøren overbringe Gesandten en Meddelelse om, at der ikke var truffet nogen Beslutning, men at Drøftelserne vilde blive fortsat i Statsraadet, og at der derefter igen vilde blive Ministermøde.

Kl. 12 (efter Statsraadet) lod Udenrigsministeren Direktøren meddele den tyske Gesandt, at Statsministeren ikke havde opgivet at naa til et positivt Resultat, og at han arbejdede videre med Sagen, samt at denne ikke vilde komme til at strande paa Kongen. Gesandten udtrykte sin Glæde over Majestætens indsigtfulde Holdning og over Statsministerens Vilje til yderligere Anstrengelser.

Kl. 14 fortsattes Drøftelserne i Ministeriet. Der var stadig stærk Modstand hos Flertallet af Ministeriets Medlemmer. Man kom under dette Ministermøde ind paa Tanken om at nøjes med en Erklæring om Tilslutning til Principperne i Antikominternpagten.

Kl. 15.30 blev den tyske Gesandt kaldt op i Udenrigsministeriet, hvor denne Tanke blev forelagt ham i Form af et Udkast af følgende Ordlyd:

»Den danske Regering slutter sig til de Principper, der er udtrykt i Antikominternpagten af 25. November 1936 og vil saaledes efterkomme den tyske Rigsregerings Indbydelse til at gribe til Afværgeforanstaltninger i Pagtens Aand. Den danske Regering har givet disse Synspunkter Udtryk i sin Erklæring af 26. Juni 1941. Den har siden handlet i Overensstemmelse dermed, og den vil vedblivende gøre dette.

Da Danmark i Overensstemmelse med Ordningen den 9. April 1940, saaledes som udtalt i Erklæringen af 26. Juni 1941, ikke deltager i det krigerske Opgør, mener den danske Regering ikke at kunne være Deltager i en Pagt, omfattende en Række krigsførende Stater.«

Gesandten fandt ikke en saadan Løsning tilfredsstillende. Han maatte afvise denne Udvej. Det var efter hans Formening givet, at den tyske Regering ikke kunde nøjes med Tilslutning til Principperne. Iøvrigt var Tiden saa langt fremskreden, at det vilde være haabløst nu overfor Berlin at fremkomme med et Forslag, der baserede sig paa det citerede Udkast.

Man drøftede derefter med Gesandten Spørgsmaalet om visse Kauteler fra tysk Side. Man enedes om »fire Punkter«, der gik ud paa følgende:

1. Udover den Pligt til Samarbejde med Hensyn til Afværgeforanstaltninger mod Kommunismen, som udspringer af Pagten, medfører Tiltrædelsen af denne ingen politiske eller andre Forpligtelser for Danmark.

2. Ved Afværgeforanstaltninger forstaaes der udelukkende Foranstaltninger paa det politimæssige Omraade.

3. Pagtens Tiltrædelse medfører for Danmark udelukkende Forpligtelser forsaavidt angaar Danmarks eget Territorium.

4. Det i Pagten forudsete Samarbejde vil ikke omfatte Foranstaltninger, der maatte kunne ændre Danmarks Status som ikke-krigsførende Stat.

Gesandten telefonerede til det tyske Udenrigsministerium, der, efter hvad han meddelte, gik ind paa at acceptere, at »de fire Punkter« blev fastlagt i en Brevveksling. Denne maatte dog ikke offentliggøres som saadan. Offentligt maatte Punkternes Indhold kun refereres.

Kl. 18 afsluttedes Møderne i Ministeriet og Samarbejdsudvalget med en Beslutning om, at Partierne skulde indkaldes til Partimøder Søndag Aften den 23. November Kl. 21.30. Endvidere blev der ansat Ministermøde til Søndag Kl. 14 og Møde i Samarbejdsudvalget til Søndag Kl. 16. Den tyske Gesandt var meget bekymret over, at Forhandlingerne stadig ikke havde ført til noget Resultat.

Kl. 23 telefonerede Legationsraad Hensel fra det tyske Gesandtskab til Udenrigsministeriets Direktør for at sige fra Gesandten, at Rigsudenrigsminister von Ribbentrop havde beordret denne til Søndag Formiddag at gøre en Demarche overfor Statsministeren og Udenrigsministeren. Sagen kunde ikke betragtes alvorligt nok.

Søndag den 23. November. Kl. 3 (Nat) telefonerede den tyske Gesandt til Udenrigsministeriets Direktør for at henlede Opmærksomheden paa Ønskeligheden af, at de øvrige Medlemmer af Kabinettet samt Medlemmerne af Samarbejdsudvalget var rede til at træde sammen til Møde kort efter Samtalen med Statsministeren og Udenrigsministeren.

Kl. 10 blev Gesandten i Udenrigsministeriet modtaget af Statsministeren og Udenrigsministeren. Tilstede ved denne Lejlighed var ogsaa den danske Gesandt i Berlin og Ministeriets Direktør. Den tyske Gesandt, hvis Fremtræden var præget af den dybeste Alvor, afleverede et Aide-Mémoire af 23. November (Bilag 10), hvori gaves Udtryk for den tyske Regerings bestemte Forventning om, at den danske Regering vilde give et positivt Svar. Endvidere gjorde den tyske Regering i dette Aide-Mémoire opmærksom paa den Risiko, Danmark vilde løbe, saafremt det ved at afvise Tiltrædelse af Pagten lukkede sig ude fra det europæiske Samarbejde og dermed efter Rigsregeringens Opfattelse stillede sig i Bolchevikkernes og deres Venners Lejr. Til Slut udtaltes i Aide-Mémoire'et, at Rigsregeringen regnede med, at den danske Regering vilde give sit Svar endnu i Løbet af Søndag Eftermiddag.

Bilag 10.

Den tyske Gesandt henviste til »de fire Punkter«, som var blevet accepteret Dagen i Forvejen, og gjorde gældende, at Frygten for, at Danmarks Tiltræden vilde medføre militære Repræsalier fra engelsk Side, var ganske ubegrundet, ligesom det var udelukket, at Tiltrædelsen vilde faa den Konsekvens, at Danmark af Tyskland blev inddraget i Krigen. Hertil føjede Gesandten nogle uforbeholdne Bemærkninger om, at det ikke kunde overlades til de parlamentariske Organer at træffe Afgørelse om at tiltræde eller ej, og at Konsekvenserne af et Afslag vilde blive, at Tyskland ikke længere vilde føle sig bundet af Løfterne af 9. April 1940.

I Tilslutning til den i Aide-Mémoiret udtalte Forventning om Afgørelse i Eftermiddagens Løb meddelte den tyske Gesandt, at det forventedes, at Udenrigsministeren Mandag Aften den 24. November vilde indtræffe i Berlin for at deltage i den Statsakt, hvorved Pagtens Forlængelse, respektive Tiltrædelse skulde finde Sted.

Om Forløbet af dette vigtige Møde mellem Statsminister Stauning, Udenrigsminister Scavenius og den tyske Gesandt, Hr. von Renthe-Fink, nedskrev Udenrigsministeriets Direktør umiddelbart efter et Referat af 23. November 1941 (Bilag 11).

Bilag 11.

Kl. 14 afholdtes Ministermøde, hvor Statsministeren og Udenrigsministeren refererede den tyske Gesandts Henvendelse. Det ovennævnte Referat blev oplæst paa Mødet. Afskrift af »de fire Punkter« blev omdelt med Bemærkning, at den tyske Gesandt havde tiltraadt dem. Der var stadig overvejende Betænkeligheder hos Flertallet af Ministeriets Medlemmer. Kl. 14.30 afholdtes Møde i Samarbejdsudvalget. Paa dette Møde blev det klart, at to af de Ministre, der hidtil havde holdt igen, nu havde erkendt Nødvendigheden af, at Regeringen imødekom den tyske Regerings Ønske. Derefter Pause til gruppevis Overvejelse af Sagen.

Kl. 16.30 afholdtes samlet Møde mellem Ministrene og Medlemmerne af Samarbejdsudvalget. Som særlig tilkaldt deltog ogsaa Folketingsmand Krag i dette Møde. Landstingsmand Stensballe meddelte her som Talsmand for Samarbejdsudvalgets Medlemmer samt de Medlemmer af Ministeriet, der hidtil havde opretholdt Modstand mod Tiltrædelse, at alle disse nu var rede til at sætte deres Betænkeligheder til Side og stemme for Tiltrædelse. Fra konservativ Side fremhævedes paa Mødet, at Sagen var vedtaget af Regering og Rigsdag (ved dennes Samarbejdsudvalg). Man drøftede Formuleringen af et Pressekommuniqué, men naaede ikke til noget Resultat.

Kl. 17 blev Sagen af Statsministeren forelagt Kongen, hvorefter Udenrigsministeren Kl. 17.30 meddelte den tyske Gesandt, at *Regeringen havde vedtaget, Rigsdagens Samarbejdsudvalg tiltraadt og Kongen bifaldet Danmarks Tiltrædelse af Pægten paa de aftalte Betingelser.*

2. Den formelle Indbydelse.

Den tyske Gesandts »Sondering« havde nu ført til et positivt Resultat, og Kl. 17.45 Søndag den 23. November overbragte derefter den tyske Gesandt og den italienske Gesandt — idet begge d'Herrer foruden hver for sig at optræde paa sit eget Lands Vegne, tillige optraadte paa Japans Vegne — Udenrigsministeren Signatarmagternes Indbydelse til den danske Regering til at tiltræde Pægten.

3. Notevekslingen om »de fire Punkter«.

- Kl. 18 samme Dag blev Udenrigsministerens Skrivelse af 23. November 1941
- Bilag 12.** (Bilag 12) angaaende »de fire Punkter«, affattet i Overenstemmelse med den Ordlyd, der var aftalt med den tyske Gesandt, overrakt denne. Samtidig aftaltes med
- Bilag 13.** Gesandten Ordlyden af hans Svarskrivelse af samme Dato (Bilag 13). Denne Svarskrivelse blev samme Aften oversendt til Udenrigsministeriet.

4. Drøftelse af Pressekommuniqué.

- Om Eftermiddagen den 23. November drøftedes i Udenrigsministeriet mellem den tyske Gesandt, den danske Gesandt i Berlin og Udenrigsministeriets Direktør Ordlyden af det Pressekommuniqué, der i Sagens Anledning skulde udsendes. Mod et fra dansk Side forelagt Udkast til et saadant Kommuniqué, der indeholdt »de fire Punkter«, om hvilke det sagdes, at der under de Forhandlinger, som havde fundet Sted mellem Danmark og Tyskland, var blevet tilvejebragt Klarhed over disse Punkter, havde den tyske Gesandt ingen reelle Indvendinger at fremføre. Han havde blot et Par rent formelle Bemærkninger at gøre, blandt andet gaaende ud paa, at »de fire Punkter« ikke maatte nummereres i Pressemeddelelsen. Med Gesandten opnaaedes der saaledes let Enighed om det danske Udkast (Bilag 14).
- Bilag 14.**

Udenrigsministeren forelagde derefter dette Udkast paa et Møde mellem Ministeriets Medlemmer og Medlemmerne af Samarbejdsudvalget. Paa dette Møde opnaaedes ikke Enighed; det vedtoges, at Spørgsmaalet skulde drøftes videre i Ministermøde den følgende Dag.

5. Udenrigsministerens Rejse til Berlin og fortsatte Forhandlinger om Pressekommu­ni­qué og »de fire Punkter«.

Mandag den 24. November. Med Berlin-Ekspressen om Formiddagen afrejste Udenrigsminister Scavenius ledsaget af Gesandten i Berlin, Minister O. C. Mohr, og Afdelingschef i Udenrigsministeriet Frants Hvass. Samtidig afrejste den tyske Gesandt. Umiddelbart inden Afrejsen erklærede sidstnævnte sig indforstaaet med, at Kommu­ni­queet blev udsendt allerede Mandag Aften til Offentliggørelse Tirsdag Morgen den 25. November. Han kunde ganske tiltræde det danske Synspunkt, at det til Beroligelse af Folkestemningen, der efterhaanden var blevet noget øhidset, vilde være ønskeligt, at Offentligheden fik Meddelelse om Sagen snarest muligt.

Paa et Ministermøde, der paabegyndtes Kl. 14, godkendtes det med den tyske Gesandt aftalte Udkast til Pressekommu­ni­qué. I Forvejen havde Udenrigsministeriets Direktør med Indforstaaelse af Legationsraad Hensel ved det tyske Gesandtskab ladet følgende Meddelelse udsende gennem Ritzaus Bureau:

»Ritzaus Bureau erfarer, at Udenrigsminister Scavenius Mandag Formiddag er afrejst til Berlin for Tirsdag at tilkendegive Danmarks Tiltræden af Antikominternpagten. En officiel Meddelelse om Sagen forventes udsendt i Løbet af Mandag.«

Kl. 15.45 meddelte Legationsraad Hensel i en meget bestemt Form, at det tyske Udenrigsministerium ikke ønskede nogen Pressemeddelelse udsendt, forinden Aftale om Tidspunktet og om Ordlyden var truffet i Berlin mellem Udenrigsminister Scavenius og det tyske Udenrigsministerium. Energiske Forestillinger fra Udenrigsministeriets Side under Paaberaabelse af den med den tyske Gesandt truffne Aftale og under Fremhæven af Nødvendigheden af, at Offentligheden fik Besked allerede Tirsdag Morgen, dels fordi Kommu­ni­queet var stillet i Udsigt i den foreløbige Meddelelse, dels fordi det var uhyre vigtigt at berolige Stemningen i Landet, førte ikke til noget Resultat.

Statsminister Stauning var ivrig for, at Kommu­ni­queet blev udsendt Mandag, og Hans Majestæt Kongen lod gennem Kabinetssekretæren give Udtryk for sin Interesse i Sagen. Fra Udenrigsministeriet førtes i Dagens Løb flere Telefonsamtaler med Gesandtskabet i Berlin, dog uden Resultat.

Kl. 23.15 telefonerede Udenrigsminister Scavenius fra Berlin for at meddele, at der var opstaaet visse Vanskeligheder, som var Genstand for øjeblikkelig Forhandling med Auswärtiges Amt. Disse Vanskeligheder skyldtes, at der var sket Misforstaaelser under de Samtaler, som havde fundet Sted mellem det tyske Gesandtskab i København og Auswärtiges Amt angaaende »de fire Punkter«. Vanskelighederne gjaldt følgende:

1. *Henvisningen i Udkastet til de Forhandlinger, som havde fundet Sted mellem Danmark og Tyskland.* Denne Henvisning maatte udgaa, da Tyskland ikke havde Beføjelse til paa egen Haand — uden de øvrige Signatarmagters Anerkendelse — at føre Forhandlinger med Danmark om Pagtens Forstaaelse.

2. *Bemærkningen om, at der kun tænkes paa Foranstaltninger paa det politimæssige Omraade.* En saadan Begrænsning var for snæver, idet der ogsaa kunde tænkes Foranstaltninger paa andre Omraader end det rent politimæssige.

Udenrigsministeren stillede en yderligere Meddelelse i Udsigt, saasnart Forhandlingerne med det tyske Udenrigsministerium maatte være afsluttet. Kl. 1.40 Natten mellem Mandag og Tirsdag meddelte Afdelingschef Hvass fra Berlin, at der nu var opnaaet Enighed om en Ordlyd, og at der under ingen Omstændigheder maatte ske Offentliggørelse i Danmark inden Afslutningen af den højtidelige Statsakt om Tirsdagen. Resultatet af disse Forhandlinger i Berlin var blevet, at Notevekslingen mellem den tyske Gesandt og Udenrigsministeren af 23. November maatte annulleres, idet Tyskland af Hensyn til de øvrige Signatarmagter ikke paa egen Haand kunde give en formel Fortolkning af Pagtens Bestemmelser. Denne Noteveksling maatte afløses af en »Notits til Akterne«, hvori Udenrigsministeren gav Udtryk for, hvorledes den danske Regering opfattede Pagtens Bestemmelser.

Endvidere skulde det af Notitsen fremgaa, at den tyske Gesandt havde erklæret, at Udenrigsministerens Fortolkning uden Tvivl var i Overensstemmelse med Pagtens Indhold, og at han, selvom han ikke var bemyndiget til paa de tre Staters Vegne at fortolke Indholdet, saaledes intet havde at tilføje. En saadan »Notits til Akterne«
Bilag 15 (Bilag 15 a og b) blev redigeret under Forhandlingerne i Berlin Natten mellem
a. og b. Mandag den 24. og Tirsdag den 25. November og underskrevet af Udenrigsministeren.

Tirsdag den 25. November. Kl. 10.50 meddelte Afdelingschef Hvass, at Udenrigsministeren med det tyske Udenrigsministerium havde aftalt følgende Formulering af Pressekomuniqueets Slutning (i Stedet for Meddelelsen om »de fire Punkter«):

»Pagten gaar ud paa, at kontraherende Stater gensidig vil underrette hverandre om den kommunistiske Internationales Virksomhed, raadføre sig med hverandre om de nødvendige Afværgelsesforanstaltninger til Modvirken af saadan Virksomhed samt gennemføre disse Foranstaltninger i snævert Samarbejde. Derudover indeholder Pagten ingen politiske eller andre Forpligtelser. Heller ikke berører den Danmarks Stilling som ikkekrigsførende Magt. Pagten befatter sig derimod paa den offentlige Sikkerheds Omraader med de kontraherende Parters Samvirken mod den kommunistiske Internationales Opløsningsarbejde. Pagten tilsigter en Sammenfatning og Koordination af de Afværgelsesforanstaltninger mod Kommunismen, som hver af de deltagende Stater skal foretage paa eget Territorium«.

Ved denne Formulering blev der taget Hensyn til de danske Ønsker, idet Meddelelsen, selvom »de fire Punkter« ikke træder saa klart frem som i det ovenfor nævnte danske Udkast, dog indholdsmæssigt dækker disse Punkter.

Bilag 16. Det saaledes ændrede Udkast (Bilag 16) blev Kl. 11.20 forelagt for Statsministeren, der tiltraadte, at der nu ikke var andet at gøre end at acceptere den foreliggende Ordlyd. Statsministeren fandt det af Vigtighed, at Meddelelsen blev offentliggjort i Aftenaviserne samme Dag, hvilket derefter skete, idet Statsakten i Berlin paa dette Tidspunkt var afsluttet.

6. Statsakten i Berlin den 25. November 1941.

Statsakten i Rigskanselliet i Berlin paabegyndtes Kl. 12.30. Efter at Mødet var aabnet af den tyske Udenrigsminister, blev Protokollen om Forlængelse af Pagtens Gyldighed mellem Tyskland, Italien, Japan, Ungarn, Mandschukuo og Spanien oplæst og undertegnet af Repræsentanter for disse Lande. Derefter afgaves Erklæringer af Repræsentanter for Italien, Japan, Ungarn, Mandschukuo og Spanien, hvorefter Pagten blev tiltraadt af Danmark samt Bulgarien, Finland, Kroatien, Rumænien, Slovakiet og Kina. Denne Tiltrædelse fuldførtes ved Overrækkelse af Noter fra de paagældende Landes Repræsentanter, stilet til den tyske Rigsudenrigsminister samt ved Afgivelse af mundtlige Erklæringer fra disse Landes Repræsentanter, for Kinas Vedkommende dog ved Bekendtgørelse af et Telegram fra den kinesiske Regering.

Bilag 17 Formuleringen af Udenrigsminister Scavenius' mundtlige Erklæring (Bilag
a. og b. 17 a og b) var holdt tæt op ad Regeringserklæringen af 26. Juni 1941 og det aftalte Pressekommuiqué. Ordlyden af den danske Note fremgaa af Bilag 22. (Se nedenfor).

Som Afslutning paa Statsakten holdt Rigsudenrigsminister von Ribbentrop
Bilag 18. en kort Tale, der findes gengivet som Bilag 18.

Statsakten i Berlin var af den tyske Regering iscenesat som en stor politisk Begivenhed. Udenrigsminister Scavenius' saavel som de øvrige i Statsakten deltagende Repræsentanters Ankomst til og Afrejse fra Berlin fandt Sted under Udfoldelse af et stort Ceremoniel med Æreskompagnier paa Banegaarden etc. I Programmet indgik endvidere, at Deltagerne i Løbet af de to Dage efter Statsakten nedlagde Kranse ved Monumentet for den ukendte Soldat og blev indbudt til Spisning hos Rigskansler Hitler, Rigmarskal Göring og Rigsudenrigsminister von Ribbentrop. I alle disse Festligheder deltog et stort Antal af det tyske Riges ledende

Personligheder, Göbbels, Himmler, Heydrich, Frick, Rosenberg, Darré, Funk, Todt, Storadmiral Räder, Generalfeltmarskal Milch, Dr. Ley, Lutze m. fl. Udenrigsminister Scavenius blev efter Frokosten hos Rigskansler Hitler den 27. November om Aftenen samme Dag modtaget i privat Audiens af Rigskansleren. Den 28. November Kl. 9.30 afrejste Udenrigsministeren fra Berlin og ankom samme Aften til København.

Udenrigsministeren fik under sit Ophold i Berlin det Indtryk, at det var Hensynet til Finland, der havde bevirket, at man fra tysk Side havde lagt et saa stærkt Pres paa Danmark i denne Sag. Fra tysk Side havde man, saavidt Udenrigsministeren kunde skønne, ment at kunne lette Finland Tiltrædelse af Pagten derved, at ogsaa et andet nordisk Land bevægedes til at tiltræde.

Den 1. December indfandt den tyske Gesandt sig i Udenrigsministeriet og tilbageleverede til Udenrigsministeren dennes Note af 23. November om »de fire Punkter«. Samtidig tilbageleverede Udenrigsministeren Gesandten dennes Note, idet Gesandten endvidere fik overrakt et underskrevet Eksemplar paa Tysk af den i Berlin aftalte »Notits til Akterne«.

7. Danske Pressekommentarer samt Tiltrædelsens Virkninger i Befolkningen og paa anden Maade.

Det officielle Pressecommuniqué fremkom i de københavnske Aftenaviser den 25. November og i Dagspressen iøvrigt den 26. November. Det ledsagedes i hele Pressen af Korrespondancer fra Berlin om Statsaktens Forløb samt af ledende Artikler, hvori de fleste af Bladene understregede det i Kommuniquéet til Slut anførte om Begrænsningen af Pagttiltrædelsens Virkning, medens nogle endvidere fandt sig foranlediget til at henlede Opmærksomheden paa, at Antikominternpagten ikke var identisk med »Tremagts-Pagten«. Som Bilag 19 vil findes et Resumé af ledende Artikler i den københavnske Presse den 26. November. Bilag 19.

De danske Pressekommentarer fik ikke den beroligende Virkning paa Befolkningen, de muligt vilde have faaet, dersom de havde kunnet bringes paa Forhaand.

Allerede et Par Dage efter, at den tyske Gesandt Torsdag den 20. November havde rettet sin første Henvendelse til Udenrigsministeren, var Sagen kendt i vide Kredse her i Landet. Der opstod allehaande Rygter, der intet havde med Virkeligheden at gøre. Et af de mest udbredte Rygter gik ud paa, at Danmarks Tiltræden af Pagten vilde medføre Forpligtelse til aktiv militær Indsats paa tysk Side. Mange troede, at Danmark som Følge af Tiltrædelse af Pagten vilde blive »Aksemagt«. Stemningen var i store Kredse meget ophidset, og fra Regeringens Side kunde der intet gøres for at berolige den, idet Regeringen af Hensyn til Tyskland maatte bestræbe sig for, saa længe Forhandlingerne stod paa, at holde alt saa hemmeligt som muligt. Naar denne Sag gav Anledning til en saa voldsom Rygtedannelse og en saa stærk Ophidselse som Tilfældet var, skyldtes det utvivlsomt for en Del den Omstændighed, at Offentligheden ikke var klar over Antikominternpagtens Karakter og Indhold, men forvekslede den med Tremagts-Pagten mellem Tyskland, Italien og Japan (»Aksen«). At saadan Forveksling kunde forekomme selv i Tyskland, fremgaar af, at »Pressedienst Nord«, der udgives af »Nordische Gesellschaft« i Lübeck, i en Nytaarsoversigt i Januar 1942 skrev, at Danmark den 25. November 1941 havde tiltraadt »Tremagts-Pagten«. Denne Fejl blev korrigeret i et senere Nummer af Bladet. (Omtalt i »Børsen« for den 10. Februar 1942).

Til Styrkelsen af Stemningen imod Danmarks Tiltrædelse af Pagten bidrog muligt i nogen Grad Udsendelserne i den engelske Radio i Dagene omkring den 25. November. Den 24. paabegyndtes i disse Udsendelser en kraftig Agitation, der særlig rettede sig mod Udenrigsministeren, som beskyldtes for at forhandle i Berlin »for at gøre Danmark til et Led i Berlin-Rom-Tokio-Aksen«. Tiltrædelsen betegnedes som »det mest skæbnesvangre Skridt i Danmarks tusindaarige Historie«, og det hævdedes, at Danmark nu indtog sin Plads mod den engelsk-russiske Alliance. Der citeredes engelske Presseudtalelser om, at Konferencen i Berlin var et Forsøg paa at forene Europa ikke mod Rusland alene, men mod alle demokratiske Lande,

og det gjordes gældende, at Pagten bandt Danmark til at kæmpe mod England og mod Amerika. Fra »Times« hentedes en Udtalelse om, at Danmark havde »nedværdiget sig«. Om »Det danske Raad« oplystes, at dette havde vedtaget en Resolution om, at Tiltrædelsen betød, at Danmark kunde blive tvangsindlagt i Kampen mod Storbritannien og dets Allierede. Raadet protesterede mod Udenrigsministerens »tyske Politik« og betegnede Tiltrædelsen som et »usselt Bedrag mod Folket«. — Samtidigt blev Mødet i Berlin ogsaa af den tyske Propaganda — uanset Begrænsningen af Pagtens juridiske Rækkevidde — fremstillet som »en Kampparole ikke blot mod Sovjet-Bolchevismen men tillige mod Sovjet-Bolchevismens Allierede, som en Kampparole mod ethvert britisk Formynderskab over det europæiske Kontinent, som en Kampparole mod Alliancen Moskva-London-Washington«.

Stemningen herhjemme gav sig Udslag i, at der Tirsdag Aften den 25. November, samme Dag Statsakten havde fundet Sted i Berlin, iværksattes nogle Demonstrationer i København. Disse Demonstrationer, der udgik fra akademiske Kredse, havde Karakteren af et Optog, der først gik til Amalienborg og senere til Christiansborg, hvor der demonstreredes mod Udenrigsminister Scavenius. Optøget, hvori deltog nogle faa Hundrede Personer, i det væsentlige ganske unge Mennesker, deriblandt mange Studenter, blev med Lethed splittet af Politiet ved lempelig Indgriben.

I Studenterkredse udfoldedes der Agitation for »Studenterstrejke« den Dag, Udenrigsministeren vilde vende tilbage fra Berlin. Ved Indgriben af Universitetets Rektor lykkedes det imidlertid i det væsentlige at berolige de ophidsede Gemytter blandt Studenterne, og »Studenterstrejken« faldt til Jorden.

Gadedemonstrationerne fortsattes nogle Dage efter den 25., men mistede efterhaanden Karakteren af en politisk Tilkendegivelse og udartede nærmest til almindelig Gadeuorden.

Ligesom Universitetets Rektor greb energisk ind overfor Studenterne og truede med Relegering af enhver Student, der maatte blive antruffet som Deltager i Demonstrationer af enhver Art, eller som maatte tilskynde til Iværksættelse deraf eller Deltagelse deri, udviste ogsaa Politiet ogsaa resolut Opræden, og det lykkedes derved at forhindre, at Demonstrationerne tog Overhaand.

Demonstrationerne gav Anledning til stadig Forhandling mellem Udenrigsministeriet og Justitsministeriet paa den ene Side og det tyske Gesandtskab paa den anden Side. Fra dansk Side henpegedes under disse Forhandlinger paa, at Demonstrationerne utvivlsomt blandt andet skyldtes, at den danske Pressemeddelelse var kommet ud et Døgn for sent. Dersom Meddelelsen til Offentligheden, saaledes som ønsket af den danske Regering, var blevet publiceret allerede Mandag den 24. November, vilde Befolkningen have været underrettet om Sagens virkelige Sammenhæng allerede samme Dag, Udenrigsministeren rejste, og der vilde i saa Fald ikke have foreligget den Anledning til Demonstrationer, at Folk savnede fyldestgørende Oplysning om Pagtens egentlige Indhold. En anden Grund til Demonstrationernes Iværksættelse maatte søges i Offentlighedens Forbitrelse over hele den Maade, hvorpaa Sagen var blevet gennemført fra tysk Side. Det var jo hurtigt blevet almindelig kendt, at den tyske Regering havde brugt usædvanlige Midler under de Forhandlinger, der fandt Sted i Dagene fra den 20. til den 23. November. Hertil kom Publikums Reaktion overfor Kravet om, at Udenrigsministeren personlig skulde give Møde i Berlin.

For at berolige Stemningen fandt Rigsdagens Samarbejdsudvalg sig foranlediget til den 28. November at lade sin Sekretær, Folketingsmand Oluf Pedersen, fremsætte en Udtalelse i Radioen. Denne Udtalelse (Bilag 20) tilsigtede navnlig at slaa fast, at Pagten, der var indgaaet af Danmarks Udenrigsminister efter Bemyndigelse af Hans Majestæt Kongen paa Regeringens Ansvar og med Tilslutning af Rigsdagen ved dennes Samarbejdsudvalg, ikke indeholdt andre Forpligtelser end dem, hvormed der ved Regeringens Erklæring var blevet givet hel og fuld Besked.

Under Demonstrationerne anholdt Politiet en Række unge Mennesker, mod hvem der blev rejst Straffesag for Overtrædelse af Politidirektørens Bekendtgørelse af 12. April 1940 (Demonstration og Sammenstimlen). Der blev rejst Sag mod ialt 72 Personer, deraf 39 Studenter og 33 andre. Disse Sager blev afgjort ved Domme, afsagt af Københavns Byret den 14. Januar og 10. Februar 1942. Hovedparten af de tiltalte blev, alt efter Beskaffenheden af deres Deltagelse i Demonstrationerne,

idømt Hæfte i et Antal Dage, der varierede fra 7 til 60. Kun tre Hovedmænd fik en Straf paa henholdsvis 3, 3 og 5 Maaneders Hæfte. Samtlige tiltalte fik, hvor ikke Straffen blev betragtet som udstaaet ved Varetægtsarresten, betingede Domme.

Disse Demonstrationer begrænsede sig til København. Udenfor København forekom kun nogle enkelte Tilfælde af Opklæbning af Plakater med demonstrerende Tekst, saaledes f. Eks. i Kolding, Køge, Haslev og Odense.

For Danmarks officielle Repræsentation i det britiske Imperium fik Tiltrædelsen af Pagten Konsekvenser, idet den gav Anledning til, at den kgl. Gesandt i London, Grev Eduard Reventlow, den 1. December 1941 via Gesandtskabet i Stockholm sendte Udenrigsministeriet et Telegram (Bilag 21), hvori han erklærede, at Tiltrædelsen efter hans bedste Overbevisning var egnet til i høj Grad at skade Danmarks Anseelse i Storbritannien og til at udsætte det hævdvundne Forhold mellem Danmark og det britiske Rige for Fare. Endvidere erklærede Greven i Telegrammet, at en værdig og effektiv Udøvelse af hans Embedspligt efter den danske Regerings Tiltrædelse af Antikominternpagten ikke kunde forenes med en Fortsættelse af den bestaaende Tilstand, hvorfor han ansaa det for nødvendigt at meddele, at han ikke kunde modtage Ordre fra Udenrigsministeriet, men maatte betragte sig som frit stillet til at forholde sig i Overensstemmelse med Forudsætningerne for sin Ansættelse. Grev Reventlow gav til Slut i Telegrammet Udtryk for sin dybe undersaatlige Troskab overfor Hans Majestæt Kongen og tilføjede, at han vilde bestræbe sig for at opretholde et frit Danmarks diplomatiske Forbindelse med den britiske Regering og at varetage danske Interesser i det britiske Rige.

Bilag 21.

Udenrigsministeriet søgte at forklare Grev Reventlow, at Tiltrædelsen af Antikominternpagten ikke for Danmark involverede Forpligtelser, som kunde begrunde hans Holdning, og bestræbte sig for at paavirke ham til at fastholde Forbindelsen med den danske Regering. Dette lykkedes ikke. Ved kgl. Resolution af 6. Januar 1942 blev han rappelleret fra Posten som dansk Gesandt i London og anmodet om at begive sig til København. Grev Reventlow efterkom ikke denne Anmodning, og Resultatet af yderligere Forhandlinger med ham blev, at han ved kgl. Resolution af 20. Marts 1942 blev afskediget af Statstjenesten. Samtidig med Grev Reventlow afskedigedes endvidere Medlemmerne af hans Stab ved Gesandtskabet og Generalkonsulatet i London, der alle havde stillet sig solidarisk med Greven. Det samme var Tilfældet med de udsendte Tjenestemænd ved Repræsentationerne i Canada, Sydafrika og Australien. — Ogsaa Gesandt Fin Lund i Buenos Aires og Chargé d'Affaires C. C. Jørgensen i Mexico brød med Regeringen i Anledning af Danmarks Tiltrædelse af Antikominternpagten og maatte som Følge deraf afskediges af Statstjenesten.

Bekendtgørelsen i Lovtidende om Danmarks Tiltrædelse af Pagten mod den Kommunistiske Internationale findes gengivet som Bilag 22.

Bilag 22.

BILAG

Aide memoire.

Infolge des Ausbruchs der Feindseligkeiten zwischen dem Deutschen Reich und der UdSSR ist aus militärischen Gründen eine Reihe von Sicherungsmassnahmen notwendig geworden. Ich bin von meiner Regierung beauftragt, die Königlich Dänische Regierung zu ersuchen, innerhalb Dänemarks die nachstehend aufgeführten Massnahmen anzuordnen, damit den Bedürfnissen der militärischen Sicherheit voll Genüge getan wird:

- 1) Sperre der Ein- und Ausreise über die dänisch-schwedische Grenze für Inhaber
 - a) von Pässen der UdSSR,
 - b) von Nansenausweisen, einerlei, welches Land die Ausweise ausgestellt hat,
 - c) von Fremdenpässen, aus denen sich ergibt, dass die Personen Angehörige der UdSSR oder des russischen Kaiserreichs waren.
 - d) von Passpapieren jeder Art, aus denen sich ergibt, dass die Personen Angehörige der früheren Staaten Estland, Lettland oder Litauen waren,
- 2) Abriegelung der exterritorialen Grundstücke und Mieträume der Gesandtschaft der UdSSR,
- 3) Unterbrechung der Telefonverbindung der Gesandtschaft und der sonstigen Dienststellen der UdSSR und der privaten Telefonanschlüsse der Angehörigen der Gesandtschaft und der sonstigen Dienststellen,
- 4) Festnahme und Übergabe von zu 1) genannten Personen, die trotzdem den Versuch der Ein- oder Ausreise machen, an die dem Befehlshaber der Deutschen Truppen in Dänemark unterstehende Feldpolizei; auch diplomatische und konsularische Vertreter der UdSSR sind in solchen Fällen zu sistieren,
- 5) Festnahme und Internierung:
 - a) aller männlichen wehrfähigen Angehörigen der UdSSR,
 - b) aller sonstigen spionage- oder sabotageverdächtigen Angehörigen der UdSSR,
 - c) aller spionage- und sabotageverdächtigen Staatenlosen, die früher Angehörige der UdSSR oder des russischen Kaiserreichs waren,
 - d) aller deutschen, fremländischen und staatenlosen Kommunisten,
 - e) aller führenden dänischen Kommunisten, worunter auch die kommunistischen Abgeordneten des Reichstags fallen,
 - f) aller spionage- und sabotageverdächtigen dänischen Kommunisten.

Die Erörterung der näheren Einzelheiten darf einer gemeinsamen mündlichen Besprechung zwischen den zuständigen dänischen Stellen und dem Deutschen Beauftragten für Fragen der Inneren Verwaltung vorbehalten bleiben.

Kopenhagen, den 22. Juni 1941.

Aide memoire.Oversættelse.

Som Følge af de mellem det tyske Rige og Sovjetunionen udbrudte Fjendtligheder er en Række Sikkerhedsforanstaltninger blevet nødvendige af militære Grunde. Jeg er af min Regering blevet instrueret om at anmode den kgl. danske Regering om i Danmark at anordne de nedenfor nævnte Foranstaltninger, for at den militære Sikkerheds Krav fuldt ud kan blive opfyldt:

1. Spærring af Ind- og Udrejse over den dansk-svenske Grænse for Indehavere
 - a) af sovjetrussiske Pas,
 - b) af Nansenpas, uanset hvilket Land der har udstedt det paagældende Legitimationspapir,
 - c) af Fremmedpas, af hvilke fremgaar, at Personerne har været Statsborgere i Sovjetunionen eller det russiske Kejserrige,
 - d) af Paspapirer af enhver Art, af hvilke fremgaar, at Personerne har været Statsborgere i de tidligere Stater Estland, Letland eller Litauen,
2. Afspærring af det sovjetrussiske Gesandtskabs exterritoriale Grundstykker og lejede Lokaler,
3. Afbrydelse af det sovjetrussiske Gesandtskabs og de øvrige sovjetrussiske Tjenesteafdelingers Telefonforbindelser og af de private Telefonforbindelser for Medlemmer af Gesandtskabet og de øvrige Tjenesteafdelinger,
4. Arrestation af saadanne under 1. nævnte Personer, der gør Forsøg paa Ind- eller Udrejse, og Overgivelse af saadanne Personer til det under den Øverstkommanderende for de tyske Tropper i Danmark staaende Militærpoliti; ogsaa diplomatiske og konsulære Repræsentanter for Sovjetunionen skal i saadanne Tilfælde anholdes,
5. Arrestation og Internering:
 - a) af alle vaabenføre Mænd, der har sovjetrussisk Statsborgerret,
 - b) af alle andre sovjetrussiske Statsborgere, der mistænkes for at udøve Spionage eller Sabotage,
 - c) af alle statsløse Personer, der tidligere har været Statsborgere i Sovjetunionen eller det russiske Kejserrige, og som mistænkes for at udøve Spionage eller Sabotage,
 - d) af alle tyske, udenlandske og statsløse Kommuniste,
 - e) af alle ledende danske Kommuniste, herunder ogsaa de kommunistiske Rigsdagsmænd,
 - f) af alle danske Kommuniste, der mistænkes for at udøve Spionage og Sabotage.

Drøftelsen af de nærmere Enkeltheder forbeholdes en samlet, mundtlig Forhandling mellem de kompetente danske Myndigheder og den tyske Befuldmægtigede i Spørgsmaal vedrørende den indre Forvaltning.

København, den 22. Juni 1941.

Regeringens Erklæring af 26. Juni 1941.

Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem *Tyskland* og *Sovjetunionen*, er det store Vaabenopgør i Europa indtraadt i en ny Fase, som maa paakalde vor Opmærksomhed i en ganske særlig Grad; thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst i en Kamp mod en Magt, som gennem en Aarrække har betydet en Trusel mod nordiske Staters Velfærd og Trivsel.

At Frygten i Norden for Faren fra Øst ikke var ubegrundet, viste det Angreb, som Sovjetunionen i Slutningen af 1939 foretog paa Finland, hvis heltemodige Forsvar i en ulige Kamp her i Landet fremkaldte en Bølge af Sympati for vore kæmpende Brødre i Nord. Det danske Folk bevæges af de samme Følelser nu, da Kampen er genoptaget efter Ruslands fornyede Angreb paa Finland. Men denne Gang fører Finland ikke sin Kamp alene, men sammen med andre europæiske Lande kæmper det under Tysklands Førerskab for at bevare en Samfundsorden i Overensstemmelse med europæisk Kultur. Der er en fælles europæisk Interesse i dette Opgør, hvis Resultat paa afgørende Maade vil kunne bidrage til at bevare Europas Lande for indre Samfundsopløsning.

Nu som tidligere deltager Danmark ikke i dette krigeriske Opgør, men ud fra denne fælles europæiske Interesse kan Udviklingen ikke være ligegyldig for Danmark. Erkendelsen heraf har fundet Udtryk deri, at det danske Gesandtskab i Moskva er blevet kaldt tilbage, hvorefter Forbindelsen mellem Danmark og Sovjetunionen er afbrudt.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
KOPENHAGEN

Bilag 3.

Tgb. Nr. 1035/41.

Notiz.

Wie in vielen anderen europäischen Ländern haben sich erfreulicherweise auch in Dänemark Freiwillige gemeldet, um bei der Auseinandersetzung mit dem Kommunismus und der Beseitigung der Europa seitens der Sowjetunion drohenden Gefahr einen Einsatz auf deutscher Seite zu leisten. Es darf angenommen werden, dass die Königlich Dänische Regierung gegenüber den dänischen Freiwilligen eine wohlwollende Haltung einnehmen und ihnen keine Schwierigkeiten in den Weg legen wird.

Auch bei Dänen, die sich in einem aktiven militärischen Verhältnis befinden, besteht der Wunsch, sich freiwillig für den Kampf gegen die Sowjetunion zu melden. Es würde dankbar begrüsst werden, wenn die Königlich Dänische Regierung auch solchen Militärpersonen ermöglichen würde, ohne Schaden für ihre Rechte ihren Einsatz für die grosse europäische Sache zu leisten.

Kopenhagen, den 30. Juni 1941.

DET TYSKE GESANDTSKAB
KØBENHAVN

ad Bilag 3.

J. Nr. 1035/41.

Notits.

Oversættelse.

Som i mange andre europæiske Lande har der glædeligvis ogsaa i Danmark meldt sig Frivillige for at yde en Indsats paa tysk Side i Opgøret med Kommunisten og til Fjernelse af den Fare, der truer Europa fra Sovjetunionens Side. Det tør antages, at den kongelige danske Regering vil indtage en velvillig Holdning over for de danske Frivillige og ikke vil lægge dem nogen Vanskeligheder i Vejen.

Ogsaa hos Danske, der befinder sig i aktiv Militærtjeneste, foreligger der Ønske om at melde sig frivilligt til Kamp mod Sovjetunionen. Det vilde blive hilst med Taknemmelighed, hvis den kongelige danske Regering ogsaa vilde gøre det muligt for saadanne Militærpersoner at yde deres Indsats for den store europæiske Sag, uden at det kommer deres Rettigheder til Skade.

København, den 30. Juni 1941.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
KOPENHAGEN

Bilag 4.

Nr. D. Pol. 2/Rus.

Aide-Mémoire.

Die Reichsregierung begrüsst erfreut die Aufstellung eines dänischen Freiwilligenverbandes zur Teilnahme am Kampf gegen den Bolschewismus und ist damit einverstanden, dass das Freikorps Dänemark als besondere dänische Formation mit dänischen Abzeichen und unter Führung dänischer Offiziere eingesetzt wird. Die Angehörigen des Freikorps werden Wehrsold und für sich und ihre Familien Versorgung nach deutschen Grundsätzen erhalten.

Die Deutsche Gesandtschaft bittet, die dänischen Wehrmachtsangehörigen, die sich zum Freikorps Dänemark melden, zur Musterung freizustellen und, wenn sie angenommen werden, sie für die Dauer ihrer Zugehörigkeit zum Freikorps unter Beibehaltung ihrer Nummer zu beurlauben. Ihre Namen werden dem dänischen Kriegsministerium umgehend mitgeteilt werden.

Es wird weiter gebeten, in allen dänischen Wehrmachtsteilen durch Tagesbefehl auf die Aufstellung des Freikorps hinzuweisen und die Möglichkeit des Eintritts und die Aufnahmebedingungen bekanntzugeben.

Von den dänischen militärischen Kommandostellen darf angenommen werden, dass sie dem grossen ideellen Zweck, den die Aufstellung des Freikorps verfolgt, Verständnis entgegenbringen und die Werbung nicht erschweren. Die Deutsche Gesandtschaft wäre aber gleichwohl dankbar, wenn eine entsprechende Anweisung an die militärischen Kommandostellen erlassen würde.

Kopenhagen, den 5. Juli 1941.

DET TYSKE GESANDTSKAB
KØBENHAVN

ad Bilag 4.

Nr. D. Pol. 2/Rus.

Aide-Mémoire.

Oversættelse.

Rigsregeringen hilser med Glæde Oprettelsen af et dansk frivilligt Korps til Deltagelse i Kampen mod Bolshevismen og er indforstaaet med, at Frikorps Danmark indsættes som en særlig dansk Formation med danske Distinktioner og under Kommando af danske Officerer. Medlemmer af Frikorpset vil erholde Lønning m. v., samt for deres Person og Familie nyde Ret til Forsorg i Henhold til de almindelige tyske Bestemmelser.

Det tyske Gesandtskab anmoder om, at Medlemmer af den danske Hær, der melder sig til Frikorps Danmark, faar Adgang til at lade sig mønstre og til, hvis de bliver antaget, at erholde Tjenestefrihed under Bibeholdelse af deres Nummer, saa længe de tilhører Frikorpset. De paagældendes Navne vil omgaaende blive meddelt det danske Krigsministerium.

Man anmoder endvidere om, at der inden for alle den danske Hærs Afdelinger ved Dagsbefaling gives Meddelelse om Frikorpsets Oprettelse og om Muligheden og Betingelserne for at indtræde i Korpset.

Det forventes, at de danske militære Kommandoinstanter viser Forstaaelse for det store ideelle Formaal, som Frikorpsets Oprettelse har for Øje, og at de ikke vanskeliggør Hvervningen. Det tyske Gesandtskab vilde desuagtet være taknemmeligt for, om der blev givet de militære Kommandoinstanter Anvisning i Overensstemmelse hermed.

København, den 5. Juli 1941.

KRIGSMINISTERIET

Bilag 5.

København, den 8. Juli 1941.

Til Tjenestebrug.
A. 2764/4059

Til

Hærens Afdelinger m. fl.

Den danske Regering har givet Tilladelse til, at faste Befalingsmænd af Linien, Reserven (Forstærkningen) o. l. og hjemsendte værnepligtige (Befalingsmænd o. l. og menige) fra den danske Hær melder sig til »Frikorps Danmark«. Medlemmer af Frikorpset vil faa Lønning m. v. i Overensstemmelse med tyske Bestemmelser og for deres Person og Familie være undergivet de almindelige tyske Forsorgsbestemmelser.

Adgang til at melde sig til Indtræden i Frikorpset har enhver til Hæren hørende fast Befalingsmand af Linien, Reserven (Forstærkningen) o. l. samt enhver hjemsendt værnepligtig (Befalingsmand o. l. og menig). Tjenstgørende værnepligtige (Befalingsmænd o. l. og menige) til pligtig Tjeneste har ikke Adgang til at melde sig. Anmeldelse til Frikorpset sker paa de i Pressen opgivne Steder.

Ovenstaaende vil af Afdelinger m. fl. være at bekendtgøre for tjenstgørende faste Befalingsmænd af Linien, Reserven (Forstærkningen) o. l., ligesom der vil

være at give de paagældende fornøden Frihed til Anmeldelse (Mønstring) ved Fri-korpset.

Faste Befalingsmænd af Linien, Reserven (Forstærkningen) o. l., der efter Anmeldelse til Korpset faar Meddelelse om at være antaget, indsender Ansøgning om Tilladelse til at træde uden for Nummer samt om Rejsetilladelse til Udlandet. Personel, der faar Tilladelse til at træde uden for Nummer, vil kunne forvente at faa Tilladelse til at genindtræde i Nummer, naar Tjenesten ved Korpset ophører paa lovlig Vis.

Samtlige Ansøgninger fra faste Befalingsmænd o. l. i Sagens Anledning fremsendes uopholdeligt ad Kommandovejen til Krigsministeriet. Ingen kan frigøres, førend Krigsministeriets Bestemmelse foreligger. Ansøgninger vil kunne forventes imødekommet i det Omfang, Tjenesten tillader dette.

Hjemsendte værnepligtige (Befalingsmænd o. l. og menige), der ønsker at indtræde i Frikorpset, skal indsende Ansøgning om Rejsetilladelse til Udlandet gennem deres militære Underafdeling. Saadan Rejsetilladelse meddeles de paagældende af den dertil beføjede Myndighed, idet der ses bort fra, om de paagældende maatte være bestemt til Genindkaldelse.

Det maa ikke vanskeliggøres for de paagældende at indtræde i Korpset.

S. Brorsen.

Thygesen.

Bilag 6.

**Lov (Nr. 349—1941) om Forbud mod kommunistiske Foreninger
og mod kommunistisk Virksomhed.**

Vi Christian den Tiende, af Guds Naade Konge til Danmark og Island, de Venders og Goters, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg,
Gøre vittterligt: Rigsdagen har vedtaget og Vi ved Vort Samtykke stadfæstet følgende Lov:

§ 1.

Alle kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger forbydes, og de bestaaende kommunistiske Foreninger og Sammenslutninger vil straks være at opløse.

Kommunistisk Virksomhed eller Agitation af enhver Art er forbudt. Dette gælder, uanset om der foreligger Tilslutning til nogen Forening.

Overtrædelse af foranstaaende Bestemmelser straffes med Bøde, Hæfte eller Fængsel indtil 8 Aar.

§ 2.

Personer, hvis Adfærd har givet særlig Grund til at antage, at de vil deltage i kommunistisk Virksomhed eller Agitation, kan efter Justitsministerens Bestemmelse eller med hans Godkendelse tages i Forvaring, naar dette skønnes nødvendigt af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter.

Enhver, der tages i Forvaring i Medfør af 1ste Stykke, skal inden 24 Timer fremstilles for Københavns Byret, der ved Kendelse beslutter, om Forvaringen skal opretholdes. Begæringen om Forvaringens Opretholdelse vil, naar Justitsministerens Bestemmelse eller hans Godkendelse foreligger, være at tage til Følge, medmindre der maa antages at foreligge en aabenbar Fejltagelse med Hensyn til vedkommendes Identitet eller hidtidige Deltagelse i kommunistisk Virksomhed eller Agitation.

Saafrømt det ikke kan naas inden 24 Timer at fremstille den, der er taget i Forvaring, for Københavns Byret, vil han inden samme Frist være at fremstille for en anden Dommer ved Underret, der modtager hans Forklaring. Beslutning om Forvaringstagelse træffes ogsaa i dette Tilfælde snarest muligt af Københavns Byret.

Over for Byrettens Kendelse kan saavel den, der er taget i Forvaring, som det offentlige rejse Kæremaal til Højesteret. Kæremaal, der rejses af det offentlige, har opsættende Virkning.

Forvaringen skal ophøre, saa snart den ikke længere skønnes nødvendig af Hensyn til Statens Sikkerhed eller dens Forhold til fremmede Magter. Bestemmelse herom træffes af Justitsministeren.

Justitsministeren giver hver 3die Maaned til et af Rigsdagens to Ting nedsat Udvalg Meddelelse om, hvilke Personer der er eller i den forløbne Periode har været taget i Forvaring i Medfør af foranstaaende Bestemmelser, med Angivelse af Grundlaget for Forvaringstagelsen.

§ 3.

Den Formue, der maatte tilhøre de kommunistiske Foreninger og Sammenlutninger, samt disse Foreningers og Sammenslutningers Arkiv, Protokoller o. lign. vil være at tage i Bevaring af det offentlige.

§ 4.

Denne Lov, der ikke gælder for Færøerne, træder i Kraft straks.

Hvorefter alle vedkommende sig have at rette.

Givet paa Amalienborg, den 22. August 1941.

Under Vor Kongelige Haand og Segl.

CHRISTIAN R.

(L. S.)

E. Thune Jacobsen.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES
DEUTSCHEN REICHES

Bilag 7.

København, den 20. November 1941.

Euere Exzellenz!

Unter Bezugnahme auf unsere Unterredung von heute Abend möchte ich nochmals hervorheben, dass das Antikominternabkommen nur die Zusammenarbeit bei den Abwehrmassnahmen gegen den Kommunismus vorsieht, und dass es keine politischen oder sonstigen Verpflichtungen enthält.

In Berlin würde es nicht verstanden werden, wenne die Dänische Regierung auf die Aufforderung zum Beitritt eine negative Antwort geben würde. Dänemark befindet sich in einer ähnlichen Lage wie Spanien und Bulgarien, die nicht am Kriege teilnehmen, aber keine Bedenken gegen die Beteiligung am Abkommen haben.

Deutscherseits gibt man sich der bestimmten Erwartung hin, dass Dänemark die Gelegenheit benutzen wird, sich dem Antikominternabkommen anzuschliessen, das die Mächte umfasst, die sich über die Gefahren des Kommunismus und die Notwendigkeit seiner Bekämpfung einig sind.

In Kenntnis der Auffassung meiner Regierung halte ich es für meine Pflicht, der Dänischen Regierung durch Euere Exzellenz den Rat zu erteilen, im eigensten Interesse ihres Landes der deutschen Aufforderung zu entsprechen.

Mit den besten Empfehlungen

stets Ihr
sign. Renthe-Fink.

Seiner Exzellenz

dem Königlich Dänischen Minister des Äussern,
Herrn Erik von Scavenius,
Kopenhagen.

DET TYSKE RIGES
BEFULDMÆGTIGEDE

ad Bilag 7.

København, den 20. November 1941.

Oversættelse.

Deres Excellence!

Under Henvisning til vor Samtale i Aften vil jeg endnu engang gerne fremhæve, at Antikominternoverenskomsten kun tager Sigte paa det Samarbejde, der gaar ud paa at træffe Foranstaltninger til Afværgelse af Kommunismen, og at den ikke indeholder politiske eller andre Forpligtelser.

Det vilde ikke blive forstaaet i Berlin, hvis den danske Regering gav et negativt Svar paa Opfordringen til Tiltrædelse. Danmark befinder sig i en lignende Stilling som Spanien og Bulgarien, som ikke deltager i Krigen, men som ingen Betænkeligheder har imod Deltagelse i Overenskomsten.

Fra tysk Side nærer man den bestemte Forventning, at Danmark vil benytte Lejligheden til at tilslutte sig Antikominternoverenskomsten, som omfatter de Magter, der forstaaer Kommunismens Farer og Nødvendigheden af dens Bekæmpelse.

Ud fra Kendskabet til min Regerings Opfattelse anser jeg det for min Pligt gennem Deres Excellence at give den danske Regering det Raad i sit Lands egen Interesse (»eigensten Interesse«) at følge den tyske Opfordring.

Med de bedste Hilsener
altid Deres
sign. Renthe-Fink.

Hans Excellence
Kongelig dansk Udenrigsminister
Hr. Erik von Scavenius,
København.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES
DEUTSCHEN REICHES

Bilag 8.

København, den 21. November 1941.

Euere Exzellenz!

Im Anschluss an mein Schreiben vom 20. November ds. Js. darf ich Ihnen mitteilen, dass gemäss inzwischen eingegangener Weisung meine Regierung die Antwort der Dänischen Regierung auf meine Anfrage noch im Laufe des heutigen Tages erwartet.

Mit den besten Empfehlungen

stets Ihr
sign. Renthe-Fink.

Seiner Exzellenz

dem Königlich Dänischen Minister des Äussern,
Herrn Erik von Scavenius,
Kopenhagen.

DET TYSKE RIGES
BEFULDMÆGTIGEDE

ad Bilag 8.

København, den 21. November 1941.

Oversættelse

Deres Excellence!

I Forbindelse med min Skrivelse af 20. November d. A. skal jeg meddele Dem, at ifølge en i Mellemtiden indgaaet Instruktion venter min Regering den danske Regerings Svar paa min Forespørgsel endnu i Løbet af Dagen idag.

Med de bedste Hilsener
altid Deres
sign. Renthe-Fink.

Hans Excellence
Kongelig dansk Udenrigsminister
Hr. Erik von Scavenius.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES
DEUTSCHEN REICHES

Bilag 9.

København, den 21. November 1941.

Sehr geehrter Staatsminister!

Sollte trotz der Erklärungen, die ich dem Aussenminister gegenüber abgegeben habe, noch irgendein Zweifel über die Notwendigkeit bestehen, im dänischen Interesse eine positive Antwort zu erteilen, so möchte ich diesen auch Ihnen gegenüber hiermit ausdrücklich zerstreuen. Diejenigen Mitglieder der Regierung, die die deutsche Aufforderung ablehnen, setzen die ganze bisherige Politik der Zusammenarbeit aufs Spiel und tragen die Verantwortung dafür, wenn durch ihre unverständliche Haltung, die nur als eine völlige Zurückweisung der deutscherseits ausgestreckten Hand aufgefasst werden kann, eine Veränderung in den Beziehungen unsere beiden Länder eintritt.

Ihnen als verantwortlichem Leiter der Dänischen Regierung möchte ich dies im entscheidenden Moment noch einmal vor Augen führen.

Mit den angelegentlichsten Empfehlungen

stets Ihr
sign. Renthe-Fink.

Herrn
Staatsminister Th. Stauning,
København.

DET TYSKE RIGES
BEFULDMÆGTIGEDE

ad Bilag 9.

København, den 21. November 1941.

Oversættelse.

Højtærede Hr. Statsminister!

Skulde der til trods for de Erklæringer, som jeg har afgivet over for Udenrigsministeren, endnu bestaa nogensomhelst Tvivl om Nødvendigheden af i dansk Interesse at afgive et positivt Svar, saa vilde jeg gerne hermed ogsaa over for Dem udtrykkeligt fjerne denne Tvivl. De Medlemmer af Regeringen, der afviser den tyske Opfordring, sætter hele den hidtidige Samarbejdspolitik paa Spil og bærer Ansvaret for, naar der paa Grund af deres uforstaaelige Holdning, der kun kan opfattes som en fuldstændig Afvisning af den fra tysk Side udstrakte Haand, indtræder en Ændring i Forholdet mellem vore to Lande.

Jeg vilde gerne i det afgørende Øjeblik endnu engang holde Dem som ansvarlig Leder af den danske Regering dette for Øje.

Med de mest indtrængende Anbefalinger

altid Deres
sign. Renthe-Fink.

Hr.
Statsminister Th. Stauning,
København.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES
DEUTSCHEN REICHES

Bilag 10.

København, den 23. November 1941.

Aide-Mémoire.

Die Reichsregierung gibt der bestimmten Erwartung Ausdruck, dass die Königlich Dänische Regierung eine positive Antwort auf die Aufforderung zum Beitritt zu dem Antikominternabkommen erteilen wird, das die Solidarität der vertragsschliessenden Mächte bekundet, in ihrem Lande keinen Kommunismus zu dulden. Sie macht auf die Gefahren aufmerksam, die Dänemark laufen würde, wenn es sich durch Ablehnung von der europäischen Zusammenarbeit ausschliessen und sich damit nach Auffassung der Reichsregierung in das Lager der Bolschewisten und ihrer Freunde stellen würde.

Die Reichsregierung rechnet darauf, dass die Königlich Dänische Regierung ihre Antwort im Laufe des heutigen Nachmittags erteilen wird.

Referat.

Sent Lørdag Aften den 22. d. M. lod Minister von Renthe-Fink meddele, at Rigsudenrigsminister von Ribbentrop havde beordret ham til Søndag Formiddag at rette en Henvendelse til Statsministeren og Udenrigsministeren i Forening. Sagen kunde ikke betragtes alvorligt nok.

Kl. 3 Søndag Nat telefonerede Minister von Renthe-Fink personlig til undertegnede for at henlede Opmærksomheden paa Ønskeligheden af, at de øvrige Medlemmer af Kabinetet samt Medlemmerne af Samarbejdsudvalget var rede til at træde sammen til Møde kort efter Samtalen med Statsministeren og Udenrigsministeren.

Kl. 10 Søndag Formiddag modtog Statsministeren og Udenrigsministeren den tyske Gesandt i Udenrigsministeriet. Hr. von Renthe-Fink meddelte, at han igaar Aftes havde aflagt Beretning til Rigsudenrigsministeren angaaende Sagens Stilling. Derefter var han i Nat blevet ringet op af Hr. von Ribbentrop, der havde paalagt ham over for Statsministeren og Udenrigsministeren at fremhæve Sagens dybe Alvorlighed. Overenskomsten gik udelukkende ud paa at fastslaa de kontraherende Staters Solidaritet i Spørgsmaalet om Bekæmpelse af Kommunismen. Dette var allerede under Drøftelserne Lørdag blevet stærkt fremhævet fra tysk Side, idet man samtidig havde akcepteret »de fire Punkter«. Frygten for, at Danmarks Tiltrædelse af Overenskomsten vilde medføre militære Repressalier fra engelsk Side, var ganske ubegrundet, ligesom det var udelukket, at Tiltrædelsen vilde faa den Konsekvens, at Danmark af Tyskland blev inddraget i Krigen. Hidtil havde den tyske Rigsregering taget Meddelelserne om denne Sags Udvikling til Efterretning, men Rigsudenrigsministeren ønskede nu at gøre det klart for den danske Regering, at det ikke kunde overlades til de parlamentariske Organer at bestemme, om Danmark skulde tiltræde eller ej. Her gaves ingen »parlamentariske Undskyldninger«. Et afslaaende Svar fra Danmark vilde af den tyske Rigsregering blive opfattet som ensbetydende med, at Danmark afviste det europæiske Samarbejde og stillede sig solidarisk med Bolschevikerne og deres Venner. Hvad Konsekvenserne heraf vilde blive, var det ikke nødvendigt nærmere at paapege. Tyskland vilde da ikke længere føle sig bundet af Løfterne af 9. April 1940.

Minister von Renthe-Fink udtalte til Slut, at den tyske Rigsregering forventede, at den danske Regering allerede i Eftermiddag traf Beslutning om Danmarks Tiltrædelse af Pagten, samt at Udenrigsminister Scavenius Mandag Aften den 24. d. M. vilde indtræffe i Berlin for at deltage i den Statsakt, hvorved Pagtens Forlængelse, respektive Tiltrædelse, skal finde Sted.

Minister von Renthe-Fink afleverede et Aide-Mémoire, der i Oversættelse lyder som følger:

»Rigsregeringen giver Udtryk for den bestemte Forventning, at den kgl. danske Regering vil give et positivt Svar paa Opfordringen til Tiltrædelse af Antikominternoverenskomsten, hvilken Overenskomst tilkendegiver de kontraherende Staters Solidaritet med Hensyn til ikke at taale nogen Kommunisme i deres Land. Rigsregeringen gør opmærksom paa den Risiko, Danmark vilde løbe, saafremt det ved at afvise Tiltrædelse af Overenskomsten lukkede sig ude fra det europæiske Samarbejde, og dermed efter Rigsregeringens Opfattelse stillede sig i Bolschevikernes og deres Venners Lejr.

Rigsregeringen regner med, at den kgl. danske Regering vil give sit Svar i Løbet af Eftermiddagen idag.«

København, den 23. November 1941.

Nils Svenningsen.

UDENRIGSMINISTERIET

Bilag 12.

København, den 23. November 1941.

Vertraulich.

Herr Gesandter!

Bezugnehmend auf die Verhandlungen, die über den Beitritt Dänemarks zum Anti-Komintern-Pakt stattgefunden haben, erlaube ich mir, Sie hierdurch zu bitten, mir bestätigen zu wollen, dass die Reichsregierung auf folgendem Standpunkt steht:

1. Über die sich aus dem Pakt ergebende Verpflichtung zur Zusammenarbeit bezüglich der Abwehrmassnahmen gegen den Kommunismus hinaus führt der Beitritt Dänemarks keine politischen oder sonstigen Verpflichtungen für Dänemark mit sich.

2. Unter »Abwehrmassnahmen« sind ausschliesslich Massnahmen auf dem polizeimässigen Gebiet zu verstehen.

3. Der Beitritt des Pakts führt für Dänemark lediglich Verpflichtungen, was das eigene Territorium Dänemarks anbelangt, mit sich.

4. Die in dem Pakt vorgesehene Zusammenarbeit wird keine Massnahmen umfassen, die den Status Dänemarks als nicht kriegführender Staat ändern könnten.

Genehmigen Sie, Herr Gesandter, den Ausdruck meiner ausgezeichneten Hochachtung.

sign. Erik Scavenius.

Herrn Minister C. von Renthe-Fink,
Deutscher Gesandter und Bevollmächtigter des Reiches,
København.

UDENRIGSMINISTERIET

ad Bilag 12.**Fortroligt.**Oversættelse.

København, den 23. November 1941.

Hr. Minister!

Under Henvisning til de stedfundne Forhandlinger om Danmarks Tiltrædelse af Antikominternpagten tillader jeg mig herved at anmode Dem om over for mig at ville bekræfte, at Rigsregeringen indtager følgende Standpunkt:

1. Udover den Pligt til Samarbejde med Hensyn til Afværgelsesforanstaltninger mod Kommunismen, som udspringer af Pagten, medfører Danmarks Tiltrædelse ingen politiske eller andre Forpligtelser for Danmark.

2. Ved »Afværgelsesforanstaltninger« forstås udelukkende Foranstaltninger paa det politimæssige Omraade.

3. Pagtens Tiltrædelse medfører for Danmark udelukkende Forpligtelser, for saa vidt angaar Danmarks eget Territorium.

4. Det i Pagten forudsete Samarbejde vil ikke omfatte nogen Foranstaltning, der maatte kunne ændre Danmarks Status som ikke-krigsførende Stat.

Modtag, Hr. Minister, Forsikringen om min udmærkede Højagtelse.

sign. Erik Scavenius.

Hr. Minister C. von Renthe-Fink,
Tysk Gesandt og Rigsbefuldmægtiget,
København.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES
DEUTSCHEN REICHES

Bilag 13.

Kopenhagen, den 23. November 1941.

Vertraulich.

Herr Aussenminister!

In Beantwortung Ihres Schreibens vom heutigen Tage, das sich auf die Verhandlungen bezieht, die über den Beitritt Dänemarks zum Antikominternpakt stattgefunden haben, erlaube ich mir, Ihnen auftragsgemäss zu bestätigen, dass bei diesen Verhandlungen klargestellt worden ist:

1. dass das Abkommen nur Zusammenarbeit bei den Abwehrmassnahmen gegen den Kommunismus vorsieht, aber darüber hinaus keine politischen oder sonstigen Verpflichtungen für Dänemark enthält,
2. dass dänischerseits Abwehrmassnahmen als polizeiliche zu interpretieren sind.
3. dass die Zusammenarbeit für Dänemark nur Massnahmen auf eigenem Territorium involviert,
4. dass die Zusammenarbeit keine Massnahmen einschliesst, die Dänemarks Status als nichtkriegführende Macht verändern.

Genehmigen Sie, Herr Aussenminister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung.

sign. Renthe-Fink.

Seiner Exzellenz
dem Königlich Dänischen Minister des Äussern,
Herrn Erik von Scavenius,
Kopenhagen.

DET TYSKE RIGES
BEFULDMÆGTIGEDE

ad Bilag 13.

Fortroligt.

Oversættelse

København, den 23. November 1941.

Hr. Udenrigsminister!

I Besvarelse af Deres Skrivelse af Dags Dato vedrørende de Forhandlinger, der har fundet Sted angaaende Danmarks Tiltrædelse af Antikominternpagten, tillader jeg mig i Henhold til Instruktion at bekræfte over for Dem, at der ved disse Forhandlinger er blevet tilvejebragt Klarhed over følgende:

1. At Overenskomsten kun tager Sigte paa Samarbejde med Hensyn til Afværgelsesforanstaltninger mod Kommunismen, men derudover ikke indeholder politiske eller andre Forpligtelser for Danmark.
2. At Afværgelsesforanstaltninger fra dansk Side skal fortolkes som politimæssige.
3. At Samarbejdet for Danmarks Vedkommende kun omfatter Foranstaltninger paa Landets eget Territorium.
4. At Samarbejdet ikke omfatter Foranstaltninger, der ændrer Danmarks Status som ikke-krigsførende Magt.

Modtag, Hr. Udenrigsminister, Forsikringen om min mest udmærkede Høagtelse.

sign. Renthe-Fink.

Hans Excellence
Kongelig dansk Udenrigsminister
Hr. Erik von Scavenius,
København.

Udkast til Pressemeddelelse, 23. November 1941.

I Henhold til Art. II i den mellem Tyskland, Italien og Japan afsluttede Overenskomst til Bekæmpelse af Kommunismen, den saakaldte Anti-Komintern-Pagt, har denne Pagts Signatarmagter indbudt den danske Regering til at tiltræde Pagten, hvis første 5-aarige Gyldighedsperiode udløber idag, den 25. November 1941, og som nu forlænges for et Tidsrum af yderligere 5 Aar.

I Erkendelse af den Fare, Kommunismen indebærer for hele vor Kultur og Samfundsorden, har den danske Regering, som bekendt, allerede sidste Sommer taget Initiativet til Gennemførelse af Loven af 22. August 1941 om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed, efter at den tidligere ved Tilbagekaldelse af det danske Gesandtskab i Moskva havde afbrudt Forbindelsen mellem Danmark og Sovjetunionen. Som en logisk og naturlig Konsekvens af den politiske Linie, som her i Landet i dette Spørgsmaal er blevet fulgt siden Udbrudet af Krigen mellem Tyskland og Rusland, har Regeringen skønnet det betimeligt at efterkomme den ovennævnte Indbydelse, hvorfor Udenrigsministeren efter den tyske Rigsregerings Indbydelse har begivet sig til Berlin for Tirsdag den 25. November 1941 at tilkendegive Danmarks Tiltrædelse af Pagten, samtidig med, at denne forlænges for et Tidsrum af 5 Aar mellem de oprindelige Parter og de Lande — Spanien, Ungarn, Manchukuo — der senere har sluttet sig til den, og yderligere tiltrædes af Finland, Bulgarien, Rumænien, Kroatien, Slovakiet og Kina (Nanking-Regeringen).

Pagten gaar ud paa, at de kontraherende Stater gensidig vil underrette hverandre om den kommunistiske Internationales Virksomhed, raadføre sig med hverandre om de nødvendige Afværgelsesforanstaltninger til Modvirken af saadan Virksomhed samt gennemføre disse Foranstaltninger i snævert Samarbejde.

Under de Forhandlinger, som i Sagens Anledning har fundet Sted mellem Danmark og Tyskland, er der tilvejebragt Klarhed over følgende:

Udover den Pligt til Samarbejde med Hensyn til Afværgelsesforanstaltninger mod Kommunismen, som udspringer af Pagten, medfører Tiltrædelsen af denne ingen politiske eller andre Forpligtelser for Danmark.

Ved Afværgelsesforanstaltninger forstaas der udelukkende Foranstaltninger paa det politimæssige Omraade.

Pagtens Tiltrædelse medfører for Danmark udelukkende Forpligtelser forsaavidt angaar Danmarks eget Territorium.

Det i Pagten forudsete Samarbejde vil aldrig kunne omfatte Foranstaltninger, der maatte kunne ændre Danmarks Status som ikke-krigsførende Stat.

Notits til Akterne.

I Tilslutning til den Opfordring, den danske Regering har modtaget fra de tre oprindelige Underskrivere af Antikominternpagten til at slutte sig til denne Pagt, har jeg overfor den tyske Gesandt gjort Rede for, hvorledes jeg fortolker Indholdet af denne Pagt for det Tilfælde, at Danmark vilde tiltræde den. Jeg fremførte for ham som min Opfattelse:

1. Overenskomsten gaar kun ud paa Samarbejde med Hensyn til Afværgelsesforanstaltninger mod Kommunismen, men indeholder derudover ingen politiske eller andre Forpligtelser for Danmark.

2. Pagten befatter sig derimod paa den offentlige Sikkerheds Omraader med de kontraherende Parters Samvirken mod den kommunistiske Internationales Opløsningsarbejde.

3. Samarbejdet indebærer for Danmark kun Foranstaltninger paa Landets eget Territorium.

4. Samarbejdet omfatter ingen Foranstaltninger, som ændrer Danmarks Status som ikke-krigsførende Magt.

Hr. von Renthe-Fink udtalte, at han ikke var bemyndiget til paa de tre Staters Vegne at fortolke Indholdet af den bestaaende Pagt; paa den anden Side erklærede han, at min Fortolkning uden Tvivl stemte overens med Pagtens Indhold, saaledes at han intet havde at tilføje.

Berlin, den 25. November 1941.

sign. Erik Scavenius.

Aktennotiz.

In Verfolg der von den drei ursprünglichen Unterzeichnern des Antikominternpakts an die Dänische Regierung gelangten Aufforderung, sich diesem Pakt anzuschliessen, habe ich gegenüber dem Deutschen Gesandten auseinandergesetzt, wie ich den Inhalt dieses Paktes, falls Dänemark beitreten würde, interpretiere. Ich führte ihm aus, dass nach meiner Auffassung:

1. das Abkommen nur die Zusammenarbeit bei den Abwehrmassnahmen gegen den Kommunismus vorsieht, darüber hinaus aber keine politischen oder sonstigen Verpflichtungen für Dänemark enthält;

2. dieses sich vielmehr auf den Gebieten der öffentlichen Sicherheit mit dem Zusammenwirken der Vertragsteilnehmer gegen die Zersetzungsarbeit der kommunistischen Internationale befasst;

3. die Zusammenarbeit für Dänemark nur Massnahmen auf dem eigenen Gebiet involviert;

4. die Zusammenarbeit keine Massnahmen einschliesst, die Dänemarks Status als nichtkriegführende Macht verändern.

Herr von Renthe-Fink erklärte sich nicht für autorisiert, im Namen der drei Mächte Interpretationen für den Inhalt des bestehenden Paktes zu geben; andererseits erklärte er, dass meine Interpretation zweifellos dem Inhalt des Paktes entspricht, sodass er nichts hinzuzufügen habe.

Berlin, den 25. November 1941.

sign. Erik Scavenius.

Den officielle Pressemeddelelse af 25. November 1941.

(Endelig Ordlyd).

I Henhold til Artikel II i den mellem Tyskland, Italien og Japan afsluttede Overenskomst til Bekæmpelse af Kommunismen, den saakaldte Antikomintern-pagt, har denne Pagts Signatarmagter indbudt den danske Regering til at tiltræde Pagten, hvis første 5-aarige Gyldighedsperiode udløber Tirsdag den 25. November 1941, og som nu forlænges for et Tidsrum af yderligere 5 Aar.

I Erkendelse af den Fare, Kommunismen indebærer for hele vor Kultur og Samfundsorden, har den danske Regering som bekendt allerede sidste Sommer taget Initiativet til Gennemførelse af Loven af 22. August 1941 om Forbud mod kommunistiske Foreninger og mod kommunistisk Virksomhed, efter at den tidligere ved Tilbagekaldelse af det danske Gesandtskab i Moskva havde afbrudt Forbindelsen mellem Danmark og Sovjetunionen. Som en naturlig Konsekvens af den politiske Linie, som her i Landet i dette Spørgsmaal er blevet fulgt siden Udbrudet af Krigen mellem Tyskland og Rusland, har Regeringen skønnet det betimeligt at efterkomme den ovennævnte Indbydelse, hvorfor Udenrigsministeren efter den tyske Rigsregerings Indbydelse har begivet sig til Berlin for Tirsdag den 25. November 1941 at tilkendegive Danmarks Tiltrædelse af Pagten samtidig med, at denne forlænges for et Tidsrum af 5 Aar mellem de oprindelige Parter og de Lande — Spanien, Ungarn, Manchukuo — der senere har sluttet sig til den, og yderligere tiltrædes af Finland, Bulgarien, Rumænien, Kroatien, Slovakiet og Kina.

Pagten gaar ud paa, at de kontraherende Stater gensidig vil underrette hverandre om den kommunistiske Internationales Virksomhed, raadføre sig med hverandre om de nødvendige Afværgelsesforanstaltninger til Modvirken af saadan Virksomhed samt gennemføre disse Foranstaltninger i snævert Samarbejde. Derudover indeholder Pagten ingen politiske eller andre Forpligtelser. Heller ikke berører den Danmarks Stilling som ikke-krigsførende Magt. Pagten befatter sig derimod paa den offentlige Sikkerheds Omraader med de kontraherende Parters Samvirken mod den kommunistiske Internationales Opløsningsarbejde. Pagten tilsigter en Sammenfatning og Koordination af de Afværgelsesforanstaltninger mod Kommunismen, som hver af de deltagende Stater skal foretage paa eget Territorium.

**Udenrigsminister Scavenius' mundtlig Erklæring om Danmarks Tiltrædelse af
Antikominternpakten, afgivet ved Statsakten i Rigskanselliet
i Berlin Tirsdag den 25. November 1941.**

Als der Krieg zwischen Deutschland und der Sowiet-Union am 22. Juni ds. Js. ausbrach, trat die grosse Waffenauseinandersetzung in eine neue Fase, die im besonderen Grade die Aufmerksamkeit meines Landes hervorrufen musste. Deutschland musste jetzt seine Waffen gegen eine Macht richten, die in einer Reihe von Jahren eine Bedrohung nordischer Staaten bedeutete. Diese Furcht erwies sich als nicht unbegründet. Finnland wurde Ende 1939 von der Sowiet-Union angegriffen. Mit der grössten Sympathie wurde der tapfere Kampf Finnlands gegen die unbegründeten Angriffe, die sich gegen dieses nordische Land richteten, in Dänemark verfolgt. Im Kampf gegen den übermächtigen Feind führte Finnland eine von der ganzen Welt bewunderte heldenmütige Verteidigung. In dem Krieg, der jetzt vor sich geht, steht Finnland nicht allein, sondern es kämpft zusammen mit europäischen Mächten unter der Führung Deutschlands, um eine Gemeinschaftsordnung in Übereinstimmung mit europäischer Kultur zu bewahren. Grosse Opfer sind von diesen Mächten gebracht worden. Dänemark gehört zu den nichtkriegführenden Mächten, aber der Ausgang des Krieges kann für Dänemark nicht gleichgültig sein. Das Ergebnis wird in entscheidender Weise dazu beitragen, die Länder Europas vor inneren Zersetzungen zu bewahren. Steht Dänemark somit ausserhalb der kriegerischen Auseinandersetzungen, hat die dänische Regierung doch in Erkenntnis der Gefahr des Kommunismus für unsere ganze Kultur gleich nach Ausbruch des Krieges gegen die Sowiet-Union die Verbindung zwischen Dänemark und diesem Land abgebrochen durch die Zurückberufung der dänischen Gesandtschaft in Moskau. Die Regierung ergriff die Initiative zur Durchführung von Massnahmen gegen den Kommunismus. Kommunistische Vereine und kommunistische Tätigkeit überhaupt sind jetzt in Dänemark verboten. Als eine natürliche Konsequenz der politischen Linie, die also bereits in Dänemark befolgt worden ist, hat die dänische Regierung es für richtig befunden, der Einladung der deutschen Reichsregierung Folge zu leisten um heute bei diesem feierlichen Staatsakt in der Hauptstadt des Grossdeutschen Reiches den Beitritt Dänemarks zum Antikominternpakt zu erklären und an der gemeinsamen Bekämpfung des Kommunismus teilzunehmen.

Oversættelse.

**Udenrigsminister Scavenius' mundtlige Erklæring om Danmarks Tiltrædelse af
Antikominternpagten, afgivet ved Statsakten i Rigskanselliet
i Berlin Tirsdag den 25. November 1941.**

Da Krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen brød ud den 22. Juni i Aar, traadte det store Vaabenopgør ind i en ny Fase, som i særlig Grad maatte paakalde mit Lands Opmærksomhed. Tyskland maatte nu vende sine Vaaben mod en Magt, der i en Aarrække har betydet en Trusel mod nordiske Stater. Denne Frygt viste sig ikke at være ubegrundet. Finland blev i Slutningen af 1939 angrebet af Sovjetunionen. I Danmark fulgtes med den største Sympati Finlands tapre Kamp mod de grundløse Angreb, der rettedes mod dette nordiske Land. I Kampen mod den overmægtige Fjende præsterede Finland et heltmodigt Forsvar, der fremkaldte Beundring i hele Verden. I den Krig, der nu foregaar, staar Finland ikke alene, det kæmper sammen med europæiske Magter under Tysklands Førerskab for at bevare en Samfundsordning i Overensstemmelse med europæisk Kultur. Store Ofre er bragt af disse Magter. Danmark hører til de ikke-krigsførende Lande, men Krigens Udfald kan ikke være Danmark ligegyldigt. Dens Udfald vil paa afgørende Maade bidrage til at bevare Europas Lande mod indre Opløsning. Staar Danmark saaledes udenfor det krigeriske Opgør, har den danske Regering dog i Erkendelse af den Fare, Kommunismen betyder for hele vor Kultur, straks efter Udbruddet af Krigen mod Sovjetunionen afbrudt Forbindelsen mellem Danmark og dette Land ved Tilbagekaldelse af det danske Gesandtskab i Moskva. Regeringen har taget Initiativet til Gennemførelse af Forholdsregler overfor Kommunismen. Kommunistiske Foreninger og kommunistisk Virksomhed overhovedet er nu forbudt i Danmark. Som en naturlig Konsekvens af den politiske Linie, der saaledes allerede er blevet fulgt i Danmark, har den danske Regering anset det for rigtigt at efterkomme den tyske Rigsregerings Indbydelse til i Dag, ved denne højtidelige Statsakt i det stortyske Riges Hovedstad at erklære Danmarks Tiltræden til Antikominternpagten og at deltage i den fælles Bekæmpelse af Kommunismen.

**Rigsudenrigsminister von Ribbentrops Afslutningstale ved Statsakten
i Berlin den 25. November 1941.**

Als vor fünf Jahren der Antikominternpakt abgeschlossen wurde, stand die Welt unter dem Eindruck der Versuche der Kommunistischen Internationale, nach ihren endgültigen Niederlagen in Deutschland und Italien in anderen Ländern Europas und Ostasiens festen Fuss zu fassen. Die Wühlarbeit der Komintern hatte sowohl in Spanien wie in China furchtbare Resultate gezeitigt. Der Pakt ist damals aus der klaren Erkenntnis entstanden, dass auf die Dauer nur eine gemeinsame Abwehrfront aller gesunden Staaten der drohenden Weltgefahr Einhalt gebieten konnte. Ich habe daher beim Paktabschluss heute vor fünf Jahren der Hoffnung Ausdruck gegeben, dass die übrigen Kulturstaaten die Notwendigkeit des Zusammenschlusses gegen die Arbeit der Kommunistischen Internationale erkennen und sich diesem Abkommen anschliessen würden. Diese Hoffnung wurde nicht enttäuscht. Während schon bald nach Abschluss des ursprünglichen Vertrages drei weitere Staaten beitraten, ist dieser Kreis heute erneut um sieben andere Staaten erweitert worden.

Die gewaltigen Ereignisse dieses Jahres lassen die Gründe, die für den Zusammenschluss in diesem Pakt seinerzeit massgebend gewesen sind, noch in einem ganz anderen Lichte erscheinen als ursprünglich vorauszusehen war. Erst in diesem Sommer sind der Welt die Augen darüber geöffnet worden, dass das bolschewistische Moskowitertum jederzeit entschlossen war, auch seine gesamten staatlichen Machtmittel für die Verfolgung seiner Ziele einzusetzen. Nur durch die unvergleichlichen Siege und das Heldentum der deutschen Wehrmacht und ihrer Verbündeten und Freunde im Norden und Süden ist es gelungen, solche Versuche Moskaus ein und für allemal zu vereiteln und die Rote Armee vernichtend zu schlagen. Damit ist der Macht des Kommunismus zweifellos ein Schlag versetzt worden, von dem er sich nicht mehr erholen wird.

Mit der Vernichtung der staatlichen Macht des Bolschewismus, dieser Tat von welthistorischer Bedeutung, bleibt es jedoch immer noch eine bedeutsame Aufgabe der im Antikominternpakt verbundenen Regierungen, dafür zu sorgen, dass auch die restlichen in der Welt noch vorhandenen Keimzellen des Bolschewismus endgültig beseitigt werden, so dass sie niemals wieder aufleben und eine Gefahr für die Kulturwelt werden können. Diese Aufgabe ist umso wichtiger, als heute in völliger Verkennung der auch für sie damit verbundenen Gefahren und aus purem Egoismus und Opportunismus die westlichen Demokratien mit dem Bolschewismus gemeinsame Sache gemacht haben und dadurch zum Helfershelfer der Kommunistischen Internationale geworden sind.

Mit dem heutigen Tage sind nunmehr der überwiegende Teil der europäischen und ostasiatischen Völker in diesem Pakt vereinigt. Damit ist eine weltweite Front von Staaten geschaffen, die die Gewähr für den Erfolg ihres gemeinsamen Kampfes die Zersetzung der Kulturvölker bietet. Ich bin sicher, die Ueberzeugung aller hier anwesenden Bevollmächtigten zum Ausdruck zu bringen, wenn ich sage, dass unsere Regierungen nicht eher ruhen werden, bis das Ziel der Ausrottung des Bolschewismus und der Beseitigung der Kommunistischen Internationale endgültig erreicht ist.

Oversættelse.

**Rigsudenrigsminister von Ribbentrops Afslutningstale ved Statsakten
i Berlin den 25. November 1941.**

Da Antikominternpagten afsluttedes for 5 Aar siden, stod Verden under Indtrykket af Den Kommunistiske Internationales Forsøg paa at erholde Fodfæste i andre Lande i Europa og Østasien, efter at den havde lidt sit endelige Nederlag i Tyskland og Italien. Kominterns Undermineringsarbejde havde baade i Spanien og Kina frembragt frygtelige Resultater. Pagten opstod dengang ud fra den klare Erkendelse, at kun en fælles Forsvarsfront af alle sunde Stater i Længden kunde standse den truende Verdensfare. Jeg gav derfor ved Pagtens Indgaaelse i Dag for fem Aar siden Udtryk for det Haab, at de øvrige Kulturstater vilde erkende Nødvendigheden af at slutte sig sammen mod Den Kommunistiske Internationales Arbejde og tiltræde denne Overenskomst. Dette Haab blev ikke beskæmmet. Medens den oprindelige Pagt allerede snart efter at være blevet afsluttet blev tiltraadt af yderligere tre Stater, er denne Kreds i Dag paany blevet udvidet med syv andre Stater.

Dette Aars vældige Begivenheder lader ydermere de Grunde, som i sin Tid var bestemmende for Sammenslutningen om denne Pagt, fremtræde i et helt andet Lys, end det oprindeligt var til at forudse. Først i denne Sommer har Verden faaet Øjnene op for, at Moskva-bolchevismen stedse var besluttet paa ogsaa at indsætte alle sine statslige Magtmidler paa en Forfølgelse af sine Formaal. Kun gennem de uforlignelige Sejre, som den tyske Krigsmagt og dens Allierede og Venner i Nord og Syd har vundet, og ved sin og deres Heltedømme er det lykkedes een Gang for alle at forpurre saadanne Forsøg fra Moskvas Side og at slaa den Røde Armé med tilintetgørende Virkning. Dermed er der uden Tvivl tilføjet Kommunismens Magt et Slag, efter hvilket den ikke mere vil rejse sig.

Selv efter Tilintetgørelsen af Bolschevismens statslige Magt, selv efter denne Daad af verdenshistorisk Betydning, vedbliver det dog stadig at være en betydningsfuld Opgave for de ved Antikominternpagten forbundne Regeringer at drage Om-sorg for, at ogsaa de sidste Kimceller til Bolchevismen, der endnu findes i Verden, bliver endeligt fjernede, saaledes at de aldrig mere kan genoplives og blive en Fare for Kulturverdenen. Denne Opgave er saa meget vigtigere, som de vestlige Demokratier i Dag i fuldstændig Underkendelse af de ogsaa for dem selv dermed forbundne Farer og af ren og skær Egoisme og Opportunisme har gjort fælles Sag med Bolchevismen og derved er blevet Den Kommunistiske Internationales Haandlangere.

Fra og med i Dag er nu den overvejende Del af de europæiske og østasiatiske Folk forenede i denne Pagt. Dermed er der skabt en verdensomspændende Front af Stater, som borger for et heldigt Udfald af den fælles Kamp mod Kulturfolkernes Opløsning. Jeg er sikker paa, at jeg giver Udtryk for alle de her tilstedeværende Befuldmægtigedes Overbevisning, naar jeg siger, at vore Regeringer ikke vil hvile, før det endelige Maal er naaet: Udryddelsen af Bolchevismen og Udslettelsen af Den Kommunistiske Internationale.

Resumé af ledende Artikler i den københavnske Presse den 26. November 1941.

Samtlige københavnske Morgenblade bringer i Dag ledende Artikler om Danmarks Tiltrædelse af Antikominternpagten. »Politiken«s Leder fremhæver de i Slutningen af Regeringens Communiqué fremhævede Synspunkter og tilføjer, at de praktiske Forpligtelser, vi nu paatager os ved at tilslutte os Antikominternpagten, allerede er opfyldt her i Landet. Bladet skriver videre, at den i Begivenhedernes Hvirvel, Lande og Folk i disse Aar oplever, er det vanskeligt at følge Udviklingens Linier og erkende den Nødvendighedens Lov, vi er underkastede. Hidtil har vi kunnet bekæmpe Kommunismen gennem vore demokratiske Styreformer, vore sociale Institutioner og Landets Traditioner. Men med de store Brydninger i Verden har Kommunismens Opløsningshensigter faaet en mere truende og farlig Karakter. Den store Kommunistproces¹⁾ vidner om, at Krigen uden om os har givet Kommunismen videre Spillerum og større Dristighed her i Landet end tidligere. De Bestemmelser, der træffes, kan saaledes ikke bedømmes ud fra en normal Tids Forudsætninger. Endelig anser Bladet det for at have været afgørende for Regeringens Beslutning, at vor Stilling som ikke-krigsførende forbliver den samme som hidtil.

»Nationaltidende« fremhæver, at Danmarks Tiltræden sker med Tilslutning af den af Folket valgte Rigsdag og Regering og saaledes er forpligtende for den danske Stat. Denne Tiltræden kan i og for sig ikke overraske, da den danske Befolkning altid ud fra sit dybeste Væsen var anti-kommunistisk. »Danskerne har altid foragtet Kommunisten, naar de erklærede, at de lod en anden Stats og en fremmed os fjendtlig Ideologis Interesser gaa forud for Danmarks, deres Fædrelands. Hvor Kommunismen optraadte paa dansk og nordisk Grund, var vi altid dens uforsonlige Fjende ud fra vor Kærlighed til nordisk Kultur, nordiske Traditioner og vort Fædreland. I det danske Folks Holdning kan man ikke finde Skygge af Antydning af, at det ikke foragter og ikke vil bekæmpe enhver, som svigter Danmark, Norden og nordiske Traditioner.« »Som Skinnernes Staalbaand fører et Tog ad en Vej, som ikke kan fraviges, har dansk Politik ført til Tiltrædelse af Antikominternpagten«. Men vor Tiltræden betyder mere. ».... det er en selvfølgelig Konsekvens, at vi fra isoleret Kamp mod Kommunismen gaar over i en ideologisk Front mod den og stiller os sammen med en bestemt Statsgruppe i Kampen mod Kommunismen. Vor Stilling er og maa være en anden efter Undertegnelsen end før. Vi har nu — ført af vor Regering og med Godkendelse af Rigsdagens Partier — taget Plads som Stat i en bredere Front.«

¹⁾ Der sigtes til en Straffesag, som var blevet paadømt af Københavns Byret den 7. Juli 1941, og som fandt sin endelige Afgørelse ved Østre Landsrets Dom af 2. December 1941, efter at den var blevet procederet for Landsretten den 24. November. Sagen var rejst mod danske Medlemmer af en kommunistisk Organisation, der i aarevis havde arbejdet i Danmark og andre Lande, og hvis Hovedformaal var Sabotage, fortrinsvis ombord paa Skibe. Lederen af denne Organisation var en Mand ved Navn Ernst Wollweber, tidligere tysk kommunistisk Rigsdagsmand, der paa Tidspunktet for den danske Straffesags Gennemførelse sad fængslet i Sverige. Under Sagen var der rejst Tiltale mod ialt 20 Personer. Tiltalen gik bl. a. ud paa Ildspaaættelse paa det danske Skib »United States« samt paa Forberedelse af et Attentat paa det polske Skib »Batory«. Ved den endelige Dom blev 6 af de Tiltalte idømt Fængselsstraffe fra 1 Aar og 6 Maanedere til 16 Aar. Blandt de Dømte var den fhv. Formand for Søfyrbødernes Forbund, Richard Jensen, der fik 16 Aars Fængsel, og Sømand Kaj Gejl, der ligeledes fik Fængsel i 16 Aar.

I »*Berlingske Tidende*« hedder det, at om det danske Samfunds Stilling overfor Kommunisterne er der lige saa ringe Tvivl, som om disses Stilling overfor det danske Samfund. Derfor kom en Indskriden ved Loven af 22. August 1941, hvis Hensigt ganske givet blev billiget af et overvældende Flertal i det danske Folk. Den nu tagne Beslutning er Frugten af Overvejelser i de ansvarlige Krese, der repræsenterer Befolkningen, og Enigheden mellem disse Faktorer maa være Grundlaget for Vurderingen af det Skridt, der nu er foretaget. »Danmarks Stilling som ikke-krigsførende Magt er ikke ændret, men vort Lands Vilje til at modsætte sig vort Samfunds Undergravning gennem kommunistisk Kulturopløsning har faaet Udtryk paa en ny Maade«.

»*Social-Demokraten*« fastslaar, at »ad legal politisk Vej har Kommunismen som bekendt aldrig formaet at slaa Rod her i Landet. Danmark har med sit Folkestyre og sine frie Organisationer altid staaet fremmed og fjendtligt overfor Kommunismens Metoder og hele Væsen«. Moskva Internationalens underjordiske Virksomhed har imidlertid ogsaa, som Kommunistprocessen viser, »efterladt kraftige Spor i Landet«. Derefter nævnes Regeringserklæringen af 26. Juni og Kommunistloven, hvorpaa Bladet fastslaar, at det er en konsekvent Videreførelse af denne politiske Linie, at Danmark nu tiltræder Antikominternpagten. Sluttelig refereres kort Regeringserklæringens Synspunkter.

I »*Børsen*« omtales Antikominternpagtens Forhistorie, og der refereres, hvorledes Danmark allerede tidligere har truffet Foranstaltninger af politimæssig Karakter til Imødegaaelse af den hjemlige Kommunistfare. Man kunde spørge, om der da overhovedet var nogen Anledning for Danmark til at tiltræde selve Pagten, og yderligere kunde der under den herskende udenrigspolitiske Situation melde sig visse Betæneligheder. »Ganske vist kan der ikke rejses Tvivl om det danske Folks ideologiske Indstilling, men eet er, hvad man suverænt foretager sig indenfor sine egne Enemærker, et andet, hvad man gennem formelig Pagt i et krigende Europa forpligter sig til overfor en Række andre Stater«. Efter nøje Overvejelse af alle Forhold og Hensyn indenfor Regering og Rigsdag har man imidlertid ikke ment, at de anførte Betæneligheder var af en saadan Karakter, at de kunde hindre, at man tilslutter sig Pagten. »Børsen« understreger derefter de afsluttende Synspunkter i Regeringens Erklæring.

»*Kristeligt Dagblad*« omtaler de forskellige nye Deltagerlandes Stilling og understreger den officøse Udtalelse fra Berlin i Gaar, at »Tremagtpagten paa ingen Maade bliver aktuel ved Forlængelsen af Antikominternpagten. Tremagtpagten er bygget paa det aktivistiske Princip for en Nyordning i Europa og det fjerne Østen, mens Antikominternpagten og den dertil knyttede store Demonstration giver Udtryk for defensive Hensigter i Kampen mod Bolchevismen«. Endelig siges det, at for Danmarks Vedkommende ligger Sagen ganske klar efter den igaar udsendte Erklæring og Udenrigsministerens Tale. »Det er den defensive Opgave, der vedkommer os, og med Rette henviser Erik Scavenius til, at Pagtens Konsekvenser i denne Henseende allerede er taget gennem vor Lovgivning og vore praktiske Forholdsregler mod Kommunismen«.

»*Fædrelandet*« skriver, at Kommunistprocessen er et soleklart Bevis paa, at ogsaa den kommunistiske Fare lurede i Danmark, og taler derefter om det jødiske Element og dets Sammenspil med Kommunismen. Bladet slutter med at henvise til, at ca. 3000 danske Nationalsocialister i dette Øjeblik har besluttet paa Frivillighedens Basis at gøre en Kampindsats paa Østfronten. »Denne Konsekvens er videregaaende end den, den danske Regering har paataget sig ved at tiltræde Antikominternpagten. Alligevel er der al Grund til at hilse Udenrigsminister Scavenius' Beslutning med Tilfredshed«. Der ligger i Tilslutningen en saadan Indrømmelse, skønt meget »skiller de danske Nationalsocialister verdensanskueligt fra det nu siddende System« »at vi Nationalsocialister med Interesse vil afvente den videre Udvikling«.

Udenrigsministeriets Pressebureau, den 26. November 1941.

Rigsdagens Samarbejdsudvalgs Radioudtalelse af 28. November 1941.

(Offentliggjort i Pressen den 29. November 1941).

Sekretæren i Rigsdagens Samarbejdsudvalg, Folketingsmand Oluf Pedersen, fremsatte i Gaar i Radioavisens Middagsudsendelse følgende Udtalelse:

Foranlediget ved Rygter, udspreedt af ukyndige eller ondsindede Personer, ogsaa i udenlandsk Radio, ønsker jeg at meddele Offentligheden, at den Pagt mod Kommunismen, som er indgaaet af Danmarks Udenrigsminister efter Bemyndigelse af Hs. Maj. Kongen paa Regeringens Ansvar og med Tilslutning af Rigsdagen ved Samarbejdsudvalget, ikke indeholder andre Forpligtelser end dem, hvorefter der gennem Regeringens Erklæring er givet hel og fuld Besked, og at det fortsat er enhver dansksindet Borgers Pligt at følge Kongens Bud og at udvise Ro og Orden. Den, der handler herimod, fornægter det nationale Sammenhold og handler ilde mod vort Fædreland.

Bilag 21.**Telefontelegram til Udenrigsministeriet fra det kgl. Gesandtskab i Stockholm, modtaget den 1. December 1941 Kl. 18²⁵.**

Følgende fra London Dags Dato afsendte Telegram fra Grev Reventlow modtaget her 16⁴⁵ Dags Eftermiddag »Urgent please convey following to Minister for Foreign Affairs: Jeg beder om at maatte bringe nedenstaaende til den danske Regerings Kendskab.

Den danske Regerings Tiltrædelse af Antikominternpagten er efter min Overbevisning egnet til i høj Grad at skade Danmarks Anseelse i Storbritannien og til at udsætte det hævdvundne Forhold mellem Danmark og det britiske Rige for Fare. Ved i sin Tid at modtage Udnævnelse som Hans Majestæt Kongens Gesandt i London paatog jeg mig Pligt til i Overensstemmelse med Forudsætningerne for min Udnævnelse at virke for en Styrkelse af det varme Venskab mellem Danmark og Storbritannien. En værdig og effektiv Udøvelse af denne Embedspligt kan efter den danske Regerings Tiltrædelse af Antikominternpagten ikke forenes med en Fortsættelse af den nu bestaaende Tilstand, og jeg anser det derfor for nødvendigt at meddele, at jeg ikke kan modtage Ordre fra Udenrigsministeriet, men maa betragte mig som frit stillet til at forholde mig i Overensstemmelse med Forudsætningerne for min Ansættelse. Jeg vil i dyb undersaatlig Troskab overfor Hans Majestæt bestræbe mig for at opretholde et frit Danmarks diplomatiske Forbindelse med den britiske Regering og at varetage danske Interesser i det britiske Rige.

Jeg beder om, at Indholdet af dette Telegram uopholdelig maa blive forelagt Hans Majestæt Kongen. Please acknowledge receipt Reventlow Danish Minister.

Bekendtgørelse om Danmarks Tiltrædelse af Pagten mod den Kommunistiske Internationale af 25. November 1936 og 6. November 1937, hvis Gyldighed er forlænget ved Protokollen af 25. November 1941.

I Henhold til kgl. Resolution af 23. November 1941 har Danmark den 25. s. M. i Berlin tiltraadt Pagten mod den kommunistiske Internationale, saaledes som denne fremgaar af følgende Aktstykker:

Oversættelse¹⁾.

ABKOMMEN

gegen die Kommunistische Internationale.

Die Regierung des Deutschen Reiches
und
Die Kaiserlich Japanische Regierung

In der Erkenntnis, dass das Ziel der Kommunistischen Internationale, Komintern genannt, die Zersetzung und Vergewaltigung der bestehenden Staaten mit allen zu Gebote stehenden Mitteln ist,

In der Überzeugung, dass die Duldung einer Einmischung der Kommunistischen Internationale in die inneren Verhältnisse der Nationen nicht nur deren inneren Frieden und soziales Wohlbefinden gefährdet, sondern auch den Weltfrieden überhaupt bedroht,

Sind in dem Wunsche, gemeinsam zur Abwehr gegen die kommunistische Zersetzung zusammenzuarbeiten, in folgendem übereingekommen:

Artikel I.

Die Hohen Vertragschliessenden Staaten kommen überein, sich gegenseitig über die Tätigkeit der Kommunistischen Internationale zu unterrichten, über die notwendigen Abwehrmassnahmen zu beraten und diese in enger Zusammenarbeit durchzuführen.

Artikel II.

Die Hohen Vertragschliessenden Staaten werden dritte Staaten, deren innerer Friede durch die Zersetzungsar-

OVERENSKOMST

mod den Kommunistiske Internationale.

Det tyske Riges Regering
og
Den kejserlige japanske Regering

Er

i Erkendelsen af, at Maalet for den Kommunistiske Internationale, kaldet Komintern, er en Opløsning og Undertrykkelse af de bestaaende Stater med alle til Raadighed staaende Midler,

i Overbevisningen om, at en Tolering af den Kommunistiske Internationales Indblanding i Nationernes indre Forhold ikke blot bringer disses indre Fred og sociale Velfærd i Fare, men ogsaa truer Verdensfreden overhovedet.

og i Ønsket om i Fællesskab at samarbejde til Afværgelse af den kommunistiske Nedbrydning blevet enige om følgende:

Artikel I.

De høje kontraherende Stater er enige om gensidigt at underrette hinanden om den Kommunistiske Internationales Virksomhed, at raadslaa om de nødvendige Afværgeforanstaltninger og at gennemføre disse i snævert Samarbejde.

Artikel II.

De høje kontraherende Stater vil i Fællesskab indbyde Trediestater, hvis indre Fred trues af den Kommunistiske In-

¹⁾ De foreliggende Aktstykkers japanske og italienske Originaltekster udelades her.

beit der Kommunistischen Internationale bedroht wird, gemeinsam einladen, Abwehrmassnahmen im Geiste dieses Abkommens zu ergreifen oder an diesem Abkommen teilzunehmen.

Artikel III.

Für dieses Abkommen gelten sowohl der deutsche wie auch der japanische Text als Urschrift. Es tritt am Tage der Unterzeichnung in Kraft und gilt für die Dauer von fünf Jahren. Die Hohen Vertragsschliessenden Staaten werden sich rechtzeitig vor Ablauf dieser Frist über die weitere Gestaltung ihrer Zusammenarbeit verständigen.

Zu Urkund dessen haben die Unterzeichneten, von ihren getreffenden Regierungen gut und richtig bevollmächtigt, dieses Abkommen unterzeichnet und mit ihren Siegeln versehen.

So geschehen in zweifacher Ausfertigung zu Berlin, den 25ten November 1936, d. h. den 25ten November des 11ten Jahres der Showa-Periode.

Joachim von Ribbentrop,
Ausserordentlicher und
Bevollmächtigter Botschafter
des Deutschen Reiches.

Vicomte Kintomo Mushakoji,
Kaiserlich Japanischer
Ausserordentlicher und
Bevollmächtigter Botchafter.

ternationales Nedbrydningsarbejde, til at gribe til Afværgeforanstaltninger i denne Overenskomsts Aand eller at deltage i denne Overenskomst.

Artikel III.

For denne Overenskomst gælder saavel den tyske som den japanske Tekst som Original. Den træder i Kraft paa Undertegnelsesdagen og gælder i et Tidsrum af 5 Aar. De høje kontraherende Stater vil rettidigt før denne Fristes Udløb underrette hinanden om den videre Udformning af deres Samarbejde.

Til Bekræftelse heraf har de Under tegnede, rigtigt og behørigt befuldmægtiget af deres Regeringer, undertegnet denne Overenskomst og forsynet den med deres Segl.

Saaledes udfærdiget i to Eksemplarer i Berlin den 25. November 1936, d. v. s. den 25. November i det 11. Aar af Showa-Perioden.

Joachim von Ribbentrop,
Det tyske Riges
Overordentlige og
Befuldmægtigede Ambassadør.

Vicomte Kintomo Mushakoji,
Kejserlig japansk
Overordentlig og
Befuldmægtiget Ambassadør.

ZUSATZPROTOKOLL

zum Abkommen gegen die Kommunistische Internationale.

Anlässlich der heutigen Unterzeichnung des Abkommens gegen die Kommunistische Internationale sind die unterzeichneten Bevollmächtigten in folgendem übereingekommen:

- a) Die zuständigen Behörden der beiden Hohen Vertragschliessenden Staaten werden in bezug auf den Nachrichtenaustausch über die Tätigkeit der Kommunistischen Internationale sowie auf die Aufklärungs- und Abwehrmassnahmen gegen die Kommunistische Internationale in enger Weise zusammenarbeiten.
- b) Die zuständigen Behörden der beiden Hohen Vertragschliessenden Staaten werden im Rahmen der bestehenden Gesetze strenge Massnahmen gegen diejenigen ergreifen, die sich im Inland oder Ausland direkt oder indirekt im Dienste der Kommunistischen Internationale betätigen oder deren Zersetzungsarbeit Vorschub leisten.
- c) Um die in a) festgelegte Zusammenarbeit der zuständigen Behörden der beiden Hohen Vertragschliessenden Staaten zu erleichtern, wird eine ständige Kommission errichtet werden. In dieser Kommission werden die weiteren zur Bekämpfung der Zersetzungsarbeit der Kommunistischen Internationale notwendigen Abwehrmassnahmen erwogen und beraten.

Berlin, den 25ten November 1936, d. h. den 25ten November des 11ten Jahres der Showa-Periode.

Joachim von Ribbentrop,
Ausserordentlicher und
Bevollmächtigter Botschafter
des Deutschen Reiches.

Vicomte Kintomo Mushakoji,
Kaiserlich Japanischer
Ausserordentlicher und
Bevollmächtigter Botchafter.

TILLÆGSPROTOKOL

til Overenskomsten mod den Kommunistiske Internationale.

I Anledning af den i Dag stedfundne Undertegnelse af Overenskomsten mod den Kommunistiske Internationale er de undertegnede Befuldmægtigede blevet enige om følgende:

- a) De kompetente Myndigheder i de to høje kontraherende Stater vil opretholde et nært Samarbejde saavel med Hensyn til Udvekslingen af Efterretninger om den Kommunistiske Internationales Virksomhed som med Hensyn til Opklarings- og Afværgeforanstaltningerne mod den Kommunistiske Internationale.
- b) De kompetente Myndigheder i de to høje kontraherende Stater vil indenfor Rammerne af de gældende Love træffe strenge Forholdsregler mod dem, der i Ind- eller Udlandet direkte eller indirekte arbejder i den Kommunistiske Internationales Tjeneste eller yder dennes Nedbrydningsarbejde Støtte.
- c) For at lette det under a) fastsatte Samarbejde mellem de kompetente Myndigheder i de to høje kontraherende Stater vil der blive nedsat en permanent Kommission. I denne Kommission vil de yderligere til Bekæmpelse af den Kommunistiske Internationales Nedbrydningsarbejde nødvendige Afværgeforanstaltninger blive overvejet og drøftet.

Berlin, den 25. November 1936, d. v. s. den 25. November i det 11. Aar af Showa-Perioden.

Joachim von Ribbentrop,
Det tyske Riges
Overordentlige og
Befuldmægtigede Ambassadør.

Vicomte Kintomo Mushakoji,
Kejserlig japansk
Overordentlig og
Befuldmægtiget Ambassadør.

PROTOKOLL.

Die Regierung des Deutschen Reiches,
die Italienische Regierung und
die Kaiserlich Japanische Regierung

In der Erwägung, dass die Kommunistische Internationale ständig die zivilisierte Welt im Westen und im Osten weiter gefährdet, ihren Frieden und ihre Ordnung stört und vernichtet,

Überzeugt, dass nur eine enge Zusammenarbeit aller an der Aufrechterhaltung des Friedens und der Ordnung interessierten Staaten diese Gefahr vermindern und beseitigen kann,

In der Erwägung, dass Italien, das seit Beginn der Faschistischen Regierung diese Gefahr mit unbeugsamer Entschlossenheit bekämpfte und die Kommunistische Internationale in seinem Gebiet ausmerzte, entschieden hat, sich Seite an Seite mit Deutschland und Japan, die ihrerseits von dem gleichen Abwehrwillen gegen die Kommunistische Internationale beseelt sind, gegen den gemeinsamen Feind zu stellen,

Sind, in Übereinstimmung mit Artikel II des Abkommens gegen die Kommunistische Internationale, das am 25. November 1936 zu Berlin zwischen Deutschland und Japan abgeschlossen wurde, wie folgt übereingekommen:

Artikel I.

Italien tritt dem als Anlage im Wortlaut beigefügten Abkommen gegen die Kommunistische Internationale nebst Zusatzprotokoll, das am 25. November 1936 zwischen Deutschland und Japan abgeschlossen worden ist, bei.

Artikel II.

Die drei das vorliegende Protokoll unterzeichnenden Mächte kommen überein, dass Italien als ursprünglicher Unterzeichner des im vorhergehenden Artikel erwähnten Abkommens nebst Zusatzprotokoll gilt, wobei die Unterzeichnung des vorliegenden Protokolls gleichbedeutend ist mit der Unterzeichnung des Originaltextes des genannten Abkommens nebst Zusatzprotokoll.

PROTOKOL.

Det tyske Riges Regering,
Den italienske Regering og
Den kejserlige japanske Regering

Er

i Betragtning af, at den Kommunistiske Internationale ogsaa i Fremtiden betyder en vedvarende Fare for den civiliserede Verden i Vest og i Øst og forstyrrer og ødelægger dens Fred og Orden, overbevist om, at kun et snævert Samarbejde mellem alle i Fredens og Ordenens Opretholdelse interesserede Stater kan formindske og fjerne denne Fare,

i Betragtning af, at Italien, som siden det fascistiske Styres Begyndelse har bekæmpet denne Fare med ubøjligen Besluttsomhed og udryddet den Kommunistiske Internationale indenfor sit Omraade, har besluttet sig til at slutte op med den fælles Fjende Side om Side med Tyskland og Japan, som paa deres Side er besjælet af den samme Vilje til Modstand mod den Kommunistiske Internationale,

i Overensstemmelse med Artikel II i Overenskomsten mod den Kommunistiske Internationale, som den 25. November 1936 i Berlin blev afsluttet mellem Tyskland og Japan, blevet enige om følgende:

Artikel I.

Italien tiltræder den Overenskomst mod den Kommunistiske Internationale med Tillægsprotokol, som den 25. November 1936 er afsluttet mellem Tyskland og Japan, og hvis Ordlyd vedføjtes nærværende Protokol som Bilag.

Artikel II.

De tre Magter, der har underskrevet den foreliggende Protokol, er enige om, at Italien skal anses for oprindeligen Underskriver af den i forrige Artikel nævnte Overenskomst med Tillægsprotokol, idet Undertegnelsen af den nærværende Protokol er ensbetydende med Undertegnelse af Originalteksten til den nævnte Overenskomst med Tillægsprotokol.

Artikel III.

Das vorliegende Protokoll gilt als integrierender Teil des obenerwähnten Abkommens nebst Zusatzprotokoll.

Artikel IV.

Das vorliegende Protokoll ist in deutscher, italienischer und japanischer Sprache abgefasst, wobei jeder Text als Urschrift gilt. Es tritt am Tage der Unterzeichnung in Kraft.

Zu Urkund dessen haben die Unterzeichneten, von ihren betreffenden Regierungen gut und richtig bevollmächtigt, dieses Protokoll unterzeichnet und mit ihren Siegeln versehen.

So geschehen in dreifacher Ausfertigung zu Rom, den 6ten November 1937 — im XVIten Jahre der Faschistischen Ära, d. h. den 6ten November des 12ten Jahres der Showa-Periode.

Joachim von Ribbentrop.

Ciano.

M. Hotta.

Artikel III.

Nærværende Protokol gælder som integrerende Del af den ovennævnte Overenskomst med Tillægsprotokol.

Artikel IV.

Nærværende Protokol er affattet paa tysk, Italiensk og Japansk, idet hver Tekst gælder som Original. Den træder i Kraft paa Undertegnelsesdagen.

Til Bekræftelse heraf har de Undertegnede, rigtigt og behørigt befuldmægtiget af deres Regeringer, undertegnet denne Protokol og forsynet den med deres Segl.

Saaledes udfærdiget i tre Eksemplarer i Rom den 6. November 1937 — i det XVI. Aar af den fascistiske Æra, d. v. s. den 6. November i det 12. Aar af Showa-Perioden.

Joachim von Ribbentrop.

Ciano.

M. Hotta.

PROTOKOLL**zur Verlängerung der Gültigkeitsdauer des Abkommens gegen die Kommunistische Internationale.**

Die Regierung des Deutschen Reiches, die Königlich Italienische Regierung und die Kaiserlich Japanische Regierung sowie ferner die Königlich Ungarische Regierung, die Kaiserliche Regierung von Mandschukuo und die Spanische Regierung,

in der Erkenntnis, dass sich die von ihnen zur Abwehr der Tätigkeit der Kommunistischen Internationale getroffenen Vereinbarungen auf das beste bewährt haben,

sowie in der Überzeugung, dass die übereinstimmenden Interessen ihrer Länder auch weiterhin ihre enge Zusammenarbeit gegen den gemeinsamen Feind erfordern,

haben sich entschlossen, die Gültigkeitsdauer der genannten Vereinbarungen zu verlängern, und haben sich zu diesem Zwecke über folgende Bestimmungen geeinigt:

Artikel 1.

Der Pakt gegen die Kommunistische Internationale, der sich aus dem Abkommen und dem Zusatzprotokoll vom 25. November 1936 sowie dem Protokoll vom 6. November 1937 ergibt, und dem Ungarn durch das Protokoll vom 24. Februar 1939, Mandschukuo durch das Protokoll vom 24. Februar 1939 und Spanien durch das Protokoll vom 27. März 1939 beigetreten sind, wird um fünf Jahre, gerechnet vom 25. November 1941 an, verlängert.

Artikel 2.

Die Staaten, die auf Einladung durch die Regierung des Deutschen Reiches, die Königlich Italienische Regierung und die Kaiserlich Japanische Regierung als die ursprünglichen Unterzeichner des Paktes gegen die Kommunistische Internationale diesem Pakte beizutreten beabsichtigen, werden ihre Bei-

PROTOKOL**om Forlængelse af Gyldigheden af Overenskomsten mod den Kommunistiske Internationale.**

Det tyske Riges Regering, den Kongelige italienske Regering og den Kejserlige japanske Regering samt endvidere den Kongelige ungarske Regering, den Kejserlige Regering i Manchukuo og den spanske Regering,

Har

i Erkendelsen af, at de af dem truffne Aftaler til Afværgelse af den Kommunistiske Internationales Virksomhed paa bedste Maade har staaet deres Prøve,

samt i den Overbevisning, at deres Landes overensstemmende Interesser ogsaa fremdeles kræver deres nære Samarbejde mod den fælles Fjende,

besluttet sig til at forlænge Varigheden af de nævnte Overenskomsters Gyldighed og er i dette Øjemed blevet enige om følgende Bestemmelser:

Artikel 1.

Gyldigheden af Pagten mod den Kommunistiske Internationale, der fremgaar af Overenskomsten og Tillægsprotokollen af 25. November 1936 samt af Protokollen af 6. November 1937, og som er tiltraadt af Ungarn ved Protokollen af 24. Februar 1939, af Manchukuo ved Protokollen af 24. Februar 1939 og af Spanien ved Protokollen af 27. Marts 1939, forlænges i 5 Aar fra den 25. November 1941 at regne.

Artikel 2.

De Stater, der efter Indbydelse af det tyske Riges Regering, den Kongelige italienske Regering og den Kejserlige japanske Regering som de oprindelige Underskrivere af Pagten mod den Kommunistiske Internationale, agter at tiltræde denne Pakt, vil skriftligt overlevere deres Tiltrædelseserklæringer til det ty-

trittserklarungen an die Regierung des Deutschen Reiches schriftlich ibermitteln, welche ihrerseits die ibrigen vertragschliessenden Staaten von der Entgegennahme dieser Erklarungen in Kenntnis setzen wird. Der Beitritt tritt am Tage der Entgegennahme der Beitrittserklarung durch die Regierung des Deutschen Reiches in Kraft.

Artikel 3.

Das vorliegende Protokoll ist in deutscher, italienischer und japanischer Sprache abgefasst, wobei jeder Text als Urschrift gilt. Das Protokoll tritt mit dem Tage seiner Unterzeichnung in Kraft.

Die Hohen Vertragschliessenden Teile werden sich rechtzeitig vor Ablauf der im Artikel 1 vorgesehenen Frist von ffinf Jahren iber die weitere Gestaltung ihrer Zusammenarbeit verstandigen.

Zu Urkund dessen haben die Unterzeichneten, von ihren betreffenden Regierungen gut und richtig bevollmachtigt, dieses Protokoll unterzeichnet und mit ihren Siegeln versehen.

So geschehen in sechsfacher Ausfertigung zu Berlin, am 25. November 1941 — im XX. Jahre der Faschistischen era, d. h. am 25. Tage des 11. Monats des 16. Jahres der era Syowa.

von Ribbentrop.

Ciano.

Oshima.

Bardossy Laszlo.

Lu I Wen.

Ramon Serrano Suner.

ske Riges Regering, som paa sin Side vil underrette de vrige kontraherende Stater om disse Erklaringers Modtagelse. Tiltredelsen treder i Kraft paa Dagen for det tyske Riges Regerings Modtagelse af Tiltredelseserklarungen.

Artikel 3.

Nervarende Protokol er affattet paa Tysk, Italiensk og Japansk, idet hver Tekst galder som Original. Protokollen treder i Kraft paa Dagen for dens Undertegnelse.

De hoje kontraherende Parter vil rettidigt for Udlobet af den i Artikel 1 foreskrevne Frist af 5 Aar treffe Aftale om den videre Udformning af deres Samarbejde.

Til Bekraftelse heraf har de Undertegnede, rigtigt og behorigt befuldmagtiget af deres Regeringer, undertegnet denne Protokol og forsynet den med deres Segl.

Saaledes udferdiget i seks Eksemplarer i Berlin den 25. November 1941 — i det XX. Aar af den fascistiske era, d. v. s. den 25. Dag i den 11. Maaned i det 16. Aar af Syowa-Perioden.

von Ribbentrop.

Ciano.

Oshima.

Bardossy Laszlo.

Lu I Wen.

Ramon Serrano Suner.

**Danmarks Tiltrædelseserklæring, der den 25. November 1941 overleveredes
den tyske Rigsudenrigsminister, er saalydende:**

Oversættelse.

UDENRIGSMINISTERIET

Kopenhagen, p. t. Berlin,
den 25. November 1941.

UDENRIGSMINISTERIET

København, p. t. Berlin,
den 25. November 1941.

Euere Exzellenz,

Nachdem die Königlich Dänische Regierung von der Regierung des Deutschen Reiches, der Königlich Italienischen Regierung und der Kaiserlich Japanischen Regierung eingeladen worden ist, dem Abkommen gegen die Kommunistische Internationale beizutreten, erkläre ich hiermit den Beitritt Dänemarks zu diesem Abkommen, wie er durch das am 25. November 1941 in Berlin unterzeichnete Protokoll zwischen den vorerwähnten Regierungen sowie ferner der Königlich Ungarischen Regierung, der Kaiserlichen Regierung von Mandschukuo und der Spanischen Regierung verlängert worden ist.

Mit dem Ausdruck meiner ausgezeichneten Hochachtung.

Erik Scavenius.

An
Seine Exzellenz
Herrn Reichsaussenminister
Joachim von Ribbentrop.

Deres Excellence,

Efter at den Kongelige danske Regering af det Tyske Riges Regering, den Kongelige Italienske Regering og den Kejserlige Japanske Regering er blevet indbudt til at tiltræde Overenskomsten mod den Kommunistiske Internationale, erklærer jeg hermed Danmarks Tiltrædelse af denne Overenskomst, saaledes som den er forlænget ved den i Berlin den 25. November 1941 undertegnede Protokol mellem de ovennævnte Regeringer samt den Kongelige Ungarske Regering, den Kejserlige Regering i Manchukuo og den Spanske Regering.

Med Udtryk for min mest udmærkede Højagtelse.

Erik Scavenius.

Hans Excellence
Hr. Rigsudenrigsminister
Joachim von Ribbentrop.

Hvilket herved bringes til almindelig Kudskab med Bemærkning, at Overenskomsten endvidere er tiltraadt af Bulgarien, Finland, Kina, Kroatien, Rumænien og Slovakiet, der ligeledes den 25. November 1941 har overleveret den tyske Rigsudenrigsminister deres Tiltrædelseserklæringer.

Udenrigsministeriet, den 29. Juni 1942.

Erik Scavenius.

25.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 8. JANUAR
1948 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD
TIL GRUNDLOVENS § 45.

13. Februar 1948.

Hr. fhv. Udenrigsminister Erik Scavenius.

I de over Ministermøderne førte Protokoller findes vedrørende Mødet den 29. November 1941 følgende Referat:

»Udenrigsministeren redegjorde for sin Rejse til Berlin i Anledning af Danmarks Tiltrædelse af Antikominternpagten.

Udenrigsministeren sluttede med at gøre den Opfattelse gældende, at det var nødvendigt, at Regeringen gjorde sig klart, at det kunde blive nødvendigt, hvis Udviklingen førte dertil, at Danmark maatte tilslutte sig Aksepagten.

Finansministeren og Forsvarsministeren tog Afstand herfra.«

Kommissionen tillader sig — Referatets Rigtighed forudsat — at anmode om Hr. Ministerens nærmere Redegørelse for de Motiver, der maatte have bevæget den daværende Udenrigsminister til at tage et saadant Standpunkt.

Holm

Eigil Olsen.

26.

Gentofte, den 19. Februar 1948.

Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

I Anledning af det i Skrivelse af 13. d. M. refererede Protokollat fra Ministermøde d. 29. Nov. 1941, hvilket ikke tidligere har været mig forelagt, skal jeg bemærke, at jeg ingen Erindring har om det refererede.

Det forekommer mig usandsynligt, at jeg paa det daværende Tidspunkt skulde have udtalt nogen Formodning om, at den tyske Regering skulde ønske at tvinge os til at tilslutte os Aksepagten, d.v.s. til Krigsdeltagelse. Ved Forhandlingerne forud for Danmarks Tiltræden af Antikominternpagten var det lykkedes at faa fastslaaet Danmarks Status som ikke krigsførende Stat (Punkt 4 af »de fire Punkter«). Under mit Ophold i Berlin udtalte Hitler udtrykkelig til mig, at Tyskland satte Pris paa, at Frivillige fra de forskellige europæiske Lande meldte sig til Deltagelse i Kampen mod Bolchevismen. Derimod ønskede han ikke Staternes Deltagelse som saadanne.

Det forekommer mig endvidere usandsynligt, hvis jeg skulde have fremsat en saa vidtgaaende Formodning, at ikke flere Kolleger end nævnt havde taget Afstand.

Erik Scavenius.

27.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 8. JANUAR
1948 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD
TIL GRUNDLOVENS § 45.

9. Februar 1948.

Til Udenrigsministeriet.

Kommissionen tillader sig at anmode om, at der snarest bejligt tilstilles denne de i Ministeriet foreliggende Akter vedrørende Danmarks Udtræden af Folkeforbundet Juli 1940.*)

Holm

Eigil Olsen.

*) De paagældende Akter er med Skrivelse af 14. Februar 1948 tilstillet Kommissionen, som ikke har fundet Anledning til at optrykke disse.

28.

ERIK SCAVENIUS

V. Voldgade 108, V.

København, den 21. Juli 1945.

*Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i Henhold
til Grundlovens § 45,
Rigsdagen.*

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 12. Juli 1945 tillader jeg mig hoslagt at fremsende Besvarelser af de deri nævnte Spørgsmaal, nemlig:

1. Arrestation af Sovjetlegationens Personale den 22. Juni 1942,
2. Den officielle Erklæring, der ledsagede Afbrydelsen af den diplomatiske Forbindelse med Sovjetunionen,

Disse Fremstillinger er ligesom de tidligere, hvad de faktiske Forhold angaar, baseret paa Udenrigsministeriets Akter eller Uddrag af samme.

Erik Scavenius.

1. *Hvem har Ansvaret for, at det danske Politi om Morgenen den 22. Juni 1941 trængte ind i Sovjetlegationens Bygning i København og arresterede Legationspersonalet, hvoraf i hvert Fald een blev anbragt i Vestre Fængsel?*

Blandt de tyske Krav om Foranstaltninger her i Landet ved den tysk-russiske Krigs Udbrud forlangtes ogsaa, at Sovjetunionens Gesandtskabshus og andre Lokalteter skulde afspærres og Telefonforbindelsen med Gesandtskabet afbrydes. Justitsministeriet drog Omsorg for disse Kravs Opfyldelse. Gesandtskabshuset blev sat under Bevogtning af civilklædte Betjente. Politiet kontrollerede, at ingen forlod Ejendommen, hvor Gesandtskabspersonalet holdtes konfineret indtil Afrejsen den 5. Juli. Den fungerende Chef for Gesandtskabet, Chargé d'Affaires a. i. Plakhine, fik dog Lejlighed til at aflægge Besøg i Udenrigsministeriet.

I Verbalnote af 22. Juni meddelte Udenrigsministeriet Chargé d'Affairen, at man af den tyske Regering var anmodet om at træffe Beskyttelsesforanstaltninger, og at man under disse Omstændigheder saa sig foranlediget til at anmode Gesandtskabets Medlemmer om indtil videre ikke at forlade Gesandtskabsejendommen. Hr. Plakhine, som straks havde protesteret imod de trufne Foranstaltninger, udtalte i Note af 24. Juni, at han — da han paa Udenrigsministeriet havde forstaaet, at den opstaaede Situation praktisk taget kunde betragtes som en Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse mellem de to Lande — ansaa Sovjetgesandtskabets Forbliven i Danmark for uhensigtsmæssig, hvorfor han anmodede om, at der med kortest mulige Frist blev givet Gesandtskabets Medlemmer Tilladelse til Udrejse til Sverige.

Udenrigsministeriet bestræbte sig for i videst mulige Omfang at vise Medlemmerne af Sovjetgesandtskabet alle de Hensyn, de som Diplomater havde Krav paa. Man kunde derfor med god Samvittighed den 29. Juni ved den svenske Regerings Formidling lade Udenrigskommissariatet i Moskva og den derværende danske Gesandt tilgaa følgende Meddelelse:

„I Anledning af, at Udenrigskommissariatet i Moskva over for derværende svenske Gesandtskab har beklaget sig over, at Sovjetgesandtskabet i København skal have været Genstand for Trakasserier fra dansk Side, bemærkes, at nævnte Gesandtskab vel er isoleret under dansk civil Politibeskyttelse i Gesandtskabshotellet paa Frydendalsvej, men at der paa alle Maader sørges for de saaledes isolerede Sovjetborgeres Velbefindende. I Gesandtskabshotellet befinder sig samtlige til Gesandtskabet og Handelsrepræsentationen hørende Embedsmænd, Medhjælpere og Tjenestefolk med Hustruer og Børn. Der sørges af den danske Stat for Forplejning af og andre Akkommodationer for alle disse Personer i Overensstemmelse med de Ønsker, som herom er fremsat af Chargé d’Affairen. Denne har paa Forespørgsel fra dansk Side erklæret, at han foretrækker, at hele Gesandtskabet og Handelsrepræsentationen med Familier forbliver boende i Gesandtskabshotellet, indtil Afrejse kan ske, fremfor at en Del indlogeres andetsteds. Han erklærer, at der er tilstrækkelig Husrum. Chargé d’Affairen har haft Samtaler med Udenrigsminister Scavenius og vil af denne blive modtaget, naar han ønsker. Der er tilbudt Gesandtskabet Lejlighed til under civil Politibeskyttelse at foretage Spadsereture i Københavns Omegn. Udenrigsministeriet har som Forbindelsesofficer til Gesandtskabet straks stillet en perfekt russisktalende Embedsmand til Raadighed. Denne er flere Gange daglig i Forbindelse med Gesandtskabet, og hans Opgave er i alle Enkeltheder, f. Eks. ogsaa i Spørgsmaal om de Paa-gældendes personlige Anliggender, at være dem behjælpelig. Det vil heraf forstaaes, at Talen om Trakasserier fra dansk Side savner ethvert Grundlag.“

Til den danske Gesandt i Moskva afsendtes den 24. Juni telegrafisk Instruktion af følgende Ordlyd:

„Da Udenrigsministeriet gaar ud fra, at Gesandtskabet under de nuværende Forhold ikke har praktisk Mulighed for at udøve sin Virksomhed, bedes De træffe Foranstaltninger til, at De selv og samtlige danske Medarbejdere med Familier hjemrejser snarest. Bedes endvidere søge draget Omsorg for, at Danske, som ønsker det, afrejser sammen med Gesandtskabet. Bekræft Modtagelsen og telegrafer Afrejsedag og Rejserute.“

Den 25. Juni blev Medlemmerne af det danske Gesandtskab i Moskva isoleret i Gesandtskabshuset, hvor det holdtes konfineret indtil Afrejsen fra Moskva den 5. Juli.

De Forhandlinger, der i de følgende Dage førtes med Sovjetunionen med den svenske Regering som Formidler og derefter med Tyrkiet, resulterede i, at Medlemmerne af det herværende Sovjetgesandtskab blev udvekslet med Medlemmerne af det danske Gesandtskab i Moskva. Udvekslingen fandt Sted over Tyrkiet den 17. Juli, og der blev fra dansk Side gjort alt for at lette de herværende Sovjetdiplomater Forholdene under Rejsen til Tyrkiet.

Under Besættelsen var det en politisk Nødvendighed for Danmark at afbryde den diplomatiske Forbindelse med de Stater, som Tyskland kom i Krig med, ligesom det efter Befrielsen har været en politisk Nødvendighed at bryde med de Stater, som de Allierede fremdeles er i Krig med.

18. Juli 1945.

Erik Scavenius.

29.

2. *Stod den samlede Regering bag den officielle Erklæring, der ledsagede Afbrydelsen af den diplomatiske Forbindelse med Sovjetunionen, hvori det bl. a. hed, at „Sovjetunionen altid havde været en Trusel mod de nordiske Landes Frihed og Selvstændighed“.*

Erklæringen af 26. Juni 1941 var tiltraadt af det samlede Ministerium, og Spørgsmaalet er saaledes at besvare med Ja.

Erklæringens Ordlyd var følgende:

„Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem Tyskland og Sovjetunionen, er det store Vaabenopgør i Europa indtraadt i en ny Fase, som maa paakalde vor Opmærksomhed i en ganske særlig Grad, thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst i en Kamp mod en Magt, som gennem en Aarrække har betydet en Trusel mod de nordiske Staters Velfærd og Trivsel.

At Frygten i Norden for Faren fra Øst ikke var ubegrundet, viste det Angreb, som Sovjetunionen i Slutningen af 1939 foretog paa Finland, hvis heltemodige Forsvar i en ulige Kamp fremkaldte en Bølge af Sympati for vore kæmpende Brødre i Nord. Det danske Folk bevæges af de samme Følelser nu, da Kampen er genoptaget efter Ruslands fornyede Angreb paa Finland, men denne Gang fører Finland ikke sin Kamp alene, men sammen med de europæiske Lande kæmper det under tysk Førerskab for at bevare en Samfundsordning i Overensstemmelse med europæisk Kultur. Der er en fælles europæisk Interesse i dette Opgør, hvis Resultat paa afgørende Maade vil kunne bidrage til at bevare Europas Lande for indre Samfundsopløsning.

Nu som tidligere deltager Danmark ikke i dette krigerske Opgør, men ud fra denne fælles europæiske Interesse kan Udviklingen ikke være ligegyldig for Danmark. Erkendelsen heraf har fundet Udtryk deri, at det danske Gesandtskab i Moskva er blevet kaldt tilbage, hvorefter Forbindelsen mellem Danmark og Sovjetunionen er afbrudt.“

Den ovenciterede Passus i Erklæringen skal altsaa lyde saaledes:

„En Magt, som gennem en Aarrække har betydet en Trusel mod de nordiske Staters Velfærd og Trivsel.“

Der peges herved ikke alene paa den daværende Situation, men paa den historiske Baggrund for de finsk-russiske Relationer.

Erklæringen er et Resultat af det tyske Pres for at opnaa en Tilkendegivelse, der viste Forstaaelse for den tyske Opfattelse af Krigen i Rusland som et fælles europæisk Anliggende. I Erklæringen betegnedes Danmarks Stilling som ikke-krigsførende, og naar det udtales, at Danmark ikke kunde være ligegyldig over for den store Kamp, begrundedes dette særlig ved den Fare for Norden, der laa i Finlands historiske Erfaringer. Denne Formulering, som jeg i øvrigt atter kunde benytte ved Danmarks Tiltrædelse af Antikominternpagten, var at foretrække for en direkte Tilslutning til den tyske Politik; den ligesom holdt Danmark inden for den nordiske Ramme og uden for de store Magters Politik.

21. Juli 1945.

Erik Scavenius.

30.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 8. JANUAR
1948 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD
TIL GRUNDLOVENS § 45.

11. Februar 1948.

Til Udenrigsministeriet.

Da det for Kommissionen er oplyst, at der af Udenrigsministeriet i sin Tid udarbejdedes forskellige Udkast til Regeringserklæringen af 26. Juni 1941, tillader Kommissionen sig at anmode om, at Kopi af disse Udkast tilstilles denne.

Holm

Eigil Olsen.

UDENRIGS MINISTERIET

København, den 5. Marts 1948.

18 Bilag.

*Til Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.*

I Skrivelse af 11. Februar 1948 har Kommissionen anmodet om at erholde tilstillet Kopi af de af Udenrigsministeriet i sin Tid udarbejdede Udkast til Regeringserklæringen af 26. Juni 1941.

Saaledes foranlediget fremsender Udenrigsministeriet hoslagt Afskrifter af nedennævnte paa Ministeriets Akter beroende Udkast til den omhandlede Erklæring:

- I. Oprindelig Skitse til Erklæringen.
- II. Udkast dateret 22. Juni 1941.
- III. Ændret Udkast af 22. Juni 1941.
- IV. Udkast af 22. Juni 1941 som godkendt af Udenrigsministeren om Formiddagen den 23. Juni 1941.
- V. Udkast af 23. Juni 1941 som godkendt paa Ministermøde den 23. Juni 1941 Kl. 12.
- VI. Udkast godkendt efter fornyet Overvejelse paa Ministermøde Kl. 3 den 23. Juni 1941.
- VII. Samme Udkast med Rettelser og tysk Forslag til Tilføjelse af 24. Juni 1941.
- VIII. Tysk Udkast af 25. Juni 1941.
- IX. Udkast med tysk Forslag til Tilføjelse af 25. Juni 1941.
- X. Udkast betegnet »Nyt Forslag II af 25. Juni 1941«.
- XI. Udkast betegnet »Eventuelt Kompromis«.

- XII. Udkast IX med Rettelser.
- XIII. Udkast IX med ny Tilføjelse.
- XIV. Udkast XII med samme Tilføjelse.
- XV. To den 26. Juni 1941 Formiddag daterede Forslag til Tilføjelse (Forslag I: Udenrigsministeren. Forslag II: Direktøren).
- XVI. Udkast af 26. Juni 1941.
- XVII. Udkast af 26. Juni 1941 med Rettelser.
- XVIII. Udkast af 26. Juni 1941 som accepteret af Minister v. Renthe-Fink den 26. Juni 1941 og som godkendt efter Møde i Nimandsudvalget og Ministeriet. Afgivet til Pressebureauet til Offentliggørelse den 26. Juni 1941 Kl. 21.50.

Gustav Rasmussen.

I.

AFSKRIFT

Oprindelig Skitse.

Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem Tyskland og Sovjetunionen, er det store Vaabenopgør indtraadt i en ny Fase, som her i Norden maa paakalde Opmærksomheden i en ganske særlig Grad; thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst for at hævde de i det europæiske Skæbnefællesskab forbundne Staters Interesser overfor en Magt, som altid har betydet en Trusel mod mindre europæiske Staters Velfærd og Trivsel, og hvis Samfundsteorier gennem en Aarrække har haft en nedbrydende Virkning indenfor de europæiske Kultursamfund.

I Norden har der altid hersket Frygt for Faren fra Øst, og at denne Frygt ikke var ubegrundet, viste det voldelige Overfald som Sovjetunionen i Slutningen af 1939 foretog paa den tapre finske Nation, hvis heltmodige Forsvar i en ulige Kamp vakte en Verdens Beundring og aldrig vil glemmes.

Frygten for Faren fra Øst gjaldt dog ikke blot den politiske Uafhængighed, men i Aarene efter Verdenskrigen tillige den indre Samfundsordning, der truedes af den fra Sovjet udgaaende kommunistiske Aandsretning. I Tyskland og enkelte andre europæiske Lande blev en Udvikling paa Basis af denne Aandsretning ved klog Forudseenhed bragt til Standsning, men i andre Lande trives den stadig og lever i Haabet om efter en for alle udmattende Kamp mellem de hidtil stridende Parter at høste Frugterne af de to sidste Decenniers systematiske Arbejde paa at underminere de vesteuropæiske Kulturstaters Samfundsbygning.

Ved dette historiske Vendepunkt, hvor Tyskland i Forening med Rumænien og det tapre Finland klart vender sig mod Øst til Kamp mod nordiske Landes historiske Modstander og mod Kommunismens samfundsødelæggende Kræfter, kan Danmark, hvis Rolle i dette store Spil maa forblive en Tilskuers, kun haabe paa een Udgang af Kampen, den nemlig, der finder Genklang hos alle ansvarsbevidste og samfundsbevarende Elementer i Folket. Denne Udgang, der vil bevare Europas Lande for indre Samfundsopløsning, vil tillige føre til, at store Omraader, der ved Vold er blevet skilt fra det europæiske Statssamfund, vil blive genforenet med dette i det nye europæiske Storrum, der aandeligt og materielt vil give Betingelser for de enkelte Landes Trivsel indenfor Fællesskabet, men under Bevarelse af hvert enkelts nationale Særpræg.

II.

AFSKRIFT

Udkast 22. Juni 1941.

Regeringen har den 23. Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem Tyskland og Sovjetunionen, og hvorunder Danmark selvsagt udadtil vil indtage en Holdning i Overensstemmelse med Landets traditionelle Politik, er det store Vaabenopgør indtraadt i en ny Fase, som her i Norden maa paakalde Opmærksomheden i en ganske særlig Grad; thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst for at hævde de i det europæiske Skæbnefællesskab forbundne Staters Interesser overfor en Magt, som gennem Tiderne har betydet en Trusel mod de nordiske Staters Velfærd og Trivsel, og hvis Samfundsteorier gennem en Aarrække har haft en nedbrydende Virkning indenfor de europæiske Kultursamfund.

At Frygten for Faren fra Øst ikke var ubegrundet, viste det Angreb, som Sovjetunionen i Slutningen af 1939 foretog paa Finland, hvis heltmodige Forsvar i en ulige Kamp her i Landet fremkaldte en Bølge af Sympati for vore kæmpende Brødre i Nord. Ogsaa under den nu paabegyndte Krig vil det danske Folk bevæges af de samme Følelser. Og Tysklands sejrrige Kamp mod den kommunistiske Fare vil finde Genklang hos alle ansvarsbevidste og samfundsbevarende Elementer i Folket. At der er en fælles europæisk Interesse i dette Opgør, hvis Resultat paa afgørende Maade vil kunne bidrage til at bevare Europas Lande for indre Samfundsopløsning, ligger klart for Dagen.

III.

AFSKRIFT

Udkast 22. Juni 1941.

Regeringen har den 23. Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem Tyskland og Sovjetunionen, i hvilken Danmark stadig ikke tager aktiv Del, er det store Vaabenopgør indtraadt i en ny Fase, som maa paakalde vor Opmærksomhed i en ganske særlig Grad. Thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst for at hævde de i det europæiske Skæbnefællesskab forenede Staters Interesser overfor en Magt, som gennem Tiderne har betydet en Trusel mod de nordiske Staters Velfærd og Trivsel, og hvis Samfundsteorier gennem en Aarrække har haft en nedbrydende Virkning indenfor de europæiske Kultursamfund.

At Frygten i Norden for Faren fra Øst ikke var ubegrundet, viste det Angreb, som Sovjetunionen i Slutningen af 1939 foretog paa Finland, hvis heltmodige Forsvar i en ulige Kamp her i Landet fremkaldte en Bølge af Sympati for vore kæmpende Brødre i Nord. Ogsaa nu, naar Finlands Hær, sammen med den sejrriige tyske Værnemagt, har optaget Kampen for at genvinde de tabte Landsdele og for at bevare en Samfundsorden i Overensstemmelse med europæisk Kultur, vil det danske Folk bevæges af de samme Følelser. At der er en fælles europæisk Interesse i dette Opgør, hvis Resultat paa afgørende Maade vil kunne bidrage til at bevare Europas Lande for indre Samfundsopløsning, ligger klart for Dagen.

IV.

AFSKRIFT

Udkast 22. Juni 1941.

Regeringen har den 23. Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem Tyskland og Sovjetunionen, er det store Vaabenopgør, i hvilket Danmark stadig ikke tager aktiv Del, indtraadt i en ny Fase, som maa paakalde vor Opmærksomhed i en ganske særlig Grad; thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst for at hævde de i det europæiske Skæbnefællesskab forenede Staters Interesser overfor en Magt, som gennem Tiderne har betydet en Trusel mod de nordiske Staters Velfærd og Trivsel, og hvis Samfundsteorier gennem en Aarrække har haft en nedbrydende Virkning indenfor de europæiske Kultursamfund.

Stk. 2 som i Udkast III.

V.

AFSKRIFT

Udkast 23. Juni 1941.

Regeringen har den 23. Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem Tyskland og Sovjetunionen, er det store Vaabenopgør, i hvilket Danmark stadig ikke tager aktiv Del, indtraadt i en ny Fase, som maa paakalde vor Opmærksomhed i en ganske særlig Grad; thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst for at hævde de europæiske Staters fælles Interesser overfor en Magt, som gennem en Aarrække har betydet en Trusel mod de nordiske Staters Velfærd og Trivsel.

Stk. 2 som i Udkast III.

VI.

AFSKRIFT

Regeringen har den Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem Tyskland og Sovjetunionen, er det store Vaabenopgør, i hvilket Danmark stadig ikke tager Del, indtraadt i en ny Fase, som maa paakalde vor Opmærksomhed i en ganske særlig Grad; thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst i en Kamp mod en Magt, som gennem en Aarrække har betydet en Trusel mod nordiske Staters Velfærd og Trivsel.

Stk. 2 som i Udkast III, dog er sidste Sætning affattet som følger: Der er en fælles europæisk Interesse i dette Opgør, hvis Resultat paa afgørende Maade vil kunne bidrage til at bevare Europas Lande for indre Samfundsopløsning.

VII.

AFSKRIFT

Regeringen har den Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem Tyskland og Sovjetunionen, er det store Vaabenopgør i Europa indtraadt i en ny Fase, som maa paakalde vor Opmærksomhed i en ganske særlig Grad; thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst i en Kamp mod en Magt, som gennem en Aarrække har betydet en Trusel mod nordiske Staters Velfærd og Trivsel.

Stk. 2 som i Udkast VI.

Tysk Tilføjelse af 24. Juni 1941:

Selvom Danmark nu som tidligere ikke deltager i dette krigeriske Opgør, saa anser den danske Regering udfra den europæiske Solidaritet det for paakrævet at yde Finland og Tyskland i Kampen mod Sovjetunionen enhver mulig Understøttelse, der lader sig forene med Ikke-Deltagelse i Krigen.

VIII.

AFSKRIFT

Regeringserklæring i Folketinget.

Ved den Krig mod Sovjetunionen*) er det store Vaabenopgør i Europa indtraadt i en ny Fase, som ogsaa er afgørende for vor Skæbne og Fremtid og maa paakalde vor Opmærksomhed i en ganske særlig Grad; thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst i en Kamp mod en Magt som gennem en Aarrække har betydet en alvorlig Trusel mod nordiske Staters Velfærd og Trivsel.

Stk. 2 som i Udkast VII, dog er Ordene »ikke var ubegrundet« ændret til: »var begrundet«.

Nu som tidligere deltager Danmark ikke i dette krigeriske Opgør, men staar moralsk paa Siden af dem, som forsvarer Europa mod Bolchevismen. For at give deres Bekendelse til den europæiske Solidaritet og deres europæiske Ansvarsfølelse et klart Udtryk, har den danske Regering, der allerede har tilbagekaldt den danske Legation fra Moskva, nu ogsaa besluttet sig til at afbryde deres Forbindelser til Sovjetunionen.**)

IX.

AFSKRIFT

Regeringen har den Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem Tyskland og Sovjetunionen, er det store Vaabenopgør i Europa (i hvilket Danmark stadig ikke tager Del) indtraadt i en ny Fase, som maa paakalde vor Opmærksomhed i en ganske særlig Grad; thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst i en Kamp mod en Magt, som gennem en Aarrække har betydet en Trusel mod nordiske Staters Velfærd og Trivsel.

*) Aftrykt efter Originalen. (jfr. nedenfor A Nr. 31).

**) Tredie Stykke er som det fremgaar af Nr. IX: »Tysk Forslag til Tilføjelse 25. Juni 1941:«

At Frygten i Norden for Faren fra Øst ikke var ubegrundet, viste det Angreb, som Sovjetunionen i Slutningen af 1939 foretog paa Finland, hvis heltemodige Forsvar i en ulige Kamp her i Landet fremkaldte en Bølge af Sympati for vore kæmpende Brødre i Nord. Ogsaa nu, naar Finlands Hær og den tyske Værnemagt har optaget Kampen for at genvinde de tabte Landsdele og for at bevare en Samfundsorden i Overensstemmelse med europæisk Kultur, vil det danske Folk bevæges af de samme Følelser. Der er en fælles europæisk Interesse i dette Opgør, hvis Resultat paa afgørende Maade vil kunne bidrage til at bevare Europas Lande for indre Samfundsopløsning.

Tysk Forslag til Tilføjelse 25. Juni 1941:

Nu som tidligere deltager Danmark ikke i dette krigeriske Opgør, men staar moralsk paa Siden af dem, som forsvarer Europa mod Bolchevismen. For at give deres Bekendelse til den europæiske Solidaritet og deres europæiske Ansvarsfølelse et klart Udtryk, har den danske Regering, der allerede har tilbagekaldt den danske Legation fra Moskva, nu ogsaa besluttet sig til at afbryde deres Forbindelser til Sovjetunionen.

X.

AFSKRIFT

Nyt Forslag II. (25. Juni 1941).

Regeringen har den Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem Tyskland og Sovjetunionen, er det store Vaabenopgør i Europa indtraadt i en ny Fase, som maa paakalde vor Opmærksomhed i en ganske særlig Grad; thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst i en Kamp mod en Magt, som gennem en Aarrække har betydet en Trusel mod nordiske Staters Velfærd og Trivsel.

At Frygten i Norden for Faren fra Øst ikke var ubegrundet, viste det Angreb, som Sovjetunionen i Slutningen af 1939 foretog paa Finland, hvis heltemodige Forsvar i en ulige Kamp her i Landet fremkaldte en Bølge af Sympati for vore kæmpende Brødre i Nord. Ogsaa nu, naar Finlands Hær og den tyske Værnemagt har optaget Kampen for at genvinde de tabte Landsdele og for at bevare en Samfundsorden i Overensstemmelse med europæisk Kultur, vil det danske Folk bevæges af de samme Følelser.

For Danmark som værende knyttet til det europæiske Interessesfællesskab vil Resultatet af dette krigeriske Opgør, i hvilket vort Land som tidligere ikke tager aktiv Del, være af indgribende Betydning, og det vil paa afgørende Maade kunne bidrage til at bevare de europæiske Lande for indre Samfundsopløsning.

XI.

AFSKRIFT

Eventuelt Kompromis.

Regeringen har den Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Stk. 1 som Stk. 1 i Udkast X.

At Frygten i Norden for Faren fra Øst ikke var ubegrundet, viste det Angreb, som Sovjetunionen i Slutningen af 1939 foretog paa Finland, hvis heltemodige Forsvar i en ulige Kamp her i Landet fremkaldte en Bølge af Sympati for vore kæmpende Brødre i Nord. Ogsaa nu, naar Finlands Hær og den tyske Værnemagt har optaget Kampen for at genvinde de tabte Landsdele og for at bevare en Samfundsorden i Overensstemmelse med europæisk Kultur, vil det danske Folk bevæges af de samme Følelser. Der er en fælles europæisk Interesse i dette Opgør, hvis Resultat

paa afgørende Maade vil kunne bidrage til at bevare Europas Lande for indre Samfundsopløsning.

Selvom Danmark stadig ikke tager aktiv Del i dette krigeriske Opgør, vil alle ansvarsbevidste Danske med (Sympati og) Forstaaelse omfatte den mægtige Opgave, som Tyskland — i Nord bistaaet af det tapre Finland — nu har taget op.

XII.

AFSKRIFT

Regeringen har den Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Stk. 1 som Stk. 1 i Udkast IX.

At Frygten i Norden for Faren fra Øst ikke var ubegrundet, viste det Angreb, som Sovjetunionen i Slutningen af 1939 foretog paa Finland, hvis heltemodige Forsvar i en ulige Kamp her i Landet fremkaldte en Bølge af Sympati for vore kæmpende Brødre i Nord. Ogsaa nu, naar Tyskland sammen med Finland og andre europæiske Stater har optaget Kampen for at bevare en Samfundsorden i Overensstemmelse med europæisk Kultur og for at genvinde de tabte Landsdele, vil det danske Folk bevæges af de samme Følelser. Der er en fælles europæisk Interesse i dette Opgør, hvis Resultat paa afgørende Maade vil kunne bidrage til at bevare Europas Lande for indre Samfundsopløsning.

Stk. 3 som i Udkast VIII.

XIII.

AFSKRIFT

Regeringen har den Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Stk. 1 som Stk. 1 i Udkast IX.

Stk. 2 som Stk. 2 i Udkast XII.

Danmark deltager stadig ikke i dette krigeriske Opgør, men staar moralsk sammen med dem, der forsvarer Europa mod Kommunismen. Den danske Regerings Erkendelse af, at Danmark omfattes af det europæiske Skæbnefællesskab, har fundet Udtryk deri, at det danske Gesandtskab i Moskva er blevet kaldt tilbage, hvorefter den diplomatiske Forbindelse mellem Danmark og Sovjetunionen er afbrudt.

XIV.

AFSKRIFT

Regeringen har den Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Stk. 1 som Stk. 1 i Udkast IX.

At Frygten i Norden for Faren fra Øst ikke var ubegrundet, viste det Angreb, som Sovjetunionen i Slutningen af 1939 foretog i Finland, hvis heltemodige Forsvar i en ulige Kamp her i Landet fremkaldte en Bølge af Sympati for vore kæmpende Brødre i Nord. Ogsaa nu, naar den tyske Værnemagt sammen med Finlands Hær og andre europæiske Stater har optaget Kampen for at bevare en Samfundsorden i Overensstemmelse med europæisk Kultur og for at genvinde de tabte Landsdele, vil det danske Folk bevæges af de samme Følelser. Der er en fælles europæisk Interesse i dette Opgør, hvis Resultat paa afgørende Maade vil kunne bidrage til at bevare Europas Lande for indre Samfundsopløsning.

Stk. 3 som Stk. 3 i Udkast XIII.

XV.

AFSKRIFT

Forslag til Tilføjelse til Regeringserklæringen:

I. Nu som tidligere deltager Danmark ikke i dette krigeriske Opgør, men den danske Regering, der allerede er gaaet ind i det europæiske Samarbejde, kan ikke være en ligegyldig Tilskuer til Udviklingen. Erkendelsen heraf har fundet Udtryk deri, at det danske Gesandtskab i Moskva er blevet kaldt tilbage, hvorefter Forbindelsen mellem Danmark og Sovjetunionen er afbrudt.

II. Danmark deltager stadig ikke i dette krigeriske Opgør, men staar moralsk sammen med dem, der forsværer Europa mod Bolchevismen. Den danske Regerings Erkendelse af, at Danmark omfattes af det europæiske Skæbnefællesskab, har fundet Udtryk deri, at det danske Gesandtskab i Moskva er blevet kaldt tilbage, hvorefter den diplomatiske Forbindelse mellem Danmark og Sovjetunionen er afbrudt.

XVI.

AFSKRIFT

Udkast 26. Juni 1941.

Regeringen har den Juni 1941 fremsat følgende Udtalelse:

Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem Tyskland og Sovjetunionen, er det store Vaabenopgør i Europa indtraadt i en ny Fase, som maa paakalde vor Opmærksomhed i en ganske særlig Grad; thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst i en Kamp mod en Magt, som gennem en Aarrække har betydet en Trusel mod nordiske Staters Velfærd og Trivsel.

At Frygten i Norden for Faren fra Øst ikke var ubegrundet, viste det Angreb, som Sovjetunionen i Slutningen af 1939 foretog paa Finland, hvis heltemodige Forsvar i en ulige Kamp her i Landet fremkaldte en Bølge af Sympati for vore kæmpende Brødre i Nord. Det danske Folk bevæges af de samme Følelser nu, da Kampen er genoptaget efter Ruslands fornyede Angreb paa Finland. Men denne Gang kæmper Finland ikke alene, men sammen med andre europæiske Lande under Tysklands Førerskab for at bevare en Samfundsorden i Overensstemmelse med europæisk Kultur. Der er en fælles europæisk Interesse i dette Opgør, hvis Resultat paa afgørende Maade vil kunne bidrage til at bevare Europas Lande for indre Samfundsopløsning.

Stk. 3 som Stk. 1 i Udkast XV.

XVII.

AFSKRIFT

Udkast 26. Juni 1941.

Regeringen har den 26. Juni fremsat følgende Udtalelse:

Stk. 1 som Stk. 1 i Udkast XVI.

Stk. 2 som Stk. 2 i Udkast XVI.

Nu som tidligere deltager Danmark ikke i dette krigeriske Opgør, men ud fra denne fælles europæiske Interesse kan Udviklingen ikke være ligegyldig for Danmark. Erkendelsen heraf har fundet Udtryk deri, at det danske Gesandtskab i Moskva er blevet kaldt tilbage, hvorefter Forbindelsen mellem Danmark og Sovjetunionen er afbrudt.

XVIII.

AFSKRIFT

Udkast 26. Juni 1941.

Regeringen har den 26. Juni fremsat følgende Udtalelse:

Ved den Krig, som nu er brudt ud mellem Tyskland og Sovjetunionen, er det store Vaabenopgør i Europa indtraadt i en ny Fase, som maa paakalde vor Opmærksomhed i en ganske særlig Grad; thi Tyskland har nu vendt sine Vaaben mod Øst i en Kamp mod en Magt, som gennem en Aarrække har betydet en Trusel mod nordiske Staters Velfærd og Trivsel.

At Frygten i Norden for Faren fra Øst ikke var ubegrundet, viste det Angreb, som Sovjetunionen i Slutningen af 1939 foretog paa Finland, hvis heltemodige Forsvar i en ulige Kamp her i Landet fremkaldte en Bølge af Sympati for vore kæmpende Brødre i Nord. Det danske Folk bevæges af de samme Følelser nu, da Kampen er genoptaget efter Ruslands fornyede Angreb paa Finland. Men denne Gang fører Finland ikke sin Kamp alene, men sammen med andre europæiske Lande kæmper det under Tysklands Førerskab for at bevare en Samfundsorden i Overensstemmelse med europæisk Kultur. Der er en fælles europæisk Interesse i dette Opgør, hvis Resultat paa afgørende Maade vil kunne bidrage til at bevare Europas Lande for indre Samfundsopløsning.

Stk. 3 som Stk. 3 i Udkast XVII.

31.

UDENRIGSMINISTERIET

*København, den 24. Marts 1948.*2° Bilag.

Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 11. Marts 1948, hvormed tilbagesendes den med Skrivelse herfra af 5. s. M. fulgte Afskrift af det under No. 8 som »Tysk Udkast af 25. Juni 1941« betegnede Aktstykke, følger hoslagt sidstnævnte Aktstykke til Gennemsyn.

Som det vil ses, er Afskriften, som hermed paany fremsendes, en Gengivelse af Originaludkastet, der er udfærdiget af det daværende tyske Gesandtskab i København.

Originaludkastet bedes efter endt Afbenyttelse tilbagesendt hertil.

P.M.V.

Dahl.

32.

9. *Redegørelse angaaende Forhandlinger og Beslutninger vedrørende Antikominternpagten.*

Naar Danmark tiltraadte Antikomintern-Pagten, skyldtes det en Opfordring hertil fra tysk Side, som blev fremsat under et saadant politisk Pres, at den ikke lod sig afvise. I det følgende skal gøres Rede for, hvorledes denne Sag udviklede sig i Løbet af den meget korte Tid, der levedes den danske Regering til Stillingtagen. Torsdag den 20. November Kl. 12 blev jeg gjort bekendt med Tysklands Ønske om at se Danmark blandt Pagtdeltagerne. Søndag den 23. November Kl. 17.30 afgav jeg den danske Regerings Svar til den tyske Gesandt. Tirsdag den 25. November fandt Undertegnelsen Sted i Berlin.

Torsdag den 20. November Kl. 12 søgte den tyske Gesandt mig for efter Ordre fra sin Regering at foretage en Sondering med Hensyn til, om Danmark maatte være villig til at tiltræde Antikomintern-Pagten. Gesandten afleverede Pagtens Ordlyd, idet han stærkt betonedede den tyske Regerings Ønske om, at den danske Regering stillede sig imødekommende. Han kunde paa den tyske Regerings Vegne forsikre, at Pagten kun gik ud paa Samarbejde med Hensyn til Afværgeforanstaltninger mod Kommunismen, og at den derudover ikke medførte nogen politisk eller anden Forpligtelse. Han henledte Opmærksomheden paa det ønskelige i, at Danmark traf sin Beslutning inden den 25. November, hvilken Dag Pagten udløb og skulde fornyes for en ny Gyldighedsperiode. Efter sit Besøg i Udenrigsministeriet sendte Gesandten mig Ordlyden af de Protokoller, hvorved Pagten i 1939 var blevet tiltraadt af Ungarn og Spanien.

Om Eftermiddagen afholdtes Ministermøde, hvor Stemningen hos det overvejende Flertal af Ministeriets Medlemmer var decideret mod Tiltrædelse. Derefter fandt der en Konference Sted mellem mig og den tyske Gesandt, overfor hvem jeg refererede de til Orde komne Betænkeligheder, der bl. a. gik ud paa Frygt for militære Repressalier fra Englands Side og Ængstelse for, at Tyskland efter Danmarks Tiltrædelse af Pagten skulde kunne kræve aktiv militær Indsats af Danmark.

Fredag den 21. November. Jeg modtog om Morgenens fra den tyske Gesandt et Brev af 20. November, hvori Gesandten i kategorisk Form gav Udtryk for, at den tyske Regering forventede, at Danmark vilde benytte Lejligheden til at tilslutte sig Pagten. Gesandten bekræftede i Brevet sin mundtlige Erklæring om, at Pagten ikke tilsigtede andet end Afværgeforanstaltninger mod Kommunismen og ikke indeholdt nogen politisk eller anden Forpligtelse. Han tilraadede den danske Regering i højst egen Interesse at efterkomme Tysklands Opfordring. Kort efter modtog jeg fra Gesandten et Brev af 21. November, hvori Gesandten efter Ordre meddelte, at hans Regering forventede den danske Regerings Svar allerede i Løbet af Dagen.

Der afholdtes denne Dag en Række Møder i Ministeriet og med Rigsdagens Samarbejdsudvalg — alt uden Fremgang. Modstanden mod Tiltrædelse var hos det overvejende Flertal af Ministeriets Medlemmer stadig meget stærk og tilsyneladende urokkelig. Der blev berammet Ministermøde til Kl. 10 og Statsraad til Kl. 11 den paafølgende Dag. Om Aftenen havde jeg en Drøftelse med den tyske Gesandt, der erklærede sig rede til i et Brev at forsikre, at der kun tænktes paa Samarbejde paa det politimæssige Omraade, og at dette Samarbejde selvfølgelig ikke for Danmark vilde medføre Pligter udenfor Landets Grænser, samt at Samarbejdet paa Grundlag af Pagten i Praksis ikke vilde betyde nogen

principiel Ændring i Forhold til, hvad der allerede fandt Sted. Der udarbejdedes Udkast til et saadant Brev. Udkastet blev af Gesandten i Princippet accepteret med Forbehold af Godkendelse i Berlin samt af eventuelle redaktionelle Ændringer.

Gesandten sendte samme Aften Statsminister Stauning et Brev, hvori han i meget indtrængende Vendinger advarede mod et negativt Svar.

Lørdag den 22. November Kl. 8 telefonerede den tyske Gesandt til Udenrigsministeriets Direktør og bad om Besked om Stillingen umiddelbart efter Ministermødet Kl. 10, da han, saafremt det maatte tendere i negativ Retning, ønskede personlig at gøre et sidste Forsøg direkte overfor Kongen.

Kl. 10.45 (efter Ministermødet) lod jeg Direktøren overbringe Gesandten en Meddelelse om, at der ikke var truffet nogen Beslutning, men at Drøftelserne vilde blive fortsat i Statsraadet, og at der derefter igen vilde blive Ministermøde.

Kl. 12 (efter Statsraadet) lod jeg Direktøren meddele den tyske Gesandt, at Statsministeren ikke havde opgivet at naa til et positivt Resultat, og at han arbejdede videre med Sagen, samt at denne ikke vilde komme til at strande paa Kongen. Gesandten udtrykte sin Glæde over Majestættens indsigtfulde Holdning og over Statsministerens Vilje til yderligere Anstrengelser.

Kl. 14 fortsattes Drøftelserne i Ministeriet. Der var stadig stærk Modstand hos Flertallet af Ministeriets Medlemmer. Man kom under dette Ministermøde ind paa Tanken om at nøjes med en Erklæring om Tilslutning til Principperne i Antikomintern-Pagten.

Kl. 15.30 blev den tyske Gesandt kaldt op i Udenrigsministeriet, hvor denne Tanke blev forelagt ham i Form af et Udkast af følgende Ordlyd:

„Den danske Regering slutter sig til de Principper, der er udtrykt i Antikominternpagten af 25. November 1936 og vil saaledes efterkomme den tyske Rigsregerings Indbydelse til at gribe til Afværgeforanstaltninger i Pagtens Aand. Den danske Regering har givet disse Synspunkter Udtryk i sin Erklæring af 26. Juni 1941. Den har siden handlet i Overensstemmelse dermed, og den vil vedblivende gøre dette.

Da Danmark i Overensstemmelse med Ordningen den 9. April 1940, saaledes som udtalt i Erklæringen af 26. Juni 1941, ikke deltager i det krigerske Opgør, mener den danske Regering ikke at kunne være Deltager i en Pagt, omfattende en Række krigsførende Stater.“

Gesandten fandt ikke en saadan Løsning tilfredsstillende. Han maatte afvise denne Udvej. Det var efter hans Formening givet, at den tyske Regering ikke kunde nøjes med Tilslutning til Principperne. I øvrigt var Tiden saa langt fremskreden, at det vilde være haabløst nu overfor Berlin at fremkomme med et Forslag, der baserede sig paa det citerede Udkast.

Man drøftede derefter med Gesandten Spørgsmaalet om visse Kauteler fra tysk Side. Man enedes om „fire Punkter“, der gik ud paa følgende:

1. Udover den Pligt til Samarbejde med Hensyn til Afværgeforanstaltninger mod Kommunismen, som udspringer af Pagten, medfører Tiltrædelsen af denne ingen politiske eller andre Forpligtelser for Danmark.

2. Ved Afværgeforanstaltninger forstaas der udelukkende Foranstaltninger paa det politimæssige Omraade.

3. Pagtens Tiltrædelse medfører for Danmark udelukkende Forpligtelser forsaa vidt angaar Danmarks eget Territorium.

4. Det i Pagten forudsete Samarbejde vil ikke omfatte Foranstaltninger, der maatte kunne ændre Danmarks Status som ikke-krigsførende Stat.

Gesandten telefonerede til det tyske Udenrigsministerium, der, efter hvad han meddelte, gik ind paa at acceptere, at „de fire Punkter“ blev fastlagt i en Brevveksling. Denne maatte dog ikke offentliggøres som saadan. Offentligt maatte Punkternes Indhold kun refereres.

Kl. 18 afsluttedes Møderne i Ministeriet og Samarbejdsudvalget med en Beslutning om, at Partierne skulde indkaldes til Partimøder Søndag Aften den 23. November

Kl. 21.30. Endvidere blev der ansat Ministermøde til Søndag Kl. 14 og Møde i Samarbejdsudvalget til Søndag Kl. 16. Den tyske Gesandt var meget bekymret over, at Forhandlingerne stadig ikke havde ført til noget Resultat.

Kl. 23 telefonerede Legationsraad Hensel fra det tyske Gesandtskab til Udenrigsministeriets Direktør for at sige fra Gesanden, at Rigsudenrigsminister von Ribbentrop havde beordret denne til Søndag Formiddag at gøre en Démarche overfor Statsministeren og Udenrigsministeren. Sagen kunde ikke betragtes alvorligt nok.

Søndag den 23. November. Kl. 3 (Nat) telefonerede den tyske Gesandt til Udenrigsministeriets Direktør for at henlede Opmærksomheden paa Ønskeligheden af, at de øvrige Medlemmer af Kabinettet samt Medlemmerne af Samarbejdsudvalget var rede til at træde sammen til Møde kort efter Samtalen med Statsministeren og Udenrigsministeren.

Kl. 10 blev Gesanden i Udenrigsministeriet modtaget af Statsministeren og mig. Tilstede ved denne Lejlighed var ogsaa den danske Gesandt i Berlin og Ministeriets Direktør. Den tyske Gesandt, hvis Fremtræden var præget af den dybeste Alvor, afleverede et Aide-Mémoire af 23. November, hvori gaves Udtryk for den tyske Regerings bestemte Forventning om, at den danske Regering vilde give et positivt Svar. Endvidere gjorde den tyske Regering i dette Aide-Mémoire opmærksom paa den Risiko, Danmark vilde løbe, saafremt det ved at afvise Tiltrædelse af Pagten lukkede sig ude fra det europæiske Samarbejde og dermed efter Rigsregeringens Opfattelse stillede sig i Bolchevikkernes og deres Venners Lejr. Til Slut udtaltes i Aide-Mémoire'et, at Rigsregeringen regnede med, at den danske Regering vilde give sit Svar endnu i Løbet af Søndag Eftermiddag.

Den tyske Gesandt henviste til „de fire Punkter“, som var blevet accepteret Dagen i Forvejen, og gjorde gældende, at Frygten for, at Danmarks Tiltræden vilde medføre militære Repressalier fra engelsk Side, var ganske ubegrundet, ligesom det var udelukket, at Tiltrædelsen vilde faa den Konsekvens, at Danmark af Tyskland blev inddraget i Krigen. Hertil føjede Gesanden nogle uforbeholdne Bemærkninger om, at det ikke kunde overlades til de parlamentariske Organer at træffe Afgørelse om at tiltræde eller ej, og at Konsekvenserne af et Afslag vilde blive, at Tyskland ikke længere vilde føle sig bundet af Løfterne af 9. April 1940.

I Tilslutning til den i Aide-Mémoire'et udtalte Forventning om Afgørelse i Eftermiddagens Løb meddelte den tyske Gesandt, at det forventedes, at Udenrigsministeren Mandag Aften den 24. November vilde indtræffe i Berlin for at deltage i den Statsakt, hvorved Pagtens Forlængelse, respektive Tiltrædelse skulde finde Sted.

Om Forløbet af dette vigtige Møde mellem Statsminister Stauning, mig og den tyske Gesandt, Hr. von Renthe-Fink, nedskrev Udenrigsministeriets Direktør umiddelbart efter et Referat af 23. November 1941.

Kl. 14 afholdtes Ministermøde, hvor Statsministeren og jeg refererede den tyske Gesandts Henvendelse. Det ovennævnte Referat blev oplæst paa Mødet. Afskrift af „de fire Punkter“ blev omdelt med Bemærkning, at den tyske Gesandt havde tiltraadt dem. Der var stadig overvejende Betænkeligheder hos Flertallet af Ministeriets Medlemmer. Kl. 14.30 afholdtes Møde i Samarbejdsudvalget. Paa dette Møde blev det klart, at to af de Ministre, der hidtil havde holdt igen, nu havde erkendt Nødvendigheden af, at Regeringen imødekom den tyske Regerings Ønske. Derefter Pause til gruppevis Overvejelse af Sagen.

Kl. 16.30 afholdtes samlet Møde mellem Ministrene og Medlemmerne af Samarbejdsudvalget. Som særlig tilkaldt deltog ogsaa Folketingsmand Krag i dette Møde. Landstingsmand Stensballe meddelte her som Talsmand for Samarbejdsudvalgets Medlemmer samt de Medlemmer af Ministeriet, der hidtil havde opretholdt Modstand mod Tiltrædelse, at alle disse nu var rede til at sætte deres Betænkeligheder til Side og stemme for Tiltrædelse. Fra konservativ Side fremhævedes paa Mødet, at Sagen var vedtaget af Regering og Rigsdag (ved dennes Samarbejdsudvalg). Man drøftede Formuleringen af et Pressecommuniqué, men naaede ikke til noget Resultat.

Kl. 17 blev Sagen af Statsministeren forelagt Kongen, hvorefter jeg Kl. 17.30 meddelte den tyske Gesandt, at Regeringen havde vedtaget, Rigsdagens Samarbejdsudvalg tiltraadt og Kongen bifaldet Danmarks Tiltrædelse af Pagten paa de aftalte Betingelser.

Den tyske Gesandts „Sondering“ havde nu ført til et positivt Resultat, og Kl. 17.45 Søndag den 23. November overbragte derefter den tyske Gesandt og den italienske

Gesandt — idet begge d'Herrer foruden hver for sig at optræde paa sit eget Lands Vegne tillige optraadte paa Japans Vegne — mig Signatarmagternes Indbydelse til den danske Regering til at tiltræde Pagten.

Kl. 18 samme Dag blev min Skrivelse af 23. November 1941 angaaende „de fire Punkter“, affattet i Overensstemmelse med den Ordlyd, der var aftalt med den tyske Gesandt, overrakt denne. Samtidig aftaltes med Gesandten Ordlyden af hans Svarskrivelse af samme Dato. Denne Svarskrivelse blev samme Aften oversendt til Udenrigsministeriet.

Om Eftermiddagen Søndag den 23. November drøftedes i Udenrigsministeriet mellem den tyske Gesandt, den danske Gesandt i Berlin og Udenrigsministeriets Direktør Ordlyden af det Pressecommuniqué, der i Sagens Anledning skulde udsendes. Mod et fra dansk Side forelagt Udkast til et saadant Communiqué, der indeholdt „de fire Punkter“, om hvilke det sagdes, at der under de Forhandlinger, som havde fundet Sted mellem Danmark og Tyskland, var blevet tilvejebragt Klarhed over disse Punkter, havde den tyske Gesandt ingen reelle Indvendinger at fremføre. Han havde blot et Par rent formelle Bemærkninger at gøre, blandt andet gaaende ud paa, at „de fire Punkter“ ikke maatte nummereres i Pressemeddelelsen. Med Gesandten opnaaedes der saaledes let Enighed om det danske Udkast.

Jeg forelagde derefter dette Udkast paa et Møde mellem Ministeriets Medlemmer og Medlemmerne af Samarbejdsudvalget. Paa dette Møde opnaaedes ikke Enighed; det vedtoges, at Spørgsmaalet skulde drøftes videre i Ministermøde den følgende Dag.

M a n d a g d e n 24. N o v e m b e r afrejste jeg, ledsaget af Gesandten i Berlin, Minister O. C. Mohr, og Afdelingschef i Udenrigsministeriet Frants Hvass. Samtidig afrejste den tyske Gesandt. Umiddelbart inden Afrejsen erklærede sidstnævnte sig indforstaaet med, at Communiqué'et blev udsendt allerede Mandag Aften til Offentliggørelse Tirsdag Morgen den 25. November. Han kunde ganske tiltræde det danske Synspunkt, at det til Beroligelse af Folkestemningen, der efterhaanden var blevet noget ophidset, vilde være ønskeligt, at Offentligheden fik Meddelelse om Sagen snarest muligt.

Paa et Ministermøde, der paabegyndtes Kl. 14, godkendtes det med den tyske Gesandt aftalte Udkast til Pressecommuniqué. I Forvejen havde Udenrigsministeriets Direktør med Indforstaaelse af Legationsraad Hensel ved det tyske Gesandtskab ladet følgende Meddelelse udsende gennem Ritzaus Bureau:

„Ritzaus Bureau erfarer, at Udenrigsminister Scavenius Mandag Formiddag er afrejst til Berlin for Tirsdag at tilkendegive Danmarks Tiltræden af Antikomintern-Pagten. En officiel Meddelelse om Sagen forventes udsendt i Løbet af Mandag“.

Kl. 10.45 meddelte Legationsraad Hensel i en meget bestemt Form, at det tyske Udenrigsministerium ikke ønskede nogen Pressemeddelelse udsendt, forinden Aftale om Tidspunktet og om Ordlyden var truffet i Berlin mellem mig og det tyske Udenrigsministerium. Energiske Forestillinger fra Udenrigsministeriets Side under Paaberaabelse af den med den tyske Gesandt truffne Aftale og under Fremhæven af Nødvendigheden af, at Offentligheden fik Besked allerede Tirsdag Morgen, dels fordi Communiqué'et var stillet i Udsigt i den foreløbige Meddelelse, dels fordi det var uhyre vigtigt at berolige Stemningen i Landet, førte ikke til noget Resultat.

Statsminister Stauning var ivrig for, at Communiqué'et blev udsendt Mandag, og Hans Majestæt Kongen lod gennem Kabinetssekretæren give Udtryk for sin Interesse i Sagen. Fra Udenrigsministeriet førtes i Dagens Løb flere Telefonsamtaler med Gesandtskabet i Berlin, dog uden Resultat.

Kl. 23.15 telefonerede jeg fra Berlin for at meddele, at der var opstaaet visse Vanskeligheder, som var Genstand for øjeblikkelig Forhandling med Auswärtiges Amt. Disse Vanskeligheder skyldtes, at der var sket Misforstaaelser under de Samtaler, som havde fundet Sted mellem det tyske Gesandtskab i København og Auswärtiges Amt angaaende „de fire Punkter“. Vanskelighederne gjaldt følgende:

1. Henvisningen i Udkastet til de Forhandlinger, som havde fundet Sted mellem Danmark og Tyskland. Denne Henvisning maatte udgaa, da Tyskland ikke havde Beføjelse til paa egen Haand — uden de øvrige Signatarmagters Anerkendelse — at føre Forhandlinger med Danmark om Pagtens Forstaaelse.

2. Bemærkningen om, at der kun tænkes paa Foranstaltninger paa det politimæssige Omraade. En saadan Begrænsning var for snæver, idet der ogsaa kunde tænkes Foranstaltninger paa andre Omraader end det rent politimæssige.

Jeg stillede en yderligere Meddelelse i Udsigt, saasnt Forhandlingerne med det tyske Udenrigsministerium maatte være afsluttet. Kl. 1.40 Natten mellem Mandag og Tirsdag meddelte Afdelingschef Hvass fra Berlin, at der nu var opnaaet Enighed om en Ordlyd, der ikke indeholdt nogen Udvidelse af det i København aftalte, og at der under ingen Omstændigheder maatte ske Offentliggørelse i Danmark inden Afslutningen af den højtidelige Statsakt om Tirsdagen. Resultatet af disse Forhandlinger i Berlin var blevet, at Notevekslingen mellem den tyske Gesandt og mig af 23. November maatte annulleres, idet Tyskland af Hensyn til de øvrige Signatarmagter ikke paa egen Haand kunde give en formel Fortolkning af Pagtens Bestemmelser. Denne Noteveksling maatte afløses af en „Notits til Akterne“, hvori jeg gav Udtryk for, hvorledes den danske Regering opfattede Pagtens Bestemmelser. Endvidere skulde det af Notitsen fremgaa, at den tyske Gesandt havde erklæret, at min Fortolkning uden Tvivl var i Overensstemmelse med Pagtens Indhold, og at han, selvom han ikke var bemyndiget til paa de tre Staters Vegne at fortolke Indholdet, saaledes intet havde at tilføje. En saadan „Notits til Akterne“ blev redigeret under Forhandlingerne i Berlin Natten mellem Mandag den 24. og Tirsdag den 25. November og underskrevet af mig.

Tirsdag den 25. November. Kl. 10.50 meddelte Afdelingschef Hvass fra Berlin, at der med det tyske Udenrigsministerium var aftalt følgende Formulering af Pressecommuniquéets Slutning (i Stedet for Meddelelsen om „de fire Punkter“):

„Pagten gaar ud paa, at de kontraherende Stater gensidig vil underrette hverandre om den kommunistiske Internationales Virksomhed, raadføre sig med hverandre om de nødvendige Afværgelsesforanstaltninger til Modvirken af saadan Virksomhed samt gennemføre disse Foranstaltninger i snævert Samarbejde. Derudover indeholder Pagten ingen politiske eller andre Forpligtelser. Heller ikke berører den Danmarks Stilling som ikke-krigsførende Magt. Pagten befatter sig derimod paa den offentlige Sikkerheds Omraader med de kontraherende Parters Samvirken mod den kommunistiske Internationales Opløsningsarbejde. Pagten tilsigter en Sammenfatning og Koordination af de Afværgelsesforanstaltninger mod Kommunismen, som hver af de deltagende Stater skal foretage paa eget Territorium.“

Ved denne Formulering blev der taget Hensyn til de danske Ønsker, idet Meddelelsen, selvom „de fire Punkter“ ikke træder saa klart frem som i det ovenfor nævnte danske Udkast, dog indholdsmæssigt dækker disse Punkter.

Det saaledes ændrede Udkast blev Kl. 11.20 forelagt for Statsministeren, der tiltraadte, at der nu ikke var andet at gøre end at acceptere den foreliggende Ordlyd. Statsministeren fandt det af Vigtighed, at Meddelelsen blev offentliggjort i Aftenaviserne samme Dag, hvilket derefter skete, idet Statsakten i Berlin paa dette Tidspunkt var afsluttet.

Statsakten i Rigskanselliet i Berlin paabegyndtes Kl. 12.30. Efter at Mødet var aabnet af den tyske Udenrigsminister, blev Protokollen om Forlængelse af Pagtens Gyldighed mellem Tyskland, Italien, Japan, Ungarn, Mandschukuo og Spanien oplæst og undertegnet af Repræsentanter for disse Lande. Derefter afgaves Erklæringer af Repræsentanter for Italien, Japan, Ungarn, Mandschukuo og Spanien, hvorefter Pagten blev tiltraadt af Danmark samt af Bulgarien, Finland, Kroatien, Rumænien, Slovakiet og Kina (Nanking). Denne Tiltrædelse fuldbyrdes ved Overrækkelse af Noter fra de paagældende Landes Repræsentanter, stilet til den tyske Rigsudenrigsminister, samt ved Afgivelse af mundtlige Erklæringer fra disse Landes Repræsentanter, for Nankings Vedkommende dog ved Bekendtgørelse af et Telegram fra Regeringen.

Formuleringen af min mundtlige Erklæring var holdt tæt op ad Regeringserklæringen af 26. Juni 1941 og det aftalte Pressecommuniqué.

Jeg fik under mit Ophold i Berlin det Indtryk, at det var Hensynet til Finland, der havde bevirket, at man fra tysk Side havde lagt et saa stærkt Pres paa Danmark i denne Sag. Fra tysk Side havde man, saavidt jeg kunde skønne, ment at kunne lette Finland Tiltrædelse af Pagten derved, at ogsaa et andet nordisk Land bevægedes til at tiltræde.

Den 1. December indfandt den tyske Gesandt sig i Udenrigsministeriet og tilbageleverede mig min Note af 23. November om „de fire Punkter“. Samtidig tilbageleverede jeg Gesandten dennes Note, idet Gesandten endvidere fik overrakt et underskrevet Eksempplar paa Tysk af den i Berlin aftalte „Notits til Akterne“.

14. Juli 1945

Erik Scavenius.

33.

Abschrift.

Oversættelse.

Vernehmung

von Dr. Cecil v. Renthe-Fink.
(Antikominternpakt).

København, den 12. Juli 1946.

Aufzeichnung.

In der Besprechung mit Minister Mohr und Polizeiinspektor Kudsk am 9. Juli 1946 im Polizeigaard bin ich gebeten worden, zu folgenden Fragen Stellung zu nehmen:

1. Aus welchen Gründen wünschte die deutsche Regierung im Jahr 1941, dass Dänemark dem Antikominternpakt beitreten sollte?

2. Ist es richtig, dass die deutsche Annahme der dänischen Vorbehalte auf einem Missverständnis beruhte, das bei einem Telefongespräch zwischen dem Auswärtigen Amt in Berlin und der deutschen Gesandtschaft in Kopenhagen unterlaufen war, oder gab es andere Hintergründe?

3. Ist es richtig, dass Deutschland im Fall einer Ablehnung des Beitritts sich nicht an die Zusagen vom 9. April 1940 gebunden gehalten hätte, und war die deutsche Gesandtschaft ermächtigt, dem dänischen Außenministerium gegenüber eine dahingehende Erklärung abzugeben?

Ich beantworte die gestellten Fragen wie folgt:

zu 1) Es war vorauszusehen, dass die dänische Regierung sich nur unter starkem politischen Druck dazu entschliessen würde, dem Antikominternpakt beizutreten. Die Anwendung eines Druckes konnte nicht im deutschen Interesse liegen. Im Auswärtigen Amt hat man deshalb sehr geschwankt, ob Dänemark aufgefordert werden sollte, sich dem Pakt anzuschliessen. Soweit ich unterrichtet bin, haben zwei Gründe den Ausschlag gegeben: Der Wunsch, die grösstmögliche Zahl europäischer Staaten im Antikominternpakt zu vereinigen, um politisch eine weitgehende europäische Ge-

Afhøring

af Dr. Cecil v. Renthe-Fink.
(Antikominternpagten.)

København, den 12. Juli 1946.

Notat.

Under Samtalen med Minister Mohr og Politiinspektør Kudsk paa Politigaarden den 9. Juli 1946 er jeg blevet anmodet om at tage Stilling til følgende Spørgsmaal:

1. Af hvilke Grunde ønskede den tyske Regering i Aaret 1941, at Danmark skulde tiltræde Antikominternpagten?

2. Er det rigtigt, at den tyske Anerkendelse af de danske Forbehold beroede paa en Misforstaaelse, som var opstaaet ved en Telefonsamtale mellem det tyske Udenrigsministerium i Berlin og det tyske Gesandtskab i København, eller var Baggrunden en anden?

3. Er det rigtigt, at Tyskland i Tilfælde af Afslag paa Tiltræden af Pagten ikke vilde have følt sig bundet af Tilsagnene af 9. April 1940, og var det tyske Gesandtskab bemyndiget til over for det danske Udenrigsministerium at afgive en Erklæring i saa Henseende?

Jeg besvarer de stillede Spørgsmaal som følger:

ad 1) Det maatte forudses, at den danske Regering kun under stærkt politisk Tryk vilde beslutte sig til at tiltræde Antikominternpagten. Det kunde ikke være i tysk Interesse at øve Tryk. I det tyske Udenrigsministerium har man derfor været meget usikker med Hensyn til, om Danmark skulde opfordres til at tilslutte sig Pagten. Saa vidt jeg er underrettet, har to Grunde været afgørende: Ønsket om at forene det størst mulige Antal europæiske Stater i Antikominternpagten for politisk at opnaa en vidtgaaende europæisk Samling og Hensigten at lette Finlands Beslutning om Til-

schlossenheit zu erzielen, und die Absicht, Finnland den Entschluss zum Beitritt zu erleichtern. Bei den Erwägungen der Partei in Deutschland scheint der Gedanke mitgesprochen zu haben, dass eine Aufforderung Dänemarks zugleich eine Probe auf die Einstellung der Sammlungsregierung sein würde. Das wichtigste Motiv für die deutsche Entscheidung ist ohne Zweifel die Rücksicht auf Finnland gewesen. Die deutsche Regierung war in der damaligen Situation interessiert, Finnland durch seinen Beitritt zum Antikominternpakt politisch näher mit Deutschland zu verbinden. Die Verhandlungen mit Finnland hatten sich aber sehr schwierig angelassen. Insbesondere hatte sich gezeigt, dass die finnische Haltung nicht unerheblich durch die Frage beeinflusst wurde, ob Dänemark dem Pakt ebenfalls beitreten würde. So war es erklärlich, dass sich das deutsche Interesse an Finnland auch auf Dänemark übertrug.

Nachdem die deutsche Regierung die Einladung zum Beitritt an Dänemark gerichtet hatte, kam insofern ein neues Moment hinzu, als es von da ab auch eine Prestigefrage war, dass Dänemark dem Pakt beiträt. Reichsaussenminister v. Ribbentrop musste damit rechnen, dass ihm in der Partei eine dänische Ablehnung als Scheitern seiner Politik in Dänemark ausgelegt würde und Wasser auf die Mühle derjenigen Kräfte in Deutschland bedeutete, die eine Änderung des politischen Kurses in Dänemark erstrebten.

zu 2) Wie das telephonische Missverständnis entstanden ist, konnte nicht aufgeklärt werden. Folgender Sachverhalt steht fest: Wegen Kürze der Zeit hatte ich im Auswärtigen Amt telephonisch angefragt, welche Stellung gegenüber den dänischen Vorbehalten eingenommen werden sollte. Es gelang mir jedoch nicht, sofort eine Antwort zu erhalten, weil die Frage erst geprüft werden musste. Als Berlin einige Zeit später die Gesandtschaft anrief, konnte ich nicht erreicht werden. Die Mitteilung des Auswärtigen Amtes wurde daher von einem meiner Mitarbeiter aufgenommen. Aus dieser Mitteilung ging hervor, dass die Gesandtschaft ermächtigt war, der dänischen Regierung das deutsche Einverständnis mit den dänischen Vorbehalten zu erklären. Während aber mein Mitarbeiter meinte, eine endgültige Weisung empfangen zu haben, war nach der Darstellung, die das Auswärtige Amt später gab, nur eine vorläufige Mitteilung beabsichtigt gewesen.

Tatsache ist, dass der massgebende Jurist des Auswärtigen Amtes, Unterstaats-

træden. Ved Overvejelserne inden for Partiet i Tyskland synes den Tanke at have været medbestemmende, at en Opfordring til Danmark tillige skulde være en Prøve paa Samlingsregeringens Indstilling. Det vigtigste Motiv for den tyske Afgørelse har uden Tvivl været Hensynet til Finland. Som Situationen dengang laa, var den tyske Regering interesseret i politisk at knytte Finland nærmere til Tyskland gennem dets Tiltræden af Antikominternpagten. Forhandlingerne med Finland var imidlertid meget vanskelige i Starten. Det havde især vist sig, at Finlands Holdning i ikke ubetydelig Grad var paavirket af Spørgsmaalet om, hvorvidt Danmark ligeledes vilde tiltræde Pagten. Det var saaledes forstaaeligt, at den tyske Interesse for Finland ogsaa overførtes paa Danmark.

Efter at den tyske Regering havde sendt Danmark en Indbydelse til at tiltræde Pagten, kom der for saa vidt et nyt Moment til, som det nu ogsaa var et Prestigespørgsmaal, at Danmark tiltraadte Pagten. Rigsudenrigsminister v. Ribbentrop maatte regne med, at man i Partiet vilde udlægge et dansk Afslag som Bevis mod ham for, at hans Politik i Danmark var mislykkedes, og at dette vilde betyde Vand paa Møllen for de Kræfter i Tyskland, som tilstræbte en Ændring af den politiske Kurs i Danmark.

ad 2) Hvorledes den telefoniske Misforstaaelse er opstaaet, kunde ikke opklares. Følgende Kendsgerninger staa fast: Da Tiden var knap, havde jeg telefonisk forespurgt i det tyske Udenrigsministerium, hvilken Stilling der skulde indtages over for de danske Forbehold. Det lykkedes mig dog ikke straks at faa Svar herpaa, fordi Spørgsmaalet først maatte undersøges. Da Berlin senere telefonerede til Gesandtskabet, var jeg ikke til Stede. Meddelelsen fra det tyske Udenrigsministerium blev derfor modtaget af en af mine Medarbejdere. Det fremgik af denne Meddelelse, at Gesandtskabet var bemyndiget til at underrette den danske Regering om, at Tyskland var indforstaaet med de danske Forbehold. Medens min Medarbejder imidlertid mente at have modtaget en definitiv Besked, var den efter den Fremstilling, som det tyske Udenrigsministerium senere gav, kun ment som en foreløbig Meddelelse.

Det er en Kendsgerning, at den kompetente Jurist i det tyske Udenrigsministe-

sekretær Gaus, an der Abfassung der Mitteilung an die Gesandtschaft nicht beteiligt worden war, sodass seine Bedenken gegen die dänischen Vorbehalte unberücksichtigt blieben. Diese waren aber sehr ernster Natur, besagten sie doch, dass die dänischen Vorbehalte das ganze Vertragswerk gefährdeten oder jedenfalls dessen politische Bedeutung annullierten. Reichsaussenminister v. Ribbentrop wurde dadurch in heftige Erregung versetzt, die noch durch die Überzeugung gesteigert wurde, dass die dänischen Vorbehalte ebenso wie die anfängliche dänische Weigerung, dem Pakt beizutreten, feindlichen Einflüssen zuzuschreiben seien, die der Verwirklichung der deutschen Pläne noch in letzter Stunde Hindernisse in den Weg legen wollten.

Diese Entwicklung war mir unbekannt geblieben. Ich war daher sehr betroffen, als ich bei meiner Ankunft in Berlin eine ernste politische Spannung vorfand. Diese erreichte erst ihr Ende, als meine nächtlichen Verhandlungen mit dem dänischen Aussenminister zu einer befriedigenden Neufassung der dänischen Vorbehalte führten.

zu 3) Am Sonnabend Abend hatte ich nach meinem Besuch beim dänischen Aussenminister an das Auswärtige Amt berichtet, dass sich die dänische Regierung nicht in der Lage sähe, dem Antikominternpakt beizutreten. Ich blickte der weiteren Entwicklung mit grosser Sorge entgegen.

Zu meiner Überraschung wurde ich nach Mitternacht vom Reichsaussenminister persönlich in der Gesandtschaft angerufen. Er setzte mir eindringlich auseinander, dass die deutsche Regierung auf den Beitritt Dänemarks entscheidenden Wert legen müsste und nicht in der Lage sei, sich mit einer ablehnenden Antwort der dänischen Regierung abzufinden. Nachdem er unterstrichen hatte, dass die dänische Haltung nach seinen Informationen auf Mächtigkeiten der Gegner Deutschlands zurückginge, gab er mir den Auftrag, erneute Vorstellungen bei der dänischen Regierung zu erheben und keinen Zweifel über den Ernst der Situation zu lassen. Er fügte meiner Erinnerung nach fast wörtlich hinzu, wenn die Sammlungsregierung auf ihrer Ablehnung beharrte, so stellte sie sich damit in das Lager der Feinde Deutschlands und könnte sich dann nicht auf die Dänemark gegebenen Zusagen berufen. Als ich seine Frage, ob ich ihm zusichern könnte, dass die dänische Regierung auf Grund der erneuten Vorstellungen ihre ablehnende Haltung aufgeben würde, verneinte, ermächtigte

riem, Understatssekretær Gaus, ikke havde deltaget i Affattelsen af Meddelelsen til Gesandtskabet, saaledes at hans Betænkeligheder med Hensyn til de danske Forbehold blev ladet ude af Betragtning. Disse var imidlertid af meget alvorlig Karakter, idet de jo dog tilkendegav, at de danske Forbehold bragte hele Overenskomstkomplekset i Fare eller i hvert Fald annullerede dets politiske Betydning. Rigsudenrigsminister v. Ribbentrop geraadede herved i stor Ophidselse, som yderligere blev øget ved Overbevisningen om, at de danske Forbehold saa vel som den oprindelige danske Vægning ved at tiltræde Pagten skyldtes fjendtlig Indflydelse, der endnu i sidste Øjeblik vilde lægge Hindringer i Vejen for Virkeliggørelsen af de tyske Planer.

Denne Udvikling havde jeg ikke haft Kendskab til. Jeg var derfor meget overrasket, da jeg ved min Ankomst til Berlin forefandt en alvorlig politisk Spænding. Denne ophørte først, da mine natlige Forhandlinger med den danske Udenrigsminister førte til en tilfredsstillende ny Formulering af de danske Forbehold.

ad 3) Lørdag Aften havde jeg efter mit Besøg hos den danske Udenrigsminister indberettet til det tyske Udenrigsministerium, at den danske Regering ikke saa sig i Stand til at tiltræde Antikominternpagten. Jeg imødesaa den videre Udvikling med stor Bekymring.

Til min Overraskelse blev jeg efter Midnat i Gesandtskabet ringet op af Rigsudenrigsministeren personlig. Han forklarede mig indtrængende, at den tyske Regering maatte lægge afgørende Vægt paa Danmarks Tiltræden og ikke var i Stand til at affinde sig med et afvisende Svar fra den danske Regering. Efter at have understreget, at den danske Holdning ifølge de ham foreliggende Informationer hidrørte fra Intriger fra Tysklands Modstandere, gav han mig Ordre til at rette fornyet Henvendelse til den danske Regering og ikke lade nogen Tvivl om Situationens Alvor. Saa vidt jeg erindrer, tilføjede han omtrent ordret, at hvis Samlingsregeringen stod fast paa sit Afslag, stillede den sig dermed i Tysklands Fjenders Lejr og kunde da ikke paaberaabe sig de Danmark givne Tilsagn. Da jeg besvarede hans Spørgsmaal om, hvorvidt jeg kunde garantere ham, at den danske Regering efter den fornyede Henvendelse vilde opgive sin afvisende Holdning, benægtende, bemyndigede han mig til, saafremt det skulde blive nødvendigt, at gøre Brug af hans Erklæring over for den danske Regering.

er mich, falls es notwendig sein sollte, von seiner Erklärung der dänischen Regierung gegenüber Gebrauch zu machen.

Schlussbemerkung. Die Tage der Beitrittsverhandlungen gehören zu den kritischsten Momenten meiner Amtszeit in Kopenhagen. Aus späteren Bemerkungen des Reichsaussenministers habe ich entnommen, dass er damals entschlossen war, eine sofortige Umbildung der dänischen Regierung zu verlangen.

(gez.) **Renthe-Fink.**

Slutbemærkning. De Dage, da Forhandlingerne om Tiltræden af Pagten fandt Sted, hører til de mest kritiske Momenter i min Embedstid i København. Af Bemærkninger, som Rigsudenrigsministeren senere har fremsat, har jeg forstaaet, at han dengang var besluttet paa at forlange en øjeblikkelig Omdannelse af den danske Regering.

(sign.) **Renthe-Fink.**

Vernehmung

des früheren deutschen Gesandten und Reichsbevollmächtigten in Dänemark, Dr. Cecil v. Renthe-Fink, durch Polizeinspekteur Kudsk mit Beistand von Minister Mohr im Polizeipräsidium in Kopenhagen am 10. August 1946.

Zwecks Ergänzung seiner Beantwortung laut Aufzeichnung vom 12. Juli 1946 erscheint Herr v. Renthe-Fink und erklärt wie folgt:

zu 1 und 3. Sicherlich wurde der Beitritt Dänemarks und verschiedener europäischer Staaten zum Pakt gewünscht, um vor allem auf U. S. A. Eindruck zu machen, wobei noch zu bemerken ist, dass das Hauptinteresse an dem Beitritt Dänemarks wohl darin lag, Finnland sagen zu können, dass Dänemark dem Pakt beigetreten sei, um dadurch den Entschluss Finnlands zum Beitritt zu erleichtern.

zu 2. Nach Meinung Herrn v. Renthe-Finks war der Beitritt Dänemarks sicherlich für gewisse Kreise der massgebenden deutschen Stellen auch als eine Probe der Einstellung Dänemarks anzusehen, obwohl die Sammlungsregierung schon lange amtiert hatte.

zu 4. Auf die Frage, ob nach Ansicht Herrn v. Renthe-Finks ein Missverständnis in Bezug auf die deutsche Annahme der dänischen Vorbehalte vorgelegen hat, erklärt er, dies nicht genau wissen zu können, auch nicht, ob möglicherweise Unterstaatssekretär Gaus den Vorbehalten nicht hat zustimmen wollen, und deshalb Dänemark gegenüber erklärt worden ist, dass ein telefonisches Missverständnis vorgelegen hat. Jedenfalls sind der Deutschen Gesandtschaft in Dänemark bezw. Legationsrat Hensel, der das Gespräch entgegengenommen hat, wegen des Missverständnisses keine Vorwürfe gemacht worden. Herr v. Renthe-Fink nimmt an, Gaus sei erst zu einem späteren Zeitpunkt mit in die Sache einbezogen worden.

Afhøring

af den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede i Danmark, Dr. Cecil v. Renthe-Fink, foretaget af Politinspektør Kudsk med Bistand af Minister Mohr paa Politigaarden i København den 10. August 1946.

Med Henblik paa Supplering af Besvarelsen ifølge Notat af 12. Juli 1946 giver Hr. v. Renthe-Fink Møde og udtaler sig som følger:

ad 1 og 3. Uden Tvivl har man ønsket Danmarks og forskellige europæiske Staters Tiltræden af Pagten for især at gøre Indtryk paa U. S. A., i hvilken Forbindelse det desuden kan bemærkes, at Hovedinteressen i Danmarks Tiltræden vel laa i at kunne sige over for Finland, at Danmark havde tiltraadt Pagten, for derigennem at lette Finlands Beslutning om Tiltræden.

ad 2. Hr. v. Renthe-Fink mener, at Danmarks Tiltræden uden Tvivl ogsaa for visse betydende tyske Kredse blev betragtet som en Prøve paa Danmarks Indstilling, omend Samlingsregeringen allerede længe havde bestaaet.

ad 4. Paa Spørgsmaalet om, hvorvidt der efter Hr. v. Renthe-Finks Mening har foreligget en Misforstaaelse med Hensyn til den tyske Anerkendelse af de danske Forbehold, udtaler han, at han ikke kan vide dette med Sikkerhed, heller ikke, om Understaatssekretær Gaus muligvis ikke har villet tiltræde Forbeholdene, og det af den Grund er blevet udtalt over for Danmark, at der har foreligget en telefonisk Misforstaaelse. I hvert Fald er der hverken over for det tyske Gesandtskab i Danmark, resp. Legationsraad Hensel, der modtog Samtalen, blevet fremsat Bebrejdelser i Anledning af Misforstaaelsen. Hr. v. Renthe-Fink antager, at Gaus først paa et senere Tidspunkt er blevet inddraget i Sagen.

zu 5. Dass Herr. v. Renthe-Fink das Endresultat der Verhandlungen als für ihn befriedigend angibt, ist nur so zu verstehen, dass das Auswärtige Amt die Vorbehalte annahm, was er während der Verhandlungen bezweifelt hatte.

zu 6, 7 und 8. Es steht fest, dass Aussenminister v. Ribbentrop, als er Herrn v. Renthe-Fink in der Nacht etwa um 2 Uhr anrief, die Sache sehr ernst beurteilte. Der Beitritt Dänemarks war für v. Ribbentrop absolut notwendig, und sein Wunsch war offenbar auch, Herrn v. Renthe-Fink diesen Eindruck beizubringen. Wie er direkt sagte, wäre der Nicht-Beitritt Dänemarks so auszulegen, als hätte sich Dänemark auf die Seite des Feindes gestellt, und Dänemark könne sich dann nicht länger auf die Zusagen Deutschlands berufen. Aus dem Gespräch ging hervor, dass Herr. v. Renthe-Fink auf die dänische Regierung Druck ausüben sollte und wenn notwendig ermächtigt war, die Äusserung v. Ribbentrops — wenn auch nicht gerade schriftlich — weiterzugeben. Anlässlich einer Besprechung im dänischen Aussenministerium am Sonntag den 23. November mit Staatsminister Stauning, Aussenminister Scavenius, Minister Mohr und Direktor Svenningsen hat Herr v. Renthe-Fink die Stellungnahme v. Ribbentrops auseinandergesetzt und das Aide Memoire, Anlage 10 im Graubuch des Aussenministeriums den Antikominternpakt betreffend mitgebracht.

Wie Herr v. Renthe-Fink weiter erklärt, hat er im Aussenministerium auch gesagt, was in dem Aide Memoire nicht steht, dass sich Dänemark auf die Zusagen nicht berufen könne, wenn dem Pakt nicht beigetreten werde. Wem er dies gesagt hat, kann er sich nicht entsinnen, meint aber, diese Äusserung auf eine Frage oder Bemerkung gemacht zu haben. Er ist doch der bestimmten Meinung, diese Äusserung in Gegenwart von Aussenminister Scavenius gemacht zu haben.

Wie *Minister Mohr* danach erklärt, haben Staatsminister Stauning, Direktor Svenningsen und er die Sitzung zuerst verlassen und in seiner Gegenwart ist von den Zusagen nichts erwähnt worden. Durch Direktor Svenningsen ist ihm aber bekannt, dass sich v. Renthe-Fink, wie dies auch aus dem Referat Svenningsens im Graubuch hervorgeht, so geäußert hat. Es kann somit stimmen, dass die Äusserung Aussenminister Scavenius gegenüber gemacht worden ist, nachdem die 3 anderen Herren fortgegangen waren.

ad 5. Den Omstændighed, at Hr. v. Renthe-Fink betegner Slutresultatet af Forhandlingerne som værende tilfredsstillende for ham, er kun saaledes at forstaa, at det tyske Udenrigsministerium anerkendte Forbeholdene, hvilket han havde betvivlet under Forhandlingerne.

ad 6, 7 og 8. Det staar fast, at Udenrigsminister v. Ribbentrop bedømte Sagen meget alvorligt, da han telefonerede til Hr. v. Renthe-Fink ca. Kl. 2 om Natten. For v. Ribbentrop var Danmarks Tiltræden absolut nødvendig, og det var aabenbart ogsaa hans Ønske at bibringe Hr. v. Renthe-Fink dette Indtryk. Han sagde direkte, at hvis Danmark ikke tiltraadte Pagten, maatte det udlægges, som om Danmark havde stillet sig paa Fjendens Side, og Danmark vilde da ikke længere kunne paaberaabe sig de af Tyskland givne Tilsagn. Det fremgik af Samtalen, at Hr. v. Renthe-Fink skulde øve Tryk paa den danske Regering, og at han, hvis det blev nødvendigt, var bemyndiget til at videregive v. Ribbentrops Udtalelse — omend ikke netop skriftlig. Under et Møde i det danske Udenrigsministerium Søndag den 23. November med Statsminister Stauning, Udenrigsminister Scavenius, Minister Mohr og Direktør Svenningsen redegjorde Hr. v. Renthe-Fink for v. Ribbentrops Standpunkt og medbragte det i Udenrigsministeriets Graabog angaaende Antikominternpagten, Bilag 10, omtalte Aide Memoire.

Hr. v. Renthe-Fink forklarer endvidere, at han i Udenrigsministeriet ogsaa udtalte, hvilket ikke staar i nævnte Aide Memoire, at Danmark ikke kunde paaberaabe sig de givne Tilsagn, hvis man ikke tiltraadte Pagten. Til hvem han har sagt dette, kan han ikke erindre, men han mener, at denne Udtalelse fremkom som Svar paa et Spørgsmaal eller en Bemærkning. Han mener dog bestemt, at Udtalelsen blev fremsat i Udenrigsminister Scavenius' Nærværelse.

Minister Mohr udtaler herefter, at Statsminister Stauning, Direktør Svenningsen og han selv først forlod Mødet, og at Tilsagnene ikke blev nævnt, medens han var til Stede. Gennem Direktør Svenningsen har han imidlertid erfaret, at v. Renthe-Fink, som det ogsaa fremgaar af Svenningsens Referat i Graabogen, har udtalt sig saaledes. Det kan derfor godt passe, at Udtalelsen er blevet fremsat over for Udenrigsminister Scavenius, efter at de 3 andre Herrer var gaaet.

Auf die Frage, von welchen Zusagen eigentlich die Rede gewesen ist, erklärt Herr v. *Renthe-Fink*, natürlich von den Zusagen vom 9. April, und dies hat er auch Aussenminister Scavenius ausdrücklich gesagt.

Ergänzend fügt Herr v. *Renthe-Fink* hinzu, dass sich das Telephongespräch mit v. *Ribbentrop* so abspielte, dass ihn dieser zuerst fragte, ob sich die dänische Regierung nunmehr bereiterklären würde, dem Antikominternpakt beizutreten, worauf er antwortete, eine solche Zusage nicht geben zu können, weil sich die dänische Regierung wahrscheinlich auf die Zusagen vom 9. April berufen würde. Darauf hat ihm der Reichsaussenminister erklärt, dass sich die dänische Regierung natürlich in diesem Falle nicht auf die Zusagen vom 9. April berufen könnte, weil sie sich ins feindliche Lager gestellt hätte.

Herr v. *Renthe-Fink* wünscht schliesslich — gefragt — zu bemerken, dass die Ablehnung des Beitritts zum Pakt den Deutschen freie Hand liess. Wie er geschrieben hat auf Grund dessen, was er nachträglich durch v. *Ribbentrop* gehört hat, würde Deutschland vermeintlich zuerst eine Umbildung und zwar sofortige Umbildung der Regierung verlangt haben, um dadurch den Beitritt zum Pakt zu erreichen. Herr v. *Renthe-Fink* weiss aber nicht, an welche Personen von Seiten *Ribbentrops* in dieser Hinsicht gedacht worden ist.

(gez.) **Renthe-Fink.**

(sign.) **Henry Kudsk.**

Paa Spørgsmaalet om, hvilke Tilsagn der egentlig har været Tale om, svarer Hr. v. *Renthe-Fink*: naturligvis om Tilsagnene fra 9. April, og det har han ogsaa udtrykkeligt sagt til Udenrigsminister Scavenius.

Supplerende tilføjer Hr. v. *Renthe-Fink*, at Telefonsamtalen med v. *Ribbentrop* foregik paa den Maade, at sidstnævnte først spurgte ham, om den danske Regering nu vilde erklære sig rede til at tiltræde Antikominternpagten, hvortil han svarede, at han ikke kunde give et saadant Tilsagn, fordi den danske Regering sandsynligvis vilde paaberaabe sig de den 9. April givne Tilsagn. Derpaa erklærede Rigsudenrigsministeren, at den danske Regering naturligvis i dette Tilfælde ikke kunde paaberaabe sig Tilsagnene af 9. April, fordi den var gaaet over i den fjendtlige Lejr.

Forespurgt ønsker Hr. v. *Renthe-Fink* sluttelig at bemærke, at Afslaget paa Tiltræden af Pagten gav Tyskerne frie Hænder. Som han har skrevet paa Grundlag af, hvad han senere har erfaret gennem v. *Ribbentrop*, vilde Tyskland formentlig først og fremmest have forlangt en Omdannelse, endog en øjeblikkelig Omdannelse af Regeringen for derved at opnaa, at Pagten blev tiltraadt. Hr. v. *Renthe-Fink* ved dog ikke, hvilke Personer *Ribbentrop* har tænkt paa i saa Henseende.

(sign.) **Renthe-Fink.**

(sign.) **Henry Kudsk.**

F.

**Forhandlinger med Tyskland i Juli—August 1940 angaaende Afslutningen
af en Told- og Møntunion.**

34.

Graabog

UDENRIGSMINISTERIET

Fortroligt

—

FORHANDLINGERNE MED TYSKLAND
I JULI—AUGUST 1940

ANGAAENDE

SPØRGSMAALET OM AFSLUTTELSE AF
EN TOLD- OG MØNTUNION

INDHOLD :

	Side
Forhandlingerne med Tyskland i Juli-August 1940 angaaende Spørgsmaalet om Afsluttelse af en Told- og Møntunion	337
Bilag:	
1. Kort Referat af Ambassadør Ritters Udtalelser ved hans Besøg i Udenrigsministeriet den 30. Juli 1940	346
2. Foreløbigt Udkast til Memorandum, 30. Juli 1940	348
3. Memorandum, 1. August 1940	349
4. Memorandum overgivet Ambassadør Ritter den 31. Juli 1940 i København	350
5. Vertrag über den Abschluss einer Wirtschaftsgemeinschaft zwischen dem Deutschen Reich und dem Königreich Dänemark. Entwurf	351
6. Brev fra Trafikministeren til Udenrigsministeren, 4. August 1940	354
7. Brev fra Udenrigsministeren til Trafikministeren, 5. August 1940	355
8. Referat af Samtale mellem Hr. Ritter og Hr. Ludwig fra tysk Side og Direktør Sthyr og Afdelingschef Wassard fra dansk Side, Mandag den 5. August Kl. 10 i Auswärtiges Amt	357
9. Referat af Aabningsmødet Mandag den 5. August 1940 Kl. 17 i Bundesratssaal	360
10. Referat af Mødet i Reichswirtschaftsministerium Tirsdag den 6. August 1940 Kl. 17 til kursorisk Gennemgang af det tyske Overenskomstforslag	361
11. Referat af Mødet den 6. August 1940 hos Ministerialdirektor Wucher i Finansministeriet	365
12. Referat af Møde i Auswärtiges Amt hos Ambassadør Ritter Onsdag den 7. August Kl. 11	367
13. Referat af Møde hos Ambassadør Ritter den 15. August 1940 Kl. 17.30	369
14. Mødet den 16. August 1940 i det tyske Rigsfinansministerium	373
15. Referat af Møde i Reichswirtschaftsministerium angaaende Kursspørgsmaal Fredag den 16. August 1940 Kl. 16.30	374
16. Referat af Møde i Reichswirtschaftsministerium angaaende Prisspørgsmaal Fredag den 16. August 1940 Kl. 11.30	375
17. Referat af Møde hos Ambassadør Ritter Lørdag den 17. August Kl. 15.30	376
18. Fællesudtalelse fra den danske Forhandlingsdelegation	378
19. Referat af Møde hos Ambassadør Ritter Fredag den 23. August 1940 Kl. 16.30	379
20. Traktat eller Protokol vedrørende Afslutning af en økonomisk Union mellem Det tyske Rige og Kongeriget Danmark	381

Forhandlingerne med Tyskland i Juli—August 1940 angaaende Spørgsmaalet om Afsluttelse af en Told- og Møntunion.

Ved sin Overtagelse af Udenrigsministeriet den 8. Juli 1940 fremsatte Udenrigsminister Scavenius følgende af den samlede Regering godkendte Erklæring:

»Ved min Overtagelse af Udenrigsministeriet vil det findes naturligt, at jeg fremsætter nogle Bemærkninger om Danmarks Udenrigspolitik. Jeg vil herved drage en Parallel mellem Forholdene under Verdenskrigen og nu.

Det har været den lille Stats Opgave at føre en Politik, der holdt Landet udenfor de store Staters Kampe. Opgaven maatte nærmere forstaas saaledes, at Danmark under ingen Omstændigheder maatte komme i Strid med sin store Nabo mod Syd. Denne Politik har fundet Tysklands Forstaaelse og Støtte saavel under Verdenskrigen som under den nuværende Krig — med den Forskel, der følger af de forandrede Muligheder for Krigsførelsen.

Med denne Forskel taget i Betragtning kan man sammenstille Begivenhederne i August 1914 og i April iaar. I begge Tilfælde var det den tyske Politik Maal at holde Danmark udenfor Krigsbegivenhederne, idet Landet ved sin Beliggenhed dækker Østersø-Fronten i Forhold til England. Som Følge af de ændrede Vilkaar for Krigsførelsen maatte Opgaven denne Gang væsentlig tilfalde de tyske Land- og Luftstridskræfter, medens den under Verdenskrigen alene løstes af den tyske Flaade. Det maa bemærkes; at denne Omstændighed — de tyske Stridskræfters Tilstedeværelse i Landet selv, hvor friktionsløst den end lykkeligvis forløber — ganske naturligt har gjort Forstaaelsen sværere for det danske Folk. Under Verdenskrigen udelukkede den tyske Flaades Eksistens, at England kunde forsøge at forcere Adgangen til Østersøen og at skaffe Tyskland en 3. Kampfront. Herved bevaredes Danmarks Neutralitet, og dette vil altid blive erindret med Taknemlighed i Danmark.

Under den afsluttede Folkeforbundsperiode fastholdtes den danske Politik Linie. Danmark nægtede at deltage i Forbundets mod Tyskland rettede Politik.

Ved de store tyske Sejre, der har slaaet Verden med Forbavselse og Beundring, er en ny Tid oprundet i Europa, der vil medføre en Nyordning i politisk og økonomisk Henseende under Tysklands Førerskab. Det vil være Danmarks Opgave herunder at finde sin Plads i et nødvendigt og gensidigt aktivt Samarbejde med Stortyskland. Det danske Folk stoler paa, at det i den ny europæiske Ordning vil kunne bevare sin Selvstændighed, og det haaber at finde Forstaaelse for sin Egenart og for sin traditionelle fredelige, politiske og sociale Udvikling.

Denne Erklæring blev offentliggjort i Pressen. Men Udenrigsministeren fandt det tillige naturligt, at den ad sædvanlig officiel Vej blev bragt til den tyske Regerings Kundskab. Den danske Gesandt i Berlin blev derfor den 15. Juli instrueret om officielt at gøre den tyske Regering bekendt med Erklæringen. Det blev bestemt, at Udenrigsministeriets Direktør, Minister Mohr, skulde tage til Berlin for at ledsage Gesanden ved Erklæringens Overlevering til den tyske Regering. Dette var hovedsageligt ment som en Courtoisie uden andet praktisk Formaal end det, at Udenrigsministeren omgaaende kunde faa et mundtligt Referat af Udtalelser af Betydning, der ved Erklæringens Overlevering muligvis kunde falde fra tysk Side, idet man selvsagt fra dansk Side ønskede paa et saa tidligt Tidspunkt som muligt at faa nogen Klarhed over, hvilke Planer Tyskland maatte have med Hensyn til det fremtidige Samarbejde. Nogen Instruktion om andet og mere end dette

var ikke givet Direktøren. Ej heller var der givet ham Instruktion om at aflægge Besøg hos tyske Personligheder udover Besøget hos den tyske Udenrigsminister eller Statssekretær sammen med Gesandten ved Erklæringens Overlevering. Han havde dog inden Afrejsen for Udenrigsministeren nævnt, at det vilde være naturligt at benytte Lejligheden til at besøge de to højere Embedsmænd i det tyske Udenrigsministerium, som han kendte fra tidligere Tider, nemlig Ambassadør Ritter og Gesandt Grundherr. Imidlertid viste det sig, at Hr. Grundherr var fraværende paa Ferie, og Hr. Ritter var optaget den 17. og kunde først modtage ham næste Dags Formiddag.

Ved Besøget hos Statssekretæren (til hvem Erklæringen blev overleveret, da Udenrigsminister Ribbentrop ikke var i Berlin), faldt der ikke Udtalelser af særlig Betydning.

Under Samtalen med Ambassadør Ritter næste Formiddag stillede denne Spørgsmaalet, om den Erklæring, Kammerherre Zahle og Direktøren havde afleveret den foregaaende Dag, var at forstaa saaledes, at Danmark var rede til med Tyskland at drøfte (»besprechen«) det fremtidige økonomiske Samarbejde allerede inden en europæisk Fred og ikke først efter en saadan. Direktøren svarede, at han ikke havde drøftet det specielle Spørgsmaal om Tidspunktet med Udenrigsministeren, men at der efter alt foreliggende for ham ikke kunde være nogen Tvivl om Danmarks Villighed til en »Besprechung« før Fredsslutningen, da det selvsagt laa i Danmarks Interesse at blive taget med paa Raad, inden Tyskland lagde sig for fast paa bestemte Standpunkter. Hr. Ritter nævnede, at man fra tysk Side endnu ikke var helt beredt til Drøftelser, men det vilde næppe være længe, inden man var det, og han vilde arbejde paa, at det til sin Tid blev foreslaaet os at sende Repræsentanter til Berlin til en foreløbig Drøftelse af Problemerne.

Dette skete ikke, men allerede 30. Juli 1940 — knapt to Uger efter denne Samtale — ankom Ambassadør Ritter til København og forelagde mundtlig Udenrigsminister Scavenius Forslag om Danmarks Indtræden i »Wirtschaftsunion« med Tyskland, saaledes at der med »Wirtschaftsunion« mentes Told- og Møntunion. Enkeltheder i en saadan Union havde man fra tysk Side endnu ikke gjort sig helt klart, men man tænkte sig nærmest den belgisk-luxembourgiske Told- og Møntunion som Forbillede. Man vilde fra tysk Side paa enhver Maade respektere Danmarks Selvstændighed og ikke gøre denne Union mere omfattende, end økonomiske Hensyn gjorde det nødvendigt. Hvis den danske Regering i Princippet kunde erklære sig villig til en saadan Told- og Møntunion — og Svaret i saa Henseende vilde Ambassadør Ritter gerne kunne bringe med, naar han næste Dag rejste tilbage til Berlin — vilde man fra tysk Side foreslaa Forhandlinger i Berlin i nærmeste Fremtid for at naa til en kort »Rammeoverenskomst«. Forhandlingerne om en saadan »Rammeoverenskomst« kunde forhaabentlig tilendebringes i Løbet af 3—5 Dage. Derefter skulde i de næste 2—3 Maaneder følge Forhandlinger dels om de nødvendige Overgangsbestemmelser, dels om de Detailbestemmelser til Rammeoverenskomsten, ved hvilke de enkelte danske Erhvervsgrænes Trivsel skulde sikres. Først naar Overenskomsten om Detailbestemmelserne var afsluttet, vilde den danske Regering være endelig bunden. Det var fra tysk Side et meget stærkt Ønske, at Forhandlingerne om »Rammeoverenskomsten« skulde foregaa i dybeste Fortrolighed og ikke komme til Offentlighedens Kundskab, før denne Overenskomst var underskrevet.

Fremgangsmaaden med hurtig Afsluttelse af en Rammeoverenskomst og senere Afsluttelse af en endelig Aftale begrundede Hr. Ritter med den Betragtning, at den tyske Regering maatte anse det for uheldigt, at Sagen kom til Offentlighedens Kundskab, forinden det gennem Afsluttelse af en Rammeoverenskomst var blevet gjort klart, at de to Regeringer i Princippet var enige om den Tilnærmelse, der vilde ligge i en Told- og Møntaftale. Da den detaillerede Aftale selvsagt vilde kræve Medarbejde fra videre Kredse, kunde Forhandlingerne om denne ikke hemmeligholdes. Disse Forhandlinger ønskedes derfor først optagne, naar Rammeoverenskomsten forelaa.

Efter nogen Diskussion om de Problemer, Forslaget rejste, endte Udenrigsministeren med at sige, at han ikke kunde tage Stilling til Forslaget, men vilde forelægge det i et Ministermøde samme Dag og vilde bestræbe sig for at udvirke, at Regeringens Svar paa det principielle Spørgsmaal — hvad dette end blev — kunde foreligge allerede inden Ambassadørens Tilbagerejse til Berlin.

Samme Dags Eftermiddag Kl. 3½ forelagde Udenrigsministeren Sagen i Ministermøde paa Grundlag af vedlagte Referat af Formiddagens Samtale med Ambassadør Ritter (Bilag 1). Næste Dag (31. Juli) blev Sagen forelagt i »Nimandsudvalget« Kl. 9½, for Kongen Kl. 11 og paany i Ministermøde Kl. 12.

Paa dette Møde fremlagde Udenrigsministeren et Dagen forinden i Udenrigsministeriet udarbejdet foreløbigt Udkast til en Erklæring fra den danske Regering angaaende de Betingelser, paa hvilke man fra dansk Side var rede til at optage Drøftelser med Tyskland om Afsluttelse af den foreslaaede Overenskomst om en Told- og Møntunion. Ordlyden af Udkastet til Erklæringen vedlægges som Bilag 2.

De Beslutninger, som blev truffet ved de ovennævnte Drøftelser i Løbet af Formiddagen den 31. Juli, gik ud paa, at man fra dansk Side kunde afgive Erklæring til Ambassadør Ritter om, at den danske Regering i Princippet var villig til paa de i Erklæringsudkastet angivne Betingelser at optage Forhandlinger med Tyskland om Afsluttelse af en Overenskomst som foreslaet fra tysk Side.

Paa Ministermødet den 31. Juli blev det dog fremhævet,

1. at man forsaavidt angik Møntunion skulde opstille som Forudsætning for Forhandlingernes Optagelse, at Kronen blev eneste lovlige Betalingsmiddel her i Landet,
2. at man angaaende Møntspørgsmaalet iøvrigt skulde opstille som Forudsætning, at der aftaltes et fast Kursforhold mellem Mark og Krone i Overensstemmelse med Prisniveauet i de to Lande,
3. at man skulde undgaa at betegne Overenskomsten som en Mønt- og Toldunion, men finde en anden Betegnelse for Overenskomsten.

Det sidste Ønske faldt i Traad med den fra dansk Side opstillede Forudsætning om, at den danske Krone skulde være eneste Betalingsmiddel i Danmark, saaledes at der ikke blev Tale om at afslutte en Møntunion i egentlig Forstand.

Man endes endelig paa Ministermødet om, at man vilde give Ambassadør Ritter det endelige Svar med Hensyn til den danske Regerings Stilling, naar forskellige af Ressortministrene havde haft Lejlighed til en direkte Drøftelse med Ambassadøren efter en Frokost, som Udenrigsministeren skulde give for Ambassadøren samme Dag.

Til Stede ved den paagældende Drøftelse med Hr. Ritter var Statsminister Stauning, Udenrigsminister Scavenius, Finansminister Buhl, Trafikminister Gunnar Larsen og Nationalbankdirektør Bramsnæs. (Handelsminister Christmas Møller og Landbrugsminister Bording var indbudt, men var forhindrede.)

Paa Grundlag af denne Drøftelse og i Henhold til de tilstedeværende Ministres Bemyndigelse udarbejdede Udenrigsministeriet i Form af et Memorandum en Erklæring angaaende de Betingelser, paa hvilke den danske Regering var rede til at optage de omhandlede Forhandlinger med den tyske Regering.

Memorandum'et blev efter at være godkendt af Statsministeren og Finansministeren samme Aften overgivet Ambassadør Ritter, der godkendte Memorandum'et paa sin Regerings Vegne. Endvidere blev Memorandum'et den næste Formiddag den 1. August Kl. 11½ af Udenrigsministeren forelagt paa et samlet Ministermøde og godkendt af dette. Et Eksemplar af det omhandlede Memorandum i dansk og tysk Tekst vedlægges som Bilag 3 og 4.

Som det vil ses af Memorandum'et, ændrede man i Overensstemmelse med Ministermødets Ønske Betegnelsen af Overenskomsten fra »en Overenskomst om en Mønt- og Toldunion« til »en Overenskomst med Hensyn til Erhvervsfællesskab«.

I Memorandum'et siges det iøvrigt:

- 1) at den danske Regering i Princippet er rede til straks at optage Forhandlinger med den tyske Regering angaaende Afsluttelsen af en Overenskomst med Hensyn til Erhvervsfællesskab under Bibeholdelse af fuldkommen politisk Selvstændighed for Danmark,
- 2) at den danske Regering med Hensyn til Møntspørgsmaalet gaar ud fra, at den danske Krone bliver det eneste Betalingsmiddel i Omløb i Danmark,
- 3) at den danske Regering gaar ud fra, at der bliver aftalt et fast Forhold mellem Mark og Krone i Overensstemmelse med Prisniveauet i de to Lande.

Endvidere fastslaas det i Memorandum'et, at de kontraherende Parter allerede er enige om,

1. at man fra tysk Side ved Gennemførelsesbestemmelserne af den paagældende Aftale vil drage Omsorg for, at de forskellige Grene af det danske økonomiske Liv, herunder ogsaa det mindre Landbrug, ikke efter Krigen skal have daarligere Livsbetingelser end før Krigen,
2. at den danske Industri skal kunne opretholde sin Beskæftigelsesgrad, i hvilken Henseende Aftaler om Produktions- og Salgskontingenter o. lign. vil være at træffe,
3. at der ved Gennemførelsen af Aftalen tages det videst gaaende Hensyn til hver enkelt dansk Erhvervsgren,
4. at der skal skabes Mulighed for, at Danmark, der maa antages at faa sit Hovedafsætningsmarked i Tyskland, skal kunne benytte en passende Del af sine Indtægter ved Udførslen hertil til Indkøb i Tredieland,
5. at de af militære Grunde saalænge Krigen varer bestaaende Indskrænkninger i Danmarks Udførsel til Tredieland skal ophæves efter Krigen, samt endelig,
6. at der for at undgaa pludselige Ændringer i Situationen paa Kapitalmarkedet og Beskæftigelsen i Danmark skal træffes Overgangsbestemmelser, saaledes at den nødvendige Omstilling af den danske Økonomi kan finde Sted i Ro.

Hensigten med dette Memorandum var at sikre sig, at Forhandlingerne kun blev optaget paa den Betingelse, at der tilvejebragtes saadanne Kauteler, at dansk Erhvervsliv — navnlig Landbrug og Industri — kunde være tilstrækkeligt værnet og sikret under de økonomiske Forhold, der vilde opstaa i Europa, hvis de tyske Planer om et europæisk Storrum gennemførtes.

Inden Ambassadør Ritters Afrejse blev der truffet Aftale om, at en dansk Delegation snarest muligt skulde rejse til Berlin for at faa overleveret den tyske Regerings Forslag til Rammeoverenskomsten. Som Medlemmer af Delegationen udpegedes: Trafikminister Gunnar Larsen, Formand, Nationalbankdirektør Bramsnæs, Generaldirektør Korst, Direktør Sthyr, Afdelingschef Wassard og Kontorchef Sveinbjørnsson.

Delegationens første Rejse til Berlin fra 4. til 8. August 1940.

I Overensstemmelse med den med Hr. Ritter truffede Aftale rejste Trafikminister Gunnar Larsen den 4. August sammen med enkelte af Delegationsmedlemmerne til Berlin. Ved Delegationsmedlemmernes Ankomst til Berlin modtog disse et foreløbigt tysk Udkast til Rammeoverenskomsten. En Genpart af dette Udkast findes som Bilag 5.

Efter en Gennemgang af det foreløbige Udkast til Rammeoverenskomsten telegraferede Trafikministeren samme Dag saaledes til Udenrigsministeren:

»Som aftalt i København med Ritter, modtog Sthyr ved Ankomsten et rent foreløbigt Udkast til Overenskomst. Udkastet er efter vor Formening uegnet som Forhandlingsgrundlag i det for Mandag planlagte officielle Møde. Under Hensyn hertil foreslog vi idag Ritter enten at udskyde de øvrige Delegationsmedlemmers Ankomst nogle Dage, til mere Klarhed er opnaaet gennem Underhaandssam-

taler, eller at lade de øvrige Medlemmer komme som planlagt Mandag, men udskyde officielle Møder indtil videre. Den sidste Udvej blev foretrukket, da det anses for ønskeligt, at de øvrige Medlemmer deltager i forberedende Samtaler.»

Samme Dag, Søndag den 4. August, sendte Trafikministeren endvidere Udenrigsministeren det i Afskrift som Bilag 6 vedlagte Brev. Udenrigsministerens Svarbrev til Trafikministeren vedlægges som Bilag 7.

Som det vil ses af Trafikministerens Telegram og Brev til Udenrigsministeren, meddelte Trafikministeren Hr. Ritter, straks efter at Overenskomststudkastet var gennemgaaet af de af de danske Delegationsmedlemmer, som allerede var ankommet til Berlin, at disse ansaa det modtagne Overenskomststudkast som uegnet som Forhandlingsgrundlag, da det ikke var i Overensstemmelse med det i København afgivne og af Hr. Ritter akcepterede Memorandum (Bilag 3 og 4), og det foresloges derfor enten at udsætte de øvrige Delegationsmedlemmers Ankomst eller at aflyse det til Mandag den 5. indvarslede officielle Møde. Hr. Ritter erklærede iøvrigt, at han selv var klar over, at Overenskomststudkastet maatte gennemgaa radikale Ændringer, inden det kunde accepteres som Overenskomst fra dansk Side, men anmodede indtrængende om, at man ikke traf en Beslutning, hvorved hele Sagen blev udskudt. Man enedes derfor om foreløbigt at udskyde det officielle Møde, men lade de øvrige Delegationsmedlemmer komme til Berlin for at deltage i de Underhaandsforhandlinger, som maatte finde Sted, for at man fra dansk Side kunde faa Klarhed over, hvad de tyske Ønsker og Hensigten med Overenskomsten var. Under en Underhaandssamtale med Hr. Ritter den 5. August, hvoraf Referat vedlægges som Bilag 8, fremsattes fra dansk Side det Synspunkt, at Overenskomststudkastet maatte undergaa en Række betydelige Ændringer, forinden det kunde benyttes som Forhandlingsgrundlag. Under Samtalen enedes man dog om at afholde et Aabningsmøde for de to Delegationer, for at man fra tysk Side kunde faa Lejlighed til umiddelbart at forelægge den danske Delegation Sagen.

Aabningsmødet fandt Sted Mandag den 5. August Kl. 17 i Udenrigsministeriet. Et Referat af Mødet er vedlagt som Bilag 9. I Mødet deltog den samlede danske Delegation og den samlede tyske Delegation. Den tyske Delegation bestod af følgende Herrer: Ambassadør Ritter, Legationsraad van Scherpenberg, Reichsbankdirektør, Ministerialrat Ludwig, Ministerialrat Scherer, Ministerialrat Herting, Oberregierungsrat Bussmann, Regierungsrat Meyer-Burckhardt, Ministerialdir. Straubinger, Direktor bei der Reichsbank Caravias og Oberregierungsrat Kadgien.

Som det vil ses af Referatet, meddelte Hr. Ritter paa Mødet

1. at Overenskomststudkastet kun maatte anses som et rent foreløbigt Forhandlingsgrundlag,
2. at han var villig til at forhandle uden Overenskomststudkast, hvis man fra dansk Side lagde Vægt herpaa. Han havde kun ment, at det var praktisk at have et Udgangspunkt.

I Overensstemmelse med det Mandat, som Delegationen havde faaet for sin Rejse til Berlin, nemlig *dels* at modtage et tysk Forslag til Overenskomsten *dels* at søge klarlagt den tyske Regerings Hensigt og Mening med et saadant Forslags enkelte Bestemmelser, saafremt der var Uklarheder, besluttede Delegationen, efter at det nu var klargjort, at Udkastet ikke maatte opfattes som et gennemarbejdet Overenskomstforslag, men kun som et løsere Forhandlingsgrundlag, at gaa ind paa at foretage en kursorisk Gennemgang af Overenskomststudkastet paa et uofficielt Møde, hvor Delegationsmedlemmerne fra begge Sider var tilstede in pleno. Hensigten med dette Møde var at give den danske Delegation Lejlighed til — uden at komme ind i egentlige Forhandlinger — at stille Spørgsmaal med Hensyn til Forstaaelsen af Udkastets forskellige Bestemmelser. Endvidere enedes man om at afholde to uofficielle Møder for at faa Klarhed over forskellige finansielle og toldmæssige Bestemmelser i Udkastet.

Den 6. August Kl. 17 fandt den kursoriske Gennemgang Sted af Overenskomststudkastet paa et Møde mellem de to Delegationer i Reichswirtschaftsministerium. Et Referat af dette Møde findes som Bilag 10.

Den 6. August fandt endvidere det aftalte uofficielle Møde Sted til Klarlæggelse af forskellige toldmæssige Bestemmelser i Udkastet. Referat af dette Møde findes vedlagt som Bilag 11.

Desuden fandt den 7. August det aftalte Møde Sted hos Hr. Ritter til Klarlæggelse af forskellige finansielle Spørgsmaal i Overenskomstudkastet. Et Referat af dette Møde vedlægges som Bilag 12.

Den 8. August fandt endelig inden Delegationens Tilbagerejse til Danmark en Underhaandssamtale Sted hos Hr. Ritter. Formaålet med denne Samtale var at give Hr. Ritter Lejlighed til at resumere Stillingen; efter at man fra dansk Side havde fremhævet, hvorfor Overenskomstudkastet ikke var antageligt som Forhandlingsgrundlag, og efter at man fra tysk Side havde haft Lejlighed til ved Underhaandssamtalerne at klarlægge Hensigten med Overenskomstudkastets forskellige finansielle og toldmæssige Bestemmelser.

Hr. Ritter gav under Samtalen Udtryk for, at man fra tysk Side var villig til at søge at finde en Løsning, saaledes at Overenskomstudkastets enkelte Bestemmelser blev affattet i Overensstemmelse med de fra dansk Side under Underhaandssamtalerne fremførte Synspunkter.

Den 8. August om Eftermiddagen rejste den danske Delegation til København og aflagde Referat over Rejsens Forløb til Udenrigsministeren, ligesom man til denne afleverede det fra tysk Side udarbejdede foreløbige Overenskomstudkast.

Fra tysk Side havde man ved Forhandlingernes Optagelse insisteret paa, at Forhandlingerne om en Rammeoverenskomst skulde gennemføres meget hurtigt, og man ønskede nu, efter at Forslaget var afleveret, at den danske Regering skulde tage endelig, principiel Stilling i Løbet af 8 Dage, d. v. s. inden den 15. August. Da det viste sig umuligt for den danske Regering inden den fra tysk Side stillede Frist at tage endelig Stilling til, med hvilke Ændringer man kunde antage det fremsatte Udkast, og da man fra tysk Side ønskede, at den danske Delegation inden Fristens Udløb paany kom til Berlin, rejste Delegationen igen den 14. August til Tyskland.

Delegationens anden Rejse til Berlin fra den 15. til 17. August 1940.

Formaålet med Delegationens Rejse var — uden iøvrigt at komme ind paa Realitetsforhandlinger —

1. at søge udvirket, at den fra tysk Side stillede Frist med Hensyn til den danske Regerings Stilling til Udkastet til Rammeoverenskomsten blev udskudt i ca. 8—10 Dage,
2. at indhente forskellige yderligere Oplysninger angaaende tekniske Spørgsmaal i Overenskomstudkastet.

Under Delegationens Besøg afholdtes følgende Møder:

- 1) Møde hos Ambassadør Ritter den 15. August Kl. 17.30.

Under dette Møde fremsatte Minister Gunnar Larsen de danske Synspunkter med Hensyn til Overenskomsten og Forhandlingerne om denne. Referat af Mødet vedlægges som Bilag 13.

- 2) Møde den 16. August i det tyske Rigsfinansministerium til Drøftelse af forskellige toldmæssige Spørgsmaal. Referat vedlægges som Bilag 14.

- 3) Møde den 16. August Kl. 16.30 i Reichswirtschaftsministerium angaaende Kursspørgsmaal. Referat af dette Møde vedlægges som Bilag 15.

- 4) Møde den 16. August Kl. 11.30 i Reichswirtschaftsministerium angaaende Prisspørgsmaal. Referat af dette Møde vedlægges som Bilag 16.

- 5) Afsluttende Møde den 17. August hos Ambassadør Ritter. Referat af Mødet vedlægges som Bilag 17.

Som det vil ses af Referaterne over Møderne hos Hr. Ritter den 15. og 17. August, ændrede Hr. Ritter under disse Møder det tidligere fra tysk Side indtagne Standpunkt, at den danske Regering ikke vilde være endelig bundet ved at slutte Rammeoverenskomsten, derhen, at en Undertegnelse af Rammeoverenskom-

sten vilde gøre det umuligt for den danske Regering senere at træde tilbage fra Overenskomstforhandlingerne. Dette ændrede Standpunkt begrundede Ambassadør Ritter ved, at det allerede nu havde vist sig, at Forhandlingerne var blevet Offentligheden bekendt, saaledes at Muligheden for Afsluttelse af en Rammeoverenskomst, inden Sagen kom til Offentlighedens Kundskab, ikke længere forelaa.

Efter at man var enedes om at udskyde Fristen for Afgivelse af den danske Regerings Svar paa det tyske Forslag til den 23. August, rejste Delegationen tilbage til Danmark.

Ved Delegationens Hjemkomst afgav den den i Bilag 18 indeholdte Fællesudtalelse.

Inden Udløbet af Fristen var den danske Regering naaet til den Beslutning, at den maatte meddele den tyske Regering, at Danmark ikke var rede til at afslutte en Told- og Møntunion med Tyskland. Regeringen anmodede derfor Minister Gunnar Larsen, Direktør Sthyr og Afdelingschef Wassard om at rejse til Berlin og give den tyske Regering Meddelelse om den danske Regerings Beslutning.

I Udenrigsministeriet udarbejdede man følgende Retningslinjer for Delegationen ved dens Samtaler med den tyske Regering angaaende den danske Regerings Stilling til Forslaget om Afsluttelsen af en Told- og Møntunion mellem de to Lande:

»I sine Overvejelser vedrørende det tyske Forslag om Afsluttelse af en dansk-tysk Told- og Møntunion er Regeringen kommet til det Resultat, at det ikke er muligt at danne sig et paalideligt Billede af de Konsekvenser, det vilde have for dansk Erhvervsliv, saafremt der mellem Danmark og Tyskland afsluttes saadanne Unioner.

De danske Erhvervsorganisationer har henvendt sig til Regeringen og for deres Vedkommende ubetinget fraraadet, at der afsluttes Told- og Møntunioner med Tyskland, selv i den noget afsvækkede Form, hvori der ifølge de foreløbige Forhandlinger i Berlin eventuelt kunde være Tale.

Der er endvidere fra forskellig Side blevet henvist til, at det ikke er muligt under Krigen at praktisere et økonomisk Fællesskab mellem de to Lande. Af Hensyn til danske Forsyningsinteresser vilde det være nødvendigt at opretholde Ud- og Indførselsforbudet og forskellige andre Kontrolforanstaltninger. En Tilpasning af Toldsatserne vil for Tiden kun faa relativ ringe Indflydelse paa Vareudvekslingen. Da Told- og Møntunioner saaledes ikke kan faa konstruktiv økonomisk Virkning, saalænge Krigen varer, er der ikke Grund til at fremforcere Aftaler om disse Forhold.

Under Hensyntagen til foranstaaende Betragtninger har den danske Regering truffet den Beslutning ikke at give den tyske Regering et bekræftende Svar paa dens Forespørgsel om, hvorvidt Danmark er rede til at afslutte Told- og Møntunioner med Tyskland.

Det fremgaar af Delegationens Redegørelse, at den tyske Regering kræver Svar imorgen Fredag den 23. August, og at den tyske Regering, naar Svaret ikke er Acept i Princippet af de tyske Forslag, maa formodes at ville konstatere, at de indledede Forhandlinger om Told- og Møntunioner er afbrudt.

Det vil være Delegationens Opgave at overbringe den tyske Regerings Repræsentanter den danske Regerings Afgørelse paa en saadan Maade, at det giver mindst mulig Aarsag til Misstemning. Der vil — under den Form Delegationen skønner passende — kunne henvises til, at det oprindelige tyske Overenskomstforslag var saa vidtgaende, at det var egnet til at vanskeliggøre en Forstaaelse om Sagen i danske Kredse, og at den korte Frist, der blev sat for Sagens Afgørelse, umuliggjorde det forberedende og undersøgende Arbejde, uden hvilket en saa betydningfuld Sag ikke kan gennemføres.

Delegationen vil kunne meddele den tyske Regerings Repræsentanter, at man i Danmark fortsætter en Detailundersøgelse af de grundlæggende økonomiske Problemer de to Lande imellem og udtrykker Ønsket om, at man fra tysk Side vil bistaa ved disse Undersøgelser i den Hensigt at finde Grundlag for Lettelser og Forbedringer i Samhandelsforholdet mellem de to Lande. Delegationen bedes benytte Lejligheden til at give Udtryk for Taknemmelighed for den Venskabelighedens Aand, hvori Forhandlingerne er blevet ført.«

Delegationens tredje Rejse fra 23. til 27. August 1940.

Delegationen rejste den 23. August til Berlin og havde samme Dag et Møde med Hr. Ritter og forskellige Repræsentanter for den tyske Regering. Under dette Møde udtalte Minister Gunnar Larsen sig i Overensstemmelse med de Retningslinjer, der som ovenfor nævnt var givet Delegationen af den danske Regering. Udtalelserne faldt saaledes:

»Ved sine Overvejelser vedrørende Forslag til en dansk-tysk Told- og Møntunion er den danske Regering efter saa indgaaende Undersøgelser, som den korte Tid tillod, kommet til det Resultat, at det ikke er muligt at danne sig et Billede af de Konsekvenser, det vilde faa for dansk Erhvervsliv, saafremt der afsluttedes en Told- og Møntunion mellem Danmark og Tyskland. De danske Erhvervsorganisationer har for deres Vedkommende fraraadet Indgaaelse af saadanne Unioner. Endvidere er der fra forskellig Side blevet henvist til, at det ikke er muligt under Krigen at lade et Erhvervsfællesskab træde i Kraft mellem to Lande. Af Hensyn til danske Forsyningsinteresser vil det være nødvendigt at opretholde Ud- og Indførselsforbud saavel som forskellige andre Kontrolforholdsregler. En Tilpasning af Toldsatserne vilde for Tiden kun i relativt ringe Grad have Indflydelse paa Vareudvekslingen. Da en Told- og Møntunion saaledes ikke kan faa større konstruktiv økonomisk Virkning, saalænge Krigen varer, er det den almindelige Mening mellem de Sagkyndige, med hvilke Regeringen har raadført sig, at der ikke er Grund til at fremforcere Aftaler om disse Forhold.

Under Hensyntagen til disse Betragtninger mener den danske Regering at maatte afgive den Erklæring, at man beklager ikke at være i Stand til at afslutte den foreslaaede Rammeoverenskomst. Man vil i Danmark fortsætte en Detailundersøgelse af de grundlæggende økonomiske Problemer de to Lande imellem i den Hensigt at skaffe Klarhed over, hvilke Lettelser og Forbedringer i Samhandelsforholdet imellem de to Lande de ændrede Forhold nødvendiggør.«

Minister Gunnar Larsen udtrykte derefter Haabet om, at man kunde paaregne tysk Bistand ved disse Undersøgelser, og bragte sluttelig den danske Regerings Tak for den venskabelige Modtagelse, der var blevet Delegationen til Del i Berlin.

Et Referat af Mødet findes vedlagt som Bilag 19.

Som det vil ses af dette Referat, resumerede Hr. Ritter ved Mødets Slutning Resultatet af de førte Forhandlinger paa følgende Maade:

1. De indledede Forhandlinger om et Wirtschaftsgemeinschaft er afbrudt med negativt Resultat.
2. Det staar den danske Regering frit for at fremkomme med nye Forslag, men han vilde dog straks sige, at vi ikke kunde paaregne, at et Forslag vilde blive akcepteret som Basis for Genoptagelse af Forhandlinger, saafremt dets Indhold væsentlig afveg fra Grundlaget for det tyske Forslag, saaledes som dette var modificeret under de foreløbige Samtaler.
3. Saafremt man fra dansk Side til Brug for sine fortsatte Undersøgelser ønsker at stille Forespørgsler i Berlin gennem Samtaler mellem danske og tyske Embedsmænd, er man rede til at ordne saadanne Samtaler.
4. Saafremt man udskød Forhandlingerne til efter Krigens Ophør, vilde den kommende dansk-tyske Ordning blive et Led i Ordningen af Efterkrigsforholdene. Denne Forhandlingssituation vilde næppe blive saa fordelagtig for Danmark som den nuværende.
5. Fra tysk Side ønskede man, at der intet kom frem om disse Forhandlinger i den danske Presse.

De vedlagte Referater af de Forhandlinger og Samtaler, som Delegationen har ført under Besøgene i Berlin, er nedskrevet umiddelbart efter, at de paagældende Samtaler og Forhandlinger har fundet Sted, og er straks efter Nedskrivningen godkendt af hele den danske Delegation.

Til Forstaaelse af Referaterne skal endnu bemærkes, at naar Delegationen ikke i højere Grad, end sket er, i Enkeltheder imødegik det tyske Udkast til Rammeoverenskomsten, der som nævnt ikke stemmede overens med de i København truffne Aftaler, skyldes det, dels at man fra tysk Side straks ved Samtalernes Begyndelse erklærede, at Udkastet ikke skulde tages som Udtryk for de endelige tyske Ønsker, dels at Delegationen ikke havde Mandat til at føre egentlige Realitetsforhandlinger. men kun til at informere sig om de tyske Planer.

Dansk Modforslag til det tyske Udkast til Rammeoverenskomsten.

Da det straks ved de første Samtaler i Berlin blev klart, at man fra tysk Side erkendte, at det tyske Rammeoverenskomstudkast ikke dækkede de Aftaler, der var truffet i det i København undertegnede dansk-tyske Memorandum (Bilag 3 og 4) vedrørende Forudsætningerne for Forhandlingernes Optagelse, og derfor var villig til i Samarbejde med de danske Repræsentanter at udarbejde et nyt Forslag, gik vedkommende Kontor i Udenrigsministeriet i Gang med at udarbejde et dansk Modforslag, der holdt sig nær til de i København truffne Aftaler. Det første Udkast til et saadant Modforslag er i vedlagte Bilag 20 opstillet overfor det tyske Udkast.

Medens Overvejelserne vedrørende Udarbejdelsen af et dansk Modforslag stod paa, traf den danske Regering Beslutning om, at man skulde meddele den tyske Regering, at Danmark ikke var rede til at slutte en Overenskomst af den foreslaaede Art. Som Følge heraf blev Arbejdet paa Tilvejebringelse af et dansk Modforslag indstillet og de paatænkte Forhandlinger desangaaende med de danske interesserede Kredse opgivet. Noget dansk Modforslag er saaledes aldrig blevet forelagt de tyske Forhandlere.

Kort Referat af Ambassadør Ritters Udtalelser ved hans Besøg i Udenrigsministeriet den 30. Juli 1940.

Det Forslag, Ambassadør Ritter overbragte, gik ud paa, at den danske Regering allerede under hans to Dages Ophold her i Princippet skulde tage positiv Stilling til Spørgsmaalet om Danmarks Indtræden i »Wirtschaftsunion« med Tyskland. Paa Forespørgsel forklarede han, at dermed mentes Told- og Møntunion. Enkeltheder i saadanne havde man endnu ikke fra tysk Side gjort sig helt klart, men man tænkte sig nærmest den belgisk-luxembourgiske Told- og Møntunion som Forbillede. Man vilde selvsagt fra tysk Side paa enhver Maade respektere Danmarks Selvstændighed og ikke gøre disse Unioner mere omfattende, end økonomiske Hensyn gjorde det nødvendigt.

Hvis den danske Regering, hvad han haabede, i Princippet kunde erklære sig villig til saadan Told- og Møntunion, vilde man fra tysk Side foreslaa Forhandlinger i Berlin i nærmeste Fremtid for at naa til en kort »Rammeoverenskomst«, ved hvilken Aftale blev truffet om Told- og Møntunion. Forhandlinger om saadan Rammeoverenskomst kunde forhaabentlig tilendebringes i Løbet af 3—5 Dage. Derefter skulde i de næste 2—3 Maaneder følge Forhandlinger dels om de nødvendige Overgangsbestemmelser for Tiden, indtil Unionerne kunde træde endelig i Kraft, dels om de Detailbestemmelser, der skulde sikre de enkelte danske Erhvervsgrænes fortsatte Eksistens og Trivsel.

Det var fra tysk Side et meget stærkt Ønske, at Forhandlingerne skulde foregaa i dybeste Fortrolighed og ikke komme til Offentlighedens Kundskab, for Rammeoverenskomsten var underskrevet. At begynde med »Rammeoverenskomsten« og først derefter at gaa over til Detailbestemmelserne, skønnedes nødvendigt, for at Diskussionen ikke skulde fortsættes i en Uendelighed med Modstand fra de Erhverv, der betragtede sine Interesser true. Fra dansk Side skulde man ikke have Betænkeligheder ved den foreslaaede Fremgangsmaade (at begynde med Rammeoverenskomsten). Danmark kunde have Tillid til, at man fra tysk Side vilde vise sig »grosszügig«. For det danske Landbrug vilde Unionen jo være en stor Fordel baade prismæssigt og afsætningsmæssigt, og for den danske Industri kunde der træffes Aftaler med Hensyn til Kontingenter eller paa anden Maade, saaledes at dens Stilling ikke blev forringet.

Paa nogle Bemærkninger fra Udenrigsministerens Side om det mindre danske Landbrugs Stilling, der var baseret paa Indførsel af Foderstoffer og den store Produktion af Kvalitetsvarer, navnlig Svin, erklærede Ambassadør Ritter, at man fra tysk Side havde inddraget dette Problem under Overvejelserne. *Under Krigen* kunde der naturligvis ikke skaffes det danske Landbrug den sædvanlige Indførsel af Foderstoffer (ialt mindst 1,6 Mill. Tons om Aaret), men noget kunde fremskaffes. Og efter Krigen vilde der naturligvis ingen Vanskeligheder være. Under Krigen kunde Tyskland naturligvis aftage hele Danmarks Landbrugsproduktion og ligesaa efter Krigen, dog med een Undtagelse. Hele den sædvanlige danske Svineproduktion af høj Kvalitet vilde det efter Krigen være vanskeligt at finde Afsætning for i Tyskland, men forhaabentlig kunde et Overskud afsættes i England. Men under alle Omstændigheder vilde man fra tysk Side være indstillet paa, at det mindre danske Landbrugs Stilling ogsaa efter Krigen kunde faa lige saa gode Vilkaar, som det havde haft før Krigen, paa hvad Maade saa dette kunde ske.

Da Udenrigsministeren bemærkede, at Problemet om Danmarks Økonomi ikke var løst ved høje Priser paa og Afsætning for Landbrugsvarer, da kun en Trediedel af Landets Befolkning producerede Landbrugsvarer, medens de øvrige 2/3 konsumerede dem, svarede Ambassadør Ritter, at den tyske Regering vilde være indstillet paa at drage Omsorg for, at den danske Befolknings Levevilkaar og Lefod ikke efter Krigen skulde blive ringere end før Krigen. For dette Synspunkt vilde man fra tysk Side have Forstaaelse, det kunde man fra dansk Side have Tillid til.

Ambassadør Ritter fremhævede flere Gange under Santalen meget stærkt, hvor meget bedre Betingelser Danmark kunde opnaa ved allerede nu frivilligt at gaa ind i det aktive økonomiske Samarbejde, som en »Wirtschaftsunion« betød.

30. Juli 1940.

Forelagt i Ministermøde 31. Juli Kl. 12.

Foreløbigt Udkast til Memorandum.

Den danske Regering erklærer sig i Princippet rede til med den tyske Regering at optage Drøftelser om en Overenskomst om en Told- og Møntunion med Bevarelse af Danmarks fulde politiske Selvstændighed.

Der er Enighed om, at den tyske Regering ved Gennemførelsen af den endelige Overenskomst vil drage Omsorg for, at det danske Erhvervslivs forskellige Grene, herunder ogsaa det mindre Landbrug, ikke efter Krigen vil faa ringere Levevilkaar end før Krigen, saaledes at navnlig ogsaa dansk Industri, der ernærer en Trediedel af Landets Befolkning, kan opretholde sin Beskæftigelsesgrad; endvidere *at* den endelige Overenskomst udformes efter en indgaaende Undersøgelse af de Hensyn, der maa tages til hver enkelt dansk Erhvervsgren, *at* der aabnes Mulighed for, at Danmark, der maa formodes at faa sit Hovedafsætningsmarked i Tyskland, kan anvende en passende Del af sine Exportindtægter i Tyskland til Køb i Tredieland af de for dansk Landbrugs- og Industriproduktion nødvendige Raastoffer m. v. samt i rimeligt Omfang af andre Varer fra Tredieland (Tobak, Kaffe m. v.), og *at* Danmark efter Krigens Ophør frit kan genoptage sin Export til Tredieland.

For at den ved Overenskomsten nødvendiggjorte Omlægning af Erhvervsforholdene kan finde Sted i Ro, vil der blive indført Overgangsbestemmelser, der forhindrer pludselige Ændringer i Danmarks Kapital- og Beskæftigelsesforhold.

NB. Bemærkninger angaaende Møntunionen?*)

*) Denne Bemærkning hentyder til, at man endnu ikke i Udenrigsministeriet havde formuleret det danske Forbehold vedrørende Møntspørgsmaalet.

Forelagt i Ministermøde 1. August Kl. 11.30.
1. August 1940.

Memorandum.

Den danske Regering erklærer sig i Princippet rede til straks at optage Forhandlinger med den tyske Regering angaaende Afsluttelsen af en Overenskomst med Hensyn til Erhvervsfællesskab under Bibeholdelse af fuldkommen politisk Selvstændighed for Danmark. Den danske Regering gaar med Hensyn til Møntspørgsmaalet ud fra, at den danske Krone bliver det eneste Betalingsmiddel i Omløb i Danmark, og at der bliver aftalt et fast Forhold mellem Mark og Krone i Overensstemmelse med Prisniveauet i de to Lande.

Iøvrigt er der Enighed om

at den tyske Regering ved Aftalen om de Foranstaltninger, hvorved Overenskomsten sættes i Kraft, drager Omsorg for, at de forskellige Grene af det danske Erhvervsliv, derunder ogsaa det mindre Landbrug, efter Krigen ikke kommer til at leve under ringere Livsbetingelser end før Krigen, og at navnlig den danske Industri, som ernærer $\frac{1}{3}$ af den danske Befolkning, kan opretholde sin Beskæftigelsesgrad. For at opnaa dette Formaal tager man Sigte paa, at der afsluttes Aftaler om Produktions- eller Salgskontingenter eller lignende Foranstaltninger,

at det for Overenskomstens Ikrafttræden er nødvendigt indgaaende at prøve hver enkelt dansk Erhvervsgrens Forhold med det Formaal at tage al mulig Hensyn til Erhvervsgrenene,

at der skaffes Mulighed for, at Danmark, der maa antages at faa sit Hovedafsætningsmarked i Tyskland, kan anvende en passende Del af sin Indtægt fra Udførslen til Tyskland til Indkøb i Tredieland af de for det danske Landbrug og den danske Industri nødvendige Raastoffer m. v. og til Indkøb af andre Varer fra Tredieland f. Ex. Tobak, Kaffe m. v. og endelig indenfor Mulighedernes Rammer til andre nødvendige Betalinger,

at de under Krigen af militære Grunde bestaaende Indskrænkninger i Danmarks Export til andre Lande skal bortfalde efter Krigen,

at der træffes Aftale om Overgangsbestemmelser for at undgaa pludselige Ændringer i Danmarks Kapital- og Beskæftigelsesforhold, saaledes at den gennem Overenskomsten skabte økonomiske Omlægning kan foregaa under en rolig Udvikling.

Memorandum overgivet Ambassadør Ritter den 31. Juli 1940 i København.

Die Dänische Regierung erklärt sich grundsätzlich bereit, mit der Deutschen Regierung sofort Verhandlungen aufzunehmen betreffs Abschluss einer Vereinbarung über eine Wirtschaftsgemeinschaft unter Wahrung der völligen politischen Selbständigkeit Dänemarks. Die Dänische Regierung geht dabei bezüglich der Währungsfrage davon aus, dass die dänische Krone in Dänemark alleiniges Umlaufmittel bleibt und dass ein festes Verhältnis zwischen Mark und Krone in Uebereinstimmung mit dem Preisniveau in beiden Ländern vereinbart wird.

Im Uebrigen besteht Einigkeit darüber:

dass die Deutsche Regierung bei der Verständigung über die Durchführungsmaßnahmen dafür Sorge tragen wird, dass die verschiedenen Zweige des dänischen Wirtschaftslebens, darunter auch der kleinere Ackerbau, nach dem Kriege keine geringeren Lebensbedingungen als vor dem Kriege erhalten werden, und dass namentlich die dänische Industrie, die ein Drittel der dänischen Bevölkerung ernährt, ihren Beschäftigungsgrad aufrechterhalten kann. Zu diesem Zwecke werden Abmachungen über Produktions- oder Verkaufskontingente oder ähnliche Massnahmen in Aussicht genommen,

dass für die Durchführung der Vereinbarung die Verhältnisse jedes einzelnen dänischen Erwerbszweiges eingehend geprüft werden mit dem Ziele, jede mögliche Rücksicht auf sie zu nehmen,

dass die Möglichkeit dafür geschaffen wird, dass Dänemark, von dem angenommen werden muss, dass es seinen Hauptabsatzmarkt in Deutschland bekommen wird, einen angemessenen Teil seiner Einnahmen aus der Ausfuhr nach Deutschland zum Einkauf in dritten Ländern der für die dänische landwirtschaftliche und industrielle Erzeugung benötigten Rohstoffe usw. sowie anderer Waren aus dritten Ländern (wie z. B. Tabak, Kaffe usw.) und ferner im Rahmen des Möglichen für andere notwendigen Zahlungen verwenden kann,

dass die während des Krieges für die dänische Ausfuhr nach dritten Ländern bestehenden, aus militärischen Gründen notwendigen Beschränkungen nach dem Kriege wegfallen werden,

dass zur Vermeidung plötzlicher Aenderungen in der Kapital- und Beschäftigungslage Dänemarks Uebergangsbestimmungen vereinbart werden, damit die durch die Vereinbarung erforderliche Umstellung der Wirtschaft in Ruhe stattfinden kann.

Kopenhagen, den 31. Juli 1940.

Entwurf.**Vertrag über den Abschluss einer Wirtschaftsgemeinschaft zwischen dem Deutschen Reich und dem Königreich Dänemark.*)**

Die Reichsregierung und die Königlich Dänische Regierung, in der Erkenntnis, dass die Wirtschaften beider Länder sich ergänzen, und von dem Wunsche geleitet, die beiderseitige Freundschaft und das gute Einvernehmen zu festigen, sowie die wirtschaftlichen Beziehungen zwischen beiden Ländern enger zu gestalten und auf eine neue Grundlage zu stellen und dadurch zugleich einen Beitrag zum wirtschaftlichen Neubau Europas zu liefern, haben folgenden Vertrag geschlossen:

I.

Zwischen dem Deutschen Reich und dem Königreich Dänemark wird eine Wirtschaftsgemeinschaft geschlossen.

II.

Beide Regierungen werden sich in Zukunft bei der Regelung ihrer wirtschaftlichen Angelegenheiten freundschaftlich unterstützen. Sie werden bestrebt sein, in gemeinsamen Interesse ihre Wirtschaften so auszubauen, dass die Produktivkräfte beider Länder in sich ergänzender Weise entwickelt werden.

Beide Regierungen werden unverzüglich geeignete Massnahmen treffen, um die landwirtschaftliche, forstwirtschaftliche und industrielle Erzeugung und ihre Verteilung sowie die Ein- und Ausfuhr entsprechend den beiderseitigen Bedürfnissen nach einheitlichen Richtlinien zu regeln.

III.

Beide Regierungen werden dafür Sorge tragen, dass die Sicherung des Bestandes lebenswichtiger Industrien durch besondere Vereinbarungen zwischen den beteiligten Wirtschaftsgruppen oder Industrievereinigungen der beiden Staaten erfolgt.

IV.

Die beiden Regierungen werden dafür Sorgen tragen, dass der den Lebensnotwendigkeiten der beiden Länder entsprechende Schutz der Land- und Forstwirtschaft durch Vereinbarungen zwischen den die Interessen der Land- und Forstwirtschaft vertretenden Körperschaften gewahrt wird.

V.

Natürliche und juristische Personen, die dem einen der beiden vertragsschliessenden Staaten angehören, werden in dem Gebiet des anderen vertragsschliessenden Teils bezüglich ihrer Niederlassung und wirtschaftlichen Betätigungen keinen anderen Beschränkungen unterworfen werden, als die für die eigenen Staatsangehörigen dieses Staates gelten. Beide Regierungen werden in dieser Hinsicht den Wünschen des anderen Vertragsteils soweit wie irgend möglich Rechnung tragen.

VI.

Die Gebiete beider Staaten bilden ein einheitliches Zollgebiet. In diesem einheitlichen Zollgebiet gelten die im Deutschen Reich jeweils bestehenden Bestimmungen über das Zollwesen und über die Regelung der Ein- und Ausfuhr.

*) Oversættelse til dansk af dette Udkast findes i Bilag 20.

Die beiden Regierungen werden sich wegen der etwaigen Anpassung oder Ergänzung dieser deutschen Bestimmungen alsbald ins Einvernehmen setzen.

VII.

Alle Einfuhr-, Ausfuhr- und Durchfuhrverbote und Beschränkungen werden im Verkehr zwischen den beiden vertragschliessenden Staaten aufgehoben. Neue Beschränkungen dieser Art werden im Verkehr zwischen den beiden Staaten nicht erlassen werden.

Ausgenommen hiervon sind solche Verkehrsbeschränkungen, die aus Gründen der öffentlichen Sicherheit sowie aus gesundheits-, veterinär- und pflanzenschutzpolizeilichen Gründen erforderlich sind.

VIII.

Die Zölle und sonstigen Ein- und Ausfuhrabgaben werden im deutschen Staatsgebiet von der deutschen Verwaltung, im Staatsgebiet von Dänemark von der dänischen Verwaltung erhoben.

Zwecks einheitlicher Handhabung der Bestimmungen über den Warenverkehr mit dritten Ländern, besonders bezüglich der Erhebung von Zöllen und Abgaben, können von den beteiligten Verwaltungen der beiden Länder wechselseitig Beauftragte der anderen Verwaltung beigegeben werden.

IX.

Die Königlich Dänische Regierung wird die Gesetzgebung über die Verbrauchsabgaben, Monopole und die Umsatzsteuer den im Deutschen Reich geltenden Bestimmungen angleichen.

X.

Das Aufkommen an Zöllen und Einfuhrausgleichsteuer wird — nach Abzug der Kosten, die aus der Durchführung der gemeinsamen Aufgaben und der Grenze mit dritten Staaten entstehen — nach einem Schlüssel verteilt, der sich auf die Bevölkerungszahl aufbaut.

Für die Verteilung des Aufkommens an Verbrauchsabgaben und Monopoleinnahmen wird für den Fall einer späteren Verbrauchssteuergemeinschaft ein besonderer Schlüssel vereinbart werden.

XI.

Beide Regierungen werden einander bei der Verhinderung, Verfolg und Bestrafung von Zuwiderhandlungen gegen die Zoll- und Währungsvorschriften unterstützen.

XII.

Die auf Reichsmark lautenden deutschen gesetzlichen Zahlungsmittel sind im gesamten Gebiet der beiden in einer Wirtschaftsgemeinschaft zusammengeschlossenen Staaten gesetzliches Zahlungsmittel.

Dänemark behält das Recht, in Höhe von d. Kr. weiter Zahlungsmittel in Kronenwährung auszugeben. Diese auf Kronen lautenden Zahlungsmittel werden von der deutschen Reichsbank jederzeit zum Kurs von d. Kr. = 1 RM eingelöst werden.

Umgekehrt wird Danmarks Nationalbank jederzeit die gesetzlichen Reichsmarkzahlungsmittel zum entsprechenden Kurs von RM = 1 d. Kr. einlösen.

XIII.

Die Königlich Dänische Regierung wird die in Dänemark geltenden Vorschriften für die Devisenbewirtschaftung den jeweiligen deutschen Bestimmungen angleichen.

XIV.

Zur Durchführung dieses Vertrages wird ein Verwaltungsrat der Wirtschaftsgemeinschaft mit dem Sitz in Berlin eingerichtet werden.

Der Verwaltungsrat setzt sich zusammen aus einem deutschen Vorsitzenden und je einem deutschen und dänischen Mitgliede. Bei den Beschlüssen des Ver-

waltungsrats entscheidet, falls Einstimmigkeit nicht erzielt werden kann, die Stimme des Vorsitzenden.

Die Kosten des Verwaltungsrats werden von beiden Regierungen zu gleichen Teilen getragen.

XV.

Wirtschaftsverhandlungen mit dritten Staaten werden im Namen der beiden in der Wirtschaftsgemeinschaft zusammengeschlossenen Staaten von der Reichsregierung geführt werden. Die Reichsregierung wird dabei die Interessen von Dänemark wie ihre eigenen wahrnehmen.

Ein Bevollmächtigter der Königlich Dänischen Regierung wird bei der Vorbereitung der Wirtschaftsverhandlungen mit dritten Staaten beteiligt werden und kann, soweit erforderlich, zur Wahrung der besonderen Interessen von Dänemark zu den Verhandlungen hinzugezogen werden.

Wirtschaftsvereinbarungen werden im Namen der Wirtschaftsgemeinschaft von der Reichsregierung geschlossen werden.

XVI.

Die zwischen dem Königreich Dänemark und dritten Staaten bestehenden Handels- und Wirtschaftsvereinbarungen werden von der Königlich Dänischen Regierung im Einvernehmen mit der Reichsregierung baldmöglichst gekündigt werden. Die Reichsregierung wird unverzüglich in Verhandlungen mit den Regierungen derjenigen Länder eintreten, mit denen das Deutsche Reich geltende wirtschaftliche Vereinbarungen abgeschlossen hat.

Diese Verhandlungen werden die Einbeziehung des Königreichs Dänemark in die zwischen dem Deutschen Reich und dem betreffenden Staat geltenden Wirtschaftsvereinbarungen unter Berücksichtigung der besonderen Interessen Dänemarks zum Ziele haben.

XVII.

Zur Durchführung der in den Artikeln II, Absatz 2, VI, VIII, IX, X, XI, XII und XIII vorgesehenen Regelung werden besondere Vereinbarungen getroffen.

Ebenso werden besondere Vereinbarungen für die Uebergangszeit getroffen werden.

Die vorstehend genannten Vereinbarungen können durch den Verwaltungsrat ergänzt oder abgeändert werden.

XVIII.

Dieser Vertrag ist mit einer Frist von zwei Jahren jeweils zum Jahreschluss, erstmalig zum 31. Dezember 1950, kündbar.

XIX.

Dieser Vertrag soll ratifiziert werden. Der Austausch der Ratifikationsurkunden soll sobald als möglich in Kopenhagen erfolgen.

Dieser Vertrag tritt binnen . . . Tagen nach Vereinbarung der in Artikel XVII vorgesehenen Durchführungs- und Uebergangsbestimmungen in Kraft. Es besteht Einverständnis darüber, dass diese Bestimmungen innerhalb einer Frist von drei Monaten, vom Tage der Unterzeichnung des Vertrages gerechnet, getroffen werden.

Berlin, den 4. August 1940.

Herr Udenrigsminister Scavenius.

Ved Ankomsten til Berlin i Gaar modtog Direktør Sthyr som aftalt et Udkast til Overenskomsten. Jeg fremsender hermed Kopi af dette Udkast. Som De vil se, er Udkastet bygget over Luxembourg-Overenskomsten, men i sin hele Form, og navnlig i en Række Detailler, maa det jo siges at være uantageligt som Forhandlingsgrundlag. Arbejdet bærer jo i høj Grad Præg af at være Hastværksarbejde og tager jo slet ikke Hensyn til de specielle danske Forhold. Jeg gør opmærksom paa, for en Ordens Skyld, at to af Paragrafferne, skønt de bærer forskellige Numre, nemlig 14 og 15, er identiske. Ligeledes er Paragrafferne 16 og 17 praktisk talt ligelydende.*)

Vi har i Dag været i Forbindelse med Ambassadør Ritter pr. Telefon, men det var ikke muligt at faa en Samtale med ham i Dag. Denne vil først finde Sted Mandag Morgen Kl. 10 i Udenrigsministeriet. Vi foreslog, som meddelt i Telefonen, at man enten skulde udsætte den øvrige Delegations Ankomst eller i alle Tilfælde aflyse Mødet paa Mandag. Ritter foretrak det sidste, da han nødigt vilde have Sagen helt udskudt. Han syntes dog selv at være klar over, at Forslaget ikke var egnet.

Det er Hensigten Mandag at meddele Ritter, at det af ham foreslaaede Grundlag ikke er egnet, idet ingen dansk Regering vilde kunne akceptere Forslaget som Grundlag for Forhandlinger. Man haaber derefter at kunne faa et nyt Forslag fra det tyske Udenrigsministerium, inden egentlige Forhandlinger paabegyndes.

I Mellemtiden ønsker Ritter gerne, at Direktør Bramsnæs fører nogle Samtaler med Reichsbankdirektør Puhl.

Jeg vedlægger iøvrigt Listen over de Forhandlere, der fra tysk Side er opstillet.

Venlig Hilsen
Deres hengivne
sign. *Gunnar Larsen.*

*) De paagældende formelle Fejl blev senere rettet fra tysk Side, jvf. Bilag 5.

*Udenrigsministeriet.
København, den 5. August 1940.*

Herr Ingeniør Gunnar Larsen,
Minister for offentlige Arbejder.

Jeg takker Dem for Deres Brev af 4. ds. og den modtagne Kopi af Udkastet til Overenskomsten. Jeg deler Delegationens Opfattelse af, hvad der fremgik af Samtalerne i København.

Til en dyberegaaende Prøvelse af Udkastets forskellige Bestemmelser har der, som De vil kunne forstaa, ikke været Tid, men jeg mener dog allerede nu at burde sende Dem nogle Linier til Orientering om, hvilket Indtryk Udkastet umiddelbart har gjort.

Naar vi fra dansk Side har erklæret os beredt til med Fremtiden for Øje allerede før Fredsslutningen at indgaa i Drøftelser med den tyske Regering for at tilvejebringe en Rammeoverenskomst, er det klart, at vi ogsaa vil have at overveje, hvilke Virkninger den eventuelle Overenskomst vil kunne have paa de ikke ubetydelige danske Interesser, der ligger i Udlandet. Det forekommer mig, at man med Vægt maa kunne gøre gældende, at et saa vidtgaende økonomisk Samarbejde som det, der er skitseret i Udkastet, og da navnlig under den Form, dette har faaet, saalænge Krigsforholdene bestaar, vil medføre en betydelig Risiko for, at de danske Interesser i Udlandet lider betydelig Skade.

Men ogsaa i det direkte Forhold mellem Danmark og Tyskland er det klart, at det maa være vort Ønske ikke alene at tilvejebringe en Ligelighed paa Papiret i en Overenskomst, men ogsaa at indføre saadanne Kauteler, at den rent formelle Ligelighed bliver Realitet. Det er umiddelbart klart, at den Omstændighed, at der tales om paa den ene Side et Land med 4 Mill. Indbyggere og paa den anden Side om et Land med tyve Gange dette Antal, vil bevirke, at den formelle Ligelighed udelukkende bliver til Gunst for det større Land, og Faren for det danske Folks økonomiske Existensmuligheder bliver jo større jo mere omfattende Overenskomsten bliver. Dette Problem har bl. a. Interesse i Forbindelse med Udkastets Art. V, i Henhold til hvilken tyske fysiske og juridiske Personer uden videre skal kunne nedsætte sig og udøve en Næring i Danmark paa samme Maade som danske fysiske og juridiske Personer. Skulde man fra tysk Side her henvise til, at den Nationalbehandling, der er Tale om, i et vist Omfang kan afledes af allerede bestaaende Traktater, maa herimod jo gøres gældende, at en Sammenligning af Forholdene før og efter Overenskomstens eventuelle Indgaaelse ikke er mulig, og at Bestemmelsen i Art. V faar langt større Rækkevidde end eksisterende tilsvarende Bestemmelser.

Hvad de enkelte Artikler angaar ønsker jeg at gøre følgende Bemærkninger gældende:

I Art. III og IV er der Tale om, at den nødvendige Sikring af livsvigtige Industrier samt Landbrug og Skovbrug skal tilvejebringes ved Forhandlinger mellem de respektive Organisationer. Den danske Regering vil ikke uden videre kunne fraskrive sig den afgørende Indflydelse paa disse Spørgsmaal, og det forekommer mig, at den fra tysk Side udkastede Tanke har til Forudsætning, at Organisationsforholdene indenfor Industri og Landbrug m. v. her i Landet er som i Tyskland, hvad der jo ikke er Tilfældet. Overenskomsten indeholder iøvrigt, udover de spar-

somme Bemærkninger i Art. III og IV, intet andet vedrørende Sikring af danske Interesser paa de heromhandlede Omraader, og Bestemmelser herom maa efter min Opfattelse være nødvendige, jvfn. her ogsaa foranstaaende almindelige Bemærkninger om nødvendige Kauteler for det lille Land i Forhold til det større. Iøvrigt var man jo i København fra tysk Side enig i, at der skulde drages Omsorg for, at de danske Erhverv, herunder dansk Industri, ikke skulde blive ringere stillet efter end før Krigen.

Hvad hele Toldspørgsmaalet angaar, jfr. Art. VI m. m., er det klart, at man ikke paa staaende Fod kan danne sig nogen Mening om, hvad det tyske Forslag betyder. En iøvrigt ubetydelig Ting har jeg dog straks bemærket, nemlig Bestemmelsen i Art. X om, at Intraderne skulde fordeles efter Befolkningens Tal, hvilket maaske kunde kræve nærmere Undersøgelse.

Med Hensyn til den i Art. XII skitserede Bestemmelse om Betalingsmidlerne har vi jo fra vor Side allerede gjort opmærksom paa, at vi ikke vil kunne akceptere Rigsmark som gangbar Mønt i Danmark. Saafremt man kan komme til en for begge Parter rimelig Omsætningskurs, forekommer Bestemmelsen mig iøvrigt ogsaa overflødig. Hvad Omsætningskursen angaar, kunde man formentlig gaa ud fra Købekraftteorien og fastsætte Kursen efter, hvad Mønten er værd i Hjemlandet. Man kunde her benytte Detailprisniveauet og stille følgende Regnestykke op:

Den internationale Bank angiver følgende Detailpriser for Danmark og Tyskland:

	Aar	Danmark	Tyskland
	1929	100	100
April	1940	128	84

i 1929 er 89 Kr. = 100 RM.

Indextallet i Danmark April 1940, nemlig 128, maa reduceres med $\frac{1}{6}$, hvorefter man faar 114 mod 84 i Tyskland, hvilket vil sige, at 114 Kr. er lig 84 RM. Dette vil atter sige, at 1 RM er lig 1,36 Kr.

Bestemmelserne om de økonomiske Forhandlinger med Tredieland, jfr. Art. XIV og XV, forekommer mig ligeledes uheldig. At et Samarbejde paa dette Omraade maa finde Sted er givet, men der er efter min Mening intet, der taler imod, at dette Samarbejde fortsætter under de Former, hvorunder det allerede har fundet Sted nu gennem længere Tid, saaledes at den danske Regering stadig, men i Forstaaelse med den tyske, fører de nødvendige Forhandlinger med Tredieland. Skal man iøvrigt overfor Omverdenen fastholde, at Danmarks Suverænitet fuldt ud bestaar, forekommer det mig nødvendigt, at man paa dette vigtige Punkt finder en anden Løsning end den fra tysk Side foreslaaede.

I Art. XVII indeholdes en Bestemmelse vedrørende Overgangstiden. Denne Bestemmelse synes mig ret tilfældig indsat, og det maa fra dansk Side være en Forudsætning, at der til Overenskomsten knyttes en generel Bestemmelse om, at der skal forløbe en Overgangstid af ret lang Varighed, i hvilken det vil være muligt for de to økonomiske Omraader at afpasse sig efter hinanden indenfor de Rammer, der skal fastlægges i Overenskomsten, saaledes at bl. a. Udførselsrestriktioner bestaar i Overgangstiden. Det er derfor ogsaa uacceptabelt, naar Art. XVIII fastslaar, at Overenskomsten skal træde i Kraft 3 Mdr. efter Ratifikationsdokumenternes Udveksling, uden Hensyn til om de nødvendige Overvejelser og Undersøgelser har fundet Sted og er tilendebragt. Det nytter ikke i denne Henseende at henvise til, at der dog staar, at Overenskomsten skal ratificeres, thi det er ogsaa bestemt, at Udvekslingen af Dokumenterne skal finde Sted snaest muligt, og jeg forudsæ, at man fra det Øjeblik, Underskriften foreligger, vil komme ud for et stærkt Pres med Hensyn til at fremskynde Ratifikationen mest muligt.

Disse Bemærkninger er naturligvis blot rent foreløbige og til Orientering for de Herrer, idet jeg gaar ud fra, at Delegationen iøvrigt vil forelægge Spørgsmaal, til hvilke der nødvendigt maa tages Stilling med det samme, i København, forsaavidt Spørgsmaalene maatte være af principiel Betydning.

sign. *Erik Scavenius.*

**Referat af Samtale mellem Hr. Ritter og Hr. Ludwig fra tysk Side og
Direktør Sthyr og Afdelingschef Wassard fra dansk Side.
Mandag den 5. August Kl. 10 i Auswärtiges Amt.**

Vi gik derhen i den Hensigt at faa fastslaaet

- 1) at det os forelagte Udkast maa undergaa en Række betydelige Ændringer, forinden det kan benyttes som Forhandlingsgrundlag,
- 2) at den Overenskomst (hidtil kaldet Rammeoverenskomst), der relativt hurtigt skulde afsluttes, ikke kan træde i Kraft, forinden der er truffet en egentlig Overenskomst om Gennemførelsesbestemmelserne,
- 3) at Aftalen om Wirtschaftsgemeinschaft ledsages af en Forstaaelse vedrørende de forskellige danske indrepolitiske Forhold (jfr. nærmere nedenfor).

ad 1) *Aftalens Indhold.* Vi havde ikke haft Tid til at forberede en detaljeret Gennemgang af Bestemmelserne og indskrænkede os derfor til mere almindelige Bemærkninger om, at vi fandt Forslaget for vidtgaaende og saa skitsemaessigt affattet, at vi ikke mente det egnet som Forhandlingsgrundlag. Vi pegede særlig paa Artiklerne 4 og 5, hvor der kun tales om »livsvigtige Industrier« og bruges nogle almindelige Udtryk om, at de to Regeringer »dafür Sorge tragen sollen«, at visse nødvendige Beskyttelsesregler inføres for Land- og Forstvæsenet. Endvidere pegede vi paa Vanskeligheder ved at akceptere Bestemmelserne i Artiklerne 14 og 15 om, at Tyskland skal føre Erhvervstraktatforhandlinger med Udlandet paa Danmarks Vegne.

Angaaende Art. 12 (Møntfællesskab) henholdt vi os til det i København tagne Forbehold og sagde, at man efter vor Mening ikke kunde komme videre paa dette Omraade, end hvad der kunde ske indenfor dette Forbeholds Rammer. Noget andet var, at naar man naaede til det Tidspunkt, hvor Reichsmarken i store Omraader af Europa var blevet indført som muligvis eneste lovlige Betalingsmiddel, maatte man jo ogsaa i Danmark tage de heraf nødvendige Konsekvenser. Indtil det Tidspunkt, mente vi, maatte man holde sig til at lade Kronen være eneste gyldige Betalingsmiddel i Danmark med fast Omregningsforhold til Marken.

Hr. Ritter stillede sig særdeles forstaaende overfor vore Synspunkter, og vi maatte faa det Indtryk, at man her kan komme igennem med de danske Synspunkter.

Vi lagde Vægt paa at understrege, at man i København havde villet give Udtryk for sin principielle Vilje til i et Samarbejde med Tyskland at søge tilrettelagt Grundlaget for Danmarks Stilling i den europæiske Nyorientering paa det økonomiske Omraade, og at man ved disse almindelige Erklæringers Afgivelse maaske var gaaet noget videre, end det egentlig havde været Hensigten.

Naar man nu fra tysk Side havde forelagt et Forslag, der efter vor Mening var endnu videregaaende, end hvad man havde talt om i København, var det jo ikke underligt, at der efter vor Mening var opstaaet en betydelig Afstand mellem de to Parters Udgangspunkter. Vi vilde nu gerne, inden de officielle Forhandlinger blev optaget, se at bringe Udgangspunkterne væsentlig nærmere, da efter vor For mening ingen dansk Regering kunde eller vilde gennemføre et Forslag af den foreliggende Art.

Ritters under den videre Samtale givne Svar herpaa kan sammenfattes saaledes:

Danmark har gennem den her overleverede Regeringserklæring selv aabnet Spørgsmaalet, idet man har udtalt, at man var rede til at indtræde i Arbejdet paa Europas Nyorientering paa det økonomiske Omraade under Tysklands Førerskab. Tyskland ansaa dette for klogt og rigtigt, men Samarbejde paa en økonomisk Nyordning af Europa kunde aldrig finde Sted paa den Maade, at man indenfor de nuværende Aftalerammer indskrænkede sig til at forhøje nogle Kontingenter o. lign. Udgangspunktet maatte nødvendigvis være en økonomisk Sammenslutning mellem Landene i Europa under Tysklands Førerskab. Denne kunde ikke gennemføres, medmindre Toldgrænserne ophævedes, og det overlodes Tyskland paa det samlede økonomiske Rums Vegne at føre Forhandlingerne udadtil. Naar man nu staar overfor Forhandlinger med Danmark, maa Danmark altsaa vælge, om man vil gaa ind i dette Fællesskab, eller man ikke vil gaa ind i dette Fællesskab. Vælger man at gaa ind i Fællesskabet, medfører dette nødvendigvis en Række af de Konsekvenser, der er truffet i et foreliggende Forslag. Paa den anden Side, erklærede Ritter, at man fra tysk Side vilde være fuldtud rede til at imødekomme danske Ønsker, baade hvad angaar den materielle Side af Sagen (Danmarks specielle økonomiske Interesser) og den formelle Side af Sagen (Danmarks nationale Følelser). Erklærede man sig villig til at indgaa i Fællesskabet nu, vilde det altsaa frembyde den Fordel for Danmark, at vi paa en Række Omraader kunde faa Sagen ordnet overensstemmende med vore Ønsker. Mente vi at maatte sige Nej, maatte Tyskland senere tage sin Beslutning, om man ad Magtvej vilde fremtvinge et lignende Resultat eller lade Danmark ligge og passe sig selv. Efter hans Mening var der ingen Mulighed for, at et Land paa 4 Mill. Indbyggere, overladt til sin egen Skæbne, vilde kunne klare sig i den fremtidige økonomiske Verdensordning.

ad 2) *Overenskomstens Ikrafttræden.* Vi gjorde gældende, at man i København, efter at have tænkt nærmere over Sagen, var kommet til det Resultat, at det næppe vilde være Regeringen muligt at gennemføre, at Rammeoverenskomsten straks skulde træde i Kraft, hvorefter man skulde finde ud af, hvorledes den skulde bringes ud i Livet. Personligt mente Sthyr og jeg heller ikke, at det var rigtigt at gaa den Vej. Man stod langt friere ved Formuleringen af Rammeoverenskomsten, naar det i denne udtrykkelig blev fastslaaet, at den skulde efterfølges af den egentlige Overenskomst om Gennemførelsesbestemmelserne, og det samtidig udtrykkeligt blev fastslaaet, at Danmark, ihvertfald formelt, skal have fri Adgang til, naar Gennemførelsesoverenskomsten er udarbejdet og skal forelægges den danske Rigsdag, da at vælge helt at lade Sagen falde igen.

Vi haabede og troede, at man ved Udarbejdelsen af Gennemførelsesaftalen kan vinde saa megen Klarhed, at Betænelighederne ved at gaa ind i Wirtschafsgemeinschaft'et kan blive overvundet af de Fordele, det vil frembyde. I hvert Fald har man saa et virkeligt Grundlag for at træffe sin Afgørelse. Det havde man efter vor Mening ikke i Øjeblikket.

Under de videre Samtaler gik saavel Hr. Ritter som Hr. Ludwig ganske ind paa denne Betragtning. Hr. Ritter forbeholdt sig at forelægge den for de tyske Herrer, der har deltaget i Overvejelserne, men han for sit Vedkommende, og det gjaldt altsaa ogsaa Hr. Ludwig, vilde gaa ind for vor Opfattelse. Vi maatte af Samtalen forstaa, at han mente sig i Stand til at gennemføre vore Synspunkter paa dette Omraade. Han vilde nu udarbejde en ny Artikel til Forslaget, hvori skulde nedfæstes den ovenfor omtalte Ordning.

ad 3) *De indrepolitiske Forhold i Danmark.* Vi forklarede Hr. Ritter, at Besættelsen havde frembragt den indrepolitiske Virkning, at en Række vidt forskellige danske Kredse i Danmark har ment at kunne benytte Lejligheden til uden om den danske Forfatnings Regler at faa Adgang til at deltage i eller overtage Regeringen. Den siddende danske Regering maa have Arbejdsfred for overhovedet at have nogen Mulighed for at gennemføre de nu fremsatte Tanker om et Wirtschafsgemeinschaft. Den danske Regering mener, at det derfor er nødvendigt ved denne Lejlighed at bortrydde de nævnte indrepolitiske Vanskeligheder i Danmark. Dette bør naturligvis ske paa den Maade, at der fastslaaes Enighed om, at de politiske Partier i Danmark, herunder selvsagt ogsaa det nationalsocialistiske Parti,

som hidtil skal have fri Adgang til at udvikle sig og til at deltage i eller overtage Regeringen, saafremt de parlamentariske Forudsætninger dertil til sin Tid maatte være tilstede. For at dette kan ske, mener man, at det vil være nødvendigt, at den danske Regering i den Form, som nærmere maatte blive aftalt, overfor den danske Offentlighed bekræfter, at den tyske Regering og det tyske nationalsocialistiske Parti ikke har til Hensigt at støtte Forsøg paa Regeringsomvæltninger udenom Danmarks Forfatning.

I denne Forbindelse ønskede vi ogsaa at gøre opmærksom paa, at forskellige Artikler i tyske Aviser havde været egnet til at frembringe den misforstaaede Opfattelse, at der i Danmark stod to nogenlunde lige store politiske Grupper overfor hinanden, nemlig paa den ene Side de gamle parlamentariske Partier og paa den anden Side det danske nationalsocialistiske Parti. En saadan Fremstilling var ganske urigtig. Det danske nationalsocialistiske Parti fik ved sidste Valg ca. 17 000 Stemmer, og der er altsaa i Virkeligheden Tale om et lille nyt Parti overfor et aldeles overvejende Flertal af de gamle parlamentariske Partier.

Hr. Ritters Reaktion var en Advarsel mod at rejse dette Spørgsmaal, der efter hans Mening gav Udtryk for en Mistillid til Tysklands Hensigter. Vi forklarede, at et saadant Synspunkt efter vor Mening ikke var rigtigt, idet det her drejede sig om ganske aktuelle Forhold i Danmark, fremkaldt ved Besættelsestroppers Nærværelse. Det havde efter vor Mening intet at gøre med den tyske Regerings Hensigter. Det var rent aktuelle og praktiske Forhold, der maatte ordnes, for at den danske Regering nu og i Fremtiden kunde faa saadanne rolige Arbejdsvilkaar, at den havde Mulighed for at gennemføre det nu paatænkte nære Samarbejde med Tyskland paa det økonomiske Omraade. Hr. Ritter sagde hertil, at man jo maatte være klar over den store principielle Forskel, der var paa de tyske Synspunkter og de danske Synspunkter overfor parlamentarisk Styre, og at vi jo ikke kunde faa nogen tysk Garanti for, at det parlamentariske System i Danmark kunde opretholdes for Tid og Evighed.

Han kom saa ind paa Spørgsmaalet om, hvorledes man skulde gaa frem i Forhandlinger vedrørende disse Forhold, og han nævnedes selv, at han kunde forstaa, at den Omstændighed, at en dansk Kabinetsminister var blevet Formand for Delegationen, maatte betyde, at man ogsaa ønskede at drøfte politiske Synspunkter. Vi foreslog, at der blev Lejlighed for Minister Gunnar Larsen til at drøfte disse Forhold med de Personligheder, med hvem Hr. Ritter maatte anse det for ønskeligt at bringe Minister Gunnar Larsen i Forbindelse. Hr. Ritter understregede herved, at han ikke selv var bemyndiget til at forhandle om politiske Spørgsmaal, men kun om rent økonomiske, men han erklærede sig dog enig i, at det var naturligt, at han paa dette Omraade optraadte som Formidler. Han antydede selv, at det vilde være naturligt, at disse Forhandlinger endte i en Drøftelse mellem Udenrigsminister Scavenius og Hr. von Ribbentrop. Resultatet blev, at vi bad ham overveje Sagen nærmere, saaledes at vi derefter kunde komme tilbage til Spørgsmaalet, inden vi afrejste.

Det havde været vor Hensigt at bede Hr. Ritter om at aflyse Møde i Eftermiddag, men da vi kunde forstaa paa ham, at det vilde være ham ubekvemt, foreslog vi ham, at Mødet indskrænkede sig til en Sigen »Gutentag« uden nogen Art af Forhandlinger. Hr. Ritter vilde saa i sin Indledningstale fremsætte de tyske Synspunkter, og vi bad ham afslutte med at sige, at han forstod, at man fra dansk Side ikke i Dag vilde gaa ind paa en nærmere Drøftelse, men først vilde overveje, hvad han nu her i Dag havde sagt.

Referat af Aabningsmødet Mandag den 5. August 1940 Kl. 17 i Bundesratssaal.

Fra dansk Side var samtlige Delegationens Medlemmer til Stede og fra tysk Side den tyske Delegation suppleret med et større Antal tyske Embedsmænd.

Ambassadør Ritter bød velkommen og udtalte, at det var ham bekendt, at man fra dansk Side ikke mente sig rede til at gaa ind i egentlig Diskussion om de foreliggende Spørgsmaal. Hr. Ritter tog sit Udgangspunkt i Udenrigsminister Scavenius' Erklæring og udtalte, at man fra tysk Side maatte forstaa denne saaledes, at Danmark ønskede at gaa ind i en egentlig Nyordning med Tyskland og ikke blot nogle mindre Undersøgelser vedrørende Mulighederne for Kontingentforøgelse og en almindelig Udvidelse af Samhandelen. Han omtalte derefter Samtalerne i København, under hvilke han havde fremhævet, at man fra tysk Side kun kunde forestille sig en Wirtschaftsordnung, naar denne grundedes paa 1) en Toldunion, 2) en Währungsunion og 3) derudover de fornødne Tilpasningsbestemmelser.

Han omtalte derefter det fra tysk Side udarbejdede Overenskomstforslag og fremhævede, at dette ikke i nogen Maade var at betragte som et Diktat, det var overladt Danmarks frie Bestemmelse, om man kunde gaa ind i de foreslaaede Ordninger eller ikke. Udkastet betegnede han som et rent foreløbigt Verhandlungsunterlage, som skulde tjene til at faa fastslaaet, paa hvilke principielle Punkter vi var enige, og hvor vi var uenige. Han mente, det var praktisk at have Forslaget som Udgangspunkt for de videre Drøftelser, men hvis man fra dansk Side lagde særlig Vægt paa det, var han iøvrigt ogsaa villig til at forhandle uden Udkast.

Han henvendte derefter nogle Ord til Nationalbankdirektør Bramsnæs, idet han ønskede at fremhæve, at Forslaget ganske særligt ikke var noget Diktat, hvad angik Forholdet mellem Reichsmark og Kroner. Han vidste, at vore Ønsker gik i modsat Retning, og den Omstændighed, at Forslaget var affattet i Modstrid med vore Ønsker, skulde man ikke fra dansk Side opfatte som værende Standpunkttagen fra tysk Side.

Hr. Ritter gjorde derefter nogle almindelige Bemærkninger om, at disse specielle Forhandlinger ikke kunde føre til noget Resultat, hvis man ikke gik ind i dem baade med fuld Aabenhed og med gensidig Tiltro. Tyskland vilde ved Tilrettelæggelsen af det fremtidige økonomiske Fællesskab være lige saa optaget af det, der vil gavne Danmark, som af de Ting, der vil være til Tysklands Fordel. Han fremhævede særligt, at disse Betragtninger ikke mindst gjaldt Danmarks Landbrug, hvis Interesser skulde varetages i lige saa høj Grad som tysk Landbrugs Interesser. Ogsaa Industriens Interesser vilde selvsagt ligge Tyskland paa Sinde paa samme Maade.

Hr. Ritter sluttede med atter at understrege, at man ikke fra dansk Side skulde nære Bekymring for, at man blev bundet ved at gaa ind i Forhandlinger.

Minister Gunnar Larsen takkede for den venlige Modtagelse og erklærede dernæst, at Delegationen jo ikke fra dansk Side var bemyndiget til at tage nogen Stilling til Forslaget som Forhandlingsgrundlag, men at man var villig til, nu efter at have hørt, hvad Hr. Ritter havde sagt, at gennemgaa Forslaget, og foreslog en uofficiel Samtale den følgende Dag, en Samtale, der ved Fremsættelse af Spørgsmaal fra dansk Side skulde tjene til at belyse Forslagets enkelte Bestemmelser.

Inden Mødet hævdedes, blev det aftalt, at der skulde afholdes et Møde i Finansministeriet til Drøftelse af toldtekniske Spørgsmaal (jfr. særligt Referat). Endvidere blev det aftalt, at et Møde skulde afholdes hos Ambassadør Ritter til Drøftelse af Møtspørgsmaalet. Dette sidste Møde blev udsat til Onsdag Kl. 11.

Endvidere enedes man paa Henstilling fra Ambassadør Ritter om Tirsdag Kl. 17 indenfor Delegationens Kreds at foretage en rent kursorisk Gennemgang af det tyske Forslag, ligeledes i den Hensigt at sætte den danske Delegation i Stand til hjemme at gøre Rede for Forslagets enkelte Bestemmelser.

**Referat af Mødet i Reichswirtschaftsministerium Tirsdag den 6. August 1940 Kl. 17
til kursorisk Gennemgang af det tyske Overenskomstforslag.**

Begge Delegationers Medlemmer var til Stede.

I det følgende skal gives en kort Redegørelse for de Betragtninger, der fremsattes fra dansk Side, og de Svar, der modtoges fra den tyske Delegation.

ad Præambelen.

Ambassadør Ritter mente det rigtigst, at man her indførte Ordene »unter Wahrung der politischen Selbständigkeit Dänemarks«.

ad Art. 1.

Hr. Ritter gentog den om Mandagen givne Definition af Wirtschaftsgemeinschaft, nemlig at den maatte forudsætte: 1) Toldunion, 2) Møntunion, 3) de til Gennemførelse af den videre Tilpasning nødvendige Bestemmelser.

ad Art. 2.

Fra dansk Side fremsattes følgende Betragtninger:

Det danske Landbrug er intensivt og baseret paa en stor og toldfri Import af Korn og Foderstoffer. I Tyskland findes Told paa Indførsel af de tilsvarende Varer, og Toldsatserne er i hvert Fald paa enkelte Kornsorter ligefrem prohibitive. Hvorledes har man tænkt sig at ordne dette, naar særligt Henblik haves paa det lille Landbrug (jfr. det i København affattede Memorandum).

Svar: De tyske Toldbestemmelser er af en saadan Art, at de ogsaa paa dette Omraade kan tillempes Forholdene. Naar Korn- og Foderstofimporten finder Sted ved statscentraliseret Indkøb, kan Toldsatsen nedsættes til 1 RM pr. Dobbeltcentner.

Med Hensyn til Industrien oplystes det, at Industriens Raastoffer, paa enkelte Undtagelser nær, var toldfrie, medens man dog erkendte, at der for visse Halvfabrikata var Toldbeskyttelse.

ad Art. 2.

Dansk Importhandel. Der bestaar i Danmark paa en Række Omraader en stor Importhandel, der baserer sig paa mangeaarige Erfaringer vedrørende Indkøb, Finansiering o. s. v. af de Varer, som er nødvendige for dansk Produktion, herunder navnlig ogsaa de for Landbrugsproduktionen nødvendige Raastoffer. Hvorledes har man tænkt sig, at dansk Importhandel skal faa de fornødne Indkøbsmuligheder i Udlandet.

Svar: Det er ikke fra tysk Side Hensigten at indskrænke Danmarks Importhandel. Man vil nærmest formode, at denne vil faa udvidede Arbejdsmuligheder. Betalingen af oversøiske Produkter maa antagelig i stort Omfang finde Sted over Tysklands Clearing med vedkommende oversøiske Land. Indkøbene maa i betydeligt Omfang centraliseres, saaledes at Konkurrencen formindskes. Herved skulde der netop være en betydelig Fordel ved en samlet økonomisk Blok, der havde langt større Slagkraft overfor Udlandet end de enkelte Lande.

ad Art. 3.

Hvorledes tænkes Danmarks Gældsforpligtelser overfor Udlandet afviklet.

Svar: Hr. Ritter erklærede, at han ikke havde gjort disse Forhold til Genstand for Overvejelser og derfor nærmest var ude af Stand til at udtale sig. Fra tysk Side spurgte man, hvor store vore Gældsforpligtelser var overfor Udlandet samt overfor hvilke Lande. Efter at det blev oplyst, at vor Hovedgæld laa paa De Forenede Stater, erklærede man fra tysk Side, at Tyskland netop ikke overfor De Forenede Stater havde kunnet faa nogen Ordning af Gældsbetalingen fra Tyskland til U. S. A., idet U. S. A. havde nægtet at modtage Gældsbetalingerne i den eneste Form, hvori man nu engang kunde betale Gæld til Udlandet, nemlig ved Varer. Han ansaa det ikke for udelukket, at Tyskland efter Krigen opnaaede en Ordning med U. S. A., og Danmarks Forhold kunde da ved samme Lejlighed komme til Drøftelse. Endvidere udtaltes det, at hvis Danmark igen fik genoptaget en betydelig Eksport til England eller andre Lande, vilde Tyskland ikke modsætte sig, at vi i det Omfang, vi skønnede det nødvendigt, anvendte de derved fremkommende Deviser til Gældsbetalinger. Det samme gjaldt vore Deviseindtægter fra Skibsfarten.

ad Art. 3. & 4.

Man spurgte om, hvad Tanken nærmere var med, at de to Regeringer skulde drage Omsorg for, at de forskellige Erhvervsgrøene blev beskyttet gennem Aftaler mellem Erhvervsgrupperne.

Svar: Tanken var den, at man skulde overlade de danske og de tyske Erhvervsgrupper eller Erhvervsorganisationer indbyrdes at træffe saadanne Aftaler, at de to Landes Industri, Landbrug og Fiskeri o. s. v. kunde føle sig beskyttet. Man kunde ikke vente, at det Resultat kunde opnaas, hvis de overvældende tyske Organisationer skulde forhandle alene med de danske Organisationer. Naar man i Artiklerne siger, at »beide Regierungen werden dafür Sorge tragen«, tænker man herved paa, at de to Regeringer maa være med i disse Forhandlinger mellem Erhvervsorganisationerne for at kontrollere, at der ved Forhandlingerne hidføres de rigtige Resultater.

ad Art. 5.

Man spurgte fra dansk Side, om sidste Punktum i Artiklen ikke skulde betyde, at man dog kunde tænke sig visse Indskrænkninger i Nationalbehandlings Anvendelse.

Svar: Man bekræftede dette fra tysk Side og henviste til, at man jo kunde optage til Forhandling Forhold, som man paa den ene eller den anden Side ansaa for egnet til Undtagelsesbehandling.

ad Art. 6.

Man meddelte fra dansk Side, at de Sagkyndige havde foretaget en rent foreløbig Gennemgang af Toldtariffen med det Resultat, at de kunde tænke sig, at det vilde være muligt for Danmark for en overvejende Del af Tariffens Vedkommende at antage de tyske Toldsatser i Forbindelse med et Kontingenteringssystem. Fra dansk Side var man herved kommet ind paa den Tanke, at det rejste Spørgsmaal om Zollgemeinschaft muligt kunde løses derved, at der i Danmark vedtoges en Toldlov, der for langt den overvejende Del havde samme Satser som den tyske Toldtarif, og paa dette ensartede Omraade etablerede Toldfrihed mellem de to Lande. Man vilde derved naa det samme Maal, idet der ogsaa, hvis en Toldunion skulde indgaas, maatte være visse Omraader, hvor Danmark ikke kunde antage de tyske Toldsatser, og hvor der altsaa dog alligevel maatte gøres Undtagelser.

Svar: Fra tysk Side fremhævede man, at man lagde Vægt netop paa en Toldunion, dette ogsaa af Hensyn til den i Tysklands Aftaler med andre Lande indeholdte Mestbegunstigelsesklausul. Ved Folkeforbundets Fortolkning af denne kan Tredieland ikke paaberaabe sig Lettelser ydet i Henhold til Toldunioner. Traf man nu Toldaftaler mellem Danmark og Tyskland, der efter sin Form gjorde det tvivlsomt, om det var en Toldunion eller ikke, vilde man fra Tredieland gøre Indsigelser. Man nævnte, at noget saadant f. Eks. havde fundet Sted i Anledning af en mellem Tyskland og Østrig forberedt Toldaftale, som en Række Lande ikke vilde anerkende som Toldunion, og som derfor maatte falde bort.

Fra tysk Side var man enig i, at den danske Delegation udarbejdede et nyt Forslag til Art. 6, og Hr. Ritter bekræftede i denne Forbindelse, at man var enig i, at de tyske Toldsatser i det Omfang, hvorom man blev enige, blev gennemført i Danmark ved dansk Lovgivning.

ad Art. 7.

Fra dansk Side henviste man til, at de her henhørende Spørgsmaal allerede var blevet drøftet ret indgaaende ved en anden Lejlighed (en Frokost, som Ambassadør Ritter havde givet samme Dag). Fra dansk Side maatte man vedblivende være af den Opfattelse, at Ind- og Udførselsforbudene i hvert Fald ikke kunde ophæves, som Forholdene ligger for Tiden. Saalænge Reichsmarken paa Grund af den nuværende høje Kurs har en langt større Købekraft i Danmark end i Tyskland, er det ikke muligt at have fri Ind- og Udførsel mellem de to Lande. Noget andet var maaske, hvis Kursen mellem Reichsmark og Kroner blev fastsat saaledes, at RM ikke køber væsentlig mere i Danmark end i Tyskland. Man maatte iøvrigt i det hele taget anse det for udelukket, saalænge Krigstilstanden varer, at aabne Grænserne mellem Danmark og Tyskland.

Svar: Ambassadør Ritter erklærede, at det maatte være et nødvendigt Led i Aftaler vedrørende Wirtschaftsgemeinschaft, at alle Ind- og Udførselsforbud faldt bort, men han var enig i, at der for en længere Overgangsperiode, muligvis i hvert Fald for Krigens Varighed, maatte findes andre Midler til at gennemføre den Kontrol paa hvis Nødvendighed man havde henpeget fra dansk Side.

ad Art. 8.

Ambassadør Ritter meddelte, at denne Artikel var blevet behandlet i det til Undersøgelse af Toldspørgsmaal nedsatte Underudvalg, og at det formentlig vilde være mest hensigtsmæssigt, at Viderebehandlingen fandt Sted indenfor dette Udvalg.

ad Art. 9.

Ambassadør Ritter anmodede om, at man fra dansk Side vilde fremkomme med en ny Formulering af Artiklen.

ad Art. 10.

Dr. Scherer oplyste, at man havde drøftet Spørgsmaalet om Toldindtægternes Fordeling i Underudvalget. Fra dansk Side havde man antydnet, at Indtægterne maaske ikke burde fordeles efter Befolkningstallet, men efter Forbruget i de to Lande.

Hr. Ritter anmodede om at faa tilstillet et eventuelt Modforslag fra dansk Side.

ad Art. 11.

Ambassadør Ritter gjorde opmærksom paa, at lignende Aftaler findes mellem Lande, der ikke har Toldunion.

ad Art. 12.

Ambassadør Ritter meddelte, at det næppe var hensigtsmæssigt at komme nærmere ind paa denne Artikel under Mødet. Spørgsmaalet, som han indsaa var af overordentlig stor Betydning for Danmark, vilde senere blive drøftet med Nationalbankdirektør Bramsnæs.

ad Art. 13.

Direktør Sthyr meddelte, at det var af stor Betydning, at den danske Virksomhed i Udlandet, især de danske Ingeniørers Virksomhed og Skibsfarten, blev opretholdt, og spurgte, hvorledes det vilde være muligt at stille den nødvendige Valuta til Raadighed til disse Formaal.

Svar: Spørgsmaalet om den danske Virksomhed i Udlandet kan let ordnes ved Hjælp af de tyske Valutaordninger. Det var iøvrigt ikke Meningen at overføre samtlige Valutarestriktioner paa Danmark, man ønskede blot, at de danske Bestemmelser paa dette Omraade blev tillempet efter de tyske, saaledes at man i første

Række paa en lige saa effektiv Maade som i Tyskland kunde forhindre, at Reichsmark via Danmark kunde blive bragt til Udlandet, idet noget saadant kunde medføre Fare for Fald i Reichsmarkkursen.

ad Art. 14.

Direktør Sthyr meddelte, at man fra dansk Side sikkert vilde foretrække at have to Udvalg, og at man eventuelt vilde fremkomme med et Modforslag.

Svar: Hr. Ritter gjorde opmærksom paa, at den østrig-ungarske Toldunion havde virket uheldigt, fordi de to Regeringer paa flere vigtige Omraader ikke havde kunnet blive enige. Det var derfor nødvendigt, at den paatænkte Ordning med Danmark blev udformet saaledes, at det blev udelukket, at Bestemmelser ikke kunde gennemføres som Følge af Uenighed mellem Regeringerne.

ad Art. 15 & 16.

Direktør Sthyr meddelte, at man havde tænkt sig andre Udveje og andre Formuleringer.

Svar: Ambassadør Ritter betonedede, at Bestemmelsen sagligt set var uundgaaelig (jfr. Eksemplet med Østrig-Ungarn), men Hr. Ritter havde ikke noget imod, at man fra dansk Side fremkom med et Modforslag, hvorefter Bestemmelserne eventuelt kunde gaa ind i en særlig Protokol.

ad Art. 17.

Ambassadør Ritter fremhævede det ønskelige i, at Gennemførelsesbestemmelserne blev ordnet hurtigt.

ad Art. 18.

Ambassadør Ritter meddelte, at der intet var til Hinder for at ændre denne Paragraf, saafremt man skulde ønske det fra dansk Side, saaledes at Opsigelsesfristen f. Eks. blev fastsat til 1 Aar, og at Tidspunktet, til hvilken Overenskomsten første Gang kunde opsiges, blev fastsat til f. Eks. 1945.

ad Art. 19.

Ambassadør Ritter gjorde opmærksom paa, at man ved Artikkens 2. Stykke havde ville fastslaa, at den danske Regering først bindes endeligt, naar Gennemførelsesbestemmelserne er ordnet.

**Referat af Mødet den 6. August 1940 hos Ministerialdirektor Wucher
i Finansministeriet.**

Mødet fandt Sted i Henhold til Aftale paa Plenarmødet Mandag d. 5. 8. 40 i Udenrigsministeriet. Tilstede var fra dansk Side: Generaldirektør Korst, Afdelingschef Wassard, Statskonsulent Jacobsen, Direktør Sthyr, Kontorchef Ulrik Mortensen. Fra tysk Side: Ministerialdirektor Wucher, Ministerialdirektor Imhoff og to andre Embedsmænd.

Wucher indledede Samtalen med at erklære, at han var bekendt med Formaalet for vort Besøg. Efter Aftale med Hr. Ritter gik han ud fra, at man her skulde drøfte Gennemførelsesbestemmelserne ud fra den Forudsætning, at det fra tysk Side forelagte Udkast var en Kendsgerning, idet Spørgsmaalet om selve Udkastets Godkendelse, Ændring eller Forkastelse alene kunde forhandles mellem Delegationerne. Der var saaledes her kun Tale om Drøftelse af Mulighederne for den tekniske Gennemførelse af en Toldunion. I saa Henseende nævnte han f. Eks., at det var af afgørende Betydning, at den kommende fælles Toldtarif blev fortolket ens i hele Omraadet. Han var ogsaa klar over, at der bestod Forskelle mellem Toldforvaltningens Organisation og Behandlingen af Toldtvistigheder i de to Lande, og at man ogsaa paa hele dette Omraade i Danmark maatte have samme System som i Tyskland.

Korst udtalte, at man fra dansk Side var indforstaaet med, at Spørgsmaalet om Overenskomsten ikke kunde gøres til Genstand for nærmere Drøftelse ved denne Lejlighed. Iøvrigt var det klart, at man allerede nu maatte i Gang med at overtænke, hvorledes den praktiske Gennemførelse af den Tilnærmelse i Tarifferne, som man maatte blive enige om, kunde ske. Derfor maatte man naturligvis tillægge de Spørgsmaal, som Wucher havde rejst, stor Betydning.

Imidlertid maatte man fra dansk Side ogsaa være interesseret i at tilvejebringe Oplysningsmateriale, som kunde være den danske Regering til Nytte ved Overvejelserne af det forelagte Udkasts økonomiske Virkninger for Danmark, ogsaa saaledes at forstaa, at eventuelt Oplysningsmateriale til Vurdering af mulige Ændringsforslag vilde være særdeles ønskeligt. Vi har fra dansk Side jo kun i kort Tid haft Lejlighed til at overtænke disse for os saa afgørende Problemer. Vi har derfor ud fra Ønsket om et nærmere økonomisk Samarbejde med Tyskland søgt at gøre os Tanker om, hvorledes dette mest praktisk kunde ordnes. Vi har naturligvis nok vore Bekymringer med Hensyn til, hvorledes en saadan Omlægning af vore økonomiske Forhold vil virke, og herudfra opstaar meget let den Tanke, om ikke den rigtige Fremgangsmaade vilde være, at man efter en Gennemgang af de to Landes Toldtariffer — ud fra Ønsket om økonomisk Samarbejde i størst mulig Udstrækning — gjorde Toldsatserne i de to Lande ens i et betydeligt Omfang og paa dette ensartede Omraade etablerede gensidig Toldfrihed. Det er jo sandsynligt, at man kan naa til en saadan Ordning for de fleste Satsers Vedkommende, i hvert Fald i Forbindelse med et vist Kontingenteringssystem. Det var muligt, at det Formaal, som Udkastet var baseret paa, kunde naas ad denne Vej. Til Bedømmelse af Forholdene vilde det være ønskeligt om man kunde erholde Oplysninger om de tyske Told- og Forbrugsafgifter.

Imhoff anførte i denne Forbindelse, at man fra tysk Side havde været inde paa denne Linie i Toldforholdet til Østrig, men der havde vist sig Vanskeligheder derved, idet Mestbegunstigelsesklausulen medførte, at de andre Stater kunde kræve samme Toldsatser, som var gennemført i Forholdet mellem Østrig og Tyskland.

Hensynet til Mestbegunstigelsen vilde derimod ikke have Betydning i en Toldunion, saaledes som foreslaaet i Udkastet. Ved en Toldunion vil kun de to Lande faa Fordelene. Ved en partiel Toldunion vil andre Stater faa de samme Fordele. Netop af Hensyn hertil foreslog man den generelle Union.

Under Forhandlingerne gjorde Sthyr opmærksom paa, at Indførelsen af den høje tyske Korntold vilde ramme de smaa Landbrug haardt. Wucher bemærkede hertil, at den tyske Finansminister havde Ret til at frafalde Korntolden, og at denne Ret blev benyttet til at yde Nedsættelse for Korn til Foderbrug (til 1 RM pr. Dobbeltcentner). En saadan Ret maatte ogsaa gælde i Danmark. Saavidt vi forstod, mente han, at Finansministeren maatte have en tilsvarende Ret for visse andre Varer (navnlig Raavarer). Oliekager var toldfri i Tyskland. Med Hensyn til Spørgsmaalet om Fordeling af Toldindtægterne mellem de to Statskasser udtalte Wucher, at han for sit Vedkommende mente, at der kun var praktisk Mulighed for en Fordeling efter Indbyggerantal. Fra dansk Side mente man, at der kunde blive Spørgsmaal om Fordeling efter Forbrug. Toldindtægten i Tyskland var 1800 Mill. Mark.

Det anførtes fra tysk Side, at man kunde gennemføre fornøden Beskyttelse af hvert af de to Landes Erhverv paa visse Omraader gennem Forslagets Bestemmelser om »Gebietsschutz.« Kontrollen hermed maatte man gennemføre ad bogholderimæssig Vej hos de Handlende.

Men Hensyn til Forbrugsafgifterne bemærkede Wucher, at det ideelle vilde være, at Forbrugsafgifterne var ens i de to Lande, der havde Toldunion. Man var dog klar over, at dette var et stort Indgreb i de danske Beskatningsforhold, og man havde derfor set bort fra dette i Udkastet. Toldgrænsen maatte derfor fremdeles opretholdes i Form af en »Verbrauchssteuergrenze«.

Man enedes derefter om omgaaende at tilstille hinanden et nærmere aftalt Oplysningsmateriale om de to Landes Told- og Forbrugsbeskatningsforhold og paa Basis af dette Materiale tænke over, hvorledes den Tilnærmelse, der maatte blive aftalt mellem Landene, bedst muligt kunde føres ud i Praksis.

**Referat af Møde i Auswärtiges Amt hos Ambassadør Ritter
Onsdag den 7. August Kl. 11.**

Til Stede var:

fra tysk Side: Ambassadør Ritter,
Hr. Ludwig
og en Del Embedsmænd fra det tyske Finansministerium og fra Reichsbank,

fra dansk Side: Nationalbankdirektør Bramsnæs,
Direktør Sthyr,
Afdelingschef Wassard og
Kontorchef Sveinbjørnsson.

Mødet var sammenkaldt til Drøftelse af de finansielle Spørgsmaal i Forlaget. Ambassadør Ritter begyndte med at fastslaa, at Danmark jo nu havde et stort Tilgodehavende i Tyskland. Blev Krigen kort, vilde der maaske relativt hurtigt komme større Vareleverancer fra Tyskland, men man maatte ogsaa indrette sig paa en længere Krig, og i saa Fald vilde Tilgodehavenderne vokse, selv om de faste Leverancer tog af. I begge Tilfælde maatte der findes en Løsning af Betalings-spørgsmaalet, og her foreslog man altsaa fra tysk Side, at Marken skulde bringes i Omløb i Danmark.

Fra dansk Side gjorde man opmærksom paa, at Betaling i RM ikke indeholdt nogen Løsning af Gældsvanskelighederne mellem Tyskland og Danmark, idet Gælden jo i alle Tilfælde maa afvikles ved tyske Vareleverancer, og den Omstændighed, at Marksedler gaar ud i dansk Omsætning, indeholder ikke nogen Løsning af Gældsproblemet mellem Tyskland og Danmark.

Fra tysk Side indrømmede man Rigtigheden af de danske Synspunkter. Endvidere erklærede man fra tysk Side, at man var enig i, at saafremt Marken skulde være Betalingsmiddel i Danmark, maatte der i hvert Tilfælde for en Overgangsperiode indføres Regler til Beskyttelse imod, at Tyskland udkøbte Danmark, og til Beskyttelse imod ukontrolleret tysk Kapitalanbringelse i Danmark.

Fra dansk Side gjorde man de tidligere fremhævede Betæneligheder mod at have Reichsmark i Omløb i Danmark gældende og henviste til, at man paa naturlig Maade kunde naa det samme Formaal gennem en fast Omregningskurs mellem Kroner og Reichsmark og Pligt for Danmark til at omveksle Reichsmark i de danske Banker til den fastsatte Kurs.

Man gik derefter over til at drøfte Spørgsmaalet om Omregningskursen. Dette Spørgsmaal knyttede sig til Spørgsmaalet om Prisniveauerne i de to Lande. Hvis to Lande med forskelligt Prisniveau skulde have økonomisk Fællesskab, kunde man gaa enten den Vej at manipulere med Kursen, eller den Vej at lade Prisniveauerne tilpasse sig til hinanden, altsaa i dette Tilfælde derved, at det danske Prisniveau blev hævet. Tyskland havde navnlig overfor Østrig, men ogsaa i andre Tilfælde, gjort den Erfaring, at den bedste Udvej altid var at lade Prisniveauerne tilpasse sig til hinanden. Satte man Kursen op paa Mønten i det billigste Land, blev Resultatet uvægerligt, at Priserne alligevel steg i dette Land, og dermed ogsaa Gældsbyrder og Lønninger. For Danmarks Vedkommende mente man i Tyskland at vide, at Landbrugets Gældsbyrder var høje. Det vilde komme til at virke meget trykkende paa Landbruget, hvis Kronen blev opskrevet. Samtidig vilde en saadan

Opskrivning volde Industrien Vanskeligheder, idet Arbejdsløningerne i Kroner laa saa højt, at de omsat i Mark let vilde komme til at ligge over de tyske Lønnin-ger, hvis Kronens Værdi blev væsentlig opskrevet; et saadant Forhold kunde dansk Industri ikke taale, hvis den skulde være konkurrencedygtig overfor tysk Industri. Man havde foretaget nogle Beregninger over Lønniveauet i henholdsvis Danmark og Tyskland og var kommet til det Resultat, at Kronens Værdi ikke kunde sættes til væsentlig over 53 Pf., hvis det danske Lønniveau omsat i RM ikke skulde komme til at ligge over det tyske Lønniveau. Fra dansk Side paaviste man det særlige Forhold, der gør sig gældende i Danmark, hvor langt den største Del af vor Produktion skal eksporteres (de store Mængder Landbrugsprodukter kan ikke konsumeres her i Landet), og praktisk talt alle Raavarer importeres. En lav Kronekurs vil, hvis det tyske Prisniveau gradvis skal indføres i Danmark, medføre at Landbruget faar urimeligt høje Indtægter, og Industriens Konkurrenceevne samtidig nedsættes paa katastrofal Maade. Efter nogle yderligere almindelige Drøftelser enedes man om hver for sig nu nærmere at undersøge og overveje Fordele og Mangler ved de forskellige ovenfor skildrede Fremgangsmaader, muligt vil man da finde, at man skal søge en vis Mellemsvej, hvorved Kronen opskrives noget, og Prisniveauet hæves noget.

Referat af Møde hos Ambassadør Ritter den 15. August 1940 Kl. 17.30.

Til Stede var fra tysk Side: Ambassadør Ritter og Minister Eisenlohr; fra dansk Side Minister Gunnar Larsen, Direktør Bramsnæs, Direktør Sthyr og Afdelingschef Wassard.

Minister Gunnar Larsen fremsatte de danske Synspunkter efter følgende Hovedlinier:

Saasnart vi kom tilbage til København, blev hele Spørgsmaalet drøftet i Kabinettet, hvor man i Mellemtiden havde haft Lejlighed til at studere Problemerne nærmere. Man kan jo ikke nægte, at Ministrene, dengang Ambassadør Ritter var i København, ikke havde haft større Tid til at overveje, hvad det drejede sig om. Man kan heller ikke nægte, at der fra forskellig Side er opstaaet store Betænkeligheder paa mange Punkter; det er stadig Regeringens Hensigt at fortsætte Undersøgelserne, men da Tiden har været for kort hertil, mener vi, det er rigtigere, hvis man endnu vil naa et Resultat, at en principiel Stillingtagen bliver udskudt et Stykke Tid (ca. 10 Dage).

Ved det nuværende Besøg i Berlin vil vi for det første gerne have Lejlighed til at drøfte nogle mere tekniske Spørgsmaal:

1) Spørgsmaalet om Kursforholdet mellem Kroner og Reichsmark og Spørgsmaalet om de tyske Priser baade paa Eksportvarer til Danmark og paa Importvarer fra Danmark. Disse Spørgsmaal vil et Par af de danske Herrer gerne drøfte med en Repræsentant fra Reichswirtschaftsministerium og en Repræsentant fra Reichsbank, eventuelt ogsaa en Herre fra Finansministeriet. En saadan Drøftelse kunde maaske ansættes til i Morgen.

2) Vore Sagkyndige paa Told- og Skatteomraadet vilde gerne stille nogle tekniske Spørgsmaal.

Dernæst vil Delegationen gerne drøfte nogle Punkter i det tyske Forslag.

1) Overskriften. Det vilde paa dansk Side føles naturligere, hvis man ikke udformede Rammeoverenskomsten som en egentlig Traktat, men som en Protokol over Forhandlingerne til Afslutning af Traktaten. Dette vilde i og for sig ogsaa være nærliggende, idet Rammeoverenskomsten jo netop skulde være en Samling Bestemmelser, der skulde indeholde de bindende Retningslinier for Detailforhandlingerne om en Gennemførelsesoverenskomst.

Protokollen skulde undertegnes og vilde i og for sig danne et lige saa godt Grundlag for de videre Forhandlinger som en Traktat. Det vilde ogsaa være rimeligt at give Rammeoverenskomsten en mindre højtidelig Form, fordi man maa indrømme, at det for saa vidt er en helt bagvendt Fremgangsmaade først at indgaa en bindende Aftale om visse Retningslinier og derefter udføre Detailarbejdet, som er nødvendigt, for at man kan se, om man overhovedet kan gaa ind paa disse Retningslinier. Normalt vilde man gaa den modsatte Vej.

2) Begrebet »Wirtschaftsgemeinschaft«, som maaske ved Samtalerne i København netop tiltalte flere af de danske Ministre, har senere ved sin ubestemte Karakter voldt store Betænkeligheder, saa at det vilde være lettere, hvis man gik tilbage til at kalde Overenskomsten en »Zoll- und Währungsabkommen«.

3) Art. 5 i det tyske Forslag angaaende Nationalbehandling har ligeledes fremkaldt store Betænkeligheder. Dette er forstaaeligt, naar man betragter det vældige tyske økonomiske Rum over for det lille danske. Man kunde derfor tænke

sig at opretholde den nuværende Traktatstilling, der i Virkeligheden har vist sig at sikre tyske Interesser, og saa ganske udelade denne Artikel.

4) En anden Betænelighed har knyttet sig til Frygten for at gaa i Spidsen paa dette Omraade. Man ved jo paa nuværende Tidspunkt meget lidt om, hvorledes det tilstræbte Storrøm eller Europas forenede Stater vil se ud, og hvilke Traktater der bliver truffet med de berørte Lande.

Det maa derfor være en Forudsætning, at Danmark gennem en Art Mestbegunstigelsesklausul faar de samme Begunstigelser, som senere fra tysk Side maatte blive tilstaaet andre Lande indenfor Storrømmet.

5) Det er fra flere Sider blevet fremhævet, at ikke alle de Forbehold, hvorom man i København var enige, har fundet Udtryk i det tyske Forslags Tekst. Da vi jo som sagt ikke i Dag skal drøfte Enkelthederne, har jeg paa dette Punkt ikke noget Modforslag og vil kun anmelde Spørgsmaalet, idet jeg haaber, De er enig i, at det vilde være naturligt, at en Protokol af den nævnte Art ogsaa indeholder disse Forbehold.

Ambassadør Ritters Svar gik ud paa følgende:

Han begyndte med at erklære, at han efter at have hørt det Standpunkt, man nu i Danmark tog til de forskellige Spørgsmaal, ikke kunde tænke sig, at den tyske Rigsregering vilde forhandle videre paa Grundlag af de danske Synspunkter. Dette var ganske vist hans personlige Mening, nu maatte han tale med de forskellige Ressorts. Han vilde iøvrigt adskille den økonomiske og den politiske Side af Spørgsmaalet.

Med Hensyn til den økonomiske Side mente han, at man fra tysk Side under Forhandlingerne havde vist, at man var villig til at tage alle mulige Hensyn. Han vilde særlig nævne, at man under Forhandlingerne her i Berlin havde givet sin Tilslutning til det danske Standpunkt om, at kun danske Betalingsmidler kom i Omløb i Danmark, ligeledes at man var villig til en nærmere Drøftelse om eventuel Ændring af Kursen mellem Mark og Kroner.

(Han vendte senere under Samtalen tilbage til dette Kursspørgsmaal og sagde, at de havde drøftet det indgaaende og nærmest var kommet til det Resultat, at man skulde lade Prisniveauerne tilpasse sig paa naturlig Maade uden at paavirke dem gennem Kursændringer, men Spørgsmaalet stod ogsaa her i Tyskland ganske aabent. Han bad om, at vi nu fra dansk Side vilde meddele, hvad Stilling vi tog til dette Spørgsmaal, og saa vidt muligt give et positivt Forslag til en Kursansættelse, for at man i Berlin kunde have et Grundlag, paa hvilket man kunde arbejde videre med Spørgsmaalet.)

Angaaende den politiske Side udtalte Hr. Ritter, at han af de Udtalelser, Minister Gunnar Larsen havde fremsat, havde faaet den Opfattelse, at der ikke herskede almindelig Enighed inden for selve Kabinettet med Hensyn til det principielle Spørgsmaal, om man vilde gaa ind i den Ordning, der var foreslaaet fra tysk Side. Han forstod godt, at det er et vanskeligt Spørgsmaal for den danske Regering, men naar man nu antydede, at Kabinettets Medlemmer kun havde haft meget ringe Tid til at sætte sig ind i Spørgsmaalet, maatte han dog henvise til, at man i København havde overgivet ham et Memorandum, som han maatte forstaa saaledes, at Regeringens Medlemmer principielt ikke tog Afstand fra Tanken, men var enig i at gaa i Forhandlinger. Han maatte forstaa Minister Gunnar Larsens Udtalelser saaledes, at den danske Regering nu trak det tidligere indtagne Standpunkt tilbage.

Minister Gunnar Larsen benægtede dette. Hvad han havde fremhævet var dels det, at det var vanskeligt at forlange, at Rigsdagen skulde godkende en Rammeoverenskomst, saalænge der ikke var udarbejdet Detailler vedrørende dens Gennemførelse, og dels det, at det i de Par Dage, der havde været til Raadighed, ikke havde været muligt at tilvejebringe en saadan Enighed inden for Kabinettet og inden for Rigsdagen, at man kunde tage endelig Stilling til det tyske Forslag.

Hr. Ritter fremhævede gentagne Gange under Samtalen, at den tyske Rigsregering ikke kunde udsætte sig for, at vi nu i Forstaaelse med den danske Regering gik ind i maanedlange Forhandlinger om Enkelthederne, og at den danske Rigsdag derefter nægtede at ratificere Traktaten. Han forstod, at en »Protokol« ikke skulde

forelægges Rigsdagen, og spurgte, hvad Sikkerhed vi da kunde yde for, at Rigsdagen ikke til sin Tid nægtede at ratificere.

Man forklarede korteligt, at der for Tiden bestod et Rigsdagsudvalg, der repræsenterede de udslaggivende Partier, og at der derfor var en Mulighed for Regeringen for faktisk at sikre sig Rigsdagens Standpunkt, selv om Protokollen ikke blev forelagt Rigsdagen. Fra dansk Side gjorde man opmærksom paa, at det iøvrigt i det sidste tyske Traktatudkast og i de Kommentarer, Hr. Ritter havde givet til dette, direkte var forudset, dels at Traktaten ikke kunde træde i Kraft, for inden Gennemførelsesoverenskomsten var undertegnet, dels (ifølge Hr. Ritters egne Udtalelser) at den danske Regering til den Tid stod frit og altsaa, hvis den ikke mente, at Gennemførelsesoverenskomsten var tilfredsstillende, kunde træde helt tilbage fra Sagen.

Af Hr. Ritters Udtalelser maatte man nu slutte, at den tyske Regering ikke vil affinde sig med, at Rigsdagen til sin Tid annullerer alle eventuelt truffne Overenskomster ved at nægte Godkendelse af Gennemførelsesaftalerne. Han forklarede sin Tankegang derhen, at den formelle Mulighed for, at Rigsdagen ved at forkaste Gennemførelsesaftalerne annullerer Overenskomsterne, vel bestod, med ved en saadan Fremgangsmaade vilde Rigsdagen desauvere sig selv, hvis den under en eller anden Form havde godkendt Rammeoverenskomsten, og noget saadant kunde man ikke tænke sig i Forhandlinger af denne alvorlige Art.

Minister Eisenlohr forespurgte, om man ikke kunde tænke sig, at hele det danske Kabinet underskrev Rammeoverenskomsten, hvis den ikke skulde forelægges Rigsdagen, idet man dog derved vilde faa en vis kollektiv Garanti. Vi forklarede, at en saadan Fremgangsmaade dog vist vilde være for usædvanlig, og iøvrigt heller ikke nødvendig. Drøftelserne endte med, at man fra tysk Side foreslog, at Rammeoverenskomsten eventuelt kunde underskrives af Statsministeren og Udenrigsministeren.

Hr. Ritter gik derefter over til at behandle de enkelte Punkter, der var rejst over for ham.

1) Spørgsmaalet om at betegne Rammeoverenskomsten som Protokol. Han henviste til de ovenfor gengivne Udtalelser og føjede hertil, at man fra tysk Side ikke vilde hænge sig i den sproglige Betegnelse, men det maatte være fuldstændig klart, hvad Rammeoverenskomsten betød, og at den i Realiteten var godkendt ogsaa af den danske Rigsdag.

2) Betegnelsen »Zoll- und Währungsabkommen«. For det første mente han, at det af Hensyn til Tredieland var nødvendigt, at man brugte Udtrykket Toldunion, som var et i internationale Forhold fastslaaet Begreb. Med Hensyn til Møntspørgsmaalet ansaa han det for muligt at finde et Udtryk som »Wirtschafts- und Währungsabkommen« eller lignende. Ogsaa her vilde han fremhæve, at man fra tysk Side ikke vilde hænge sig i Betegnelsen, naar blot der var Enighed om Realiteten.

3) Art. 5's Bortfald. Han forstod ikke rigtigt vore Betæneligheder, men efter nogen Drøftelse fremsatte han rent foreløbigt den Tanke, at man til en Artikel i Rammeoverenskomsten, som skulde ophæve de tidligere Handelstraktater mellem Danmark og de tyske Stater, kunde knytte en Bemærkning om, at de Artikler i vedkommende Traktater, der omhandlede tyske Statsborgeres Ret til at drive Virksomhed i Danmark og omvendt, skulde opretholdes.

4) »Mestbegunstigelsesforslag«. Der var Enighed om, at det tekniske Begreb Mestbegunstigelse ikke kan anvendes overfor de her omhandlede Forhold. Man forklarede fra dansk Side, at det, man havde tænkt sig, skulde være en mere almindelig Tilsikring om, at saafremt Tyskland senere gav andre Lande en gunstigere Stilling i et eller flere af de Forhold, som vi nu ordnede, saa skulde man tage Sagen op igen til Drøftelse i den Hensigt at finde en Tilpasning af den med Danmark truffne Ordning.

I denne Forbindelse udtalte Ritter, at han iøvrigt ansaa det for utænkeligt, at Tyskland skulde give et andet Land en bedre Stilling end den, det nu gav Danmark. Det var ikke den tyske Tanke at lave noget Paneuropa med Wirtschafts-Sammenslutning med f. Eks. Lande som Spanien, Portugal, Italien o.s.v., men de til Tyskland grænsende mindre Stater maatte sikkert under en eller anden Form tilslutte

sig det tyske Storrøm. Der skulde nok træffes Ordninger med Lande som Belgien, Holland og Norge, men hvis der ingen beslutningsdygtig Regering var i disse Lande, kunde man tænke sig, at det nærmest blev en gensidig Ordning truffet ved Hjælp af den indsatte Rigskommissær. Fordelen for Danmark ved nu at forhandle paa eget Initiativ var for saa vidt aabenbar, som man da vilde bestræbe sig for, ikke mindst gennem Kontrollen af Forhandlingerne mellem Erhvervene, at skaffe Danmark reelle Fordele.

5) Indføjeelse i Rammeoverenskomsten af de i Memorandummet af 31. Juli 1940 tagne Forbehold. Vi gennemgik Forbeholdene i Memorandummet, og man understregede paany fra tysk Side, at man ved den foreslaaede Redaktion af Rammeoverenskomsten havde ment at have givet den Sikkerhed for danske Erhverv, særlig dansk Industri, hvorom man var enig i København. Hvis Danmark imidlertid ikke mente, at den foreslaaede tyske Tekst dækkede vore Ønsker, stod det os jo frit for at foreslaa en ændret Redaktion. Ogsaa de øvrige Forbehold vedstod man fuldtud fra tysk Side, og man kunde jo nu under de videre Forhandlinger nærmere drøfte, om disse Forbehold kunde passes ind i Rammeoverenskomstens Tekst eller eventuelt optages i en særlig Protokol.

Med Hensyn til Sikringen af danske Erhvervsinteresser, og navnlig Industriens Interesser, kunde man jo ikke sige andet, end at Danmark vilde faa en anden Stilling, hvis vi kunde gaa ind i en Ordning af den fra tysk Side foreslaaede Art. Hvis vi ikke vilde det, men om 3 eller 6 Maaneder paany kom tilbage til disse Spørgsmaal, var det vel næppe sandsynligt, at man fra tysk Side vilde kunne strække sig saa vidt som nu.

Til Slut fastsattes Møder for i Morgen den 16. August:

1) et Møde i Reichswirtschaftsministerium med Repræsentanter for Reichswirtschaftsministerium, Reichsbank og Finanzministerium til Drøftelse navnlig af Kursspørgsmaal og Prisspørgsmaal.

2) Et Møde i Finanzministerium til Drøftelse af beskatningstekniske Spørgsmaal.

Berlin, 15. August 1940.

Mødet 16. August 1940 i det tyske Rigsfinansministerium.

Fra tysk Side var til Stede: Ministerialdirektør Wucher, Dr. Scherer og to andre Embedsmænd fra Finansministeriet; fra Udenrigsministeriet: Ministerialrat Imhoff. Fra dansk Side: Generaldirektør Korst og Kontorchef Ulrich Mortensen.

Fra dansk Side indledte man med at meddele, at man gerne vilde benytte Lejligheden, da man nu igen var i Berlin, til at stille forskellige Spørgsmaal, som havde rejst sig i den danske Forvaltning ved den foreløbige Gennemgang af det Materiale, som man fra tysk Side havde tilstillet os. Saalænge der endnu ikke forelaa en Overenskomst, maatte vor Forvaltnings Arbejde med at gennemtænke Sagens Enkeltheder naturligvis i mange Henseender være betinget. F. Eks. var det jo vanskeligt at sammenligne danske og tyske Toldsatser, saalænge man ikke vidste, hvilket Kursforhold mellem Mark og Kroner, der maatte blive etableret. Da vi imidlertid maatte regne med den Mulighed, at vi pludselig blev stillet overfor en stor Omstilling i den danske Toldlovgivning i Tilknytning til den tyske, var vi nødt til at sætte os saa godt ind i det foreliggende Materiale som overhovedet gør ligt. Under vort Arbejde hermed var vi stødt paa en Række Punkter, hvor vi gerne vilde have lidt nærmere Oplysning.

En Del af disse Punkter angik Muligheden for Danmarks Forsyning paa visse Omraader i Tilfælde af Indførelse af de tyske Toldsatser; de tyske Satser var nemlig væsentlig højere end de danske for den Del af de Omraader, hvor Danmark eventuelt maatte forsyne sig fra et tredie Land. Blandt de drøftede Omraader var Gødningsstoffer, Træ, Mineralolier, Kautsjuk og Jern særlig til Bygningsbrug og Skibsbrug, hvilke Varer er belagt med Told i Tyskland, men todfri i Danmark.

Fra tysk Side gjorde man opmærksom paa, at saadanne Varer, som Danmark hidtil havde importeret fra Tredieland, vel kunde importeres fra Tyskland, men iøvrigt var der i den tyske Tarif Muligheder for Toldpempelser efter de forskellige Behov, saaledes at man ad denne Vej kunde overvinde disse Vanskeligheder. Med Hensyn til Skibsværfterne oplystes det, at man i Tyskland havde en særlig Ordning, saaledes at Skibsværfterne nærmest betragtedes som Frihavn.

Fra dansk Side spurgte man, om man ikke i Tyskland havde til Hensigt at foretage en Modernisering af Toldnomenklaturen, der jo stammede fra 1906, idet man gjorde opmærksom paa, at man i den danske Forvaltning nærede et stærkt Ønske om en fuldstændig Modernisering af den danske Nomenklatur. Dertil svarede, at man ganske vist i Tidens Løb havde foretaget forskellige Revisioner, men at man dog ansaa den tyske Nomenklatur som Helhed for forældet. Man havde længe næret Ønske om en gennemgribende Revision. En saadan Revision maatte man naturligvis foreløbig lade staa hen; men naar den skulde foretages, vilde de danske Interesser, forsaavidt Traktaten blev indgaaet, naturligvis faa Lejlighed til at øve Indflydelse derpaa.

Iøvrigt stillede man fra dansk Side Spørgsmaal om Udførselstold, Ausgleichsteuer, Toldkreditter og Klareringsforhold. I denne Forbindelse spurgte man fra tysk Side, om vi havde tænkt nærmere over Spørgsmaalet om Ensartethed med Hensyn til Omsætningskatten. Hertil svarede fra dansk Side, at man gik ud fra, at Spørgsmaalet om Forbrugsafgifterne og Omsætningskatten var skudt i Baggrunden.

Til Slut foreslog Direktør Wucher den Fremgangsmaade, at man foretog de fornødne Undersøgelser fra dansk Side og derefter satte sig i Forbindelse med de korresponderende tyske Institutioner til nærmere Klarlæggelse af Forholdene. Iøvrigt maatte man naturligvis afvente, hvad der skete med Hensyn til Traktatudkastet.

Referat af Møde i Reichswirtschaftsministerium angaaende Kursspørgsmaal

Fredag den 16. August 1940 Kl. 16.30.

Direktør Bramsnæs gjorde det danske Standpunkt gældende ved Fremsættelse af følgende Hovedlinier:

1) Problemet er, hvorledes de to Prinsniveauer i de to Lande skal tilpasses til hinanden, altsaa i Realiteten, hvorledes det lavere danske Prinsniveau skal tilpasses til det højere tyske Prinsniveau.

2) Under de foreløbige Forhandlinger har man haft for Øje enten en Prisforhøjelse i Danmark eller en Ændring i Kursforholdet mellem Reichsmark og Kroner, eventuelt en Sammenvirkning af begge Forhold.

3) Jeg forstaar, at man fra tysk Side er mest tilbøjelig til at mene, at man skal undgaa Ændring i Kursforholdet, og man bygger denne Opfattelse paa Erfaringer i Forholdet til andre Lande. Disse Erfaringer kan imidlertid ikke overføres direkte paa Danmark, hvis økonomiske Liv har en særlig Karakter. Danmark er nødsaget til at eksportere Størstedelen af sin Produktion, og denne Eksport er af en ensidig Karakter. I 1938 udgjorde Eksporten ca. 15—1600 Mill., hvoraf ca. 1100 Mill. Kr. var Landbrugsprodukter. Naar den paatænkte Ordning medfører en Stigning af Priserne paa Landbrugsprodukterne, vil det altsaa sige, at Priserne stiger for langt Størstedelen af Danmarks Eksport. Vi er altsaa i Stand til at hæve Kronens Værdi i passende Omfang, uden at de danske Eksportører i det store og hele derved faar mindre »Erlös« i danske Kroner.

Dette er et specielt Forhold for Danmark, som altsaa beror paa, at vor Eksport er saa eensidig, og at Ordningen medfører en Forhøjelse af Priserne for denne Eksport.

Omvendt maa Danmark importere praktisk talt alle sine Raastoffer, og en Opskrivning af Kronen vil her bidrage til at gøre de producerende Virksomheder konkurrencedygtige, idet man i det store og hele kan gaa ud fra, at Importen til Danmark bliver billigere for de producerende Virksomheder, naar Kronen opskrives noget.

Fæstner man sig ved Resultaterne, saafremt ingen Kroneopskrivning finder Sted, vil disse blive, at en enkelt Side af dansk Erhverv faar en uforholdsmæssig Fordel. Da vi efter de Oplysninger, vi har faaet fra tysk Side, maa regne med, at vore Importvarer paa flere Omraader vil stige i Pris som Følge af den nye Ordning, vil det altsaa sige, at de andre Erhverv og andre Dele af Samfundet ligefrem faar en forøget Byrde samtidig med, at Landbruget faar den urimelige Indtægtsforøgelse. Ogsaa denne uheldige Virkning afbødes altsaa i nogen Grad ved en Kroneopskrivning, idet man derved formentlig paa flere Omraader kan holde sig til de gamle Importpriser.

Fra tysk Side henholdt man sig til tidligere Udtalelser, ifølge hvilke de tyske Erfaringer gik ud paa, at en Kursopskrivning ikke vilde forhindre Prisstigninger og tillige yderligere vilde belaste de forholdsvis højt prioriterede danske Landejendomme. Fra dansk Side nævnte man en Kurs paa 1 RM=ca. 1,50 Kr. som værende det Niveau, hvorved man i Øjeblikket i visse Kredse havde hæftet sig. Man fremhævede dog herved stærkt, at det vilde kræve en lang Række Detailundersøgelser, før man kunde fremkomme med et nøjagtigt Kursforslag.

Den tyske Forhandlingsleder fastslog, at man jo nu fra begge Sider havde haft Lejlighed til at fremsætte sine Standpunkter, og at man gensidigt forstod hinandens Synspunkter, men at en forlænget Diskussion næppe vilde føre til positive Resultater. Han vilde derfor nu foreslaa, at man hver for sig gik videre med Detailundersøgelser vedrørende de herhenhørende Forhold.

Referat af Møde i Reichswirtschaftsministerium angaaende Prisspørgsmaal
Fredag den 16. August 1940 Kl. 11.30.

Fra dansk Side ønskede man til Brug for de videre Overvejelser at faa Klarhed over, om vi kan vente os, at man fra tysk Side i Overgangsperioden vil følge op med Landbrugspriserne, hvis man fra dansk Side foretager en Opskrivning af Kronens Værdi. En saadan Opskrivning mente man fra dansk Side var nødvendig ved Gennemførelsen af en Tilpasning af Prisniveauerne i de to Lande.

Resultatet af Forhandlingerne blev, at man fra tysk Side erklærede, at en eventuel Opskrivning af Kronen ikke kunde finde Sted gradvis. Man maatte straks tage Sigte paa et bestemt Kursforhold mellem Reichsmark og Kroner. Dette kunde man godt gøre paa et tidligt Tidspunkt, ogsaa medens eventuelle Overgangsbestemmelser var i Kraft, og man vilde saa fra tysk Side være villig til at følge op med Landbrugspriserne.

Man gjorde herved opmærksom paa, at Forskellen mellem den tyske Indlandspris og den nuværende danske Exportpris er meget forskellig for de forskellige Varer. For Smør og Æg er Forskellen meget betydelig, medens den for Kvæg og Svin er ringere. Hvis en mere betydelig Kroneopskrivning skal finde Sted, maatte man antagelig tage Tilflugt til et Puljesystem. Fra tysk Side gik man ud fra, at Danmark kunde ordne dette Spørgsmaal, men iøvrigt vilde man ogsaa i Tyskland kunne hjælpe til Lettelse af en saadan Ordning.

Tyskerne henledte endvidere Opmærksomheden paa, at saalænge Toldsatserne bestod, vilde man altsaa kun kunne komme op paa de tyske Indlandspriser minus Toldafgifterne.

Referat af Møde hos Ambassadør Ritter Lørdag den 17. August 1940 Kl. 15.30.

Til Stede var fra dansk Side Delegationens Medlemmer og fra tysk Side Ambassadør Ritter, Minister Eisenlohr og Ministerialrat Ludwig.

Hr. Ritter indledede med at bemærke, at han havde ladet sig referere, hvad der var passeret under de to Møder i Reichswirtschaftsministerium vedrørende henholdsvis Priser og Kursspørgsmaal samt det i Tolddepartementet afholdte Møde.

Han havde forstaaet, at Prisspørgsmaalene næppe vilde volde særlige Vanskeligheder, idet man antagelig fra tysk Side vilde være i Stand til i vidt Omfang at imødekomme danske Ønsker vedrørende Prisudviklingen. Angaaende Kursen havde han forstaaet, at vi havde nævnt en Kurs paa 1 RM = ca. 1,50 Kr. Fra begge Sider havde man haft Lejlighed til at gøre rede for Synspunkterne for og imod, og hele Spørgsmaalet var nu til Overvejelse.

Angaaende Toldspørgsmaalene erklærede han, at han ogsaa her forstod, at disse tekniske Forhandlinger havde haft et tilfredsstillende Forløb.

Medens Sagen saaledes laa nogenlunde klar, for saa vidt angik de mere tekniske Undersøgelser, savnede man endnu en Stillingtagen fra den danske Regerings Side til Spørgsmaalet om, hvorvidt man var rede til paa det foreliggende Forhandlingsgrundlag at gaa over til Detailforhandlinger vedrørende Rammeoverenskomsten. Var man det, vilde man efter hans Formening kunne løse de fleste af de udestaaende Spørgsmaal. Han skulde ikke hæfte sig meget ved, om man betegnede Rammeoverenskomsten som en Protokol eller som en Traktat, og han mente ogsaa, at andre af de Betæneligheder, vi havde refereret til, kunde overvindes, saaledes f. Eks. ogsaa vort Ønske om at faa det tyske Forslags Art. 5 erstattet med mere almindelige Bemærkninger om, at Adgangen for tyske Statsborgere og tyske Firmaer til at nedsætte sig i Danmark vel skulde være aaben, men Genstand for saadanne Begrænsninger, at de danske Interesser var beskyttede.

Kort sagt var Hovedspørgsmaalet dette, om den danske Regering er rede til at fortsætte Forhandlingerne principielt paa det foreliggende Grundlag.

Hr. Ritter gentog nu en Betragtning, som han Dagen før i Overværelse af Gesandt Eisenlohr havde fremhævet for Sthyr og Wassard: Hvis Danmark erklærede sig principielt enig i at fortsætte Forhandlingerne om Rammeaftalerne, maa disse tilendebringes i Løbet af en Uges Tid. Naar Rammeoverenskomsten er underskrevet, maa Detailforhandlingerne om Gennemførelsesaftaler paabegyndes og føres til Ende med et positivt Resultat. Hr. Ritter gentog flere Gange, at den tyske Regering ikke kan udsætte sig for, at de første Forhandlinger med et andet Land vedrørende dettes Tilslutning til det nye »Grossraum« ebber ud i Sandet eller resulterer i et Afslag over for Tyskland. Paa dette Punkt er der altsaa sket en Ændring fra vort sidste Besøg i Berlin, hvor Hr. Ritter under Samtalerne fremstillede Sagen saaledes, at Danmark skulde have Frihed til helt at træde tilbage fra Ordningen, saafremt man ikke kunde finde tilfredsstillende Gennemførelsesbestemmelser.

Hr. Ritter resumerede Stillingen derhen, at den danske Regering nu stod frit, om den vil gaa videre med Forhandlingerne eller ikke. Herom maa den tyske Regering have Meddelelse senest Fredag den 25. August, og siger vi ja, maa Forhandlingerne om Rammeoverenskomsten straks optages. Siger vi nej, vil man fra tysk Side konstatere, at Forhandlingerne er afbrudt. Vil Danmark senere rette

en ny Henvendelse til Tyskland om nye Forhandlinger, staar dette Danmark frit for, men man ønskede ikke en Mellemtilstand, hvor Danmark betænker sig paa, om den danske Regering vil gaa videre med Sagen eller ikke.

Paa Foranledning af Gesandt Eisenlohr udtalte Ritter — omend med nogen Betænkelighed —, at der kunde være Adgang for enkelte danske Embedsmænd til at søge tekniske Oplysninger i Berlin vedrørende det nuværende Grundlag. Kun maatte det som sagt være klart, at saadanne Samtaler ikke var en Kontinuation af Forhandlingerne, der som oftere nævnt enten maatte føres til Ende eller afbrydes.

Hr. Ritter mente, at hvis vi senere vilde optage nye Forhandlinger, vilde det være praktisk, at een eller to Repræsentanter for Udenrigsministeriet under mere private Former kom til Berlin for at vise Ritter et Modforslag. Man vilde saa i Berlin kunne bedømme, om man skønnede det egnet til en Genoptagelse af Forhandlingerne mellem Danmark og Tyskland til Ordning af vort fremtidige Forhold.

København, den 18. August 1940.

19. August 1940.

Fællesudtalelse fra den danske Forhandlingsdelegation.

Efter at Delegationen har endt sit Arbejde i Berlin, har man anset det for rigtigt at afgive en Fællesudtalelse overfor Regeringen angaaende de Skridt, som Delegationen efter de under Forhandlingerne i Berlin indvundne Erfaringer mener, der maa tages.

Efter de i Berlin modtagne Meddelelser maa der inden Fredag den 23. August tages Standpunkt til, om et dansk Modforslag til Rammeoverenskomsten skal fremsættes i Berlin.

I bekræftende Fald maa Modforslaget afleveres i Berlin Fredag den 23. August, og Forhandlingerne om Rammeoverenskomsten afsluttes i Løbet af faa Dage. Bestemmer man sig til ikke at fremsætte Modforslag, maa denne Beslutning snarest meddeles Berlin, der da vil betragte Forhandlingerne som afbrudt, hvorefter den danske Regering ifølge Hr. Ritters afsluttende Erklæringer staar frit.

Delegationen er imidlertid af den Mening, at det af Hensyn til danske Interesser er absolut nødvendigt, at der søges tilvejebragt en Ordning af det fremtidige, økonomiske Forhold mellem Danmark og Tyskland. Man henpeger herved paa, at der ellers næppe vil være nogen Mulighed for gennem en Forhøjelse af Kronens Værdi overfor Reichsmark til en vis Grad at afbøde de uheldige Konsekvenser, det vil faa, saafremt det tyske Prisniveau overføres til Danmark. Endvidere vil man, uden at der træffes en Ordning mellem de to Regeringer angaaende Reguleringen af Konkurrencen fra tysk Industri overfor den danske Industri, næppe faa tilstrækkelig Indflydelse herpaa.

Saafremt Forhandlingerne maatte blive afbrudt, maa Delegationen anbefale, at der i Føling med Delegationens Medlemmer og under Tilkaldelse af Erhvervenes Repræsentanter og andre Ekspertter søges tilvejebragt mest mulig Klarhed over de Konsekvenser, det vil have at gennemføre et dansk Modforslag, samt at det endvidere undersøges, hvilke andre Forslagsmuligheder der kunde tænkes, og endelig undersøges, om der skulde bestaa en Mulighed for Fællesforhandlinger mellem Sverige og Danmark paa den ene Side og Tyskland paa den anden Side.

Delegationen maa anse det for at være af afgørende Betydning, at disse Forundersøgelser fremskyndes mest muligt, ogsaa for at man ved snarlig Optagelse af nye Forhandlinger i Berlin kan imødegaa den eventuelle Skuffelse, som maatte blive fremkaldt, hvis de nuværende Forhandlinger afbrødes.

Referat af Møde hos Ambassadør Ritter Fredag den 23. August 1940 Kl. 16.30.

Til Stede var fra dansk Side: Minister Gunnar Larsen, Direktør Sthyr, Afdelingschef Wassard, og fra tysk Side: Ambassadør Ritter, Gesandt Eisenlohr, Hr. von Scherpenberg, Generalkonsul Krüger, Ministerialdirektor Imhoff, Reichswirtschaftsministerium.

Minister Gunnar Larsen udtalte sig overensstemmende med de af Regeringen givne Retningslinier saaledes:

Ved sine Overvejelser vedrørende Forslag til en dansk-tysk Told- og Møntunion er den danske Regering efter saa indgaaende Undersøgelser, som den korte Tid tillod, kommet til det Resultat, at det ikke er muligt at danne sig et Billede af de Konsekvenser, det vilde faa for dansk Erhvervsliv, saafremt der afsluttedes en Told- og Møntunion mellem Danmark og Tyskland. De danske Erhvervsorganisationer har for deres Vedkommende fraraadet Indgaaelse af saadanne Unioner. Endvidere er der fra forskellig Side blevet henvist til, at det ikke er muligt under Krigen at lade et Erhvervsfællesskab træde i Kraft mellem de to Lande. Af Hensyn til danske Forsyningsinteresser vil det være nødvendigt at opretholde Ud- og Indførselsforbud, saavel som forskellige andre Kontrolforholdsregler. En Tilpasning af Toldsatserne vilde for Tiden kun i relativ ringe Grad have Indflydelse paa Vareudvekslingen. Da en Told- og Møntunion saaledes ikke kan faa større konstruktiv økonomisk Virkning, saalænge Krigen varer, er det den almindelige Mening mellem de Sagkyndige, med hvilke Regeringen har raadført sig, at der ikke er Grund til at fremforcere Aftaler om disse Forhold.

Under Hensyntagen til disse Betragtninger mener den danske Regering at maatte afgive den Erklæring, at man beklager ikke at være i Stand til at afslutte den foreslaaede Rammeoverenskomst. Man vil i Danmark fortsætte en Detailundersøgelse af de grundlæggende økonomiske Problemer de to Lande imellem i den Hensigt at skaffe Klarhed over, hvilke Lettelser og Forbedringer i Samhandelsforholdet imellem de to Lande, de ændrede Forhold nødvendiggør. Man udtrykte Haabet om, at man kunde paaregne tysk Bistand ved disse Undersøgelser, og bragte sluttelig den danske Regerings Tak for den venskabelige Modtagelse, der var blevet Delegationen til Del i Berlin.

Ambassadør Ritters Svar gik ud paa følgende:

Han konstaterede, at den nu af Minister Gunnar Larsen afgivne Udtalelse gik ud paa, at man fra dansk Side havde opgivet at forhandle videre om en Told- og Møntunion. Han maatte fastslaa, at dette betød, at man havde trukket sig tilbage fra den Erklæring, der indeholdtes i det i København oprettede Memorandum af 31. Juli 1940, hvis Basis var de under hans Ophold i København med forskellige af Regeringens Medlemmer førte Samtaler. Ved dette Memorandum havde man principielt erklæret sig rede til at forhandle om et »Wirtschaftsgemeinschaft«. Han mente med Rette at kunne hævde, at man under de derefter følgende foreløbige Forhandlinger i Berlin havde vist sig imødekommende overfor de forskellige danske Betæneligheder, saaledes at det altsaa ikke kunde være Forhandlingernes Forløb eller Uenighed om praktiske Spørgsmaal, der nu gav Regeringen Grund til at træde tilbage fra sit tidligere indtagne Standpunkt. Det maatte være en Ændring vedrørende Synspunkterne overfor selve Princippet. Han føjede hertil, at han forstod, at man fra dansk Side ikke var villig til at indgaa paa nogen Ordning før efter Krigen Ophør. Minister Gunnar Larsen be-

rigtigede denne Fejlopfattelse og henviste til, at det, man havde villet bringe til Udtryk, var den Tankegang, at da Told- og Møntunionen ikke under Krigen kunde faa større praktisk Betydning, fandt man allerede af den Grund, at det ikke var rigtigt eller nødvendigt i Øjeblikket at fremforcere Forhandlinger om saa vidtgaende Foranstaltninger. Dette udelukkede imidlertid ikke, at man paa andre Omraader kunde være interesseret i og rede til at træffe Aftaler ogsaa nu under Krigen. Hr. Ritter berørte nogle Gange under den følgende Samtale, at man efter hans Mening fra dansk Side senere vilde fortryde det nu indtagne Standpunkt. Han henviste særligt til, at Prisudviklingen vilde blive uheldig for Danmark, naar Danmark i Forhold til Tyskland forblev økonomisk Udland. Fra dansk Side udtrykte man i den Anledning Forventningen om, at disse Prisspørgsmaal stadig vilde blive til Genstand for Behandling i Regeringsudvalgene, og henviste til, at Prisudviklingen allerede havde været saa ugunstig for Danmark, at der efter vor Mening var god Aarsag til at tage Hensyn til danske Importinteresser. Man fremhævede i denne Forbindelse, at vi jo ogsaa uden Told- og Møntunion er i den allernærmeste Forbindelse med Tyskland og for Tiden praktisk talte leverer hele vor Landbrugsproduktion til Tyskland paa de Kreditbetingelser, som alle de tilstedelevende jo var bekendt med. Ritter syntes forstaaende overfor de danske Synspunkter, men udtalte iøvrigt, at den Finansiering af vor Eksport, som Danmark for Tiden maatte foretage, fra dansk Side maatte anses dels som faktisk værende Arbejdsløshedsunderstøttelse, dels som Subvention af Landbruget og endelig som »Krigsomkostninger«, idet vi var fritaget for de store Rustningsudgifter, som f. Eks. Sverige nu var ude for.

Hr. Ritter stillede nogle Spørgsmaal, om hvad man havde tænkt sig, naar man talte om, at man haabede at faa Bistand fra tysk Side ved sine videre Detailundersøgelser. Han maatte stadig fastholde, at de løbende Forhandlinger var afbrudt, og han maatte ogsaa fastholde, at Forhandlingerne imellem danske og tyske Erhverv ikke kunde optages, naar der ikke var nogen Ramme, indenfor hvilke disse Forhandlinger kunde finde Sted. Hvis vi derimod tænkte paa mere tekniske Forespørgsler mellem Embedsmænd, vilde man fra tysk Side være beredt til at yde os enhver Hjælp. Embedsmandsforhandlinger af denne Art kunde man jo tænke sig at lade foregaa indenfor Regeringsudvalgets Ramme, men efter hele Sagens Art vilde han dog foretrække, at saadanne Samtaler fandt Sted under hans Auspicer, idet han stadig gerne vilde følge, hvorledes disse Spørgsmaal udviklede sig.

Hr. Ritter resumerede til Slut Stillingen saaledes:

1) De indledede Forhandlinger om et Wirtschaftsgemeinschaft er afbrudt med negativt Resultat.

2) Det staar den danske Regering frit for at fremkomme med nye Forslag, men han vilde dog straks sige, at vi ikke kunde paaregne, at et Forslag vilde blive akcepteret som Basis for Genoptagelse af Forhandlinger, saafremt dets Indhold væsentlig afveg fra Grundlaget for de tyske Forslag, saaledes som dette var modificeret under de foreløbige Samtaler.

3) Saafremt man fra dansk Side til Brug for sine fortsatte Undersøgelser ønsker at stille Forespørgsler i Berlin gennem Samtaler mellem danske og tyske Embedsmænd, er man rede til at ordne saadanne Samtaler.

4) Saafremt man udskød Forhandlingerne til efter Krigens Ophør, vilde den kommende dansk-tyske Ordning blive et Led i Ordningen af Efterkrigsforholdene. Denne Forhandlingssituation vilde næppe blive saa fordelagtig for Danmark som den nuværende.

5) Fra tysk Side ønskede man, at der intet kom frem om disse Forhandlinger i den danske Presse.

Ambassadør Ritter tog Afsked med Delegationens Medlemmer og takkede Minister Gunnar Larsen, fordi han 3 Gange havde ulejliget sig til Berlin.

Berlin, den 24. August 1940.

**Traktat eller Protokol vedrørende Afslutning af en økonomisk Union mellem
Det tyske Rige og Kongeriget Danmark.**

Tysk Udkast (oversat).

Det Tyske Riges Regering og den kgl. Danske Regering har i Erkendelse af, at de to Landes Økonomi supplerer hinanden, og besjælet af det Ønske at stabilisere det gensidige Venskab og den gode Forstaaelse, samt at knytte de økonomiske Forbindelser mellem de to Lande snævrere og at stille dem paa et nyt Grundlag og derved samtidig at yde et Bidrag til Europas økonomiske Genopbygning, afsluttet den følgende Traktat:

I.

Mellem det Tyske Rige og Kongeriget Danmark afsluttes en økonomisk Union.

II.

De to Regeringer vil i Fremtiden ved Reguleringen af deres økonomiske Anliggender understøtte hinanden venskabeligt. De vil i fælles Interesse tilstræbe at udbygge deres Økonomi saaledes, at begge Landes produktive Kræfter udvikles paa en saadan Maade, at de gensidigt kan supplere hinanden.

Begge Regeringer vil ufortøvet træffe de Forholdsregler, der er egnet til efter ensartede Retningslinier at regulere Landbrugs-, Skovbrugs- og Industri-Produktionen og dennes Fordeling, saavel som Indførslen og Udførslen i Overensstemmelse med begge Parters Behov.

Skitse-mæssig Udkast til Dansk Modforslag udarbejdet i vedkommende Kontor i Udenrigsministeriet, dateret 16. 8. 1940*).

Under Iagttagelse af Danmarks fulde Selvstændighed er den tyske Rigsregering og den Kongelige Danske Regering, i Erkendelse af, at de to Landes Økonomi supplerer hinanden, og besjælet af det Ønske at fæstne det gensidige Venskab og den gode Forstaaelse, samt at knytte den økonomiske Forbindelse mellem de to Lande snævrere og at stille dem paa et nyt Grundlag og derved samtidig at yde et Bidrag til Europas økonomiske Genopbygning, *kommet overens om følgende Bestemmelser:*

Udgaæet.

I.

De to Regeringer vil i Fremtiden ved Ordningen af deres økonomiske Anliggender venskabeligt understøtte hinanden. De vil i fælles Interesse tilstræbe at udbygge deres Økonomi saaledes, at begge Landes produktive Kræfter udvikles paa en saadan Maade, at de gensidigt kan supplere hinanden.

Begge Regeringer vil *efter Forhandling med de interesserede Erhvervsgrupper i begge Lande* træffe de Forholdsregler, der er egnet til *med de i første Stykke nævnte Formaal for Øje* at ordne Landbrugs-, Skovbrugs- og Fiskeri- og Industri-Produktionen og dennes Fordeling i Overensstemmelse med begge Parters Behov.

*) Med Kursiv er trykt de Bestemmelser m. m. i det danske Forslag, som ikke findes i det tyske, eller er væsentlig anderledes formuleret.

Tysk Udkast (oversat).

jfr. her § III og IV.

III.

De to Regeringer vil drage Omsorg for, at Sikringen af livsvigtige Industriers Eksistens sker i Henhold til Sær-Aftaler imellem de interesserede Erhvervs-Grupper eller Industri-Korporationer i begge Lande.

IV.

Begge Regeringer vil drage Omsorg for, at der ved Aftaler imellem de Korporationer, der varetager Landbrugets og Skovbrugets Interesser, ydes Land- og Skovbruget den Beskyttelse, der svarer til de to Landes Livsfornødenheder.

Dansk Modforslag.

Gennem disse Foranstaltninger vil der blive draget Omsorg for, at de forskellige Grene af det danske Erhvervsliv, der under den danske Industri og det mindre Landbrug, kan opretholde sin Beskæftigelse.

II.

De to Regeringer er enige om, at der skal tilvejebringes Mulighed for, at Danmark, der maa formenes i Fremtiden at faa sit vigtigste Afsætningsmarked i det tyske Rige, kan anvende en passende Del af sine Indtægter ved Udførslen til Tyskland til Indkøb i Tredieland af de for den danske Landbrugs- og Industriproduktion nødvendige Raastoffer m. v. samt af andre Varer fra Tredieland og endvidere indenfor Mulighedernes Grænse til andre Betalinger.

Der bestaar endvidere Enighed om, at Danmark ikke alene skal have Adgang til at benytte Indtægter, der hidrører fra Udførslen til Tyskland, til Indkøb i Lande, i hvilke Tyskland maatte have et Clearingstilgodehavende, men at Danmark ogsaa skal have Adgang til, hvor Indkøb i Tredieland mod frie Deviser er nødvendig, at kræve saadanne frie Deviser stillet til Raadighed af Tyskland som Betaling for dansk Export.

De to Regeringer vil ved Gennemførelsesoverenskomsten træffe nærmere Aftale dels om, hvilken Andel af de Indtægter, Danmark opnaar ved Udførslen til Tyskland, der skal stilles til Raadighed for Danmarks Køb i Tredieland, dels om, for hvilke Varer og i Samhandelen med hvilke Lande det vil være nødvendigt, at frie Deviser stilles til Raadighed for Danmark.

III.

Gennemførelsen af den i Artikel I omtalte Sikring af dansk Erhvervsliv vil ske derved, at der under Ledelse af de to Regeringer bliver truffet særlige Aftaler mellem de interesserede Erhvervsgrupper i de to Lande. Disse Aftaler skal have til Formaal at fastsætte Produktions- eller Salgskontingenter eller at træffe lignende Forholdsregler, og det er her en Forudsætning, at de for hver enkelt dansk Erhvervsgren gældende særlige Forhold nøje skal undersøges, for at der kan tages det størst mulige Hensyn til denne Erhvervsgren.

Tysk Udkast (oversat).

V.

Fysiske og juridiske Personer, der er hjemmehørende i den ene af de to kontraherende Stater, skal ikke i den anden kontraherende Parts Omraade med Hensyn til Nedsættelse og Udøvelse af økonomisk Virksomhed være underkastet andre Indskrænkninger end saadanne, der maatte gælde for Landets egne Statsborgere. Begge Regeringer vil i saa Henseende i den Udstrækning, som det er muligt, tage Hensyn til den anden kontraherende Parts Ønsker.

VI.

De to Staters Omraader udgør et fælles Toldomraade. I dette fælles Toldomraade gælder de i det Tyske Rige til enhver Tid gældende Bestemmelser vedr. Toldvæsenet og vedr. Reguleringen af Ind- og Udførslen.

De to Regeringer vil saa hurtigt som muligt sætte sig i Forbindelse med hinanden vedrørende Tilpasning eller Uddybning af disse tyske Bestemmelser.

VII.

Alle Indførsels-, Udførsels- og Transitforbud og Indskrænkninger ophæves forsaavidt angaar Samkvemmet mellem de to kontraherende Stater. Nye Indskrænkninger af denne Art vil ikke blive udstedt i Samkvemmet mellem de to Stater.

Undtaget herfra er saadanne Indskrænkninger, der er paakrævet af Hen-

Dansk Modforslag.

Udgaet.

IV.

De to Landes Lovgivning vedrørende Toldnomenklatur, Toldtarif og Varers Toldbehandling samt om Toldgodtgørelser skal under Hensyn til det i Artikel I angivne Formaal bringes i Overensstemmelse med hinanden, hvorved der er Enighed om, at de i Tyskland gældende Bestemmelser skal lægges til Grund. Saa fremt visse tyske Toldsatser ikke kan indføres i Danmark, skal andre Toldsatser end de tyske fastsættes ved Gennemførelsesoverenskomsten).*

Foretages Ændringer i den tyske Toldtarif, skal den danske Toldtarif under samme Forbehold som ovenfor tilpasses til Ændringerne.

V.

De to Regeringer er enige om, at Ind- og Udførselstoldsatserne i Samkvemmet mellem det Tyske Rige og Danmark skal ophæves efterhaanden som de i Artikel III omtalte Aftaler træder i Kraft.

De to Regeringer vil ved Gennemførelsesoverenskomsten træffe nærmere Aftale om Mellemtoldsatser i de Tilfælde, hvor saadanne er paakrævede af Hensyn til Undtagelsesbestemmelserne i Art. IV.

VI.

Saasart den fornødne Tilpasning af Prisniveauet i de to Lande har fundet Sted og saasart de i Artikel III omtalte Aftaler træder i Kraft, skal alle Indførsels-, Udførsels- og Transitforbud og Indskrænkninger ophæves forsaavidt angaar Samkvemmet mellem de to kontraherende Stater. Nye Indskrænkninger af denne Art vil ikke blive udstedt i Samkvemmet mellem de to Stater.

*) jvf. her tillige Brevvekslingen.

Tysk Udkast (oversat).

syn til den offentlige Sikkerhed, saavel som af sanitære Hensyn eller som Beskyttelsesforanstaltninger mod smitsomme Dyre- og Plantesygdomme.

VIII.

Toldafgifter og andre Indførsels- og Udførselsafgifter opkræves i det tyske Statsomraade af den tyske Administration, i Danmarks Statsomraade af den danske Administration.

Til Opnaaelse af ensartet Haandhævelse af Bestemmelserne vedrørende Varehandel med tredie Land, i Særdeleshed med Hensyn til Opkrævningen af Toldafgifter og andre Afgifter, kan der gensidigt af de respektive Administrationer i begge Landene tilforordnes Kommitterede fra den anden Administration.

IX.

Den Kongelig Danske Regering vil tilpasse Lovgivningen vedrørende Forbrugsafgifter, Monopoler og Omsætningskatten til de i Tyskland gældende Bestemmelser.

X.

Provenuet af Toldindkomsterne og Indførselsudligningskatten vil — efter Fradrag af Omkostninger, der maatte hidrøre fra Gennemførelsen af de fælles Opgaver ved Grænsen til tredie-Stater — fordeles i Henhold til en Kvota, der baseres paa Befolkningstallet.

For Fordelingen af Provenuet af Forbrugsafgifter og Monopolindtægter, skal der i Tilfælde af et senere Forbrugsafgifts-Fællesskab aftales en særlig Kvota, der svarer til begge Parter's Interesser.

Dansk Modforslag.

Undtaget herfra er saadanne Indskrænkninger, som er nødvendige af Hensyn til *Opkrævning af Forbrugsskatter, Omsætningskatter og Mellemtold* eller af Hensyn til den offentlige Sikkerhed, saavel af sanitære Hensyn eller som Beskyttelsesforanstaltninger mod smitsomme Dyre- og Plantesygdomme.

Der er dog Enighed om, at foranstaaende Bestemmelser ikke skal træde i Kraft, saalænge den nu herskende Krigssituation bestaar.

Hvad Handelssamkvemmet med Tredieland angaar, bestaar der Enighed om, at de under den herskende Krigssituation af militære Grunde nødvendige Indskrænkninger i Danmarks Udførsel til Tredieland skal bortfalde med Krigssituationens Ophør.

VII.

Toldafgifter og andre Indførsels- og Udførselsafgifter opkræves i det tyske Statsomraade af den tyske Administration, i det danske Statsomraade af den danske Administration.

Til Opnaaelse af ensartet Haandhævelse af Bestemmelserne vedrørende Varehandel med tredie Land, i Særdeleshed med Hensyn til Opkrævningen af Toldafgifter og andre Afgifter, kan der gensidigt af de respektive Centraladministrationer i begge Landene tilforordnes Kommitterede til det andet Lands centrale Tariferingsinstitution.

jvf. Brevvekslingens sidste Afsnit.

VIII.

Provenuet af Toldintraderne og Indførselsudligningskatten fordeles i Henhold til en Fordelingsnøgle, der baseres paa Befolkningstallet.

Tysk Udkast (oversat).

XI.

Begge Regeringer vil understøtte hinanden ved Forebyggelse og Ikendelse af Straffe paa Grund af Overtrædelser af Told- og Valutaforskrifterne.

XII.

De paa Reichsmark lydende tyske legale Betalingsmidler er lovligt Betalingsmiddel indenfor hele det Omraade, der omfattes af de to Staters økonomiske Union.

Danmark beholder stadig Retten til, indenfor et Beløb af danske Kroner at udstede Betalingsmidler i Krone-Valuta. Disse paa Kroner lydende Betalingsmidler vil til enhver Tid blive indløst af den tyske Rigsbank til en Kurs af danske Kroner lig 1 RM.

Omvendt vil Danmarks Nationalbank til enhver Tid indløse de legale Rigsmark-Betalingsmidler til den modsvarende Kurs af RM lig 1 d. Kr.

XIII.

Den Kongelig Danske Regering vil tilpasse de i Danmark gældende Forskrifter for Regulering af Handel med fremmed Valuta de til enhver Tid gældende tyske Bestemmelser.

XIV.

Til Gennemførelse af denne Traktat oprettes der et Forvaltningsraad for Erhvervsfællesskabet med Sæde i Berlin.

Forvaltningsraadet sammensættes af en tysk Formand og henholdsvis et tysk og et dansk Medlem. Ved Forvaltningsraadets Beslutninger er, hvis Enstemighed ikke opnaas, Formandens Stemme afgørende.

Omkostningerne ved Forvaltningsraadet bæres af begge Regeringer med lige Andele.

Dansk Modforslag.

IX.

Begge Regeringer vil understøtte hinanden ved Forebyggelse, *Forfølgelse* og Ikendelse af Straffe paa Grund af Overtrædelser af Told- og Valutaforskrifterne.

X.

Danske Kroner skal være eneste lovlige Betalingsmiddel i Danmark.

Der er Enighed om, at der ved Gennemførelsesoverenskomsten skal aftales en fast Omregningskurs mellem RM og Kroner, og at denne Omregningskurs skal fastsættes under Hensyntagen til Forskellen i Priseniveauet i de to Lande. Til denne faste Omregningskurs modtager tyske Banker og offentlige Kasser danske Betalingsmidler lydende i Kroner og danske Banker og offentlige Kasser tyske Betalingsmidler lydende paa RM.

Der er Enighed om, at den Pligt, der herefter paahviler Banker og offentlige Kasser i det ene Land til at modtage Betalingsmidler i det andet Land, skal være begrænset til saadanne Betalinger, der hidrører fra

1. *Udførsel fra det ene Land til det andet Land,*
2. *saadanne Kapitaloverførsler mellem Landene, hvorom der forud er truffet Aftale, og*
3. *Turistudgifter i det Omfang, det aftales.*

XI.

Den kongelige Danske Regering vil tilpasse de i Danmark gældende Forskrifter for Regulering af Handel med fremmed Valuta efter de til enhver Tid gældende tyske Bestemmelser.

XII.

Til Behandling af Tvivlsspørgsmaal der maatte opstaa i Forbindelse med Gennemførelsen af denne Protokol, ned sætter hver Regering et Udvalg, bestaaende af Medlemmer.

Tysk Udkast (oversat).

Dansk Modforslag.

XV.

Økonomiske Forhandlinger med tredje Land vil blive ført af Rigsregeringen paa de to til et Erhvervsfællesskab sammen- sluttede Staters Vegne. Rigsregeringen vil herved varetage Danmarks Interes- ser som sine egne.

En Befuldmægtiget for den Kongelig Danske Regering vil blive tilkaldt ved Forberedelsen af de økonomiske For- handlinger med tredje Stat og kan, saa- fremt dette er fornødent, til Varetagelse af Danmarks Særinteresser inddrages under Forhandlingerne. Økonomiske Af- taler vil blive afsluttet af Rigsregeringen paa Erhvervsfællesskabets Vegne.

XVI.

De mellem Kongeriget Danmark og tredje Stater bestaaende Handelsoverens- komster og økonomiske Aftaler skal sna- rest muligt opsiges af den Kgl. Danske Regering i Indforstaaelse med Rigsrege- ringen. Rigsregeringen vil ufortøvet ind- træde i Forhandlinger med Regeringerne for de Lande, med hvilke den Tyske Re- gering har afsluttet gældende økonomi- ske Overenskomster.

Disse Forhandlinger skal have til For- maal at inddrage Kongeriget Danmark i de mellem det tyske Rige og vedkommen- de Stat bestaaende økonomiske Overens- komster under Hensyntagen til Dan- marks særlige Interesser.

XVII.

Til Gennemførelse af de i Art. II, Stk. 2, Art. VI, VIII, IX, X, XI, XII og XIII forudsete Reguleringer vil der blive truffet særlige Aftaler.

Ligeledes vil særlige Aftaler blive truffet for Overgangstiden.

De i ovenstaaende nævnte Aftaler vil kunne uddybes eller ændres af Admini- strationsraadet.

XVIII.

Denne Overenskomst kan opsiges med to Aars Varsel til Ophør ved Udgangen af et Kalenderaar, første Gang til den 31. December 1945.

Overført til Brevvekslingen i ændret Form.

Overført til Brevvekslingen i ændret Form.

XIII.

Til Gennemførelse af de i Art. I, Stk. 2, Art. II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X og XI planlagte Ordninger vil der mel- lem de to Regeringer blive truffet særlige Aftaler.

Ligeledes vil særlige Aftaler blive truffet for Overgangstiden.

XIV.

Der bestaar Enighed om, at Bestem- melserne i denne Protokol ikke finder Anvendelse forsaavidt angaar Færøerne og Grønland.

XV.

Denne Protokol kan opsiges med et Aars Varsel til Ophør ved Udgangen af et Kalenderaar, første Gang til den 31. December 1945.

Tysk Udkast (oversat).

XIX.

Denne Traktat skal ratificeres. Udvekslingen af Ratifikationsdokumenterne skal saa snart som muligt ske i København.

Denne Traktat træder i Kraft inden Dage, efter at der er opnaaet Enighed om de i Art. XVII forudsatte Gennemførelses- og Overgangsbestemmelser. Der er Enighed om, at disse Bestemmelser skal træffes indenfor en Frist af tre Maaneder regnet fra Dagen for Traktatens Undertegnelse.

jvf. § XV.

jvf. § XVI.

Dansk Modforslag.

XVI.

Denne Protokol træder først i Kraft, naar der er opnaaet Enighed om de i Art. XIII forudsatte Gennemførelses- og Overgangsbestemmelser. Der er Enighed om, at disse Bestemmelser saavidt muligt skal træffes indenfor en Frist af tre Maaneder regnet fra Dagen for Protokollens Undertegnelse.

Brevveksling i Tilknytning til Protokollen.

Hr. Minister.

I Anledning af Undertegnelsen D. D. af en Protokol vedrørende Tilvejebringelsen af en Told- og Møntunion mellem Kongeriget Danmark og det tyske Rige har jeg den Ære at bekræfte, at der mellem den kgl. danske Regering og den tyske Regering bestaar Enighed om følgende:

Indtil Planerne om et større europæisk Fællesskabsomraade er gennemført, vil den kgl. danske Regering selvstændigt føre sine Forhandlinger om Handelsaftaler med Tredieland.

Den kgl. danske Regering vil dog, forinden nye Handelsaftaler undertegnes, forelægge dem til Drøftelse i de i Protokollens Art. XII omtalte Udvalg med Henblik paa at fastslaa, at Aftalerne ikke paa noget Punkt er i Strid med Indholdet af og Formaalet med den nu undertegnede Protokol.

Endvidere vil den kgl. danske Regering i Tilfælde af, at det er af Betydning for en hurtig og ensartet Regulering af Handelsforholdet til et Tredieland, føre Forhandlinger om Afsluttelsen af Handelsoverenskomster med saadant Tredieland i Fællesskab med den tyske Regering. De to Regeringer vil dog ogsaa i dette Tilfælde hver for sig undertegne og ratificere de paagældende Handelsoverenskomster samt træffe nærmere Aftale om samtidig Udveksling af Ratifikationsdokumenterne med vedkommende tredie Land.

Iøvrigt vil den kgl. danske Regering undersøge, i hvilket Omfang Gennemførelsen af de i Protokollen truffne Bestemmelser vil nødvendiggøre Opsigelsen af

Tysk Udkast (oversat).

Dansk Modforslag.

bestaaende Handelstraktater, og vil, saafremt Opsigelse skulde vise sig nødvendig, i Indforstaaelse med den tyske Regering foretage fornødne Skridt til de paaagældende Traktaters Opsigelse.

Endelig bestaar der Enighed mellem den kgl. danske Regering og den tyske Regering om følgende:

jvf. § VI.

ad Art. IV. Redaktionen af denne Artikel er fra dansk Side tiltraadt under Forudsætning af, at der under Tilpasningen af de to Landes Tarifsatser til hinanden vil blive truffet Bestemmelser, saasom Anmærkninger til visse Tarifnumre, ved hvilke der aabnes Adgang til under visse Betingelser at nedsætte de paaagældende Tarifsatser.

jvf. § IX.

Den kgl. danske Regering er i Princippet villig til at bestræbe sig for at ogsaa Lovgivningen vedrørende Forbrugsafgifter, Monopoler og Omsætningsafgifter tilpasses efter de i det tyske Rige gældende Bestemmelser, men den kgl. danske Regering maa forbeholde sig at være frit stillet med Hensyn til Afgifter af fiskal Betydning.

35.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 8. JANUAR
1948 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD
TIL GRUNDLOVENS § 45.

18. Februar 1948.

I en for Kommissionen foreliggende Ekstraktafskrift af Ministermødeprotokollerne findes fra et Ministermøde Torsdag den 24. August 1940 Kl. 15 bl. a. anført: »Der forelaa »Udkast til Retningslinier for Forhandlingsdelegationer«, hvilket Udenrigsministeren oplæste.

Udkastet blev tiltraadt med enkelte Ændringer.«

Under Henviisning hertil udbeder Kommissionen sig snarest belejligt tilstillet Ordlyden af de nævnte »Retningslinier«.

Holm.

Eigil Olsen.

ad 35.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 1. April 1948.

Den af Folketinget under 8. Januar 1948 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

I Skrivelse af 18. Februar 1948 har Kommissionen meddelt, at der i en for Kommissionen foreliggende Ekstraafskrift af Ministermødeprotokollerne fra et Ministermøde Torsdag den 24. August 1940 Kl. 15 bl. a. findes anført: »Der forelaa »Udkast til Retningslinier for Forhandlingsdelegationer«, hvilket Udenrigsministeren oplæste.

Udkastet blev tiltraadt med enkelte Ændringer.«

Under Henviisning hertil har Kommissionen anmodet om at erholde tilstillet Ordlyden af de nævnte »Retningslinier«.

Saaledes foranlediget meddeler Udenrigsministeriet, at der ikke i Ministeriets Arkiv ses at foreligge noget Dokument betitlet »Udkast til Retningslinier for Forhandlingsdelegationer«, men at man maa anse den Mulighed for mest nærliggende, at Titlen paa det omhandlede Aktstykke rettelig har været »Udkast til Retningslinier for Forhandlingsdelegationen«, og at der hermed har været sigtet til de Retningslinier, der blev udarbejdet for den Delegation, som i Dagene den 23.—27. August 1940 forhandlede med de tyske Myndigheder om Afsluttelsen af en Told- og Møntunion mellem Danmark og Tyskland. Disse Retningslinier er aftrykt Side 16—17 *) i Udenrigsministeriets Graabog om »Forhandlingerne med Tyskland i Juli—August 1940 angaaende Spørgsmaalet om Afsluttelse af en Told- og Møntunion«, hvilken Graabog er tilsendt Kommissionen med Skrivelse herfra af 12. Juli 1945.

P. M. V.

Dahl.

*) jfr. foran S. 342.

36.**UDENRIGSMINISTERIET**

København, den 17. August 1946.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

I Anledning af fremkomne Meddelelser om, at Kommissionen har paabegyndt sine Undersøgelser med Hensyn til Tiden efter den 9. April 1940, og under Henvisning til Skrivelse herfra af 12. Juli 1945, hvormed man fremsendte et Eksempplar af Udenrigsministeriets Graabog vedrørende det tyske Forslag om en Told- og Møntunion, fremsender man hoslagt en af Minister O. C. Mohr affattet Redegørelse af 25. Juni 1946 angaaende det paagældende Forslag.

Gustav Rasmussen.

Med Hensyn til Optakten til *det tyske Forslag om Told- og Møntunion* mangler der i Udenrigsministeriets Akter en Del Oplysninger, der turde være af Interesse til Belysning af Spørgsmaalet.

1) Der har været Forlydender om, at min Samtale med Ambassadør Ritter i Berlin den 18. Juli fandt Sted paa Udenrigsminister Scavenius' Initiativ. Dette er ganske forkert. Forholdet var følgende:

Da Udenrigsministeren meddelte, at han agtede at sende mig til Berlin for at overlevere Erklæringen af 8. Juli til den tyske Regering og holdt fast ved denne Beslutning, foreslog jeg, at vi skulde konferere med Kammerherre Zahle. Denne kom omgaaende herop og foreslog principalt, at man undlod at overrække Erklæringen, subsidiært at den blev overrakt af ham. Det lykkedes ikke at gennemføre nogen af disse Forslag, men Udenrigsministeren gik med til, at Erklæringen blev overrakt af Kammerherre Zahle og mig i Forening. Kammerherre Zahle skulde i Ribbentrops Fraværelse overlevere Erklæringen til Statssekretær v. Weiszäcker med en Note stilet til den tyske Udenrigsminister, og jeg aftalte med Kammerherre Zahle, at han skulde føre Ordet ved den Lejlighed, saaledes at jeg indskrænkede mig til at ledsage ham.

Kammerherre Zahle mente det vilde være nødvendigt, at jeg blev et Par Dage i Berlin og benyttede Lejligheden til at aflægge Høflighedsvisit hos de af Embedsmændene i det tyske Udenrigsministerium, som jeg kendte fra tidligere Tid. Jeg mente ikke, at dette kunde være paakrævet, men da det viste sig, at det kun drejede sig om 2 Personer, Gesandt Grundherr og Ambassadør Ritter, blev vi som et Kompromis enige om, at jeg skulde aflægge disse to Besøg, saafremt de kunde arrangeres enten umiddelbart før eller efter Besøget hos Statssekretæren. Jeg omtalte inden min Afrejse dette for Udenrigsministeren, der ikke havde særlige Ønsker, men blot bad mig følge Kammerherre Zahles Anvisninger i saa Henseende.

Da jeg den 17. Juli kom til Berlin, ringede Gesandtskabet til det tyske Udenrigsministerium for at arrangere de 2 Besøg. Gesandt Grundherr havde Ferie, og Ambassadør Ritter var optaget den 17., men bad mig komme om Formiddagen den 18. Jeg lod svare, at jeg omgaaende maatte tilbage til København og derfor maatte opsætte Besøget til en anden Lejlighed.

Da Kammerherre Zahle og jeg om Eftermiddagen den 17. kom til Statssekretæren, inviterede denne os til Frokost næste Dag. Da jeg beklagede ikke at kunne modtage Indbydelsen, fordi jeg havde arrangeret omgaaende at flyve tilbage til København, hvor jeg havde et Møde næste Dag, blev Statssekretæren tilsyneladende lidt piqueret og spurgte, om det Møde var saa vigtigt, at det ikke kunde udsættes. Kammerherre Zahle greb ind og sagde, at jeg under Omstændighederne burde udsætte Mødet, hvorefter jeg tog mod Frokostindbydelsen. Statssekretæren nævnte derefter blandt Gæsterne til Frokosten Ambassadør Ritter, som han vidste, jeg kendte godt fra tidligere Tid. Jeg nævnte da, at Hr. Ritter nok vilde blive forbavset over at se mig, da jeg havde afslaaet et Besøg hos ham under Henvisning til, at jeg omgaaende skulde tilbage til København. Statssekretæren mente, det var bedre at undgaa Misforstaaelser, tog Telefonen til Ambassadør Ritter og spurgte, om han havde noget Ønske om en Samtale, naar han saa mig til Frokosten næste Dag. Ritter foreslog, at jeg kom til ham en Time før Frokosten, saa kunde vi sammen følges til denne.

2) Kammerherre Zahle havde ikke ventet, at der skulde falde Udtalelser af særlig Betydning, da Overleveringen af Noten og Erklæringen til Statssekretæren fandt Sted.

Der passerede imidlertid følgende:

Statssekretæren havde foran sig en Liste over Ministeriet Staunings Medlemmer. Han fremhævede, at han havde vanskeligt ved at forstaa, at disse Ministre, hvoraf han

kendte nogle personligt, kunde have tiltraadt Udenrigsministerens Erklæring. Han nævnte som Eksempel Handelsministeren, Christmas Møller. Hvad var Forklaringen? Efter en kort Pause svarede Kammerherre Zahle, at Forklaringen maatte søges i Statsministerens Autoritet. Statssekretæren bemærkede dertil, at han til Nød kunde tænke sig, at Stauning selv var gaaet med til Erklæringen, men han kunde stadig væk ikke forstaa, hvorledes det var muligt, at Stauning havde kunnet faa alle de andre Ministre til at gaa med. Det var for ham et Mysterium. Trods en Pause fra Statssekretærens Side svarede hverken Kammerherre Zahle eller jeg paa denne Bemærkning.

Statssekretæren bad derefter om nogle „personalhistoriske“ Oplysninger om de af Ministrene, han ikke kendte.

Vi var noget overraskede over Statssekretærens saa direkte udtalte Mistillid til Erklæringens Oprigtighed. Den kunde efter vor Mening maaske bl. a. henføres til, at Renthe-Fink's Hjelpegesandt Hencke umiddelbart efter Erklæringens Udstedelse havde været kaldt til Berlin til Konference.

Zahle vilde nu i en kort politisk Beretning hjem give Meddelelse om Erklæringens Overlevering. Han ansaa det imidlertid for mest hensigtsmæssigt deri at undlade at omtale Statssekretærens Skepsis med Hensyn til Erklæringens Oprigtighed og henstillede, at jeg i Stedet for mundtligt gjorde Udenrigsministeren bekendt med det paagældende Intermezzo, hvad jeg saa gjorde, da jeg kom hjem.

3) Det virkede overraskende, at Ritter paa Statssekretærens Forespørgsel udtalte Ønske om at faa min oprindeligt paatænkte men siden opgivne Visit retableret, og at han beregnede saa rigelig Tid dertil. Det kunde tyde paa, at han paatænkte en saglig Drøftelse af en eller anden Art. Ritter, der sidst havde været Ambassadør i Brasilien, havde nu Specialopgaver i Udenrigsministeriet, men havde efter Kammerherre Zahles Mening stadig en vis Tilknytning til den handelspolitiske Afdeling, for hvilken han engang havde været Chef.

I det danske Udenrigsministerium havde der nogen Tid paa Grundlag af tyske Kilder verseret Rygter om, at der af den tyske Regering blev udarbejdet Planer med Hensyn til det fremtidige økonomiske „System“, vel navnlig over for de besatte Lande. I den Anledning var det kort før Udenrigsministerskiftet inden for Udenrigsministeriets handelspolitiske Afdeling blevet foreslaaet, at vi ved Henvendelse til Tyskerne underhaanden skulde faa oplyst, hvad disse Planer gik ud paa. Saavel den daværende Udenrigsminister som jeg mente dog, at selv om det vilde være en Fordel at faa Kendskab til eventuelle tyske Planer for i Tide at kunne fremsætte vore Synspunkter og Indvendinger, vilde Passivitet dog være mest hensigtsmæssig, navnlig hvis det skulde vise sig, at Rygterne var grundløse eller Planerne ikke umiddelbart forestaaende.

Nu var der naturligvis en Mulighed for, at Erklæringen af 8. Juli kunde have virket paa samme Maade som en orienterende Henvendelse. Hvis Ritter stadig havde at gøre med Tysklands Handelspolitik, kunde hans Ønske om en saa lang Samtale med mig betyde, at han havde i Sinde at røbe eventuelle tyske Planer for mig. Ellers kunde vi ikke tænke os, hvorfor han skulde beregne næsten en Time til mit Besøg.

Ritter begyndte Samtalen den 18. Juli med at nævne, at han efter Statssekretærens Meddelelse om mit forlængede Ophold gerne havde villet benytte Lejligheden til en Samtale. Jeg havde jo den foregaaende Dag selv haft til Hensigt at aflægge ham et Besøg. Havde jeg noget særligt paa Hjerte? Jeg svarede, at Motivet til det paatænkte Besøg kun havde været vort Bekendtskab fra tidligere Aars handelspolitiske Forhandlinger. Jeg havde for Resten hørt, at han stadig beskæftigede sig med handelspolitiske Spørgsmaal, omend han, efter hvad jeg havde forstaaet, „svævede over Vandene“.

Ritter bekræftede, at dette var Tilfældet, for saa vidt som han paa Grund af sin store Erfaring var blevet anmodet om at arbejde i Udenrigsministeriet som handelspolitisk Raadgiver for „de højeste Steder“. Han havde netop for sig en fra Statssekretæren modtaget Genpart af Noten og den danske Erklæring, som Kammerherre Zahle og jeg den foregaaende Dag havde overrakt. Jeg kunde maaske hjælpe ham med Fortolkningen. Skulde den forstaaes saaledes, at Danmark vilde være rede til at drøfte det fremtidige økonomiske Samarbejde allerede inden Fredsslutningen eller først efter? Dette fandt han et afgørende Spørgsmaal.

Jeg havde Fornemmelsen af, at han vilde fortsætte Statssekretærens Forhør om Erklæringens Oprigtighed og svarede undvigende, at jeg ikke kunde hjælpe ham med Fortolkningen, da jeg ikke havde drøftet dette Spørgsmaal med Udenrigsministeren.

Ritter mente, at jeg dog i alt Fald maatte have et Indtryk paa Grundlag af *min egen Ministers Indstilling*.

Begrænset saaledes syntes Spørgsmaalet overflødigt. Den danske Udenrigsministers Indstilling maatte være kendt i det tyske Udenrigsministerium; de andre danske Ministres vel til Dels ogsaa gennem Renthe-Fink's og Hencke's Beretninger. Jeg svarede da, at hvis Fortolkningsgrundlaget udelukkende skulde være min egen Ministers Indstilling, vilde jeg gaa ud fra, at Spørgsmaalet maatte besvares bekræftende. Men var Spørgsmaalet saa betydningsfuldt, saa længe Krigen varede?

Ritter sagde, at saaledes havde han ogsaa forestillet sig Indstillingen hos min Minister, som han ikke kendte personligt, men netop de sidste Dage havde han haft Lejlighed til at høre en Del om ham. Spørgsmaalet om Drøftelser før eller efter Fredsslutningen var betydningsfuldt, fordi der netop nu blev udarbejdet Planer for det fremtidige økonomiske Samarbejde med de forskellige europæiske Lande, og det vilde derfor snart blive aktuelt. Havde den danske Udenrigsminister gjort sig særlige Tanker, naar han i Erklæringen talte om Danmarks Opgave med Hensyn til at finde sin Plads i Samarbejde med Tyskland?

Ritters Udtalelser skulde vel forstaas saaledes, at vi maatte være forberedt paa, som Svar paa Erklæringen af 8. Juli, at faa tilstillet Opfordring til økonomiske Drøftelser, saa snart de tyske Planer under Udarbejdelse forelaa færdige.

At gøre noget for at afværge en saadan Opfordring maatte selvsagt anses for haabløst. Selv om jeg over for Ritter vilde have hævdet, at vi ikke vilde være villige til økonomiske Drøftelser før efter Krigen, vilde et saadant Svar uvægerligt være blevet efterfulgt af en Forespørgsel i København gennem Renthe-Fink.

Opfordringen kunde altsaa ikke afværges, og den danske Regering vilde have at tage Stilling til Spørgsmaalet, naar det til sin Tid blev rejst officielt. En Afvisning med den Motivering, at man af principielle Grunde ikke var villig til økonomiske Drøftelser før efter Fredsslutningen, vilde det næppe blive let at opnaa Enighed om eller at gennemføre, navnlig da ikke efter Udstedelsen af Erklæringen af 8. Juli, der i saa Fald i Tyskernes Øjne vilde staa i et ejendommeligt Lys.

Det sandsynligste vilde vel være, at vi vilde ende med at gaa ind i Drøftelser og under disse vilde gøre Modstand mod de tyske Planer, der sikkert vilde vise sig yderst vidtgaaende. Maaske vilde de tyske Reaktionen, hvis vi under en saglig Forhandling sagde nej til at gaa ind paa de nye økonomiske Planer, blive lige saa voldsomme som Følgerne af en formel Afvisning af Drøftelser. Det var vanskeligt at bedømme, ligesom det overhovedet var vanskeligt at se, hvilken handelspolitisk Interesse de nye økonomiske Planer kunde have for Tyskerne, saa længe Krigen varede. Men muligvis vilde et Afslag under en Forhandling dog være mere acceptabelt for Tyskerne end en absolut Afvisning af Forhandling. I alt Fald, Forhandlingsvejen vilde vel snarest blive den Vej, vi valgte.

Men Følgerne af et Nej til de tyske Planer vilde under alle Omstændigheder sikkert blive mindre skæbnesvangre, hvis Drøftelserne i givet Fald kom til at foregaa paa et saa tidligt Stadium, at Tyskerne ikke havde lagt sig saa fast paa Planerne, at Gennemførelsen blev et Prestigespørgsmaal for dem. Det kunde da blive af afgørende Betydning, at den Opfordring til Drøftelser, der svævede over vore Hoveder, kom, før de tyske Planer havde fæstnet sig.

Efter lidt Betænkning svarede jeg da Ritter, at jeg ikke havde noget Kendskab til „særlige Tanker“ hos min Minister, men jeg vilde formode, at han i alt Fald næppe havde tænkt sig, at man i Tyskland udarbejdede Planer, der ogsaa tog Sigte paa vore Forhold, uden at vi i Forvejen havde faaet Lejlighed til at gøre vore Synspunkter gældende. Det vilde være en nærliggende, logisk Slutning, at en Drøftelse vilde være af Interesse, allerede saa snart man fra tysk Side var kommet saa vidt, at en Drøftelse overhovedet havde fornuftig Mening. En Forudsætning for, at et fremtidigt Samarbejde kunde blive harmonisk, var vel netop, at Drøftelserne begyndte saa tidligt, at Idéerne endnu ikke havde taget fast Form, men kunde ændres.

Ritter bemærkede, at han kunde tiltræde disse Synspunkter og mente at kunne gennemføre dem „paa højere Steder“, saa meget mere som Erklæringen og „Tilkendegivelsen“ af Villighed til Drøftelser inden Fredsslutningen formentlig vilde falde i yderst god Jord.

Ritters Bemærkning om „Tilkendegivelsen“ af Villighed stemte jo ikke helt med mine Udtalelser og var for saa vidt Spilfægteri. Jeg var ikke klar over, om denne Manøvre, der var typisk for ham, kun skulde understrege, at vi af Hensyn til vore egne

Interesser ikke burde foreslaa Drøftelserne udsat til efter Krigen, eller om han vilde provokere Modsigelse fra min Side for at fremkalde en Diskussion om, i hvilken Grad de øvrige Ministre delte Udenrigsministerens Indstilling.

Jeg lod ham da uforstyrret tale videre, og han fortsatte med en Meddelelse om, at man endnu ikke var helt beredt til Drøftelser, men længe vilde det næppe være. Hvorledes havde jeg tænkt mig, at det rent praktisk skulde gribes an? Drøftelserne skulde vel lægges op i et højere Niveau end Regeringsudvalget.

Jeg svarede, at jeg ikke havde tænkt mig noget, da Spørgsmaalet jo for mig var ganske nyt. Men maaske vilde det dog i givet Fald være mest hensigtsmæssigt, at Formændene for Regeringsudvalget deltog. Rent personligt kunde jeg tænke mig, at den danske Formand for Regeringsudvalget og Formanden for Udenrigsministeriets handelspolitiske Udvalg i givet Fald rejste til Berlin for at blive orienteret om de tyske Planer. Men i øvrigt kunde jeg uden Kendskab til Realiteterne vanskeligt udtale mig om Formen.

Med Hensyn til Realiteterne i de tyske Planer var det, sagde Ritter, saaledes, at de vilde være til Gavn for det danske Landbrug, der vilde kunne regne med sikker Afsetning til lønnende Priser. Jeg henledte Opmærksomheden paa, at kun en Trediedel af Danmarks Befolkning var beskæftiget med Landbrug. Ritter spurgte, om jeg havde Bekymringer med Hensyn til den danske Industri, og hvilke Industrier mine Bekymringer navnlig gjaldt, hvortil jeg eksempelvis nævnte Tekstil- og Skotøjsindustrien, men i øvrigt var det naturligvis vanskeligt at have nogen Mening, navnlig uden nærmere Kendskab til, hvor meget de fremtidige tyske Planer afveg fra det nuværende.

Ritter mente, at mine Bekymringer var overflødige. Han kunde i Fortrolighed sige, at de tyske Planer antagelig vilde gaa ud paa betydelige Toldnedsættelser eller maaske endog Toldunion. Da jeg ved Ordet Toldunion studsede og begyndte at tage til Genmæle, afbrød Ritter mig hastigt med en Haandbevægelse og en Bemærkning om, at der ikke var Grund til her at diskutere noget, „der laa saa langt borte“.

Jeg gik dengang ud fra, at Ritters Afbrydelse betød, at et Forslag om Toldunion virkelig var en meget fjern Mulighed, men Ordet Toldunion kan naturligvis have været en „Føler“, som han skyndte sig at trække tilbage igen. I øvrigt lød „betydelige Toldnedsættelser“ jo ogsaa yderst foruroligende.

Ritter fortsatte imidlertid med nogle Bemærkninger om, at Planerne ikke skulde afskrække os. Man kunde sørge for gennem Kontingentering, eventuelt gennem Specialisering at afbøde Virkningerne af Toldnedsættelser. Det vilde i alt Fald blive den Indstilling, han vilde give, og som han mente at kunne gennemføre „efter den betydningsfulde Fortolkning“, som forhaabentlig vilde vise sig at være rigtig. Foreløbig vilde han arbejde paa, at vi i en nær Fremtid — saa snart man fra tysk Side var rede, antagelig i Løbet af et Par Maaneder — fik en Opfordring til at sende Repræsentanter til Berlin til en foreløbig Drøftelse.

Jeg indskrænkede mig til at bemærke, at jeg naturligvis vilde referere vor Samtale i København, saa at Regeringen kunde overveje, hvilken Stilling den vilde tage til Opfordringen til Drøftelser, naar den kom. Planerne, saaledes som han her havde skitseret dem, skulde ikke friste til at gaa ind i Drøftelser. Ritter mente, at Planerne senere kunde blive nærmere diskuteret. Selv ventede han ikke at skulle deltage i eventuelle saglige Drøftelser.

Der har været fremsat den Opfattelse, at min Samtale med Ritter skulde være Aarsagen til, at vi overhovedet fik Opfordringen til økonomiske Drøftelser (Told- og Møntunion). Dette turde være ganske „uhistorisk“. Betragtningen, der ligger til Grund for nævnte Opfattelse skulde være den, at jeg over for Ritter skulde have godkendt den Fortolkning af Erklæringen af 8. Juli, at vi var villige til økonomiske Drøftelser inden Krigen's Ophør. Rent bortset fra, at en saadan Udtalelse ikke vilde have haft bindende Virkning for Regeringen, var Forholdet følgende: Ritter sondrede i sine Spørgsmaal mellem Fortolkningen og „mit Indtryk paa Grundlag af min egen Ministers Indstilling“. Det første Spørgsmaal erklærede jeg mig ude af Stand til at besvare. Mit Indtryk var, at Ritter forud kendte min Ministers Indstilling og, ligesom Statssekretæren, antagelig ogsaa til Dels Divergensen inden for det danske Kabinet. Ganske vist anstillede Ritter sig et Par Gange i samtalen, som om han ansaa Udenrigsministerens Indstilling for afgørende for Fortolkningen, men dette ansaa jeg for „Teater“. Det var nu engang den Maade, Ritter plejede at forhandle paa. Ved de enkelte Udtalelser i saa Henseende modsagde jeg

ham ikke for ikke at komme nærmere ind paa, i hvilken Grad de andre danske Ministre stod bag Udenrigsministerens Erklæring. Men i en Bemærkning ved Samtalens Slutning understregede jeg for en Sikkerheds Skyld, at økonomiske Drøftelser under Krigen var et Spørgsmaal, Regeringen maatte overveje og tage Stilling til, naar den adviserede tyske Opfordring til sin Tid kom.

Der skulde då ikke være nogen Misforstaaelse mulig. Det, der skete, var i store Træk utvivlsomt følgende:

Tyskland udarbejdede nye økonomiske Planer, og det var — ogsaa inden Erklæringen af 8. Juli — sikkert Hensigten at opfordre bl. a. Danmark til Drøftelser, naar Planerne i Løbet af Efteraaret 1940 blev færdige. Erklæringen af 8. Juli og dens Overrækkelse i Berlin bevirkede, at jeg som Svar herpaa blev gjort bekendt med, at vi vilde modtage en Opfordring til Drøftelser. Samtidig benyttede Ritter Lejligheden til at understrege, at vi kunde forvente større Indrømmelser, hvis vi lod være med at stille os paa det Standpunkt, at vi først vilde forhandle efter Krigen.

Ritter udkastede under Samtalen et Program, hvorefter vi om et Par Maaneder, naar de tyske Planer var færdige, vilde faa en Opfordring til Drøftelser. Hvis vi modtog Opfordringen, skulde vi sende Repræsentanter til Berlin for at de kunde orientere sig ikke hos ham, men hos dem, der udarbejdede Planerne.

I Stedet for kom Ritter selv til København, ikke et Par Maaneder, men knap 14 Dage senere (30. Juli), og med et Forslag om en Told- og Møntunion. Og dette til Trods for, at de tyske handelspolitiske Planer ikke var naaet videre, og til Trods for, at hverken de tyske sagkyndige eller den tyske Regering endnu havde taget Stilling til Spørgsmaalet Toldunion eller ikke. Forslaget kunde derfor kun fremsættes i Princippet, saaledes at „Rammeoverenskomsten“ foreløbig ikke skulde være forbindende.

Denne „Programændring“ maa være fremkaldt ved Indgriben fra anden Side. Paa Grundlag af senere Begivenheder og Oplysninger kan det vistnok fastslaaes, at den skyldtes Indgriben fra den tyske Udenrigsminister, Ribbentrop. Det synes, som denne havde Brug for omgaaende at fremsætte et Toldunionsforslag som et Instrument ved politiske Aktioner, som han benyttede Lejligheden til at foretage i Anledning af den danske Erklæring af 8. Juli. Dette er i alt Fald den Forklaring, der maa anses som den sandsynligste.

4) Udenrigsminister Scavenius blev ikke foruroliget ved den Advis om Opfordring til økonomiske Drøftelser, der var fremkommet ved Samtalen med Ritter, men han mente, at de eventuelle Forhandlinger burde lægges op i et højere Plan end Regeringsudvalgene, for at der kunde blive Lejlighed til Kontakt med indflydelsesrige tyske Personer, som der da kunde blive Lejlighed til at paavirke ogsaa uden for det handelspolitiske Omraade.

Imidlertid kom Ritter overraskende hertil allerede en halv Snes Dage senere (30. Juli), ikke med en Opfordring til Drøftelser, men med Forslag om en omgaaende principiel Tilslutning til Tanken om en Told- og Møntunion. Mødet med Ritter, hvori ogsaa Renthe-Fink deltog, var — saa vidt erindres — Kl. 14 og varede kun en halv Times Tid. Kl. 15,30 skulde der være Ministermøde, hvor Sagen skulde forelægges. Udenrigsministeren foreslog, at Ritter gik en Tur en halv Times Tid og kom tilbage Kl. 15 for at drøfte Spørgsmaalet nærmere med mig (indtil Kl. 15 vilde jeg være optaget med at skrive Referat af Mødet).

Da Ritter var gaaet, forklarede Udenrigsministeren mig, at han havde bedt Ritter komme tilbage Kl. 15, for at jeg, der kendte denne, kunde forberede ham paa et Afslag. Det var bedst, at det ikke kom bag paa ham. Ritter, der dog var kørt tilbage til det tyske Gesandtskab, kom imidlertid ikke tilbage Kl. 15, men først Kl. 15,30, efter at Udenrigsministeren var gaaet til Ministermøde. Jeg sagde straks til ham, at han kunde have sparet sig denne Rejse, hvis han i Berlin — da han nævnte Ordet Toldunion, og jeg tog til Genmæle — havde ladet mig tale ud i Stedet for at afbryde mig. Jeg kunde da have sagt ham, at ingen dansk Regering kunde forventes at ville gaa ind paa et Forslag om Toldunion. Men dengang havde han standset mig med en Bemærkning om, at der ikke var Grund til at diskutere noget, der laa saa langt borte.

Ritter svarede, at det ikke var rigtigt, at han kunde have sparet Rejsen. I Berlin kunde han kun have faaet et Nej baseret paa min personlige Mening, men ikke den danske Regerings Nej. Han forstod nu, at han maatte regne med et Nej straks efter Ministermødet. Under disse Omstændigheder vilde han foretrække at afrejse omgaaende i Stedet

for at blive i den Frist, han havde sat for Svaret. Jeg forklarede, at den tidligste Forbindelse var næste Morgen, og henstillede, at han holdt fast ved de oprindelige Rejseplaner, da det ellers vilde virke som en Demonstration (han var ogsaa, saa vidt erindres, indbudt til Frokost af Udenrigsministeren næste Dag). Ritter var imidlertid ubøjelig paa dette Punkt, han havde ikke Lyst til at blive her efter et Afslag. Han forstod, at det ikke var let for os at sige Ja, navnlig, naar vi skulde bestemme os med saa kort Varsel, men han mente dog, vi vilde fortryde Afslaget. Vi burde betænke, at vi paa et senere Tidspunkt ikke kunde opnaa saa gunstige Betingelser.

Da Udenrigsministeren kom tilbage fra Ministermødet, og jeg fortalte, at jeg havde udført min Mission, fik jeg at vide, at dette nu var uden Betydning, da man i Ministermødet havde bestemt sig til at „tage en Forhandling“.

Jeg forstod i første Omgang dette saaledes, at man hellere end at give et brutalt Nej vilde lade Afslaget fremkomme under en Forhandling. Det viste sig imidlertid, at Planen var ved Forhandling at naa til et Kompromis. Udenrigsministeren meddelte, at jeg var udset til Leder af den Delegation, der skulde sendes til Berlin, og at det vilde blive en vigtig Opgave under Forhandlingerne at opnaa tysk Tilsagn om, at der ikke vilde blive Tale om at støtte danske Nationalsocialisters eventuelle Forsøg paa Regeringsomvæltning uden om Forfatningen.

Jeg bad mig da fritaget for overhovedet at deltage i Forhandlingerne under Henvisning til, at jeg — i øvrigt paa Udenrigsministerens eget Initiativ — over for Ritter var gaaet saa stærkt imod Tanken om en Toldunion. Jeg henviste ogsaa til, at det vilde være mere rimeligt at gøre et Medlem af Regeringen til Delegationens Formand, naar Forhandlingerne skulde have politisk Karakter.

Dermed gled jeg ud og kom ikke til at deltage i Forhandlingerne.

Det havde forbavset os, at Ritter var mødt med et Forslag om Toldunion, hvilket efter hans tidligere Udtalelser „laa langt borte“. Endvidere at en Henvendelse ikke, som oprindelig bestemt, havde ventet til de tyske Overvejelser om de fremtidige økonomiske Planer var tilendebragt. Noget gaadefuldt var det ogsaa, hvorfor man straks skulde slutte en uforbindende Rammeoverenskomst, der først senere skulde følges af de egentlige forbindende Forhandlinger, og at Ritter ikke syntes at have nogen synderlig klar Forestilling om, hvad Rammeoverenskomsten skulde gaa ud paa.

Efter Meddelelser, som jeg fik paa anden Haand under Forhandlingerne, blev Gaadernes Tal stadig større.

Saaledes forlød det, at Ritter, saa snart han fik Meddelelse om, at vi var villige til Forhandling, havde telefoneret til det tyske Udenrigsministerium og givet Instruktion om, at der snarest skulde udarbejdes Forslag til en Rammeoverenskomst, samt at Ressortministerierne skulde gøres bekendt med Planerne. Dette var altsaa ikke sket før.

Og da Forhandlingerne sluttelig strandede, meddelte Formanden for den danske Delegation mig i dybeste Fortrolighed, at Ritter vel havde anstillet sig fortørnet, men ifølge fortrolige Oplysninger fra paalidelig Kilde var Forholdet det, at man heller ikke fra tysk Side ønskede Forhandlingerne gennemført. Den tyske Handelsminister, Funk, havde efter et Møde med tyske Erhvervsfolk „stukket en Hjul“. Ritters pludselige Krav om, at Parterne nu dog skulde være bundne allerede ved Rammeoverenskomstens Undertegnelse, var vistnok i Virkeligheden kun blevet fremsat for at faa Forhandlingerne til at strandе.

Rigtigheden af disse Oplysninger fik jeg paa et lidt senere Tidspunkt i det store og hele bekræftet af Dr. Krüger.

Jeg har senere i Berlin forsøgt at faa opklaret, hvilke Motiver der laa bag Forslaget om Toldunion.

Naar jeg over for tyske Embedsmænd anførte, at Forslaget jo var fremsat uden de tyske Ressortministeriers Indforstaaelse, uden forudgaaende Forberedelse, og inden Tyskland selv havde taget Stilling til det principielle Spørgsmaal, mødte jeg ingen Modsigelse. Endvidere indrømmede man, at det var rigtigt, at den tyske Handelsminister havde grebet ind for at standse Forhandlingerne. Men nogen Forklaring paa Motiverne til Forslagets Fremsættelse har jeg aldrig kunnet faa ud over, at det ikke drejede sig om en handelspolitisk, men en *politisk* Aktion. Paa Spørgsmaalet, om de politiske Motiver var Propaganda i Udlandet, har jeg faaet et afgjort Nej. Paa Spørgsmaalet hvilke Motiver da, har jeg faaet Svaret *f. Eks.* politisk „Aufklärung“.

Jeg har da dannet mig en Teori paa Grundlag af følgende Betragtninger:

Paa det Tidspunkt, da Scavenius udsendte sin Erklæring af 8. Juli 1940, var Tysklands politiske Linie over for Danmark, saa vidt vides, den, at Regeringen Stauning burde likvideres, og at man gennem „Overgangsregeringer“ skulde søge at naa til en nationalsocialistisk Regering. Men dette Maal skulde naas uden Anvendelse af Magt. Renthe-Fink var vistnok temmelig ulykkelig over den efter hans Mening uløselige Opgave, og paa Grundlag af Scavenius' Erklæring har han da søgt at faa udvirket, at man fra tysk Side nu slog sig til Taals med Regeringen Stauning. Berlin har ikke været helt tilbøjelig dertil, da man stillede sig skeptisk med Hensyn til Erklæringens Oprigtighed og Scavenius' Indflydelse. Sluttelig har Ribbentrop — uden smaaligt Hensyn til, at Ressortministeriernes Overvejelser ikke var endt — besluttet at sende Ritter med Forslag om en principiel Tilslutning til Toldunion. Paa den Maade kunde man straks faa den fornødne Klarhed med Hensyn til Regeringen Stauning's Indstilling og Udenrigsministerens Indflydelse inden for Regeringen.

Jeg har forelagt denne Teori for Dr. Krüger, der mener, at den vel er rigtig, men dog ikke giver hele Forklaringen, idet Ritters Sendelse foruden den politiske Opklaring har haft endnu et politisk Motiv, og vel nok det afgørende, nemlig det, om muligt at faa Danmark til at erklære sig i Princippet villig til Toldunion, for at Ribbentrop derigennem kunde vinde Prestige, navnlig hos Hitler. Forholdet var det, at Ribbentrop og Himmler paa det Tidspunkt konkurrerede stærkt. Ribbentrop havde maattet afgive de andre besatte Lande til Himmlers Administration og gjorde sig store Anstrengelser for at beholde Danmark under sit Omraade. Himmler havde haft Fiasko bl. a. i Norge, og Ribbentrop ønskede at vise, at han ved Kløgt og Diplomati havde bragt Danmark langt videre, ja, saa vidt, at det allerede nu *frivilligt* var rede til at acceptere Tanken om en Told- og Møntunion.

Nogen *Viden* desangaaende havde Dr. Krüger dog ikke. Det eneste han vidste derom, var, at Ritter, da han kom hertil med Forslaget, erklærede at være sendt direkte af Ribbentrop med en Opgave af politisk Karakter.

Jeg vilde dog tro, at ovenstaaende Teorier i det store og hele vil vise sig rigtige, og at det saaledes er historisk ukorrekt, naar man vil se det tyske Forslag om Told- og Møntunion som et handelspolitisk Attentat paa Danmark. Selv om vi havde accepteret, var Forslaget næppe nogensinde naaet videre end til Stadiet: en uforbindende Rammeoverenskomst.

Noget ganske andet er, at en saadan ikke vilde have været politisk flatterende for Danmark.

25. Juni 1946.

O. C. Mohr.

37.

Gentofte, den 17. Juni 1947.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Hermed tilbagesender jeg de mig med Skrivelse af 11. ds. til Gennemsyn tilstillede Akter (10 + 1), hvilke saavidt jeg ser ikke giver mig Anledning til Bemærkninger, undtagen Aktstykke Nr. 3: Minister Mohrs Redegørelse vedrørende Forslaget om Told- og Møntunion. Mine nedenstaaende Bemærkninger er ikke af væsentlig Betydning for Sagen, men adspurgt og af Hensyn til den historiske Nøjagtighed mener jeg dog at burde anføre dem.

1. Naar Direktør Mohrs Samtale i Berlin d. 18. Juli 1940 med Ambassadør Ritter har haft den indgaaende Karakter, som han skildrer det i sin Redegørelse af 25. Juni 1946, og navnlig at Tanken om en Toldunion er blevet ventileret af R. allerede ved denne Lejlighed, forstaar jeg ikke, at vi alle blev saa forbavsede, da denne fremsatte sit vidtgaaende Forslag overfor mig d. 30. Juli 1940. M. bemærker da ogsaa selv under 4) at jeg ikke blev foruroliget ved den Advis om Opfordring til økonomiske Drøftelser (altsaa ikke Toldunion), der var fremkommet ved Samtalen med R. d. 18. Juli.

2. Min Samtale med R. d. 30. Juli maa have fundet Sted om Formiddagen, da jeg efter den havde mit daglige Formiddagsmøde med Udenrigsministeriets højere Tjenestemænd. Overfor dem brugte jeg Udtrykket: Nu sprang Bomben. Jeg tilføjer, at Samtalen maa have varet mere end en halv Times Tid, da jeg ret indgaaende drøftede med R., hvilke Virkninger hans Forslag vilde faa for de forskellige danske Erhverv.

3. Jeg erindrer intet om, at jeg skal have anmodet M. om at forberede R. paa et Afslag. Hvorfor havde jeg i saa Fald ikke selv antydnet et saadant i den Samtale, jeg lige havde haft med ham? Det er ogsaa usandsynligt af den Grund, at mine Bestræbelser netop gik ud paa at faa en Forhandling i Gang for ikke at blive udsat for et tysk Diktat. Naar Besættelsesmagten foreslog en Forhandling, laa deri en indirekte Anerkendelse af den siddende danske Regering. Desuden vilde jeg ved et saadant Skridt have afgjort Sagen, inden den havde været forelagt i Ministermøde, hvad der er utænkeligt. I Samtalen med R. sagde jeg udtrykkeligt til ham, at i en Sag af dette Omfang fandt jeg det ikke tilstrækkeligt, at han forelagde den alene for Udenrigsministeren, men at jeg maatte anse det for paakrævet, at han fik Lejlighed til ogsaa at tale med Statsministeren og interesserede Kolleger. Jeg inviterede ham derfor til Frokost den næste Dag.

Uden at have nogen Erindring derom, kunde jeg tænke mig at have anmodet Direktør Mohr om at tage en Samtale med R., som M. kendte godt fra tidligere Tid, til Sagens nærmere Oplysning.

Erik Scavenius.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 19. DECEMBER
1945 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD
TIL GRUNDLOVENS § 45.

Den 20. Juni 1947.

Hr. Minister O. C. Mohr, K.DM., Udenrigsministeriet.

Idet Kommissionen hermed fremsender en af fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius hertil indsendt Skrivelse af 17. Juni d. A. indeholdende Bemærkninger til den af Hr. Ministeren affattede Redegørelse af 25. Juni 1946 angaaende det tyske Forslag om en *Told- og Møntunion*, udbeder man sig en Udtalelse fra Hr. Ministeren om, hvorvidt de af den tidligere Udenrigsminister fremsatte Bemærkninger maatte give Dem Anledning til Bemærkninger.

Holm.

Eigil Olsen.

ad 37.

UDENRIGSMINISTERIET

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 20. Juni d. A. mener jeg at burde give følgende Bemærkninger til de Punkter, der indeholdes i den af fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius til Kommissionen rettede Skrivelse af 17. Juni d. A.

Ad 1. Da jeg den 19. Juli 1940 overfor Udenrigsministeren gav et mundtligt Referat af min Samtale med Ambassadør Ritter den foregaaende Dag, anførte jeg, at de tyske økonomiske Planer efter Ritters Fremstilling gik ud paa betydelige Toldnedsættelser, *maaske endog Toldunion*. Men jeg tilføjede overfor Udenrigsministeren, at Ritter, da jeg ved Ordet Toldunion begyndte at tage til Genmæle, havde standset mig med en Haandbevægelse og en Bemærkning om, at der ikke var Grund til at diskutere noget, »der laa saa langt borte«, og at jeg opfattede dette som en Tilkendegivelse af, at Risikoen for, at de tyske Forslag virkelig skulde komme til at gaa ud paa Toldunion, var yderst ringe. Deri ligger Forklaringen paa, at jeg blev overrasket over Ritters vidtgaende Forslag af 30. Juli, og jeg gaar ud fra, at det ogsaa forklarer Udenrigsministerens Overraskelse.

Ad 2. Det daglige Formiddagsmøde med Udenrigsministeriets Embedsmænd fandt ordinært Sted Kl. 11.15. Ritter ankom, saavidt mig bekendt, til København 30. Juli med Formiddagsflyvemaskinen fra Berlin, der saavidt erindres, planmæssigt først ankom efter Kl. 12. Mødet med Ritter og den tyske Gesandt kan altsaa ikke have fundet Sted inden den paagældende Dags Embedsmandsmøde, i hvilket jeg iøvrigt ikke deltog, da jeg ikke var »i Funktion«.

Forholdet var det, at jeg, da Ritters Besøg den 30. Juli blev anmeldt et Par Dage forinden denne Dato, netop havde taget Sommerferie og var rejst til Jylland. Efter en Telefonopringning fra Afdelingschef Svenningsen, rejste jeg den 29. tilbage til København og indfandt mig den 30. om Formiddagen i Udenrigsministeriet. Da det her meddeltes mig, at Ambassadør Ritter først kom senere paa Dagen, og da jeg paa Grund af min Ferie ikke var i Funktion, forlod jeg igen Ministeriet og kom først tilbage efter Frokost for at deltage i Mødet med Ritter. Da jeg efter dette Møde var i Færd med at affatte et Mødereferat, blev jeg, om jeg husker rigtigt, opfordret til at deltage i et Møde hos Udenrigsministeren med nogle af Ministeriets Embedsmænd, men var ikke i Stand til at deltage, da Referatet skulde være færdigt inden Ministermødet, og jeg allerede kunde vente Ritters nye Besøg Kl. 15. Mon det ikke var ved et saadant Ekstramøde med Embedsmændene mellem Kl. 14.30 og Kl. 15, at Udenrigsministeren brugte Udtrykket »nu sprang Bomben?« Paa det ordinære Formiddagsmøde d. 30. Juli kan det i alt Fald ikke have været.

Ad 3. Da Udenrigsministeren efter Mødet d. 30. Juli tog Afsked med Ritter og den tyske Gesandt, spurgte han Ritter, om denne ikke kunde tænke sig at spadserere en Tur i Byen en halv Timestid og derefter Kl. 15 komme tilbage og tage en yderligere Samtale med mig. Ritter lovede dette (men kom over en halv Time for sent).

Da de tyske Herrer var gaaet, blev jeg nogle Minutter hos Udenrigsministeren, og vi havde en kort Samtale. For om muligt at vække slumrende Erindring hos den anden Samtaledeltager, skal jeg gengive Samtalen in extenso, og i Anførselstegn gengive de ordrette Udtryk, saavidt dette er mig muligt.

Udenrigsministeren begyndte med nogle skuffede og misfornøjede Udtalelser i Anledning af det tyske Forslag. »Det var altsaa noget saadant, de økonomiske Drøftelser skulde gaa ud paa. Det var en Stilling som Luxembourgs Tyskerne havde tiltænkt os«. »Saa vidste vi i alt Fald det«. Han maatte nu forelægge Forslaget i Ministermødet, men der »gik de aldrig med til det«. »Det var ganske udelukket«.

Jeg kom med en Bemærkning om, at Forslaget syntes mærkværdigt lidt gennemtænkt fra tysk Side. Det var som om Ritter ikke vidste synderlig Besked. Derfor troede jeg heller ikke, at der kunde komme noget ud af den Samtale mellem ham og mig, som Udenrigsministeren havde arrangeret til Kl. 15. »Ritter kunde næppe sige mig mere end det, han allerede havde sagt i Mødet, og hvad kunde jeg sige ham?« Jeg kunde jo ikke allerede nu »betro ham, at Svaret vilde blive et Nej«.

Udenrigsministeren svarede, at han havde anset det for nyttigt at arrangere Samtalen mellem Ritter og mig, netop »for at jeg kunde forberede Ritter paa et Afslag«. At forberede ham i Forvejen, vilde utvivlsomt »være bedst, for at et Afslag ikke skulde komme bag paa ham«. Men det vilde sandsynligvis »glide lettest, hvis det blev gjort af mig, der kendte ham godt fra tidligere Tid«. Som gammel Bekendt maatte det vel være muligt for mig at gøre det som noget »ganske naturligt og som noget, der kom fra mig selv personligt uden Instruktion fra nogen«. Og det burde da begynde allerede nu ved min forestaaende Samtale med ham.

Udenrigsministerens Udtalelser (bl. a. ogsaa Udtalelserne ved det forudgaaende Møde med Ritter) havde bibragt mig den Opfattelse, at han tænkte sig et Afslag fremsat lempeligt og gradvis gennem diverse Samtaler med Ritter den næste Dag.

I min følgende Bemærkning overfor Udenrigsministeren rejste jeg derfor det Spørgsmaal, om Forberedelsen af Ritter burde finde Sted lempeligt og gradvis eventuelt i Løbet af et Par Samtaler, eller om jeg ikke hellere »straks skulde sige ham som min personlige Mening, at han maatte regne med et Nej«, og se hans umiddelbare Reaktion. At gaa frem paa en saadan Maade vilde maaske af flere Grunde være det mest hensigtsmæssige.

Udenrigsministeren afbrød mig her ved at sige, at han gik ud fra, at jeg ved den forestaaende Samtale med Ritter »selv vilde være i Stand til at finde den egnede Fremgangsmaade«. »Jeg havde jo tidligere ført mange Forhandlinger med Ritter og kendte hans Mentalitet«.

Jeg sagde dertil, at »Forberedelsen maaske ikke blev saa svær«. »Ritter havde jo ingen Ret til at vente et Ja, hverken efter vor Samtale i Berlin, eller efter Udenrigsministerens Udtalelser overfor ham idag«. »Udenrigsministeren havde jo kun lovet at forelægge Sagen i Ministermøde, men ikke at anbefale den«.

Paa disse Bemærkninger gav Udenrigsministeren ikke noget Svar. Han anmodede blot om at faa et Referat af det umiddelbart i Forvejen stedfundne Møde, paa hvilket Ritter havde forebragt ham Forslaget om Toldunion. Et saadant Referat vilde han gerne kunne medbringe i Ministermødet Kl. 15.30. Han tilføjede, at det var, for at jeg kunde faa Lejlighed til at faa et saadant Referat affattet, at han havde foreslaaet Ritter at gaa en Tur og først komme tilbage til mig ved 15-Tiden.

Jeg sagde, at en halv Time var meget lidt til dette Arbejde, alene til Renskrivningen vilde der medgaa det meste af en halv Time. Udenrigsministeren svarede, at jeg vel nok kunde naa at diktere et kort Referat inden Kl. 15, saa kunde det blive renskrevet mellem 15 og 15.30 og leveret direkte ind til ham af vedkommende Dame.

Det var hele den paagældende Samtale mellem Udenrigsministeren og mig, og jeg ser ikke, at der kan have været megen Mulighed for Misforstaaelse. Det var Udenrigsministeren selv, der benyttede det koncise Udtryk »forberede Ritter paa et Afslag«, og der var ikke Tale om, at min Opgave skulde være begrænset til at sondere, hvorledes et Afslag vilde blive modtaget fra tysk Side. Endelig kan jeg tilføje, at Udenrigsministeren — da jeg 1½ Time senere talte med ham efter Ministermødet og min Samtale med Ritter — ikke paa nogen Maade antydede, at jeg skulde have misforstaaet eller overskredet Instruksen.

Jeg kan iøvrigt ikke se, at en Forberedelse som den paagældende — som det paastaas — vilde have afgjort Sagen. Det viste sig i alt Fald i Praksis, at man — trods den stedfundne Forberedelse — kom ind i Forhandlinger om Toldunion. Resultatet af »Forberedelsen« blev kun, at jeg maaske kom til at staa i et ejendommeligt Lys overfor Ritter.

Men det skal indrømmes, at Instruksen om Forberedelse maa synes noget urimelig, hvis Udenrigsministeren *hele Tiden* var indstillet paa Realitetsforhandlinger om Toldunionen og ventede at kunne faa Tilslutning til saadanne i Ministermødet.

Men efter de Udtalelser, der dengang faldt, var det min bestemte Opfattelse — og denne Opfattelse synes mig stadig berettiget —, at Udenrigsministeren i de Minutter, da han umiddelbart efter Mødet med de tyske Herrer talte med mig, var afgjort indstillet paa et Afslag. Maaske nok et Afslag, der skulde fremføres gradvis under Form af fortsatte Forhandlinger med Ritter næste Dag, men dog et Afslag.

Beslutningen om at bestræbe sig for at gennemføre Realitetsforhandlinger om Toldunionen, kan Udenrigsministeren formentlig først have truffet ved Overvejelser umiddelbart efter Samtalen med mig. Naar han derefter ikke fandt det nødvendigt at ændre sin Instruksen til mig, maa det vel skyldes, at han ikke ventede sig Tilslutning fra Ministermødets Side til Forhandlinger om Toldunionen. Dermed stemmer ogsaa, at Udenrigsministeren ved Tilbagekomsten fra Ministermødet syntes overrasket over at have faaet en saadan Tilslutning.

p. t. København, 7. Juli 1947.

O. C. Mohr.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 19. DECEMBER
1945 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD
TIL GRUNDLOVENS § 45.
Sekretæren.

Den 15. Juli 1947.

*Hr. fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius, Søndersøvej 4,
Gentofte.*

Kommissionen har fra Minister O. C. Mohr modtaget vedlagte Bemærkninger til de Punkter, der omtales i den af Dem til Kommissionen rettede Skrivelse af 17. f. M. Man anmoder Dem om at fremkomme med Udtalelser, som Minister Mohrs Bemærkninger maatte give Dem Anledning til.

Ærbødigst

Elgil Olsen.

Gentofte, den 18. Juli 1947.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Under Henviſning til Kommissionens Skrivelse af 15. d. M., hvormed fulgte hoslagte Skrivelse af 7. d. M. fra Minister O. C. Mohr, skal jeg udtale, at jeg holder mig til mine Bemærkninger i Skrivelse af 17. f. M.

Jeg mener dog at burde tilføje, at med mindre Minister Mohrs meget detaljerede Gengivelse af den Samtale, han mener at have haft med mig efter Ambassadør Ritters Besøg, er nedskrevet paa det Tidspunkt, den skal have fundet Sted, og ikke 7 Aar efter, maa jeg stadig formode en Erindringsforskydning for Minister Mohrs Vedkommende, saaledes som antydtes i min Slutningsbemærkning under Punkt 3.

Erik Scavenius.

DEN AF FOLKETINGET UNDER 19. DECEMBER
1945 NEDSATTE KOMMISSION I HENHOLD
TIL GRUNDLOVENS § 45.

Den 5. August 1947.

*Hr. Minister O. C. Mohr, Royal Danish Legation, Via 24° Maggio 14,
Roma.*

De af Hr. Ministeren i Skrivelse hertil af 7. Juli d. A. fremsatte Bemærkninger vedrørende nogle Punkter i den af fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius til Kommissionen rettede Skrivelse af 17. Juni d. A. har givet Hr. Scavenius Anledning til følgende Bemærkninger efter at Deres fornævnte Skrivelse har været forelagt ham til Udtalelse:

»Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Kommissionens Skrivelse af 15. d. M., hvormed fulgte hoslagte Skrivelse af 7. d. M. fra Minister O. C. Mohr, skal jeg udtale, at jeg henholder mig til mine Bemærkninger i Skrivelse af 17. f. M.

Jeg mener dog at burde tilføje, at med mindre Minister Mohrs meget detaljerede Gengivelse af den Samtale, han mener at have haft med mig efter Ambassadør Ritters Besøg, er nedskrevet paa det Tidspunkt, den skal have fundet Sted, og ikke 7 Aar efter, maa jeg stadig formode en Erindringsforskydning for Minister Mohrs Vedkommende, saaledes som antydet i min Slutningsbemærkning under Punkt. 3.

Erik Scavenius.«

Saaledes foranlediget tillader Kommissionen sig at forespørge Dem, om De maatte have yderligere at bemærke hertil.

Holm.

Eigil Olsen.

Rom, den 25. August 1947.

Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Kommissionens Skrivelse af 5. August d. A. har jeg modtaget efter min Tilbagekomst til Rom. De deri indeholdte Udtalelser fra fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius giver mig Anledning til følgende Bemærkninger:

Jeg havde den 30. Juli 1940 tre Samtaler, der staar i Forbindelse med hinanden.

a) Min første Samtale med Udenrigsministeren ca. Kl. 14.30 umiddelbart efter Mødet med de tyske Herrer. Det var denne Samtale med Udenrigsministeren, ved hvilken jeg blev instrueret om at forberede Ritter paa et Afslag.

b) Min Samtale med Ambassadør Ritter, arrangeret til Kl. 15, men forsinket til ca. Kl. 15.30.

c) Min anden Samtale med Udenrigsministeren ca. Kl. 16 umiddelbart efter dennes Tilbagekomst fra Ministermødet.

Mine Optegnelser om den under a) nævnte Samtale er først nedskrevne i Slutningen af 1945. Men mine Optegnelser om de under b) og c) nævnte Samtaler er nedskrevne Sommeren 1940, da Samtalerne fandt Sted. Og den under c) nævnte Samtale forudsætter i alt Fald Realiteten i den under a) nævnte, nemlig at der er givet mig Instruktion om at forberede Ritter paa et Afslag.

Allerede af den Grund turde en Erindringsforskydning hos mig med Hensyn til den under a) nævnte Samtale være udelukket.

Men ogsaa af andre Grunde turde en saadan Erindringsforskydning være udelukket.

I Tilfælde af saadanne Samtaler som den paagældende, der indeholder ganske særligt betydningsfulde Instruktioner, har jeg altid ved første mulige Lejlighed memoreret Samtalen saa længe, at baade Hovedlinjen deri og de vigtigste konkrete Udtryk er hamret fast i Hukommelsen temmelig permanent. Ved den paagældende Lejlighed benyttede jeg, saasnart jeg ved 15-Tiden var færdig med at skrive Referat af Mødet med de tyske Herrer, den næste halve Timestid til at memorere og repetere Samtalen, da Ritter ikke som aftalt kom Kl. 15, men først ca. 15.30.

Dertil kommer, at Udenrigsministerens Instruktion ofte var fremme i min Bevidsthed i de følgende Uger. Da Sagen udviklede sig til Forhandling om Toldunion, genoptog jeg — skønt det blev arrangeret saaledes, at jeg ikke direkte skulde have noget at gøre med Forhandlingerne — dog ikke min afbrudte Orlov før efter Forhandlingernes Afslutning. Og i den Periode, Forhandlingerne stod paa, grublede jeg meget over Aarsagerne til det hos Udenrigsministeren foregaaede Omslag i det ret korte Tidsrum mellem vor første og vor anden Samtale den 30. Juli.

Jeg tillader mig at vedlægge en Kopi af denne Skrivelse.

O. C. Mohr.

DEN AF FOLKETINGET
 UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE KOMMISSION
 I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45.
 Sekretæren.

Den 1. September 1947.

*Hr. fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius, Søndersøvej 4,
 Gentofte.*

Under Henvisning til tidligere Brevveksling, senest Deres Skrivelse af 18. Juli d. A., hvilken Skrivelse Kommissionen har forelagt Minister O. C. Mohr til Udtalelse, fremsender Kommissionen herved Genpart af Skrivelse af 25. August d. A. fra Minister Mohr til Kommissionen, idet forespørges, om de deri fremsatte Udtalelser maatte give Dem Anledning til yderligere Bemærkninger.

Eigil Olsen.

Søndersøvej 4, Gentofte, den 4. September 1947.

Til Den af Folketinget under 19. Dec. 1945 nedsatte Kommission i Henhold til Grundlovens § 45.

Ved at tilbagesende den med Kommissionens Skrivelse af 1. d. M. fulgte Genpart af Skrivelse af 25. f. M. fra Minister O. C. Mohr bemærker jeg, at Hr. Mohr opgiver, at hans *Optegnelser* om den Samtale, under hvilken jeg skal have instrueret ham om at forberede Ambassadør Ritter paa et Afslag, først er nedskrevet i Slutningen af 1945, medens hans *Optegnelser* om Samtale 2 er nedskrevet i 1940.

Erik Scavenius.

38.

Uddrag af Skrivelse af 8. Januar 1945 fra daværende Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius til daværende Minister for offentlige Arbejder Gunnar Larsen.

.....
 (Indledningen til Skrivelsen er optrykt i Bind IV, Side 187).

De Angreb, som er blevet rettet imod Dem, koncentrerer sig vel hovedsagelig — bortset fra den almindelige Linie, hvormom senere — om Deres Deltagelse i Told- og Møntunionforhandlingerne, Forhandlingerne i Forbindelse med Nedsættelsen af Østrumudvalget og endelig den paastaede Støtte til antidemokratiske Kredse.

For at tage Spørgsmaalet om Told- og Møntunionforhandlingerne først, tror jeg, at jeg her kan fatte mig i Korthed. Fra Udenrigsministeriets Side foreligger en fortrolig Graabog om hele Gangen i disse Forhandlinger, som ganske klarlægger, hvad der skete. Det fremgaar heraf klart, at Initiativet kom fra specielle tyske Kredse, og at hele den danske Politik fra Begyndelsen af gik ud paa at komme væk fra den fremsatte Tanke, uden at den danske Modstand skulde give Anledning til for store Misstemninger — med deraf følgende mulige Foranstaltninger — hos den stærkere Part. Man maatte da lade den danske Forhandlingsdelegation faa saa vægtig en Sammensætning som muligt, og der var Enighed om, at en dansk Minister burde være Formand for Delegationen. At De saa beredvilligt stillede Dem til Disposition, uanset at De ikke havde været med i de indledende Drøftelser, og skønt Valget maaske naturligere burde være faldet paa en af de Ministre, under hvis Ressort disse omfattende Spørgsmaal hørte, tror jeg, vakte almindelig Anerkendelse blandt Deres Kolleger blandt Ministrene. En Kritik af Deres Optræden i denne Forbindelse vil savne ethvert sagligt Grundlag.

.....

39.

Abschrift.

Oversættelse.

Vernehmung*von Dr. Cecil v. Renthe-Fink.*

(Zollunion.)

Dr. CECIL v. RENTHE-FINK

*København, den 20. Juli 1946.***Aufzeichnung.**

Der im Sommer 1940 gemachte deutsche Vorschlag, eine Zoll- und Münzunion zwischen Deutschland und Dänemark nach dem Muster bereits zwischen anderen Ländern bestehenden Zollunionen abzuschliessen, ist auch für die deutsche Gesandtschaft in Kopenhagen eine Überraschung gewesen.

Ich vermag daher nur Folgendes zu sagen:

Die Initiative zu dem deutschen Vorschlag ist nicht von den deutschen Wirtschaftsressorts, sondern vom Auswärtigen Amt selbst ausgegangen. Der Vorsitzende des deutschen Regierungsausschusses Ministerialdirektor Walter ist ebensowenig wie die deutsche Gesandtschaft zugezogen worden.

In den Instruktionen, die die Gesandtschaft aus Berlin erhalten hat, war der Vorschlag als eine wirtschaftspolitische Angelegenheit charakterisiert. Es war, wenn ich mich recht erinnere, gesagt, dass die Zollunion als erster Schritt zu einer europäischen Grossraumwirtschaft gedacht sei. Nach günstigem Verlauf der Verhandlungen mit Dänemark sollten Verhandlungen mit anderen Ländern folgen.

Ich habe verstanden, dass der Abschluss der Zollunion die dänische Regierung befestigen würde.

Dafür, dass der deutsche Vorschlag als „test“ für die damals am Ruder befindliche dänische Regierung, die sogenannte Sammlungsregierung, gemeint war, habe ich keine Anhaltspunkte.

Die Frage, ob der Reichsaussenminister am Gelingen der Zollunion interessiert war, glaube ich bejahen zu können. Der Abschluss der Zollunion wäre unbestreitbar ein

Afhøring*af Dr. Cecil v. Renthe-Fink*

(Toldunionen.)

Dr. CECIL v. RENTHE-FINK

*København, den 20. Juli 1946.***Notat.**

Det i Sommeren 1940 fra tysk Side fremsatte Forslag om Afslutning af en Told- og Møntunion mellem Tyskland og Danmark efter samme Mønster som de Toldunioner, der allerede bestod mellem andre Lande, var ogsaa en Overraskelse for det tyske Gesandtskab i København.

Jeg er derfor kun i Stand til at udtale følgende:

Initiativet til det tyske Forslag er ikke udgaaet fra de tyske Erhvervsressorts, men direkte fra det tyske Udenrigsministerium. Formanden for det tyske Regeringsudvalg, Ministerialdirektør Walter, er lige saa lidt som det tyske Gesandtskab blevet raadspurgt.

I de Instruktioner, som Gesandtskabet modtog fra Berlin, var Forslaget karakteriseret som et erhvervspolitisk Anliggende. Hvis jeg husker rigtigt, hed det sig, at Toldunionen var tænkt som det første Skridt til en europæisk Storrumsøkonomi. Efter et gunstigt Forløb af Forhandlingerne med Danmark skulde Forhandlingerne med andre Lande følge.

Jeg har forstaaet, at Afslutningen af Toldunionen vilde styrke den danske Regering.

At det tyske Forslag skulde være ment som „test“ for den danske Regering, der paa daværende Tidspunkt var ved Roret, den saakaldte Samlingsregering, har jeg intet Holdepunkt for.

Spørgsmaalet om, hvorvidt Rigsudenrigsministeren var interesseret i, at Toldunionen lykkedes, mener jeg at kunne besvare bekræftende. Afslutningen af Told-

politischer und wirtschaftspolitischer Erfolg gewesen. Ein solcher Erfolg hätte seine Position in der Partei gestärkt und den Beweis erbracht, dass er mit seinen Methoden der Verhandlung und Verständigung bessere Ergebnisse erreichte als der Reichsführer S. S. mit seinen Methoden der Gewalt, woran dem Reichsaussenminister bestimmt viel gelegen war.

Ich bin der Auffassung, dass der deutsche Vorschlag in der Atmosphäre, die damals in Parteikreisen in Berlin herrschte, gesehen werden muss. Deutschland befand sich im Sommer 1940 auf dem Höhepunkt seiner militärischen Erfolge. Die Partei nahm an, dass, wenn der Krieg auch noch nicht beendet war, die Entscheidung doch schon zu Gunsten Deutschlands gefallen sei. Von ihrem Gesichtswinkel aus gesehen schien die Zeit der Neuordnung Europas anzubrechen. Dieses musste sich auf die Politik auswirken.

Die Entscheidung der Sammlungsregierung ist vom Reichsaussenminister respektiert worden, sie hat aber natürlich nicht dazu beigetragen, den Reichsaussenminister gegenüber der Sammlungsregierung freundlicher zu stimmen und seine Zweifel an der Zuverlässigkeit ihrer Politik zu vermindern.

Es ist richtig, dass in Berlin, nachdem die Zollunion gescheitert war, das Interesse für die dänischen Nationalsozialisten wuchs.

Die Gesandtschaft ist bei den Zollunionsverhandlungen, da der Schwerpunkt in Berlin lag, nur am Rande beteiligt gewesen. Mein Bestreben ist dahin gegangen, in Berlin nicht den Eindruck aufkommen zu lassen, dass die dänische Haltung in der Zollunionsfrage eine Absage an jede Intensivierung der Zusammenarbeit mit Deutschland bedeutete oder der Ausdruck einer grundsätzlich gegen Deutschland gerichteten Einstellung war.

(gez.) **Renthe-Fink.**

unionen vilde ubestrideligt have været en politisk og erhvervspolitisk Succes. En saadan Succes vilde have styrket hans Position i Partiet og bevist, at han med sine Metoder, gaaende ud paa Forhandlinger og Forstaaelse, opnaaede bedre Resultater end Rigsføreren for S. S. med sine Voldsmetoder, hvilket bestemt var Rigsudenrigsministeren meget magtpaaliggende.

Jeg er af den Opfattelse, at det tyske Forslag maa ses paa Baggrund af den Atmosfære, der dengang herskede i Partikredse i Berlin. Tyskland befandt sig i Sommeren 1940 paa Højden af dets militære Resultater. Partiet mente, at selv om Krigen endnu ikke var afsluttet, var Afgørelsen dog allerede faldet til Gunst for Tyskland. Set fra Partiets Synsvinkel syntes Tidspunktet for Europas Nyordning at begynde at nærme sig. Dette maatte give sig Udslag i Politikken.

Samlingsregeringens Beslutning er blevet respekteret af Rigsudenrigsministeren, men har naturligvis ikke bidraget til at stemme Rigsudenrigsministeren venligere over for Samlingsregeringen og formindske hans Tvivl med Hensyn til Paalideligheden af dennes Politik.

Det er rigtigt, at Interessen for de danske Nationalsocialister øgedes i Berlin, efter at Toldunionen var strandet.

Gesandtskabet har kun periferisk deltaget i Toldunionsforhandlingerne, idet Tyngdepunktet laa i Berlin. Mine Bestræbelser gik ud paa, at der ikke skulde opstaa det Indtryk i Berlin, at den danske Holdning i Toldunionsspørgsmaalet betød Afslag paa al Intensivering af et Samarbejde med Tyskland eller skulde være Udtryk for en principielt mod Tyskland rettet Indstilling.

(sign.) **Renthe-Fink.**

40.

Vernehmung

des früheren deutschen Gesandten und Reichsbevollmächtigten in Dänemark, Dr. Cecil v. Renthe-Fink, durch Polizeinspekteur Kudsk mit Beistand von Minister Mohr im Polizeipräsidium in Kopenhagen am 12. August 1946.

Zwecks Ergänzung seiner Beantwortung laut Aufzeichnung vom 20. Juli 1946 betreffend eine Zoll- und Münzunion zwischen Deutschland und Dänemark erscheint Herr v. Renthe-Fink und erklärt wie folgt:

Minister Mohr macht darauf aufmerksam, dass, wie er neuerdings erfahren hat, Botschafter Ritter einige Zeit vor dessen Eintreffen in Kopenhagen zwecks Besprechung der Zollunion über diese Sache ein Telefongespräch mit Herrn v. Renthe-Fink hatte. Hierzu erklärt Herr v. Renthe-Fink, sich eines solchen Gespräches jetzt entsinnen zu können. Richtig ist wohl auch, dass er auf eine Frage Ritters gesagt hat, dass dieser gern kommen und untersuchen könne, ob die Durchführung eines solchen Vorschlages möglich sei. Über den Inhalt des Gespräches kann er jedoch nichts Näheres erinnern, zum Beispiel nicht, ob er schon während dieses Gespräches die von ihm erwähnten Informationen bekam oder erst später. Er erinnert sich auch nicht, wann er erfuhr, dass Ritters Vorschlag an die dänische Regierung nicht nur eine eigentliche Zoll-, sondern auch Münzunion betraf. Es hat ihn dies sehr überrascht. Er meint jedoch nicht, den vollen Umfang des Vorschlages Ritters gekannt zu haben, als er diese Äusserung machte. In diesem Zusammenhang fügt er hinzu, dass ja die Zollunion so ungefähr dieselbe sein sollte, wie die in Belgien und Luxemburg eingeführte.

Wie *Minister Mohr* nunmehr erklärt, wurde er kurz nach dem 8. Juli in Berlin von Ritter darüber informiert, dass Dänemark in Laufe des Herbstes eine Einladung zwecks Besprechung wirtschaftlicher und ökonomischer Zusammenarbeitspläne erwar-

Oversættelse.

Afhøring

af den tidligere tyske Gesandt og Rigsbefuldmægtigede i Danmark, Dr. Cecil v. Renthe-Fink, foretaget af Politinspektør Kudsk med Bistand af Minister Mohr paa Politigaarden i København den 12. August 1946.

Med Henblik paa Supplering af Besvarelsen ifølge Notat af 20. Juli 1946 angaaende en Told- og Møntunion mellem Tyskland og Danmark giver Hr. v. Renthe-Fink Møde og udtaler sig som følger:

Minister Mohr gør opmærksom paa, at han først for nylig har erfaret, at Ambassadør Ritter nogen Tid, før han kom til København for at drøfte Spørgsmaalet om Toldunionen, havde en Telefonsamtale med Hr. v. Renthe-Fink angaaende Sagen. Her til forklarer Hr. v. Renthe-Fink, at han nu mindes at have haft en saadan Samtale. Det er sandsynligvis ogsaa rigtigt, at han som Svar paa et Spørgsmaal fra Ritter har udtalt, at denne gerne kunde komme og undersøge, om det vilde være muligt at gennemføre et saadant Forslag. Indholdet af Samtalen husker han dog ikke nærmere, f. Eks. ikke, om han allerede under denne Samtale eller først senere modtog de af ham omtalte Informationer. Han erindrer heller ikke, hvornaar han fik Kendskab til, at Ritters Forslag til den danske Regering ikke alene omfattede en egentlig Told-, men ogsaa Møntunion. Dette overraskede ham meget. Han mener imidlertid ikke, at han har kendt Ritters Forslag i fuldt Omfang, da han fremsatte denne Udtalelse. I denne Forbindelse tilføjer han, at Toldunionen jo nogenlunde skulde være den samme som den, der var indført i Belgien og Luxemburg.

Minister Mohr udtaler derefter, at han kort efter den 8. Juli i Berlin af Ritter blev informeret om, at Danmark i Løbet af Efteraaret kunde forvente at modtage Indbydelse til Drøftelse af erhvervsmæssige og økonomiske Planer om Samarbejde. Der-

ten könne. Infolgedessen ist er sehr erstaunt gewesen, kaum zwei Wochen später von dem Eintreffen Ritters zwecks eingehender Besprechung dieser Frage zu erfahren.

Hierzu erklärt *v. Renthe-Fink*, dass seiner Meinung nach die Voraussetzungen für das Eintreffen Ritters zu dieser Zeit verschiedene sein konnten. In Berlin glaubte man damals, dass der Krieg bald zu Ende gehen würde, und infolgedessen mussten die Pläne für die Neuordnung Europas ausgearbeitet werden. In der Partei war es so, dass demjenigen, der zuerst mit einem Programm oder mit einem Vorschlag kam, die Durchführung desselben auch zugeschrieben wurde. Wenn zum Beispiel *v. Ribbentrop* als Erster mit einem wirtschaftlichen Programm kam, hätte er somit auch hoffen können, die Vorhand zu behalten. Dieses kann bei *v. Ribbentrop* eine ziemliche Rolle gespielt haben. Hierzu kam noch, dass sich die Lage in Norwegen schon um diese Zeit zu Ungunsten des Auswärtigen Amtes entwickelt hatte. Terboven hatte damals die Beamten des Auswärtigen Amtes aus Norwegen entfernt, und Herrn *v. Renthe-Fink* ist bekannt, dass sich Terboven für Dänemark sehr interessierte, erstens um Dänemark machtpolitisch unter sich zu bringen und zweitens, weil ihm das Weiterbestehen einer parlamentarischen Regierung in Dänemark unter allen Umständen unangenehm und unpraktisch vorkam. Wenn in Dänemark nichts Positives geschähe, müsste *v. Ribbentrop* befürchten, Dänemark unter seinem Ressort nicht behalten zu können. Aus diesen verschiedenen Gründen hätte *v. Ribbentrop* nach Ansicht des Herrn *v. Renthe-Fink* das grösste Interesse daran gehabt, sagen zu können, dass Dänemark im Prinzip eine Zollunion mit Deutschland schon eingegangen wäre.

Von der Sache an sich weiss und erinnert *v. Renthe-Fink* jetzt nur mit Bestimmtheit die Äusserung Ritters bei dessen Eintreffen, dass, wenn Dänemark eine Zollunion abschliessen würde, dann damit gerechnet werden könnte, Dänemark ressortmässig unter dem Auswärtigen Amt zu behalten. Ausserdem würde die damalige dänische Regierung im Amt bleiben können. Eine glatte Ablehnung des Vorschlags würde vermeintlich einen sehr viel schärferen Kurs zur Folge gehabt haben.

(gez.) **Renthe-Fink.**

(sign.) **Henry Kudsk.**

for blev han meget overrasket, da han knapt et Par Uger senere erfarede, at Ritter vilde komme til Danmark for indgaaende at drøfte dette Spørgsmaal.

Hertil forklarer Hr. *v. Renthe-Fink*, at Forudsætningerne for Ritters Ankomst paa dette Tidspunkt efter hans Mening kunde være flere forskellige. I Berlin troede man dengang, at Krigen snart vilde være forbi, og som Følge deraf maatte Planerne for Nyordningen i Europa udarbejdes. I Partiet var det saaledes, at den, der først kom med et Program eller med et Forslag, ogsaa fik tillagt Gennemførelsen deraf. Naar *v. Ribbentrop* f. Eks. mødte først med et erhvervsøkonomisk Program, havde han ogsaa kunnet gøre sig Haab om at beholde Forhaanden. Dette kan have spillet en temmelig stor Rolle hos *v. Ribbentrop*. Hertil kom, at Situationen i Norge allerede paa dette Tidspunkt havde udviklet sig ugunstigt for det tyske Udenrigsministerium. Terboven havde dengang fjernet Embedsmændene fra det tyske Udenrigsministerium fra Norge, og det er Hr. *v. Renthe-Fink* bekendt, at Terboven interesserede sig meget for Danmark, for det første for i magtpolitisk Henseende at underlægge sig Danmark, og for det andet fordi det under alle Omstændigheder forekom ham ubekvemt og upraktisk, at der stadig fandtes en parlamentarisk Regering i Danmark. Hvis der ikke skete noget positivt i Danmark, maatte *v. Ribbentrop* nære Frygt for, at han ikke kunde beholde Danmark under sit Ressort. Af disse forskellige Grunde har *v. Ribbentrop* efter Hr. *v. Renthe-Finks* Mening haft den største Interesse i at kunne sige, at Danmark i Princippet allerede havde afsluttet en Toldunion med Tyskland.

Om Sagen som saadan ved og erindrer *v. Renthe-Fink* nu kun med Sikkerhed Ritters Udtalelse ved dennes Ankomst, at hvis Danmark afsluttede en Toldunion, kunde man regne med at beholde Danmark under det tyske Udenrigsministeriums Ressort. Desuden vilde den daværende danske Regering kunne blive siddende. Et blankt Afslag af Forslaget vilde formentlig have medført en meget skarpere Kurs.

(sign.) **Renthe-Fink.**

(sign.) **Henry Kudsk.**

G.
Kronehævningen.

Graabog

Fortroligt

41.
UDENRIGSMINISTERIET

REDEGØRELSE
FOR DE STEDFUNDNE OVERVEJELSER

VEDRØRENDE EN

KRONEOPSKRIVNING
SOM MIDDEL TIL
STANDSNING AF PRISSTIGNINGEN

KØBENHAVN
A/S J. H. SCHULTZ BOGTRYKKERI

1941

INDHOLD

	Side
Redegørelse for de stedfundne Overvejelser vedrørende en Kroneopskrivning som Middel til Standsning af Prisstigningen.....	413
Bilag:	
1. Bemerkungen betreffend Preiserhöhungen auf Waren in dem Handelsverkehr mit Deutschland.....	423
2. Skrivelse fra Landbrugsraadet til Ministeriet for Landbrug og Fiskeri, 30. Maj 1940	430
3. Uddrag af fortroligt Referat afgivet til Brug for Udenrigsministeriets interne Overvejelser angaaende højere Priser paa Eksport til Tyskland, 12. Juni 1940	432
4. Kort Oversigt over de med Tyskland førte Forhandlinger vedrørende Priser paa tyske Varer, 15. November 1940	436
5. Bemerkungen zu den Preisverhältnissen im dänisch-deutschen Handelsverkehr im ersten Kriegsjahr	439
6. Memorandum fra Professorerne Axel Nielsen, Carl Iversen m. fl., 7. Oktober 1940	446
7. Skrivelse til Handelsminister Halfdan Hendriksen fra Danmarks Nationalbanks Direktion, 26. Oktober 1940	451
8. Memorandum vedrørende Prisforholdene i Samhandelen med Tyskland, med Bilag 1—4, 8. Januar 1941	454
9. Referat af Samtaler i Dagene 2.—15. Februar 1941 i Berlin angaaende Danmarks økonomiske Stilling.....	471
10. Fortroligt Referat af Afdelingschef Wassards Samtale med Dr. Walter i Marts 1941 vedrørende Kronespørgsmaalet.....	475
11. Bemerkungen betreffs inflationistischer Faktoren in Dänemark und einer Hebung des Kronenwertes als gegenwirkendes Mittel, 3. April 1941....	476
12. Fortsatte Bemærkninger vedrørende den seneste Udvikling i Prisforholdene i Tysklandssamhandelen, 19. Marts 1941.....	483
13. Pristal.....	485
14. Memorandum über die wirtschaftliche Entwicklung in Dänemark seit April 1940. Danmarks Nationalbank, Juli 1940.....	486
15. Uddrag af Sparekassetidende: „Pengerigeligheden“ af Professor, Dr. polit. Axel Nielsen	510

Redegørelse for de stedfundne Overvejelser vedrørende en Kroneopskrivning som Middel til Standsning af Prisstigningen.

I.

Den 9. April 1940 mistede Danmark ved Afbrydelsen af Handelsforbindelsen med England og de oversøiske Lande det internationale Grundlag for Fastsættelsen af sin Valutas Værdi. Samhandelen med de nordiske Lande og Syd- og Østeuropa søgtes opretholdt, men Tyskland blev dog den langt overvejende Aftager og Leverandør, og det naturlige vilde da have været at søge Kronekursen fastlagt under Hensyntagen til Forskellen i Prisniveauerne i de to Lande. Den store Forskel i de to Landes Prisniveauer havde hidtil kunnet bestaa, uden at det danske Prisniveau influeredes, fordi der i Tyskland afkrævedes Importører af danske Varer et „Forskelsbeløb“, saaledes at Varerne kom op paa den tyske Indlandspris, samtidig med at der paa forskellige Maade ydedes Eksporttilskud til den tyske Eksport til Danmark, hvorved Eksportvarerne kom ned paa Verdensmarkedets Prisniveau. Ved at sammenkæde en Kronestigning med disse Tillægs Bortfald vilde den danske og den tyske Regering i Fællesskab have kunnet tilpasse de to Prisniveauer til hinanden, uden at dette skete gennem en Hævning af det danske Prisniveau, saaledes som det nu blev Tilfældet.

Naar man ikke straks forsøgte den Udvej, skyldtes det i første Række, at der paa det paagældende Tidspunkt bestod et indre dansk Misforhold mellem Landbrugets og de øvrige Erhvervsgrenes Rentabilitet, idet Landbrugspriserne, der bestemtes af Englandspriserne, var for lave. Landbruget ønskede derfor at benytte de indtrufne Omstændigheder — Bortfaldet af det Priskorrelativ, der havde været i de engelske Priser paa vore Landbrugsprodukter — til at opnaa bedre Priser for deres Produkter. Regeringen fulgte Landbruget paa dette Punkt, idet man foreløbig saa bort fra den Fare, der bestod i, at ogsaa det Korrelativ, man havde for Prisen paa Varer fra Tyskland — Konkurrencen med andre Lande —, nu faldt bort, hvorfor Tyskland ikke blot kunde lade Eksportpræmiesystemet bortfalde, men ogsaa, da Konkurrencen nu var forsvundet, lade sine Eksportpriser stige endnu mere.

Da Landbruget imidlertid snart efter Besættelsen opnaaede bedre Priser, mente man det fra forskellig Side naturligt, at man i det mindste opskrev Kronen med de ca. 9 pCt., hvormed man straks ved Krigens Udbrud havde nedskrevet den for at afbøde den Nedgang i Netto-priserne, der var en Følge af de forøgede Udgifter ved Transporten til England. Denne mindre Kroneopskrivning kunde imidlertid ikke gennemføres, idet Regeringen ikke mente at kunne se bort fra Landbrugets Paastand om, at der selv med den indtrufne Prisstigning endnu ikke var opnaaet Rentabilitet.

Resultatet blev imidlertid, at Priserne paa vore Importvarer fra Tyskland meget hurtigt steg, endogsaa betydeligt mere end vore Eksportpriser. Dette Forhold blev paavist bl. a. i et Memorandum fra Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg, som blev overgivet til det tyske Regeringsudvalg allerede under Forhandlinger i Maj 1940 (Bilag 1). I dette Memorandum anmodede man fra dansk Side indtrængende de tyske Myndigheder om at standse denne Prisstigning, idet man paaviste, hvilke Farer den bragte Landet ud i.

I det paagældende Memorandum kunde man ifølge Regeringens ovennævnte Standpunkt ikke foreslaa Kroneopskrivning som den naturlige Løsning paa Spørgsmaalet, men maatte holde sig til Anmodningen om en Prisedsættelse paa de tyske Varer.

Fra Landbrugets Side gav dette Anledning til et Forslag om en yderligere Prisstigning paa de danske Eksportvarer, der fremsattes i et Memorandum til Landbrugsministeriet den 30. Maj 1940 (Bilag 2).

Det for hele Landet farlige i denne Fremgangsmaade blev paavist i et Memorandum af 12. Juni 1940, som i Udvalgets Kontor blev udarbejdet til Brug for Udenrigsministeren (Bilag 3). Da man stadig ikke over for den tyske Regering kunde foreslaa Kroneopskrivning som Middel, fremkom man med det Forslag, at man for at undgaa Prisskrue og Inflation indførte den Ordning, at Nationalbanken kun skulde udbetale en vis Del — f. Eks. ca. 75—80 pCt. — af Eksportbeløbene til Eksportørerne, medens Resten skulde tilbageholdes paa spærrede Konti.

Dette Forslag havde Regeringens Interesse, men blev dog opgivet allerede paa Grund af Eksportindustriernes Modstand. Det hævdedes fra disse, at deres Fortjenstmargen var saa lille — navnlig under Hensyn til de stigende udenlandske Raastofpriser —, at man ikke kunde undvære de spærrede Beløb.

Ved saaledes hverken at gennemføre en Kroneopskrivning eller forsøge at bremse den forskudsvise Udbetaling af Eksportbeløbene gav man i Virkeligheden Udviklingen frit Løb med det for alle kendte Resultat, at Priserne har været i konstant Stigning siden 9. April 1940.

Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg arbejdede stadig med disse Spørgsmaal og fulgte dem op ad to Veje. Dels forelagde man fra Tid til anden i de danske tyske Regeringsudvalg det fra Erhvervene tilvebragte Materiale om Prisstigninger paa de tyske Varer for derved at søge at indvirke paa de tyske Myndigheder, saa at denne Prisstigning saa vidt muligt bremsedes; dels søgte man at tilvejebringe et Materiale vedrørende mere principielle Spørgsmaal, som kunde gøre det muligt for den danske Regering at tage Kroneopskrivningen eller andre Forholdsregler op til Behandling paa en bredere Basis.

Spørgsmaalet om Prisstigningen paa tyske Varer belystes i mindre Memoranda med Oplysninger om konkrete Tilfælde og om Pristalsbevægelser o. s. v. En Oversigt over de med de tyske Myndigheder førte Prisforhandlinger op til Midten af November 1940 er udarbejdet den 15. November 1940 (Bilag 4). Efter dette Tidspunkt lagde man især Vægt paa de af Statistisk Departement foretagne Pristalsberegninger; disse er forelagt for de tyske Myndigheder i et Memorandum af 16. December 1940 (Bilag 5) og føres stadig à jour.

Man maa antage, at det saaledes udførte Arbejde har været medvirkende Aarsag til, at der endelig i Foraaret 1941 fra tysk Side dekretedes et Prisstop, hvorefter Priserne for tyske Varer til Danmark principielt ikke kan overstige de Priser, der var gældende pr. 1. Marts.

Problemet Kroneopskrivning blev første Gang berørt overfor den tyske Regering under Drøftelserne i August Maaned 1940 angaaende det tyske Forslag om en Mønt- og Toldunion, idet man fra dansk Side henpegede paa, at det vilde være en nødvendig Forudsætning for en Toldunion, at Kursforholdet mellem Krone og Mark stemte med Prisniveauerne; Drøftelserne var af rent teoretisk Art, og der fremsattes intet Forslag om Kroneopskrivning som isoleret Foranstaltning. Forhandlingerne blev som bekendt hurtigt afbrudt, men et Udvalg af Eksperter, som var blevet nedsat under Finansministeriet til Undersøgelse af Kursspørgsmaalet, fortsatte Arbejdet og fremkom den 7. Oktober 1940 med et Memorandum, i hvilket det fremhævedes, at en Kroneopskrivning paa ca. 35 pCt. maatte anses for den enkleste Løsning paa Prisstigningsproblemet (Bilag 6).

Ogsaa Nationalbankens Direktion og Bestyrelse fandt en Kroneopskrivning paakrævet, hvilket meddeltes Regeringen i en Skrivelse af 15. Oktober 1940 og i et mere detaljeret Memorandum den 26. s. M. (Bilag 7).

Efter en Del Beregninger og Indsamling af Talmateriale fra Statistisk Departement blev Arbejdet taget op i Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg med det Formaal at udarbejde et Memorandum til Regeringen om Sagen. Resultatet blev det den 8. Januar 1941 til Regeringens Medlemmer oversendte Memorandum (Bilag 8).

I dette Memorandum fremførtes endvidere det i Statistisk Departement udarbejdede Skøn over den ringe Forandring i Landbrugets Indtægter, som en moderat Kronehævning maatte forventes at medføre som Følge af det forventede samtidige Fald i Importpriserne og Omkostningsniveauet i det hele taget (Bilag 8, Underbilag 3).

Samtidig med dette Arbejde foretoges i Nationalbanken en Undersøgelse efter lignende Motiver. Nationalbankens Materiale nedlagdes i et Memorandum af 9. Januar 1941, der slutter paa følgende Maade:

„Wie im Abschnitt über die Preisentwicklung erwähnt, entsprechen diese Valutakurse jedoch nicht der Kaufkraft der dänischen Krone im Verhältnis zur Mark, da die dänische Krone seinerseits eine Weile dem Sinken des Sterling dem Gold gegenüber folgte, während die Mark dies nicht tat, sondern sich unverändert hielt. Durch den stark vermehrten Warenverkehr mit Deutschland, der in den letzten Monaten eine bedeutende Steigerung der Ein- und Ausfuhrpreise mit sich führte, ist eine Regelung der Valutakurse nötig, um dadurch weitere Preissteigerungen zu vermeiden.

Falls weitere Preissteigerungen nicht verhindert werden, wird das Festhalten am Einkommensniveau unmöglich gemacht, und eine Inflation und deren verhängnisvolle ökonomische Folgen werden unabwendbar.“

Resultatet af alle disse forskellige Undersøgelser blev, at Regeringen besluttede sig til, forinden man indadtil søgte indført en endelig Stillingtagen til Spørgsmaalet, at søge Underhaandsforhandlinger med førende tyske Myndigheder for at faa fastslaaet, hvorledes man

fra tysk Side saa paa Spørgsmaalet om Kroneopskrivning, og i hvilket Omfang man fra tysk Side samtidig med en eventuel Kroneopskrivning var rede til at hæve Priserne i Mark paa danske Eksportvarer for derved at afbøde Prisivirkningerne i Danmark.

Dette skete første Gang i Februar 1941 (jfr. Referat i Bilag 9), hvor bl. a. det foranævnte Memorandum fra Nationalbanken blev forelagt. Da man fra tysk Side paa dette Tidspunkt ikke kunde tage endelig Stilling, rejste i Midten af Marts 1941 Direktør Bramsnæs og Afdelingschef Wassard til Berlin for at drøfte Spørgsmaalet med de paagældende tyske Myndigheder. Referat af en Samtale ført ved denne Leilighed mellem Afdelingschef Wassard og Ministerialdirektør Walter findes i Bilag 10. Endelig drøftede man Sagen med Rigsbankdirektør Puhl under dennes Ophold i København i Begyndelsen af April; ved denne Lejlighed overgaves der de tyske Myndigheder et i det raadgivende handelspolitiske Udvalgs Kontor udarbejdet Memorandum vedrørende Spørgsmaalet (Bilag 11).

De foreløbige Resultater af alle disse Forhandlinger blev negative, idet man fra tysk Side ikke for Tiden vilde gaa med til at ændre den danske Krones Kurs overfor Marken, bl. a. under Henvisning til, at det samme Ønske kunde rejses fra en Række andre Lande, saaledes at der i Virkeligheden blev Tale om en Nedskrivning af Marken. Der blev dog, som det vil fremgaa af Referaterne af de i øvrigt førte Forhandlinger, af de tyske Myndigheder, der havde særligt Kendskab til danske Forhold, vist stor Forstaaelse af Problemerne, og Hovedindtrykket af Forhandlingerne var, at man ikke fra dansk Side burde opgive Spørgsmaalet, men genoptage dette, saa snart Lejlighed dertil gaves.

Man har derfor samlet det ældre Materiale angaaende Spørgsmaalet om en Kronehævning som Modvirken af inflationistiske Tendenser og nedenfor kortfattet søgt at føre det à jour. Nødvendigheden af en Kronehævning maa stadig siges at være til Stede, og man erkender i stigende Grad Prisstigningens skadelige Virkninger og det Faktum, at den kun vanskeligt lader sig sinke gennem Priskontrol og lignende Midler. Nødvendigheden af at faa bremsset Prisstigningen er blevet større og større, idet man paa Grund af de svigtende Raastoftilførsler staar over for en voldsom Indskrænkning af det danske Erhvervsliv med Arbejdsløshed o. s. v., som i sig selv betyder en stærk Nedpresning af Levestandarden i store Dele af Befolkningen. Hertil kommer endelig det Forhold, at Clearingkonto og Værnemagtskonto er i stadig Vækst og er medvirkende til at skabe et Misforhold mellem Pengemængde og Varemængde, hvis endelige Konsekvenser ikke lader sig overse.

II.

1. Værnemagtens Udgifter.

Indtil den 1. August 1941 havde Nationalbanken stillet 679,6 Mill. Kr. til Raadighed for Værnemagten; heraf var ved Udgangen af Juli Maaned 1941 anvendt ca. 660,1 Mill. Kr. Fordelingen paa de enkelte Maaneder fremgaa af hosstaaende Tabel 1. Det vil ses, at de maanedlige Udgifter naaede deres hidtidige Maksimum i Eftersommeren 1940, hvilket hang

Tabel 1.

Værnemagtens maanedlige Udgifter		Mill. Kr.
Maaned		
Maj	1940	38
Juni	—	34
Juli	—	43
August	—	66
Septbr.	—	93
Oktbr.	—	56
Novbr.	—	55
Decbr.	—	41
Januar	1941	18
Februar	—	33
Marts	—	33
April	—	35
Maj	—	49
Juni	—	35
Juli	—	41

sammen med den voldsomme Bygge- og Anlægsvirksomhed. Siden da har Udgifterne holdt sig mere stabilt; bortset fra Stilstanden under Frostperioden i Januar 1941 har de varieret mellem 30 og 50 Mill. Kr. mdl. Det kan i denne Sammenhæng oplyses, at man under normale Forhold anslaaer Danmarks samlede Anlægs- og Investeringsvirksomhed ÷ Afskrivninger til ca. 400 Mill. Kr. aarligt, altsaa et Beløb, der ligger under Værnemagtens Udgifter. Det vil umiddelbart forstaas, at Værnemagtens Forbrug spiller en afgørende Rolle i Danmarks økonomiske Liv i Øjeblikket. Naturligvis er det umuligt at udtale sig om, hvorledes det vil gaa med disse Udgifter i Fremtiden, men der synes dog ikke at være nogen Grund til at antage, at de skulde gaa væsentlig ned, saaledes at de ikke ogsaa fortsat skulde øve en betydelig Indflydelse paa Danmarks Økonomi.

2. Clearingkontoens Vækst.

Væksten i det danske Tilgodehavende paa Clearingkontoen med Tyskland vil fremgaa af den efterfølgende Tabel 2. Det vil ses, at Tilgodehavendet ved Udgangen af Juli 1941 kan opgøres til ca. 583 Mill. Kr. Det er vanskeligt at udtale sig om, hvorledes Kontoen vil udvikle sig i de kommende Maaneder, saa meget mere som Saldoen er bestemt saavel af Danmarks Eksport m. v. som af Tysklands Eksportmuligheder til Danmark. Det fremgaar af Tabellen, at Tilvæksten er foregaaet meget ujævnt, og nogen Tendens til mindre Tilvækst i den senere Tid kan egentlig ikke spores. Dette er for saa vidt bemærkelsesværdigt, som man

Tabel 2.

Clearingkontoens Vækst.			
Maaned		Saldo	Vækst
		Mill. Kr.	Mill. Kr.
April	1940	c. 10	c. 17
Maj	—	89	79
Juni	—	126	37
Juli	—	204	78
August	—	264	60
Septbr.	—	320	56
Oktbr.	—	358	38
Novbr.	—	369	11
Decbr.	—	389	20
Januar	1941	412	23
Februar	—	454	42
Marts	—	460	6
April	—	448	÷ 12
Maj	—	494	46
Juni	—	533	39
Juli	—	583	50

paa et vist Tidspunkt af Efteraaret 1940 ved Betragtninger over Spørgsmaalet mente at maatte gaa ud fra, at Clearingkontoen vilde standse i sin Stigning i Foraaret 1941 paa Grund af vor efterhaanden svigtende Landbrugseksport (samtidig regnede man med, at Tysklands Eksportevne vilde blive nogenlunde bevaret).

Genneegaar man da vor Eksport i de enkelte Maaneder af indeværende Aar, vil det vise sig, at Landbrugseksporten som ventet er gaaet tilbage; medens den i Foraaret og Forsommeren 1940 udgjorde 90—95 pCt. af vor samlede Eksport, er dens Andel nu i de senere Maaneder faldet til 75—80 pCt. Men den totale Eksport er blevet opretholdt nogenlunde paa den hidtidige Højde derved, at Eksporten af Fisk har taget et voldsomt Opsving (fra 3—5 Mill. Kr. maanedligt i Forsommeren 1940 til 8—14 Mill. Kr. mdl. i Foraaret 1941), ligesom ogsaa Eksporten af andre Varer, altsaa navnlig Industrivarer, er gaaet stærkt i Vejret (fra 3—4 Mill. Kr. mdl. i Forsommeren 1940 til ca. 8 Mill. Kr. i de sidste Maaneder). Paa Grund af denne Vækst i Eksporten af Fisk og Industrivarer har den danske Eksport kunnet holde sig i Nærheden af 100 Mill. Kr. om Maaneden.

Hvad Importen fra Tyskland angaar, har denne i den senere Tid i Almindelighed ligget over det maanedlige Gennemsnit i Fjor¹⁾. Naar saaledes Eksporten har ligget lavere og Importen højere, vilde man vente en Standsning af Væksten i Clearingkontoen; naar dette ikke har været Tilfældet, maa det skyldes en Stigning i andre Poster, saaledes formentlig Indtægterne ved dansk Virksomhed i Tyskland i Form af danske Arbejdere, dansk Entreprenørvirksomhed o. s. v.

Det er som nævnt vanskeligt at forudsige noget om Udviklingen paa Clearingkontoen. Man maa vel gaa ud fra, at Samhandelen under en fortsat Krig fra begge Sider vil være i Tilbagegang paa Grund af voksende Raastofmangel. Den Tendens til Vækst i Industrieksporten fra Danmark, der er konstateret i den senere Tid, vil dog formentlig fortsætte fremover, idet den i væsentlig Grad bestaar af en Forlægning af tysk, mere eller mindre krigsbestemt Industri til Danmark, hvor Arbejdskraften og ledig Maskinkapacitet forefindes, saaledes at man fra tysk Side længst muligt vil stille Raastofferne til Raadighed. Paa samme Maade forholder det sig med Fiskeriet, hvor Tyskerne mod ganske minimale Mængder af Raastoffer — Brændselsolie — opnaar et meget værdifuldt Tillæg til deres Ernæring. Hvad Landbruget angaar, staar man tydeligvis over for den Vanskelighed, at man fra tysk Side ikke vil være i Stand til at fremskaffe de Foderstoffer (særlig olieholdige), der betinger Eksportens Opretholdelse. Derimod maa man regne med en relativ høj Kreatur- og Svineeksport, indtil Besætningsreduktionerne er gennemført.

Man maa altsaa formentlig regne med et vist, langsomt Fald i Eksporten i den kommende Tid. Hvad derefter Importen angaar, da maa man regne med, at den Stigningstendens, der har været i de seneste Maaneder, og som navnlig kan føres tilbage til Prisstigningen, nu maa være standset gennem Prisstilsagnet fra de tyske Myndigheder; man maa snarere regne med et langsomt Fald fra nu af og under den fortsatte Krigstilstand. Der ses herefter ingen virkelig Grund til en Antagelse om, at Clearingsaldoen skulde begynde at falde i den nærmeste Tid.

3. De danske Pengeforhold.

De herunder hørende Spørgsmaal er mere udtømmende belyst i Nationalbankens Redegørelse af 9. Januar 1941 (som er å jourført i Juli Maaned 1941; det å jourførte Memorandum vedlægges som Bilag 14) og skal derfor kun kort berøres her. Endvidere kan henvises til en Artikel af Professor Axel Nielsen, som beskæftiger sig med de samme Spørgsmaal og navnlig med Betydningen af Prisstigninger paa Landbrugsejendomme, jfr. Bilag 15.

Som ovenfor omtalt kunde Nationalbankens Kreditydelse gennem Værnemagtskontoen og Clearingkontoen med Tyskland pr. 1. August 1941 opgøres til ca. 1 250 Mill. Kr.

Seddellømløbet er fra ultimo Marts 1940 til ultimo Juli 1941 steget med ca. 127 Mill. Kr. Om end dette er en meget anselig Sum efter danske Forhold, navnlig set paa Baggrund af, at Seddelmængden allerede ultimo Marts 1940 var ca. 50 pCt. højere end under normale Førkrigsforhold, svarer det dog paa ingen Maade til den omtalte store Kreditgivning til Tyskland. Allerede heraf forstaar man, at der maa være sket en stærk Kreditindskrænkning og Nedgang i Behøvet for Omløbsmidler inden for Landets normale Økonomisfære.

At dette er Tilfældet, bekræftes ved en Undersøgelse af Nationalbankens og de private Bankers Balancer.

Man vil af Nationalbankens Balance se, at medens de private Banker ved Udgangen af Marts 1940 havde en Gæld til Nationalbanken paa netto ca. 320 Mill. Kr., er dette Forhold nu vendt om, idet Banker m. v. pr. 1. Juli 1941 har et Nettoindestaaende i Nationalbanken paa ca. 600 Mill. Kr., altsaa i alt en Forskydning paa ca. 900 Mill. Kr.

De væsentligste Aarsager til denne Ændring er Standsningen af Landets normale Anlægsvirksomhed og Investering og vel navnlig Realisationen af Danmarks Varelagre. Til Kreditgivningen til Tyskland (Værnemagt og Clearing) svarer i Virkeligheden ret nøje en Nedgang i Landets Nationalformue, som er foregaaet samtidig med Kreditgivningen.

4. Prisforholdene.

De vigtigste summariske Tal til Belysning af Prisændringer siden den 9. April 1940 er anført i Bilag 13. Man har her angivet det hver tredie Maaned udregnede Detailpristal; det ses, at det i Tiden fra April 1940 til Juli 1941 er steget med 32 Points. Endvidere angives

¹⁾ Dette har sin væsentligste Forklaring i Prisstigningen paa tyske Varer. Beregner man, hvad de samme Varer tilsammen vilde koste med de i 1938 gældende Priser, saaledes som det f. Eks. er gjort for visse Maaneders Vedkommende i Bilag 8, faar man et Udtryk for, hvorledes Importen mængdemæssigt set ikke har været voksende i samme Forhold som Importbeløbene.

Engrospristallet, som i samme Tidsrum er steget med 37 Points, og to af dette Tals Komponenter, Importvare-Engrospristal og Eksportvare-Engrospristal.

Endvidere er anført de ved en særlig Beregning udarbejdede Indextal for Priserne i Samhandelen med Tyskland. I Modsætning til Beregningsmaaden for de normale Pristal har man her ikke ladet de forskellige Varer indgaa med faste Mængder, men har regnet med de Varemængder, der faktisk er indgaaet i Samhandelen i de paagældende Perioder, idet man har beregnet, hvor meget den samlede Varemængde vilde have kostet, dersom Priserne fra 1938 havde været gældende (jfr. i øvrigt herom f. Eks. Bilag 8).

En Del af de i Bilag 3 givne Talsrier er søgt tydeliggjort i omstaaende Figur. Her er afsat Importpristal, Engrospristal, Detailpristal og Index for Industriløn¹⁾, alle med 1935 som Basisaar (1935 = 100).

Det vil ses, at i Tiden før Krigen fulgtes de fire Kurver temmelig nøje ad. Ved Krigen Udbrud begynder Importpristallet sin Fart opad og stiger i Tiden fra August 1939 til Februar 1941 med ca. 121 Points, en Stigning, som mangler Sidestykke i Pristallets Historie. Endvidere bemærker man et kortvarigt Fald i Kurven efter den 9. April 1940; dette skyldes Bortfaldet af Import vestfra, hvor de meget høje Fragter for Søtransporter gjorde sig gældende.

Væsentligt er det at bemærke, at Importpristallet siden Februar i Aar har holdt sig noget mere konstant. I nogen Grad er dette vel at føre tilbage til det fra tysk Side dekreterede Pristop for Eksportvarer til Danmark. Det forekommer i øvrigt naturligt at antage, at de tyske Stoppriser (der jo i Øjeblikket er næsten enebestemmende for Variationer i Importpristallet) er et naturligt Leje i alt Fald for Tiden, idet de, efter at Eksportpræmierne er faldet bort, i det store og hele svarer til de nugældende tyske Indlandspriser; — det beklagelige er, at de tyske Markpriser er blevet overført til den nuværende Kurs af ca. 208, hvorved det danske Prisniveau er blevet drevet i Vejret.

Nogenlunde samme Billede som det almindelige Importpristal giver det særligt beregnede Index for Importen fra Tyskland (Bilag 13). Ogsaa her ses der en meget hastig Stigning i Tiden op til Februar 1941, hvorefter Index har ligget nogenlunde konstant. En umiddelbar Sammenligning mellem de to Talrækker er i øvrigt ikke mulig paa Grund af den forskellige Beregningsmaade, ligesom ogsaa Basisaaet er et andet.

For et lille Land som Danmark, der tilmed har en meget stor Udenrigshandel, maa Importpriserne faa overordentlig stor Indflydelse paa det indre Prisniveau. Hertil kommer endvidere, at en hel Del af de Varer, der nu maa importeres som Erstatning for de Varer, der ikke længere kan fremskaffes, er betydeligt dyrere end de Varer, de erstatter, f. Eks. Celluld og Buna. Indlysende er det, at Engrospristallet, hvoraf Importpristallet er en væsentlig Del, maa paavirkes ret omgaaende, og Figuren viser da ogsaa dette Forhold. Men ogsaa det vigtigste Udtryk for det indre Prisniveau, Detailpristallet, maa paavirkes meget stærkt af Importpriserne. Dette har da ogsaa kunnet konstateres i alle tidligere Prisstigningsperioder, om end Detailpristallet paa Grund af sit Indhold af mere stabile Komponenter (Husleje, det offentlige Priser o. s. v.) sjældent naar til de store Udsving, som Importpriserne udviser.

Figuren viser, at Detailpristallet siden Krigen Udbrud stadig er blevet tvunget opad. Naar Stigningen ikke svarer til Importpristallet, skyldes det foruden det ovenfor nævnte i det væsentligste tre Forhold:

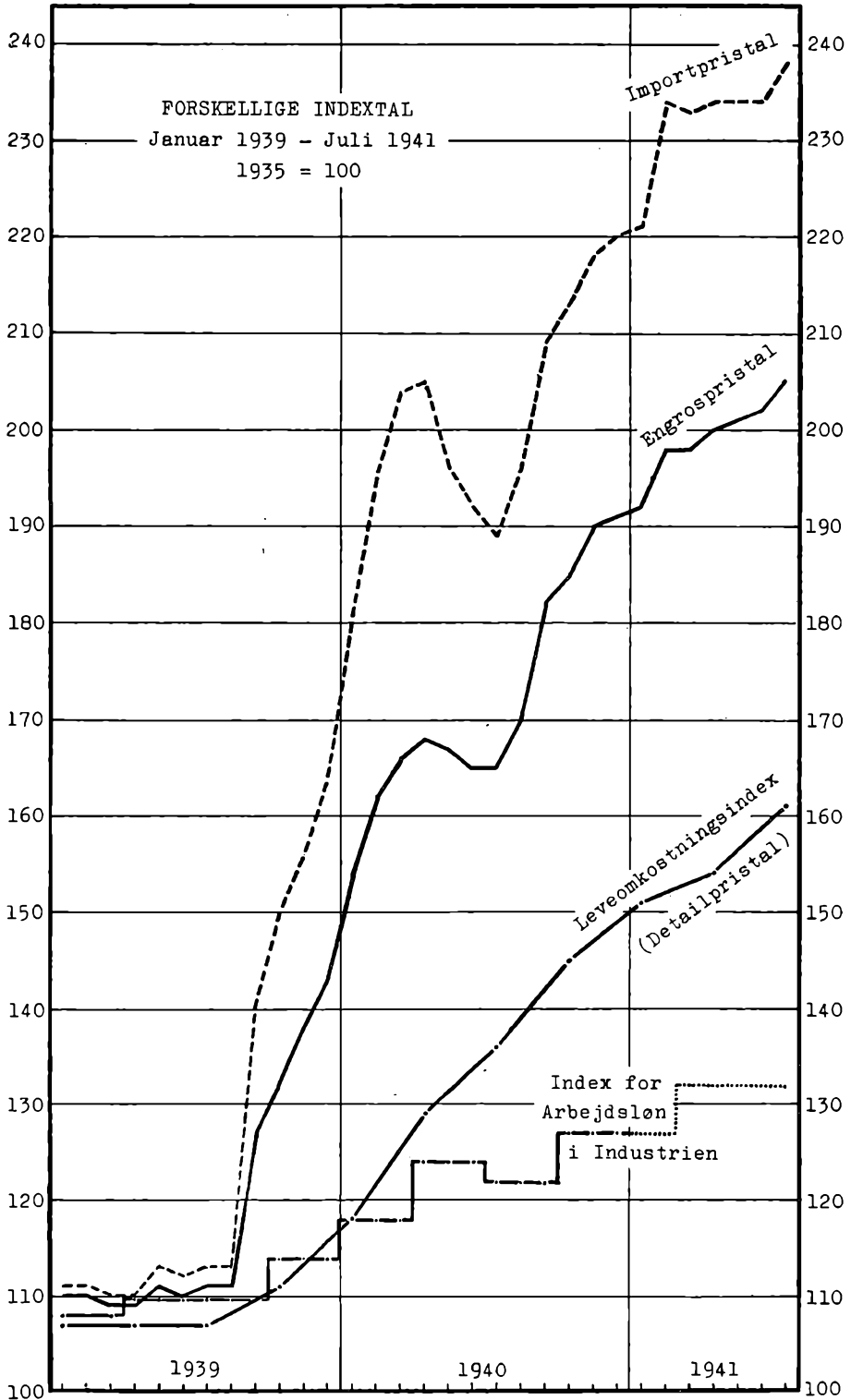
1) Importpriserne vil kun sætte sig igennem efterhaanden paa Grund af Lagerbeholdninger. Dette Forhold vil faa mindre Betydning, efterhaanden som Lagrene bruges op, og Importvarerne gaar direkte fra Landegrænsen til Produktion og Forbrug.

2) Statsindgreb i Form af Kontrol med Prisen paa Varer. Herigennem er et egentligt Pristop imidlertid ikke muligt, fordi det store Flertal af Varer paa en eller anden Maade paavirkes i deres Pris af Importvarepriserne (f. Eks. Kulprisen).

3) Statsindgreb i Form af Kontrol med Prisen paa Ydelser. I det Omfang, hvor Prisen paa Ydelser fastsættes kollektivt gennem Organisationer, har man til en vis Grad Mulighed for at dekretere et Pristop. Det er da navnlig dette Forhold, der har faaet Betydning for Bremsningen af det indenlandske Prisniveau. Gennem Lovkomplekset af 30. Maj 1940 fastlaasedes det store Flertal af Arbejdslønninger her i Landet, og siden da har Ændringerne kun været faa og mindre væsentlige. Paa Figuren ser man da Industrilønningerne nogenlunde følge Detailpristallet indtil Maj 1940, hvorefter Lønindexet holder sig mere stabilt.

Figuren afslører imidlertid den store Spænding, der derefter har udviklet sig imellem Detailpristal og Lønindex. Udviklingen betyder en Sænkning af Arbejderklassens Leveniveau.

¹⁾ For Tiden siden 1. Januar 1941 foreligger Statistisk Departements Beregninger af Industrilønnen endnu ikke. Den punkterede Del af Kurven angiver derfor et foreløbigt Skøn.

Et Udtryk herfor har man i det af Statistisk Departement beregnede Index for Reallønnen; med 1935 = 100 viser dette en Nedgang til 88 allerede ved Udgangen af 1940.

Det er da et Spørgsmaal, hvor længe de nugældende Arbejdslønninger kan bibeholdes, og ved en Stigning i Arbejdslønnen aabnes Vejen for en yderligere Stigning i Varepriserne o. s. v. Trods Priskontrol og andre indenlandske Forholdsregler vil Importpriserne i alt Fald i det lange Løb vise sig at være de stærkeste, og det vil næppe være muligt at standse Prisstigningen, før Detailpristallet kommer et godt Stykke nærmere de ca. 230—240 Points, hvor Importpristallet i de sidste Maaneder har befundet sig. Presset opefter paa Detailpristallet forstærkes desuden af de høje Priser paa vore Eksportvarer, der ikke kan undgaa at paavirke det hjemlige Prisniveau.

Ad anden Vej har man allerede tidligere forsøgt at danne sig et Billede af, hvor højt Detailpristallet vilde komme. I det Memorandum, der er overrakt de tyske Myndigheder i April 1941 (Bilag 11), mener man saaledes paa Grundlag af en Sammenligning af Leveomkostningsniveauet i Danmark og Tyskland at kunne skønne, at Detailpristallet maa stige til ca. 213¹⁾.

De foran skildrede Undersøgelser og Forhandlinger synes at vise, at en yderligere betydelig Stigning i det danske Prisniveau næppe lader sig forhindre ad anden Vej end gennem en Sænkning af Importpriserne. At opnaa, at Tyskland foretager en almindelig Nedsættelse af sine Eksportpriser over for Danmark, maa anses for udelukket, og de hidtil førte Undersøgelser peger derfor i Retning af, at Spørgsmaalets Løsning maa søges gennem en Kroneopskrivning.

¹⁾ Det i Bilag 11 nævnte Tal 366 svarer til Basisaaret 1914. Med Basis 1935, som er benyttet i nærværende Fremstilling, bliver Tallet omtrentlig 213.

BILAG

medio Maj 1940.

Bemerkungen betreffend Preiserhöhungen auf Waren in dem Handelsverkehr mit Deutschland.

Einleitung.

Seit dem 1. September 1939 ist eines der ernstesten Probleme für die Wirtschaft Dänemarks die sehr ungünstige Entwicklung in dem Verhältnis zwischen den Import- und den Exportpreisen gewesen. Wie es aus nebenstehender Tabelle ersichtlich ist, waren die Indexzahlen nach der dänischen Statistik für beide Kategorien beim Ausbruch des Krieges beinahe gleich, aber in der folgenden Zeit hat die Lage sich so entwickelt, dass die Preisziffer für Exportwaren beinahe unverändert geblieben ist, während die Preisziffer für Importwaren beinahe verdoppelt worden ist.

Monat 1939—40	Preiszahlen. Importwaren	Exportwaren
August	113	110
September	140	116
Oktober	150	117
November	156	125
Dezember	164	126
Januar	181	129
Februar	195	129
März	209	117

Diese Entwicklung der Preisziŕfern zeigt die schwierige Lage, in die Dänemark während der Kriegszeit geraten ist. Auf Grundlage der Preisziŕfern kann man natürlich nicht direkt die Preise, die für dänische Waren erzielt sind, mit den Preisen, die das Ausland für die Waren beim Verkauf nach Dänemark genommen hat, vergleichen indem die Exportziffer ein Ausdruck für die Preiserhöhung fob, und die Importziffer ein Ausdruck für die Preiserhöhung cif ist, sodass in der letzten Ziffer die stark erhöhten Transportkosten (Fracht, Versicherung u. s. w.) eingehen.

Selbst wenn diese Transportkosten auch in Bezug auf deutsche Waren gestiegen sind, so war die Erhöhung für überseeische, englische und französische Waren auf Grund der längeren Reisezeit und der gefährlichen Fahrwasser doch grösser.

Es sollte daher die Möglichkeit bestanden haben, die deutschen Waren billiger als die überseeischen oder französischen und englischen Waren zu kaufen. Deutscherseits hat man im Grossen und Ganzen dieselben Preise durchgeführt, wozu englische und überseeische Waren bezogen werden konnten, und zwar zu cif-Preisen. Eine Reihe von Beispielen werden nachstehend in dem Abschnitt über Importwaren angeführt; hier soll nur einleitungsweise ein paar Beispiele angeführt werden, die die Tendenz zeigen.

Der Preis für *amerikanisches Walzeisen* war um 1. April d. J. etwa d. Kr. 245 fob amerikanischer Hafen, während eine Partie Walzeisen neulich aus *Deutschland* zu einem Betrage von d. Kr. 420 fob deutscher Hafen gekauft wurde. Der Preis für westfälische und Tyne-Kohlen war im August 1939 d. Kr. 19,76 bzw. d. Kr. 21,28 fob Verschiffungshafen. Ende März waren die entsprechenden fob-Preise d. Kr. 41,60 bzw. d. Kr. 23,57; die Erhöhung des fob-Preises ist also für *englische* Kohlen etwa 10 pCt. gewesen, während die Erhöhung für *westfälische Kohlen etwa 110 pCt. gewesen ist*. Beispiele, die bestätigen, wieviel die fob-Preise der belgischen Eisenwaren niedriger sind als die deutschen Preise, sind unten angegeben. Ebenfalls sind Beispiele angeführt, aus denen zu ersehen ist, dass deutsche Verkäufer in Dänemark höhere Preise verlangt haben als in Schweden, wo die Konkurrenz grösser ist.

Dänische Exportwaren.

Unten wird in Form einer Tabelle eine Übersicht darüber gegeben, wie die Preisentwicklung für die wichtigsten landwirtschaftlichen Erzeugnisse Dänemarks sich gestellt hat, indem man die Preise, die Ende April 1940 mit den deutschen Abnehmern verabredet wurden, mit den Preisen im April Quartal 1939 vergleicht.

Preiserhöhungen auf dänische landwirtschaftliche Erzeugnisse nach Deutschland.

	Der Preis betrug:		Die prozentuale Erhöhung var: seit April Quartal 1939
	April Quartal 1939	April Quartal 1940	
Butter (die Tonne).....	1213 RM	1322 RM	9
Käse (- —).....	767 RM	846 RM	10
Eier (- —).....	638 RM	650 RM	1,8
Leb. Vieh (das Stück).....	205 RM	230 RM	12,5
Leb. Schweine (das Stück).....	111 RM	112 RM	1,8
Geschl. Geflügel (die Tonne).....	994 RM	1000 RM	0,6

In dänischen Kronen umgerechnet würde die Preiserhöhung etwa 8 pCt. grösser sein auf Grund der Devaluierung der dänischen Krone.

Aus der Übersicht geht hervor, dass die Preiserhöhung auf dänische landwirtschaftliche Erzeugnisse, wie oben erwähnt, ganz geringfügig gewesen ist.

Dänische Importwaren.

a. Kohlen und Koks.

Die Entwicklung der Preise für deutsche Kohlen und Koks ergibt sich aus der nachstehenden Tabelle, bei welcher man als gegenwärtigen Preis die Zahlen benutzt hat, welche aus den in Berlin im Monat März getroffenen Abmachungen hervorgingen.

Preise für deutsche Kohlen und Koks
(aus Westfalen).

	Vor dem Kriege	Nach den Märzverabredungen
Kohlenpreis fob.....	19,76 Kr.	41,60 Kr.
Fracht (1200/2000 t Schiff).....	5,60 —	30,00 —
Assekuranz.....	—	1,00 —
Kohlenpreis cif.....	25,36 Kr.	72,60 Kr.
Kokspreis fob.....	30,75 Kr.	49,92 Kr.
Fracht (1200/2000 t Schiff).....	6,00 —	36,00 —
Assekuranz.....	—	1,00 —
Kokspreis cif.....	36,75 Kr.	86,92 Kr.

Aus obenstehendem geht hervor, dass die Preissteigerung für westfälische Kohlen seit dem Kriegsausbruch fob etwa 110 pCt. gewesen ist, für westfälische Koks fob etwa 62 pCt. Die obengenannten fob-Preise nach der Abmachung im März entsprechen dem Preise von 20 RM für Kohlen und 24 RM für Koks. Es ist in diesem Zusammenhang von Interesse, dass westfälische Kohlen zur selben Zeit in Schweden zu etwa 13 RM die Tonne und westfälische Koks zu etwa 16,25 RM verkauft wurden.

Für oberschlesische Kohlen ist die prozentuale Preiserhöhung bei Lieferung nach Dänemark etwas grösser.

b. Eisenwaren.

Für 1 Tonne Schiffbaumaterialien wurden im August 1939 etwa 193 d. Kr. fob deutscher Hafen bezahlt. Seit dem 1. September 1939 hat man, da Angebot fehlte, keine Geschäfte betreffend grössere Partien Schiffbaumaterialien abgeschlossen; es ist jedoch eine kleinere

Partie gekauft worden zu einem Preise, der 420 d. Kr. die Tonne fob deutscher Hafen entspricht, also eine Steigerung im fob-Preise von 117 pCt.

Die Erhöhung der fob-Preise auf anderes Walzeisen wird aus untenstehender Liste hervorgehen:

Schwarze Feinbleche.....	1 mm	Erhöhung	45 pCt.
— —	2 mm	—	37 pCt.
galvan. Bleche.....	2 mm	—	41 pCt.
— —	0,5 mm	—	85 pCt.
schwarzes Bandeisen.....		—	42 pCt.
Normalprofil Balken.....			
Universaleisen.....		—	74 pCt.
Komp. Stahl.....		—	82 pCt.
Siemens-Martin.....	0,3 mm	—	94 pCt.

Zur Beleuchtung der deutschen Preisfestsetzung kann man ferner darauf hinweisen, dass die *belgischen* Preise für *Stangeneisen* fob ungefähr 10 pCt. und die *amerikanischen* Preise etwa 30 pCt. unter den deutschen Preisen liegen. Für Pfannenbleche können folgende Ziffern angeführt werden:

	August 1939:	März 1940:	Erhöhung:
Englische fob-Preise.....	353 Kr.	430 Kr.	22 pCt.
Belgische fob-Preise.....	348 Kr.	490 Kr.	41 pCt.
Deutsche fob-Preise.....	373 Kr.	701 Kr.	88 pCt.

Die Preise für deutsches Eisen zur Lieferung nach *Schweden* liegen bedeutend unter den Preisen nach Dänemark, so z. B. im März 1940 für Moniereisen 37 pCt., Stangeneisen 26 pCt. und Balken 39 pCt. Ebenso werden Schiffbaumaterialien nach Schweden zu einem Preise von 225 Kr. fob geliefert, also ungefähr wie der amerikanische fob-Preis (vergleiche die oben erwähnte Lieferung von deutschen Schiffbaumaterialien nach Dänemark zu einem Betrage von Kr. 420).

Auch was Roheisen betrifft, sind die Preise stark gestiegen. Sowohl für Giesserei-Roheisen als Hermatite-Roheisen ist eine Erhöhung seit August bis Ende März 1940 von 80—90 pCt. festgestellt worden. Für Röhren sind ebenfalls grosse Preissteigerungen festgestellt worden, so z. B. Siederohre 50 pCt., schwarze Gasrohre 82 pCt., galvanisierte Gasrohre 67 pCt., Dampfrohre 62 pCt., Stahlmuffenrohre 125—150 pCt. Bezüglich der Röhren liegen Auskünfte vor, aus welchen hervorgeht, dass der deutsche Preis für diese Waren nach Schweden niedriger als nach Dänemark liegen.

In den vorstehenden Bemerkungen ist die Eisenfrage ausführlich behandelt worden, weil die deutsche Preis- und Verkaufspolitik auf diesem Gebiete alle die wichtigsten Merkmale aufzuweisen scheint. Was andere Warengruppen betrifft, hat man daher diese Frage nicht in der gleichen ausführlichen Weise behandelt, sondern nur die prozentualen Preiserhöhungen einer Reihe bedeutungsvoller Waren innerhalb verschiedener Warengruppen aufgestellt. Man hat hierbei einige typische Waren ausgewählt, indem man sich gleichzeitig danach bestrebt hat, solche Waren zu nennen, von welchen innerhalb der betreffenden Gruppen am meisten verkauft worden ist.

c. Textilwaren.

Betreffend bedeutende Preissteigerungen auf einer Reihe von wichtigen Textilwaren seit August 1939 können folgende Ziffern angeführt werden:

Die Preis- erhöhungen sind auf Grundlage von Käufen in RM berechnet.	Viscose Seidengarn (Webgarn).....	cif-Erhöhung etwa	40—45 pCt.
	Glatte Baumwollmeterwaren.....	fob —	100—200 pCt.
	Kleiderstoffe aus Baumwolle.....	fob —	50—100 pCt.
	Baumwollwaren.....	fob —	30—50 pCt.
	Kleiderstoffe aus Wolle und solche mit Zellwolle gemischt.....	fob —	70—100 pCt.

d. Chemikalien.

Die Chemikalienimporteure haben eine Liste ausgearbeitet über die Preise auf Waren, die von Dänemark gewöhnlich aus Deutschland bezogen werden. Für alle diese Waren findet man eine durchschnittliche Preissteigerung von etwa 43 pCt., indem der gesamte Kostenbetrag mit den August-Preisen etwa 9,9 Mill. Kr. betragen würde, während man jetzt mit einer Gesamtausgabe von etwa 14,2 Mill. Kr. rechnen muss.

Es liegt ferner eine vorläufige Liste über diejenigen Chemikalien vor, die Dänemark unter den veränderten Verhältnissen aus Deutschland beziehen muss. Mit August-Preisen müssten wir hier mit einer Ausgabe von etwa 7,2 Mill. Kr. rechnen, während man jetzt mit einer Gesamtausgabe von etwa 10,7 Mill. Kr. rechnen muss, also eine Preiserhöhung von etwa 48,4 pCt.

e. Kunstdünger.

Betreffend die Preise für Kunstdünger kann folgendes angeführt werden:

	d. Kr. die Tonne	
	August 1939:	März 1940:
Kalksalpeter cif.....	143	etwa 180—200
Kalkstickstoff cif.....	150	— 200
schwefelsaures Amm. cif.....	139	— 150—290

Es wird bemerkt, dass diese Waren nur wenig und zu stark schwankenden Preisen gehandelt worden sind. Die unter „März-Preise“ angeführten Zahlen sind die Preise, zu welchen die letzt eingekauften, kleineren Partien gekauft wurden.

Aus den vorstehenden Bemerkungen, welche nur einzelne Gebiete des Warenverkehrs beleuchten, während genau dieselben oder ganz ähnliche Verhältnisse auch in den anderen Warenbranchen herrschen, geht deutlich hervor, dass es unter den jetzigen Umständen in Dänemark, wo der Warenverkehr hauptsächlich auf Deutschland angewiesen ist, dringend erforderlich sein wird, dass man deutscherseits alles daran setzen wird, die Preispolitik Dänemark gegenüber zu ändern.

Eine Aufrechterhaltung der für Dänemark so unglücklichen preismässigen Entwicklung wird bedeuten, dass die wirtschaftliche Stellung Dänemarks vollkommen zerrüttelt wird. Man muss deshalb dänischerseits dringend anheimstellen, dass man sich deutscherseits jetzt dazu bereit erklärt, weitere Preiserhöhungen Dänemark gegenüber bis auf weiteres nicht durchzuführen, und bei den vorstehenden Verhandlungen dazu mitwirken wird, die Preise auf denjenigen Gebieten herunterzubringen, auf welchen sie besonders hoch sind.

OVERSÆTTELSE.

Medio Maj 1940.

Bemærkninger om Prisstigningen paa Varer i Tysklands-Samhandelen.

Indledning.

Siden den 1. September 1939 har et af de alvorligste Problemer for Danmarks Økonomi været den meget ugunstige Udvikling i Forholdet mellem Import- og Eksportpriserne. Som det vil fremgaa af hosstaaende Tabel laa Pristallet ifølge den danske Statistik for begge Kategorier ved Krigsudbruddet omtrent ens, men i Tiden derefter har Udviklingen været den, at Eksportvare-Pristallet har holdt sig næsten uforandret, medens Importvare-Pristallet er næsten fordoblet.

Maaned 1939—40	Pristal	
	Importvarer	Eksportvarer
August.....	113	110
September.....	140	116
Oktober.....	150	117
November.....	156	125
December.....	164	126
Januar.....	181	129
Februar.....	195	129
Marts.....	209	117

Denne Udvikling i Pristallene viser, hvilken vanskelig Stilling Danmark er kommet i under Krigsperioden. Paa Grundlag af Pristallene kan man ganske vist ikke direkte sammenligne de Priser, der er opnaaet for danske Varer, med de Priser, som Udlandet har taget for Værene ved Salg til Danmark, idet Eksportallet giver Udtryk for Prisstigningen fob, og Importallet for Prisstigningen cif, saaledes at der i de sidste indgaar de stærkt øgede Transportomkostninger (Fragt, Forsikring o. s. v.).

Men selv om disse Transportomkostninger er steget ogsaa for vore tyske Varer, har Stigningen dog været større for oversøiske, engelske og franske Varer paa Grund af den længere Rejsetid og de farligere Farvande.

Der skulde derfor være en Mulighed til Stede for at købe tyske Varer billigere end oversøiske eller franske og engelske. Det almindelige Indtryk er imidlertid, at man fra tysk Side har forsøgt at faa de Priser, som kunde opnaas i Konkurrence med de cif-Priser, hvortil engelske og oversøiske Varer har kunnet fremskaffes. En Række Eksempler herpaa skal anføres nedenfor i Afsnittet om Importvarerne, her skal blot indledningsvis anføres et Par enkelte, som synes at vise Tendensen.

Prisen for *amerikansk Valsejern* var ca. 1. April i Aar ca. 245 Kr. fob amerikansk Havn, medens et enkelt Parti Valsejern for nylig er købt fra *Tyskland* for 420 Kr. fob tysk Havn. Prisen paa *westphalske* og *Tyne-Kul* var i August 1939 henholdsvis 19,76 Kr. og 21,28 Kr. fob Udskibningshavn, i Slutningen af Marts 1940 var de tilsvarende fob-Priser henholdsvis 41,60 Kr. og 23,57 Kr., Stigningen i fob Prisen har altsaa for *engelske Kul* været ca. 10 pCt., medens den for *westphalske Kul* har været ca. 110 pCt. Eksempler paa hvorledes belgiske Jernvarers fob-Priser er lavere end de tyske er givet nedenfor, ligeledes gives Eksempler paa, hvorledes de tyske Sælgere holder højere Priser i Danmark end i Sverige, hvor Konkurrencen er større.

Danske Eksportvarer.

Nedenfor er i Tabelform givet en Oversigt over, hvorledes Prisudviklingen har været for Danmarks vigtigste Landbrugsvarer, idet man sammenligner de Priser, der sidst i April 1940 blev aftalt med de tyske Aftagere, med Priserne i April Kvartal 1939.

Prisstigningen paa danske Landbrugsvarer til Tyskland.

	Prisen var:		Den procentvise Stigning: siden April Kvartal 1939
	April Kvartal 1939	April Kvartal 1940	
Smør (pr. t).....	1213 RM	1322 RM	9
Ost (- -).....	767 RM	846 RM	10
Æg (- -).....	638 RM	650 RM	1,8
Lev. Kvæg (pr. Stk.).....	205 RM	230 RM	12,5
Lev. Svin (- —).....	111 RM	112 RM	1,8
Sl. Fjerkræ (pr. t).....	994 RM	1000 RM	0,6

Omregnet i danske Kroner vilde Prisstigningen være ca. 8 pCt. større paa Grund af Devalueringen af den danske Krone.

Det vil af ovenstaaende fremgaa, at Prisstigningen paa de danske Landbrugsprodukter som anført ovenfor har været temmelig ringe.

Danske Importvarer.

a. Kul og Koks.

Prisudviklingen i Priserne paa tyske Kul og Koks fremgaa af hosstaaende Tabel, hvor man som Nutidspris har benyttet Tallene, som fremgik af Aftalerne i Marts i Berlin.

Priser paa tyske Kul og Koks
(fra Westphalen).

	Før Krigen	Efter Marts- Aftalerne
Kulprisen fob.	19,76 Kr.	41,60 Kr.
Fragt (1200/2000 t Baad).....	5,60 —	30,00 —
Assurance.....	—	1,00 —
<i>Kulprisen, cif</i>	<i>25,36 Kr.</i>	<i>72,60 Kr.</i>
Koksprisen fob.	30,75 Kr.	49,92 Kr.
Fragt (1200/2000 t Baad).....	6,00 —	36,00 —
Assurance.....	—	1,00 —
<i>Koksprisen, cif</i>	<i>36,75 Kr.</i>	<i>86,92 Kr.</i>

Det vil af ovenstaaende fremgaa, at Prisstigningen for westphalske Kul siden Krigsudbruddet har været fob ca. 110 pCt., for westphalske Koks fob ca. 62 pCt. De ovenanførte fob-Priser efter Marts Aftalerne svarer til 20 RM for Kul og 24 RM for Koks. Det er i denne Sammenhæng af Interesse, at westphalske Kul paa samme Tid solgtes i Sverige for ca. 13 RM pr. ton og westphalske Koks for ca. 16,25 RM. For øvreschlesiske Kul er den procentvise Prisstigning ved Levering til Danmark noget større.

b. Jernvarer.

For 1 ton Skibsbygningsmaterialer betales i August 1939 ca. 193 Kr. fob tysk Havn. Siden 1. September 1939 har man paa Grund af manglende Tilbud ikke afsluttet større Partier Skibsbygningsmateriale, men der er dog købt og leveret et mindre Parti til en Pris, der svarer til 420 Kr. pr. ton fob tysk Havn, altsaa en Stigning i fob-Priserne paa 117 pCt.

Stigningen i fob-Priserne paa andet Valsejern vil fremgaa af nedenstaaende Liste:

Sorte Finplader.....	1 mm	Stigning 45 pCt.
—	2 mm	— 37 pCt.
galvan. Plader.....	2 mm	— 41 pCt.
—	0,5 mm	— 85 pCt.
Sorte Baandjern.....		— 42 pCt.
Normalprofil Bjælker.....		
Universaljern.....		— 74 pCt.
Compr. Staal.....		— 82 pCt.
Siemens Martin.....	0,3 mm	— 94 pCt.

Til Belysning af den tyske Prisansættelse for disse Varer kan man endvidere nævne, at de *belgiske* fob Priser for Stangjern ligger ca. 10 pCt. under og de *amerikanske* ca. 30 pCt. under de tyske Priser. For *Pandeplader* kan gives nedenstaaende Tal:

	August 1939	Marts 1940	Stigning
Engelske fob-Priser.....	353 Kr.	430 Kr.	22 pCt.
Belgiske fob-Priser.....	348 Kr.	490 Kr.	41 pCt.
Tyske fob-Priser.....	373 Kr.	701 Kr.	88 pCt.

Priserne for tysk Jern ved Levering til *Sverige* ligger betydeligt under Priserne ved Salg til Danmark, saaledes i Marts 1940 for Monierjern 37 pCt., Stangjern 26 pCt. og Bjælker 39 pCt. Ligeledes leveres Skibsbygningsmateriale til Sverige til en Pris af 225 Kr. fob, altsaa omtrent som den amerikanske fob-Pris (jfr. den ovennævnte Levering af tyske Skibsbygningsmaterialer til Danmark til et Beløb af Kr. 420).

Ogsaa Priserne for *Raajern* er steget stærkt. Baade for Giesserei-Roheisen og Hermatite-Roheisen konstateredes Stigningen siden August til ult. Marts 1940 at være 80—90 pCt. Ligeledes for *Rør* er der fastslaaet Prisstigninger, saaledes Kedelrør 50 pCt., sorte Gasrør 82 pCt., galvaniserede Gasrør 67 pCt., Dampører 62 pCt., Staalrør 125—150 pCt. For Rørene foreligger Oplysning om, at de tyske Priser for disse Varer til Sverige er lavere end til Danmark.

I foranstaaende Bemærkninger er Jernspørgsmaalet blevet behandlet udførligt, fordi den tyske Pris- og Salgspolitik paa dette Omraade synes at være karakteristisk. Med Hensyn til andre Varegrupper har man derimod ikke behandlet Spørgsmaalet i samme udførlige Grad, men kun opstillet de procentvise Prisforhøjelser for en Række betydningsfulde Varer inden for forskellige Varegrupper. Man har herved udvalgt nogle typiske Varer, idet man samtidig har bestræbt sig paa at tage saadanne Varer, for hvilke der inden for den paagældende Varegruppe er solgt mest.

c. Tekstilvarer.

For betydelige Prisstigninger siden August 1939 paa en Række vigtige Tekstilvarer kan gives følgende Tal:

Viscose Silkegarn (Vævegarn).....	cif-Stigning ca.	40—45 pCt.
Glatte Bomuldsmetervarer.....	fob —	100—200 pCt.
Kjolestoffer af Bomuld.....	- —	50—100 pCt.
Bomuldsvarer.....	- —	30—50 pCt.
Kjolestoffer af Uld og Uld blandet med Celluld.....	- —	70—100 pCt.

(Prisstigningen er beregnet paa Grundlag af Køb i RM.).

d. Kemikalier.

Af Kemikalieimportørerne er udarbejdet en Liste over Priserne paa de Varer, som Danmark sædvanligvis modtager fra Tyskland. For alle disse Varer finder man en gennemsnitlig Prisstigning paa ca. 43 pCt., idet det samlede Udgiftsbeløb med August-Priser vilde blive ca. 9,9 Mill. Kr., medens man nu maa regne med en samlet Udgift paa ca. 14,2 Mill. Kr.

Der foreligger endvidere en foreløbig Liste over de Kemikalier, som Danmark under de ændrede Forhold er nødsaget til at købe fra Tyskland. Med August-Priser maatte vi her regne med en Udgift paa ca. 7,2 Mill. Kr., medens man nu maa regne med en samlet Udgift paa ca. 10,7 Mill. Kr., altsaa en Prisstigning paa ca. 48,4 pCt.

e. Kunstgødning.

Om Priserne for Kunstgødning kan hosstaaende anføres:

	d. Kr. pr. Ton	
	August 1939	Marts 1940
Kalksalpeter cif.....	143	ca. 180—200
Kalkkvælstof cif.....	150	- 200
Svovlsur Amm. cif.....	139	- 150—190

Det bemærkes, at disse Varer kun er omsat i ringe Mængder og til stærkt svingende Priser. Det under „Marts-Priser“ opførte Tal er de Priser, til hvilke de sidst indkøbte, mindre Partier er købt.

Af de foranstaaende Bemærkninger, der kun belyser enkelte Omraader af Vareudvekslingen, medens nøjagtig de samme eller lignende Forhold gør sig gældende i andre Varegrupper, fremgaar tydeligt, at det under de nuværende Forhold i Danmark, hvor man hovedsagelig er henvist til Vareudveksling med Tyskland, vil være absolut nødvendigt, at man fra tysk Side sætter alt ind paa at ændre Prispolitikken over for Danmark.

En Opretholdelse af den for Danmark saa ulykkelige prismæssige Udvikling vil betyde, at Danmarks økonomiske Stilling vil blive fuldkommen forrykket. Man maa derfor fra dansk Side indtrængende henstille, at man fra tysk Side nu erklærer sig beredt til indtil videre ikke at gennemføre yderligere Prisstigninger over for Danmark og ved de foranstaaende Forhandlinger medvirke til at nedbringe Priserne paa Omraader, hvor de er særlig høje.

*Landbrugsraadet.
København V., den 30. Maj 1940.*

Til
Ministeriet for Landbrug og Fiskeri,
Landbrugsministeriet.

Under de i Maj Maaned d. A. førte Handelsforhandlinger i Berlin afleverede det danske Regeringsudvalg et Memorandum vedrørende Priserne paa Importvarer fra Tyskland til det tyske Regeringsudvalg.

I dette Memorandum vedrørende den stedfundne Prisudvikling paavistes i Almindelighed det her i Landet herskende Prisleje for Importvarer og Eksportvarer med Frømhævning af den meget stærkere Prisstigning, der har fundet Sted for Importvarernes Vedkommende, og i Særdeleshed paavistes det, at en Række Varer, som Danmark køber fra Tyskland, er steget langt mere i Pris end de Varer, Danmark sælger dør. Paavisningen af Prisstigninger blev særlig dokumenteret for saadanne Varer som Kul, Jern- og Tekstilvarer.

Memorandummet dannede Grundlag for en Diskussion mellem de danske og tyske Delegerede under Forhandlingerne.

Ved de i den danske Delegation stedfundne interne Drøftelser vedrørende Udarbejdelsen af det nævnte danske Prismemorandum blev det fremhævet, at det, som prismæssigt set var det afgørende for Landbruget, ikke saa meget var selve Prisniveauets Højde som Forholdet mellem de Priser, der kunde opnaas for det, Landbruget eksporterer, og de Priser, Landbruget maatte betale for de Varer, der importeres. Der henvistes i denne Forbindelse til, at Forholdene efter den 9. April d. A. maatte siges at ligge meget anderledes end før denne Dato, naar man vilde diskutere saavel Prisniveauets Højde som Prisniveauets Relativitet.

Før Danmarks Besættelse, hvor en væsentlig Del af Landets Udenrigshandel foregik med andre Lande end Tyskland, kunde Tyskland med en vis Ret hævde, at det ikke behøvede at betale højere Priser for Landbrugsvarer fra Danmark, end Danmark var i Stand til at opnaa ved Eksport af tilsvarende Varer til andre Lande. Dette medførte, at Tyskland importerede danske Landbrugsvarer til saa lave Priser, at Tyskland for at bringe de importerede danske Landbrugsprodukter op paa det tyske Prisniveau for saadanne Varer i Indlandet foruden at belaste Importen med en Toldafgift ogsaa opkrævede, hvad der kaldtes en „Forskelspris“, hvilken i mange Tilfælde har været meget stor.

Med Hensyn til de Varer, Danmark importerede fra Tyskland, gjaldt den Hovedregel før den 9. April 1940, at de tyske Varer solgtes i Danmark til samme Priser som tilsvarende Varer fra andre Lande, selv om disse sidste paa Grund af Krigsforholdene var underkastet overordentlig høje Fragt- og Forsikringsomkostninger, hvilke Omkostninger ikke gjorde sig gældende ved Tilførslen af Varer fra Tyskland. De ved Blokaden af Tyskland fremkaldte vanskelige Tilførselsforhold gav saaledes de tyske Eksportører til Danmark Mulighed for her at kræve højere Priser.

Efter den 9. April 1940 kan Danmark saa godt som ikke sælge Landbrugsprodukter til andre Lande end Tyskland, og dansk Landbrug er i dets Forsyning med Varer henvist til at benytte saadanne, der hovedsagelig importeres fra Tyskland, eller hvis Prisniveau har indrettet sig efter Importpriserne fra Tyskland, der er blevet den absolut dominerende Leverandør. Ihvorvel der paa enkelte Omraader er sket Prisstigninger for danske Landbrugseksportvarer til Tyskland efter den 9. April, er Forholdet dog det, at paa mange Omraader er det tidligere gældende Prisniveau fremdeles herskende, selv om det, som Forholdene nu er, ikke fra tysk Side vil kunne hævdes, at danske Landbrugsprodukter opnaar lavere Priser ved Eksport til andre Markeder, da en saadan Eksport ikke længere finder Sted.

Under de skitserede Forhold bliver den danske Landmands økonomiske Stilling vidt forskellig fra den tyske Landmands, selv om de saaledes som Forholdene har udviklet sig, lever og arbejder i samme økonomiske Interessessfære. Den danske Landmand er henvist til at købe sin Vareforsyning til det tyske Prisniveau plus Omkostningerne for at faa Varen frem til Danmark og til at sælge Landbrugsprodukterne til Priser, der er „Forskelsbeløb“, Told og andre Omkostninger lavere, end hvad den tyske Landmand faar for tilsvarende Produkter. At dette paavirker Rentabiliteten i dansk Landbrug yderst skæbnesvangert er umiddelbart indlysende. Men da, som før anført, Hovedsagen paa dette Omraade er et tilfredsstillende Forhold mellem Import- og Eksportpriser, kunde man fra Landbrugets Side, idet man havde fremført foranstaaende Bemærkninger, kun bifalde, at man fra dansk Side gjorde et Forsøg paa at udligne det opstaaende Misforhold mellem de nævnte Priser ved at nedsætte Prisen paa Importvarer.

Under den Forhandling, der fandt Sted den 17. Maj 1940, mellem de danske og tyske Delegerede, udtalte Lederen af den tyske Delegation, Ministerialdirektor Dr. Walter, at det, der efter hans Opfattelse i Særdeleshed maatte interessere Danmark paa det her behandlede Omraade, maatte være Forholdet mellem Eksport- og Importpriser. Dette Forhold kunde rettes enten, saaledes som antydet i det danske Memorandum, eller ved at de danske Eksportpriser blev forhøjet.

Dr. Walter henviste til, at man ikke i det danske Memorandum var gaaet nærmere ind paa Belysningen af denne Side af Spørgsmaalet, og han udtalte, at man fra tysk Side muligvis vilde interessere sig for en Udligning af Misforholdet mellem Eksportpriserne og Importpriserne ved en Forhøjelse af Priserne paa danske Landbrugsprodukter. Dr. Walter spurgte derpaa, om det, at denne Side af Sagen ikke var nærmere omtalt i det danske Memorandum, skulde tages som Udtryk for, at man ikke fra dansk Side ønskede højere Landbrugs-eksportpriser. Dertil blev der fra dansk Side svaret, at dette absolut ikke var Meningen, men at man gerne vilde vende tilbage til den Side af Spørgsmaalet ved en senere Lejlighed.

Ved et efterfølgende internt Møde i den danske Delegation spurgte Lederen af Delegationen, Kontorchef Wassard, hvilke Landbrugspriser der fra dansk Side kunde anføres overfor Dr. Walter. I den Anledning udtalte Landbrugsraadets tilstedeværende Repræsentant, Generalsekretær Høgsbro Holm, at skulde man ind paa Forhandling om Ændringer af de gældende Priser paa Landbrugets Eksportvarer, maatte dette Spørgsmaal forhandles mellem de landbrugsministerielle Eksportudvalg for de forskellige Produkter og de respektive Reichsstellen i Tyskland. Regeringsudvalget som saadan var ikke bemyndiget til at træffe Prisaftaler, men Aftaler om Priser maatte forhandles paa den antydede Maade.

Det er Landbrugsraadet bekendt, at Regeringsudvalgene atter skal mødes omkring Midten af Juni Maaned, og under Henvisning til den foran refererede Udtalelse af Dr. Walter, henstiller Landbrugsraadet til det høje Ministerium, at der, inden Regeringsudvalgene paa ny træder sammen, fra dansk Side udarbejdes et Memorandum vedrørende de principielle Synspunkter for Priserne paa Landbrugets Eksportvarer, hvilket Memorandum under Forhandlingerne bliver forelagt de tyske Delegerede.

Landbrugsraadet henstiller endvidere til det høje Ministerium at de respektive landbrugsministerielle Eksportudvalg instrueres om snarest at søge Føling med de respektive Reichsstellen med Hensyn til Mulighederne for Prisforhøjelser af Landbrugets Eksportvarer.

Paa Landbrugsraadets Vegne

sign. **H. Hauch.**

sign. *Høgsbro Holm.*

12. Juni 1940.

Uddrag af fortroligt Referat afgivet til Brug for Udenrigsministeriets interne Overvejelser angaaende højere Priser paa Eksport til Tyskland.

I Anledning af Landbrugsraadets Skrivelse skal man nedenfor søge at fremføre nogle principielle Synspunkter vedrørende Betydningen af og Berettigelsen for det danske Landbrugs Krav om højere Eksportpriser.

Man skal da først søge at belyse, om Kravet om Prisstigning er begrundet i sagligt objektive Forhold, eller med andre Ord, om der er sket en Udvikling enten i Omkostningsniveauet, hvorved Nettofortjenesten er gaaet ned, eller i Eksportmængden, hvorved Bruttoindtægten er gaaet ned, eller begge Dele i Forening. Hvis dette ikke er Tilfældet, kan Kravet kun begrundes i, at man mener, der er Mulighed for at faa Tyskerne til at betale højere Priser, fordi Varerne er nødvendige og de ønsker at holde Produktionen oppe.

I Afsnit I nedenfor er det da søgt belyst, om Kravet om Prisstigning kan siges at være motiveret i en Indtægtsnedgang. I Afsnit II har man søgt at belyse, hvorledes Virkningerne af en saadan Prisforhøjelse vil være, og man har da først undersøgt Betalingsbalancens Forhold, derefter de Virkninger paa vort Pengesystem, som Ændringerne i Betalingsbalancen kan formodes at medføre, og endelig Virkningerne for de enkelte Samfundsgrupper, dels direkte gennem den Prisforhøjelse for Landbrugsvarer paa Hjemmemarkedet, som maa være en Følge af Eksportprisforhøjelsen, dels indirekte gennem de monetære Forskydninger.

I.

Er Prisstigningskravet motiveret i Indtægtsnedgang?

a. Eksportmængderne.

Nedenfor er angivet de samlede Eksportmængder for Aarets første 5 Maaneder i de senere Aar sammenlignet med 1940:

	1937	1938	1939	1940
Smør (Tons).....	64 445	61 980	60 509	64 858
Ost (Tons).....	4 001	3 706	3 942	4 097
Æg (1 000 Snese).....	34 517	30 999	38 177	34 664
Slagtet Fjerkræ (Tons).....	1 248	1 048	1 103	1 440
Bacon og Flæsk (Tons).....	78 571	68 942	78 614	65 704
Levende Svin (Stk.).....	50 835	54 905	58 541	117 136
Svinefedt (Tons).....	5 386	4 548	3 899	2 727
Slagtet Hornkvæg (Stk.).....	39 102	24 151	42 817	33 022
Levende Hornkvæg (Stk.).....	81 562	65 028	56 750	102 229
Slagteriaffald (Tons).....	8 880	8 726	10 030	8 133
Heste (Stk.).....	4 698	6 404	7 194	9 635

Det vil af Tabellen ses, at Eksporten kvantitativt overalt har været i Fremgang i Forhold til tidligere Aar, idet den tilsyneladende Nedgang for Flæsk og Kød mere end opvejes ved Opgangen i levende Svin og Hornkvæg.

Der behøves altsaa ikke yderligere Bevis for, at Landbruget i de seneste Maaneder paa ingen Maade har haft Afsætningsvanskeligheder.

b. Eksportpriserne.

Nedenstaaende maanedlige Gennemsnit for Priserne er hentet fra Vareudførselsstatistikken.

Der ses først paa Prisudviklingen før og efter Besættelsen, altsaa Maanederne Marts—April 1940:

	Marts	April
Smør pr. kg.....	2,38	2,64
Ost pr. kg.....	1,88	1,83
Æg pr. Snes.....	2,11	1,57
Slagtet Fjerkræ pr. kg.....	2,14	2,15
Bacon og Flæsk pr. kg.....	1,93	2,22
Levende Svin pr. Stk.....	222,00	200,00
Svinefedt pr. kg.....	1,44	1,44
Slagtet Hornkvæg pr. kg.....	0,97	1,13
Levende Hornkvæg pr. Stk.....	396,00	464,00
Heste pr. Stk.....	1207,00	1241,00

Det fremgaar af ovenstaaende, at bortset fra Nedgangen for Æg har der været Priskonstans eller i flere Tilfælde Prisstigning paa de vigtigste Produkter efter Besættelsen. Sammenligner man de Priser, Tyskerne tidligere betalte, direkte med de under April-Forhandlingerne i København aftalte Priser, vil man ogsaa erkende en almindelig Prisstigningstendens. Dette er saa meget mere bemærkelsesværdigt, som flere af Varerne normalt skulde falde i Pris fra Marts til April; denne Sæsonnedgang kan f. Eks. konstateres ved at se paa Priserne i Marts—April Aaret før — eksempelvis faldt Smørret fra 259 i Marts 1939 til 239 i April 1939, ligesom der ogsaa var Prisfald for Svin, Svinefedt og Hornkvæg.

c. Produktionsomkostningerne.

Det vil være fremgaaet af ovenstaaende, at baade i Mængde og i Pris har Landbrugs-eksporten i de sidste Maaneder været større end normalt. Tilbage bliver da at undersøge, om der i den seneste Tid har fundet Stigninger Sted i Produktionsomkostningerne, som kan motivere en Indtægtsnedgang.

Det var de udenlandske Foderstoffer, hvis Prisstigning tidligere var den væsentligste Aarsag til Stigning i Produktionsomkostningerne. Efter at denne Import er standset, kan en saadan Stigning derefter kun finde Sted gennem indenlandske Fordyrelser. Det maa paahvile Landbruget at føre Bevis for, at en saadan Fordyrelse skulde have fundet Sted paa Trods af Priskontrol m. v.

II.

Virkningerne af en Prisstigning.*a. Betalingsbalancen.*

Efter Besættelsen er Samhandelen med andre Lande end Tyskland blevet minimal og foregaar væsentligst paa Varebytte-Basis. Det kan derfor i et Skøn være tilladeligt at indskrænke sig til at se paa Clearing-Balancen med Tyskland.

Efter de rent foreløbige Skøn, der er foretaget, kan man gaa ud fra, at med de nu gældende Priser paa Landbrugsprodukter bliver der en omtrentlig Indtægt i April—Juli—Oktober Kvartaler paa ca. 450 Mill. RM mod en Udgift paa ca. 250 Mill. RM, saaledes at der ved Aarets Udgang skulde kunne anslaas en Saldo i dansk Favør paa ca. 200 Mill. RM eller 400 Mill. Kr. — En Stigning paa f. Eks. 15 pCt. i Prisen paa vore Landbrugsartikler i Juli og Oktober Kvartaler vilde skønmæssigt forøge dette Beløb med ca. 70 Mill. Kr.

b. Omløbsmidlernes Mængde.

Finansieringen af Eksporten fra Nationalbankens Side er en Spire til Inflation. Nedenfor skal gives et Par Tal for Nationalbankens Seddelomløb:

20. Marts 1940.....	550,3	Mill. Kr.
8. April 1940.....	570,5	— —
15. April 1940.....	661,8	— —
23. April 1940.....	646,9	— —
30. April 1940.....	706,5	— —

Det vil ses, at til Trods for, at den normale Tendens er et stadigt faldende Seddelomløb gennem Maanedens Løb, har Tendensen i April været modsat, og Seddelmængden er i Tiden fra 20. Marts til 30. April steget med ikke mindre end ca. 30 pCt. Den inflationistiske Tendens har netop i de sidste Dage gjort sig gældende gennem den fortsatte Stigning i Obligationsskurserne, der er Udtryk for Pengerigeligheden og Bankernes svulmende Kassebeholdninger. Det er klart, at en Prisstigning paa Landbrugsvarerne yderligere vil forstærke Inflationstendensen. Man kunde muligvis opnaa noget ved paa en eller anden Maade at lade Landbruget selv bære en Del af Risikoen ved vor Kreditgivning til Tyskland, f. Eks. ved en Form for Bankhæftelse paa Landbrugsejendomme forud for Kreditforeningerne. Selv om dette ikke helt vilde kunne standse Inflationen, bl. a. ogsaa fordi en Del af Pengerigeligheden skyldes de faldende Lagerbeholdninger hos Handel og Industri, vilde det dog formentlig medføre en gunstigere Udvikling af Byobligationernes Kurser i Forhold til Landobligationernes, hvorigenem man vilde støtte det haardt trængte Byggeri i Byerne og mindske Opskrningen af Priserne paa Landejendomme.

Til yderligere Belysning af, hvorledes Landbrugseksporten har bidraget til at øge vort Tilgodehavende i Tyskland og dermed til Forøgelsen af det indenlandske Seddelomløb, skal gives et Par Tal for Nationalbankens Clearing-Konto, der som bekendt ved Besættelsens Begyndelse viste et Tilgodehavende paa ca. 7 Mill. i tysk Favør:

7. Maj 1940	15,3	Mill. Kr. i dansk Favør
10. — —	28,8	— — - — —
17. — —	42,8	— — - — —
22. — —	55,4	— — - — —
30. — —	67,7	— — - — —
31. — —	73,9	— — - — —
1. Juni —	96,7	— — - — —
11. — —	109,1	— — - — —

(Hertil kommer de til Banken indleverede R. K. K. Scheine, der den 11. Juni beløb sig til ca. 45,2 Mill. Kr., og Übernahmescheine med 1,6 Mill. Kr., saaledes at det samlede danske Tilgodehavende bliver 155,9 Mill. Kr.).

Dersom denne Udvikling fortsætter uforandret, vil man ved Aarets Udgang naa et endnu større Beløb end det ovenfor skønsmæssigt anslaaede paa ca. 400 Mill. Kr. Det er klart, at Udviklingen yderligere vil forværres, dersom Landbruget faar sat Priserne i Vejret.

c. Virkningen paa de forskellige Befolkningsgrupper.

Der skal ikke her gøres Rede for de Virkninger, som en inflationistisk Forøgelse af Pengemængden vil have paa de enkelte Befolkningsgrupper. Det er alle de kendte Virkninger, hvor det særlig gaar ud over de fastlønnede, Arbejdere og Bybefolkning. Men det maa bemærkes, at Virkningerne for Arbejderstanden vil blive særlig følelig i den nuværende Situation, idet Udvidelsen af Omløbsmidlernes Mængde ikke kan ledsages af den sædvanlige inflationistiske industrielle Aktivitet som Følge af Raavaremanglen.

Man skal derimod henlede Opmærksomheden paa, at en Prisstigning paa Landbrugsvarer til Tyskland maa følges af en tilsvarende Prisstigning paa det danske Hjemmemarked. Dette Forholds Indvirkning paa hele Prisniveauet kan næppe overskues. Virkningen for den enkelte Bybeboer vil ogsaa direkte blive saa meget mere følelig, som man i Øjeblikket mere end nogensinde er henvist til indre danske Næringsmidler, idet fremmede Produkter ikke mere spiller ind i Prisdannelsen for Levnedsmidler; det kan blot eksempelvis nævnes, at vi ikke mere kan regne med Margarinen som Smør-Substitut.

Dette vil altsaa sige, at de Samfundsklasser, som netop i Øjeblikket staar i den vanskeligste Stilling, truet af Arbejdsløshed og Indtægtsnedgang, vil blive yderligere ramt til Fordel for den Samfundsklasse, der dog, som det synes at fremgaa af det under Afsnit I sagte, næppe kan siges at have daarlige Forhold i Øjeblikket.

Under Regeringsforhandlingerne i Berlin blev det som ovenfor sagt fremhævet, at man gerne senere vilde komme tilbage til Spørgsmaalet om en rimelig Prisregulering for danske

Landbrugsvarer. Man tænkte herved særlig paa den Prisstigning, som vil blive nødvendig, naar Produktionen til Efteraaret gaar ned.

Indrepolitisk set er det maaske nødvendigt allerede nu fra dansk Side at gøre en Indsats for en Forhøjelse af Landbrugets Indtægter fra Tyskland, men det maa kun være en rimelig Prisorhøjelse, som ikke i væsentlig Grad forøger de ovenfor angivne skadelige Virkninger for Landets Økonomi af det allerede bestaaende Misforhold mellem Værdien af vor Eksport til Tyskland og vor Import derfra.

Ved Fastsættelsen af, hvad man kan kalde en rimelig Forhøjelse af Landbrugets Indtægter af Eksporten til Tyskland, maa man forfølge det Formaal, at Indtægtsforøgelsen skal tjene til at sikre Danmark, at Landbruget ved Krigens Ophør har sit betydningsfuldeste Produktionsapparat, nemlig den danske Kvægbestand, saa intakt, at den umiddelbart efter Krigens Ophør igen kan blive indtægtsgivende.

En i væsentlig Grad formindsket Kvægbestand kan efter Krigens Slutning ikke hurtigt bringes op; derimod kan, hvis der overhovedet vil kunne findes lønnende Afsætning for Svineprodukter, en Svinebestand bringes op i Løbet af meget kort Tid.

En rimelig Forhøjelse af Landbrugets Indtægter ved Eksporten til Tyskland vil derfor formentlig være at søge i en rimelig Forhøjelse af Smørprisen.

Formentlig vil en Forhøjelse i Smørprisen op til en Afregningspris af 3 Kr. til Landbrugerne sandsynligvis kunne gennemføres overfor Tyskland. Man har tidligere her i Landet anset 3 Kr. for en passende Middelpris til Landbruget, og man bør derfor, saafremt det af indrepolitiske Grunde anses for ønskeligt, tilstræbe, at Smørprisen fra Tyskland fra 1. Juli sættes saaledes, at Landbrugerne faar 3 Kr., d. v. s. Tysklandsprisen skulde gaa op til ca. 3,15 Kr. eller med ca. 40 Øre pr. kg, hvilket er ca. 15 pCt.

En Forhøjelse af Smørprisen med 40 Øre pr. kg. vil for Perioden 1. Juli—31. December betyde en forøget Indtægt for Landbruget paa Tysklandseksporten af ca. 15—20 Millioner Kr. — et Beløb, der procentvis ikke spiller nogen betydningsfuld Rolle for vort Tilgodehavende fra Tyskland ved Aarets Udgang.

Da Spørgsmaalet om Prisorhøjelserne paa Landbrugsprodukterne er drøftet under det sidste Regeringsudvalgsmøde i Berlin, vil det være uheldigt, om Landbrugets Eksportudvalg, uden at Direktør Walter er underrettet, optager direkte Forhandlinger med de forskellige Reichsstellen om Spørgsmaalet. Da Direktør Walter kommer her til Byen i næste Uge, maa Spørgsmaalet kunne udskydes, indtil man har talt med ham, og naar denne Samtale har fundet Sted, og han er indforstaaet med, at de ønskede Forhandlinger mellem Smørekseportudvalget og Reichsstelle optages igen, skulde disse kunne paabegyndes.

Det interne Spørgsmaal er derfor for nærværende, om det er muligt at bibringe det danske Landbrug den Opfattelse, der ligger til Grund for ovenstaaende, nemlig at man skal undlade at røre ved andre Prisspørgsmaal end Smørprisen. Formentlig vil det være lettere at naa hertil gennem en mundtlig Forhandling end gennem en skriftlig Argumentation.

I det foregaaende er det fremhævet, at den Omstændighed, at Nationalbanken under Statens Garanti udbetaler Landbruget 100 pCt. af Værdien af Landbrugseksporten til Tyskland til Trods for, at der er tysk Underskud paa Clearing-Kontoen, indeholder en Fare for det økonomiske Liv her i Landet. Man har ment, at man skulde benytte dette Tidspunkt, hvor Smørprisen eventuelt bliver sat op, til at sige til Landbruget, at Forhøjelsen ikke vil blive udbetalt, før Saldoen paa Clearing-Kontoen vender. Det er imidlertid formentlig meget betænkeligt at foretage et saadant Skridt uden forudgaaende Forhandling eller Samtale med Direktør Walter, idet man fra tysk Side vil hævde, at den eventuelle Prisorhøjelse blev gennemført for at animere Landbruget til Produktion og ikke for, at Pengene skulde staa spærret og ikke være til Landbrugets Disposition. Hvis man i dette Øjeblik skulde søge at komme bort fra de 100 pCt. Udbetaling til Landbruget, maatte man formentlig gaa den Vej, at man gjorde det klart for det tyske Regeringsudvalg, at Nationalbanken og Staten ikke i Længden ser sig i Stand til at betale de 100 pCt., men f. Eks. kun 75 pCt. Da Tyskerne er og vedblivende vil være interesseret i at holde Produktionen af Smør oppe, skulde man henstille til dem, at Prisen, der i Forvejen er for lav, sættes op, saaledes at Landbruget faar noget igen af de 25 pCt., som man har til Hensigt at tilbageholde.

Udenrigsministeriet.
 Det raadgivende handelspolitiske Udvalg.
 Sekretariatet.
 15. November 1940.

Kort Oversigt over de med Tyskland førte Forhandlinger vedrørende Priser paa tyske Varer.

Forhandlingerne med Hensyn til opskruede Priser paa tyske Varer er ført gennem flere forskellige Instanser, saaledes foruden ved Hjælp af de ved Regeringsudvalgsforhandlingerne fremlagte „Notitser“ tillige gennem Industriattachéen i Berlin og for Kullenes og Jernets Vedkommende tildels mere direkte gennem de interesserede Parter.

I. Prisnotitserne.

Under Regeringsmøderne i Berlin i Maj fremlagdes „Bemerkungen betreffend Preiserhöningen auf Waren in dem Handelsverkehr mit Deutschland“. Efter en Indledning om de almindelige Forhold med en Pristalsoversigt gennemgaaes først enkelte danske Eksportvarer, derefter en Del tyske Priser. Der nævnes her Prisstigninger paa *Kul, Koks, Jern, Textil, Kemikalier og Kunstgødning*. Det paagældende Memorandum sluttedes med følgende Bemærkninger:

„Aus den vorstehenden Bemerkungen, welche nur einzelne Gebiete des Warenverkehrs beleuchten, während genau dieselben oder ganz ähnliche Verhältnisse auch in den anderen Warenbranchen herrschen, geht deutlich hervor, dass es unter den jetzigen Umständen in Dänemark, wo der Warenverkehr hauptsächlich auf Deutschland angewiesen ist, dringend erforderlich sein wird, dass man deutscherseits alles daran setzen wird, die Preispolitik Dänemark gegenüber zu ändern.

Eine Aufrechterhaltung der für Dänemark so unglücklichen preismässigen Entwicklung wird bedeuten, dass die wirtschaftliche Stellung Dänemarks vollkommen zerrüttelt wird. Man muss deshalb dänischerseits dringend anheimstellen, dass man sich deutscherseits jetzt dazu bereit erklärt, weitere Preiserhöhungen Dänemark gegenüber bis auf weiteres nicht durchzuführen, und bei den vorstehenden Verhandlungen dazu mitwirken wird, die Preise auf denjenigen Gebieten herunterzubringen, auf welchen sie besonders hoch sind.“

Hele Spørgsmaalet var Genstand for en mundtlig Drøftelse under Regeringsudvalgs-møderne i Berlin, og Resultatet af denne Drøftelse blev, at den tyske Regering sendte Instruks til det tyske Preisüberwachungsstelle, der svarer til det danske Priskontrolraad, ifølge hvilken de tyske Eksportfirmaer ikke ved Eksporten til Danmark maatte forhøje Prisen, medmindre dette var begrundet i Stigning i Produktionsomkostningerne for de enkelte Eksportvirksomheder. Man har fra dansk Side konstateret, at denne Instruks til Preisüberwachungsstelle har virket. Da imidlertid Instruksen er givet til Preisüberwachungsstelle og ikke til Eksportørerne, vil der naturligvis forekomme Tilfælde, hvor Instruksen ikke har virket.

Under Regeringsudvalgsforhandlingerne i København i Juli overleveredes til de tyske Sagkyndige en ny Notits vedrørende Prisstigninger. I denne Opstilling, betitlet „Notiz bezüglich der Preissteigerung für gewisse deutsche Waren“ fremkom man med konkrete Oplysninger om Prisstigninger inden for *Glas- og Textilbranchen*, endvidere overrasktes (17. Juli) en kort Notits vedrørende Prisstigningen paa Jern, og i Fortsættelse af Møderne udarbejdedes af Fælleskontoret for Jern og Metal en meget specificeret Oversigt over Prisstigninger paa de forskellige Jernvarer, Halvfabrikata o. s. v. (26. Juli) samt et indgaaende Memorandum (30. Juli) vedrørende de stedfundne Prisstigninger og deres Betydning. Resultatet af Forhandlingerne, der tildels førtes af danske Sagkyndige under en Rejse til Tyskland, blev, at *Jernpriserne ikke fik den Forhøjelse*, som paa daværende Tidspunkt var paatænkt.

En af Grosserer-Societetets Komité fremsendt Klage over de høje Priser paa visse Raastoffer til Textilbranchen, samt en Klage over de højere Priser paa Kunstsilke blev af Udenrigsministeriet under en almindelig Drøftelse overleveret til Generalkonsul Krüger, der

medtog Sagerne i et af Legationen udarbejdet Memorandum om de danske Klager over for høje tyske Eksportpriser i Samhandelen med Danmark, hvortil man tillige specielt behandlede Spørgsmaalet om Prisstigninger paa *Kemikalier*.

Den 19. September udarbejdedes en „Notiz bezüglich der Preissteigerung für gewisse deutsche Waren“, i hvilken man fremførte Eksempler paa Prisstigninger paa *Textilraastoffer*, *Textilmaskiner*, *Textilraavarer*, *Glas* og *Lakker*; endvidere gav man i den paagældende Notits en Oversigt over de hidtil fra dansk Side overleverede Klager. Under de mundtlige Drøftelser under Regeringsudvalgsforhandlingerne i Oktober fremhævede de tyske Myndigheder i Almindelighed, at en Prisstigning næppe kunde undgaaes paa Grund af Nedgangen i Produktionen. Man var dog fra tysk Side villig til en nærmere Drøftelse, idet man udbad sig en Del yderligere Materiale til Belysning af Spørgsmaalet. Saaledes udbad Direktør Walter sig Afbildninger i Kurver af Prisstigningen paa de vigtigste danske og tyske Varer. Saaanne Kurver blev ham forelagt. Men til yderligere Belysning af Spørgsmaalet anmodede Direktør Walter om at faa Materiale til Oplysning af Danskernes Merfortjeneste som Følge af Prisstigningen paa vor Eksport sammenlignet med den faktiske Merfortjeneste, som Tyskland har haft som Følge af Prisstigningen paa de tyske Varer. Der er i Øjeblikket Arbejde igang i Statistisk Departement og her i Udvalget paa at fremskaffe dette Materiale, og forinden denne Opgørelse foreligger, er det ikke mulig at danne sig et Overblik over, hvilken Indflydelse Prisstigningen for de enkelte Varegrupper har haft paa hele Samhandelsforholdet.

2. Diskriminationen.

I saa godt som alle de afleverede Prisnotitser har der været Sammanligninger mellem den Pris, som fra tysk Side forlangtes fra Danmark, og Prisen til andre Lande. Navnlig har man fra danske Erhvervskredse lagt Vægt paa, at der til Sverige opgaves Priser, som laa under Noteringerne til Danmark. Dette var saaledes efter Erhvervenes Oplysninger Tilfældet paa Messerne i Wien og Leipzig. Dette Spørgsmaal er fremdraget i Notitsen af 19. September.

Under Regeringsudvalgsforhandlingerne i Oktober i København blev dette Spørgsmaal fremdraget. Fra tysk Side henviste man imidlertid til, at man med Sverige havde truffet en Ordning af en særlig Art, idet der var Aftaler om en vis Form for Prisstop baade med Hensyn til Import og Eksport; saa længe Sverige holdt Priserne paa Jernmalm konstant, vilde en lignende Linie blive fulgt med Hensyn til de vigtigste af Tysklands Eksportvarer til Sverige.

3. Industriattachéens Arbejde.

Under de løbende Forhandlinger, der føres mellem den danske Industriattaché i Berlin og de tyske Myndigheder, har der gentagne Gange været Anledning til at komme ind paa Prisstigningerne. Her skal blot fremhæves enkelte Sager, der som Hovedindhold har Spørgsmaalet om Prisstigning.

Saaledes maa nævnes Sagerne vedrørende *Bitumen*, *Skrivemaskiner*, *Nitrocelluloselakker* og *Kaolin*. Medens der endnu ikke er fremkommet Svar paa Spørgsmaalene vedrørende Bitumen og Kaolin, er det med Hensyn til Nitrocelluloselakkerne oplyst, at det her drejer sig om en almindelig Omkostningsstigning, og at en Prisstigning saaledes er uundgaaelig. Derimod har man haft godt Resultat i Spørgsmaalet om Skrivemaskiner, idet det er meddelt, at der er givet de paagældende Brancher Ordre til at nedsætte deres Priser.

4. Kul, Koks og Briketter.

Den Prisstigning paa ca. 6,50 RM pr. Ton, der fra tysk Side blev gennemført i Februar—Marts, blev delvis stoppet ved Indgreb fra Udenrigsministeriets Side, idet der førtes en Del Forhandlinger med de tyske Myndigheder og Eksportører, der som Resultat fik, at man reducerede Prisstigningen med omtrent Halvdelen af det forlangte. Under de Forhandlinger, der derefter førte til Marts-Protokollen, blev disse saakaldte Interimspriser stadfæstet som faste Priser for den kommende Periode. Først efter de nylig stedfundne Forhandlinger, der resulterede i Oktober-Protokollen, er Priserne nu kommet op i det Niveau, som allerede var foreslaaet i Begyndelsen af Marts. Ved denne sidste Prisstigning for Kul til Danmark, skulde de tyske ab-Grube Priser for Kul til Danmark efter Angivelse fra tysk Side ligge paa Linie med ab-Grube-Priserne for Kul til Tyskland, maaske endog lidt lavere.

Naar Prisen til Forbrugerne i Danmark ligger over Prisen til Forbrugerne i Tyskland, skyldes dette, at Omkostningerne ved Transporten af Kul fra de tyske Gruber til Forbrugerne i Danmark er væsentlig større end Omkostningerne ved Transporten til Forbrugerne i Tyskland.

Det er fremhævet fra forskellig Side her i Landet, at man skulde søge at begrænse den danske Prisstigning ved at opnaa Aftaler om *Prisbindinger* for Danmarks Indførsel fra og Eksport til Tyskland. Der er herved henvist til, at Sverige, som ovenfor berørt, har haft en saadan Prisbindingsordning med Tyskland. De danske og de svenske Forhold er imidlertid her forskellige; den svenske Malmproduktion ligger saa nogenlunde fast, og Tyskland har derfor ikke som i Relation til Forholdet dansk Smør Interesse i at hæve Prisen for at faa flere Varer frem til Eksport; i Forholdet til Sverige kan Tyskland sige, at man er villig til at holde de tyske Eksportpriser nede, saafremt Sverige vil holde Malmpriserne nede; i Relation til Danmark vil Tyskland vedblivende være interesseret i at faa hævet Landbrugseksportpriserne, navnlig Smørpriserne, for som ovenfor sagt at søge at lokke flere Varer frem. Grænsen for denne Aktion naas i hvert Fald først, naar de danske Landbrugseksportpriser er naaet op paa Højde med de tyske Indlandspriser for Landbrugsvarer, men her er for Smørrets Vedkommende endnu en betydelig Forskel. Paa den anden Side er Tyskland, medmindre der fra dansk Side ydes Modydelse — og en Binding af Smørprisen er ingen Modydelse —, ikke interesseret i at tvinge de tyske Eksportører til at holde Eksportpriserne nede i et Niveau, der ligger under den forhøjede Fremstillingspris, som er en Følge af Produktionens Indskrænkning. Fra tysk Side erkender man at ville hjælpe til, at de tyske Eksportpriser ikke er ublu, medens man ikke kan yde nogen Hjælp til, at de sættes ned under det, der er rimeligt i Forhold til Fremstillingsprisen. Prisforhandlingerne med Tyskland har vist, at den tyske Regering vil støtte de fra dansk Side fremkomne Klager inden for denne Grænse, og Eksempler er ovenfor givet paa, at en saadan Støtte er ydet fra den tyske Regerings Side.

Der har tidligere forgæves været optaget Forhandlinger i Regeringsudvalgene med Henblik paa at opnaa en mere generel Prisbinding af vore Import- og Eksportpriser. Skønt disse Forhandlinger viser, at der ikke er meget Haab om at opnaa en saadan Binding, vil der intet være til Hinder for at gøre et nyt Forsøg, og det er Udenrigsministeriets Hensigt at gøre dette Forsøg samtidig med, at det ovennævnte statistiske Materiale om Prisstigningens Indflydelse paa Samhandelsforholdet overgives det tyske Regeringsudvalg.

Selv om det skulde lykkes at faa et tysk Tilsagn om en mere generel Prisbinding, maa det dog være utvivlsomt, at et saadant Tilsagn kun kan have en *midlertidig* Karakter; i det lange Løb vil det, da Tyskland indtil videre vil være Danmarks altovervejende Køber og Sælger, være uundgaeligt, at det tyske Prisniveau bliver bestemmende for det danske Prisniveau. (I øvrigt har man fra tysk Side ogsaa tydeligt tilkendegivet, at man er interesseret i, at Prisniveauet i Danmark og i Tyskland tilpasser sig hinanden.) Det vilde være beklageligt, om denne Tilpasning mellem Prisniveauerne skulde ske derved, at de tyske Priser i Mark indføres i Danmark omsat i Kroner til den nuværende Omregningskurs af ca. 207. Den eneste Maade at undgaa dette paa vil være en Opskrivning af Kronens Værdi. Under Forhandlingerne i August var man fra tysk Side om end med Betænkelighed indforstaaet med, at en Del af Udligningen mellem de to Prisniveauer skete gennem en Højnelse af den danske Kronens internationale Værdi.

Kopenhagen, den 16. Dezember 1940.

**Bemerkungen zu den Preisverhältnissen im dänisch—deutschen
Handelsverkehr im ersten Kriegsjahre.*)** ‡

1. *Allgemeine Bemerkungen über den dänischen Aussenhandel.*

Im ersten Kriegsjahre betrug die Gesamtausfuhr Dänemarks etwa 1553,0 Millionen d. Kr. Im gleichen Zeitabschnitt betrug die Einfuhr aus allen Ländern 1534,8 Millionen d. Kr. Dänemark hat somit einen Exportüberschuss von etwa 18 Millionen d. Kr. gehabt.

Zum Vergleich hiermit kann angeführt werden, dass die Durchschnittsziffern für die Vorkriegsjahre 1936, 1937 und 1938 bezüglich des Exports auf etwa 1467 Mill. d. Kr. und bezüglich des Imports auf etwa 1572 Mill. d. Kr. angesetzt werden können, und man kann sagen, dass im allgemeinen der Import höher ist als der Export.

Die Ziffern für den gesamten Warenumsatz weichen an sich nicht wesentlich von denen des gewöhnlichen Aussenhandels Dänemark ab; es sind jedoch zwei Verhältnisse, auf die in dieser Verbindung aufmerksam gemacht werden muss.

Erstens wird bemerkt, dass selbst wenn der Warenumsatz in Kronen ausgedrückt einigermaßen normal gewesen ist, so macht sich bezüglich der Warenmenge ein nicht unwesentliches Sinken bemerkbar. Das Statistische Departement hat berechnet, dass, falls die Warenmenge, die im ersten Kriegsjahre importiert wurde, und die obenstehend auf 1534,8 Mill. d. Kr. veranschlagt wurde, mit denjenigen cif-Preisen bezahlt worden wäre, die durchschnittlich im Jahre 1938 für die Waren gezahlt wurden, so würde sie nur etwa 1193,9 Mill. d. Kr. gekostet haben; die anscheinend unveränderte Einfuhrziffer deckt somit über eine Preissteigerung von etwa 28,6 v. H. oder über einen entsprechend niedrigeren Import. In der gleichen Weise hat das Departement ausgerechnet, dass die Exportmenge, für welche man nach dem obenstehenden 1553 Mill. d. Kr. erzielt hat, mit den 1938'er Preisen etwa 1396,9 Mill. d. Kr. eingebracht haben würde, sodass die Preissteigerung hierbei durchschnittlich 11,2 v. H. ausgemacht haben dürfte.

Zweitens muss auf die Verschiebung aufmerksam gemacht werden, die bezüglich der Verteilung auf die verschiedenen Länder stattgefunden hat, indem Deutschland in weit höherem Grade als früher als Abnehmer und Lieferant eingetreten ist. Die nachstehenden Ziffern werden dieses Verhältnis näher beleuchten:

Mill. d. Kr.	Gesamter Warenumsatz		hiervon Deutschland		Deutschland v. H.	
	Export	Import	Export	Import	Export	Import
Jahr 1938	1534,9	1625,3	304,4	399,0	19,8	24,6
das Kriegsjahr 1. September 39—31. August 1940	1553,0	1534,8	790,1	619,0	50,8	40,3

Es soll hierzu noch bemerkt werden, dass die obenangegebene starke Erhöhung hinsichtlich des deutschen Anteils an dem Warenverkehr Dänemarks nur ein Ausdruck für den Durchschnitt des ganzen ersten Kriegsjahres ist, dass aber diesbezüglich innerhalb des Jahres eine sehr starke Entwicklung stattgefunden hat, sodass die Verhältnisse gegenwärtig noch weit charakteristischer sind: beispielsweise kann angeführt werden, dass im September 1940 86 v. H. unseres Exports nach Deutschland gingen, und dass von unserer Einfuhr im gleichen Monat 73 v. H. aus Deutschland stammten.

Angesichts des kolossalen Übergewichts, das Deutschland in unserem Aussenhandel erlangt hat, dürfte es einleuchtend sein, dass die Preise, welche Deutschland für seine Waren

*) Oversættelse, jfr. nedenfor Underbilag 1 til Bilag 8.

verlangt, und der Preis, den es für die dänischen Exportwaren bezahlt, für den dänischen Aussenhandel und damit für das inländische Preisniveau ganz entscheidend werden. Zugleich wird Deutschland in Kraft seiner Monopolstellung imstande, weit höhere Preise für seine Waren zu verlangen, als wenn es wie vor dem Kriege mit anderen Ländern im Wettbewerb arbeitete; vor dem Kriege gab Deutschland seinen Exporteuren Ausfuhrprämien, jetzt aber sind die Preise so sehr gestiegen, dass die Ausfuhrprämien schon längst fortgefallen sind.

Seit dem 9. April sind seitens des dänischen Regierungsausschusses zu wiederholten Malen den deutschen Stellen Aufstellungen übergeben worden, die die Preissteigerung für die einzelnen Waren zeigen. Während der letzten Besprechungen der Regierungsausschüsse wurden diese Fragen angeschnitten, und in dieser Verbindung erbat man sich deutscherseits in erster Linie eine generelle Übersicht über die Entwicklung im verflossenen Jahre. Namentlich erbat man sich Material zur Beleuchtung dessen, welche reellen Summen die Preissteigerung Dänemark gekostet hätte, und im Gegensatz hierzu, welche Beträge Dänemark infolge der Preissteigerung für die dänischen Exportwaren zugegangen waren. Im Nachfolgenden ist u. a. der Versuch gemacht, diese letztgenannten Verhältnisse näher zu beleuchten.

2. Die dänische Ausfuhr nach Deutschland in dem ersten Kriegsjahr.

Wie oben angeführt, betragen Dänemarks Exporteinnahmen aus allen Ländern im ersten Kriegsjahre gemäss den Ziffern des Statistischen Departements 1553 Mill. d. Kr., und ferner wurde mitgeteilt, dass diese Exportmenge mit 1938'er Preisen etwa 1396,9 Mill. d. Kr. eingebracht haben würde, sodass die Mehreinnahmen Dänemarks aus der Ausfuhr infolge der steigenden Preisen auf etwa 156 Mill. d. Kr. angesetzt werden konnten.

Da es besonders der Warenverkehr mit Deutschland ist, über den man Klarheit zu gewinnen wünscht, wird es jedoch nötig sein, Ziffern dafür zu suchen, wie die Entwicklung im Verhältnis zu Deutschland allein genommen gewesen ist. In der Anlage 1 hat man daher, für so viele Warengruppen der Statistik, wie dies möglich war, angegeben, wie grosse Beträge der Export nach Deutschland tatsächlich eingebracht hat. Man kommt, was die untersuchten Warengruppen anbelangt, auf insgesamt etwa 762 Mill. d. Kr.; da die Gesamtausfuhr Dänemarks nach Deutschland in der gleichen Periode, wie oben angegeben, auf etwa 790 Mill. d. Kr. angesetzt werden kann, dürfte ersichtlich sein, dass die Untersuchung 96—97 v. H. der gesamten Ausfuhr Dänemarks nach Deutschland umfasst, und es muss statthaft sein, was die restlichen 3—4 pCt. anbelangt, mit der gleichen Steigerung zu rechnen.

Man hat ausserdem auf Grundlage der Ausfuhrstatistik für das Jahr 1938 ausgerechnet, was Deutschland durchschnittlich im Jahre 1938 für die Waren innerhalb der gleichen Warengruppen zahlte, und unter der Voraussetzung, dass innerhalb der Waren der einzelnen Warengruppen keine grösseren Verschiebungen stattgefunden haben, kann die für den Preis gefundene Durchschnittsziffer auf das im letzten Kriegsjahre exportierte Quantum angewandt werden, wodurch man eine Gesamtzahl dafür erhält, was der Export mit 1938'er Preisen als Einnahme ergeben hätte. Aus der Anlage 1 geht hervor, dass man zu einer Zahl von etwa 697 Mill. d. Kr. gelangt, oder 93 Mill. d. Kr. weniger als die tatsächliche Einnahme aus dem Export. Man kann somit also sagen, dass die Preissteigerungen den dänischen Exporteuren, die mit Deutschland handeln, im ersten Kriegsjahre eine Mehreinnahme von 93 Mill. d. Kr. gegeben haben, oder dass sich ein Gesamt-Mehrpreis von etwa 13,33 v. H. ergibt.

Man muss jedoch gleich darauf aufmerksam machen, dass der oben angegebene Prozentsatz nicht als Ausdruck dafür angesehen werden darf, wie hoch die Preise der dänischen Exportwaren in der fraglichen Periode durchschnittlich gestiegen sind. Die Ziffer ist ein Ausdruck dafür, wieviel die Mehreinnahme der Exporteure in Folge der Preissteigerung im Verhältnis zu ihrer normalen Gesamt-Exporteinnahme betrug. Ein richtigerer Ausdruck dafür, auf wieviel die dänischen Exportwaren nach Ausgang des ersten Kriegsjahres gestiegen sind, kann in derselben Weise gefunden werden, wie obenstehend die Mehreinnahmeziffer für das ganze Jahr von etwa 93 Mill. d. Kr. gefunden wurde. Man hat in der Anlage 1 zugleich die faktisch eingegangenen Summen für den Export nach Deutschland in den Monaten September und Oktober angeführt, und man vergleicht sie mit den Ziffern, die man erreichen würde, falls die 1938'er Preise noch immer gelten würden. Es ist ersichtlich, dass die Mehreinnahme in Folge der Preissteigerungen 25 bzw. 23 Mill. d. Kr. ausmachte, entsprechend etwa 28,6 und etwa 31,4 v. H. der mit 1938'er Preisen insgesamt errechneten Einnahme. Man kann es auch so ausdrücken, dass die „Deutschlands-Exportpreisziffer“ mit das Jahr 1938 gleich 100 gesetzt, im ersten Kriegsjahre etwa 113,3, im September 1940 etwa 127,6 und im Oktober 1940 131,4 betrug.

3. Der deutsche Export nach Dänemark im ersten Kriegsjahre.

Das Statistische Departement hat, wie in der Anlage 2 veranschaulicht wird, mitgeteilt, wie hoch der Importwert sämtlicher aus Deutschland im ersten Kriegsjahre eingeführten Waren war, und hat zugleich errechnet, wie hoch sich der Wert der eingeführten Mengen stellen würde, falls die Durchschnittspreise des Jahres 1938 gelten würden. Man ist zu dem Ergebnis gelangt, dass die Warenmengen, die insgesamt mit etwa 618 Mill. d. Kr. bezahlt wurden, bei 1938'er Preisen etwa 490 Mill. d. Kr. gekostet haben würden. oder, dass die Preissteigerung mit anderen Worten der dänischen Gemeinschaft etwa 128 Mill. d. Kr. gekostet haben. In der gleichen Weise wie oben kann man hier von einer „Deutschlandsimport-Preiszipfer“ sprechen, die mit das Jahr 1938 gleich 100 gesetzt für das erste Kriegsjahr 126,2 beträgt.

Auch hier muss man darauf aufmerksam machen, dass dies nicht ein Ausdruck für eine durchschnittliche Preissteigerung von 26 v. H. ist. Um einen Eindruck davon zu erhalten, auf wieviel die Preise tatsächlich im Laufe des ersten Kriegsjahres gestiegen sind, kann man sich teils bezüglich der einzelnen Waren unterrichten — dies ist in einer langen Reihe von Denkschriften über die Preisfrage geschehen, die der deutschen Regierung früher übergeben worden sind — teils kann man daraufr sehen, wie sich die Ziffern für die letztverflossenen Monate stellen. Das Statistische Departement hat, in ähnlicher Weise wie die übrigen Berechnungen vorgenommen worden sind, ausgerechnet, teils, was faktisch in den Monaten September und Oktober für den Deutschlands-Import gezahlt worden ist, teils was die gleichen Warenmengen mit 1938'er Preisen gekostet haben würden. Man gelangt hierbei zu einer auf die Preissteigerung zurückzuführende Mehrausgabe, die für den Monat September etwa 22 Mill. d. Kr. und für Oktober etwa 30 Mill. d. Kr. beträgt. Oder man kann in der gleichen Weise wie oben, von einer „Deutschlands-Importpreiszipfer“ für den September von 150 und für den Oktober von 160 sprechen.

Während der mit den deutschen Behörden geführten Besprechungen ist deutscherseits das Argument vorgebracht worden, dass zwar vielleicht in gewissen Fällen konstatiert werden könne, dass die deutschen Preise eine höhere prozentweise Steigerung als die dänischen Exportpreise aufweisen, dass man aber andererseits damit rechnen müsse, dass die dänischen Exporteure alles in allem infolge höherer Exportmengen eine höhere reelle Geldeinnahme gehabt hätten, als die Mehreinnahme, welche die deutschen Exporteure infolge der Preissteigerung erzielten.

Dänischerseits hat man diese Frage näher geprüft, und wie im Vorstehenden festgestellt und in den Anlagen 1—2 näher spezifiziert, ist man zu dem folgenden Ergebnis gelangt:

Die dänische Mehreinnahme aus dem Export nach Deutschland infolge der Preissteigerung kann für die Zeit vom Ausbruch des Krieges (1. September 1939) bis zum Ausgange des Monats Oktober 1940 auf etwa 141 Mill. d. Kr. oder 14 v. H. des gesamten Exportwertes angesetzt werden.

Die deutsche Mehreinnahme aus dem Export nach Dänemark infolge der Preissteigerung kann für den gleichen Zeitabschnitt auf etwa 180 Mill. d. Kr. oder 42,5 v. H. des gesamten Importwertes angesetzt werden.

Die deutsche Mehreinnahme ist somit nicht nur prozentual, sondern auch absolut genommen höher gewesen als die dänische.

4. Das dänische Clearingguthaben in Deutschland.

Die Frage des dänischen Clearingguthabens ist in Wirklichkeit recht entscheidend in der ganzen Diskussion mit Deutschland betreffs der Preissteigerungen, da eine abschliessende Rechnung nicht gemacht werden kann, ehe man weiss, wie viele Waren Dänemark für den Betrag, den es in Deutschland zugute hat, erhält.

Es ist einleuchtend, dass eine Diskussion über die Preisentwicklung in Zukunft zwecklos ist. Dagegen kann festgestellt werden, dass falls Dänemark in dem Augenblick, in welchem das Guthaben entstand, Waren für dasselbe hätte einkaufen können, so wären auf jeden Fall grössere Mengen dafür zu erhalten sein, als es der Fall sein würde, falls heute die Möglichkeit entstehen sollte, das Geld zu verwenden. Selbst wenn in der Zukunft einmal eventuell ein Gewinn zu verzeichnen ist, so muss Dänemark im gegebenen Augenblick einen Verlust auf dem Clearingguthaben konstatieren, und dieser Verlust muss notwendigerweise mit in Betracht gezogen werden, wenn man die „Mehreinnahmen“ der beiden Teile infolge der Preissteigerung mit einander vergleicht. Ein Guthaben aus dem ersten Kriegsjahre in Höhe von 1 RM wird gemäss den obenstehenden Angaben über die „Deutschlands-Importpreiszipfer“ im September 1940 einen Wert von ungefähr $1 \times \frac{138}{100}$ und im Oktober 1940 von ungefähr $1 \times \frac{138}{100}$ oder etwa RM 0,84 bzw. RM 0,79 betragen.

Ausfuhr nach Deutschland.

	1. September 1939 bis 31. August 1940		September 1940		Oktober 1940	
	fakti- scher Wert	berech- neter Wert*)	fakti- scher Wert	berech- neter Wert*)	fakti- scher Wert	berech- neter Wert*)
	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.
Rindvieh	104 660	90 352	35 303	28 618	26 001	21 218
Schweine	75 784	66 189	20 379	15 676	13 133	10 102
Rind- und Kalbsfleisch	5 693	5 038	304	238	1 565	1 241
Ungesalzenes Schweinefleisch	20 947	15 837	5 643	4 071	3 985	2 855
Köpfe und Schweinefüsse	807	418	—	—	1	1
Leber u. dgl. w.	10 458	10 481	476	427	581	556
Geschlachtetes Geflügel	11 032	8 818	2 047	1 533	2 086	1 568
Bacon	118 357	108 004	9 053	8 265	10 096	9 218
Anderes Schweinefleisch, nicht unge- salzenes	1 070	877	7	3	168	110
Würste nicht in Büchsen	188	123	33	20	3	2
Fleischkonserven	3 256	1 516	229	127	21	15
Milch und Sahne, kondensiert	3 395	2 317	127	70	780	429
Butter in Fässern	214 079	186 948	16 334	10 755	14 490	8 145
Käse	13 936	10 699	1 323	825	1 087	553
Frische Eier	80 441	81 433	7 145	5 840	4 290	3 451
Präservierte Eier	77	72	—	—	2 495	2 166
Lachs und Forellen, frische	643	543	128	86	84	46
Heringe, frische	4 164	6 292	409	443	436	390
Dorsch und Schellfisch, frische	5 383	6 577	428	490	1 271	1 238
Schollen u. s. w., frische	14 336	12 806	1 481	1 148	3 385	2 639
Makrelen, frische	1 036	767	134	107	8	6
Aale, frische	4 452	4 689	592	667	534	601
Früchte u. Nüsse	771	981	108	54	64	59
Weiss- u. Rotkohl	9	4	4	5	—	—
Samen u. Früchte zur Oelgewinnung	998	451	8	4	589	237
Schweinefett zu Speisezwecken	7 133	5 485	—	—	—	—
Tran	453	155	—	—	—	—
Premier jus, Talg	1 460	693	—	—	—	—
Knochenfett u. s. w.	2 467	1 176	—	—	—	—
Fettsäuren	179	88	—	—	—	—
Kasein	222	148	21	11	—	—
Käselab	58	62	—	—	—	—
Butter u. Käsefarben	139	81	—	—	—	—
Fassgarnituren	—	—	10	4	—	—
Gewöhnliche Viehhäute	5 670	5 630	341	212	231	170
Mastkalbsfelle	3 888	1 982	847	525	366	230
Jungkalbsfelle	2 126	1 283	19	16	16	8
Pferdehäute	290	223	—	—	—	—
Sohlenleder	471	359	120	87	—	—
Leder und Felle, gefärbt	195	192	7	12	13	6

*) Bei 1938'er Preisen.

	1. September 1939 bis 31. August 1940		September 1940		Oktober 1940	
	fakti- scher Wert	berech- neter Wert*)	fakti- scher Wert	berech- neter Wert*)	fakti- scher Wert*)	berech- neter Wert*)
	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.
Ungekämmte Schafswolle.....	1 445	571	92	34	86	32
Lumpen.....	450	654	7	8	67	106
Kaolin.....	63	41	11	6	8	4
Kalksteine.....	22	19	8	6	1	1
Kugelflintsteine.....	86	79	34	29	20	16
Gewöhnlicher Flint (Feuersteine) ..	57	56	7	7	—	—
Molersteine.....	34	41	23	28	—	—
Silbernes Service.....	57	33	—	—	—	—
Alteisen.....	2 002	1 289	745	443	267	180
Transporteimer.....	79	44	—	—	27	13
Kältemaschinen u. s. w.....	39	20	—	—	12	7
Pferde.....	19 444	15 505	510	305	1 496	1 047
Därme.....	9 761	10 005	859	810	1 192	203
Magen.....	257	252	30	26	45	32
Grassamen.....	6 457	3 661	420	220	1 143	569
Rübensamen.....	718	513	—	—	48	22
Weisskohlsamen.....	231	219	6	5	3	2
Insgesamt.....	761 926	672 281	105 812	82 266	91 191	69 400
Andere Waren.....	28 184	24 868	6 140	4 774	6 340	4 825
Insgesamt.....	790 110	697 149	111 952	87 040	97 531	74 225
Unterschiedsbetrag.....	92 961		24 912		23 306	

*) Bei 1938'er Preisen.

Statistisches Departement.

Einfuhr aus Deutschland.

	1. September 1939 —31. August 1940		September 1940		Oktober 1940	
	fakti- scher Wert	berech- neter Wert*)	fakti- scher Wert	berech- neter Wert*)	fakti- scher Wert	berech- neter Wert*)
	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.
Lebende Tiere, hauptsächlich zum Schlachten	1	1	»	»	»	»
Fleisch und Fleischwaren	282	245	35	28	69	57
Meiereiprodukte, Eier und Honig..	—	—	»	»	»	»
Fischereiprodukte zu Nutzungszwe- cken	30	20	—	—	1	1
Getreide	1 825	735	—	—	—	—
Getreidewaren zu Nutzungszwecken	82	73	2	1	2	—
Früchte und Nüsse, ausgenommen zur Oelgewinnung	86	53	—	—	4	—
Gartenerzeugnisse u. s. w. sowie Waren hieraus	2 640	1 625	10	12	16	10
Zucker und Zuckerwaren	76	69	1	2	3	4
Kaffee, Tee, Kakao, Gewürze	504	444	1	1	15	6
Getränke und Essig	923	896	25	20	72	71
Futtermittel, n. b. b.	816	738	9	7	—	—
Tabak	679	609	10	12	80	58
Samen, Nüsse und Kerne zur Oelge- winnung	19	4	»	»	»	»
Tierische und pflanzliche Oele, Fette, Wachs	252	178	34	18	32	20
Chemikalien u. s. w., Stärke	35 232	30 723	3 086	1 894	3 488	2 387
Farb- und Gerbstoffe (ausgenommen Rohmaterialien)	11 602	9 289	734	562	895	634
Wohlriechende Oele, Parfumerieen, Seife u. s. w.	1 851	1 601	149	67	131	56
Düngemittel	28 532	24 183	1 067	925	2 841	2 181
Kautschuk und Kautschukwaren	2 506	1 724	169	116	197	114
Holz, Kork und Arbeiten hieraus	2 466	2 184	401	388	364	444
Papiermasse, Papier, Pappe und Ar- beiten hieraus	14 540	15 683	1 715	1 931	1 347	1 295
Häute, Felle und Leder	11 955	10 073	465	332	574	362
Arbeiten aus Leder, ausgenommen Bekleidungsartikel	1 496	1 260	101	99	134	90
Felle zu Kürschnerzwecken	2 778	2 665	195	127	265	189
Spinnstoffe	2 412	3 204	765	1 391	687	886
Garne und Zwirne	15 693	13 950	1 902	1 274	1 921	1 277
Meterwaren (Stoffe), Bandwaren u. s. w.	58 534	47 329	11 233	7 548	13 110	8 362

*) mit 1938'er Preisen.

	1. September 1939 —31. August 1940		September 1940		Oktober 1940	
	faktischer Wert	berechneter Wert*)	faktischer Wert	berechneter Wert*)	faktischer Wert	berechneter Wert*)
	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.	1000 d. Kr.
Spezial- und technische Manufakturwaren.....	7 640	6 579	896	624	1 133	859
Bekleidungsgegenstände aus Textilwaren, Hüte.....	20 394	16 682	3 381	2 540	3 517	3 035
do. aus Leder oder Fellen.....	425	473	98	92	102	53
Schuhwaren.....	860	877	91	69	152	131
Andere fertige Manufakturwaren ..	2 913	2 751	524	517	646	603
Brennstoffe, Elektrizität, mineralische Oele.....	153 455	86 868	21 160	9 499	28 893	12 344
Mineralien, roh oder verarbeitet...	7 330	5 773	738	549	1 027	658
Arbeiten aus Ton.....	6 741	6 134	492	408	512	462
Glas und Glaswaren.....	9 316	8 234	667	579	721	550
Andere Arbeiten aus Mineralien...	762	630	108	83	98	77
Edle Metalle, Edelsteine, Perlen...	1 383	1 051	106	71	71	52
Erz, Schlacken.....	249	226	2	—	—	—
Eisen und Stahl.....	66 364	54 343	5 531	3 189	5 141	3 164
Andere Metalle.....	4 487	3 159	380	243	619	392
Arbeiten aus unedlen Metallen...	41 120	39 196	3 649	3 030	3 967	3 453
Maschinen und Apparate, ausgenommen elektrische.....	34 080	29 710	1 502	1 645	1 827	1 501
Elektrische Maschinen, Apparate und Material.....	17 356	15 841	1 247	1 134	1 185	916
Transportmittel.....	17 668	15 483	1 977	1 472	1 150	858
Andere Waren, roh oder wenig verarbeitet.....	2 015	1 396	151	69	331	113
Andere Waren, mehr verarbeitet ..	26 029	25 078	2 105	2 072	2 630	2 403
Insgesamt.....	618 399	490 042	66 914	44 641	79 970	50 128
Unterschiedsbetrag.....	128 357		22 273		29 842	

København, d. 7. Oktober 1940.

Finansministeren har den 16. September 1940 anmodet os om at ville arbejde videre med den penge- og valutapolitiske Del af de Problemer, om hvilke fire af undertegnede med meget kort Varsel den 4. August 1940 afgav et Memorandum til Ministeren. Vi paabegyndte straks Arbejdet med en detaljeret Undersøgelse af, hvilke Virkninger en Tilmærkelse til det tyske Prisniveau, særlig med Hensyn til Landbrugets Eksportvarer, vilde øve paa de økonomiske Forhold her i Landet, samt hvilke Muligheder der maatte være for at imødegaa de eventuelle uheldige Følger af en saadan Udvikling gennem en Ændring af Kronekursen eller paa anden Maade.

I Betragtning af de siden 16. September stedfundne Begivenheder, særlig den bebudede væsentlige Forhøjelse af Smørprisen, har vi imidlertid anset det for ønskeligt allerede nu at fremkomme med vor Udtalelse.

Importprisernes Opgang efter Krigens Udbrud indebar en vis Fare for Inflation, navnlig efter at der den 31. Oktober 1939 var blevet truffet Aftale mellem Arbejdere og Arbejdsgivere om Pristalsregulering af Lønningerne. Risikoen for, at denne Aftale kunde virke inflationært, blev i betydelig Grad forstærket under den forøgede Vareknaphed efter den 9. April 1940. Blandt andet under Hensyn hertil ophævedes Pristalsreguleringen ved Lov af 30. Maj 1940, og Lønningerne blev fastlagt ved det til Pristallet for 1. Januar 1940 svarende Niveau.

En Fastlægning af Lønniveauet forudsætter enten, at Arbejderne bærer den efterfølgende Prisopgang som en Formindskelse af Reallønnen, eller at fremtidige Prisstigninger forhindres. Man kunde imidlertid have begrundet Haab om, at de udefra kommende Prisstigningstendenser nu vilde blive langt svagere end før den 9. April 1940. Dels blev Fragttopgangen af mindre Betydning, efter at Importen vestfra standsede, dels blev Tyskland, hvor Prisiniveauet siden Krigens Begyndelse har været konstant, nu Hovedmarkedet for saavel vor Eksport som vor Import. Samtidig søgte man herhjemme gennem Lov om Priser m. v. af 30. Maj 1940 at begrænse de Prisstigningstendenser, der fulgte af den forøgede Vareknaphed.

Imidlertid er der i den forløbne Tid indtruffet Begivenheder, som krydser Bestræbelserne for at hindre Prisiniveauet i at stige.

Vi ønsker her først at fremhæve, at der med den ved Lov af 25. Juli 1940 stedfundne stærke Forhøjelse af Maksimalpriserne for Korn, samt dermed at den ved Lov af 23. September 1940 iværksatte Lønforhøjelse for de lavere lønnede Arbejdere blev suppleret med en Udligningsafgift for de øvrige Arbejders Vedkommende, er foretaget Afvigelser fra de Retningslinier, der ved Lovgivningen af 30. Maj 1940 blev fastlagt for vor økonomiske Politik.

Endvidere har det vist sig, at Udenrigsomsætningens Begrænsning til et Land med konstant Prisiniveau ikke har forhindret, at der via Priserne paa vore Eksport- og Importvarer er fremkommet Tendenser, som maa paavirke den danske Prisstuktur i opadgaaende Retning. Dette hænger sammen med den særlige Mekanisme, hvorigennem Tyskland regulerer Forholdet mellem sit eget og Omverdenens Prisiniveau. Da Tyskland ikke har deltaget i de i 1930'erne hyppige Møntdevalueringer, er Resultatet blevet, at Omverdenens Priser, omregnet i Mark, gennemgaaende ligger lavere end de tilsvarende Varepriser i Tyskland. For at udfylde Forskellen opkræver man derfor i Tyskland for Importens Vedkommende foruden Tolden en variabel Afgift, saaledes at Importpris + Told + Forskelsafgift bliver lig den fastlagte tyske Indlandspris. Tilsvarende har det været nødvendigt at give Tilskud til den tyske Eksport for at opretholde dens Konkurrenceevne over for Varer fra andre Lande.

Dette System har over for Danmark indtil den 9. April virket paa den Maade, at Priserne paa vor Landbrugseksport til Tyskland bestemtes af, hvad der opnaaedes paa det engelske Marked. Forskelsafgifterne blev altsaa fastlagt saaledes, at de sammen med Tolden androg Differencen mellem de tyske Indlandspriser og de lavere Engelskpriser. Omvendt maatte

Priserne og dermed Eksporttilskuddene for den tyske Eksport til Danmark afpasses efter Konkurrencen andetsteds fra.

Efter den 9. April er disse Holdepunkter bortfaldet. Priserne paa Landbrugets Eksportvarer afhænger nu — saa længe Markkursen holdes uforandret i 207,40 — alene af, hvad man fra tysk Side betaler for Varerne, og selv om de tyske Indlandspriser er konstante, kan de danske Eksportpriser gaa op, naar blot Forskelsafgifterne samtidig nedsættes. Ligeledes kan Priserne paa vor Import fra Tyskland stige, selv om de tyske Indlandspriser er uforandrede, hvia man ikke længere finder det fornødent at yde Tilskud til Eksporten hertil, eller hvis der af andre Aarsager indtræder en forskellig Bevægelse i Indlandspriser og Eksportpriser i Tyskland.

En Prisudvikling som den beskrevne synes netop at være kommet i Gang siden April, saavel hvad angaar vor Eksport til som vor Import fra Tyskland. Vi henviser her til de gentagne Forhøjelser af Priserne paa Landbrugets Eksportvarer, særlig Stigningen i Smørprisen. Endvidere tyder de til Raadighed staaende Oplysninger paa, at Fob-Priserne for vor Import fra Tyskland er i Stigning, og at de tyske Eksportsubventioner er under Afvikling, for saa vidt angaar Udførslen til Danmark. En saadan Ophævelse af Eksporttilskuddet er saa meget mere sandsynlig, som Tyskland herved opnaar delvis Kompensation for de højere Priser, det betaler for vore Eksportvarer.

Hvor langt de ovennævnte Prisstigninger kan antages at gaa, afhænger, for saa vidt angaar Importen fra Tyskland, for en stor Del af de hidtidige Eksportsubventioners Størrelse. Herom har vi ikke været i Stand til at skaffe os bestemte Oplysninger, og Tilskuddets Størrelse synes ogsaa at have været varierende fra Tilfælde til Tilfælde.

Som foran nævnt gælder det for vore Eksportvarer, at dansk Eksportpris omregnet til Mark + Forskelsafgift + Told er lig tysk Indlandspris. Da Forskelsafgiften netop er tænkt som et variabelt Udligningsbeløb, kan den uden Vanskelighed ophæves, saafremt Tyskland ønsker at betale højere Priser for de danske Landbrugsvarer. De danske Eksportpriser kan derfor stige med et til Forskelsafgiften svarende Beløb, uden at den tyske Indlandspris behøver at forhøjes, og uden at der beredes de tyske Myndigheder særlige administrative Vanskeligheder. Hertil kommer imidlertid, at det i hvert Fald for visse Varers Vedkommende i de senere Aar har været Praksis, at ikke blot Forskelsafgiften, men ogsaa Tolden bortfalder eller nedsættes til et Minimum, hvis den staar i Vejen for en Indførsel, som ønskes foretaget uden Forhøjelse af Indlandsprisen. F. Eks. er Tolden for Rug almindeligvis 20 RM pr. hkg, men kun 1 RM, naar Rugen indføres af Rigskorntkontoret. Anvendes en saadan Fremgangsmaade kan altsaa den danske Eksportpris stige med et til Forskelsafgift + Told svarende Beløb, med andre Ord helt op til den tyske Indlandspris, uden at den sidstnævnte Pris behøver at sættes op.

Til Belysning af hvor langt vore Eksportpriser kan stige under uforandret Markkurs 207,40, har vi udregnet den hosstaaende Tabel:

Kr. pr. kg	Eksportpris	Eksportpris	Tysk Produ-	Tysk Produ-
	ult. Marts	ult. Sept.	centpris	centpris
	1940	1940	÷ Told	
Smør.....	2,12	3,80	4,94	6,49
Flæsk.....	1,87	2,15	2,48	2,76
Æg.....	1,45	1,84	2,61	3,24

Kolonne 1 og 2 viser de af Landbrugsraadet meddelte Eksportpriser for de vigtigste Landbrugsvarer henholdsvis i sidste Uge af Marts og i sidste Uge af September 1940. De hertil svarende tyske Importpriser ligger formentlig lidt højere paa Grund af paaløbende Omkostninger. Kolonne 3 angiver, til hvilken Højde de tyske Importpriser paa de samme Varer ved Køb fra Danmark kan stige, hvis Tyskland helt ophæver Forskelsafgifterne og alene opkræver normal Told af Varen. Tallene er med andre Ord beregnet paa den Maade, at man fra den tyske Producentpris har trukket Tolden og omregnet det derved udfundne Beløb til danske Kroner efter Kurs 207,40. Endelig viser Kolonne 4 de tilsvarende Importpriser under Forudsætning af, at Tyskland hverken opkræver Told eller Forskelsafgift af vore Eksportvarer, saaledes at det danske Landbrug med andre Ord opnaar Priser, der svarer til de tyske Producentpriser.

I de siden April forløbne Maaneder er vore Eksportpriser steget stærkere end Importpriserne. Om denne Bevægelse vil fortsætte, kan ingen vide. Men selv om dette skulde blive Tilfældet, vil en saadan Prisudvikling ikke, som Forholdene er i Øjeblikket, have de normale økonomiske Konsekvenser. Under frie Handelsforhold opnaas Mulighed for en rigeligere Vareforsyning for Landet som Helhed, naar Eksportpriserne stiger stærkere end Importpriserne. En given Mængde Eksportvarer vil nemlig da kunne betale for et større Importkvantum end

før. Men da det ikke under de nuværende Forhold er muligt at øge Importen efter Behag, bliver Virkningen af de højere Priser for Eksporten foreløbig blot en stærkere Stigning i Tilgodehavenderne paa Clearingkonti med Udlandet, altsaa kun øgede Krav paa Import engang i Fremtiden, naar en saadan større Indførsel bliver mulig. Hvad angaar Prisstigningens Virkninger paa Udenrigsomsætningen, opnaas altsaa ikke i Øjeblikket en rigeligere Vareforsyning her i Landet.

Man kan dernæst spørge, om Prisopgangen til Gengæld vil fremkalde større indenlandsk Produktion og dermed forøget Beskæftigelse. Under normale Forhold vil højere Priser paa vore Eksportvarer virke stimulerende paa Landbrugsproduktionen, og en Prisstigning for importerede, forarbejdede Varer vil stille den konkurrerende, indenlandske Produktion gunstigere i Konkurrencen. I Øjeblikket sætter imidlertid Raavareknapheden en forholdsvis snæver Grænse for Produktionens Størrelse. Dette gælder ogsaa Landbruget. I Betragtning af Mangelen paa Foder- og Gødningsstoffer kan højere Salgspriser end de nuværende næppe fremkalde nogen væsentlig Forøgelse af den samlede Landbrugsproduktion. Prisopgangen maa medføre, at Pengeindkomsterne, særlig i Landbruget, bliver højere, end de ellers vilde være blevet. Af denne Forøgelse af Købeevnen kan man imidlertid ikke under den nuværende Raavareknaphed vente sig nogen væsentlig Udvidelse af Beskæftigelsen. — De højere Priser paa tysk Brændsel og Raastoffer vil skaffe den danske Industri forøgede Omkostninger. Paa Hjemmemarkedet vil der dog formentlig under den herskende Varemangel næppe være større Vanskelighed ved at faa Varerne afsat til noget højere Priser. Men Eksportindustrien, der maa sælge sine Varer i Konkurrence med andre Landes Produkter, kan i hvert Fald paa de sekundære Markeder næppe i samme Grad faa Kompensation for de stigende Omkostninger. Heraf kan opstaa en vis Nedgang i Produktionen og Beskæftigelsen.

Hverken naar man betragter den Virkning, de stigende Import- og Eksportpriser har paa Udenrigshandelen, eller den Virkning, de har paa den indenlandske Produktion og Beskæftigelse, kan man altsaa under de nuværende Forhold vente at opnaa de gunstige Virkninger, som normalt vilde indtræde.

Derimod vil Prisopgangen medføre, at Landets samlede Pengeindkomster bliver forholdsvis højere, og da Produktion og Import samtidig er stærkt hæmmede, maa heraf opstaa et Pres paa Prisniveauet i opadgaaende Retning. Afgørende bliver imidlertid, at den Prisopgang paa Landbrugets Eksportvarer og paa vor Import fra Tyskland, som kan gaa saa vidt som tidligere omtalt, direkte maa medføre en ikke ubetydelig Forhøjelse af Leveomkostninger. Det maa da forudses, at Lønstabiliseringen vil blive opgivet, saaledes at Faren for Inflation atter melder sig. Vi ønsker derfor stærkt at anbefale, at der træffes effektive Foranstaltninger til at hindre, at de fra Samhandelen med Tyskland stammende Prisstigningstendenser sætter sig igennem i en Forhøjelse af det danske Prisniveau.

Til dette Formaal frembyder sig følgende Muligheder:

- 1) Kronehævning. Ligesom man i Tidsrummet efter 1931 i en Periode med faldende Prisniveau har søgt at modvirke Prisleddet ved Kronesækning, kan man nu, da Prisbevægelsen er det modsatte, søge at bremse Prisstigningen ved at hæve Kronen. Nedsættes Markkursen ved en saadan Krisehævning, bliver saavel Priserne paa vor Import fra Tyskland som paa vore Eksportvarer lavere i danske Kroner, end Tilfældet ellers vilde have været. Den smidigste Tilpasning opnaas, hvis Markkursen nedsættes gradvis, efterhaanden som Eksportpriserne stiger. Er dette ikke gennemførligt i Praksis, maa Kronehævningen gennemføres paa een Gang. Ønsker man herved at gardere sig imod, at de danske Eksportpriser kan stige op over det nuværende Niveau og derved forøge Leveomkostningerne og bringe Lønstabiliteten i Fare, saa maa Markkursen sænkes ca. 35 pCt., hvis man antager, at de danske Eksportpriser paa de i foranstaaende Tabel nævnte Hovedvarer regnet i RM kan gaa helt op til de tyske Indlandspriser. Dette Tal fremkommer ved Sammenligning af de tyske Indlandspriser, jfr. Tabellen Kolonne 4, med de nuværende Eksportpriser, jfr. Kolonne 2. Der er ved Sammenligningen tillagt de tre Varer Vægt i Forhold til den samlede forventede Produktion.

Regner man med, at man fra tysk Side ikke ønsker at ophæve Tolden, men kun Forskelsafgiften, saaledes at Øverstegrænsen for de danske Eksportpriser bliver den tyske Producentpris ÷ Told, jfr. Tabellens Kolonne 3, maa Markkursen under de samme Forudsætninger og beregnet som foran nedsættes med ca. 20 pCt.

Der har i ovenstaaende Beregninger kun kunnet tages Hensyn til de nævnte Landbrugsvarer, for hvilke Oplysninger om Priserne forefindes. En fuldstændig Beregning vilde forudsætte, at man tillige kendte Grænserne for Importprisernes Stigning og for den

mulige Opgang i Priserne paa industrielle Eksportvarer. Talmæssige Oplysninger herom kan ikke gives, men det er muligt, at Nedsættelsen af Markkursen under Hensyn til disse Faktorer bør være lidt mindre end foran angivet.

Det følger af sig selv, at en Opskrivning af Kronen kun modvirker de udefra kommende Prisstigninger og derfor ikke hindrer, at Prisniveauet kan stige af indenlandske Aarsager, hvis der ikke føres en konsekvent og maalbevidst Politik til Forhindring heraf.

- 2) Andre Foranstaltninger. Som andre Forholdsregler, der kan modvirke Prisstigningen, kan nævnes følgende:

a) Der kan opkræves Afgifter af vor Eksport til Tyskland, saaledes at der oprettholdes en Forskel mellem den Pris, Tyskland betaler, og det Beløb, Eksportøren opnaar for Varerne. De danske Indlandspriser kommer da til at svare til Brutto-Eksportprisen \div Eksportafgiften, saaledes at Stigningen i Leveomkostningerne modvirkes. Anvendes Provenuet af Eksportafgifterne som Tilskud til Indførsel af Kul, Jern og andre Importvarer fra Tyskland, opnaas ogsaa herved en Modvirkning af Prisstigningstendenserne. Sammenlignet med Kronehævning har et saadant System af Eksportafgifter og Importtilskud muligvis den Fordel, at det senere kan være lettere fra dansk Side at foretage en Forandring af Satsernes Højde, end det vil være at ændre Kronekursen. I saa Fald binder man sig i ringere Grad med Hensyn til Fremtiden, end Tilfældet bliver ved en Kroneopskrivning.

b) Man kan, selv om der ikke paalægges Eksportafgifter, indføre saadanne Forholdsregler, at de indenlandske Priser paa Eksportvarerne fastlægges, saaledes at de stigende Eksportpriser ingen Betydning faar for Leveomkostningerne her i Landet. Da der ikke her tænkes opkrævet nogen Eksportafgift, tilfalder Indtægten af Udførslen Eksportørerne ubeskaaret. Til Gengæld faas der ingen Midler til at give Tilskud til Importen. Man opnaar altsaa ikke som ved de under Punkt 1 og 2a omtalte Muligheder at modvirke saavel Import- som Eksportvarernes Prisstigning.

c) Endelig kan man gennemføre saadanne Regler, at en Del af Eksportindtægterne bliver staaende i Nationalbanken som et rentefrit Indlaan med udsat Dispositionsret. Den nuværende Ordning af Betalingen for Eksporten afviger fra den, der sædvanligvis gælder, naar der handles paa Clearingbasis. For Øjeblikket udbetaler Nationalbanken mod Statens Garanti det fulde Eksportprovenu i danske Kroner, til Trods for, at Importørernes Indbetalinger til Clearingkonti paa Grund af den sparsomme Import er betydeligt mindre end Eksportindtægterne. Herved skabes der, navnlig i Landbruget, Pengeindtægter, overfor hvilke der ikke staaer en tilsvarende Vareforsyning. Den heraf opstaaende pris-hævende Tendens kan modvirkes ved, at en Del af Eksportprovenuet ikke udbetales, men forbliver indestaaende paa en Konto i Nationalbanken, over hvilken der ikke kan disponeres, før de økonomiske Forhold i Landet tillader det. Hele Eksportprovenuet tilfalder i saa Fald stadig Eksportørerne, men Dispositionsretten udsættes blot delvis til Fremtiden.

Saafernt de danske Indlandspriser fortsat skal svare til de Priser, der fra tysk Side betales for Eksporten, opnaar man imidlertid ikke ved den ovennævnte Ordning at modvirke den direkte Indflydelse, Opgangen i Eksportpriserne har paa Leveomkostningerne. Ønsker man dette, maa Ændringen af Clearingafregningen suppleres med Foranstaltninger som nævnt under Punkt 2b. Man kan f. Eks. tænke sig, at de nuværende Indlandspriser paa Landbrugets Eksportvarer fastlægges, samtidig med at den til Stigningen i Eksportpriserne svarende Del af Eksportprovenuet forbliver paa Konto med udsat Dispositionsret.

Systemet kommer da til at virke som Opkrævning af en Eksportafgift, der blot ikke benyttes som Tilskud til Importen, men reserveres til senere Udbetaling til Eksportørerne. Man opnaar saaledes ikke som ved Kronehævning at modvirke saavel Import- som Eksportpriserens Opgang.

De forskellige under Punkt 2 nævnte Foranstaltninger udelukker ikke hinanden, men kan anvendes jævnsides. I Sammenligning med en Kronehævning medfører de alle, om end i forskellig Grad, et meget stort Administrationsbesvær og vil til en vis Grad føre os ind i det System, man i Tyskland er i Færd med at forlade.

Det er fælles for de under Punkt 2 nævnte Fremgangsmaader, at de er af henholdende Karakter og ikke egner sig til en varig Afbalancering af Forholdet mellem det danske og det

tyske Prisniveau. Naar to Landes Prisniveauer, omregnet i samme Møntsort, ligger paa forskellig Højde, kan i alt væsentligt kun to Fremgangsmaader komme i Betragtning til Udligning af denne Forskel, nemlig enten Tilpasning af Prisniveauernes Højde ved Prisbevægelser, eller en Forandring af Kursforholdet mellem de to Landes Mønt. I det foreliggende Tilfælde vilde en Tilpasning af Priserne betyde en stærk Forhøjelse af det danske Prisniveau, og den strider derfor mod den ved Lovgivningen af 30. Maj 1940 fastlagte Politik. Udvejen maa derfor blive en Sænkning af Markkursen.

Vi gaar ud fra, at dette vil kræve en almindelig Kronenhævning, saaledes at ikke blot Markkursen, men ogsaa de andre Valutakurser nedsættes. En saadan almindelig Opskrivning af Kronen faar ogsaa Betydning for Samhandelen med andre Lande end Tyskland. Denne er imidlertid under de nuværende Forhold af temmelig ringe Omfang, og gaar man ud fra, at de paagældende Lande efterhaanden ogsaa vil tilpasse deres Prisniveau eller Valutakurs til det tyske Prisniveau, vil der herved paa længere Sigt ogsaa opnaas en Udligning over for disse Lande.

København, den 7. Oktober 1940.

sign. *Carl Iversen.*

sign. *Knud Korst.*

sign. *Thorkil Kristensen.*

sign. *Axel Nielsen.*

sign. *Svend Nielsen.*

sign. *H. Winding Pedersen.*

Danmarks Nationalbank.
København, den 26. Oktober 1940.

Journal Nr. S. 191/40.

Den kgl. Bankkommissær,
Herr Handelsminister Halfdan Hendriksen, M. L.,
Ministeriet for Handel, Industri og Søfart,

Slotsholmsgade 10, K

Ved adskillige Lejligheder siden i Sommer og ganske særligt i den sidste Tid har underskrevne Nationalbankdirektør Bramsnæs under Forhandlinger med Ministeriet haft Anledning til at fremhæve, at den igangværende stærke Stigning af saavel de danske Eksportpriser som af de danske Importpriser er af en meget farlig Karakter for Landets Økonomi, og at Udviklingen er gaaet saa vidt, at de nævnte Prisstigninger maa afbalanceres gennem en Hævning af Kronens internationale Værdi.

Paa Nationalbankens ordinære Bestyrelsesmøde den 15. ds. redegjorde Direktionen for sine Henstillinger til Regeringen om Nødvendigheden af en Opskrivning af Kroneværdien, og i Tilslutning til en Forhandling om denne Redegørelse vedtog Bestyrelsen en Udtalelse, om hvilken Formanden ved Skrivelse af 15. ds. har givet den kgl. Bankkommissionær Meddelelse. Udtalelsen, der er tiltraadt af den samlede Bestyrelse, idet Sparekassedirektør J. Jensen-Klejs dog tog Forbehold med den Begrundelse, at han ikke paa nuværende Tidspunkt kunde overse Konsekvenserne af en Kronehævning, var saalydende:

„Nationalbankens Bestyrelse giver sin Tilslutning til Direktionens Standpunkt, at Prisforholdenes Udvikling gør en Hævning af Kronekursen paakrævet.“

Efter at det nu ligger offentligt bekendt, at Eksportprisen for Smør til Tyskland er blevet forhøjet med 70 Kr. til 450 Kr. pr. 100 kg, og efter at det tillige er blevet oplyst, at der er en Mulighed for en yderligere Forhøjelse af Smørekseportprisen til 475 Kr. pr. 100 kg for Eksportkvanta ud over det for Oktober Kvartal 1940 aftalte Grundkontingent, finder Nationalbankens Direktion Anledning til skriftligt over for den kgl. Bankkommissionær at understrege Nødvendigheden af, at den igangværende stærke Eksport- og Importprisstigning bliver afbalanceret ved en Opskrivning af Kronens Værdi, samt til at fremhæve, at en Undladen af at iværksætte Modforanstaltninger vil kunne faa meget skadelige Virkninger for Landets Erhvervsliv.

Prisstigningen i Danmark siden Krigens Udbrud i Efteraaret 1939 har været endog særdeles stærk, og Danmark har haft en stærkere Prisstigning end de fleste Lande. Det danske Engrospristal er fra August 1939 til September 1940 steget fra 111 til 182 Points. I samme Tidsrum er det svenske Engrospristal steget fra 111 til 148 Points og det norske Engrospristal fra 118 til 161 Points.

Priserne paa Landbrugets Eksportvarer laa i August 1939 saa lavt, at man ansaa det for ønskeligt at gennemføre en Sænkning af Kronens Værdi paa ca. 7½ pCt. Efter denne Sænkning var Landbrugseksportpriserne:

September 1939:

Smør	250 Øre pr. kg
Flæsk	165 — - -
Æg	171 — - Snes
Slagtet Kvæg	100 — - kg
Handelsheste	500 Kr. - Stk.

Stillingen er nu en ganske anden, idet der i de sidste Maaneder er sket en saa væsentlig Forhøjelse af Landbrugets Eksportpriser, at det er naturligt nu at hæve Kronens Værdi. Priserne for Landbrugets Produkter er nu steget til følgende Beløb:

Oktober 1940:

Smør	450	Øre pr. kg
Flæsk	225	— - -
Æg	220	— - Snes
Slagtet Kvæg	150	— - kg
Handelsheste	1450	Kr. - Stk.

Det fremgaar heraf, at Smørprisen fra September 1939 til nu er blevet næsten fordoblet, ligesom der for de andre vigtige Landbrugseksportvarer er sket en meget betydelig Prisstigning. For Hestene, der ganske vist hører til de økonomisk mindre vigtige Grupper, er der endog en Tredobling af Prisen.

I det paa Foranledning af Finansministeren udarbejdede Memorandum af 7. Oktober 1940, der er blevet tilstillet den kgl. Bankkommissær og Ministeriets øvrige Medlemmer, er foretaget en Beregning, der viser, hvilke Muligheder der er for yderligere Prisstigning paa Landbrugets Eksportvarer, saa længe Markkursen er uforandret i 207,40, selv om de tyske Indlandspriser holdes konstante. Det fremgaar af nedenstaaende Oversigt, hvis beregnede Tal er hentet fra det nævnte Memorandum, at der under Forudsætning af, at dansk Eksport opnaar den tyske Producentpris med Fradrag af Told, er Mulighed for en yderligere Stigning i Prisen for Smør, Flæsk og Æg. Endvidere ses det af Kolonne 3, at der under Forudsætning af, at den tyske Told bortfalder, er Mulighed for en endnu stærkere Stigning i Prisen for Smør og Æg.

Øre pr. kg	Eksportpris Oktober 1940	Dansk Eksportpris lig tysk Producent- pris med Fradrag af Told	Dansk Eksportpris lig tysk Producentpris
Smør	450	494	649
Flæsk	225	248	276
Æg	220	261	324

Med Hensyn til Importprisernes Stigning skal der henvises til en af Det statistiske Departement foretagen Beregning af Indekstal for den gennemsnitlige Indførselsværdi for Varer købt i Tyskland. Beregningen, hvis Udgangspunkt er Aaret 1938, viser en Opgang fra August 1939 til September 1940 fra 99 Points til 146 Points. Det paagældende Indekstal er beregnet paa Basis af Indførselsværdien af de indklarede Varer. Da der i Indførslen indgaar Varer, for hvilke Prisen er aftalt ofte mange Maaneder forud, genspejler Beregningen kun delvis den Prisstigning, der faktisk er foregaaet for vore Importvarer, og det maa antages, at en Beregning, der var bygget paa de faktiske øjeblikkelige Prisnoteringer i Tyskland, vilde give en langt stærkere Prisstigning. Denne vil da formentlig ogsaa komme til Udtryk i de kommende Maaneder i den af Det statistiske Departement foretagne Indeksberregning.

Det skal i denne Forbindelse nævnes, at Departementets Indeksberregning for Kul viser nogenlunde stabile Tal for Tiden fra Maj—August incl., men i Begyndelsen af Oktober Maaned er Kulprisen i de tyske Afskibningshavne sat 10 pCt. i Vejret.

Endelig skal bemærkes, at der for det danske Regeringsudvalg vedrørende den danske-tyske Handelsaftale er blevet forelagt et omfattende Materiale, der viser, at der allerede er blevet foretaget væsentlige Prisstigninger for forskellige danske Importvarer fra Tyskland. Eksempelvis skal anføres Kunstsilkegarn, for hvilket Prisen fra Krigens Udbrud til August 1940 er steget med ca. 35 à 47 pCt. For Celleuldgarn er Prisstigningen fra Januar—April 1940 til August 1940 ca. 27 à 42 pCt. For Celleuld er Prisstigningen April til August 1940 ca. 43 pCt. à 64 pCt. For Tekstilvarer er oplyst Prisstigninger for forskellige Tidsperioder, der varierer fra 48 til 206 pCt.

Det fremgaar af de foranstaaende Bemærkninger, at der allerede er foregaaet en betydelig direkte Paavirkning af det danske Prisniveau gennem en Stigning saavel i Eksport- som i Importpriserne, samt at der paa begge Omraader foreligger betydelige Muligheder for en yderligere Prispaaavirkning i opadgaaende Retning i den nærmeste Fremtid. Den primære Prisstigning, som skyldes Prisstigninger paa Ind- og Udførsel af Varer, vil ikke kunne neutraliseres gennem Priskontrol, og den eneste effektive Fremgangsmaade til Forhindring af en skadelig Prisstigning vil derfor være en Opskrivning af Kronens Værdi, der neutraliserer Paavirk-

ningen udefra. Det skal i denne Forbindelse paapeges, at Danmark i Øjeblikket har Fordelen af de høje Eksportpriser for en Eksport, hvis Mængde er meget betydelig, men efter en Overgangsperiode paa nogle Maaneder vil Eksportens Mængde være dalet stærkt og kun udgøre en forholdsvis mindre Del af den samlede Landbrugsproduktion. Danmark vil da til den Tid til Skade for sin indre Økonomi have faaet en stærkt forhøjet Pris paa importerede Varer samt paa Landbrugsprodukter, der omsættes inde i Landet, samtidig med at de høje Priser kun kommer en forholdsvis ringe Eksportmængde til gode.

Under Henvisning til foranstaaende Bemærkninger skal Direktionen derfor herved forny sin Henstilling til den kgl. Bankkommissær om at ville foranledige, at Regeringen tiltræder en Opskrivning af Kroneværdien af et saadant Omfang, at skadelige Virkninger af den udefra kommende Prispaaavirkning i opadgaaende Retning neutraliseres.

Til Brug ved Meddelelse om denne Henvendelse til Ministeriets øvrige Medlemmer vedlægges vi 12 Genparter af nærværende Skrivelse.

Danmarks Nationalbank

(sign.) *Bramsnæs*

(sign.) *Ove Jepsen*

(sign.) *Haugen-Johansen*

*Udenrigsministeriet.
Det raadgivende handelspolitiske Udvalg.
8. Januar 1941.*

Memorandum vedrørende Prisforholdene i Samhandelen med Tyskland.

Siden Krigens Udbrud har Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg set det som sin Opgave at følge Prisudviklingen i Danmarks Samhandel med Udlandet og den Indflydelse, som denne Udvikling har haft for Landets indre Prisrelationer. Der er navnlig to Forhold i denne Udvikling, som paatvinger sig Interesse:

1. Det kan konstateres, at den Udvikling, der har fundet Sted siden den 9. April, har betydet og nødvendigvis maatte betyde en *stadig generel Højnelse af det danske Prisniveau*, idet det nære Samhandelsforhold til Tyskland paatvinger Danmark et særligt højt Prisniveau og en Prisstruktur, som er fremmed for Landet. Statistisk Departement har i Samarbejde med de tilsvarende tyske Myndigheder beregnet, at man ved Krigens Udbrud i Danmark kunde købe de samme Varer for 1 Kr., som i Tyskland kostede 1 RM, men at Prisforhøjelserne allerede i Oktober 1940 havde medført, at man ikke her i Landet kunde faa mere for 1 Krone end for 75 Pfg. i Tyskland. Denne Udvikling maa forventes at fortsætte, indtil de to Prisniveauer kommer paa Højde med hinanden, hvilket med de nuværende Kursforhold vil betyde, at man for 1 Kr. i Danmark kun kan faa samme Varemængde som for 48 Pfg. i Tyskland.

2. Det kan endvidere konstateres, at der er indtraadt en *Skævhed i Prisforholdene* i Tysklandssamhandelen. Denne kan allerede ses af de almindelige Indextal for Import- og Eksportvarer, i hvilke Varerne til og fra Tyskland er saa overvejende, at de er udslaggivende, men man har endvidere foretaget en Række Beregninger for Tysklandssamhandelen alene, som vedlægges i Bilag 1. Det paavises i Bilaget, at den Skævhed i Prisrelationerne, der har udviklet sig, maalt paa den faktisk stedfundne Samhandel, kan udtrykkes derved, at man i Oktober 1940 for en dansk Eksportvareenhed, der i 1938 indbragte 1 Kr., nu modtog 1,31 Kr., medens man for en tysk Vareenhed, der i 1938 kostede 1 Kr., nu maatte betale 1,60 Kr. Der har saaledes paa begge Sider været Prisforhøjelser siden 1938, men de tyske har været dobbelt saa store som de danske, og skønt selve Eksportkvantummet fra Danmark har været betydeligt større end det tyske, har den tyske Merindtægt paa Grund af Prisstigningen ogsaa kvantitativt været større end den danske. Som vist i Bilag 1 kan man regne med, at den tyske Merindtægt som Følge af Prisstigningen i Tiden fra Krigens Udbrud til 1. November 1940 andrager ca. 180 Mill. Kr., medens den tilsvarende danske Merindtægt kun har andraget ca. 140 Mill. Kr. Som paapeget i vedlagte Bilag 2 maa man derfor anslaa, at der under Hensyn til Eksportvolumen og Fragtbeløb i den omtalte Periode er opstaaet en ubillig tysk Merindtægt af Samhandelen med Danmark paa ca. 60 Mill. Kr.

Det for Danmark farlige og uheldige i, at den under Punkt 1 og 2 omtalte Udvikling fortsættes, og de sociale og økonomiske Vanskeligheder, den medfører, er allerede Gang paa Gang blevet paapeget fra forskellige Sider. (Der kan saaledes henvises til Memorandum af 7. Oktober 1940 fra det under Finansministeriet nedsatte Ekspertudvalg, til Skrivelse fra Nationalbanken af 26. Oktober 1940 samt til talrige Artikler af fremstaaende Økonomer og Erhvervsfolk i Dagbladene gennem de sidste Uger). Der skal derfor her blot henvises til, at det vil være umuligt at beholde de nuværende Arbejdslønninger eller Lønningsniveauet i det hele taget, at man ikke undgaar den deraf følgende Omkostningsstigning og inflationsistiske Skrue, og at det vil betyde en stærk Forskydning mellem Land- og Bybefolkningens Leveniveau og Formueforhold.

Der er da i Udvalget almindelig Enighed om, at en Fortsættelse af den igangværende Udvikling vil være til Skade for vort Land, og man har derfor set det som sin Opgave at forsøge at anvise Veje og Midler til at modvirke den.

Der kan utvivlsomt siges at herske almindelig Enighed om, at den under Punkt 1 ovenfor omtalte Udvikling, den generelle Højnelse af Prisniveauet, paa mest effektiv Maade kan modvirkes gennem en Kroneopskrivning. Man skal derfor ikke her gaa nærmere ind paa dette Punkt, saa meget mere som dette Spørgsmaal er omfattende belyst i de ovenfor citerede Memoranda fra Finansministeriets Ekspertudvalg og Nationalbanken.

Derimod er Midlerne til Modvirken af den under Punkt 2 nævnte Prisskævhed mindre undersøgt, og man skal i det følgende først mere teoretisk gennemgaa de forskellige, tænkelige Udveje, for derefter at fremkomme med en Bedømmelse af, hvilken Udvej der forekommer Udvalget den bedste og lettest fremkommelige. Man maa da dels undersøge, hvorledes Forholdene kan tænkes at stille sig, dersom der ikke samtidig sker en Kroneopskrivning, for derefter at se paa, hvorledes de forskellige Midler til Udligning af Skævheden kan anvendes i Forbindelse med den Kronehævning, som er foreslaaet til Imødegaelse af den under 1 ovenfor nævnte generelle Udvikling.

I.

I Tilfælde af, at der ikke samtidig finder nogen Kroneopskrivning Sted, maa Udligningen af den Skævhed, der ovenfor er udtrykt derved, at „Tysklandsimportpristallet“ for Oktober 1940 anslaaes til 160, medens „Tysklandseksportpristallet“ anslaaes til 131, ske udelukkende gennem en Pristilpasning. Her bestaar da teoretisk den Mulighed, at Priserne paa de danske Eksportvarer hæves ca. 22 pCt., eller at Priserne paa de tyske Eksportvarer til Danmark nedsættes med 18 pCt. eller en Kombination af begge Dele. Prisforandringer af et saadant Omfang maa paa Forhaand antages at være uigennemførlige. Ikke blot synes det usandsynligt, at man skulde kunne faa de tyske Myndigheder med til en blot nogenlunde antagelig Prisnedsættelse paa de tyske Varer, men heller ikke en saa stor Prisforhøjelse for de danske Eksportvarer, som der her er Tale om, synes mulig; hertil kommer, at det maa forekomme Udvalget meget betænkeligt at søge opnaaet højere Priser udtrykt i Kroner for vore Landbrugsvare, idet man derved vilde komme op i et saa højt Prisniveau for disse Produkter, at Landbrugseksport til andre Lande efter Krigen vil være yderst vanskelig.

Det er dog indlysende, at enhver Prisnedsættelse paa tyske Varer vil bidrage til at udligne Skævheden, og Forhandlinger af denne Art med de tyske Myndigheder vil da ogsaa blive optaget under de kommende Regeringsudvalgsforhandlinger i Berlin.

II.

I Tilfælde af at man samtidig gennemfører en Kroneopskrivning, kan Forholdene komme til at ligge væsentligt anderledes. Tænker man sig, at hele den danske Eksport efter Kronehævningen uforandret indbragte det samme Kronebeløb samtidig med, at de tyske Eksportpriser var uforandrede, vilde en fuldstændig Udjævning af Prisskævheden kunne ske udelukkende ved Hjælp af Kursændringen, og det kan beregnes, at denne da skulde andrage ca. 18. pCt., eller Kursen skulde ændres fra de nuværende 208 til 170. Det kan herefter fastslaaes, at *i samme Omfang som den danske Eksport betales med uforandret Kronebeløb* (og de tyske Eksportpriser ikke forhøjes), *i samme Omfang vil en Kronehævning betyde en Udligning af Prisskævheden.*

I Statistisk Departements Opgørelse (jfr. Bilag 3) finder man følgende Skøn over Eksporten af de vigtigste Landbrugsprodukter i Løbet af et Aar (efter Reduktionen af Betsætningerne):

Smør 30 Mill. kg à 5 Kr.	150 Mill. Kr.
Svin 800 000 Stk. à 60 kg à 2,20 Kr.	106 — —
Æg 23 Mill. kg à 2,60 Kr.	60 — —
Kød 200 000 Køer à 500 kg à 0,75 Kr.	75 — —
Andre Landbrugsvare	40 — —
I alt i Henhold til Departementets Opgørelse	431 Mill. Kr.
Hvortil skønsmæssigt kan lægges et Beløb for Eksport af andre Varer paa ca.	150 Mill. Kr.
Saaledes at den samlede Eksport i et Aar kan anslaaes rundt til	580 Mill. Kr.

Hvis man som første Skridt kunde faa fastslaaet, at Priserne for Smør og Æg, som sælges i danske Kroner, holdes uforandrede, vil en Kronehævning ikke ændre Indtægterne af disse Varer. Da de omfatter omkring 36 pCt. af vor samlede skønnede Eksport, vil det sige, at *Prisspændingen* (ovenfor karakteriseret ved Tallene 160 og 131) *vilde mindskes med mere end en Tredjedel.* I den nye Situation vilde de tyske Varer være faldet i Forholdet 160 til 131, medens de danske Varer kun vilde være faldet i Forholdet 131 til 115.

Konklusionen heraf er altsaa, at en Kroneopskrivning med disse Forudsætninger ikke blot vil medvirke til en Standsning af den generelle Prisstigningstendens, men tillige vil virke til at udjævne Skævheden i en ikke ubetydelig Grad.

Det er indlysende, at Udjævningen vilde kunne blive endnu større, dersom man kan bevare uforandret Kroneindtægt ogsaa for andre Varer, og Udvalget mener, at man bør søge at komme saa langt som muligt ad denne Vej, hvorfor Regeringsudvalget under de kommende Forhandlinger i Berlin bemyndiges til at optage Forhandlinger gaaende ud paa, at der *samtidig med en Kronehævning træffes Aftaler om en Binding af de nugældende Priser i saa vid Udstrækning som muligt, paa tyske Varer udtrykt i Reichsmark, paa danske Varer udtrykt i Kroner.*

Saafernt det lykkes gennem Forhandlinger med Tyskland at gennemføre en Ordning som den skitserede, vilde man opnaa et Prisfald for alle udenlandske Varer og kun en relativt mindre Reduktion af vor Eksportindtægt. Tillige opnaar man ikke blot til en vis Grad at modvirke de inflationistiske Tendenser i den i Indledningen skitserede Udvikling, men man skulde opnaa en vis Nedsættelse af hele Landets Omkostningsniveau, som vil komme alle Samfundsklasser og Erhvervsgrene til gode, ogsaa Eksporterhvervene. Navnlig for de Erhverv, der i høj Grad arbejder med udenlandske Raastoffer, vilde da Kroneopskrivningen være fordelagtig. Man vilde paa Forhaand antage, at Landbruget i dets nuværende Situation var den Erhvervsgren, der i størst Grad arbejdede med hjemlige Raastoffer og altsaa vilde være uheldigst stillet ved en Kroneopskrivning. Alligevel viser den af Statistisk Departement foretagne skønmæssige Beregning, der er vedlagt som Bilag 3, at en Kroneopskrivning vil give Landbruget en Indtægtsnedgang paa ca. 40 Mill. Kr. i et Aar, men paa den anden Side efterhaanden vil give en Udgiftsnedgang paa ca. 77 Mill. Kr.

Man skal ikke i nærværende Redegørelse gaa nærmere ind paa de forskellige Spørgsmaal, der rejser sig, naar man gaar ind i en Diskussion af den her anbefalede Kroneopskrivning fra 208 til 170, saaledes Spørgsmaalene om Samhandelen med andre Lande, om Gæld og Tilgodehavender i Udlandet, samt om de indre Forskydninger i Formueforhold og de eventuelle mindre privatøkonomiske Tab o. s. v. Alle disse Spørgsmaal forekommer Udvalget underordnede i Sammenligning med de Fordele, der opnaas, og de Forhold, som synes at gøre en Kroneopskrivning tvungende nødvendig i den allernærmeste Fremtid.

Der er maaske dog Grund til at gøre opmærksom paa, som et Sidespørgsmaal, at det muligvis bør tages op til Overvejelse, om der under de kommende Forhandlinger i Berlin skulde rejses Spørgsmaal om at faa en Del af det nuværende Tilgodehavende i Tyskland konverteret i Varer, saaledes at Staten f. Eks. for en Del af Tilgodehavendet køber Kul og Koks til de nuværende Priser til senere Levering.

Til Afslutning maa det paa ny fremhæves, at man efter Udvalgets Mening i Danmark er ved at faa paatrykt et Prisniveau og en Prisstruktur, som er den danske økonomiske Struktur fremmed, og som bliver farlig for Forholdet mellem de forskellige Erhvervsgrene og Befolkningsgrupper. Den tyske Mark har været holdt oppe i en Kurs, der kun har været mulig gennem en lang Række Statsindgreb, og som har medført, at tyske Varer ikke har kunnet konkurrere paa anden Maade end ved en Række kunstige Præmier paa Eksporten. Endvidere har de høje tyske Landbrugspriser været bestemt af de særlige tyske Ønsker om at ophjælpe Landbruget for at gøre Landet selvforsynende. Det er dette kunstige Prisleje, som Danmark under de nuværende særegne Forhold er ved at glide ind i, og det er utænkeligt, at dette skal kunne ske, uden at man paa en lang Række Omraader gaar ind i tilsvarende planøkonomiske Foranstaltninger og statslige Indgreb som Tyskland.

Udvalget maa resumere sin Indstilling saaledes:

- 1) Det Forhold, at Danmark over sine Import- og Eksportpriser med den nugældende Markkurs har faaet og fortsat maa forvente at faa en Stigning i Prisniveauet, gør det paakrævet, at der snarest gennem en Kroneopskrivning træffes Foranstaltninger til at imødegaa denne Udvikling i Retning af et opskruet Prisniveau.
- 2) Udvalget er af den Anskuelse, at en Udgligning af Prisskævheden i Samhandelen med Tyskland næppe i højere Grad vil kunne ske gennem en Prisnedsættelse paa de tyske Eksportvarer til Danmark. Derimod mener man, at man gennem Forhandlinger med

de tyske Myndigheder bør undersøge Mulighederne for samtidig med en Kronehævning at opnaa en Prisbinding for de danske og tyske Varer, saaledes at de danske Eksportvarer i saa høj Grad som muligt beholder deres nuværende Pris udtrykt i Kroner.

- 3) Udvalget er af den Opfattelse, at Spørgsmaalet om en Kronehævning snarest muligt maa finde sin interne Afgørelse, saaledes at Forhandlingerne udadtil vil kunne optages under de Regeringsudvalgsforhandlinger, som tager deres Begyndelse i Berlin i næste Uge.

Ovenstaaende Memorandum er vedtaget paa et den 8. Januar 1941 i Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg afholdt Møde.

I dette Møde deltog følgende af Udvalgets Medlemmer:

Formanden, Direktør Knud S. Sthyr.

Som Repræsentant for Finansministeriet: Generaldirektør K. Korst.
 — — — Statistisk Departement: Departementschef E. Cohn.
 — — — Udenrigsministeriet: Afdelingschef M. A. Wassard, Kontorchef
 C. Peschardt, Fuldmægtig K. Kruse.
 — — — Landbrugsministeriet: Kontorchef V. Brorson.

Endvidere deltog som Repræsentant for Nationalbanken Direktør Svend Nielsen og Direktør P. M. Dons, der har givet Tilslutning til den i Memorandummet givne Konklusion.

Landbrugsministeriets Repræsentant, Kontorchef Brorson, ønskede følgende Tilføjelse:
 „Ovenstaaende tiltræder jeg med den Bemærkning, at det synes mig overvejende fordelagtigt for Samfundet som Helhed at søge opnaaet ogsaa den omhandlede mindre Kronehævning, men under Hensyn til Spørgsmaalet om Virkningen heraf under en fortsat Produktionsnedgang for Landbruget, tager jeg dog Forbehold overfor Kronespørgsmaalet.“

sign. *V. Brorson.*

Repræsentanterne i Udvalget for Handelsministeriet, Kontorchef Sveinbjørnsson og for Varedirektoratet, Kontorchef A. Lorentzen, var fraværende ved Mødet i Dag, og har ikke deltaget i den endelige Redaktion af Memorandummet. Kontorchef Lorentzen har dog senere tiltraadt Memorandummet med Bemærkning om, at man nøjere bør undersøge de af Statistisk Departement foretagne Beregninger, citeret i Bilag 3, vedrørende Landbrugets Omkostningsniveau ved en Kroneopskrivning, medens man fra Kontorchef E. Sveinbjørnsson har modtaget den som Bilag 4 vedlagte Skrivelse vedrørende Spørgsmaalet.

OVERSÆTTELSE.

*Det raadgivende handelspolitiske Udvalg.
Sekretariatet.
Den 9. December 1940.*

**Bemærkninger om Prisforholdene i den dansk—tyske Samhandel
i det første Krigsjaar.**

1. *Almindelige Bemærkninger om Danmarks Udenrigshandel.*

I det første Krigsjaar har Danmark til alle Lande haft en Eksport, der kan opgøres (fob) til omkring 1553,0 Mill. Kr. I det samme Tidsrum opgik Importen fra alle Lande (cif) til 1534,8 Mill. Kr. Vi har saaledes haft et Eksportoverskud paa ca. 18 Mill. Kr.

Til Sammenligning hermed kan anføres, at Gennemsnitstallene for Førkrigsjaarene 1936, 1937 og 1938 kan opgøres for Eksporten til ca. 1467 Mill. Kr. og Importen ca. 1572 Mill. Kr., og man kan sige, at i Almindelighed overstiger Importen Eksporten.

Selve Tallene for den samlede Vareomsætning afviger ikke særlig meget fra vor sædvanlige Udenrigshandel, men der er dog to Forhold, der i denne Forbindelse maa fremdrages.

For det første gælder det, at selv om Vareomsætningen udtrykt i Kroner har været nogenlunde normal, er der en ikke uvæsentlig Nedgang i Varekvantiteten. Statistisk Departement har saaledes beregnet, at dersom den Varemengde, der er importeret i det første Krigsjaar, og som ovenfor blev anslaaet til 1534,8 Mill. Kr., var blevet betalt med de cif-Priser, der i Gennemsnit blev betalt for Varerne i 1938, vilde den kun have kostet ca. 1193,9 Mill. Kr.; den tilsyneladende uforandrede Import dækker saaledes over en Prisstigning paa ca. 28,6 pCt. eller en tilsvarende mindre Import. Paa samme Maade har Departementet beregnet, at den Eksportmængde, man ovenfor opgav at have modtaget 1553 Mill. Kr. for, med 1938-Priser vilde have indbragt ca. 1396,9 Mill. Kr., saaledes at Prisstigningen her i Gennemsnit kan siges at have været ca. 11,2 pCt.

For det andet maa man gøre opmærksom paa den Forskydning, der har fundet Sted med Hensyn til Fordelingen paa Lande, idet Tyskland i langt højere Grad end tidligere er indgaaet som Aftager og Leverandør. Nedenstaaende Tal vil belyse dette Forhold:

Mill. Kr.	Samlet Vareomsætning		heraf Tyskland		Tyskland pCt.	
	Eksport	Import	Eksport	Import	Eksport	Import
Aaret 1938.....	1534,9	1625,3	304,4	399,0	19,8	24,6
Krigsaaet 1. September 1939—31. August 1940.....	1553,0	1534,8	790,1	619,0	50,8	40,3

Det skal hertil endda bemærkes, at ovenanførte stærke Stigning i Tysklands Andel i vor Vareomsætning kun er Udtryk for Gennemsnittet af hele første Krigsjaar, men at der jo her har været en meget kraftig Udvikling inden for Aaret, saaledes at Forholdene i Øjeblikket er endnu mere udprægede; saaledes kan anføres, at af vor Eksport i September 1940 gik 86 pCt. til Tyskland, og af vor Import i samme Maaned kom ca. 73 pCt. fra Tyskland.

Det er indlysende, at med den kolossale Overvægt, som Tyskland har faaet i vor Udenrigshandel, bliver de Priser, som Tyskerne tager for deres Varer, og den Pris, de giver for vore

Eksportvarer, ganske afgørende for hele den danske Udenrigshandel og dermed for vort indenlandske Prisniveau. Samtidig bliver Tyskland i Kraft af sin monopolistiske Stilling i Stand til at kunne tage betydeligt højere Priser for sine Varer, end hvis det, som før Krigen, arbejdede i Konkurrence med andre Lande; før Krigen gav Tyskerne Præmier til sine Eksportører, nu er Priserne steget saa meget, at Eksportpræmierne for længst er faldet bort.

Det maa derfor være i allerhøjeste Grad magtpaaliggende for Danmark at være fuldt paa det rene med Prisforholdene i Tysklandssamhandelen og saaledes kunne møde Tyskerne med de mest mulig vægtige Argumenter til Modgaaelse af den stedfindende Tendens.

Den teoretisk set enkleste Fremgangsmaade til Imødegaaelse af den tyske Prisstigning paa vor Import er utvivlsomt *Kronehævningen*; man skal her henvise til adskillige for nylig udsendte Bemærkninger om dette Spørgsmaal. En Kronehævning vil dog formentlig næppe kunne blive af større Omfang, dels paa Grund af Hensynet til vore Eksportører, dels fordi den kun kan gennemføres i Samvirken med Udlandet.

Der er derfor næppe, bortset fra Muligheden for en mindre Kroneopskrivning, nogen anden Vej at gaa end ved saglig Argumentation over for Tyskerne at paavise den katastrofale Betydning, som Prisstigningen har for hele det danske, økonomiske System, og i det hele søge at paavise, at Prisstigningen betyder en Forstyrrelse af det Produktionsapparat, der dog i Øjeblikket i høj Grad arbejder til Fordel for Tyskerne.

Den første Mulighed for en Argumentation over for Tyskerne er et klart, oplysende, statistisk Materiale. I Tiden siden den 9. April er der fra Udvalgets Side Gang paa Gang overrakt de tyske Myndigheder Opstillinger, der viser Prisstigningen for de enkelte Varer. Om disse Opstillinger og deres Virkninger henvises til en under 15. November 1940 udarbejdet Oversigt. Det omtales i denne Oversigt, at man under de sidste Regeringsforhandlinger kom ind paa en Drøftelse af Spørgsmaalene og i denne Forbindelse først og fremmest udbad sig en mere generel Oversigt over Udviklingen i det forløbne Aar. Navnlig efterspurgtes Materiale til Belysning af, hvilke reelle Summer Prisstigningen havde kostet Danmark, og i Modsætning hertil, hvilke Summer der var tilgaaet Danmark som Følge af Prisstigningen for de danske Eksportvarer. Det er bl. a. et Forsøg paa at belyse disse sidstnævnte Forhold, der indeholdes i det følgende.

2. Den danske Eksport til Tyskland i første Krigsaaar.

Som ovenfor nævnt var Danmarks Eksportindtægter fra alle Lande i første Krigsaaar af Statistisk Departement opgjort til 1553 Mill. Kr., og det oplystes samtidig, at denne Eksportmængde med 1938-Priser vilde have indbragt ca. 1396,9 Mill. Kr., saaledes at Danmarks Merindtægt af Eksporten som Følge af de stigende Priser kunde opgøres til ca. 156 Mill. Kr.

Da det især er Samhandelen med Tyskland, der ønskes klarlagt, vil det imidlertid være nødvendigt at søge Tal for, hvorledes Udviklingen har været i Relation til Tyskland alene. I Bilag I har man da for saa mange af Statistikkens Varegrupper, som det har været muligt, angivet, hvor store Summer Eksporten til Tyskland faktisk har indbragt. Man naar til en samlet Sum for de undersøgte Varegrupper paa ca. 762 Mill. Kr.; da Danmarks samlede Eksport til Tyskland i samme Periode, som ovenfor angivet, kan anslaaes til ca. 790 Mill. Kr., vil man se, at Undersøgelsen omfatter 96—97 pCt. af hele vor Tysklandseksport, og det maa være til ladeligt for de resterende 3—4 pCt. at regne med den samme Stigning.

Man har dernæst paa Grundlag af Udførselsstatistikken for 1938 beregnet, hvad Tyskland i Gennemsnit i 1938 betalte for Varerne inden for de samme Varegrupper, og under Forudsætning af, at der ikke er sket større Forskydninger mellem Varerne inden for den enkelte Varegruppe, kan det fundne Gennemsnitstal for Prisen benyttes paa det i sidste Krigsaaar eksporterede Kvantum, hvorved man faar et samlet Tal for, hvad Eksporten vilde have givet i Indtægt med 1938-Priser. Af Bilag I fremgaar det, at man naar til et Tal paa ca. 697 Mill. Kr., eller 93 Mill. Kr. mindre end den faktiske Eksportindtægt. Man kan altsaa sige, at Prisstigningerne har givet de danske Tysklandseksportører en Merindtægt i første Krigsaaar paa 93 Mill. Kr., eller der har været en samlet Merpris paa ca. 13,33 pCt.

Imidlertid maa man straks gøre opmærksom paa, at det ovenanførte Procenttal ikke maa opfattes som Udtryk for, hvad Priserne for de danske Eksportvarer gennemsnitlig er steget til i den paagældende Periode. Tallet er Udtryk for, hvad Eksportørernes Merindtægt som Følge af Prisstigningen har været i Forhold til deres normale samlede Eksportindtægt. Et mere rigtigt Udtryk for, hvad de danske Eksportvarer var steget til efter Udgangen af det første Krigsaaar, kan dannes paa samme Maade som den, ved hvilken man ovenfor fandt Merindtægten for hele Aaret til ca. 93 Mill. Kr. Man har i Bilag I tillige opført de faktisk indkomne Summer for Tysklandseksporten i September og Oktober og sammenligner dem med

de Tal, man vilde naa, hvis 1938-Priserne stadig var gældende. Det ses, at Merindtægten som Følge af Prisstigningerne var henholdsvis 25 og 23 Mill. Kr., svarende til ca. 28,6 og ca. 31,4 pCt. af den samlede beregnede Indtægt efter 1938-Priserne. Man kan ogsaa udtrykke det saaledes, at „Tysklandseksportpristallet“ med 1938 = 100 i første Krigsjaar var ca. 113,3, i September 1940 ca. 127,6 og i Oktober 1940 131,4.

3. Den tyske Eksport til Danmark i det første Krigsjaar.

Statistisk Departement har, som vist i Bilag 2, oplyst, hvor stor Importværdien i første Krigsjaar var af alle fra Tyskland importerede Varer, og har tillige beregnet, hvor meget Værdien af de indførte Mængder vilde være, hvis Gennemsnitspriserne for 1938 var gældende. Man er kommet til det Resultat, at de Varemængder, der tilsammen er betalt ca. 618 Mill. Kr. for, med 1938-Priserne vilde have kostet ca. 490 Mill. Kr., eller at Prisstigningen med andre Ord har kostet det danske Samfund ca. 128 Mill. Kr. Paa samme Maade som ovenfor kan man tale om et „Tysklandsimportpristal“, der med 1938 = 100 for første Krigsjaar bliver 126,2.

Ogsaa her maa man gøre opmærksom paa, at dette ikke er Udtryk for en gennemsnitlig Prisstigning paa 26 pCt. For at faa et Indtryk af, hvad Priserne i Virkeligheden er steget til i Løbet af det første Krigsjaar, kan man dels gaa til de enkelte Varer; dette er gjort i den lange Række af Prismemoranda, som tidligere er tilstillet Tyskerne. Dels kan man se paa, hvorledes Tallene stiller sig for de sidste Maaneder. Statistisk Departement har da paa lignende Maade som de øvrige Beregninger gjort op, dels hvad der faktisk er betalt for Tysklandsimporten i September og Oktober, dels hvad de samme Varemængder vilde have kostet med 1938-Priser. Man naar her til en Merudgift som Følge af Prisstigningen, der for September andrager ca. 22 Mill. Kr. og for Oktober ca. 30 Mill. Kr. Eller man kan paa samme Maade som ovenfor tale om et „Tysklandsimportpristal“ for September paa 150 og for Oktober paa 160.

Som Konklusion kan man altsaa anføre følgende:

I den med de tyske Myndigheder førte Diskussion er der fra tysk Side bragt det Argument i Marken, at det maaske i visse Tilfælde vilde kunne konstateres, at de tyske Priser var undergaaet en større procentvis Stigning end de danske Eksportpriser, men at man paa den anden Side maatte regne med, at de danske Eksportører alt i alt som Følge af større Eksportmængder havde haft en større reel Pengeindtægt end den Merindtægt, som de tyske Eksportører opnaaede som Følge af Prisstigningen.

Man har fra dansk Side taget dette Spørgsmaal op til Undersøgelse, og som i det forrige fastslaaet og i Bilag 1—2 nærmere specificeret, er man naaet til følgende Resultat:

Den danske Merindtægt af Eksporten til Tyskland som Følge af Prisstigningen kan for Tiden fra Krigsudbruddet (1. September 1939) til Udgangen af Oktober 1940 opgøres til ca. 141 Mill. Kr. eller 14 pCt. af den samlede Eksportværdi.

Den tyske Merindtægt af Eksporten til Danmark som Følge af Prisstigningen kan for det samme Tidsrum opgøres til ca. 180 Mill. Kr. eller 42,5 pCt. af den samlede Importværdi.

Den tyske Merindtægt har saaledes ikke været mindre end den danske men tværtimod.

Nu er det muligt, at man fra tysk Side vil hævde, at de to Tal trods alt ligger saa nær ved hinanden, at der ikke kan være Basis for at optage en Diskussion om Spørgsmaalet. I saa Fald vil det formentlig være nødvendigt at optage Spørgsmaalet om det danske Clearingtilgodehavende til Diskussion, og man skal nedenfor anføre nogle Bemærkninger i denne Forbindelse.

4. Det danske Clearingtilgodehavende i Tyskland.

Spørgsmaalet om vort Clearingtilgodehavende er i Virkeligheden ret afgørende i hele Diskussionen med Tyskland vedrørende Prisstigningerne. Thi ligesom det som ovenfor nævnt fra tysk Side vil kunne hævdes, at „Merindtægterne“ paa begge Sider næsten ophæver hinanden, saaledes vil man kunne hævde, at Regnskabet i alt Fald ikke kan gøres op, før det vides, hvor mange Varer vi faar for det Beløb, vi har til gode i Tyskland. Enhver Argumentation vil fra tysk Side kunne mødes med Paastanden om, at der, naar vi skal til at trække paa dette Tilgodehavende — efter Krigen f. Eks. — vil indtræffe et almindeligt Prisfald, som gør dette Tilgodehavende mere værdifuldt.

Det er indlysende, at en Diskussion om Tilgodehavendets større eller mindre Værdi i Fremtiden er formaalsløs. Der er dog en enkelt Ting, man i denne Sammenhæng kan gøre opmærksom paa. *Det er givet, at dersom vi havde kunnet købe Varer for vort Tilgodehavende i det Øjeblik, det opstod, vilde vi i alt Fald have faaet større Kvantiteter derfor, end vi kan faa, hvis*

der idag bliver Mulighed for at bruge Pengene. Selvom der eventuelt engang i Fremtiden kan konstateres en Gevinst, maa vi i Øjeblikket konstatere et Tab paa Clearingtilgodehavendet, og dette Tab maa nødvendigvis tages i Betragtning, naar man sammenligner de to Parters „Merindtægter“ som Følge af Prisstigningen. Et Tilgodehavende fra første Krigsaar paa 1 RM vil i Henhold til det ovenfor beregnede vedrørende „Tysklandsimportpristallet“ i September 1940 have en Værdi af omkring $1 \times \frac{1}{100}$ og i Oktober 1940 omkring $1 \times \frac{1}{100}$ eller henholdsvis omkring 84 og 79 Pf.

Om Tilgodehavendet paa Clearingskontoen (der ses her helt bort fra Værnemagtskontoen) kan følgende Oplysninger gives:

Tilgode ultimo	Maj	ca.	91	Mill. Kr.,	altsaa	Tilvækst i	Maj	ca.	91	Mill. Kr.			
—	—	Juni	-	126	—	—	—	-	Juni	-	35	—	—
—	—	Juli	-	204	—	—	—	—	Juli	-	78	—	—
—	—	Aug.	-	264	—	—	—	—	Aug.	-	60	—	—
—	—	Sep.	-	320	—	—	—	—	Sep.	-	56	—	—
—	—	Okt.	-	357	—	—	—	—	Okt.	-	37	—	—
—	—	Nov.	-	368	—	—	—	—	Nov.	-	11	—	—

Det ses, at vi ved Udgangen af første Krigsaar havde et Tilgodehavende paa Clearingkontoen paa ca. 264 Mill. Kr. Hvis dette Beløb kunde have været brugt til Indkøb i Tyskland i September Maaned, vilde vi have faaet en Varemængde, der var ca. 24 pCt. mindre, end dersom Indkøbene havde været fordelt over det første Krigsaar; vi maatte med andre Ord konstatere et Tab paa ca. 63 Mill. Kr.

Dersom de 264 Millioner havde kunnet anvendes i Oktober, havde vi faaet en Varemængde, der var ca. 34 pCt. mindre, end dersom Indkøbene kunde have været fordelt over det første Krigsaar, eller vi havde maattet konstatere et Tab paa ca. 90 Mill. Kr. Paa samme Maade vilde det i September opstaaede Tilgodehavende paa 56 Mill. Kr. ved Anvendelse i Oktober i Stedet for i September betyde Konstateringen af et Tab paa 10 pCt. eller ca. 6 Mill. Kr.

Alt i alt maa man altsaa pr. 1. November opføre Clearingtilgodehavendet med en Værdi, der udtrykt i Varer er op mod 100 Mill. Kr. mindre, end dersom man havde kunnet anvende Pengene i det Øjeblik, da de enkelte Tilgodehavender opstod.

Det er paakrævet i enhver sund Økonomikreds at opføre Afskrivningen paa en Kapitalværdi paa Driftsregnskabet for vedkommende Periode, og ud fra det ovenfor sagte vil det næppe være muligt for Tyskerne i Diskussionen om „Merindtægter“ at henvise til Clearingkontoen som et Punkt i Danskernes Favør.

I Forbindelse med Drøftelsen af Værdien af det danske Clearingtilgodehavende kan det oplyses, at man i anden Anledning har foretaget et rent foreløbigt, groft Skøn over, hvorledes dette kan formodes at ville variere i det kommende Aar. Det skal her kort refereres, at man ud fra nærmere præciserede Forudsætninger kommer til, at vort Tilgodehavende, der pr. 1. Januar 1941 forventes at ville være omkring 430 Mill. Kr., i de følgende Maaneder fortsat vil stige omend med aftagende Styrke, saaledes at det pr. 1. April 1941 ikke skulde være meget over 450 Mill. Kr. Fra da af regner man med en vis Konstans og derefter et langsomt Fald, saaledes at man efter et løst Skøn vil anslaa Tilgodehavendet til ca. 320 Mill. Kr. pr. 1. November og vel ca. 250 Mill. Kr. ved Udgangen af 1941. Blandt de Forudsætninger, man har maattet gøre for at naa til et Resultat, skal man navnlig fremhæve, at man har regnet med en ret konstant Import fra Tyskland til en gennemsnitlig maanedlig Værdi af ca. 71 Mill. Kr. (+ 5 Mill. Kr. „Ikke-Varer“).

Det vil af ovenstaaende fremgaa, at man maaske bør regne med allerede om tre-fire Maaneder at kunne begynde med at trække paa Tilgodehavendet eller med andre Ord, at Importværdien skulde begynde at overstige Eksportværdien, hvilket naturligvis yderligere vil akcentuere den uheldige Prisudvikling.

5. Konklusionen.

Ovenfor er forelagt et statistisk Materiale til Belysning af en Side af Prisudviklingen i Tysklandssamhandelen. De deri indeholdte Oplysninger vedrørende „Merindtægter“ maa virke saa meget tungere som Argument i dansk Favør, som man udtrykkeligt har udbedt dem fra tysk Side, idet man formentlig mente at kunne afvise de stadigt fremførte Besværinger over Prisstigninger paa enkelte Varer ved en Henviisning til, at Danmark dog alt i alt havde haft Fortjeneste ved den voksende Samhandel.

Det er derefter ikke blot et Spørgsmaal, i hvilken Form det vil være mest hensigtsmæssigt, at man forelægger dette Materiale for Tyskerne, men det bør overvejes, om ikke Øjeblikket er kommet til at gaa ind i en dybere Diskussion af Prisspørgsmaalet under de kommende Regeringsudvalgsforhandlinger. Der rejser sig da navnlig her det Spørgsmaal, om det vil være muligt at fremkomme med positive Forslag fra dansk Side i Stedet for blot en Beklagelse af den sædvanlige Art. Man maa da her efterlyse Ideer til saadanne Forslag, der vel navnlig vil komme til at gaa i Retning af gensidige Prisstopaftaler, eventuelt i Forbindelse med Kronehævning til et ganske bestemt Punkt, eller i Retning af en Tilbageføring af visse tyske Priser til et lavere Niveau mod en Binding af Priserne paa danske Landbrugsprodukter.

Indførsel fra Tyskland.

	1. September 1939 — 31. August 1940		September 1940		Oktober 1940	
	faktisk Værdi	beregn. Værdi*)	faktisk Værdi	beregn. Værdi*)	faktisk Værdi	beregn. Værdi*)
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
Levende Dyr hovedsagelig til Slagtning	1	1	»	»	»	»
Kød og Kødvarer	282	245	35	28	69	57
Mælkeprodukter, Æg og Honning	—	—	»	»	»	»
Fiskeriprodukter til Næringsbrug	30	20	—	—	1	1
Korn	1 825	735	—	—	—	—
Kornvarer til Næringsbrug	82	73	2	1	2	—
Frugter og Nødder undtagen til Oliepresning	86	53	—	—	4	—
Havesager m. v. og Varer heraf	2 640	1 625	10	12	16	10
Sukker og Sukkervarer	76	69	1	2	3	4
Kaffe, Te, Kakao, Krydderier	504	444	1	1	15	6
Drikkevarer og Eddike	923	896	25	20	72	71
Foderstoffer, ikke andetsteds nævnt	816	738	9	7	—	—
Tobak	679	609	10	12	80	58
Frø, Nødder og Kærner til Oliepresning	19	4	»	»	»	»
Animalsk og vegetabilsk Olie, Fedt, Voks	252	178	34	18	32	20
Kemikalier m. v.; Stivelse	35 232	30 723	3 086	1 894	3 488	2 387
Farve- og Garvestoffer (undtagen Raamaterialer)	11 602	9 289	734	562	895	634
Vellugtende Olier, Parfumer, Sæbe m. v.	1 851	1 601	149	67	131	56
Gødningsstoffer	28 532	24 183	1 067	925	2 841	2 181
Kautsjuk og Kautsjukvarer	2 506	1 724	169	116	197	114
Træ, Kork og Arbejder heraf	2 466	2 184	401	388	364	444
Papirmasse, Papir, Pap og Arbejder heraf	14 540	15 683	1 715	1 931	1 347	1 295
Huder, Skind og Læder	11 955	10 073	465	332	574	362
Arbejder af Læder, undtagen Klædningsstykker	1 496	1 260	101	99	134	90
Skind for Buntmagere	2 778	2 665	195	127	265	189
Spindestoffer	2 412	3 204	765	1 391	687	886
Garn og Traad	15 693	13 950	1 902	1 274	1 921	1 277
Metervarer (Stoffer), Baand etc.	58 534	47 329	11 233	7 548	13 110	8 362
Specielle og tekniske Manufakturvarer	7 640	6 579	896	624	1 133	859
Klædningsstykker af Tekstilvarer, Hatte	20 394	16 682	3 381	2 540	3 517	3 035
do. af Læder eller Skind	425	473	98	92	102	53
Fodtøj	860	877	91	69	152	131

*) med 1938-Priser.

	1. September 1939 —31. August 1940		September 1940		Oktober 1940	
	faktisk Værdi	beregn. Værdi*)	faktisk Værdi	beregn. Værdi*)	faktisk Værdi	beregn. Værdi*)
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
Andre færdige Manufakturvarer ...	2 913	2 751	524	517	646	603
Brændsel, Elektricitet, mineralsk Olie	153 455	86 868	21 160	9 499	28 893	12 344
Mineraler, raa eller groft bearbejdet	7 330	5 773	738	549	1 027	658
Arbejder af Ler	6 741	6 134	492	408	512	462
Glas og Glasvarer	9 316	8 234	667	579	721	550
Andre Arbejder af Mineraler	762	630	108	83	98	77
Ædle Metaller, Ædelstene, Perler ..	1 383	1 051	106	71	71	52
Erts, Slagger	249	226	2	1	—	—
Jern og Staal	66 364	54 343	5 531	3 189	5 141	3 164
Andre Metaller	4 487	3 159	380	243	619	392
Arbejder af uædle Metaller	41 120	39 196	3 649	3 030	3 967	3 453
• Maskiner og Apparater, undtagen elektriske	34 080	29 710	1 502	1 645	1 827	1 501
Elektriske Maskiner, Apparater og Materialer	17 356	15 841	1 247	1 134	1 185	916
Transportmidler	17 668	15 483	1 977	1 472	1 150	858
Andre Varer, raa eller lidet bearbej- det	2 015	1 396	151	69	331	113
Andre Varer, mere bearbejdede ...	26 029	25 078	2 105	2 072	2 630	2 403
I alt ...	618 399	490 042	66 914	44 641	79 970	50 128
Forskelsbeløb	128 357		22 273		29 842	

*) med 1938-Priser.

Udførsel til Tyskland.

	1. September 1939 —31. August 1940		September 1940		Oktober 1940	
	faktisk Værdi	beregn. Værdi*)	faktisk Værdi	beregn. Værdi*)	faktisk Værdi	beregn. Værdi*)
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
Hornkvæg	104 660	90 352	35 303	28 618	26 001	21 218
Svin	75 784	66 189	20 379	15 676	13 133	10 102
Okse- og Kalvekød	5 693	5 038	304	238	1 565	1 241
Fersk Flæsk	20 947	15 837	5 643	4 071	3 985	2 855
Hoveder og Tær	807	418	—	—	1	1
Lever m. v.	10 458	10 481	476	427	581	456
Slagtet Fjerkræ	11 032	8 818	2 047	1 533	2 086	1 568
Bacon	118 357	108 004	9 053	8 265	10 096	9 218
Andet Flæsk, ikke fersk	1 070	877	7	3	168	110
Pølser, ikke hermetiske	188	123	33	20	3	2
Kødkonserver	3 256	1 516	229	127	21	15
Mælk og Fløde, kondenseret	3 395	2 317	127	70	780	429
Smør i Dritler	214 079	186 948	16 334	10 755	14 490	8 145
Ost	13 936	10 699	1 323	825	1 087	553
Friske Æg	80 441	81 433	7 145	5 840	4 290	3 451
Præserverede Æg	77	72	—	—	2 495	2 166
Laks og Ørred	643	543	128	86	84	46
Sild, fersk	4 164	6 292	409	443	436	390
Torsk og Kuller, ferske	5 383	6 577	428	490	1 271	1 238
Rødspætter m. v., ferske	14 336	12 806	1 481	1 148	3 385	2 639
Makrel, ferske	1 036	767	134	107	8	6
Aal, ferske	4 452	4 689	592	667	534	601
Frugter og Nødder	771	981	108	54	64	59
Hvid- og Rødkaal	9	4	4	5	—	—
Frø og Frugt til Oliepresning	998	451	8	4	589	237
Svinefedt til Spisebrug	7 133	5 485	—	—	—	—
Tran	453	145	—	—	—	—
Premier, jus, Talg	1 460	693	—	—	—	—
Benfedt m. v.	2 467	1 176	—	—	—	—
Fedtsyrer	179	88	—	—	—	—
Kasein	222	148	21	11	—	—
Osteløbe	58	62	—	—	—	—
Smør og Ostefarve	139	81	—	—	—	—
Stave, Bunde m. v.	—	—	10	4	—	—
Almindelige Kvæghuder	5 670	5 630	341	212	231	170
Fedekalveskind	3 888	1 982	847	525	366	230
Spædekalkeskind	2 126	1 283	19	16	16	8
Hestehuder	290	223	—	—	—	—
Saalelæder	471	359	120	87	—	—
Læder og Skind, farvet	195	192	7	12	13	6
Ukæmmet Faareuld	1 445	571	92	34	86	32

*) med 1938-Priser.

	1. September 1939 — 31. August 1940		September 1940		Oktober 1940	
	faktisk Værdi	beregn. Værdi*)	faktisk Værdi	beregn. Værdi*)	faktisk Værdi	beregn. Værdi*)
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
Klude	450	654	7	8	67	106
Kaolin	63	41	11	6	8	4
Kalksten	22	19	8	6	1	1
Kugleflint	86	79	34	29	20	16
Almindelig Flint	57	56	7	7	—	—
Molersten	34	41	23	28	—	—
Sølvservice	57	33	—	—	—	—
Gammelt Jern	2 002	1 289	745	443	267	180
Transportspande	79	44	—	—	27	13
Køleanlæg m. v.	39	20	—	—	12	7
Heste	19 444	15 005	510	305	1 493	1 047
Tarme	9 761	10 005	859	810	192	203
Maver	257	252	30	26	45	62
Græsfrø	6 457	3 661	420	220	1 143	569
Roefrø	718	513	—	—	48	22
Hvidkaalsfrø	231	219	6	5	3	2
I alt	761 926	672 281	105 812	82 266	91 191	69 400
Andre Varer	28 184	24 868	6 140	4 774	6 340	4 825
Tilsammen	790 110	697 149	111 952	87 040	97 531	74 225
Forskelsbeløb	92 961		24 912		23 306	

*) med 1938-Priser.

*Udenrigsministeriet.
Det raadgivende handelspolitiske Udvalg.
Sekretariatet.
27. December 1940.*

I en tidligere Opstilling (Bemærkninger om Prisforholdene i den dansk-tyske Samhandel af 9. December 1940) har man opgjort Danmarks samlede Indtægt af Eksporten til Tyskland i Tiden fra 1. September 1939 til 1. November 1940 til ca. 1 000 Mill. Kr. Denne Eksport vilde med 1938-Priser have indbragt ca. 860 Mill. Kr., og der har saaledes paa Grund af Prisstigningen været en dansk Merindtægt paa ca. 140 Mill. Kr.

Paa samme Maade beregnede man Udgiften af Importen fra Tyskland i samme Periode til 765 Mill. Kr.; denne Import vilde med 1938-Priser have kostet ca. 585 Mill. Kr., og der har saaledes været en dansk Merudgift paa Grund af Prisstigningen paa ca. 180 Mill. Kr.

Det maa imidlertid erindres, at medens vor Eksport er opgjort fob, er Importen opgjort cif, og de 180 Mill. Kr. er saaledes vel Udtryk for en prisfordyrende dansk Merudgift, men ikke helt Udtryk for, hvad den tyske Merfortjeneste paa Grund af Prisstigningen har været. Det er meget vanskeligt at naa til en Skøn over fob-Tallet, da vi ikke kender den tyske Eksportstatistik. Man kan dog naa til et Resultat, der næppe er langt fra det rigtige, ved i Beregningen kun at optage Tallene for Kul og Koks med fob-Beløbet. Ganske vist gaar ca. en Fjerdedel af vor Kul- og Koksimport paa tyske Skibe, men ved at fradrage hele Fragten for Kul- og Koksimporten, som jo er langt det vigtigste Frægtbeløb i hele Regnskabet, vil man sikkert naa et tilnærmelsesvis rigtigt Resultat.

Man naar da til, at den tyske Eksport til Danmark i den ovenfor anførte Periode har kostet Danmark (Kul og Koks fob, alle andre Varer cif) i alt ca. 710 Mill. Kr., medens den med 1938-Priser (do.) vilde have kostet ca. 560 Mill. Kr.; den tyske Merindtægt som Følge af Prisstigningerne har altsaa været ca. 150 Mill. Kr.

Dette er ikke blot faktisk mere end den danske Merindtægt af Eksporten (140 Mill. Kr.), men det er procentisk betydeligt mere, fordi Merindtægten er tjent paa et betydeligt mindre Beløb (de 710 Mill. Kr. mod de 1 000 Mill. Kr.). Dersom man fra tysk Side skulde have procentvis den samme Merindtægt paa Grund af Prisstigningen som den danske, vil man finde, at den tyske Merindtægt skulde have udgjort ca. 90 Mill. Kr. og ikke de 150 Mill. Kr.

Man kan saaledes konstatere, at den Skævhed, der har udviklet sig herved, at man fra tysk Side har forhøjet Priserne mere end fra dansk Side, har medført en Merindtægt for Tyskland ud over den til den danske svarende Merindtægt paa i alt ca. 60 Mill. Kr., hvoraf Hovedparten falder paa den sidste Del af Perioden.

Uddrag af Skrivelse fra Departementschef Cohn af 26. November 1940.

Landbrugets Indtægter.

anslaaet for 1 Aar efter Reduktion af Besætningerne og med den nuværende RM-Kurs.

	Hjemmemarked	Mill. Kr.	Eksport	Mill. Kr.
Smør.....	(80 Mill. kg. à 3,89 Kr.)...	311	(30 Mill. kg. à 5 Kr.).....	150
Svin ¹⁾	(800 000 Svin à 60 kg à 2,20 Kr.).....	106	(800 000 Svin à 60 kg à 2,20 Kr.).....	106
Æg ²⁾	(16 Mill. kg à 2,60 Kr.)...	42	(23 Mill. kg à 2,60 Kr.)...	60
Kød.....	(400 000 Køer à 500 kg à 0,75 Kr.).....	150	(200 000 Køer à 500 kg à 0,75 Kr.).....	75
I alt...	609	391
Andre Varer	40
	Tilsammen...	609		431

1) Uden Hjemmeslagtninger, 400 000 Svin og Polte.

2) Uden Producenternes Ægforbrug.

Eksportindtægten med RM-Kurs 2,07 Kr., 1,70 Kr. og 1,40 Kr.

	RM = 2,07	RM = 1,70 d. v. s. 18 % Kronehævning		RM = 1,40 d. v. s. 32 % Kronehævning	
		a	b	a	b
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
Smør.....	150	150	123	150	102
Flæsk.....	106	87	87	72	72
Æg.....	60	60	49	60	41
Kød.....	75	61	61	51	51
Tilsammen...	391	358	320	333	266
Andre Varer.....	40	33	33	27	27
I alt...	431	391	353	360	293

a) Under Forudsætning af, at Eksportpriserne for Smør og Æg forbliver uforandrede i Kr.

b) Under Forudsætning af, at Smør- og Ægpriser nedsættes i samme Forhold som Kronen hæves.

Udgifter.

Af Udgifterne er Kronebeløbene for Arbejds løn, Forrentning, Skatter, Køb af indenlandsk Korn m. v. upaavirket af Kronehævning. Af Landbrugets øvrige Udgifter kan nævnes:

Kunstgødning.

Importen 1940—41 228 000 Tons à 200 Kr. =	46 Mill. Kr.
Ved 18 pCt. Opskrivning af Kronen gaar dette Beløb ned til 38 Mill. Kr., saaledes at der svares 8 Mill. Kr.	
Ved 32 pCt. Opskrivning af Kronen gaar Beløbet ned til 31 Mill. Kr., saaledes at der spares 15 Mill. Kr.	

Vedligeholdelse.

I Henhold til Landøkonomisk Driftsbureaus Regnskabsresultater medgik i 1937—38 til Inventar og Vedligeholdelse, Bindegarn, Brændsel, Sprøjtemidler o. l. i alt 37 Kr. pr. ha. Beløbet kan under Hensyn til Prisstigningen antages at være steget mindst 50 pCt. til 55 Kr. pr. ha. Er $\frac{1}{3}$ heraf paavirkeligt for en Kronehævning, og beregnes Vedligeholdelsesudgifterne paa et Landbrugsareal af 2,7 Mill. ha, jfr. Kontorchef Skovgaards Artikel i Dansk Landbrug 1940, Nr. 44, kan til Vedligeholdelse i alt anslaaes at medgaa ca. 50 Mill. Kr.	
Herpaa spares ved 18 pCt. Kronehævning 9 Mill. Kr., ved 32 pCt. Kronehævning 16 Mill. Kr.	

Husholdning.

I Henhold til Beregning citeret i Rigsdagstidende 1939, Tillæg A, Side 2443, skulde en Kronenedgang paa 8,2 pCt. betyde en Merudgift til Husholdning og privat Forbrug paa 25 Mill. Kr. aarlig; følgelig vil en Kronehævning paa 7,6 pCt. medføre en tilsvarende mindre Udgift:

7,6 pCt. Kronehævning =	25 Mill. Kr.
18 pCt. Kronehævning =	60 Mill. Kr.
32 pCt. Kronehævning =	105 Mill. Kr.

Nedgangen i Indtægter og Udgifter skulde herefter være:

		<i>18 pCt. Kronehævning (RM = 1,70 Kr.)</i>	
	Mindre Indtægt		Mindre Udgift
a	b		
40 Mill. Kr.	78 Mill. Kr.	Kunstgødning	8 Mill. Kr.
		Vedligeholdelse m. v.	9 — —
		Husholdning og Privatforbrug	60 — —
		I alt...	<u>77 Mill. Kr.</u>

		<i>32 pCt. Kronehævning (RM = 1,40 Kr.)</i>	
	Mindre Indtægt		Mindre Udgift
a	b		
71 Mill. Kr.	138 Mill. Kr.	Kunstgødning	15 Mill. Kr.
		Vedligeholdelse m. v.	16 — —
		Husholdning og Privatforbrug	105 — —
		I alt...	<u>136 Mill. Kr.</u>

Det siger sig selv, at Beregningens Rigtighed helt og fuldt er afhængig af de opstillede Forudsætninger, og der har endvidere, som det vil ses, paa forskellige Steder maattet skønnes, og ogsaa disse Skøns Sikkerhed eller Usikkerhed maa naturligvis tages med i Betragtning ved Bedømmelsen af Resultatet. Rent umiddelbart maa det jo virke forbavsende, at Tallene nærmest viser, at Landbruget ikke vil komme til at lide ved Kronehævningen, men Forklaringen maa sikkert søges deri, at med den formindskede Landbrugsproduktion nærmer Indtægterne ved Udførselen og Udgifterne til Indkøb fra Udlandet sig hinanden saa stærkt, at Valutakursen bliver af ringe Betydning. Hertil kommer, at i det Øjeblik, Prisstigningen paa de af Landbrugsgets Varer, der sælges paa Hjemmemarkedet, bringes til Standsning og saaledes løsrives fra Udlandspriserne, maa Landbruget som Køber af Varer paa Hjemmemarkedet være interesseret i, at disse Varer, som skal anvendes dels i Produktionen, dels i Landmændenes personlige Forbrug, ikke stiger yderligere i Pris.

København, den 8. Januar 1941.

Til

Formanden for Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg.

Jeg har desværre været forhindret i at deltage i den endelige Behandling af Memorandummet vedrørende Prisforholdene i Samhandelen med Tyskland.

Jeg er selvfølgelig enig for saa vidt angaar det ønskelige i at forsøge at opnaa en *gunstig Ændring i Prisrelationerne*, forudsat at det kan ske paa en Maade, der ikke samtidig skader den interne danske Prisudvikling.

Spørgsmaalet om at imødegaa en *uheldig Udvikling i det danske Prisniveau* — et Spørgsmaal af en helt anden Art end „Skævhedsproblemet“ — giver mig Anledning til at fremhæve, at den hidtil stedfundne Udvikling ikke behøver at være urigtig, selv om den i visse Henseender er særdeles beklagelig.

Det kan næppe bestrides, at en vis Forskydning i de interne Prisrelationer til Gunst for Landbruget har været ønskelig, og det er maaske endvidere et Spørgsmaal, om Lønningerne ikke har ligget noget for højt tidligere. Af særlig Betydning ved Bedømmelse af Udviklingen maa det være, at det danske Samfunds Indtjeningsevne under de nugældende Forhold er betydelig reduceret, og at dette desværre nødvendiggør en kraftig Forbrugsbegrænsning, som sker gennem Prisstigning.

Prisstigningen har vel været betydelig, men dens Betydning for Produktionens Opretholdelse maa ikke undervurderes. Særlig ved Bedømmelse af Landbrugsprisernes Stigning, der ofte har været kritiseret, bør det tages i Betragtning, at Produktionen er stærkt nedadgaaende, saaledes at Landbrugets Indtjeningsevne ikke uden videre kan maales ved Stigningen i Priserne.

For saa vidt en Kronehævning af en vis Størrelse tager Sigte paa at undgaa yderligere Stigninger i Prisniveauet, der udelukkende foraarsages ved Forhold udefra, vil dette jo være en rimelig Foranstaltning, hvis man skønner, at yderligere Forbrugsbegrænsning gennem Prisstigninger er unødvendig, og yderligere Prisstigninger af Hensyn til Produktionens Opretholdelse i Fremtiden ikke er paakrævet.

Deres ærbødige

sign. E. Sveinbjørnsson.

Referat af Samtaler i Dagene 2.—15. Februar 1941 i Berlin angaaende Danmarks økonomiske Stilling.

I Samtalerne, der havde en strengt fortrolig Karakter, deltog fra dansk Side foruden det danske Regeringsudvalgs Formand, Nationalbankdirektør Jepsen og Direktør Sthyr.

Overfor Formanden for det tyske Regeringsudvalg, Ministerialdirektør Walter, fremhævede man, at Drøftelserne angaaende disse Spørgsmaal fra vor Side betragtedes som værende af ren informatorisk Karakter.

Fra dansk Side gjorde man gældende, at Prisudviklingen siden Krigen Begyndelse var gaaet derhen, at Priserne for tyske Varer var steget langt højere end Priserne for danske Varer. Endvidere havde en stærk Stigning for vore Importvarer og til en vis Grad for vore Eksportvarer medført en almindelig Prisstigning i Danmark, der truede med at sætte Løn- og Prisskruen igang, hvilket atter medførte en alvorlig Fare for Inflation. Faren for Inflation er saa meget større, som Betalingen for Danmarks Import ydes forskudsvis af Nationalbanken, og der sættes derved Penge i Omløb, uden at der kommer en tilsvarende Varemængde til Danmark.

Hvis man vilde undgaa finansielle Ulykker i Danmark, var det nødvendigt at gribe Vanskelighederne an fra flere Sider. For det første maatte Prisstigningen paa tyske Varer bringes til Ophør; at faa en almindelig Prisnedsættelse paa tyske Varer maatte man vel under Krigen betragte som ugørligt. Derimod foreligger der den Mulighed at skaffe en almindelig Prisnedsættelse paa tyske Varer gennem en passende Kroneopskrivning.

Da man imidlertid samtidig maatte søge at komme Prisskævheden til Livs, maatte Kroneopskrivningen ledsages af en saadan Forhøjelse af de danske Eksportpriser, at Kroneopskrivningen i det store og hele ikke betød nogen Indtægtsnedgang i Kroner for den danske Eksport.

Dr. Walter erklærede straks, at Spørgsmaalet om Kroneopskrivningen laa uden for hans Ressort; og dette Spørgsmaal maatte i første Linie drøftes med den tyske Rigsbank. De andre to Spørgsmaal, nemlig Prisstop for tyske Varer og Forhøjelse af Priserne for danske Eksportvarer, saafremt man gennemførte en Kroneopskrivning, faldt derimod indenfor hans Ressort.

Han begyndte med at paapege, at der for store Varegrupper Vedkommende, som Kul, Koks og Gødning, faktisk var indtraadt et Prisstop, og for en enkelt meget betydningsfuld Varegruppes Vedkommende, nemlig Jern og Staal, var der endog indtraadt Prisfald. (Ved senere Forhandlinger med Stahlwerksverband konstateredes Rigtigheden heraf; Skibsplader er blevet nedsat med 25 pCt. og andet Jern og Staal gennemsnitlig med ca. 10 pCt.).

Muligheden for en Forøgelse af de danske Eksportpriser laa ikke saa klart, idet de tyske Indlandspriser dannede en Grænse for Prisforhøjelserne; for Smør var der endnu en ret betydelig Margin; for Kvæg og Æg var der kun en lille Margin; for Svin var man i Virkeligheden kommet lidt over den tyske Indlandspris.

Han afviste dog ikke Tanken om gennem Prisforhøjelser at afbøde i hvert Fald en Del af den Prisnedsættelse i Kroner, der ellers vilde blive Følgen af en Kroneopskrivning.

Under en Sammenkomst i Rigsbanken fremsatte man fra dansk Side paany de ovennævnte Synspunkter.

Rigsbankens to ledende Direktører erklærede, at de principielt fuldtud kunde anerkende Rigtigheden af disse Synspunkter. De nærede dog afgørende Betænkeligheder ved nu under Krigen at gaa med til en Kroneopskrivning, idet de forudsaa, at en Række andre Lande, hvis Valuta før Krigen ogsaa var tilknyttet Pundet, vilde komme med lignende Opskrivningskrav, hvilket i Realiteten vilde betyde en Sænkning af Markens Værdi.

Den fra dansk Side skitserede Ordning: Pristop paa tyske Varer og Kronehævning i Forbindelse med nogenlunde tilsvarende Forhøjelse af de danske Eksportpriser frembyder den uvurderlige Fordel for Danmark, at man derigennem faar Mulighed for at standse Pris- og Lønskruen, naar de ved den hidtidige Prisopgang nødvendiggjorte Forhøjelser af Lønningerne er gennemført. Paa Grundlag af den foreløbige Modstand hos Rigsbanken bør man derfor ikke opgive Tanken om disse Planers Gennemførelse.

Der er næppe Grund til allerede nu at opgive Haabet om at faa Rigsbanken til under de nævnte Forudsætninger at erklære sig indforstaaet med en Kroneopskrivning, der nogenlunde svarer til den Nedskrivning af Kronens Værdi, der har fundet Sted, udelukkende af Hensyn til de særlige Samhandelsvilkaar overfor England.

7. Februar 1941.

**Referat af Møde vedr. Prisforhold hos Dr. Walter
den 7. Februar 1941 — Kl. 14¹⁵.**

Wassard indledede Mødet med en Gennemgang af Prisudviklingen i Danmark siden Krigsudbruddet, da Danmark nedskar Kronen af Hensyn til de stigende Fragtomkostninger i Englandshandelen. Han gennemgik derefter Udviklingen op til 9. April og videre, idet han samtidig henviste til det Memorandum, der den 16. December var blevet overgivet det tyske Regeringsudvalg vedrørende Prisforholdene i den dansk-tyske Samhandel.

Walter indledede med at sige, at man fra tysk Side fuldt ud forstod Betydningen af de Vanskeligheder, som man i Danmark havde at kæmpe med; han maatte dog straks bemærke, at disse Forhold vanskeligt kunde diskuteres af det tyske Regeringsudvalg alene, da Spørgsmaalet formelt gik ud over dette Udvalgs Bemyndigelse, hvorfor de Udtalelser, han her kunde fremkomme med, paa ingen Maade kunde tages som definitive.

Som første Punkt fremdrog han derefter Spørgsmaalet om Prisudviklingen paa tyske Varer og sagde, at det ikke kunde bestrides, at de tyske Priser var steget. Paa den anden Side maatte han fremhæve, at man fra tysk Side med stor Kraft var gaaet imod de Folk, som mente at kunne udnytte de bestaaende øjeblikkelige Konjunkturer under Krigsforholdene. Han foretog saaledes en Sammenligning af Kulprisen nu og under den forrige Verdenskrig. Som Grund for den tyske Prisstigning gav han for det første, at Industrien var omstillet til Krigen, da det allerførst gjaldt om at vinde Krigen, og man havde derfor i høj Grad maattet nedsætte Produktion af ikke-militær Art. Dette kunde ikke undgaa at indvirke stærkt paa den enkelte Vares Pris paa Grund af de store Generalomkostninger. Som anden Grund fremdrog han Raastofproblemet og gjorde opmærksom paa, at de udenlandske Raastoffer steg meget stærkt i Pris, og man kunde naturligvis ikke i Tyskland lægge de saakaldte Verdensmarkedspriser i Amerika til Grund. Som Eksempel nævntes Bomuld, der var meget dyrere for Tyskland end Verdensmarkedsprisen.

For det tredje fremhævede han, at det ikke længere var muligt for Tyskland at give Præmier til Eksporten. Det var en Fejl, hvis man fra dansk Side mente, at det Forskelsbeløb, der fremkom gennem Forskellen mellem Indlandsprisen og Prisen paa Importen fra Danmark gaar med til Betaling af Eksportpræmierne. Forholdet var det, at Forskelsbeløbene tilfaldt Finansministeriet, medens Eksportpræmierne kun kunde fremskaffes gennem en Omordning af de enkelte Industrier, og en saadan var i Øjeblikket uigennemførlig paa Grund af Industriernes Binding til Fremstilling af Krigsmateriel. Alle disse Omstændigheder maatte tages i Betragtning og maatte betyde en Stigning i Priserne.

Walter gik derefter over til at behandle de danske Eksportpriser. Han indledte med paany at fremhæve som sin Mening, at de danske Landbrugspriser var alt for lave i Tiden før Krigen. Danmark havde indrettet sin Politik i Tilknytning til England og holdt sig til Pundet. Tyskland havde altid villet give mere, og da Eksporten til England holdt op i April, kunde man straks sætte Priserne op og derved fremskaffe den fornødne Rentabilitet for det danske Landbrug. Han gjorde Rede for, hvorledes denne Prisstigning dog havde været meget skæv. Saaledes var Smørret paa tysk Initiativ steget meget højt, medens det med Svinene havde været længere, og her var Prisstigningen sket paa dansk Initiativ, idet man for overhovedet af faa Kontrakter havde været nødt til at gaa ind paa de danske Prisforlangender. Prisudviklingen for Fedt forekom ham meget grotesk. Man havde i hele Prisstigningsperioden overhovedet intet Fedt faaet til Tyskland.

Han gik derefter over til at undersøge, hvordan Virkningen var af de tyske Prisstigninger og de danske Prisstigninger, og forstod, at Problemet havde to Sider. For det første Skævheden og for det andet den generelle Prisstigning. Med Hensyn til Skævheden indrømmede han paany, at de danske Beregninger i Memorandummet af 16. December var rigtige, og at

den tyske Merindtægt havde været højere i Tiden fra Krigsudbruddet og op til Oktober Maaned. Efter hans Opfattelse var Forholdet imidlertid nu blevet helt udlignet eller gik maaske snarere den anden Vej. Spørgsmaalet var efter hans Mening, om det vilde være rigtigt at forsøge at gennemføre et Prisstop paa Varer til Danmark fra Tyskland. Walter hævdede, at dette ikke kunde gøres paa Grund af Forbindelserne med andre Lande, navnlig mod Syd-Øst. Selv om han mente, at man nu for de væsentlige tyske Varer var naaet til et vist Toppunkt, mente han, at hvis man lavede et saadant Prisstop overfor Danmark samtidig med, at Prisudviklingen fortsatte i Forholdet til andre Lande, da at Eksportindustriene ikke vilde interessere sig for det danske Marked.

Med Hensyn til den generelle Prisforhøjelse og Kursspørgsmaalene behandlede han først som et Sidespørgsmaal Clearing-Tilgodehavendet, hvor han hævdede som sin Overbevisning, at det nu, i alt Fald hvad angaar Varebytte, omtrentlig havde naaet sit Højdepunkt, og han mente endda, at der endnu i 1941 maatte kunne ventes en Tilbagegang, idet Produktionsnedgangen indenfor dansk Landbrug vilde betyde en Nedgang.

Walter anførte, at man fra dansk Side mente, at man vilde kunne komme igennem Vanskelighederne vedrørende den generelle Prisstigning ved Hjælp af en Kroneopskrivning. Herimod hævdede Walter for det første, at man gennem Prisordningen med de stigende Landbrugspriser havde formaaet at fremtvinge en saa stor Produktion, som ingen i Forvejen havde troet paa. Hvis Kronen skrives op, vil Landbruget faa en mindre Indtægt, idet man ikke fra tysk Side, bortset fra enkelte Varer, kan sætte Priserne yderligere op udtrykt i Mark, fordi man nu er oppe i Indlandsprisniveauet.

Walter fremførte yderligere Rigsbankens Ståndpunkt, der gik ud paa, at lige saa forkert som Kronenedskrivning i sin Tid havde været, lige saa forkert vilde det nu være at foretage en Kroneopskrivning. Iøvrigt vilde en saadan Kroneopskrivning være ganske imod det Program, som Rigsbanken kæmpede for, nemlig at Reichsmark kunde komme i Pari i de europæiske Lande. Dette Ønske stod i Forbindelse med hele den tyske Plan for det kommende „Grossraum“.

Walter sluttede sine Bemærkninger med at sige, at det var hans Anskuelse, at Rigsbanken ikke var uvillig til at fortsætte Forhandlingerne med Danmark om dette Spørgsmaal, ogsaa efter hans egen Mening var Spørgsmaalet ikke paa nogen Maade løst, og man burde utvivlsomt fortsætte Forhandlingerne i de ansvarlige Kredse.

Wassard udtrykte Glæde ved at høre, at ogsaa Walter mente, at Arbejdet kunde fortsættes, og spurgte, hvordan han tænkte sig en saadan Fortsættelse.

Herpaa svarede *Walter*, at det jo maatte blive de ansvarlige i de paagældende Spørgsmaal, der maatte sætte sig i Forbindelse med hinanden.

Sthyr gik ind paa enkelte Punkter i Walters Fremstilling og gav nogle Oplysninger vedrørende Prisudviklingen efter Oktober 1940, idet han paaviste, at en Skævhed ogsaa havde bestaaet i Perioden April—December 1940. Iøvrigt hævdede han, at vi jo for mange danske Varer endnu ikke havde naaet de tyske Indlandspriser, og det skulde saaledes være muligt samtidig med en Kroneopskrivning at give de danske Landbrugere en vis Kompensation. Endvidere fastholdt han Walters Bemærkning om, at et tysk Prisstop ikke skulde være nødvendigt, idet Priserne paa de væsentligste Varer næppe vilde stige højere, og fremhævede, at en Kroneopskrivning jo da vilde betyde en Prisnedsættelse set med danske Øjne. Med Hensyn til Reichsbanks Indstilling angaaende Markpariteten, fremhævede *Sthyr*, at det dog maatte siges, at det var den danske Krone, der befandt sig i et kunstigt Niveau, og at det utvivlsomt set med tyske Øjne vilde være det rigtigste, hvis de skandinaviske Valutaer stod ens. I denne Forbindelse regnede Walter efter, at det kun kunde blive en ringe Hjælp for Landbruget, hvis de fik de tyske Indlandspriser, idet Forskellen i Øjeblikket ikke var betydelig.

Walter hævdede derefter Mødet, idet han mente, at man ikke indenfor Regeringsudvalgets Rammer kunde komme meget videre med Spørgsmaalet. Han var dog villig til, hvis man ønskede det fra dansk Side, at fortsætte Diskussionen paa Mandag.

13. Marts 1941.

**Fortroligt Referat af Afdelingschef Wassards Samtale med Dr. Walter
i Marts 1941 vedrørende Kronespørgsmaalet.**

Efter Aftale søgte jeg Dr. Walter den 12. d. M. for at faa klaret Spørgsmaalene: *Prisforhøjelser og Prisstop.*

Dr. Walter oplyste straks, at Reichsbank ikke havde opgivet sin Modstand. Walter havde efter Forhandlingerne i Februar udarbejdet et Responsum, som jeg maatte forstaa støttede vore Ønsker, men Sagen var ikke bragt videre derved.

Resultatet af Samtalen med Walter var, at man tør gaa ud fra, at Walter vil være villig til at gennemføre Prisforhøjelser for danske Landbrugsvarer i et saadant Omfang, at en væsentlig Del af den Prisnedgang i Kroner, der ellers vilde fremkomme, undgaas. Han udtrykte sit Standpunkt saaledes: Jeg skulde egentlig være en Modstander af en Kronehævning, da en Prisnedgang i Kroner efter mine Teorier formindsker Produktionsiveren; gaar jeg alligevel med til en Kronehævning, maa jeg tage Konsekvensen af min egen Teori om Nødvendigheden af at beholde saadanne Priser, at Produktionen stimuleres.

Angaaende Prisstop oplyste Dr. Walter i Fortrolighed, at han havde foranlediget et „Erlas“ udsendt til de forskellige „Preisprüfungsstellen“ om ikke at foretage Prisforhøjelser overfor Danmark. — For Varer, der kontraheres i RM, vilde en Kroneopskrivning ikke medføre Prisforhøjelser fra tysk Side; for Varer, der kontraheres i Kroner, maatte en Prisforhøjelse indtræde, for at den tyske Eksportør kunde faa det sædvanlige Markbeløb. Da Køb i Tyskland vist praktisk talt altid sker i RM, spiller dette næppe nogen Rolle.

Man tør herefter gaa ud fra, at hvis den tyske Regering gaar med til en Kroneopskrivning, vil vi ogsaa kunde faa en passende Prisforhøjelse samt et nogenlunde tilfredsstillende Prisbindingstilsagn.

Walter kunde selvsagt ikke gaa i Enkeltheder, før det principielle Spørgsmaal om Kroneopskrivning var afgjort, men det fremgik dog af hans Udtalelser, at hans Departement havde foretaget Beregninger over det Beløb, der kunde indvindes for danske Eksportører, hvis Priserne paa Smør, Æg, Flæsk og Kreaturer blev ført op til de tyske Inlandspriser.

*Udenrigsministeriet.
 Det raadgivende handelspolitiske Udvalg.
 Formanden.
 3. April 1941.*

Bemerkungen betreffs inflationistischer Faktoren in Dänemark und einer Hebung des Kronenwertes als gegenwirkendes Mittel.

Die ökonomischen Schwierigkeiten, gegen die Dänemark im Augenblick zu kämpfen hat, rühren im Wesentlichen von gewissen inflationistischen Tendenzen her, die namentlich auf zwei zusammenwirkende Ursachen zurückzuführen sind:

- 1) Die Steigerung der Lebenshaltungskosten, zu welcher Steigerung der Grund im Wesentlichen der ist, dass der Wechselkurs nicht mit dem Verhältnis zwischen den Preisniveaus der beiden Länder übereinstimmt.
- 2) Die immer steigende Geldflüssigkeit, die ihre Begründung findet
 - a) in der Schiefe des Verrechnungskontos mit Deutschland im Zusammenhang mit den vorschussweisen Auszahlungen der Danmarks Nationalbank an die Exporteure,
 - b) in den von den Besatzungstruppen herrührenden Umlaufmitteln und
 - c) in der Entleerung der Warenlager und der Kapitalrealisation der Landwirtschaft.

Man wird im Folgenden versuchen, diese zwei zusammenwirkenden Umstände je für sich zu beleuchten.

I. Das Preisniveau.

Die Entwicklung des Preisniveaus kann am klarsten durch Betrachtung der Änderungen des Lebenshaltungsindex seit Ausbruch der Kriege beleuchtet werden:

(1914 = 100)	Juli 1939.....	Lebenshaltungsindex	183
	Oktober 1939.....	—	190
	Januar 1940.....	—	203
	April 1940.....	—	222
	Juli 1940.....	—	234
	Oktober 1940.....	—	248
	Januar 1941.....	—	259

Hieraus geht hervor, dass die Steigerung des Lebenshaltungsindex seit Kriegsbeginn etwa 76 ausgemacht hat, wovon die eine Hälfte vor dem 9. April 1940 und die andere Hälfte nach diesem Datum fällt. Es muss jedoch gleich bemerkt werden, dass die Hauptursachen zu diesen Preissteigerungen in den beiden Perioden völlig verschiedener Art waren. Die Preissteigerungen bis zum 9. April 1940 hatten ihre wichtigste Ursache in den stark steigenden Kosten der Frachten nach England und Übersee. Als diese Verbindung aussetzte, fiel die Einwirkung dieser Frachtsätze auf das Preisniveau fort, und es hätte daher eigentlich ein Fall im Lebenshaltungsindex einsetzen müssen.

Die Steigerung der Indexziffer, die seit dem 9. April 1940 stattgefunden hat, findet hingegen ihre wesentliche Ursache in der gezwungenen Annäherung zwischen dem dänischen und dem deutschen Preisniveau.

Die Lage hat sich derart entwickelt, dass der Handel mit Deutschland, solange Dänemark mit dem Weltmarkt in Verbindung stand, darauf eingestellt sein musste, dass von deutscher Seite durch Exportzuschüsse und andere Massnahmen, die die Exportpreise unter die deutschen Inlandspreise brachten, die Konkurrenzfähigkeit in Dänemark aufrecht erhalten wurde. Gleichfalls konnte Deutschland natürlich unter diesen Umständen nicht daran interessiert sein, Überpreise von Bedeutung für unsere Exportwaren zu zahlen.

Seit dem 9. April haben die Verhältnisse ihren Charakter verändert. Deutschland hat keinerlei Konkurrenz auf dem dänischen Markt, und es wird daher eine Tendenz vorherr-

schen, die deutschen Exportwaren zu Inlandspreisen steigen und die Zuschüsse fortfallen zu lassen. Gleichzeitig ist das Preiskorrelativ für die dänischen Exportwaren — der englische Markt — fortgefallen, und es ist daher leichter von deutscher Seite, die Preise für unsere Exportwaren zu erhöhen, jedenfalls bis diese Preise die Höhe der deutschen Inlandspreise erreichen.

Das Ergebnis ist, wie oben angeführt, dass man sich in Dänemark dem deutschen Preisniveau nähert. Dieses muss als unvermeidlich angesehen werden; mit Deutschland als Hauptlieferanten und Hauptabnehmer unserer Waren, ist es ausgeschlossen zu verhindern, dass sich das deutsche Preisniveau in Dänemark durchsetzt. *Die Frage ist nur, zu welchem Kurs diese Anpassung stattfinden soll.*

Man kann zu einem gewissen Grade das Verhältnis zahlenmässig illustrieren.

Vergleicht man die Preise einer grossen Menge wichtiger Bedarfsartikel in Dänemark und Deutschland beim Ausbruch des Krieges, wird man in der Hauptsache sehen, dass man in Deutschland die gleiche Menge der wichtigsten Waren für 1 RM wie hier für eine Kr. kaufen konnte — also ein natürlicher Wechselkurs 1:1. Sollen die deutschen Inlandspreise, die als einigermaßen unverändert seit Ausbruch des Krieges vorausgesetzt werden, auf Dänemark zum jetzigen Kurs übertragen werden, so muss der dänische Index allmählich auf das Doppelte (d. h. auf etwa 366) steigen.

Diese Entwicklung gegen eine Verdoppelung des Index ist es auch, die jetzt stattfindet.

Im Oktober 1940 wurde eine statistische Prüfung dieser Frage vorgenommen, und zwar in Zusammenarbeit zwischen Beamten des Reichskommissariats für Preisbildung und dem Statistischen Departement. Deutscherseits berechnete man den Reichsmarkbetrag, der bei Kauf der im dänischen Indexbudget enthaltenen Waren erforderlich ist, und das Statistische Departement berechnete wiederum das deutsche Indexbudget in Kronen.

Das Ergebnis entspricht den obenstehenden Angaben. Während sich das deutsche Preisniveau gehalten hat, war das Verhältnis zu Ungunsten der dänischen Krone, für die man nunmehr nur Waren im Werte von RM 0,75 kaufen konnte, verschoben worden. Das heisst, dass der natürliche Wechselkurs, der der Kaufkraft entspricht, nicht mehr auf 1:1, sondern auf etwa 1,40 Kr. pr. RM liegt.

Seit Oktober 1940 ist der Lebenshaltungsindex in Dänemark von 248 auf 159 gestiegen, und berechnet man von neuem nach dem Verhältnis der Kaufkraft den natürlichen Wechselkurs, ergibt sich, dass dieser auf 1,44 Kr. pr. RM angesetzt werden muss.

Wie oben angeführt muss erwartet werden, dass diese Entwicklung ihren Fortlauf nimmt. *Dies bedeutet eine ständige Steigerung der Indexziffer bis zur Gleichstellung des der Kaufkraft entsprechenden natürlichen Wechselkurses mit dem faktischen Wechselkurs; d. h. dass die Indexziffer von den jetzigen 259 auf etwa 366 steigen muss.*

Man hat bisher durch verschiedene Mittel versucht, diese Entwicklung, die mit dem jetzigen Kurs der Reichsmark jedoch auf die Dauer unumgänglich sein wird, wenn nicht Deutschland seine Exportpreise gegenüber Dänemark senkt, zu bekämpfen. Wenn man die Entwicklung in einigen Massen hat aufhalten können, so ist dies an erster Stelle den Gesetzen vom 1. Mai 1940 zuzuschreiben, durch die man beschloss — auf Kosten der Lohnarbeiter — eine so wichtige Ausgabe wie den Arbeitslohn festzulegen. Es ist einleuchtend, dass dies auf die Dauer unhaltbar war, und man hat jetzt gewisse Lohnsteigerungen gestattet, was die Entfernung eines Hindernisses auf dem Wege zu den 366 bedeutet.

Es ist klar, dass die Kraft, die augenblicklich darauf hinwirkt, die jetzige Preisziffer 259 in die Höhe zu treiben, von dem Punkt abhängig ist, der erreicht werden soll. Es ist somit nur natürlich, dass man sich ständig mit dem Gedanken beschäftigen muss, durch eine Hebung des Kronenwertes die preiserhöhende Kraft zu schwächen. Falls man den Kurs heute auf 1,44 Kr. für 1 RM legte, würde der Druck gänzlich verschwinden, und wir würden die Preisziffer 259, solange das Preisniveau in Deutschland gleichbleibend ist, behalten können. Eine solche Erhöhung des Kronenwertes ist nicht geplant, aber selbst wenn man sich mit einer geringeren Kronenhebung begnügen würde, würde dies eine bedeutende Schwächung der preiserhöhenden Kraft bedeuten, indem der Gipfel, der erreicht werden muss, um die beiden Preisniveaus in Übereinstimmung zu bringen, somit entsprechend niedriger sein würde.

Gleichzeitig mit der durch den niedrigeren Gipfelpunkt bedingten weniger steilen Steigerung kann man mit einem allgemeinen Aufschub der Preissteigerung u. a. auch als Folge der psychologischen Wirkung rechnen, die in der Frage der Grösse der Arbeitslöhne nicht von geringer Bedeutung ist.

Im Ganzen will man durch eine Hebung des Kronenwertes erzielen, dass die Massnahmen, die zur Bremsung der Preissteigerungen durchgeführt werden, viel effektiver als bei dem jetzt geltenden Kronenkurs wirken.

II. Die Geldflüssigkeit.

Obenstehend wurden als die wichtigsten Ursachen zu der Geldflüssigkeit erwähnt:

- a) Dänemarks Exportguthaben in Deutschland, und
 b) die Ausgaben der Besatzungstruppen:

	Guthaben in Deutschland Mill. d. Kr.	Konto der Wehrmacht Mill. d. Kr.
ult. Mai 1940.....	etwa 89	etwa 38
— Juni 1940.....	— 126	— 72
— Juli 1940.....	— 204	— 115
— August 1940.....	— 264	— 181
— September 1940.....	— 320	— 274
— Oktober 1940.....	— 358	— 320
— November 1940.....	— 369	— 375
— Dezember 1940.....	— 389	— 416
— Januar 1941.....	— 412	— 434
— Februar 1941.....	— 454	— 467

- c) der Teil der Geldflüssigkeit, der von der Realisation der Warenlager und der Einschränkung des Viehbestandes herrührt, lässt sich schwieriger zahlenmässig feststellen, vgl. untenstehendes.

Wie aus obenstehendem hervorgeht, beläuft sich die vorschüssige Auszahlung an Exporteure und die Wehrmacht Ende Februar auf insgesamt etwa 920 Mill. d. Kr. oder seit dem 9. April 1940 auf etwa 80—85 Mill. d. Kr. monatlich; zum Vergleich kann angeführt werden, dass die gesamten laufenden Ausgaben des dänischen Staates unter normalen Verhältnissen sich auf etwa 50 Mill. d. Kr. monatlich belaufen.

Diese fortlaufende Auszahlung würde eine Inflation herbeigeführt haben, hätte man sich nicht von Seiten der Nationalbank bemüht, auf jede Art und Weise den Notenumlauf zu hemmen und hätten sich nicht im Ganzen entgegenwirkende Tendenzen durchgesetzt.

Eine Steigerung der Notenmenge hat tatsächlich stattgefunden; während der Notenumlauf sich im Jan.—Feb. 1940 auf etwa 590 Mill. d. Kr. belief, machte er im Jan.—Feb. 1941 etwa 703 Mill. d. Kr. aus, also eine für die wirtschaftlichen Verhältnisse des Landes wesentliche Steigerung. Dass diese Steigerung nicht grösser geworden ist, findet in erster Linie seine Begründung in der Tatsache, dass die Gelder in die Banken zurückgeströmt sind, teils durch Rückzahlung der Bankkredite an die Banken, teils in Form von allgemeinen Einlagen, indem es nicht möglich gewesen ist, Investierungsobjekte zu finden. Diese Rückströmung ist durch einen Auszug aus den monatlichen Abrechnungen der Banken leicht zu illustrieren. Untenstehend wird man den Fall der Bankauslehngeschäfte und die Steigerung der Einlagen sowie die hiermit anwachsenden Kassenreserven und Effektenbeständen nachweisen.

Setzt man April 1940 zu 100, findet man folgende Ziffern:¹⁾

ult. Monat	Kassenbestand	Effektenbestand	Div. Einlagen	Div. Darlehen
April 1940.....	100	100	100	100
Maj 1940.....	128	107	100	97
Juni 1940.....	150	110	106	102
Juli 1940.....	155	128	108	102
August 1940.....	201	134	112	99
September 1940.....	191	142	111	97
Oktober 1940.....	209	145	112	95
November 1940.....	245	149	117	94
Dezember 1940.....	292	151	120	95
Januar 1941.....	319	153	118	89
Februar 1941.....	346	147	119	87

Aus den Ziffern wird u. a. hervorgehen, dass die Kassenbestände, obwohl man die Effektenbestände mit etwa 50 pCt. erhöht hat, bis zu dem etwa 3,5-fachen ihrer Grösse im April angewachsen sind.

Man muss jedoch die wichtige Tatsache feststellen, dass es, falls die Preissteigerungen fortsetzen, unmöglich sein wird zu verhindern, dass diese Geldmengen in den Umsatz hinaus-

¹⁾ Drei grosse Privatbanken.

fiessen, und dass es dann der Nationalbank unmöglich sein wird, den Notenumlauf auf dem jetzigen Niveau festzuhalten. *Die erste Voraussetzung um die durch das Verrechnungsguthaben und den Besatzungstruppen geschaffene Inflationstendenz zurückhalten zu können ist daher eine Drosselung der Preissteigerungen.*

Wie aus obenstehendem hervorgeht, wird es kaum mehr möglich sein, durch innenpolitische Massnahmen die Preisteigerung zurückzuhalten. Die wesentlichste Möglichkeit liegt daher, wie oben erwähnt, in einer Änderung des Kronenwertes gegenüber dem Ausland.

OVERSÆTTELSE.

Fortroligt.

Udenrigsministeriet.

Det raadgivende handelspolitiske Udvalg.

Formanden.

3. April 1941.

Bemærkninger vedrørende inflationistiske Faktorer i Danmark og en Kronehævning som modvirkende Middel.

De økonomiske Vanskeligheder, som Danmark i Øjeblikket har at kæmpe imod, skyldes i væsentlig Grad visse inflationistiske Tendenser, der navnlig kan føres tilbage til to samvirkende Aarsager:

- 1) Den Stigning i Leveomkostningsniveauet, der i betydeligt Omfang skyldes, at Vexelskursen ikke er i Overensstemmelse med Forholdet mellem Prisniveauerne i de to Lande.
- 2) Den stadig voksende Pengerigelighed, som har sin Aarsag i
 - a) Skævheden paa Clearingkontoen med Tyskland i Forbindelse med Nationalbankens forskudsvisse Udbetalinger til Eksportørerne.
 - b) de Omløbsmidler, som skyldes Besættelsestropperne, og
 - c) Varelagrenes Tømning og Landbrugets Kapitalrealisation.
 Man skal i det følgende forsøge at belyse disse to Forhold hver for sig.

I. Prisniveaue.

Udviklingen i Prisniveaue kan klarest belyses ved en Betragtning af Detailpristallets Forandringer siden Krigsudbruddet:

(1914 = 100)	Juli 1939	Detailpristal	183
	Oktober 1939	—	190
	Januar 1940	—	203
	April 1940	—	222
	Juli 1940	—	234
	Oktober 1940	—	248
	Januar 1941	—	259

Det ses, at Stigningen i Detailpristallet siden Krigsudbruddet har været ca. 76 Points, og at Halvdelen af denne Stigning ligger før den 9. April 1940 og ca. Halvdelen efter denne. Det maa imidlertid straks bemærkes, at Hovedaarsagerne til Prisstigningen har været væsensforskellige i de to Perioder. Prisstigningen i Tiden op til 9. April 1940 havde sin vigtigste Aarsag i de voldsomt stigende Fragtomkostninger i Farten paa England og oversøiske Lande. Da denne Forbindelse standsede, bortfaldt disse Fragtsatsers Indvirkning paa Prisniveaue, og der burde i Virkeligheden være indtraadt et Fald i Detailpristallet.

Den Stigning i Detailpristallet, der har fundet Sted siden 9. April 1940, har derimod sin væsentligste Aarsag i den paatvungne Tilnærmelse mellem det danske og det tyske Prisniveau.

Forholdet har udviklet sig saadan, at saa længe Danmark var i Forbindelse med Verdensmarkedet, maatte Samhandelen med Tyskland være indstillet paa, at man fra tysk Side gennem Eksporttilskud og andre Foranstaltninger, hvorved Eksportpriserne bragtes ned under de tyske Indlandspriser, bevarede Konkurrenceevnen her i Landet. Ligeledes kunde Tyskland naturligvis under disse Forhold ikke være interesseret i at betale nogen Overpris af Betydning for vore Eksportvarer.

Fra og med den 9. April har Forholdene skiftet Karakter. Tyskland har ingen Konkurrence paa det danske Marked, og der vil derfor være en Tendens til at lade de tyske Eksportvarer gaa op til den tyske Indlandspris og lade Tilskuddene falde bort. Samtidig er Priskorrelativet for de danske Eksportvarer — det engelske Marked — faldet bort, og man har fra tysk Side lettere ved at forhøje Prisen for vore Eksportvarer, i hvert Fald indtil disse Priser naar de tyske Indlandspriser.

Resultatet er som ovenfor nævnt, at man i Danmark nærmer sig det tyske Prisniveau. Dette maa betragtes som uundgaaeligt; med Tyskland som Hovedleverandør og Hovedaftager af vore Varer er det udelukket, at vi kan undgaa at faa det tyske Prisniveau her i Landet. *Spørgsmaalet er da blot, til hvilken Kurs denne Tilpasning finder Sted.*

Man er i Stand til talmæssigt nogenlunde at illustrere Forholdet.

En Sammenligning mellem Priserne i Danmark og Tyskland paa en lang Række vigtigere Fornødheder ved Krigens Udbrud vil vise som gennemgaaende Hovedregel, at man i Tyskland kunde købe den samme Mængde af de vigtigste Varer for 1 RM, som man her i Landet kunde købe for 1 Kr. — altsaa en naturlig Vexselkurs 1 : 1. Hvis de tyske Indlandspriser, der forudsættes nogenlunde uændrede siden Krigens Udbrud, skal overføres til Danmark til den nuværende Kurs, maa det danske Pristal efterhaanden stige til det dobbelte (det vil sige til ca. 366).

Det er da ogsaa denne Udvikling hen mod en Fordobling af Pristallet, der er kommet igang.

I Oktober 1940 blev en statistisk Undersøgelse af dette Spørgsmaal foretaget ved Samarbejde mellem Embedsmænd fra det tyske Rigskommissariat for Prisdannelsen og Det statistiske Departement. Fra tysk Side regnede man ud, hvor stort et Markbeløb der medgaaar til at købe de Varer, som indeholdes i det danske Pristalsbudget, og omvendt beregnede Departementet, hvor stort det tyske Udgiftstal var i Kroner.

Resultatet svarede til det ovenfor anførte. Medens det tyske Prisniveau havde holdt sig konstant, var Forholdet blevet forskudt til Ugunst for den danske Krone, for hvilken man nu kunde købe Varer svarende til, hvad man i Tyskland kunde købe for 0.75 Rm. Dette vil sige, at den naturlige Vexselkurs efter Købekraftsforholdet nu ikke længere laa 1 : 1, men paa ca. 1.40 Kr. pr. RM.

Siden Oktober 1940 er Detailpristallet i Danmark steget fra 248 til 259, og beregner man paa ny den naturlige Vexselkurs efter Købekraftsforholdet, viser det sig, at den maa sættes til 1.44 Kr. pr. RM.

Som sagt, maa denne Udvikling forventes at fortsætte, hvilket vil sige, at *Pristallet stadig maa stige, indtil den naturlige Vexselkurs efter Købekraftsforholdet bliver den samme som den faktiske Vexselkurs*, hvilket vil betyde, at Pristallet maa stige fra det nuværende 259 til omkring 366.

Man har hidtil forsøgt at kæmpe med forskellige Midler mod denne Udvikling, der imidlertid med den nuværende Markkurs i Længden vil være uundgaaelig, medmindre Tyskland vil sænke sine Exportpriser over for Danmark. Naar man i nogen Grad har kunnet sinke Udviklingen, skyldes det i første Række Lovkomplekset af 1. Maj 1940, hvor man vedtog — paa Bekostning af Lønarbejderne — at lægge en saa vigtig Omkostning som Arbejdslønnen fast. Det er indlysende, at dette ikke kunde gaa i Længden, og man har nu tilladt en vis Lønstigning, hvilket betyder Fjernelsen af en Hindring paa Vejen mod de 366.

Det er klart, at den Kraft, der i Øjeblikket virker for at drive det nuværende Pristal paa 259 i Vejret, er direkte afhængig af det Punkt, der skal naas. Det er da kun naturligt, at man stadig maa beskæftige sig med Tanken om gennem en Kronehævning at bidrage til at svække den prishævende Kraft. Dersom man i Dag satte Kursen til 1,44 Kr. for 1 RM, vilde Trykket fuldstændig forsvinde, og vi vilde kunne bevare Pristallet 259 lige saa længe, som Prisniveauet i Tyskland er konstant. En saadan Hævning af Kronen paatænkes ikke, men selv om man nøjes med en mindre Kronehævning, vilde dette betyde en betydelig Svækkelse af den prisforhøjende Kraft, idet det Toppunkt, der skal naas, for at de to Prisniveauer kom i Balance, da er tilsvarende lavere.

Samtidig med at Prisstigningen bliver mindre stejl, idet Toppunktet ligger lavere, kan man regne med en almindelig Forsinkelse i Prisstigningen bl. a. ogsaa som Følge af den psykologiske Virkning, der ikke vil have mindst Betydning for Spørgsmaalet om Arbejds-lønnens Størrelse.

Man vil i det hele gennem en Kronehævning opnaa, at de Midler, der bringes i Virksomhed for at bremse Prisstigningen, vil virke med betydelig større Effektivitet, end Tilfældet er, dersom man bevarer den nugældende Kronekurs.

II. Pengerigeligheden.

Blandt de vigtigste Aarsager til Pengerigeligheden nævntes ovenfor

- a) Danmarks Exporttilgodehavende i Tyskland og
- b) Besættelsestroppersnes Udgifter.

	Tilgodehavende i Tyskland Mill. Kr.	Værnemagtens Konto Mill. Kr.
ult. Maj 1940.....	ca. 89	ca. 38
— Juni 1940.....	- 126	- 72
— Juli 1940.....	- 204	- 115
— August 1940.....	- 264	- 181
— September 1940.....	- 320	- 274
— Oktober 1940.....	- 358	- 320
— November 1940.....	- 369	- 375
— December 1940.....	- 389	- 416
— Januar 1941.....	- 412	- 434
— Februar 1941.....	- 454	- 467

- c) Den Del af Pengerigeligheden, der skyldes Varelagrenes Realisation og Reduktionen af Kvægbestanden m. v., lader sig vanskeligere talmæssigt opgøre, se herom nedenfor.

Som det vil fremgaa af ovenstaaende, beløber den forskudsvise Udbetaling til Eksportørerne og Værnemagten sig ved Udgangen af Februar til i alt ca. 920 Mill. Kr. eller siden 9. April 1940 til ca. 80—85 Mill. Kr. maanedlig. Til Sammenligning kan anføres, at den danske Stats samlede løbende Udgifter under normale Forhold beløber sig til ca. 50 Mill. Kr. om Maaneden.

Denne stadige Udbetaling vilde have medført en Inflation, saafremt man ikke fra Nationalbankens Side havde bestræbt sig for paa enhver Maade at holde Seddelcirkulationen nede, og hvis ikke modvirkende Tendenser i det hele havde gjort sig gældende.

En Stigning i Seddelmængden har faktisk fundet Sted; medens Seddelomløbet i Januar—Februar 1940 var ca. 590 Mill. Kr., er det i Januar—Februar 1941 ca. 703 Mill. Kr., altsaa en for Landets økonomiske Forhold væsentlig Stigning. Naar denne Stigning ikke er blevet større, skyldes det i første Række, at Pengene er strømmet tilbage til Bankerne, dels gennem Tilbagebetaling af Bankkreditter til Bankerne, dels i Form af almindelige Indskud, idet det ikke har været muligt at finde Investeringsobjekter. Denne Tilbagestrømning illustreres let gennem Uddrag af Bankernes maanedlige Regnskaber. Man skal saaledes nedenfor paavise Faldet i Bankernes Udlaansforretning og Stigningen i Indlaanene og den dermed voksende Kasserereserve og Effektbeholdning. Sættes April 1940 til 100, finder man følgende Tal:¹⁾

ult. Maaned	Kassebeholdning	Effektbeholdning	Div. Indlaan	Div. Udlaan
April 1940.....	100	100	100	100
Maj 1940.....	128	107	100	97
Juni 1940.....	150	110	106	102
Juli 1940.....	155	128	108	102
August 1940.....	201	134	112	99
September 1940.....	191	142	111	97
Oktober 1940.....	209	145	112	95
November 1940.....	245	149	117	94
December 1940.....	292	151	120	95
Januar 1941.....	319	153	118	89
Februar 1941.....	346	147	119	87

¹⁾ Tre store Privatbanker.

Det vil af Tallene bl. a. fremgaa, at til Trods for, at man har forøget Effektbeholdningerne med ca. 50 pCt., er Kassebeholdningerne svulmet op til ca. 3,5 Gange Størrelsen i April Maaned.

Man maa imidlertid nu slaa den vigtige Kendsgerning fast, at dersom Prisstigningen fortsættes, vil det ikke være muligt at forhindre, at disse Pengemængder flyder ud i Omsætningen, og det vil da være umuligt for Nationalbanken at holde Seddelcirkulationen nede paa det nuværende Niveau. *Den første Forudsætning for at holde igen paa den gennem Clearingtilgodehavendet og Besættelsestropperne skabte Inflationstendens er derfor en Standsning af Prisstigningen.*

Som vist vil det næppe længere være muligt gennem indrepolitiske Forholdsregler at holde igen paa Prisstigningen. Den væsentligste Mulighed ligger derfor som ovenfor omtalt i en Ændring af Kronens Værdi over for Udlandet.

Udenrigsministeriet.
 Det raadgivende handelspolitiske Udvalg.
 Sekretariatet.
 Den 19. Marts 1941.

**Fortsatte Bemærkninger vedrørende den seneste Udvikling i Prisforholdene
 i Tysklandssamhandelen.**

I Fortsættelse af de den 22. Februar d. A. fremsendte Bemærkninger kan det meddeles, at Statistisk Departement nu har foretaget Beregninger for Januar Maaned 1941 angaaende Prisstigningen paa Import- og Eksportvarer i Tysklandssamhandelen. De „Pristal“, man er naaet til for Januar Maaned, er for Eksportens Vedkommende 153 og for Importens 161. En samlet Opstilling i Lighed med de tidligere meddelte faar derefter følgende Udseende:

Tabel 1.

Periode	Faktisk Import- beløb	Heraf Merudgift som Følge af Pris- stigning	Faktisk Eksport- beløb	Heraf Merindtægt som Følge af Pris- stigning	Den heraf beregne- de Prisstigning for Import 1938 = 100	Den heraf beregne- de Prisstigning for Eksport 1938 = 100
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.		
September 1939— Marts 1940	269,0	37,4	233,8	7,3	116	103
April—Aug. 1940	349,4	91,0	566,3	85,7	135	118
September 1940	66,9	22,3	112,0	25,0	150	129
Oktober 1940	80,0	29,9	97,5	23,3	160	131
September 1939— Oktober 1940	765,3	180,6	1009,6	141,3		
April—Okt. 1940	496,3	143,2	775,8	136,0		
November 1940	97,5	37,3	107,2	28,1	162	135
December 1940	85,5	31,5	98,8	31,7	158	147
Januar 1941	83,5	31,8	90,0	31,3	161	153

Det vil af Tabellen i første Række ses, at den danske Merindtægt som Følge af Prisstigningen for Perioden fra 1. April 1940 til 31. Januar 1941 kan anslaaes til ca. 227 Mill. Kr. medens den tilsvarende Merudgift for Importørerne anslaaes til 244 Mill. Kr. De to Tal ligger altsaa ikke saa langt fra hinanden, men som anført i de tidligere afgivne Bemærkninger maa det erindres, at disse Merindtægter er indtjent paa ret forskellige Grundbeløb, idet den danske Eksport i hele Perioden har været større end den danske Import fra Tyskland. For at faa et noget bedre Billede af, hvad man kunde kalde „den ubillige tyske Merindtægt“ kan man, ligesom det tidligere er sket, i store Træk beregne, hvor stor Udgiften til Importen vilde være, dersom Prisstigningen paa tyske Varer var den samme som paa danske. Forskellen mellem dette Beløb og den faktiske Importudgift kan da til en vis Grad tages som Udtryk for en ubillig tysk Merfortjeneste.

Beregningsen er foretaget ligesom i Bemærkningerne af 22. Februar, og man naar til den i Tabel 2 angivne Opstilling:

Tabel 2.

Periode	Faktisk Import- beløb	Import 1938- Priser	Ekspor- index 1938 = 100	Import- beløb med Ekspor- prisstign.	„ubillig tysk Merfor- tjeneste“
	Mill. Kr.	Mill. Kr.		Mill. Kr.	Mill. Kr.
September 1939—Marts 1940 ...	269,0	231,6	103	238,5	30,5
April—August 1940.....	349,4	258,4	118	304,9	44,5
September 1940.....	66,9	44,6	129	57,5	9,4
Oktober 1940.....	80,0	50,1	131	65,6	14,4
September 1939—Oktober 1940 .	765,3	584,7		666,5	98,8
April—Oktober 1940.....	496,3	353,1		428,0	68,3
November 1940.....	97,5	60,2	135	92,1	5,4
December 1940.....	85,5	54,0	147	79,4	6,1
Januar 1941.....	83,5	51,8	153	79,3	4,2

Det vil af Tabellen kunne ses, at „den ubillige tyske Merfortjeneste“ for Tiden fra Krigens Udbrud til 31. Januar 1941 kan anslaaes til ca. 114,5 Mill. Kr., for Tiden 1. April 1940 til 31. Januar 1941 til ca. 84 Mill. Kr., og for Tiden fra 1. Oktober 1940 til 31. Januar 1941 til ca. 30,1 Mill. Kr.

Til de ovenfor givne Oplysninger skal man navnlig med Hensyn til de nye Tal for Januar Maaned knytte følgende Bemærkninger:

Det vil af Tabel 1 ovenfor fremgaa, at den Skævhed i Prisudviklingen mellem tyske og danske Varer, der har fundet Sted i Forhold til 1938-Priserne, og som naaede sit Maksimum i Oktober 1940 med en Forskel mellem Pristallene paa ca. 30 Points, siden da har været af aftagende Betydning. Medens man i December kunde konstatere en Forskel mellem Pristallene paa ca. 11 Points, er denne nu i Januar 1941 efter de foreliggende Beregninger mindsket til ca. 8 Points. Der er al nu ig Grund til at antage, at Forskellen i Februar og Marts Maaned vil yderligere mindskes, dels paa Grund af det Fald i Jernpriserne, der indtraf i Februar, dels paa Grund af Pristillægget paa 25 Øre pr. kg paa de ca. 5 000 Tons Smør, som leveres til Tyskland i Marts.

I sin fremtidige Prisdiskussion med Tyskland vil man derfor formentlig næppe kunne henvise til, at Skævheden i Prisforholdene i Tysklandssamhandelen har holdt sig i et saadant Omfang, at Tyskerne maa træffe Foranstaltninger til Nedsættelse af deres Eksportpriser.

Tilbage bliver imidlertid Spørgsmaalet om „den ubillige tyske Merindtægt“ for Tiden op til Februar—Marts i Aar. Man maa, som sagt, regne med, at Skævheden i Fremtiden falder bort eller bliver betydningsløs, men det maa dog fastholdes, at den har eksisteret i Tiden indtil nu og betydet, at Danmark har betalt for meget for sin Import fra Tyskland. Endnu i Januar 1941 androg Skævheden som vist i Tabel 2 ca. 4,2 Mill. Kr. eller ca. 5 pCt. af den samlede Importværdi. Specielt skal man henvise til, at denne Merindtægt i Tiden fra 1. Oktober 1940 til 31. Januar 1941 andrager ca. 30 Mill. Kr., da det endnu i Oktober fra tysk Side blev hævdet, at den da allerede var forsvundet som Følge af Prisudviklingen siden den 9. April.

Til denne Skævhed kommer yderligere et Beløb, som imidlertid ikke lader sig udregne, men som stammer fra, at Eksporten til Danmark paa Grund af Stigningen i Clearingkontoens Beløb foretages paa et senere Tidspunkt end den Eksport til Tyskland, der skaber Tilgodehavendet, og derfor foretages i et højere Prisleje. Denne Betragtning har man fra tysk Side anerkendt.

Pristal.

		Detail- pristal 1935 = 100	Engrospristal 1935 = 100			Tysklands- samhandelen 1938 = 100	
			Total	Import- varer	Eksport- varer	Import	Eksport
April	1940	129	168	205	119	135	118
Maj	—	—	167	196	126		
Juni	—	—	165	192	127		
Juli	—	136	165	189	139		
August	—	—	170	196	143	150	131
September	—	—	182	209	156		
Oktober	—	145	185	213	173	160	131
November	—	—	190	218	183	162	135
December	—	—	191	220	184	158	147
Januar	1941	151	192	221	193	161	153
Februar	—	—	198	234	193	163	161
Marts	—	—	198	233	196	163	157
April	—	154	200	234	196	168	162
Maj	—	—	201	234	195	167	165
Juni	—	—	202	234	196	—	—
Juli	—	161	205	238	197	—	—

Danmarks Nationalbank.
København.
Juli 1941.

Die wirtschaftliche Entwicklung in Dänemark seit April 1940.

In gegenwärtigem Memorandum werden die wichtigsten Seiten von der wirtschaftlichen Entwicklung, die in Dänemark stattgefunden hat, seitdem das Land am 9. April 1940 von deutschen Truppen besetzt wurde, kurz behandelt. Das Memorandum zerfällt in folgende Abschnitte: der Aussenhandel, die Produktion, der Verbrauch, die Ausgaben der deutschen Wehrmacht in Dänemark, die Preisentwicklung sowie die geldpolitischen Verhältnisse.

Der Aussenhandel.

Der monatliche Wert von der gesamten Einfuhr, Ausfuhr und Mehreinfuhr, abgesehen von dem Transithandel, ist in untenstehender Tabelle 1 für die Monate April 1940—Mai 1941 angeführt, verglichen mit entsprechenden Monaten in den Jahren 1939—40. In der Tabelle ist ferner der Wert von dem Umsatz mit dem Ausland für die Periode seit dem Ausbruch des Krieges in September 1939 bis Ende März 1940 auf einmal angeführt.

Tabelle 1. Der Handelsverkehr mit dem Ausland.

	(Der Spezialhandel.)					
	<i>Einfuhr</i> Mill. Kr.		<i>Ausfuhr</i> Mill. Kr.		<i>Mehreinfuhr</i> Mill. Kr.	
September 1939—März 1940:						
Insgesamt.....	971		905		66	
Monatsdurchschnitt.....	(139)		(129)		(10)	
	<i>Jahr</i> 1940/41	<i>Jahr</i> 1939/40	<i>Jahr</i> 1940/41	<i>Jahr</i> 1939/40	<i>Jahr</i> 1940/41	<i>Jahr</i> 1939/40
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
(April).....	(201)	(114)	(118)	(132)	(83)	(÷ 18)
Mai.....	97	148	125	130	÷ 28	18
Juni.....	79	147	118	131	÷ 39	16
Juli.....	87	143	135	138	÷ 48	5
August.....	102	172	155	132	÷ 53	40
September.....	92	124	130	149	÷ 38	÷ 25
Oktober.....	111	144	121	119	÷ 10	25
November.....	128	178	125	138	3	40
Dezember.....	119	167	121	139	÷ 2	28
Januar.....	108	150	112	127	÷ 4	23
Februar.....	73	97	81	92	÷ 8	5
März.....	104	114	98	143	6	÷ 29
April.....	151	(201)	116	(118)	35	(83)
Mai.....	131	(97)	130	(125)	1	(÷ 28)
Monatsdurchschnitt.....	Mai-Mai (106)	Mai-März (144)	Mai-Mai (120)	Mai-März (131)	Mai-Mai (÷ 14)	Mai-März (13)

Nachdem Dänemark am 9. April von deutschen Truppen besetzt worden war, und der Handelsverkehr mit Westeuropa und den überseeischen Ländern abgebrochen wurde, musste die Einfuhr natürlich zurückgehen. Abgesehen vom April Monat selbst, wo eine bedeu-

tende Menge Waren, die in dem Zeitpunkt der Besetzung in dem Kopenhagener Freihafen aufgespeichert lagen, extraordinär inkariert wurde, zeigen dann auch die Monate nach der Besetzung einen sehr erheblichen Rückgang in der Einfuhr.

In den Monaten Mai 1940 bis Mai 1941 betrug die Einfuhr durchschnittlich 106 Mill. Kr. gegen 144 Mill. Kr. in den Monaten Mai 1939—März 1940, so dass ein Rückgang in dem Wert der Einfuhr in Höhe von 26 v. H. zu verzeichnen gewesen ist. In der Periode September 1939—März 1940 betrug die Einfuhr durchschnittlich 139 Mill. Kr. monatlich, und im Verhältnis hierzu zeigt die Einfuhr in der Periode Mai 1940—Mai 1941 somit einen Rückgang in Höhe von 24 v. H.

Der Wert der Ausfuhr hat sich weit besser gehalten als der der Einfuhr, namentlich im Anfang der Besetzungsperiode. Der durchschnittliche Ausfuhrwert betrug in der Periode Mai 1940—Mai 1941 120 Mill. Kr., welches 11 Mill. Kr. oder 8 v. H. weniger ist als der Ausfuhrwert in den Monaten Mai—März in den Jahren 1939—40. In September 1939—März 1940 exportierte Dänemark durchschnittlich für 129 Mill. Kr.; hier muss aber der saisonmäßige Rückgang in den Wintermonaten in Erinnerung gezogen werden.

Das Netto-Resultat von dem Aussenhandel ist für die Periode Mai 1940—Mai 1941 eine durchschnittliche monatliche Mehrausfuhr in Höhe von 14 Mill. Kr. gewesen, gegen eine durchschnittliche Mehreinfuhr in Höhe von 13 Mill. Kr. für die Periode Mai 1939—März 1940, welches in zahlungsmässiger Hinsicht insofern eine Verbesserung von durchschnittlich 27 Mill. Kr. monatlich darstellt, jährlich 324 Mill. Kr. entsprechend.

Die angeführten Ziffern geben den Wert von dem Umsatz mit dem Ausland an. Das ungünstige Bild, welches diese Wertziffern von der Warenversorgung des Landes geben, wird erheblich verstärkt, wenn man die umgesetzten Warenmengen betrachtet. Eine Mengenindexziffer für die Einfuhr und die Ausfuhr in der betreffenden Periode ist nicht berechnet, aber zur Beleuchtung der stattgefundenen Entwicklung in den umgesetzten Warenmengen werden — ausser den später gemachten Angaben über die ein- und ausgeführten Mengen von einzelnen der wichtigeren Warengruppen — einige Auskünfte auf Basis von Preisindexziffern gegeben, die für Importwaren und für Exportwaren getrennt berechnet sind.

Infolge der von dem statistischen Departement des Staates berechneten Grosshandelspreisindexziffern lagen die Preise für Importwaren durchschnittlich etwa 45 v. H. höher in der Periode Mai 1940—Mai 1941 als in den Monaten Mai 1939—März 1940. Auf dieser Basis kann — wenn man von den oben angeführten Ziffern für die Importwerte ausgeht — schätzungsweise berechnet werden, dass die Importmenge in Mai 1940—Mai 1941 durchschnittlich nicht weniger als etwa 50 v. H. niedriger lag als die in Mai 1939—März 1940. Im Verhältnis zu der Importmenge in der Periode September 1939—März 1940 zeigt die Importmenge in Mai 1940—Mai 1941 durchschnittlich einen Rückgang von etwa 40 v. H.

Berechnet in entsprechender Weise kann es für die Ausfuhrmenge angeschlagen werden, dass sie in Mai 1940—Mai 1941 etwa 37 v. H. niedriger als in den Monaten Mai 1939—März 1940, und durchschnittlich etwa 33 v. H. niedriger als in der Periode September 1939—März 1940 lag.

In untenstehender Tabelle 2 ist der Monatsdurchschnitt der eingeführten Mengen einiger Waren angeführt, die von einer besonderen Wichtigkeit für Dänemarks Produktion sind. Die Zahlen umfassen die Periode Mai 1940—Mai 1941 verglichen mit der Periode Mai 1939—März 1940.

Tabelle 2. Monatsdurchschnitt der eingeführten Mengen einiger wichtigeren Waren.

	Mai 1940— Mai 1941 Monatsdurch- schnitt 1 000 Tonnen	Mai 1939— März 1940 Monatsdurch- schnitt 1 000 Tonnen	Niedergang in Hundertteilen
Brotgetreide	1	19	95
Futtergetreide	2	19	89
Olkekuchen	1	47	98
Samen, Nüsse und Körner für Oelge- winnung	0	22	100
Düngemittel	36	47	23
Steinkohle	189	304	38
Cinders und Koks	90	111	19
Briketten	61	33	Aufgang 85

	Mai 1940— Mai 1941 Monatsdurch- schnitt 1 000 Tonnen	Mai 1939— März 1940 Monatsdurch- schnitt 1 000 Tonnen	Niedergang in Hundertteilen
Benzin.....	1	24	96
Eisen und Stahl.....	15	37	59
Andere Metalle.....	1	3	67
	1 000 m ³	1 000 m ³	
Holzbalken und gesch. Nadelholz.....	36	70	49
	Tonnen	Tonnen	
Wolle.....	27	239	89
Wollgarn.....	9	129	93
Baumwolle.....	86	1 035	92
Baumwollgarn.....	26	247	89
Kunstseide, -wolle.....	198	32	Aufgang 519
Kunstseidengarn.....	233	148	Aufgang 57

Was Rohstoffe für die Landwirtschaft anbetrifft, so geht es aus der Tabelle 2 hervor, dass der Import sowohl von Oelkuchen als auch von Rohstoffen für die dänische Oelindustrie, u. a. zur Herstellung von Oelkuchen, praktisch gesprochen in Wegfall gekommen ist, und ausserdem ist der Import von Futtergetreide auf ein Zehntel reduziert oder beinahe weggefallen. Hierzu kommt noch, dass der Import von Brotgetreide auch beinahe ausgefallen ist, weshalb ein grösserer Anteil als früher von den einheimischen Getreidemengen für menschliche Nahrung reserviert werden muss. Endlich ist der Import von Düngemitteln um mehr als ein Fünftel vermindert.

Von Rohstoffen für die Industrie ist der Import von Kohle um etwa 40 v. H. vermindert. Hierzu kommt ferner, dass der Import von Cinders und Koks um beinahe 20 v. H. reduziert ist. Der Import von Briketten zeigt Steigerung, diese muss aber auf Hintergrund des geringeren Feuerungswertes der Briketten und deren bisherigen geringen Anteil in dem Gesamtverbrauch an Feuerung beurteilt werden.

Weiter kann genannt werden, dass der Import von Eisen und Stahl um 60 v. H. gefallen ist, und der von anderen Metallen um reichlich 65 v. H. Endlich ist der Import von Holzbalken und geschnittenem Nadelholz (Bauholz) um beinahe 50 v. H. gefallen.

Was die Textilrohstoffe anbetrifft, ist der Import von Wolle und Wollgarn als auch von Baumwolle und Baumwollgarn um etwa 90 v. H. gefallen. Der Import von Kunstseide, Kunstwolle og Kunstseidengarn zeigt Steigerung; infolge der verhältnismässig kleinen Mengen, die von diesen Rohstoffen eingeführt werden, können sie jedoch nur in geringem Grad den Niedergang in den anderen Textilrohstoffen wettmachen.

In untenstehender Tabelle 3 ist der Monatsdurchschnitt der ausgeführten Mengen einiger wichtigeren Exportwaren angeführt, besonders landwirtschaftlichen Erzeugnisse.

Tabelle 3. Monatsdurchschnitt der ausgeführten Mengen einiger wichtigeren Waren.

	Mai 1940— Mai 1941 Monatsdurch- schnitt 1 000 Stück	Mai 1939— März 1940 Monatsdurch- schnitt 1 000 Stück	Niedergang in Hundertteilen
Lebend. Rindvieh.....	30	15	Aufgang 100
— Schweine.....	65	12	Aufgang 442
	Tonnen	Tonnen	
Rind- u. Kalbfleisch.....	576	1 456	60
Schweinefleisch.....	10 032	15 444	35
Butter.....	6 718	12 493	46
	1 000 Stiegen	1 000 Stiegen	
Eier.....	4 200	6 995	40
	Tonnen	Tonnen	
Pflanzenoel.....	18	1 094	98
	Stück	Stück	
Kraftwagen u. Chassis für Personen.....	46	274	83
Andere Kraftwagen u. Chassis.....	73	230	68

Es ist besonders bemerkenswert, dass der Export von lebendigem Rindvieh eine grosse Steigerung aufzuweisen hat, welches in wesentlichem Grad auf die stattfindende bedeutende Reduktion der landwirtschaftlichen Viehbestände zurückzuführen ist, welche Reduktionen durch die wegen fehlender Einfuhr stark begrenzten Futtermengen verursacht werden. Ein kleinerer Teil von der Steigerung muss jedoch als Ausdruck für Umlegung des Exports von Schlachtvieh zu lebendigem Vieh in Uebereinstimmung mit dem Rückgang, der in der Ausfuhr von Rind- og Kalbfleisch zu verzeichnen ist, aufgefasst werden. Auf einmal betrachtet kann der Export von lebendigem Vieh und von Rind- und Kalbfleisch mit mehr als 50 v. H. erhöht eingeschätzt werden.

Eine starke Steigerung zeigt auch der Export von lebendigen Schweinen. Fügt man zu diesem den Export von Schweinefleisch, der etwas zurückgegangen ist, scheint der Export von lebendigen Schweinen und von Schweinefleisch ungefähr ungeändert aufrechterhalten zu sein, welches nur dadurch möglich gewesen ist, dass gleichzeitig die Bestände stark reduziert worden sind.

Der Export von Eiern zeigt einen Niedergang von 40 v. H., während der Export von Butter um 45 v. H. zurückgegangen ist, welches letztere seine Ursache findet in der wegen Bestandreduktionen und der begrenzten Futtermengen fallenden Milchproduktion sowie in der Steigerung des inländischen Verbrauchs, welche wieder auf einen durch Stockung in dem Import von Rohstoffen verursachten Niedergang in der Margarineproduktion zurückzuführen ist.

Die Ausfuhr von Industriewaren zeigt einen sehr bedeutenden Niedergang. Die Ausfuhr von Spezialmaschinen, für welche infolge der Natur der Sache gesamte Mengenziffern nicht gegeben werden können, zeigt somit einen starken Sturz. — Besonders die Oelindustrie, für welche die Abschneidung der Rohstoffzufuhren zu der fast vollständigen Einstellung des Exports geführt hat, ist schwer betroffen.

In der Verteilung des Aussenhandels über die einzelnen Länder ist natürlicherweise eine vollständige Umlegung eingetreten. Während sich die Einfuhr Dänemarks, z. B. im Jahre 1938, mit etwa 25 v. H. aus Deutschland, 35 v. H. aus Grossbritannien und dem Rest aus einer Reihe anderer Länder verteilte, liefert Deutschland nach der Besetzung im April 1940 den überwiegenden Teil des Importes, somit für die Periode Mai 1940—Mai 1941 ungefähr 75 v. H. von diesem.

Mit Bezug auf die Ausfuhr ist die Umlegung noch stärker gewesen. Während sich die Ausfuhr im Jahre 1938 mit etwa 20 v. H. nach Deutschland und etwa 55 v. H. nach Grossbritannien und dem Rest nach anderen Ländern verteilte, empfing Deutschland in der Periode Mai 1940—Mai 1941 etwa 85 v. H. von dem Export Dänemarks.

Ausser dem obigen Bemerkungen über Dänemarks Umsatz mit dem Ausland, was den Spezialhandel anbelangt, ist noch zu erwähnen, dass der Transithandel Dänemarks, der früher dem Lande bedeutende Einnahmen zuführte, seit April 1940 beinahe in Wegfall gekommen ist.

Dänemark besitzt in überwiegendem Grad nur Rohstoffe für die landwirtschaftliche Produktion. Als eine Folge hiervon hat die Veredelung von landwirtschaftlichen Erzeugnissen berechnet für den Export einen sehr vorgeschobenen Platz im dänischen Produktionsleben eingenommen, und hiervon ist es wieder eine Folge gewesen, dass der Aussenhandel eine verhältnismässig grössere Bedeutung für Dänemark als für andere europäischen Länder gehabt hat. Nur durch einen relativ grossen Export wurde es für Dänemark möglich, die Zufuhren solcher Rohstoffe aus dem Ausland sicherzustellen, die für Industrien notwendig waren, welche natürliche Bedingungen hatten, in dem Land in freiem Wettbewerb mit dem Ausland gedeihen zu können, sowie auch die Zufuhren von proteinreichen Futterstoffen und Kunstdüngern sicherzustellen, um der landwirtschaftlichen Produktion einen passenden Umfang zu geben. Der hohe Standard der dänischen Arbeitskraft und die billigen Seeverbindungen des Landes mit dem Ausland begünstigten diese Entwicklung. Es kann erwähnt werden, dass der gesamte auswärtige Handelsumsatz Dänemarks (Einfuhr + Ausfuhr) für das Jahr 1938 405 skand. Goldkronen je Einwohner betrug gegen Schweden 345, Norwegen 368, Finland 222 Deutschland 138, Holland 344 und Grossbritannien 302 skand. Goldkronen je Einwohner.

Der sehr starke Niedergang in Dänemarks Umsatz mit dem Ausland, der nach dem Ausbruch des Krieges und besonders nach der Besetzung im April 1940 stattfand, musste daher ausserordentliche Folgen für das dänische Produktionsleben und für die wirtschaftliche Entwicklung in Dänemark im ganzen haben.

Während der Handelsverkehr Dänemarks mit dem Ausland früher Export nach wenigen Ländern und Import aus einer grossen Anzahl von Ländern umfasste, hat die Besetzung verursacht, dass der Umsatz mit dem Ausland sozusagen bilateral geworden ist, indem derselbe wie oben angeführt jetzt beinahe ausschliesslich mit oder über Deutschland stattfindet.

Die Produktion.

Die dänische Industrieproduktion hatte in den Sommermonaten im Jahre 1939 auf einem recht hohen Niveau gelegen, und die ersten Kriegsmonate brachten keine wesentliche Abschwächung. Eine solche verursachte erst die mit der deutschen Besetzung folgende Absperrung.

Schon in der ersten Zeit nach der Besetzung traf somit ein starker Rückgang in der industriellen Tätigkeit ein, per August 1940 gegen 20 v. H.; seitdem hat doch etwas Steigerung stattgefunden, sodass das Produktionsniveau im Mai 1941 nur um etwa 14 pCt. niedriger als im März 1940 war. Man muss indessen mit einer weiteren Abwärtsbewegung rechnen, nach und nach wenn die vorhandenen Lagerbestände von den Roh- und Hilfsstoffen, wovon die Einfuhr besonders verringert ist, aufgebracht werden.

Schwer betroffen sind namentlich die Textilindustrie und die Bekleidungsindustrie sowie die chemisch-technische Industrie. Diese drei Industriezweige zeigen alle einen Rückgang von etwa 21 pCt. Auch die Eisen- und Metallindustrie zeigt einen fühlbaren Rückgang. Aus den in dem Abschnitt über den Aussenhandel angeführten Zahlen wird man dann auch ersehen, dass die Einfuhr grade von den Rohstoffen dieser Industrien sehr stark gefallen ist.

Wenn die Produktion für die genannten Industriezweige nicht schon mehr gefallen als tatsächlich der Fall ist, ist dies ausschliesslich darauf zurückzuführen, dass die Lagerbestände, die diese Industrien in dem Zeitpunkt der Besetzung innehatten, noch nicht ganz aufgebraucht sind. Sobald dies geschieht, wird ein weiterer bedeutender Fall in der Produktion in Übereinstimmung mit dem Niedergang in den importierten Rostoffmengen eintreten.

Der Rückgang ist am grössten für die Herstellung von Konsumwaren, 16 v. H., während die Herstellung von Produktionsmitteln mit einem Rückgang von 7 v. H. sich besser gehalten hat. In dieser Verbindung kann erwähnt werden, dass gewisse Anlageindustrien, die hauptsächlich auf binnenländischen Rohstoffen bauen, die Beschäftigung einigermaßen aufrechterhalten haben, u. a. die Stein-, Ton- und Glasindustrie.

Mit Bezug auf den Wohnungsbau, der von grosser beschäftigungsmässiger Bedeutung ist, soll bemerkt werden, dass dieser sehr stark vermindert worden ist und in der kommenden Zeit weiter reduziert zu werden scheint, welches soziale Schwierigkeiten verursacht.

Die Entwicklung der landwirtschaftlichen Produktion wird illustriert durch untenstehende monatliche Mengenindexziffern für die animalische Produktion, berechnet von dem statistischen Departement des Staates.

Es wird bemerkt, dass die Ziffern von Saisonschwankungen geprägt sind.

Tabelle 4. Mengenindex für die Produktion von animalischen landwirtschaftlichen Erzeugnissen. 1935 = 100.

	Milch			Rind- und Kalbfleisch*)			Schweinefleisch*)			Eier		
	1941	1940	1939	1941	1940	1939	1941	1940	1939	1941	1940	1939
Januar.....	60	87	88	92	122	107	65	87	97	50	136	126
Februar.....	59	88	92	87	120	143	60	78	98	39	118	152
März.....	63	97	98	90	138	118	58	130	101	67	143	170
April.....	68	103	108	100	145	118	59	79	95	105	184	186
Mai.....	75	112	125	141	155	121	57	114	85	109	210	198
Juni.....		119	127		114	92		90	106		174	164
Juli.....		99	118		144	99		131	87		130	144
August.....		88	111		188	114		101	103		99	137
September.....		76	101		263	135		110	89		78	126
Oktober.....		69	90		208	137		86	94		44	70
November.....		64	85		121	136		82	105		23	74
Dezember.....		61	87		89	110		79	112		40	133

*) Hierunter exportierte lebendige Tiere.

Die Milch- und Eierproduktion zeigen einen bedeutenden Sturz, für beide Produktionen verursacht durch begrenzte Futtermengen und Reduktion der Bestände. Die Rind- und Kalbfleischproduktion verzeichnete einen erheblichen Aufgang in den Sommer- und Herbstmonaten 1940, diesen Aufgang aber kann man hauptsächlich auf die Reduktion der Bestände zurückführen, und er war somit nur eine zeitweilige und ungünstige Erscheinung, die schnell von einem schweren Sturz in der Produktion abgelöst wurde; November und Dezember 1940 zeigten schon Niedergang im Verhältnis zu den entsprechenden Monaten im Jahre 1939, und diese Tendenz wurde in den folgenden Monaten verstärkt, doch abgesehen vom Monat Mai, in welchem aussergewöhnliche Schlachten stattgefunden haben. Für die Schweinefleischproduktion gilt etwas ähnliches als für die Rind- und Kalbfleischproduktion. Die Schweinefleischproduktion lag so in Mai—September 1940 durchschnittlich 16 v. H. höher als in der entsprechenden Periode im Jahre 1939, welches auch der Reduktion der Bestände zu verdanken ist, und der nachfolgende Niedergang in der Produktion hat sich stark geltend gemacht, indem die Produktion im Oktober Quartal 1940 21 v. H., im Januar Quartal 1941 38 v. H. und in April—Mai 40 v. H. niedriger lag als in den entsprechenden Perioden der Jahre 1939—40.

Im Herbst 1940 rechnete man damit, dass die Butter- und die Schweinefleischproduktion, wenn sie ausschliesslich auf einheimischen Futtermengen von der Grösse der Ernte im Jahre 1940 bauen sollten, beide herabgleiten würden und zwar um etwa ein Drittel, und die Eierproduktion um drei Fünftel oder mehr, im Verhältnis zur Produktion im Jahre 1938, — dies hat sich als richtig erwiesen. Hierzu kam noch, dass die dem Export zur Verfügung stehenden Mengen, nachdem der notwendige Inlandsverbrauch gedeckt war, einen weit stärkeren Niedergang zeigen würden, annähernd gegen zwei Drittel bis drei Viertel des Exports im Jahre 1938.

Für das Landwirtschaftsjahr 1941—42 wird die Ernte 1941 von entscheidender Bedeutung; sie wird vermeintlich die von 1940 nicht übersteigen, — vorläufig ist die Heuernte sehr klein gewesen.

Der Verbrauch.

Auf welche Art und Weise die seit der deutschen Besetzung stattgefundene Entwicklung auf die Verbrauchsmöglichkeiten der dänischen Bevölkerung eingewirkt hat, kann nur teilweise statistisch beleuchtet werden.

Allgemein kann gesagt werden, dass ebenso wie die Produktion erst nach und nach mit der Erschöpfung der Roh- und Hilfsstofflager von dem seit April 1940 so ausgesprochenen Einfuhrrückgang ernstlich getroffen wird, zieht der Verbrauch Vorteil sowohl aus den Lagern an Fertigwaren als eine erstere als aus den Vorräten an Rohstoffen als eine zweite Reserve und wird deshalb, allem anderen gleich, verhältnismässig langsam den wirtschaftlichen Rückgang spüren.

Nichtsdestoweniger ist eine besonders merkbare Beschränkung im Verbrauch der dänischen Bevölkerung vorhanden. Einen Eindruck hiervon gibt schon die von April 1940 bis April 1941 stattgefundene Steigerung der Lebenshaltungskosten von etwa 19 v. H., die selbstverständlich die breite Schicht der Bevölkerung schwer belastet. Nur ein geringer Teil der Bevölkerung hat bis Februar 1941 höhere nominelle Einnahmen als früher gehabt, im grossen und ganzen nur die Landwirtschaft, namentlich die grösseren und mittelgrossen Betriebe, sowie die Arbeiter der niedrigsten Lohnstufe, denen im Oktober 1940 ein geringer Lohnzuschlag erteilt wurde. Seit Anfang März 1941 musste aber eine allgemeine Erhöhung von 7 bis 8 v. H. der Arbeitslöhne zu Entgegenwirkung eines Teiles der in letzter Zeit eingetretenen starken Preissteigerung der Lebensbedürfnisse vorgenommen werden.

Hier muss betont werden, dass für die Landwirtschaft eher eine Vermögensrealisation als eine eigentliche Erhöhung der Einnahmen vorliegt, und dass die Lohnerhöhung für die Arbeiter bei weitem nicht die Preissteigerung deckt und übrigens in Verbindung mit dem Opfer gesehen werden muss, dass eine grosse Anzahl der beschäftigten Arbeiter durch die Arbeitsverteilung (Herabsetzung der Arbeitszeit, um dadurch eine grössere Anzahl zu beschäftigen) bringt.

Die Besetzung hat ferner bedeutende Erweiterungen und Verschärfungen der Rationierung erfordert. Die Absperrung von Getreidezufuhren von Bedeutung hat eine Rationierung von Brot (später auch Graupen) verlangt; die grossen Lieferungen nach Deutschland haben zu einer Rationierung von Butter geführt, und da die Ausfuhr der gewöhnlichen Exportwaren nach anderen Ländern als Deutschland stark beeinträchtigt ist, war es notwendig, die Zuckerrationierung zu verschärfen, um dadurch grössere Mengen Zucker freizumachen, die als Austauschobjekt namentlich gegenüber den übrigen nordischen Ländern (besonders Nor-

wegen und Finnland) dienen konnten, um Dänemark von diesen Ländern Zufuhren von Stickstoffdüngemitteln (Norwegen) und Holz (Finnland) zu verschaffen. Ferner ist die Einfuhr von Heizmitteln jetzt auf die von Deutschland gelieferten Mengen beschränkt, und die *Kohlen-* und *Koksrationierung* musste deshalb ziemlich stramm werden. Schliesslich sei erwähnt, dass *Benzin* und *Petroleum* ebenfalls rationiert worden sind, jedoch nur in minimalen Mengen zur Verfügung gestellt werden können, und dass ferner *Kaffee*, *Tee* und *Kakao* rationiert und übrigens bald ausgegangen sind, und dass seit Neujahr 1941 eine — später verschärfte — Rationierung von *Seife* eingeführt ist. Hierzu kommt, dass eine Reihe wichtiger Verbrauchsartikel, namentlich Woll- und Baumwollwaren, fast ganz ausgegangen ist.

Die Ausgaben der deutschen Wehrmacht in Dänemark.

In der Zeit vom 9. April bis zum 26. August 1940 zahlte die deutsche Wehrmacht und ihre Mitglieder Einkäufe hier im Lande mit Reichskreditkassenscheinen lautend auf Reichsmark. Ausserdem wurde ein geringer Betrag Übernahmescheine ausgegeben, die als Zahlung bei der Übertragung gewisser besonderer Effekten verwendet wurden. Danmarks Nationalbank löste gleich bei Vorlage die ausgegebenen Reichskreditkassenscheine und Übernahmescheine ein. Vom 27. August 1940 ab ging man indessen zu einem neuen System über, wonach Danmarks Nationalbank direkt der deutschen Wehrmacht dänische Zahlungsmittel zur Verfügung stellte, und jede Zahlung sollte in Schecks erfolgen, es sei denn, dass es sich um kleinere Beträge handle.

Insgesamt sind vom 9. April 1940 bis zum 30. Juni 1941 folgende Beträge¹⁾ von Danmarks Nationalbank der deutschen Wehrmacht zur Verfügung gestellt worden:

	Mill. Kr.
durch Einlösung von Reichskreditkassenscheinen	193,2
auf dem Scheckkonto	449,7
insgesamt	<u>642,9</u>

Auf dem Scheckkonto standen jedoch am 30. Juni 1941 als noch nicht abgehoben 24,1 Mill. Kr.

Die in der Zeit vom 9. April von der Wehrmacht verwendeten Beträge entsprechen einem monatlichen Verbrauch von etwa 45 Mill. Kr. Eine wie grosse Belastung dies für die Wirtschaft des Landes bedeutet, geht daraus hervor, dass die erwähnten Beträge nicht weniger als 85—90 v. H. der laufenden Gesamtausgaben des dänischen Staates (Finanzjahr 1939—40) ausmachen.

Die Preisentwicklung.

Das durch die kriegswirtschaftlichen Verhältnisse verursachte Steigen der Preise hat sich seit den Ereignissen im Monat April 1940 weiter verschärfte, wie aus nachfolgender Grosshandelspreisiziffer, berechnet vom Statistischen Departement des Staates, ersichtlich:

(1935 = 100)

August 1939	111
März 1940	166
April 1940	168
Mai 1940	167
Juni 1940	165
Juli 1940	165
August 1940	170
September 1940	182
Oktober 1940	185
November 1940	190
Dezember 1940	191
Januar 1941	192
Februar 1941	198
März 1941	198
April 1941	200
Mai 1941	201
Juni 1941	202

³⁾ excl. Übernahmescheine (2,1 Mill. Kr.) über das Clearingkonto mit der Deutschen Verrechnungskasse abgewickelt.

Die Grosshandelspreisziffer ist somit um etwa 22 v. H. (36 Einheiten) von März 1940 bis Juni 1941 gestiegen. Dieses gesamte Steigen fiel in der Zeit seit Juli 1940, was auch zu erwarten war, da einige Zeit vergehen musste, bevor die durch die Besetzung direkt oder indirekt verursachten Preiserhöhungstendenzen sich effektiv durchsetzen konnten. Übrigens sei bei der Beurteilung der Preisentwicklung im Frühsommer 1940 daran erinnert, dass die Preislage in den Monaten Februar und März v. Js. von der durch den aussergewöhnlichen Eiswinter verursachten Warenknappheit geprägt war. Hierzu kommt, dass die starke Preissteigerung vom Kriegsausbruch bis zum Frühjahr 1940 wesentlich in dem gewaltigen Steigen der Frachtsätze ihren Ursprung hatte. Da die deutsche Besetzung Dänemark vom überseeischen Handel abschnitt, wurde eine Preissteigerung auf diesem Wege verhindert, und dies in Verbindung mit dem Aufhören der Eisschwierigkeiten im Laufe des vergangenen Monats sowie einer verschärften Preisgesetzgebung war anfangs imstande, der vergrösserten Warenknappheit und der beginnenden Geldflüssigkeit die Stange zu halten. Die Preisziffer fiel sogar von 168 im April auf 165 im Juni und Juli, lag aber zwar immer noch 11 Einheiten über der Januarziffer. Hiermit war das Sinken jedoch auch vorüber; im August stieg der Index bis auf 170, im September bis 182, und im Laufe der folgenden fünf Monate bis 198; seit Februar d. Js. hat eine langsame Aufwärtsbewegung bis 202 im Juni stattgefunden.

Zur Vergleichung der Preisentwicklung in Dänemark und in den anderen skandinavischen Ländern sowie in Deutschland sei nachfolgende Übersicht über die Entwicklung der Grosshandelspreisziffern und Lebenshaltungsindexe in diesen Ländern in der Zeit von dem Kriegsausbruch bis heute gegeben.

	<i>Grosshandelspreisziffer</i>			<i>Lebenshaltungsindex</i>		
	August 1939	März 1940	Mai 1941	Juli 1939	April 1940	April 1941
Dänemark	111	166	201	107 (Juni 39)	129 (März 40)	154 (März 41)
Schweden	111	140	171	(108)	(119)	(140)
Norwegen	118	156	190	114	130	154
Deutschland	105	107	110	103	105	110

Die dänische Grosshandelspreisziffer ist von August 1939 bis Mai 1941 um nicht weniger als 81 v. H. gestiegen gegen die schwedische nur 54 v. H., die norwegische 61 v. H. und die deutsche 5 v. H. Die Grosshandelspreise in Dänemark sind also weit mehr gestiegen als die Grosshandelspreise in den anderen skandinavischen Ländern und in Deutschland.

Dasselbe ist mit den Lebenshaltungskosten der Fall. Der dänische Lebenshaltungsindex ist somit von Juli 1939 bis April 1941 um 44 v. H. gestiegen, während der schwedische Lebenshaltungsindex nur um 30 v. H. (Juni 1939 bis März 1941), der norwegische um 35 v. H. und der deutsche um 7 v. H. gestiegen ist.

Es sei bemerkt, dass wenn die Preissteigerung in Norwegen geringer ist als in Dänemark, dies unter anderem darauf zurückzuführen ist, dass in Norwegen in weit geringerem Ausmass als in Dänemark die Preissteigerungen von steigenden Ausfuhrpreisen auf den inländischen Markt übertragen worden sind.

Nach Verlauf der ersten Monate nach der Besetzung schlugen wie schon früher betont die Preiserhöhungstendenzen stark durch. Die Hauptursache hierzu ist in den Preiserhöhungen für sowohl Einfuhrwaren aus Deutschland als für dänische landwirtschaftliche Ausfuhrzeugnisse zu suchen, wobei alle Preise zu einem Devisenkurs von 100 RM = 207,40 Kr. umgerechnet wurden. Die Tendenz musste ferner dadurch anziehen, dass ein grosser Teil der Ausfuhr nach Deutschland sowie der Bedarf der deutschen Wehrmacht an dänischen Waren und Dienstleistungen hier im Lande vorläufig nicht durch Warenlieferungen nach Dänemark befriedigt, sondern durch dänische Kreditgewährung gedeckt worden sind.

Die Preissteigerung für dänische Ausfuhrwaren war bedeutend geringer und erfolgte später als die für die Einfuhrwaren; erst im Laufe der Frühjahrsmonate 1941 ist eine gewisse Annäherung zwischen den Preisniveaus für Import- und Exportwaren eingetreten. Das Verhältnis zwischen diesen ist jedoch immer noch ungünstig für Dänemark. Der Preisindex des Statistischen Departements für Importwaren betrug somit im Juni 1941 234 gegenüber einem Exportwarenpreisindex von 196, beide Indexe auf der Basis 1935-Preise zu 100 angesetzt.

Die erhöhten Preise für die dänischen landwirtschaftlichen Ausfuhrerzeugnisse bedeuten bei der jetzigen Lage kein Stimulans für die landwirtschaftliche Erzeugung, indem diese ohnedies schon in vollem Ausmass die vorhandenen Rohstoffmengen verwertet; wie vorerwähnt hat man rücksichtlich der beschränkten Futtermengen die Viehbestände reduzieren müssen.

Wie aus obigen Erläuterungen hervorgeht, ist die seit der Besetzung stattgefundene Preissteigerung wesentlich auf die bedeutende Erhöhung der Ein- und Ausfuhrpreise zurückzuführen. Es ist selbstverständlich unmöglich, derartige binnenländische Preissteigerungstendenzen, die von steigenden Einfuhrpreisen herrühren, durch preisregelnde Massnahmen zu bekämpfen. Für Preissteigerungen, die von steigenden Ausfuhrpreisen herrühren, sind preisregelnde Massnahmen in einigem Grade möglich. Der Staat hat deshalb auch mit Bezug auf Butter, deren Ausfuhrpreis von März 1940 bis heute von Kr. 2,12 das Kilo auf Kr. 5,10 das Kilo gestiegen oder mehr als verdoppelt worden ist, für den inländischen Markt einen niedrigeren Preis als den Ausfuhrpreis festgesetzt, und zwar Kr. 4,00 das Kilo.

Durch derartige preisregelnde Massnahmen für die Ausfuhrwaren ist es möglich, die Preissteigerungen in einigem Grade zu hemmen, da aber die von der Einfuhr herrührenden Preissteigerungstendenzen — ganz abgesehen von der Grösse der Preiserhöhung an sich — ausschlaggebender sind als die Preissteigerungstendenzen herrührend von der Ausfuhr, indem der Verbrauch von Einfuhrwaren den inländischen Verbrauch von landwirtschaftlichen Erzeugnissen weit übersteigt, kann die Wirkung dieser Massnahmen nur begrenzt sein.

Zu den starken inländischen Folgen von den erhöhten Ein- und Ausfuhrpreisen hat indessen auch die Tatsache mitgewirkt, dass die dänischen Devisenkurse zu hoch liegen, was dadurch verursacht ist, dass die dänische Krone seinerzeit wegen des bedeutenden Handelsverkehrs mit Grossbritannien dem Sterling in dessen Fall dem Gold gegenüber folgte. Der dänische Markkurs war:

Juli 1941.....	207,21 Kr.
August 1939.....	192,15 —
Dezember 1932.....	138,85 —
August 1931.....	88,95 —

Das gegenwärtige Kursverhältnis zwischen Krone und Reichsmark entspricht nicht der inländischen Kaufkraft der beiden Valuten, indem die Kaufkraft der dänischen Krone im Verhältnis zu der der deutschen Mark bedeutend höher liegt als in dem jetzigen Kursverhältnis ausgedrückt.

Eine Regelung der Devisenkurse zur Ausgleichung des Missverhältnisses zwischen den Inlands- und Auslandspreisen ist daher aktuell.

Die in Dänemark seit der Besetzung geführte Preis- und Lohnpolitik ging darauf aus durch eine verschärfte Preisüberwachung, ein Lohnstopp nebst einer Beschränkung der Gewinne und Erträge der Gewerbe in möglichst grossem Ausmass ein weiteres Steigen der Preislage und der Einkommen zu vermeiden, das bei der gegenwärtigen Lage leicht eine Inflation verursachen könnte.

Die Preisüberwachung verbietet somit sowohl ein prozentweises als absolutes Steigen der Reinerträge pr. Wareneinheit.

Rücksichtlich der Arbeitslöhne sei erwähnt, dass im Mai 1940 ein Lohnstopp eingeführt wurde, der einer laut Vereinbarung zwischen Arbeitern und Arbeitgebern festgesetzten Preiszifferregelung der Arbeitslöhne Einhalt gebot. Im September 1940 sah man sich genötigt für die Arbeiter der niedrigsten Lohnstufe einen Zuschlag durchzuführen, der sich auf ein paar Kronen die Woche für Löhne bis zu 80 Kr. wöchentlich belief.

Die für Einfuhr- und Ausfuhrwaren stets stattfindenden Preissteigerungen bewirkten aber mit der Zeit einen solchen grossen Aufgang in den Preisen der Lebensbedürfnisse, dass man sich nach Ablauf der Arbeiterübereinkommen ultimo Februar 1941 genötigt sah, einen Aufschlag in den Arbeiterlöhnen zur begrenzten Entgegenwirkung der Preissteigerungen zu gewähren. Der im September eingeführte Lohnaufschlag für die niedrigst gelohnten Arbeiter wurde somit am 1. März mit einem generellen Lohnaufschlag von durchschnittlich 7 bis 8 v. H. für sämtliche Arbeiter ersetzt.

Die geldpolitischen Verhältnisse.

Auf dem geldpolitischen Gebiet sind seit der Besetzung vor allem anderen drei Faktoren von entscheidender Bedeutung für die Entwicklung gewesen. *Erstens* die obenerwähnte bedeutende Mehrausfuhr nach Deutschland, die mit sich geführt hat, dass hinsichtlich der Lage der Danmarks Nationalbank dem Ausland gegenüber aus einer Netto-Schuld in Höhe von 38 Mill. Kr. pr. 30. März 1940 (auf dem Clearingkonto mit Deutschland Netto-Schuld von 43 Mill. Kr.) ein Netto-Guthaben in Höhe von 604 Mill. Kr. per 30. Juni 1941 (hiervon 536 Mill. Kr. auf dem Clearingkonto mit Deutschland) geworden ist, d. h. ein Unterschied von 642 Mill. Kr. in welcher Höhe die Nationalbank den Exportgewerben, hauptsächlich der Landwirtschaft, Mittel zur Verfügung gestellt hat. *Zweitens* die Ausgaben der deutschen Wehrmacht in Dänemark, die durch die Nationalbank finanziert sind, per ultimo Juni 1941 619 Mill. Kr. *Drittens* die innerhalb des Wirtschaftslebens stattfindende Freimachung der Warenlager, sowohl mit Bezug auf Roh- und Hilfsstoffe als auch mit Bezug auf Fertigwaren.

Diese drei Faktoren haben verursacht, dass eine im Laufe des Winters 1939—40 eingetretene starke Geldknappheit, die durch den nach Ausbruch des Krieges stattgefundenen teilweise Übergang zur Vorauszahlung der Einfuhr entstanden ist, ausserordentlich schnell in eine grosse Geldflüssigkeit verwandelt wurde, der die obenerwähnten ungünstigen wirtschaftlichen Erscheinungen, nämlich die fehlende Zufuhr vom Ausland, extraordinäre militäre Ausgaben und Erschöpfung der Warenlager zu Grunde liegen.

Es ist zu bemerken, dass die inländische Finanzierung von der Ausfuhr nach Deutschland in der Weise geschieht, dass die Danmarks Nationalbank den Gegenwert des Ausfuhrertrages den Exporteuren zur Verfügung stellt, sobald die Deutsche Verrechnungskasse der Nationalbank mitgeteilt hat, dass die Zahlung für die Ausfuhr der Deutschen Verrechnungskasse von den deutschen Importeuren zugegangen ist. Die Auszahlungen an die dänischen Exporteure finden somit unabhängig von den Einzahlungen der dänischen Importeure deutscher Waren an die Nationalbank statt. Anzuführen ist, dass etwa 25 Mill. Kr. des Clearingguthabens in Deutschland von den Rimessen dänischer Arbeiter in Deutschland an deren Familien hier im Lande herrühren.

Zur Erläuterung darüber, was für eine bedeutende Kaufkraft die Mittel vertreten, die die Nationalbank seit der Besetzung der Ausfuhr und der deutschen Wehrmacht zur Verfügung gestellt hat, insgesamt etwa $1\frac{1}{4}$ Milliarde Kr., kann angeführt werden, dass dieser Betrag dem dreifachen totalen Notenumlauf vor den Krieg (in 1938 rund gerechnet 400 Mill. Kr.) und mehr als dem doppelten der gesamten laufenden Ausgaben des Staates für ein Jahr (1938—39: rund gerechnet 550 Mill. Kr.) entspricht.

Es war zu erwarten, dass die Auszahlung der erwähnten Beträge seitens der Nationalbank in den vergangenen Monaten nach der Besetzung einen bedeutenden Zuwachs des Notenumlaufes verursachen würde, der die Gefahr einer Entwicklung in inflatorischen Richtung befürchten liess. Die Nationalbank hat sich deshalb bestrebt, soweit wie möglich den Notenumlauf zu begrenzen. Dies hat mit sich geführt, dass der stattgefundene Zuwachs im Notenumlauf bisher begrenzt gewesen ist, von ultimo März 1940 bis ultimo Juni 1941 somit bis zu 138 Mill. Kr. Der Notenumlauf erwies ultimo Juni 1941 747 Mill. Kr.; das war jedoch ungefähr rund 350 Mill. Kr. oder etwa 85 v. H. mehr als in der Zeit vor dem Krieg.

Dass der Notenumlauf bis jetzt nicht noch mehr gestiegen ist, trotzdem die Nationalbank so grosse Beträge der Ausfuhr und der deutschen Wehrmacht zur Verfügung gestellt hat, rührt auch daher, dass gleichzeitig ein Rückfluss von Noten an die Nationalbank erfolgte u. a. auf Grund des eingeschränkten Verbrauchs, da die Kaufkraft für grosse Teile der Bevölkerung wesentlich verringert worden ist. Hierzu kommt, dass grosse Teile des Ertrages der landwirtschaftlichen Ausfuhr, die den überwiegenden Teil der gesamten Ausfuhr ausmacht, nicht für den Verbrauch verwendet werden. Ein nicht unbedeutender Teil der Ausfuhr rührt, wie schon gesagt, von der Einschränkung des Viehbestandes her, und die Einnahme hiervon wird von den meisten Landleuten als Vermögensertrag angesehen, der zur Verminderung der Schulden zu verwenden ist oder für spätere Vermehrung des Viehbestandes, sobald dies wieder möglich sein wird, bereitgehalten wird. Der grösste Teil der Mittel, die innerhalb des Wirtschaftslebens durch die Einschränkung der Warenlager freigemacht werden, wird auch nicht für den Verbrauch angewendet, sondern zur Verminderung von Schulden und für Einlagen bei den Geldinstituten, oder wird in Papieren angelegt. Ferner ist anzunehmen, dass ein Teil der Noten, die in den ersten Kriegsmonaten aufbewahrt wurden, wieder in Umlauf gekommen ist, so dass der aktive Teil der Notenmenge auf Kosten des passiven Teils vermehrt worden ist.

Die Neutralisierung der $1\frac{1}{4}$ Milliarde Kr., die der Ausfuhr und der deutschen Wehrmacht zur Verfügung gestellt sind, zeigt sich in der Bilanz der Danmarks Nationalbank, wie aus untenstehendem Auszug hervorgeht, u. a. auch dadurch, dass das Verhältnis der privaten Geldinstitute der Danmarks Nationalbank gegenüber früher eine bedeutende Schuld seitens der privaten Geldinstitute auswies und jetzt ein bedeutendes Guthaben derselben zeigt.

Auszug aus der Bilanz der Danmarks Nationalbank.

	Ult. März 1940	Ult. Juni 1941	Zuwachs März 1940— Juni 1941
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
<i>Aktiven:</i>			
Diskontierung und Darlehn an Banken, Sparkassen u. a.	369	64	÷ 305
Darlehn an das Finanzministerium	83	0	÷ 83
Effekten	191	173	÷ 18
Goldbestand	117	103	÷ 14
Netto-Guthaben bei Bankverbindungen im Ausland und auf Clearingkonten mit dem Ausland	÷ 38	604	642
Verschiedene Schuldner (Hauptsächlich die deutsche Wehrmacht)	47	682	635
			<hr/> 857 <hr/>
<i>Passiven:</i>			
Einlagen auf Folio	49	651	602
Anderen Konten			117
			<hr/> 719 <hr/>
Notenumlauf	609	747	138
			<hr/> 857 <hr/>

Per ultimo März 1940 hatten die privaten Geldinstitute der Nationalbank gegenüber eine Netto-Schuld von 320 Mill. Kr. (Diskontierung und Darlehn 369 Mill. Kr. ÷ Einlagen auf Folio 49 Mill. Kr.), jedoch ultimo Juni 1941 ein Netto-Guthaben von 587 Mill. Kr. (Einlagen auf Folio 651 Mill. Kr. ÷ Diskontierung und Darlehn 64 Mill. Kr.). Dies ist eine Verbesserung der liquiden Stellung der Geldinstitute von nicht weniger als 907 Mill. Kr.

Ausser der stattgefundenen Steigerung im Notenumlauf soll ferner hervorgehoben werden, dass die gesamten Avista-Verpflichtungen der Nationalbank von ultimo März 1940 bis ultimo Juni 1941 um nicht weniger als 763 Mill. Kr., von 685 Mill. Kr. auf 1448 Mill. Kr., gestiegen sind. Die Einlagen auf Folio der privaten Geldinstitute bei der Nationalbank (der latente Notenumlauf), die ultimo Juni 1941 rund 650 Mill. Kr. ausmachten, können jeden Augenblick abgehoben werden und bedeuten somit eine ernste Gefahr für die wirtschaftliche Entwicklung.

In der Bilanz der Nationalbank zeigt sich die Geldflüssigkeit besonders durch die starke Steigerung der Einlagen der Geldinstitute auf Folio und in der Verminderung deren Schulden. Zur Beleuchtung der Entwicklung der privaten Banken wird mit Bezug auf deren Einlagen, Darlehn und Liquidität untenstehende Übersicht angegeben, die die wichtigsten Posten der gesamten Bilanz der privaten Banken per ultimo März 1940 und per ultimo Juni 1941 ausweist.

Auszug aus der gesamten Bilanz der privaten Banken.

	10. März 1940	30. Juni 1941
	Mill. Kr.	Mill. Kr.
<i>Einlagen:</i>		
Geschäftliche Einlagen	702	1100
Spareinlagen	1647	1768
Diskontierung und Darlehn	2250	1973
<i>Liquide Mittel:</i>		
Kassenbestand	130	753
Effekten	430	698

Die gesamten Einlagen der privaten Banken stiegen in den Monaten April 1940—Juni 1941 um rund 520 Mill. Kr.; der grösste Teil, 400 Mill. Kr., ist auf eine Steigerung der geschäftlichen Einlagen zurückzuführen. Gleichzeitig sanken die Diskontierung und die Darlehn der Banken an Gewerbetreibende u. a. um 277 Mill. Kr.

Von diesen zur Verfügung stehenden Mitteln verwendeten die Banken 268 Mill. Kr. zum Ankauf von Obligationen, während 623 Mill. Kr. zur Vermehrung ihres Kassenbestandes (hierunter Guthaben auf Folio Konto in der Nationalbank) angewendet wurden. Die gesamten liquiden Mittel der Banken, Kassenbestand plus Effekten, die Ende März 1940 560 Mill. Kr. ausmachten, wurden somit um gut 890 Mill. Kr. auf 1451 Mill. Kr. oder um mehr als 150 v. H. vermehrt.

Die gesamten Einlagen bei den Sparkassen sind nach einer Verminderung im April 1940 wieder (bis ultimo Mai 1941 2223 Mill. Kr.) schwach ansteigend gewesen. Die Liquidität der Sparkassen hat sich gleichzeitig gebessert. Ihre flüssigen Bestände, die den Kassenbestand, Einlagen in Banken, sowie den Bestand unbeliehener Obligationen umfassen, weisen somit von ultimo April 1940 bis ultimo Mai 1941 einen Zuwachs von 458 Mill. Kr. bis zu 688 Mill. Kr. auf. Das Verhältnis zwischen dem flüssigen Bestand der Sparkassen und deren Verpflichtungen, das Liquiditätsprozent, ist dadurch von gut 21 v. H. auf etwa 31 v. H. gestiegen.

Auf Grund der Geldflüssigkeit ist das Zinsniveau gesunken. Der Diskont der Danmarks Nationalbank, der seit dem Herbst 1939 $5\frac{1}{2}$ v. H. war, wurde am 22. Mai 1940 auf $4\frac{1}{2}$ v. H. und am 15. Oktober auf 4 v. H. herabgesetzt; der besondere Rediskontierungssatz liegt $\frac{1}{2}$ v. H. niedriger. Die Zinssätze der privaten Banken für Darlehn folgten stets den Bewegungen des Diskonts der Nationalbank. Ihre Zinssätze für Einlagen wurden nicht erhöht, als der Diskont seinerzeit erhöht wurde; die wurden aber jedoch später herabgesetzt, als der Diskont ermässigt wurde, und die Geldflüssigkeit sich geltend machte.

Die erwähnten Ankäufe von Obligationen seitens der Banken (und Privatpersonen) hatten in Verbindung mit den Zinssenkungen seit Juni 1940 eine kräftige Steigerung der Obligationenkurse zur Folge. Der monatliche Kursindex zeigt folgende Entwicklung: (1935 = 100)

August 1939	99,9
Februar 1940	87,6
März 1940	87,6
April 1940	87,6 (1.—8. April)
Mai 1940	86,8 (28.—31. Mai)
Juni 1940	92,5
Juli 1940	93,5
August 1940	95,0
September 1940	98,1
Oktober 1940	99,2
November 1940	101,4
Dezember 1940	100,9
Januar 1941	101,0
Februar 1941	100,7
März 1941	101,7
April 1941	103,9
Mai 1941	104,5
Juni 1941	104,7

Von Ende Mai 1940, als die Notierungen wieder aufgenommen wurden, bis Juni 1941 weist der Index eine Steigerung von 21 v. H. (18 Points) aus.

Die bedeutende Geldflüssigkeit und die im vorigen Abschnitt erwähnte Preissteigerung sind Züge, die eine Entwicklung in inflatorischer Richtung andeuten. Von einer eigentlichen Inflation kann jedoch keine Rede sein, solange das Einkommenniveau im wesentlichen festgehalten wird. Der Lohnstopp, die Begrenzung der Aktienerträge und Gewinnanteile, die kräftige Preiskontrolle, sowie mit Bezug auf die Landwirtschaft das stete Einschärfen, dass der durch die Einschränkung des Viehbestandes eingezogene nominelle Verdienst nicht als Einnahme verzeichnet wird, verursachen, dass die verschiedenen Investierungsmöglichkeiten

nicht so profitabel scheinen, dass selbst die jetzigen ziemlich niedrigen Zinsen eine Aufforderung zu grösseren Anleihen bedeuten (siehe den Rückgang in den Darlehn der privaten Banken).

Die früheren stets stattfindenden Preissteigerungen, die auf die stark steigenden Importpreise und ausserdem auf die in etwas schwächerem Grad steigenden Exportpreise zurückzuführen waren, enthielten eine ernste Gefahr für Inflation, welches von den zu hohen Devisenkursen und ferner durch die Ausgaben der deutschen Wehrmacht verstärkt wurde.

Seit September 1939 haben sich die Devisenkurse in Dänemark fast unverändert gehalten. Der Kurs des U. S. A.-Dollars war somit seit Anfang September 1939 1 \$ = 5,18 Kr. und der Kurs der Reichsmark vom 2. September 1939—10. Mai 1940 100 RM = 208,00 Kr., vom 11. Mai 1940—13. Januar 1941 100 RM = 207,40 und vom 14. Januar bis jetzt 100 RM = 207,21 Kr.

Wie im Abschnitt über die Preisentwicklung erwähnt, entsprechen diese Devisenkurse jedoch nicht der Kaufkraft der dänischen Krone im Verhältnis zur Mark, da die dänische Krone seinerzeit eine Weile dem Sinken des Sterlings dem Gold gegenüber folgte, während die Mark dies nicht tat, sondern sich unverändert hielt.

In den letzten Monaten sind die Preissteigerungen durch den Warenumsatz mit dem Ausland etwas kleiner als früher gewesen; die gegenwärtige sehr hohe Preislage ist aber jedoch überaus drückend für die Verbraucher, und die Festhaltung des Lohnniveaus ist schwierig.

Die Unstabilität der Preislage kann grösstenteils dem herrschenden Missverhältnis zwischen den Auslands- und Inlandspreisen zugeschrieben werden. Zur Ausgleichung dieses Missverhältnisses und zur Entgegentretung jeder weiteren Preisteigerung ist eine Regulierung der Devisenkurse notwendig.

Falls eine Stabilisierung der Preislage durch die Ausgleichung des Missverhältnisse zwischen Auslands- und Inlandspreisen nicht erreicht wird, wird das Festhalten am Einkommensniveau unmöglich gemacht, und eine Inflation und deren verhängnisvolle wirtschaftliche Folgen werden unabwendbar.

OVERSÆTTELSE.

Fortroligt.

Danmarks Nationalbank.

København

Juli 1941.

Den økonomiske Udvikling i Danmark siden April 1940.

I nærværende Memorandum skal man kort gennemgaa de vigtigste Sider af den økonomiske Udvikling, der har fundet Sted i Danmark, siden Landet den 9. April blev besat af tyske Tropper. Memorandummet falder i følgende Afsnit: Udenrigshandelen, Produktionen, Forbruget, den tyske Værnemagts Udgifter i Danmark, Prisudviklingen samt de pengepolitiske Forhold.

Udenrigshandelen.

Den maanedlige Værdi af den samlede Indførsel, Udførsel og Merindførsel, bortset fra Transithandelen, er anført i nedenstaaende Tabel 1 for Maanederne April—Oktober 1940 sammenlignet med tilsvarende Maaneder for Aaret 1939—40. I Tabellen er tillige anført Værdien af Udenrigsomsætningen for Perioden siden Krigens Udbrud i September 1939 til Udgangen af Marts 1940 under eet.

**Tabel 1. Samhandelen med Udlandet.
(Specialhandelen).**

	<i>Indførsel</i> Mill. Kr.	<i>Udførsel</i> Mill. Kr.	<i>Merindførsel</i> Mill. Kr.
September 1939—Marts 1940:			
Total	971	905	66
Maanedsgennemsnit	(139)	(129)	(10)

	Aar 1940/41	Aar 1939/40	Aar 1940/41	Aar 1939/40	Aar 1940/41	Aar 1939/40
	Mill.	Kr.	Mill.	Kr.	Mill.	Kr.
(April).....	(201)	(114)	(118)	(132)	(83)	(÷ 18)
Maj.....	97	148	125	130	÷ 28	18
Juni.....	79	147	118	131	÷ 39	16
Juli.....	87	143	135	138	÷ 48	5
August.....	102	172	155	132	÷ 53	40
September.....	92	124	130	149	÷ 38	÷ 25
Oktober.....	111	144	121	119	÷ 10	25
November.....	128	178	125	138	3	40
December.....	119	167	121	139	÷ 2	28
Januar.....	108	150	112	127	÷ 4	23
Februar.....	73	97	81	92	÷ 8	5
Marts.....	104	114	98	143	6	÷ 29
April.....	151	(201)	116	(118)	35	(83)
Maj.....	131	(97)	130	(125)	1	(÷ 28)
Maanedsgennemsnit.....	Maj-Maj (106)	Maj-Marts (144)	Maj-Maj (120)	Maj-Marts (131)	Maj-Maj (÷ 14)	Maj-Marts (13)

Efter at Danmark den 9. April var blevet besat af tyske Tropper, og Samhandelen med Vest-Europa og de oversøiske Lande blev afbrudt, maatte Indførselen naturligt vise Nedgang. Bortset fra selve April Maaned, hvor der ekstraordinært indklareredes en betydelig Mængde Varer, som paa Besættelsestidspunktet laa oplagret i Københavns Frihavn, viser Maanederne efter Besættelsen da ogsaa et meget væsentligt Fald i Indførselen.

I Maanederne Maj 1940—Maj 1941 androg Indførselen gennemsnitlig 106 Mill. Kr. mod 144 Mill. Kr. i Maanederne Maj 1939—Marts 1940, saaledes at Tilbagegangen i Importens Værdi har været 26 pCt. I Perioden September 1939—Marts 1940 androg Indførselen gennemsnitlig 139 Mill. Kr. maanedligt, og i Forhold hertil viser Indførselen i Perioden Maj 1940—Maj 1941 saaledes en Nedgang paa 24 pCt.

Værdien af Udførselen har holdt sig langt bedre end Værdien af Indførselen, navnlig i Begyndelsen af Besættelsesperioden. Maanedsgennemsnittet for Udførselen androg i Perioden Maj 1940—Maj 1941 120 Mill. Kr., hvilket er 11 Mill. Kr. eller 8 pCt. mindre end Udførselsværdien i Maanederne Maj—Marts i Aarene 1939—40. September 1939—Marts 1940 eksporterede Danmark gennemsnitlig for 129 Mill. Kr., men her maa den sæsonmæssige Nedgang i Vintermaanederne haves i Erindring.

Netto-Resultatet af Udenrigshandelen har for Perioden Maj 1940—Maj 1941 været en gennemsnitlig maanedlig Merudførsel paa 14 Mill. Kr. mod en gennemsnitlig Merindførsel paa 13 Mill. Kr. for Perioden Maj 1939—Marts 1940, hvilket i betalingsmæssig Henseende for saa vidt er en Forbedring paa gennemsnitlig 27 Mill. Kr. maanedligt, modsvarende aarligt 324 Mill. Kr.

De anførte Tal udtrykker Værdien af Udenrigsomsætningen. Det ugunstige Billede, disse Værdital giver, hvad Landets Forsyning med Varer angaar, forstærkes væsentligt, naar man betragter de omsatte Varemængder. Et Mængdeindeks for Indførselen og Udførselen i den omhandlede Periode er ikke beregnet, men til Belysning af den stedfundne Udvikling i de omsatte Varemængder skal man, ud over nedenfor at angive de indførte og udførte Mængder for enkelte af de vigtigere Varegrupper, give nogle Oplysninger paa Basis af Prisindeks, beregnet særskilt for Importvarer og for Eksportvarer.

Priserne paa Importvarer laa ifølge det af Statens statistiske Departement beregnede Engros-Prisital for disse Varer gennemsnitlig ca. 45 pCt. højere i Perioden Maj 1940—Maj 1941 end i Maanederne Maj 1939—Marts 1940. Paa Basis heraf kan det ud fra de ovenfor anførte Tal for Importværdierne skønmæssigt beregnes, at Importmængden i Maj 1940—Maj 1941 har ligget ikke mindre end ca. 50 pCt. lavere end i Maj 1939—Marts 1940. I Forhold til Importmængden i Perioden September 1939—Marts 1940 viser Importmængden i Maj 1940—Maj 1941 gennemsnitlig en Nedgang paa ca. 40 pCt.

Beregnet paa tilsvarende Maade kan man anslaa, at Eksportmængden i Maj 1940—Maj 1941 var ca. 37 pCt. lavere end i Maanederne Maj 1939—Marts 1940, og gennemsnitlig ca. 33 pCt. lavere end i Perioden September 1939—Marts 1940.

I nedenstaaende Tabel 2 er anført Maanedsgennemsnittet for de indførte Mængder af nogle Varer, der er af særlig Vigtighed for Danmarks Produktion. Tallene omfatter Perioden Maj 1940—Maj 1941 sammenlignet med Perioden Maj 1939—Marts 1940.

Tabel 2. Maanedsgennemsnit for indførte Mængder af nogle vigtigere Varer.

	Maj 1940— Maj 1941 Maanedsgennemsnit 1 000 Tons	Maj 1939— Marts 1940 Maanedsgennemsnit 1 000 Tons	Nedgang i Procent
Brødkorn	1	19	95
Foderkorn	2	19	89
Oliekager	1	47	98
Frø, Nødder og Kærner til Oliepresning	0	22	100
Gødningstoffer	36	47	23
Stenkul	189	304	38
Cinders og Koks	90	111	19
Briketter	61	33	Opgang 85
Benzin	1	24	96
Jern og Staal	15	37	59
Andre Metaller	1	3	67
Træbjælker og savskaaret Naaletræ	1 000 m ³ 36	1 000 m ³ 70	49
	Tons	Tons	
Uld	27	239	89
Uldgarn	9	129	93
Bomuld	86	1 035	92
Bomuldsgarn	26	247	89
Kunstsilke, Kunstuld	198	32	Opgang 519
Kunstsilkegarn	233	148	Opgang 57

Hvad angaar Raastoffer til Landbruget, fremgaar det af Tabel 2, at saavel Importen af Oliekager som Raastoffer til den danske Olieindustri, bl. a. til Fremstilling af Oliekager, praktisk talt er bortfaldet, foruden at Importen af Foderkorn er reduceret til en Tiendedel eller omtrent bortfaldet. Hertil kommer, at Importen af Brødkorn næsten er bortfaldet, hvorfor der af de hjemmeavlede Kornmængder maa reserveres en større Andel end tidligere til Menneskeføde. Endelig er Importen af Gødningstoffer formindsket med mere end en Femtedel.

Af Raastoffer til Industrien er Importen af Kul formindsket med godt 40 pCt. Hertil kommer yderligere, at Importen af Cinders og Koks er reduceret med ca. 20 pCt. Importen af Briketter viser en Opgang, men den maa bedømmes paa Baggrund af disses mindre Brændselsværdi og deres hidtidige ringe Andel i det samlede Brændselsforbrug.

Endvidere kan anføres, at Importen af Jern og Staal er faldet omkring 60 pCt. og af andre Metaller godt 65 pCt. Endelig er Importen af Træbjælker og savskaaret Naaletræ (Bygningstræ) faldet omtrent 50 pCt.

Hvad Tekstilaastofferne angaar, er Importen af Uld og Uldgarn saavel som Importen af Bomuld og Bomuldsgarn faldet med ca. 90 pCt. Importen af Kunstsilke, Kunstuld og Kunstsilkegarn viser Opgang, men paa Grund af de relativt smaa Kvanta, der indføres af disse Raastoffer kan de kun i ringe Grad opveje Nedgangen i de andre Tekstilaastoffer.

I nedenstaaende Tabel 3 er anført Maanedsgennemsnittet for de udførte Mængder af nogle vigtigere Eksportvarer, særlig Landbrugsvarer.

Tabel 3. Maanedsgennemsnittet for udførte Mængder af nogle vigtigere Varer.

	Maj 1940— Maj 1941 Maanedsgennemsnit 1 000 Stk.	Maj 1939— Marts 1940 Maanedsgennemsnit 1 000 Stk.	Nedgang i Procent
Levende Hornkvæg	30	15	Opgang 100
— Svin	65	12	Opgang 442
	Tons	Tons	
Okse- og Kalvekød	576	1 456	60
Flæsk	10 032	15 444	35
Smør	6 718	12 493	46

	Maj 1940— Maj 1941 Maanedsgennemsnit 1 000 Sn.	Maj 1939— Marts 1940 Maanedsgennemsnit 1 000 Sn.	Nedgang i Procent
Æg.....	4 200 <i>Tons</i>	6 995 <i>Tons</i>	40
Planteolie.....	18 <i>Stk.</i>	1 094 <i>Stk.</i>	98
Automobiler, Chassis til Personer.....	46	274	83
Andre Automobiler og Chassis.....	73	230	68

Det er særlig bemærkelsesværdigt, at Eksporten af levende Kvæg viser en stor Opgang, hvilket i væsentlig Grad skyldes de stedfindende betydelige Reduktioner af Landbrugsbesætningerne foraarsaget af de paa Grund af svigtende Import stærkt begrænsede Fodermængder. En mindre Del af Stigningen maa tages som Udtryk for Omlægningen af Eksporten fra Slagtekvæg til levende Kreaturer i Overensstemmelse med Tilbagegangen, der viser sig i Udførselen af Okse- og Kalvekød. Taget under eet kan Eksporten af levende Kreaturer og af Okse- og Kalvekød bedømmes til at være steget med mere end 50 pCt.

En stærk Stigning viser ogsaa Eksporten af levende Svin. Føjer man her til Eksporten af Svinekød, der er gaaet noget tilbage, synes Eksporten af levende Svin og Svinekød at være opretholdt omtrent uforandret, hvilket kun har været muligt, fordi Besætningerne er blevet stærkt reduceret.

Eksporten af Æg viser en Nedgang paa 40 pCt., medens Eksporten af Smør viser en Nedgang paa 45 pCt., hvilket sidste er foraarsaget af den paa Grund af Besætningsreduktioner og de begrænsede Fodermængder faldende Mælkeproduktion samt af Stigningen i Hjemmeforbruget, der skyldes Nedgang i Margarineproduktionen foraarsaget af Nedgangen i Importen af Raastoffer.

Udførselen af Industrivarer viser en meget betydelig Nedgang. Udførselen af Specialmaskiner, for hvilke der ifølge Sagens Natur ikke kan gives samlede Mængdetal, viser saaledes en betydelig Nedgang. Olieindustrien er særlig haardt ramt, da Bortfaldet af Raastoftilførslerne har medført en fuldstændig Standsning af Eksporten.

I Udenrigshandelens Fordeling over de enkelte Lande er der naturligvis indtraadt en fuldstændig Omlægning. Medens Danmarks Indførsel f. Eks. i Aaret 1938 fordelte sig med ca. 25 pCt. fra Tyskland, 35 pCt. fra Storbritannien og Resten fordelt over en Række af andre Lande, leverer Tyskland efter Besættelsen i April den overvejende Del af Importen, saaledes for Perioden Maj 1940—Maj 1941 omkring 75 pCt. af denne.

For Udførselens Vedkommende har Omlægningen været endnu stærkere. Medens Udførselen saaledes i 1938 fordelte sig med ca. 20 pCt. til Tyskland, ca. 55 pCt. til Storbritannien og Resten til andre Lande, modtog Tyskland i Perioden Maj 1940—Maj 1941 ca. 85 pCt. af Danmarks Eksport.

Ud over foranstaaende Bemærkninger vedrørende Danmarks Udenrigsomsætning, hvad Specialhandelen angaar, skal nævnes, at Danmarks Transithandel, der tidligere tilførte Landet betydelige Indtægter, siden April 1940 næsten er bortfaldet.

Danmark besidder i overvejende Grad kun Raastoffer til Landbrugsproduktionen. Som Følge heraf har Forædling af Landbrugsprodukter med Eksport for Øje indtaget en meget fremskudt Plads i dansk Produktionsliv, og en Følge heraf har igen været, at Udenrigshandelen har haft en forholdsvis større Betydning for Danmark end for andre europæiske Lande. Kun ved en relativ stor Eksport blev det muligt for Danmark at tilsikre Tilførslen af saadanne Raastoffer fra Udlandet, som var nødvendige for Industrier, der havde naturlige Betingelser for at kunne trives i Landet i fri Konkurrence med Udlandet, samt at tilsikre Tilførslen af proteinrige Foderstoffer og Kunstgødning for at give Landbrugsproduktionen et passende Omfang. Den danske Arbejdskrafts høje Standard og Landets billige Søforbindelser med Udlandet begunstigede denne Udvikling. Det kan nævnes, at Danmarks samlede udenrigske Handelsomsætning (Indførsel + Udførsel) for Aaret 1938 androg 405 skand. Guld kroner pr. Indbygger mod for Sverige 345, Norge 368, Finland 222, Tyskland 138, Holland 344 og Storbritannien 302 skand. Guld kroner pr. Indbygger.

Den meget stærke Nedgang i Danmarks Udenrigsomsætning, som fandt Sted efter Krigens Udbrud og særlig efter Besættelsen i April 1940, maatte derfor faa overordentlige Følger for dansk Produktionsliv og den økonomiske Udvikling i Danmark i det hele taget.

Medens Danmarks Samhandel med Ulandet tidligere omfattede Eksport til et Faatal af Lande og Import fra et stort Antal Lande, har Besættelsen medført, at Udenrigsomsætningen saa at sige er blevet bilateral, idet den som foran anført nu næsten udelukkende foregaar med eller via Tyskland.

Produktionen.

Den danske Industriproduktion havde i Sommermaanederne 1939 ligget paa et ret højt Niveau, og de første Krigsmaaneder bragte ikke nogen væsentlig Afsvækkelse. En saadan hidførte først den med den tyske Besættelse følgende Afspærring.

Der indtraf saaledes allerede i den første Tid efter Besættelsen en stærk Tilbagegang i den industrielle Aktivitet, pr. August 1940 op mod 20 pCt.; siden er der dog sket nogen Stigning, saaledes at Produktionsniveauet i Maj 1941 kun laa ca. 14 pCt. lavere end i Marts 1940. En yderligere Nedgang maa dog paaregnes, efterhaanden som de eksisterende Lagre af de Raa- og Hjelpestoffer, hvoraf Indførselen er særlig formindsket, opbruges.

Haardt ramt er navnlig Tekstilindustrien og Beklædningsindustrien samt den kemisk-tekniske Industri. Disse 3 Industriegrene viser alle en Tilbagegang paa ca. 21 pCt. Ogsaa Jern- og Metalindustrien viser en følelig Tilbagegang. Af de i Afsnittet om Udenrigshandelen anførte Tal vil det da ogsaa ses, at Indførselen af netop disse Industrieraastoffer er faldet meget stærkt. Naar Produktionen for de nævnte Industriegrene ikke allerede er faldet mere, end Tilfældet er, skyldes det udelukkende, at de Lagre, som disse Industrier laa inde med paa Besættelsestidspunktet, endnu ikke er opbrugt. Saa snart dette sker, vil der indtræde et yderligere væsentligt Fald i Produktionen i Overensstemmelse med Nedgangen i de importerede Raastofmængder.

Tilbagegangen er størst for Tilvirkningen af Konsumvarer, 16 pCt., medens Tilvirkningen af Produktionsmidler med en Tilbagegang paa 7 pCt. har holdt sig bedre. I denne Forbindelse kan nævnes, at visse Anlægsindustrier, der hovedsagelig bygger paa indenlandske Raastoffer, nogenlunde har opretholdt Beskæftigelsen, bl. a. Sten-, Ler- og Glasindustrien.

Hvad angaar Boligbyggeriet, der har stor beskæftigelsesmæssig Betydning, skal det anføres, at dette er blevet meget stærkt formindsket og synes i den kommende Tid yderligere at ville blive reduceret, hvilket vil foraarsage sociale Vanskeligheder.

Landbrugsproduktionens Udvikling illustreres af nedenstaaende maanedlige Mængdeindekstal for den animalske Produktion, beregnet af Statens statistiske Departement.

Det bemærkes, at Tallene er præget af Sæsonsvingninger.

Tabel 4. Mængdeindeks for Produktionen af animalske Landbrugsprodukter. 1935 — 100.

	Mælk			Okse- og Kalvekød*)			Flæsk*)			Æg		
	1941	1940	1939	1941	1940	1939	1941	1940	1939	1941	1940	1939
Januar	60	87	88	92	122	107	65	87	97	50	136	126
Februar	59	88	92	87	120	143	60	78	98	39	118	152
Marts	63	97	98	90	138	118	58	130	101	67	143	170
April	68	103	108	100	145	118	59	79	95	105	184	186
Maj	75	112	125	141	155	121	57	114	85	109	210	198
Juni		119	127		114	92		90	106		174	164
Juli		99	118		144	99		131	87		130	144
August		88	111		188	114		101	103		99	137
September		76	101		263	135		110	89		78	126
Oktober		69	90		208	137		86	94		44	70
November		64	85		121	136		82	105		23	74
December		61	87		89	110		79	112		40	133

*) Herunder udførte levende Dyr.

Mælke- og Ægproduktionen viser et betydeligt Fald, for begge Produktioners Vedkommende paa Grund af begrænsede Fodermængder og Reduktion af Besætninger. Okse- og Kalvekødproduktionen viste en betydelig Opgang i Sommer- og Efteraarssmaanederne 1940, men denne Opgang kan hovedsagelig henføres til Besætningsreduktionen og var saaledes kun en midlertidig og ugunstig Foreteelse, der hurtigt blev afløst af et stærkt Fald i Produktionen. November og December 1940 viser allerede nogen Nedgang i Forhold til tilsvarende Maaneder i 1939, og denne Tendens blev forstærket i de følgende Maaneder med Undtagelse af Maaneden Maj, i hvilken usædvanlige Slagtninger fandt Sted. For Flæskeproduktionen gælder noget lignende som for Okse- og Kalvekødproduktionen. Flæskeproduktionen har saaledes i Maj—September 1940 gennemsnitligt ligget 16 pCt. højere end i tilsvarende Periode i 1939, hvilket ogsaa skyldes Reduktionen af Besætningerne, og den efterfølgende Nedgang i Produktionen har gjort sig stærkt gældende, idet Produktionen i Oktober Kvartal 1940 laa 21 pCt., i Januar Kvartal 1941 38 pCt. og i April—Maj 40 pCt. lavere end i de tilsvarende Perioder i Aarene 1939—40.

I Efteraaret 1940 regnede man med, at Smør- og Flæskeproduktionen, hvis den udelukkende var henvist til hjemmeavlede Fodermængder af Størrelse som for Høsten 1940, begge vilde falde med ca. $\frac{1}{3}$ og Ægproduktionen med $\frac{3}{5}$ eller mere i Forhold til Produktionen i 1938 — dette har vist sig at være rigtigt. Hertil kommer endvidere, at de til Raadighed for Eksporten staaende Mængder, efter at det nødvendige Hjemmeforbrug er afholdt, vilde vise en langt stærkere Nedgang, op mod $\frac{2}{3}$ à $\frac{3}{4}$ af Eksporten i 1938.

For Landbrugsaaet 1941—42 bliver Høsten af 1941 af afgørende Betydning, den vil formodentlig ikke overstige Høsten af 1940 — foreløbig har Høhøsten været meget lille.

Forbruget.

Hvorledes den siden den tyske Besættelse stedfundne Udvikling har virket ind paa den danske Befolknings Konsummuligheder, kan kun delvis belyses statistisk.

Generelt kan det siges, at ligesom Produktionen først efterhaanden som Raa- og Hjælpestoflagrene udtømmes, for Alvor rammes af den siden April 1940 saa udtalte Importnedgang, drager Forbruget Fordel baade af Færdigvarelagrene som en første og Raastofbeholdningerne som en anden Reserve og vil derfor, alt andet lige, relativt langsomt mærke den økonomiske Tilbagegang.

Ikke desmindre foreligger der en særdeles følelig Indskrænkning af den danske Befolknings Forbrug. Et Indtryk heraf giver allerede den fra April 1940 til April 1941 stedfundne Stigning i Leveomkostningerne paa ca. 19 pCt., som selvfølgelig er en tung Byrde for den nævnte Befolkning. Kun en ringe Del af Befolkningen har indtil Februar 1941 haft højere nominelle Indtægter end tidligere, stort set kun Landbruget, navnlig det større og det mellemstore Landbrug, samt de lavest lønnede Arbejdere, der i Oktober 1940 fik et mindre Løntillæg. Siden Begyndelsen af Marts 1941 var det nødvendigt at foretage en almindelig Prisforhøjelse paa 7—8 pCt. af Arbejdslønningerne som Modvirkning af en Del af de i den sidste Tid indtraadte stærke Prisstigninger paa Livsfornödenheder.

Det maa i denne Forbindelse fremhæves, at der for Landbruget nok saa meget foreligger Formuerealisering som egentlig Indtægtsfremgang, samt at Lønstigningen for Arbejderne ikke nær dækker Prisstigningerne og i øvrigt maa ses i Forbindelse med det Offer, et stort Antal af de beskæftigede Arbejdere bringer gennem Arbejdsfordelingen (Nedsættelse af Arbejdstiden for derigennem at beskæftige et større Antal).

Besættelsen har endvidere nødvendiggjort betydelige Udvidelser og Skærpelser af Rationeringen. Afskæringen fra Korntilførsler af Betydning har betinget Rationering af Brød (senere tillige af Gryn), de store Leverancer til Tyskland har ført til Rationering af Smør, og da Udførselen af de sædvanlige Eksportvarer til andre Lande end Tyskland er stærkt hemmet, har det været nødvendigt at skærpe Sukkerrationeringen for derigennem at frigøre større Kvanta Sukker til at fungere som Bytteobjekt navnlig over for de andre nordiske Lande (især Norge og Finland), saaledes at Danmark kan opnaa Tilførsel derfra af Kvælstofgødning (Norge) og Træ (Finland). Endvidere er Importen af Brændselsstoffer nu begrænset til de af Tyskland leverede Mængder, og Kul- og Koksrationeringen har derfor maattet blive ret stram. Endelig kan det nævnes, at Benzin og Petroleum er rationeret, dog saaledes at kun nominelle Mængder kan stilles til Raadighed, og endvidere er Kaffe, The og Cacao rationeret og er for øvrigt snart udgaaet, samt at der fra Nytaar 1941 er indført en — senere skærpet — Rationering af Sæbe. Hertil kommer, at en Række vigtige Forbrugsvarer, navnlig Uld- og Bomuldvarer næsten er udgaaet helt.

Den tyske Værnemagts Udgifter i Danmark.

I Tiden fra den 9. April til den 26. August 1940 betalte den tyske Værnemagt og dens Medlemmer Indkøb her i Landet med „Reichskreditkassenscheine“, lydende paa Reichmark. Desuden udstedtes et mindre Beløb „Übernahmescheine“, der anvendtes som Betaling ved Overdragelse af visse særlige Effekter. Danmarks Nationalbank indfrieede straks ved Præsentation de udgivne Reichskreditkassenscheine og Übernahmescheine. Fra den 27. August 1940 gik man imidlertid over til et nyt System, hvorefter Danmarks Nationalbank direkte stillede danske Betalingsmidler til Raadighed for den tyske Værnemagt, og al Betaling skulde ske i Checks for saa vidt det ikke drejer sig om Smaabeløb.

I alt er fra den 9. April 1940 til den 30. Juni 1941 følgende Beløb*) af Danmarks Nationalbank stillet til Raadighed for den tyske Værnemagt:

	Mill. Kr.
Ved Indløsning af Reichskreditkassenscheine.....	193,2
over Checkkontoen.....	449,7
Tilsammen...	<u>642,9</u>

Paa Checkkontoen indestod dog den 30. Juli 1941 som endnu utrukket 24,1 Mill. Kr.

De i Perioden fra den 9. April af Værnemagten anvendte Beløb svarer til et maanedligt Forbrug paa ca. 45 Mill. Kr. Hvor stor en Belastning dette betyder for Landets Økonomi, fremgaar deraf, at de nævnte Beløb svarer til ikke mindre end 85—90 pCt. af den danske Stats samlede løbende Udgifter (Finansaaret 1939—40).

Prisudviklingen.

Den med Krigsforholdene følgende Stigning i Priserne er, siden Begivenhederne i April indtraf, blevet yderligere skærpet, saaledes som det fremgaar af nedenstaaende Engrospristal, beregnet af Statens statistiske Departement:

(1935 = 100)

August 1939.....	111
Marts.....	166
April 1940.....	168
Maj 1940.....	167
Juni 1940.....	165
Juli 1940.....	165
August 1940.....	170
September 1940.....	182
Oktober 1940.....	185
November 1940.....	190
December 1940.....	191
Januar 1941.....	192
Februar 1941.....	198
Marts 1941.....	198
April 1941.....	200
Maj 1941.....	201
Juni 1941.....	202

Engrospristallet er saaledes steget med ca. 22 pCt. (36 Points) fra Marts 1940 til Juni 1941. Hele denne Stigning er foregaaet i Tiden siden Juli 1940, og det var da ogsaa at vente, at nogen Tid vilde hengaa, før de af Besættelsen direkte eller indirekte medførte Prisstigningstendenser kunde sætte sig effektivt igennem. I øvrigt maa det ved Bedømmelsen af Prisudviklingen i Forsommeren 1940 erindres, at Prsniveauet i Februar og Marts f. A. prægedes stærkt af den af den ekstraordinære Isvinter forårsagede Vareknaphed. Hertil kommer, at den stærke Prisstigning fra Krigsudbruddet til Foraaret 1940 i væsentlig Grad havde sit Udspring i Fragt-raternes voldsomme Stigning. Da den tyske Besættelse afskar Danmark fra oversøisk Handel, forhindredes Prisstigning ad denne Vej, og dette i Forbindelse med Ishindringernes Ophør i Løbet af den foregaaende Maaned samt en skærpet Prisløvgivning var i Begyndelsen i Stand til at holde den forøgede Vareknaphed og begyndende Pengerigelighed Stangen. Pristallet gik

*) eksklusive „Übernahmescheine“ (2,1 Mill. Kr.) afviklet over Clearingkontoen med Deutsche Verrechnungskasse.

endog ned fra 168 i April til 165 i Juni og Juli, men laa ganske vist stadig 11 Points over Januar-tallet. Hermed var Faldet dog ogsaa forbi; i August steg Indekset til 170, i September til 182, i Løbet af de følgende fem Maaneder til 198; siden Februar d. A. har der fundet en langsom Stigning Sted indtil 202.

Til Sammenligning mellem Prisudviklingen i Danmark og i de andre skandinaviske Lande samt i Tyskland skal anføres nedenstaaende Oversigt over Udviklingen i Engrospristallene og Leveomkostningsindeksene i disse Lande fra Krigens Udbrud indtil nu.

	<i>Engrospristal</i>			<i>Leveomkostningsindeks</i>		
	August 1939	Marts 1940	Maj 1941	Juli 1939 (Juni 39)	April 1940 (Marts 40)	April 1941 (Marts 41)
Danmark	111	166	201	107	129	154
Sverige	111	140	171	(108)	(119)	(140)
Norge	118	156	190	114	130	154
Tyskland	105	107	110	103	105	110

Det danske Engrospristal er fra August 1939 til Maj 1941 steget med ikke mindre end 81 pCt. mod det svenske kun 54 pCt., det norske 61 pCt. og det tyske 5 pCt. Engrospriserne i Danmark er saaledes steget langt stærkere end Engrospriserne i de andre skandinaviske Lande og i Tyskland.

Det samme er Tilfældet med Leveomkostningerne. Det danske Leveomkostningsindeks er saaledes fra Juli 1939 til April 1941 steget med 44 pCt., medens det svenske Leveomkostningsindeks kun er steget med 30 pCt. (Juni 1939 til Marts 1941), det norske med 35 pCt. og det tyske med 7 pCt.

Det bemærkes, at naar Prisstigningen i Norge er svagere end i Danmark, kan dette bl. a. henføres til, at Norge i langt svagere Grad end Danmark har faaet Prisstigninger overført til Hjemmemarkedet fra stigende Eksportpriser.

Da de første Maaneder efter Besættelsen var forløbet, slog som før fremhævet Prisstigningstendenserne kraftigt igennem. Hovedaarsagen hertil maa søges i Prisforhøjelserne paa saavel Varer importeret fra Tyskland som paa danske Landbrugseksportvarer, alt omregnet efter en Valutakurs paa 100 Rm = 207 Kr. 40 Øre. Tendensen maatte yderligere forstærkes derigennem, at en stor Del af Eksporten til Tyskland samt den tyske Værnemagts Forbrug af danske Varer og Tjenester her i Landet foreløbig ikke modsvarede af Vareleverancer til Danmark, men dækkedes ved dansk Kreditydelse.

Prisstigningen for danske Eksportvarer var betydelig mindre og fulgte senere end Stigningen for Importvarer; først i Løbet af Foraarsmaanederne 1941 er der indtraadt en vis Tilnærmelse mellem Prisniveauet for Import- og Eksportvarer. Forholdet mellem disse to er imidlertid stadig ugunstigt for Danmark. Det statistiske Departements Prisindeks for Importvarer var saaledes i Juni 1941 234 mod et Eksportindeks paa 196. Begge Indeks er beregnet paa Basis af 1935-Prisen = 100.

De højere Priser for den danske Landbrugseksport betyder i den nuværende Situation ingen Stimulans for Landbrugsproduktionen, idet denne allerede i fuld Udstrækning udnytter de forhaandenværende Raastofmængder. Som tidligere omtalt har man paa Grund af begrænsede Foderstofmængder maattet indskrænke Kvægbestanden.

Som det fremgaar af foranstaaende Bemærkninger hidrører den Prisstigning, der har fundet Sted siden Besættelsen, væsentligst fra den betydelige Opgang i Import- og Eksportpriserne. En Imødegaaelse ved prisregulerede Prisstigningstendenser, der hidrører fra stigende Importpriser, er selvsagt umulig. For Prisstigningstendenser, der hidrører fra stigende Eksportpriser, er prisregulerende Foranstaltninger i nogen Grad mulige. Staten har derfor ogsaa, hvad angaar Smør, hvis Eksportpris fra Marts 1940 indtil nu er steget fra 2,12 Kr. pr. kg til 5,10 Kr. pr. kg eller blevet mere end fordoblet, fastsat en lavere Hjemmemarkedspris, nemlig en Pris paa 4,00 Kr. pr. kg.

Ved saadanne prisregulerende Foranstaltninger for Eksportvarernes Vedkommende er det muligt i nogen Grad at holde igen paa Prisstigningen, men da de Prisstigningstendenser, der hidrører fra Importen — rent bortset fra selve Prisstigningens Størrelse —, er af større Styrke end Prisstigningstendenserne fra Eksporten, idet Forbruget af Importvarer er betydeligt større end Hjemmeforbruget af Landbrugsvarer, kan Virkningen af disse Foranstaltninger kun blive begrænset.

Medvirkende til de stærke indenrigske Følger af Opgangen i Import- og Eksportpriserne er imidlertid ogsaa, at de danske Valutakurser er kommet til at ligge for højt, forårsaget af at den danske Krone i sin Tid paa Grund af det betydelige Handelssamkvem med Storbritannien fulgte Sterling i dens Fald over for Guldet. Den danske Markkurs var:

Juli 1941.....	207,21 Kr.
August 1939.....	192,15 —
December 1932.....	138,85 —
August 1931.....	88,95 —

Det nuværende Kursforhold mellem Krone og Reichsmark svarer ikke til de to Valutaers indenrigske Købekraft, idet den danske Krones Købekraft ligger betydeligt højere i Forhold til den tyske Marks, end de nuværende Kursforhold angiver.

En Regulering af Valutakurserne til Udligning af Misforholdet mellem Inlands- og Udlandspriserne er derfor aktuel.

Den i Danmark siden Besættelsen førte Pris- og Lønpolitik gik ud paa gennem en stærk Priskontrol, et Lønstop ved Siden af Indskrænkningen af Erhvervslivets Avancer og Udbytte i størst mulig Udstrækning at forhindre en yderligere Stigning af Prisniveauet, som i den forhaandenværende Situation let vilde kunne forårsage en Inflation. Priskontrollen forbyder saaledes saavel en procentvis som absolut Stigning af Nettoavancer pr. Vareenhed.

Med Hensyn til Arbejdslønningerne skal nævnes, at der i Maj 1940 er indført Lønstop, der paabød en ifølge Aftalen mellem Arbejderen og Arbejdsgiveren fastsat Prisregulering af Arbejdslønningerne. I September 1940 saa man sig nødsaget til for de lavest lønnede Arbejdere at gennemføre et Tillæg, der beløber sig til et Par Kroner om Ugen for Lønninger indtil 80 Kr. ugentlig.

Den stadig stedfindende Prisstigning for Import- og Eksportvarer medfører med Tiden en saadan Opgang i Priserne for Livsforbrødenheder, at man efter Udløbet af Arbejderoverenskomsten ultimo Februar 1941 saa sig nødsaget til at medgaa til et Tillæg til Arbejdslønningerne som begrænset Modvirkning mod Prisstigningen. Det i September indførte Løntillæg for de lavest lønnede Arbejdere blev saaledes erstattet den 1. Marts med et generelt Løntillæg paa gennemsnitligt 7—8 pCt.

De pengepolitiske Forhold.

Paa det pengepolitiske Omraade har siden Besættelsen frem for noget andet særligt tre Faktorer haft afgørende Betydning for Udviklingen. For det *første* den foran omtalte betydelige Merudførsel til Tyskland, der har medført, at Danmarks Nationalbanks Netto-Tilgodehavende over for Udlandet fra en Netto-Gæld paa 38 Mill. Kr. pr. 30. Marts 1940 (paa Clearingkonto med Tyskland Netto-Gæld 43 Mill. Kr.) er blevet til et Netto-Tilgodehavende paa 604 Mill. Kr. pr. 30. Juni 1941 (heraf 536 Mill. Kr. paa Clearingkonto med Tyskland), det vil sige en Forskel paa 642 Mill. Kr., til hvilket Beløb Nationalbanken har stillet Midler til Raadighed for Eksporterhvervene, væsentligst Landbruget. For det *andet* den tyske Værnemagts Udgifter i Danmark, der er blevet finansieret gennem Nationalbanken, pr. ultimo Juni 1941 619 Mill. Kr. For det *tredie* den inden for Erhvervene stedfindende Frigørelse af Midler forårsaget af den fremadskridende Formindskelse af Varelagrene, saavel hvad angaar Raa- og Hjelpestoffer som Færdigvarer.

Disse tre Faktorer har medført, at en i Løbet af Vinteren 1939—40 indtraadt stærk Pengeknaphed, forårsaget af den efter Krigsudbruddet stedfundne delvise Overgang til Forudbetaling for Importen, overordentlig hurtigt er blevet forvandlet til en stor Pengerigelighed, der grunder sig paa de lige nævnte ugunstige økonomiske Foreteelser, svigtende Tilførsler fra Udlandet, ekstraordinære militære Udgifter og Udtømning af Lagrene.

Det skal bemærkes, at den indenrigske Finansiering af Eksporten til Tyskland sker paa den Maade, at Danmarks Nationalbank stiller Modværdien af Eksportprovenuet til Raadighed for Eksportørerne, saa snart Deutsche Verrechnungskasse meddeler Nationalbanken, at Betalingerne for Eksporten er tilgaaet Verrechnungskasse fra de tyske Importører. Udbetalingerne til de danske Eksportører finder saaledes Sted uden Forbindelse med Indbetalingerne til Nationalbanken fra danske Importører af tyske Varer. Det anføres, at ca. 25 Mill. Kr. af Clearingtilgodehavendet i Tyskland hidrører fra danske Arbejderes Rimesser fra Tyskland til deres Familier her i Landet.

Til Belysning af, hvor betydelig en Købekraft de Midler repræsenterer, som Nationalbanken siden Besættelsen har stillet til Raadighed for Eksporten og for den tyske Værnemagt, samlet godt $1\frac{1}{4}$ Milliard Kr., kan det anføres, at dette Beløb svarer til tre Gange det totale

Seddelomløb før Krigen (i 1938: rundt 400 Mill. Kr.) og over halvanden Gang Statens samlede løbende Udgifter for et helt Aar (1938—39: rundt 550 Mill. Kr.).

Det var at forventes, at Nationalbankens Udbetaling af de omhandlede Beløb i de forløbne Maaneder efter Besættelsen vilde medføre en betydelig Stigning i Seddelomløbet, som lod frygte Faren for en Udvikling i inflatorisk Retning. Nationalbanken har derfor bestræbt sig for saa vidt muligt at begrænse Seddelomløbet. Dette har medført, at den stedfundne Tilvækst i Seddelomløbet hidtil har været begrænset, saaledes fra ultimo Marts til ultimo Juni 1941 til 138 Mill. Kr. Seddelomløbet var ultimo Juni 1941 747 Mill. Kr.; dette var dog næsten rundt regnet 350 Mill. Kr. eller ca. 85 pCt. mere end i Tiden før Krigen.

Naar Seddelomløbet efter Besættelsen ikke hidtil er steget betydeligt, til Trods for at Danmarks Nationalbank har stillet saa store Beløb til Raadighed for Eksporten og for den tyske Værnemagt, maa dette henføres til, at der samtidig er foregaaet en Tilbagestrømning af Sedler til Nationalbanken bl. a. paa Grund af indskrænket Konsum, idet Købekraften for store Dele af Befolkningen er blevet væsentligt formindsket. Hertil kommer, at store Dele af Provenuet fra Landbrugseksporten, der udgør den overvejende Del af den samlede Eksport, ikke anvendes til Forbrug. En ikke ubetydelig Del af Eksporten skyldes som tidligere nævnt Reduktion af Besætningerne, og Indtægten herfra betragtes af de fleste Landmænd som Formueindtægt, der skal anvendes til Nedbringelse af Gæld eller holdes i Beredskab til senere Forøgelse af Besætningen, naar dette igen bliver muligt. Størstedelen af de Midler, der frigøres inden for Erhvervene ved den stedfindende Reduktion af Varelagrene, anvendes heller ikke til Forbrug, men anvendes til Nedbringelse af Gæld, Indsætning i Pengeinstitutterne eller anlægges i Papirer. Endelig maa det antages, at en Del af de i Krigens første Maaneder hengemte Sedler atter er kommet ud i Omsætningen, saaledes at den aktive Del af Seddelmassen er blevet forøget paa den passive Dels Bekostning.

Neutraliseringen af de 1¼ Milliard Kr., der er stillet til Raadighed for Eksporten og den tyske Værnemagt, kommer til Udtryk i Nationalbankens Balance, som det fremgaar af nedenstaaende Udto, bl. a. derigennem at de private Pengeinstitutters Mellemværende med Nationalbanken, der tidligere udviste en betydelig Gæld fra de private Pengeinstitutter, nu er blevet til et betydeligt Tilgodehavende for samme.

Udto af Danmarks Nationalbanks Balance.

	Ult. Marts 1940	Ult. Juni 1941	Marts 1940— Juni 1941 Opgang
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
<i>Aktiver.</i>			
Diskontering og Udlaan til Banker, Sparekasser m. fl.	369	64	÷ 305
Udlaan til Finansministeriet	83	0	÷ 83
Beholdning af Obligationer	191	173	÷ 18
Guldbeholdning	117	103	÷ 14
Nettotilgodehavende hos Korrespondenter i Udlandet og paa Clearingkonti med Ud- landet	÷ 38	604	642
Forskellige Debitorer. (Væsentligst den tyske Værnemagt)	47	682	635
			<u>857</u>
<i>Passiver.</i>			
Indestaaende paa Folio	49	651	602
Andre Konti			117
			<u>719</u>
Seddelomløb	609	747	138
			<u>857</u>

Pr. ultimo Marts 1940 androg de private Pengeinstitutters Mellemværende med Nationalbanken en Nettogæld paa 320 Mill. Kr. (Diskontering og Udlaan 369 Mill. Kr. ÷ Indestaaende paa Folio 49 Mill. Kr.), men ultimo Juni 1941 et Nettotilgodehavende paa 587 Mill. Kr. (Inde-

staaende paa Folio 651 Mill. Kr. — Diskontering og Udlaan 64 Mill. Kr.). Dette er en Forbedring af Pengeinstitutternes likvide Stilling paa ikke mindre end 907 Mill. Kr.

Ud over den stedfundne Stigning i Seddelomløbet skal endvidere fremhæves, at Nationalbankens samlede Avista-Forpligtelser fra ultimo Marts 1940 til ultimo Juni 1941 er steget med ikke mindre end 763 Mill. Kr. fra 685 Mill. Kr. til 1 448 Mill. Kr. De private Pengeinstitutters Indestaaende paa Folio i Nationalbanken (det latente Seddelomløb), der ultimo Juni 1941 udgjorde rundt 650 Mill. Kr., kan hvert Øjeblik blive trukket og derved betyde en alvorlig Fare for den økonomiske Udvikling.

Paa Nationalbankens Balance er det særligt gennem den stærke Opgang i Pengeinstitutternes Indestaaende paa Folio og Nedbringelsen af deres Gæld, at Pengerigeligheden har vist sig. Til Belysning af Udviklingen for de private Banker, hvad angaar deres Indlaan, Udlaan og Likviditet, anføres nedenstaaende Oversigt, der gengiver de vigtigste Poster af de private Bankers samlede Balance pr. ultimo Marts 1940 og pr. ultimo Juni 1941.

Udvalg af de private Bankers samlede Balance.

	10. Marts 1940	30. Juni 1941
	Mill. Kr.	Mill. Kr.
<i>Indlaan:</i>		
Forretningsmæssige Indlaan.....	702	1100
Spareindskud.....	1647	1768
<i>Diskontering og Udlaan.....</i>	<i>2250</i>	<i>1973</i>
<i>Likvide Midler:</i>		
Kassebeholdning.....	130	753
Effekter.....	430	698

De private Bankers samlede Indlaan steg i Maanederne April 1940—Juni 1941 med rundt 520 Mill. Kr., hvoraf Størsteparten 400 Mill. Kr. skyldtes en Opgang i de forretningsmæssige Indlaan. Samtidig faldt Bankernes Diskontering og Udlaan til Erhvervsdrivende m. fl. med 277 Mill. Kr.

Af disse til Raadighed blevne Midler anvendte Bankerne godt 268 Mill. Kr. til Køb af Obligationer, medens 623 Mill. Kr. anvendtes til en Forøgelse af deres Kassebeholdning (iberegnet Tilgodehavender paa Foliokonto i Nationalbanken). Bankernes samlede likvide Midler, Kassebeholdning plus Fonds, der ved Udgangen af Marts 1940 androg 560 Mill. Kr., forøgedes saaledes med godt 890 Mill. Kr. til 1451 Mill. Kr. eller mere end 150 pCt.

Sparekassernes samlede Indlaan har efter en Nedgang i April 1940 igen (indtil ultimo Maj 1941 2223 Mill. Kr.) vist sig at være svagt stigende. Sparekassernes Likviditet er samtidig blevet forbedret. Deres likvide Beholdninger, omfattende Kassebeholdning, Indestaaende i Banker samt Beholdning af ubelaante Obligationer, viser saaledes fra ultimo April 1940 til ultimo Maj 1941 en Opgang fra 458 Mill. Kr. til 688 Mill. Kr. Forholdet mellem Sparekassernes likvide Beholdninger og deres Forpligtelser, Likviditetsprocenten, er derved steget fra godt 21 pCt. til godt 31 pCt.

Forarsaget af Pengerigeligheden er Renteniveauet faldende. Danmarks Nationalbanks Diskonto, der fra Efteraaret 1939 var 5½ pCt., nedsattes den 22. Maj til 4½ pCt. og den 15. Oktober til 4 pCt.; den særlige Rediskonteringssats ligger ½ pCt. lavere. De private Bankers Udlaansrenter har hele Tiden fulgt Bevægelserne i Nationalbankens Diskonto. Deres Indlaansrente forhøjedes ikke, da Diskontoen sattes op; de blev dog senere nedsat, da Diskontoen blev nedsat, og Pengerigeligheden gjorde sig gældende.

De omtalte Opkøb af Obligationer fra Bankers (og Privates) Side har i Forbindelse med Rentesænkningerne siden Juni 1940 ført til kraftig Stigning i Obligationskurserne. Det månedlige Kursindeks for Obligationer viser følgende Udvikling:

(1935 = 100)	
August 1939.....	99,9
Februar 1940.....	87,6
Marts 1940.....	87,6
April 1940.....	87,6 (1.—8. April)
Maj 1940.....	86,8 (28.—31. Maj)
Juni 1940.....	92,5
Juli 1940.....	93,5
August 1940.....	95,0

September 1940.....	98,1
Oktober 1940.....	99,2
November 1940.....	101,4
December 1940.....	100,9
Januar 1941.....	101,0
Februar 1941.....	100,7
Marts 1941.....	101,7
April 1941.....	103,9
Maj 1941.....	104,5
Juni 1941.....	104,7

Fra Slutningen af Maj 1940, da Noteringen genoptoges, til Juni 1941 viser Indekset en Opgang paa 21 pCt. (18 Points).

Den betydelige Pengerigelighed og den i forrige Afsnit beskrevne Prisstigning er Træk, der antyder en Udvikling i inflatorisk Retning. En egentlig Inflation kan dog ikke siges at foregaa, saa længe Indkomstniveauet i det væsentlige holdes fast. Lønstoppet, Begrænsningen af Aktieudbytter og Tantiømer, den kraftige Priskontrol samt for Landbrugets Vedkommende den stadige Indskærpelse af, at de ved Besætningsreduktionerne indvundne nominelle Fortjenester ikke kan opfattes som Indtægt, medfører, at de forskellige Investeringsmuligheder ikke fremstaar saa profitable, at selv den nuværende temmelig lave Rente betyder et Incitament til øget Laantagning (jfr. Nedgangen i de private Bankers Udlaan).

De tidligere stadig stigende Prisstigninger paa Grund af de stærkt stigende Importpriser og de desuden i noget svagere Grad stigende Eksportpriser indeholdt en alvorlig Fare for Inflation, der yderligere blev forstærket af de for høje Valutakurser og gennem den tyske Værnemagts Udgifter.

Siden September 1939 har Valutakurserne i Danmark været holdt omtrent uændret. Kursen paa U. S. A.-Dollar har saaledes fra Begyndelsen af September 1939 været 1 \$ = 5,18 Kr. og Kursen paa Reichsmark fra den 2. September 1939 til den 10. Maj 1940 100 Rmk. = 208,00 Kr. og fra 11. Maj 1940 indtil 13. Januar 1941 100 Rmk. = 207,40 Kr. og fra 14. Januar til nu 100 Rmk. = 207,21 Kr.

Som nævnt under Afsnittet om Prisudviklingen svarer disse Valutakurser imidlertid ikke til den danske Krones Købekraft i Forhold til Marken, idet den danske Krone i sin Tid har fulgt Sterling et Stykke i dens Fald over for Guldet, medens Mark ikke har gjort dette, men har været holdt uændret.

I de sidste Maaneder har Prisstigningen paa Grund af Vareomsætningen med Udlandet været noget mindre. Det nuværende høje Prisniveau er dog overordentligt tyngende for Forbrugerne, og det er vanskeligt at fastholde Lønniveauet.

Prisniveauets Ustabilitet kan for Størstedelen tilskrives det herskende Misforhold mellem Udenlands- og Indenlands-Priserne. Til Udligning af dette Prisforhold og til Modvirkning af yderligere Prisstigning er en Regulering af Valutakurserne nødvendig.

Saafermt en Stabilisering af Prisniveauet gennem en Udligning af Misforholdet mellem Udenlands- og Indenlands-Priserne ikke opnaas, bliver en Fastholden ved Indkomstniveauet umulig og en Inflation med dens skæbnesvangre økonomiske Følger uundgaaelig.

*Uddrag af Sparekassetidende.
15. Juli 1941:*

Pengerigeligheden.

af

Professor, Dr. polit. *Axel Nielsen.*

For omtrent 30 Aar siden var der herhjemme en Strid mellem to fremtrædende Mænd, der vakte ikke ringe Opsigt. Medens Alexander Foss skrev en lille Bog med Titlen: Danmark som Industriland, skrev Forpagter Sonne en, som han kaldte: Danmark som Landbrugsland. Titlerne angiver Uenigheden: havde Danmark en Fremtid som Industriland, eller maatte det stadig være henvist til at være Landbrugsland? Kunde Landbruget vedblivende optage Befolkningstilvæksten? Naturligvis kom ogsaa det Synspunkt frem, at Landbruget var vort Lands naturlige Erhverv, medens Industrien for den langt overvejende Del maatte indføre sine Raastoffer og derfor ikke kunde siges naturligt at høre hjemme her i Landet.

Der kan være Grund til at mindes denne Diskussion nu, hvor Tilførslerne til Danmark mere og mere standser. De Erhverv, der trods Afspærringen stadig gaar rundt og tilmed kan siges at have en Krigskonjunktur, er de „naturlige“ Erhverv, Landbrug saavel som Fiskeri. Ganske vist kniber det med Olie o. s. v. til Fiskeriet, ligesom Mangelen paa fremmede Foderstoffer, Gødning o. s. v. har tvunget og endnu mere vil tvinge Landbruget ind paa en Produktionsomlægning; men alt dette taget i Betragtning — Landbrug og Fiskeri kan dog klare sig og vil stadig løbe rundt, selvom Tilførslerne ganske skulde stoppe op. Anderledes derimod med Industrien; indenfor denne kan man naturligvis nævne visse Virksomheder, der i mindre Grad end andre er afhængige af, om Udlandet sender Varer, som f. Eks. Cement- og Teglværksindustrien, men som Helhed er Industrien i langt højere Grad afhængig af Tilførsler. Naar saa hertil kommer, at Landbrugets og Fiskeriets Produkter skal man have, fordi de er Nødvendighedsvarer, medens Efterspørgslen efter Industrivarer er mere tidspræget, afhængig af de Meninger, man har om, hvorledes Fremtidens Prisudvikling vil forme sig — ja, da forstaar man, hvorledes under den nuværende Standsning af Tilførsler udefra Handelen maa se sine Varelagre mindske Dag for Dag, hvorledes Industrien maa gaa i Staa, bortset fra enkelte Industrigrene, der af en eller anden Grund skal holdes igang og af den Grund begunstiges med udenlandske Raastoffer, og endelig hvorledes Fiskeri og Landbrug i noget ændret Skikkelse gaar rundt og tilmed opnaar gode Priser for deres Varer.

Store Dele af Erhvervslivets Driftskapital bliver saaledes ledig under de nuværende Forhold. Den normale Gang er jo, at Næringslivet omsætter de Varer, det producerer, i Penge og for disse køber Raastoffer til ny Produktion. Denne normale Rotation fra Varer til Penge og tilbage til Varer standser op nu, da der ingen nye Varer er at faa. Selv Landbruget ser sin Driftskapital „Varer“ formindsket, idet Besætningerne reduceres, og fremmede Fodermidler ikke indgaar i Bedriften. Den ledige Driftskapital i Penge skaber Pengerigeligheden.

I og for sig er Pengerigelighed ikke saa ukendt et Fænomen, som mange tror. Ogsaa under mere normale Forhold kan vi jo have „daarlige Tider“, der karakteriseres ved aftagende Varelagre, faldende Rente og stigende Arbejdsløshed; men naar Næringslivet saaledes til visse Tider aftager i Intensitet, er dette forbundet med faldende Priser. Det er disse eller Forventninger om Prisfald, der gør, at Erhvervslivet holder sig tilbage i saa stor Udstrækning som mulig og ikke har Lyst til at sætte sin Driftkapital i Varer. Alle disse Kendetegn fra den sædvanlige Depression har vi nu, men vel at mærke samtidig med stigende Priser. Det er Varemanglen, der skaber Depressionen nu, ikke Prisfaldet — tværtimod. Heller end gerne vilde Erhvervslivet øge sin Produktion, men kan det ikke, og dette gør, at Pengerigeligheden bliver saa langt større end sædvanlig i „daarlige Aar“.

Men Pengerigelighed kan ogsaa skyldes andet end ledig Driftskapital; den kan ogsaa skyldes forøget Opsparing. Sker der nu nogen Opsparing for Tiden? Der er næppe mange, der bar

Mulighed for at spare nu, idet Forudsætningen for Opsparing er Indkomst og for større Opsparing større Indkomst; det er jo en Kendsgerning, at den Mand, der et Aar ser sin Indkomst stige kraftigt, almindeligvis vil opspare mere end tidligere, og utvivlsomt har Opsparingen indenfor Landbruget under den gode Konjunktur, det har haft som Følge af Krigen, været stigende. I første Række er denne gode Opsparing vel gaaet til at betale gammel Købmandsgæld, skyldige Renter paa Prioriteter o. s. v., og den enkelte Landbruger vil maaske vægre sig ved at kalde Betaling af gammel Gæld for Opsparing; men ikke desto mindre er det en Opsparing, der øger Pengerigeligheden. Senere hen, naar Gælden er betalt, gaar den Opsparing, der finder Sted i Forbindelse med den ledige Driftskapital til Sparekassen; betegnende er det, at først ved Nytaar i Aar mærker Sparekasserne Pengerigeligheden i Form af stigende Indskud, medens Bankerne, og da i første Række de 3 store Hovedstadsbanker, Handelens og Industriens Banker, langt tidligere og i langt større Omfang har mærket Pengerigeligheden.

Men finder der vel nogen Opsparing Sted indenfor de Erhverv, der for Tiden har gode Konjunkturer, maa man samtidig være klar over, at der finder et Kapitalforbrug Sted. Alle de mange, der ikke har set deres Indtægt øges samtidig med, at Varepriser og Skatter er steget, har næppe kunnet nedsætte deres Forbrug i tilsvarende Grad og har derfor sikkert realiseret deres Kapital. Derfor turde det være tvivlsomt, om der i den forløbne Del af Krigen har fundet en Netto-Opsparing Sted her i Landet, i hvert Fald tør man antage, at den har været minimal. Man tør derfor tro, at Pengerigeligheden for Samfundet som Helhed er Udtryk for Varelagrenes Realisation og ikke for ny Opsparing.

For den enkelte Bank og Sparekasse er det af Vigtighed at skønne over, hvilke Krese af Befolkningen deres Indskydere tilhører. Er det Arbejderkrese f. Eks., vil Indlaanene efter al Sandsynlighed mindskes, idet man maa erindre, at Indskuddenes Karakter er Udtryk for de økonomiske Livsvilkaar, Indsætterne til enhver Tid er underkastede; og man maa tilmed erindre sig, at den nuværende Tid i mangt og meget har ændret Levevilkaarene for de forskellige Befolkningsklasser. — Men er det af Betydning for et Pengeinstitut at kende sit Publikum med Henblik paa, om Indskuddene ogsaa nu vil komme ind i større eller mindre Omfang, saa er dette ikke mindre vigtigt, naar man spørger, hvor hurtigt og i hvor stort Omfang Indskuddene igen vil forsvinde. Er det Ny-Opsparing, er Chancen for, at Indskyderen skal disponere over det indsatte Beløb, væsentlig ringere, end naar det er ledig Driftskapital, og Pengeinstitutet maa træffe sit Valg af Anlæg herefter.

Imidlertid, det nytter næppe at fordybe sig i dette Spørgsmaal. Hvad jeg har villet understrege er, at man ikke alene kan betragte Pengerigeligheden som Udtryk for den ledige Driftskapital i Erhvervslivet; det er sikkert rigtigt, naar man tager Samfundet som Helhed, men ikke det enkelte Pengeinstitut. Det maa kende sin Kundekres saa vel, at det kan afgøre, om de nuværende Forhold fører til, at denne vil forbruge af den opsparede Kapital, eller om denne vil have Lejlighed til at spare mere op. Her gives der ingen almindelige Regler at gaa efter — det er Pengeinstitutets Leder, der skal vise sin Dygtighed ved saa at sige at forudskontere Fremtiden i sine Dispositioner. Thi man maa erindre, at Forholdene paa Penge- og Kapitalmarkedet mer eller mindre til enhver Tid vil være en Genspejling af de økonomiske Forhold. —

Hvor finder vi nu Udtryk for Pengerigeligheden? Mange Steder. Først og fremmest paa Bankernes egentlige Forretningskonti. Sammenligner man Tallene for ultimo Maj 1940 med de tilsvarende for Maj 1941, er diskonterede Veksler gaaet ned fra 413 til 351 Mill. Kr., Kasse-Kredit fra 917 til 769 Mill. Kr., medens Indlaanskonti som Folio og Kontokurant er steget med 300 Mill. Kr. Indlaan paa Bankbog og paa Opsigelse er derimod kun steget med 155 Mill. Kr.; det er ganske vist et anseligt Beløb i Sammenligning med de ca. 100 Mill. Kr., hvormed Sparekassernes Indlaan er steget, men det er dog forholdsvis beskedent i Forhold til de 300 Mill. Kr., hvormed de rene Forretningskonti, Folio og Konto-Kurant er steget.

Naar det er saaledes, at vi har Varemangel her i Landet som Følge af, at Indførsel er blevet stærkt begrænset, medens Eksporten stadig gaar for sig, omend i mindsket Omfang, maa dette skabe stigende udenlandske Tilgodehavender; disse viser sig paa Nationalbankens Balance, idet den køber Eksportvalutaen og udbetaler danske Kroner herfor til fastsat Kurs, altsaa overfor Tyskland 100 Reichsmark = 207,21 Kr., ligesom Nationalbanken udbetaler danske Kroner til de fremmede her i Landet til bestemte Formaal. Dette sidste Beløb posteres under Forskellige Debitorer, medens Tilgodehavendet i udenlandsk Valuta for Eksporten under de nuværende Forhold posteres paa Clearingskonto. Al den Udenrigshandel, vi for Tiden har, foregaar over Clearing; Gang paa Gang bringer Pressen Meddelelse om Afslutning af nye Clearingaftaler med Norge, Sverige, Italien o. s. v. Naar Vareimporten foregaar senere fra

disse Lande end Eksporten dertil, opstaar der imidlertid et Tilgodehavende paa Clearing-Konto. Dette Beløb udgjorde ultimo Maj i Aar netto 531 Mill. Kr., medens Posten: Diverse Debitorer samtidig beløb sig til 674 Mill. Kr. I disse Beløb kan saaledes Varemanglen siges at have fundet Udtryk, idet det er en Eksport uden tilsvarende Import. Det er Varekreditter, Danmark har givet Udlandet, men vel at mærke Danmark som Helhed, ikke Eksportørerne, der jo har faaet Beløbet udbetalt i Kroner.

Endnu et Udtryk for Varemangelen eller Pengerigeligheden — for det er det samme under forskelligt Synspunkt — har vi i de Kasser, Bankerne holder. Ultimo Maj 1941 var indestaaende paa Nationalbankens Folio-Konto 620 Mill. Kr. mod 121 Mill. Kr. et Aar forinden; hvad Stor-Bankerne har indestaaende her, udgør jo en Del af deres Kasse, og for samtlige Banker under eet beløb denne sig til ca. 20 pCt. af Balancen — et ganske usædvanligt stort Beløb. Forstaaeligt, at Pengeinstitutternes Ledere spekulerer over, hvorledes de skal skaffe sig Udlaan, der kan give en passende Rente. Og det gælder ikke alene dem, men alle, der har ledig Kapital; om Pengeinstitutterne nedsætter Indlaansrenten, opfordres Indskyderne til selv at finde Veje, hvorved de kan skaffe sig en højere Forrentning; Problemet: de ledige Penge eller, som det vel rettere burde hedde, den ledige Driftskapital løses med andre Ord ikke gennem Nedsættelse af Indlaansrenten.

Paa mange Omraader mærker man derfor Pengerigeligheden. Først og fremmest paa Obligationsmarkedet, hvor Obligationskurserne ligger saa højt som ikke i mange Aar, idet Stagnationen i Erhvervslivet selvsagt har gjort, at det nye Materiale, der kommer frem her, er begrænset. Vel ser man, at Netto-Tilgangen af Kreditforenings- og Hypotekforeningsobligationer i Tiden Januar—Maj 1941 har udgjort 96 Mill. Kr. mod kun 28 Mill. Kr. Aaret forud, men enhver Sparekassemand ved, at dette i første Række skyldes, at Folk opsiger deres Sparekasselaan og tager Kreditforeningslaan istedet; derigennem øges jo imidlertid ikke Kapitalmarkedets Materiale, forsaavidt som Sparekasserne faar ledige Penge i samme Omfang. Det offentlige Laantagen har ogsaa hidtil været af ret begrænset Omfang.

Naar vi samtidig erindrer, at der hver Termin udtrækkes saa og saa mange Millioner Kroner af Obligationsmassen, vil man forstaa, at der overfor et Obligationsmateriale, der maa antages at være saa nogenlunde af samme Størrelse som for et Aar siden, staar en meget større Efterspørgsel, der nødvendigvis har maattet drive Kursen paa Obligationerne op. Alene Bankerne har da ogsaa i Maj 1940—Maj 1941 øget deres Beholdning af Obligationer og Aktier fra 444 Mill. Kr. til 705 Mill. Kr. Ogsaa her gælder det, at den, der kommer først til Mølle, faar først malet; de Pengeinstitutter, der først mærkede Pengerigeligheden og gik over paa Obligationsmarkedet, fik ikke alene den højeste Forrentning, men risikerer ogsaa mindst Tab ved Kursnedgangen. Øges Pengerigeligheden stadig, bliver det mere og mere usikkert, om man staar sig ved at gaa over i Obligationer; Forrentningen er mindre, og samtidig bliver Risikoen for Tab ved Kursnedgang større. Dette Moment vil gøre, at man i højere Grad vil foretrække korte Papirer som Statens Skatkammerveksler, selvom Renten er lav, hvorfor vi allerede nu har en betydelig Forskel mellem den Rente, hvortil Staten kan laane korte Penge paa 3 Maaneder, og den, Obligationer afkaster. Men Stigningen vil ogsaa mindskes, som man nærmer sig Pari, idet man ubevidst regner med den hidtidige Rentefod som den naturlige.

Først en almindelig Konvertering vil kunne udrydde en saadan Forestilling, men kommer der mon en saadan? Det er vanskeligt at spaa noget om Fremtiden nu, hvor alt former sig saa usikkert, men som en personlig Opfattelse vil jeg dog sige, at jeg ikke tror paa en Konvertering. Ved en Konvertering skal Serien opsiges med 3 Maaneders Varsel til en af de sædvanlige Renteterminer, det vil sige opsiges i September, om man vil konvertere til December. En Kreditforening kan kun indlade sig herpaa, om dens Bankforbindelse garanterer Konverteringen, men jeg tvivler meget paa, at en Bank under saa usikre Forhold som de nuværende tør indlade sig paa en saadan Forretning. Imidlertid kan jeg ikke se, at det under de nuværende Forhold vil være af Betydning at faa Rentefoden ned; det vil afgjort ikke skaffe mere Beskæftigelse nu, og det vil kun bidrage til, at Ejendommenes Pris yderligere stiger.

Men den ledige Kapital har ogsaa søgt over i andre Anlæg end Obligationer. Den har tildels søgt over i Aktier, og disse har, som Rentefoden er faldet, vist noget stigende Kurser. — Det er ganske ejendommeligt at iagttage den indbyrdes Bevægelse mellem Obligationsmarkedet og Aktiemarkedet nu og under Verdenskrigen for 25 Aar siden; Interessen nu har væsentligst koncentreret sig om Obligationer, medens den da særlig kastede sig over Aktier; Forklaringen er naturligvis den, at i Modsætning til Forholdene under Verdenskrigen, er der

nu kun faa Selskaber, hvis Aktier handles paa Børsen, der kan opvise store Fortjenester, ligesom Dannelsen af nye Selskaber nu som Følge af Varemangelen maa være meget begrænset.

Endelig søger den ledige Kapital over i Ejendomme, og særlig har man fæstnet sig ved Købet af Landejendomme. Efter en Statistik over Salget af Landbrugsejendomme i Oktober Kvartal 1940 var Prisen for Gaarde steget med 12 pCt. og for Huse med 7 pCt. (uden Besætning og Inventar) i Sammenligning med samme Kvartal 1939. Hvorfor er dette sket? Særlig har man fæstnet sig ved, at By-Kapitalen er søgt over i Landbrugsejendomme, og har talt om at ville søge dette hindret. Noget har vel Inflationsfrygten gjort sig gældende, men det er næppe By-Kapitalen, der har drevet Priserne synderligt op paa Landbrugsejendomme, og det er ej heller den, der har gjort, at Omsætningen af Landbrugsejendomme i det nævnte Kvartal 1940 var dobbelt saa stor som i 1939. Nej, de stigende Priser paa Landbrugsejendomme er først og fremmest en Følge af, at Landbruget er et af de faa Erhverv, der betaler sig for Tiden og, saa vidt man kan skønne, endnu betaler sig godt; først Landøkonomisk Driftsbureau vil til Efteraaret kunne fortælle os hvor godt. Men naar Udbyttet af Landbrugserhvervet er godt og samtidig Kapitalrenten er faldende, saa maa Landbrugsejendomme stige i Pris. Ingen Magt paa Jorden kan hindre dette; det synes som om man herhjemme har villet, at Landbruget skulde have en god Fortjeneste, uden at denne omsatte sig i stigende Ejendomspriser — men endnu har man ikke set noget Middel foreslaaet, der kan hindre det, og jeg tvivler om, at det findes. Sporene fra Verdenskrigen burde imidlertid skræmme.

Er det da af Vigtighed at holde Priserne paa Landejendomme nede, kunde man spørge, og dermed naar man over til Spørgsmaalet om, hvad Pengepolitikken her i Landet maa gaa ud paa. Det er klart, at nu da Handelsforbindelsen mellem Landene ikke mere er fri, men foregaar over Clearingaftaler, hvor man aftaler Kvantum og Pris paa Varerne, der skal gaa ind i Handelen mellem Landene, er det ganske meningsløst at ville tale om „naturlige“ Valutakurser; det kunde man gøre, da Varerne frit kunde gaa fra Land til Land og Prisniveauerne mellem Landene mer eller mindre godt kunde udlignes, men ikke nu. Jeg kan derfor ikke se andet, end at Maalet for Pengepolitikken her i Landet maa være at hindre en Stigning i vort Omkostningsniveau, saa at, naar Produktionen engang igen skal igang, maa den kunne ske til uforandrede Priser; men det kan den ikke, om Arbejdslønnen stiger, og heller ikke, om Jorden skifter Hænder til stigende Priser, idet man saa styrer lige hen mod en ny Landbrugs-krise. Ejendommeligt er det at se, hvorledes enkelte holder lange Foredrag om det skadelige i Lønstigning, men ganske glemmer, at det var Landbrugsvarerne, der først sættes i Vejret her i Landet, og at Arbejdslønnen kun er sat saa meget op, som Priserne paa Landbrugsvarer er steget, medens Arbejderne har maattet bære Prisstigningen paa andre Varer selv. Naar man derfor er slaaet ind paa den Linie, at Arbejdslønnen kun sættes i Vejret, som Landbrugsvarernes Priser stiger — og meget kan tale for Rigtigheden heraf —, saa vil man forstaa, af hvor stor Vigtighed det bliver at hindre en Prisstigning af Landejendomme nu; efter det foran sagte turde det eneste effektive være at hindre, at Forrentningen blev saa stor, og det kunde ske ved en Ændring af Valutakurserne, saaledes at disse nedsattes. Mærkeligt er det, at man ikke i en Tid, hvor der hersker national Samling, har kunnet enes herom.

Og hvad der gælder Landbrug, gælder maaske endnu mere Fiskeri — store Fortjenester, Nybygninger til høje Priser o. s. v.; ogsaa her vil Bagslaget en Dag komme.

Havde man sat de fremmede Valutakurser ned sidste Efteraar, saa at de bedre Tider for Landbruget ikke var blevet saa meget bedre, at Landbrugsejendommene var steget i Pris, vilde Arbejdslønnen næppe være blevet sat op, og saa vilde Pengerigeligheden ej heller være blevet saa stor som nu. Det vil forstaaes, at Spørgsmaalet om Kronehævning igen kan blive aktuelt, da vi ikke ved noget om, hvorledes Fremtidens Priser vil udvikle sig.

Indebærer Pengerigeligheden nogen Fare? Kan det ikke være ret ligegyldigt, om der er lidt flere Penge i Kassen hos Banker og Sparekasser, og om Indlaansrenten sættes ned, eller, kan man maaske ogsaa sige, naar man ser Nationalbankens stadig opsvulmende Balance, er vi ikke allerede dybt inde i Inflationen? Jeg mener det ikke. Vi har stigende Priser som Følge af Vareknapheden, ikke som Følge af Pengepolitikken; men naar det Tidspunkt kommer, hvor man ser en Ende paa Krigen og øjner Muligheden for at komme igang igen i Erhvervslivet, ja, saa dukker alle Problemerne op, saa bliver Vanskelighederne saa meget større, jo større Pengerigeligheden er. Ingen ved endnu, hvorledes Forholdene til den Tid vil forme sig, men man aner, at, naar Erhvervslivet kan begynde at gaa sin mere normale Gang, vil det igen søge at frigøre sin Driftskapital for denne Anvendelse. Er der saa nogen, der vil optage Obligationerne, saa at de ikke falder for stærkt? Hvor skal man sætte Valutakurserne overfor

fremmede Lande? Kan Vareforsyningsdirektoratet holde igen paa de mange Krav om Indførsel, der vil komme, og hvilke skal nyde Fortrinsret o. s. v. — alle disse og mange flere Spørgsmaal aner man allerede nu vil dukke op, og her vil Pengerigeligheden, jo større den bliver, manglefold øge Vanskelighederne. Man faar haabe, at den nuværende nationale Samling maa vare saa langt ud i Fremtiden, at alle disse Spørgsmaal vil kunne ordnes uden Sær-Krav fra den ene eller anden Befolkningsklasse, saa at vi i Fred og indbyrdes Fordragelighed igen kan bringe økonomisk Orden i Danmarks Hus.

Fortroligt.

UDENRIGSMINISTERIET

TILLÆG

TIL

REDEGØRELSE

FOR DE STEDFUNDNE OVERVEJELSER

VEDRØRENDE EN

KRONEOPSKRIVNING

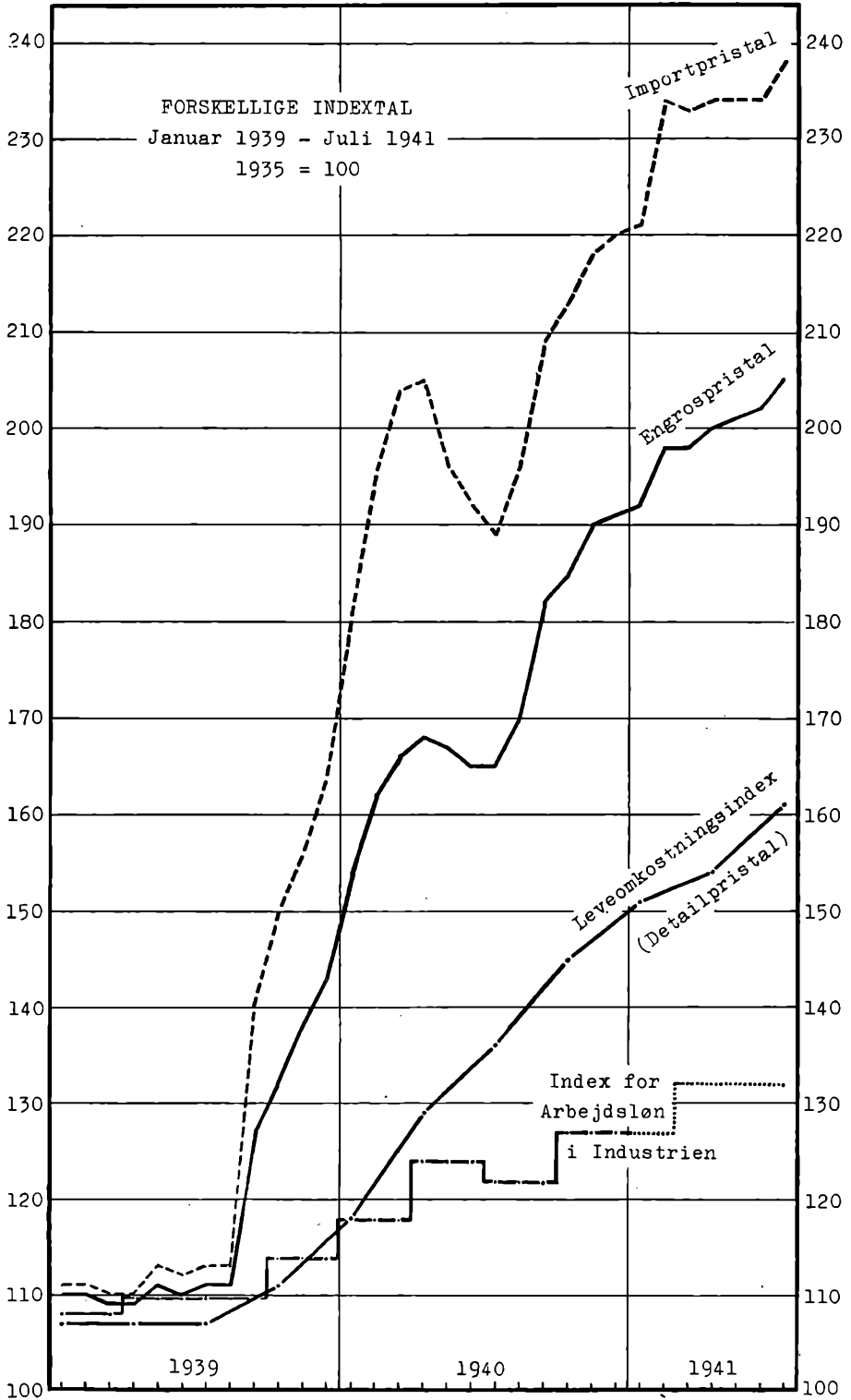
KØBENHÁVN

A/S J. H. SCHULTZ BOGTRYKKERI

1942

INDHOLD

	Side
Redegørelse for de stædfundne Forhandlinger og Overvejelser i Tiden August 1941 til Januar 1942.....	519
Bilag:	
1. Skrivelse af 5. September 1941 fra Departementschef Cohn til Formanden for Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg.....	525
2. Bemærkungen über die Preislage in Dänemark.....	529
3. Ergebnisse der deutsch-dänischen Besprechungen über die beabsichtigte Aufwertung der dänischen Krone.....	545
4. Danmarks Nationalbanks Meddelelse af 22. Januar 1942.....	553
5. Udenrigsministeriets Skrivelse af 9. Februar 1942 vedrørende Overgangs- bestemmelser.....	554
6. Ergebnisse der Besprechungen der deutsch-dänischen Regierungsausschüsse von Ende Januar 1942.....	555

Redegørelse for de stedfundne Forhandlinger og Overvejelser i Tiden August 1941 til Januar 1942.

Som omtalt i Udenrigsministeriets „Redegørelse for de stedfundne Overvejelser vedrørende en Kroneopskrivning som Middel til Standsning af Prisstigningen“, som udsendtes den 20. August 1941, var Forhandlingerne med de tyske Myndigheder vedrørende en Ændring af den danske Kronens intervalutariske Værdi midlertidig gaaet i Staa i Foraaret 1941. Redegørelsen søgte imidlertid at paavise, at de Forhold, der talte for en Kroneopskrivning, yderligere akcentueredes i Løbet af Sommeren, og Redegørelsen konkluderede da ogsaa paa følgende Maade: „De foran skildrede Undersøgelser og Forhandlinger synes at vise, at en yderligere betydelig Stigning i det danske Prisniveau næppe lader sig forhindre ad anden Vej end gennem en Sænkning af Importpriserne. At opnaa, at Tyskland foretager en almindelig Nedsættelse af sine Eksportpriser overfor Danmark, maa anses for udelukket, og de hidtil førte Undersøgelser peger derfor i Retning af, at Spørgsmaalets Løsning maa søges gennem en Kroneopskrivning.“

En yderligere Tilskyndelse til ikke at lade Sagen falde fik man ved den i August truffene Afgørelse vedrørende Arbejdsløningerne og de i Forbindelse hermed fremførte Krav fra „De samvirkende Fagforbund“ der var samlede i syv Punkter; i det syvende Punkt fremførtes Kravet om, at „Kronens Værdi hæves væsentligt i Forhold til fremmed Valuta.“

Paa Udenrigsministeriets Foranledning iværksattes da i Slutningen af August Maaned nogle Undersøgelser over, hvorledes en Kroneopskrivning vilde kunne tænkes at paavirke Detailpristallet, samt over hvorledes Landbrugernes Indtægtsforhold vilde tænkes at blive ændret ved en Kroneopskrivning.

En Del af de herunder hørende Skøn og Beregninger blev udført af Statistisk Departement; der henvises herom til Bilag 1, Side 13. Det paavistes heri bl. a., at af de samlede Udgifter efter Pristalsbudgettet i Juli 1941, ialt 5507 Kr., var ca. 640 Kr. Betaling for udenlandske Varer og altsaa særlig paavirkelige af en Kronehævning. Endvidere fremsattes der Skøn over Nettotabet ved en Kroneopskrivning for forskellige Brugsstørrelser inden for Landbruget.

I Begyndelsen af September 1941 fandt der en Drøftelse Sted mellem Medlemmer af det danske og tyske Regeringsudvalg angaaende de Foranstaltninger, der kunde træffes i Danmark for at standse Prisstigningen. Der var fra tysk Side paa dette Tidspunkt maaske noget mindre Modstand mod Kroneopskrivningen end tidligere, men samtidig begyndte man at overveje Mulighederne af at foretage en Prisnedsættelse fra tysk Side paa visse vigtigere Varer for derigennem at støtte Prisniveauet. Man anmodede derfor om en Undersøgelse fra dansk Side vedrørende disse Spørgsmaal, som kunde forelægges og behandles paa de Regeringsudvalgs møder, der skulde finde Sted i Slutningen af samme Maaned.

Ved de Drøftelser, der derefter fandt Sted omkring 1. Oktober 1941, tog man da fra dansk Side sit Udgangspunkt i Spørgsmaalet om Arbejdsløningerne og gav iøvrigt en Fremstilling af den seneste Udvikling af Priser og Pengeforhold i Overensstemmelse med den Linie, der var lagt i Udenrigsministeriets Redegørelse fra August. Man forelagde den i Redegørelsen Side 419*) fremstillede grafiske Oversigt over Pris- og Lønningsforhold og fremhævede endvidere den Betydning, en Kroneopskrivning vilde faa for det almindelige Detailpristal i Overensstemmelse med den i hoslagte Bilag 1 givne Redegørelse fra Statistisk Departement. Endvidere forelagde man fra dansk Side Materiale til Belysning af, hvorledes Kroneopskrivningen vilde paavirke Landbrugets Indtægtsforhold, og hvorledes en Nedgang i Landbrugets Rentabilitet kunde undgaaes.

*) Se Side 518.

Under Drøftelserne med de tyske Myndigheder i hvilke ogsaa Chefen for Danmarks Nationalbank deltog, erkendte man fra tysk Side det rigtige i at foretage Skridt, der virkede i Retning af at hjælpe paa de danske Arbejdes Levevilkaar og derigennem modvirkede Tendensen til Lønstigninger med de deraf flydende farlige Konsekvenser. Man erklærede fra tysk Side, at man vedblivende var villig til at bidrage til Problemets Løsning, men man maatte ogsaa fra dansk Side gøre, hvad man kunde, for at holde Prisniveauet nede, respektive nedsætte dette.

Som dansk Bidrag til Problemets Løsning pegede man paa nedennævnte Forhold:

1. Man mente fra tysk Side, at der maatte kunne gøres en Indsats fra Priskontrolraadet vedrørende Avaceberegningen her i Landet. I visse Tilfælde var Avancerne for store. (Man pegede her eksempelvis paa, at Kommissionsfortjenesten for de danske Hovedimportører af tyske Kul syntes rigelig stor, og at dette i endnu højere Grad var Tilfældet med Hensyn til Kulhandelens Salg fra Lager til Forbruger). Hvis Priskontrolraadet ikke udøvede en indgaaende Kontrol med Avaceberegningen var der en Risiko for, at den Nedsættelse af Importpriserne, som vilde følge af en Kroneopskrivning, ikke vilde komme Forbrugerne tilgode. Man henviste heroverfor fra dansk Side til, at Priskontrolloven netop foreskrev, at de ny lavere Priser skulde lægges til Grund for Prisberegningen, saaledes at en Nedgang i Importpriserne vilde slaa igennem i Varepriserne til Forbruget.
2. Man mente fra tysk Side, at Maksimalpriserne i Detailhandelen i enkelte Tilfælde var baseret paa et uheldigt Grundlag; saaledes havde Affæren i Købbyen vist, at Maksimalpriserne paa Kød virkede uheldigt. Man burde efter tysk Mening ogsaa have fastsat Maksimalpriserne for Landbrugernes Salg af Kvæg til Opkøberne.

Man hævdede heroverfor fra dansk Side, at en Maksimalpris paa Kvæg ved Salg fra Landbrugerne formentlig vilde bevirke, at Kvæget blev holdt tilbage. De Vanskeligheder, der havde bestaaet i den første Tid efter Indførelsen af Maksimalpriserne paa Kødet, syntes nu at være overvundet, og der var tilstrækkelig Kød i Købbyen til Maksimalpriserne, hvilket igen betød, at Landmændene solgte Kvæget til en Pris, der gav Opkøbere, Mellemmænd og Sælgerne af Kødet en passende Avance, naar Kødet solgtes til de fastsatte Maksimalpriser.

3. Det fremhævedes endvidere, at man fra dansk Side maatte bidrage til at nedbringe Forbrugerpriserne her i Landet ved en Ophævelse af Importafgiften.

Heroverfor bemærkede man, at det var et fiskalt Spørgsmaal af indre dansk Natur, som det var vanskeligt for Regeringsudvalget at udtale sig om.

Overfor Betragtningerne angaaende den psykologiske Virkning af Kroneopskrivningen anførte man endelig fra tysk Side, at Kroneopskrivningen som saadan kun vilde betyde en langsommere Tilnærmelse mellem Kurven for Leveomkostninger og Importpristallet; naar Befolkningen saa, at Priserne steg trods Kronehævningen, vilde hele Foranstaltningen blot skabe Utilfredshed baade i og udenfor Landbrugskredse. De tyske Regeringsudvalgsmedlemmer vilde undersøge Muligheden for en Nedsættelse af Priserne paa nogle vigtige Eksportvarer til Danmark, f. Eks. Kul, Koks, Jern, Kali etc. En saadan Prisnedsættelse vilde meget hurtigt give sig Udslag i Forbrugerpriserne her i Landet.

Man udtalte fra dansk Side, at en Nedsættelse af Priserne paa tyske Varer vilde være af den største Værdi, men at man ikke derfor kunde lade Tanken om Kronehævningen falde, bl. a. fordi denne tillige vilde medføre en Prisnedgang for vore Indkøb i andre Lande. Man fremhævede endvidere, at Kroneopskrivningen var en naturlig Ting, saa længe den danske Kroens Værdi var undervurderet, og at Opskrivningen derfor maatte finde Sted, inden Kroens Købekraft var yderligere afsvækket gennem fortsat Prisstigning her i Landet. Man fremhævede paany, at der næppe i danske politiske Kredse vilde være Enighed om at gennemføre en Kronehævning, medmindre man fra tysk Side kunde gaa med til i det store og hele at holde Landbruget skadesløs for Virkningerne af Kronehævning gennem Stigningen i Landbrugets Eksportpriser.

Under disse Forhandlinger i September—Oktober 1941 naaede man ikke til Enighed om Betydningen af en Kroneopskrivning; man vilde fra tysk Side arbejde videre med Problemet, herunder Muligheden af Nedsættelse af visse tyske Eksportpriser. Samtidig skulde man fra dansk Side arbejde videre med Spørgsmaalet om, paa hvilke Omraader Prisnedsættelser kunde gennemføres, der kunde blive af Betydning for Arbejdernes Realløn.

Et Resultat af denne sidste Undersøgelse blev et Memorandum af 27. Oktober 1941, „Bemerkungen über die Preislage in Dänemark“, der oversendtes til de tyske Forhandlere. Man gennemgik heri det almindelige danske Detailpris-Budget (se Bilag 2, Side 529), og det

paavistes, at paa alle Poster, der var af væsentlig Betydning, var der allerede indført Maksimalpriser eller lignende Forholdsregler. Ogsaa dette Memorandum mundede ud i, at en Indsats af nogen Betydning kun kunde ske gennem en Sænkning af Importpriserne, hvad enten denne nu gennemførtes generelt ved en Kroneopskrivning eller for enkelte Varers Vedkommende gennem en Prisnedsættelse fra Udlandets, specielt Tysklands Side.

I Slutningen af November 1941 fandt der derefter nogle Møder Sted i Berlin mellem de tyske interesserede Myndigheder og Nationalbankdirektør Bramsnæs og Afdelingschef Wassard. Noget endeligt Resultat naaedes ikke, men det blev dog klart, at man fra tysk Side nærmede sig det danske Standpunkt, og det syntes, som om man under visse Forudsætninger vilde gaa med til en Kronehævning; det var tydeligt, at man fra tysk Side var interesseret i, at der, hvis en Kroneopskrivning gennemførtes, tilvejebragtes en vis Sikkerhed for, at den ogsaa virkelig fik Indflydelse paa Prisniveauet. Derfor var man meget interesseret i det danske Priskontrolsystem, og man mente, at de Prisreguleringer, der skulde foretages sammen med en Kroneopskrivning, burde være Anledning til, at man tog forskellige Mellemløstændigheder o. lign. op til Revision.

Samtidig med Regeringsudvalgmøderne i Midten af Januar 1942 naaede man derefter frem til en endelig Drøftelse af Spørgsmaalene, og i en Række Møder i Nationalbanken blev Problemerne lagt klart. Det fremhævedes her fra tysk Side indledningsvis, at man ikke saa sig i Stand til at gennemføre den Prisnedsættelse for tyske Varer, som havde været bragt paa Bane under tidligere Drøftelser. Diskussionen drejede sig derefter navnlig om fire Punkter, nemlig 1) Landbrugets Eksportpriser, 2) Overgangsreglerne, 3) Importafgifterne og 4) Priskontrollen.

Hvad angaar Landbrugets Eksportpriser, gik man fra tysk Side ind paa den Tankegang, at Landbrugets gennemsnitlige Rentabilitet ikke maatte ændres ved Kroneopskrivningen. Man havde fra tysk Side i en skønmæssig Beregning anslaaet, at dersom Kronepriserne for Landbrugseksportvarerne til Tyskland skulde bibeholdes, vilde dette betyde en Merudgift for den tyske Statskasse paa ca. 20—25 Mill. RM for Resten af Høstaaret. Fra dansk Side var man i en lignende skønmæssig Beregning kommet til et lavere Tal som Følge af, at de danske Produktionsskøn for 1942 gennemgaaende ligger lavere end de fra tysk Side foretagne.

Fra tysk Side fremhævede man imidlertid, at man ikke kunde gaa med til, at Rentabiliteten aabenlyst forbedredes gennem Kroneopskrivningen, og der maatte derfor i det mindste tages Hensyn til den Besparelse, som Landbruget opnaaede gennem Billiggørelsen af de Varer, der direkte importeredes til Brug for Landbruget. Paa Opfordring udarbejdede man fra dansk Side et rent foreløbigt Skøn, hvorefter det danske Landbrug i 1942 skulde have en direkte Import for et anslaaet Beløb paa omkring 74 Mill. Kr., en Kroneopskrivning paa 8 pCt., saaledes som det var tænkt fra tysk Side, vilde altsaa teoretisk betyde en Besparelse paa omkring 6 Mill. Kr.; imidlertid maatte man gaa ud fra, at en stor Del af de Importvarer, som skulde anvendes i 1942, allerede var indkøbt til gældende Kurs, saa at det vilde vise sig, at den fulde Besparelse ikke vilde opnaas i 1942. Fra tysk Side ansaa man de 6 Mill. Kr. for for lavt skønnet; man var ved tilsvarende Beregninger, hvor Hensyn altsaa ikke toges til de mere indirekte Besparelser, naaet til Tal, der laa en Del højere. Man akkviescerede dog fra tysk Side ved de 6 Mill. Kr. og enedes om, at der i Løbet af Sommeren under Hensyntagen til Høstresultatet o. s. v. skulde optages Forhandlinger vedrørende Berettigelsen af visse Prisnedsættelser.

Under Drøftelsen af Overgangsreglerne var man fra tysk Side interesseret i, at Kroneopskrivningen i mindst mulig Grad skulde bringe Forstyrrelse i fast afsluttede, konkrete Kontrakter mellem Danske og Tyske, der var løbende paa Kroneopskrivningstidspunktet. En lang Række af de løbende Kontrakter om Industrileverancer fra Danmark til Tyskland var afsluttet i danske Kroner, og man kunde fra tysk Side ikke gaa med til, at Kroneopskrivningen skulde medføre øgede Udgifter for de tyske Importører. Man enedes om at regulere dette Forhold, saaledes at de tyske Importører blev frigjort gennem en Indbetaling af Reichsmark efter den forhen gældende Kurs, medens man fra dansk Side internt maatte ordne Forholdet til de danske Eksportører. Paa den anden Side saa man ingen Grund til, at tyske Eksportører, der havde kontraheret i Kroner, skulde modtage større Markbeløb som Følge af Kroneopskrivningen; her vilde man fra tysk Side foretage en Regulering. En Del af disse og lignende Forhold naaede man til Enighed om, saaledes at de kunde nedfældes i en Protokol, medens man i øvrigt forbeholdt sig, efter at Kroneopskrivningen havde fundet Sted, at ordne forskellige Overgangsspørgsmaal, der i Øjeblikket ikke kunde overses.

Fra tysk Side lagde man overordentlig megen Vægt paa, at de danske Importafgifter skulde bortfalde samtidig med Kroneopskrivningen, idet Bortfaldet af disse Afgifter vilde betyde en Billiggørelse af Importen paa samme Maade som Kroneopskrivningen. Man hen-

viste her bl. a. til, at det var vanskeligt overfor de tyske Eksportører at fastholde, at de skulde overholde det i Foraaret 1941 aftalte Prisstop for at støtte Bestræbelserne for at holde Prisniveauet nede i Danmark, naar disse var klar over, at der samtidig skete en Varefordyrelse for den danske Køber gennem Importafgifterne.

Hvad endelig angaar Priskontrollen, lagde man fra tysk Side stor Vægt paa, at Kroneopskrivningen virkelig satte sig igennem, saaledes at den direkte fik Betydning for den endelige Forbruger af Importvarerne, og man henstillede, at der samtidig fra dansk Side foretoges en yderligere Kontrol af Melleghandleravancer o. lign.

Resultatet af de førte Forhandlinger nedfældedes i en Protokol (Bilag 3, Side 545) med dertil hørende Brevveksling mellem Formændene for Regeringsudvalgene; Protokollen blev i sin endelige Form godkendt af Regeringen efter Drøftelser i Ministermøder og Partimøder den 22. Januar, hvorefter den blev underskrevet samme Dag. Nationalbanken meddelte samme Aften Offentligheden, at Kroneopskrivningen havde fundet Sted pr. 23. Januar 1942, jvf. Bilag 4, Side 553.

Den Kurs, der blev valgt, 100 Kr. = 52,20 RM, svarede nogenlunde til den, der havde været gældende i Maanederne umiddelbart før Krigsudbruddet, og før man foretog en Kroneopskrivning af Hensyn til Landbrugseksporten til England.

Det nøjagtige Omvekslingsforhold bestemtes af banktekniske Hensyn.

Efter at der i de sidste Dage af Januar i Berlin havde fundet nogle Forhandlinger Sted vedrørende Overgangsregler, udsendte Udenrigsministeriet nogle vejledende Bemærkninger, som vedlægges som Bilag 5, Side 554, sammen med en under Samtalerne vedtaget Protokol, vedlagt som Bilag 6, Side 556.

Udenrigsministeriet, den 10. Februar 1942.

BILAG

*Det statistiske Departement.
København K., den 5. September 1941.*

Til

Formanden for Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg,
Hr. Direktør Knud S. Sthyr,
Udenrigsministeriet.

Kære Direktør Sthyr.

Efter Deres Anmodning har vi foretaget nogle Beregninger over, hvorledes en Kronehævning paa 10 resp. 20 pCt. vil virke paa Detailprisiniveauet og endvidere over den Betydning, en Kronehævning skønnes at ville faa for Landbrugets Økonomi.

For Detailpristallets Vedkommende har man for at finde, hvilken Del af Pristalsbudgettet der kan antages at blive paavirket af en Kronehævning (paa Grundlag af nogle i Departementet foretagne specielle Undersøgelser), udskilt dels Indførselsværdien for saadanne af de i Budgettet indgaaende Varer, der importeres fra Udlandet som Færdigvarer, dels Værdien af udenlandske Raastoffer i de her i Landet fremstillede Varer og endvidere Værdien af det Brændsel, der medgaar ved Fremstillingen af indenlandske Varer, og Værdien af indenlandsk Emballage til de af Budgettet omfattede inden- og udenlandske Varer. Man naar herved til, at de samlede Udgifter efter Pristalsbudgettet i Juli i Aar, i alt 5 507 Kr., var ca. 640 Kr. Betaling for udenlandske Varer og altsaa direkte paavirkelige for en Kronehævning. Resten var rent indenlandske Varer eller indenlandske Omkostninger, som Arbejds løn, Fragt, Avance, Skatter o. s. v. Af de 640 Kr. faldt 126 Kr. paa Fødevarer, 172 Kr. paa Brændsel og Belysning, 234 Kr. paa Beklædning m. v. og 108 Kr. paa andre Udgifter. Det skal dog bemærkes, som det ogsaa fremgaar af nedenstaaende Tabel 1, at udenlandske Materialer, der anvendes ved Boligbyggeri, er ladet ude af Betragtning i Udgiften til Husleje, idet man ikke har ment, at en eventuel Nedgang i Byggematerialepriserne inden for en kortere Tid vilde kunne paavirke Huslejen i nedadgaaende Retning. Beregningen er i øvrigt foretaget paa lignende Maade som de tidligere foretagne Beregninger vedrørende en Kronehævnings Virkninger, jfr. mine Breve af 26. November f. A. og 13. Marts d. A.

Da det danske Detailpristal siden Oktober 1940 er steget fra 248 til 275, det vil sige med ca. 10 pCt., medens det tyske Detailprisiniveau i samme Tidsrum kun er steget med godt 3 pCt., maa Vekselkursen over for RM efter Købekraftsforholdet nu sættes til 150 mod 140 i November 1940. Man naar herefter for Pristalsbudgettet og Pristallet til nedenstaaende Tal, hvor første Kolonne angiver Udgifternes Fordeling paa Hovedgrupper efter Priserne i Juli Maaned. Denne Kolonne angiver saaledes det Prisiniveau, der skulde kunne opretholdes, hvis RM-Kursen tænktes sat = Kr. 1,50. De øvrige Kolonner viser fra højre, hvad Pristallet skønnes at kunne stige til, saafremt Kronen ikke hæves, eller saafremt den hæves 10 resp. 20 pCt., og under Forudsætning af uændret tysk Prisiniveau.

Tabel 1.

	Detailpristallet			
	ca. 27 pCt. Krone- hævning RM = 1,50	20 pCt. Krone- hævning RM = 1,66	10 pCt. Krone- hævning RM = 1,86	Uden Krone- hævning RM = 2,07
Fødevarer.....	1 832	1 845	1 863	1 880
Klæder, Fodtøj, Vask.....	885	909	942	974
Bolig.....	507	507	507	507
Brændsel, Belysning.....	361	379	402	426
Skatter, Kontingenter.....	881	881	881	881
Andre Udgifter.....	1 041	1 052	1 067	1 082
I alt...	5 507	5 573	5 662	5 750
Indeks...	275	279	283	288

Naar denne Beregning viser en væsentlig ringere Stigning end de tidligere foretagne, hænger det i første Række sammen med, at man dengang gik ud fra en saa omfattende Vareudveksling med Udlandet, at dennes Virkninger prismæssigt vilde slaa igennem baade for de ind- og udførte Varer og for de tilsvarende Varer, der fremstilledes her i Landet til Hjemmemarkedet. Nu har man som nævnt kun regnet med, at en Ændring i Valutakursen vilde virke direkte. Ved Betragtningen af den Stigning, der kan ventes i Pristallet under Forudsætning af, at Kroneværdien ikke eller kun delvis hæves, maa det yderligere erindres, at en Del af Pristalsbudgettets udenlandske Varer, der ovenfor er regnet for paavirkelige for en Kronehævning, for Tiden enten ikke kan importeres (Kaffe, tørrede Frugter, Krydderier og andre Kolonialvarer m. v.) eller importeres i meget begrænsede Kvanta (Brændsel og Klæder), saaledes at Stigningen i Pristallet ud fra den nu anvendte Forudsætning snarest vil blive mindre, end Oversigten viser.

Til Belysning af en Kronehævnings Betydning for Landbrugets Økonomi har man i nedenstaaende Oversigt paa lignende Maade som tidligere, jfr. ovennævnte Skrivelse af 26. November f. A., foretaget et groft Skøn over Landbrugets sandsynlige Produktion i 1941—42 og Produktionens Fordeling til Hjemmemarkedet og til Eksport, og paa dette Grundlag har man anslaaet Hovedposterne i Landbrugets Indtægter og Udgifter i 1941—42. Som det fremgaar af nedenstaaende Oversigt (Tabel 2), naar man herved til, at Landbrugets Eksport i alt kan anslaaes at ville udgøre godt 600 Mill. Kr.

Tabel 2. Anslaaet Produktion 1941—42

Smør	80 Mill. kg	
Svin	2,2 Mill. Stk. à 60 kg	
Kød	{ 725 000 Stk. voksent Kvæg à 450 kg lev. Vægt	
	{ 600 000 Stk. Kalve à 45 kg sl. Vægt	
Æg	40 Mill. kg	
<i>Hjemmemarkedet</i>		
(incl. Producenternes Forbrug)		
		Mill. Kr.
Smør	50 Mill. kg à 4,06 Kr. ¹⁾	203
Svin	1,2 Mill. Stk. à 60 kg à 2,36 Kr.....	170
Kød	{ 375 000 Stk. voksent Kvæg à 450 kg lev. Vægt à 1,26 Kr.....	213
	{ 600 000 Stk. Kalve à 45 kg à 2,00 Kr.....	54
Æg	20 Mill. kg à 2,75 Kr.....	55
	Tilsammen.....	695
<i>Eksport</i>		
Smør	30 Mill. kg à 5,10 Kr.....	153
Svin	1 Mill. Stk. à 60 kg à 2,36 Kr.....	142
Kød	350 000 Stk. voksent Kvæg à 450 kg lev. Vægt à 1,26 Kr.....	198
Æg	20 Mill. kg à 2,75 Kr.....	55
Andre Varer anslaaet.....		65
	Tilsammen.....	613

¹⁾ Smørprisen ansat saaledes, at Gennemsnitsprisen for hele Produktionen bliver 4,45 Kr. pr. kg.

For Prisernes Vedkommende er der regnet med en gennemsnitlig Smørpris paa Kr. 4,45 pr. kg for hele Produktionen. Flæske- og Kødpriserne er regnet som de nuværende og Ægprisen til 2,75 Kr. pr. kg.

Ved en 10 pCt. Kronehævning, jfr. nedenstaaende Tabel 3, kan Indtægten anslaaes at gaa ned med 40 Mill. Kr. under Forudsætning af, at Smør- og Ægpriser forbliver uforandrede i Kroner og med 61 Mill. Kr., hvis Smør- og Ægpriserne nedsættes i samme Forhold, som Kronen hæves. Med 20 pCt. Kronehævning bliver Nedgangen i Indtægt henholdsvis 80 Mill. Kr. og 122 Mill. Kr.

Tabel 3.

Anslaaet Eksportindtægt 1941—42

	Med	Med 10 pCt.		Med 20 pCt.	
	nuværende	Kronehævning		Kronehævning	
	R.M.-Kurs	a	b	a	b
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.
Smør.....	153	153	138	153	122
Flæsk.....	142	128	128	115	115
Kød.....	198	178	178	158	158
Æg.....	55	55	49	55	44
Andre Varer.....	65	59	59	52	52
Tilsammen.....	613	573	552	533	491
Forskel.....	»	40	61	80	122

a) under Forudsætning af, at Eksportpriserne for Smør og Æg forbliver uforandrede i Kroner.

b) under Forudsætning af, at Smør- og Ægpriser nedsættes i samme Forhold, som Kronen hæves.

Med Hensyn til Udgifterne har man ligesom tidligere regnet med, at Kronebeløbene for Arbejds løn, Forrentning, Skatter, Køb af indenlandsk Korn m. v. er upaavirkede af Kronehævning. For Kunstgødning kan der regnes med, at der vil blive samme Mængde Kvælstofgødning til Disposition som under normale Forhold ca. 250 000 Tons à 204 Kr. eller ialt ca. 51 Mill. Kr., og en noget større Kalimængde ca. 125 000 Tons à 156 Kr. eller ca. 19 Mill. Kr., medens der ikke kan regnes med Superfosfat. Som Priser er der regnet med de sidste Maaneders Importpris. Med Hensyn til Vedligeholdelse maa man ligesom i tidligere Beregninger gaa ud fra de i Landøkonomisk Driftsbureau's Regnskabsresultater indeholdte Oplysninger om Udgifterne til Vedligeholdelse af Bygninger og Inventar samt til Bindegarn, Sprøjtemidler m. v. i 1937—38. Under Hensyn til Prisstigningen siden dette Aar er disse Udgifter beregnet til ca. 150 Mill. Kr., hvoraf en Trediedel eller ca. 50 Mill. Kr. er paavirkelige for en Kronehævning. Sammenlagt med Udgifterne til Gødningsstoffer faar man da i alt ca. 120 Mill. Kr., hvoraf ved henholdsvis 10 eller 20 pCt. Kronehævning spares 12 Mill. Kr. og 24 Mill. Kr. Med Hensyn til Brændsel kan det anføres, at Slagteriernes og Mejeriernes Kulforbrug under normale Forhold er opgjort til ca. 250 000 Tons, men da Forbruget nu næsten udelukkende bestaar af Træ og Tørv, kan det ikke antages, at Landbruget ved en Kronehævning vil faa nogen Besparelse paa denne Post.

Ved Beregningen af Landbrugets Pengeudgifter til Husholdning og øvrige Privatforbrug har man ogsaa i Lighed med tidligere taget sit Udgangspunkt i de Beløb, Landøkonomisk Driftsbureau's Regnskaber naar til. Beregnet for samtlige Landbrug andrager disse Udgifter i Aaret 1938—39 ca. 400 Mill. Kr., et Beløb der med den siden da stedfundne Prisstigning nu kan sættes til ca. 500 à 600 Mill. Kr. I Henhold til det foran om Pristallet anførte kan dette Beløb anslaaes til uden Kronehævning at kunne stige med ca. 30 Mill. Kr., medens det med henholdsvis 10 og 20 pCt. Kronehævning vil stige ca. 20 Mill. Kr. og ca. 10 Mill. Kr., det vil sige at Mindreudgiften ved Kronehævning bliver ca. 10 Mill. Kr. og ca. 20 Mill. Kr.

I nedenstaaende Tabel 4 er endelig Indtægtsnedgangen sammenholdt med Besparelserne indenfor de ovenfor nævnte Udgiftsposter samtidig med, at man har foretaget en Opdeling af samtlige Beløb paa Ejendomme paa under og paa over 10 ha. Det skal bemærkes, at flere af de Forudsætninger, som betinger denne Opdeling, formentlig ikke vil blive fuldt ud opfyldt, saaledes skal særlig nævnes, at man har maattet gaa ud fra en ensartet Reduktion af Besætningerne inden for de to Brugsstørrelser.

Tabel 4.

	10 pCt. Kronehævning:			20 pCt. Kronehævning:		
	Ejendomme paa indtil 10 ha Mill. Kr.	over 10 ha Mill. Kr.	Ialt Mill. Kr.	Ejendomme paa indtil 10 ha Mill. Kr.	over 10 ha Mill. Kr.	Ialt Mill. Kr.
Indtægtsnedgang med:						
a. Uforandret Kronepris.....	7	33	40	14	66	80
b. „Nedsat“ Kronepris.....	13	48	61	26	96	122
Udgiftsnedgang:						
Gødningstoffer.....	1	6	7	2	12	14
Vedligeholdelse m. v.....	1	4	5	2	8	10
Husholdning m. v.....	3	7	10	6	14	20
Tilsammen.....	5	17	22	10	34	44
Nettotab for Landbruget:						
a. Uforandret Kronepris.....	2	16	18	4	32	36
b. „Nedsat“ Kronepris.....	8	31	39	16	62	78

For Landbruget som Helhed vil en Kronehævning paa 10 pCt. i Følge Tabellen betyde et Nettotab paa 18 Mill. Kr. under Forudsætning af, at Smør- og Ægpriserne forbliver uforandrede i Kroner, og paa 39 Mill. Kr., hvis disse Priser nedsættes i samme Forhold, som Kronen hæves, medens Nettotabet ved 20 pCt. Kronehævning bliver henholdsvis 36 Mill. Kr. og 78 Mill. Kr. Fordelingen paa de to Brugsstørrelser viser, at en forholdsvis mindre Andel af Indtægtsnedgangen end af Besparelserne paa Udgiftssiden falder paa de smaa Brug, men man er dog tilbøjelig til at antage, at Reduktionen af Besætningerne som Helhed i højere Grad end forudsat vil paavirke de smaa Landbrugs Indkomster. Nettotabene for de to Brugsstørrelser kan imidlertid ikke umiddelbart sammenlignes, idet de bør maales med Nettoudbyttet inden for hver Brugsstørrelse, hvilket ikke kan opgøres paa nærværende Tidspunkt; men det kan dog anføres, at de smaa Brugs Indkomst i Aarene op til Krigens Udbrud er beregnet til at udgøre omkring en Trediedel af Landbrugets samlede Indtægt, en Andel som dog er formindsket i det derefter følgende Tidsrum.

Sluttelig skal nævnes, at en Prisnedsættelse i Reichsmark f. Eks. paa 10 pCt. for Kul, Kali og Jern kun vil betyde en ringe Besparelse for Landbruget, da udenlandske Brændselsstoffer som foran nævnt næsten ikke anvendes paa Landet, og en Prisnedgang for Jern først efter et længere Tidsrum vil faa Betydning for Inventaranskaffelserne, medens endelig en Nedgang i Kaliprisen paa 10 pCt. vil betyde en Besparelse paa ca. 2 Mill. Kr. aarlig.

Med venlig Hilsen

Deres hengivne

sign. *Einar Cohn.*

Udenrigsministeriet.
27. Oktober 1941.

Bemerkungen über die Preislage in Dänemark.

Eine Reihe von Arbeiterfamilien, deren durchschnittliches Einkommen 1935 je 3428 Kr. betrug, hat auf Veranlassung des Statistischen Departements Rechnung über die Verwendung dieser Beträge geführt. Berechnet man, was dieselben Warenmengen usw. zu den jetzigen Preisen kosten würden, so findet man, welches Geldeinkommen der Arbeiter haben müsste, falls er imstande sein sollte, dieselben Waren zu kaufen, d. h. falls er denselben Reallohn behalten sollte. Bei der im Juli 1941 herrschenden Preislage wäre dafür ein Einkommen von etwa 5507 Kr. erforderlich. M. a. W. der Lebenshaltungsindex ist im Juli 1941 = 161, wenn man das Jahr 1935 zum Ausgangspunkt nimmt (d. h. 1935 = 100).

Ein Vergleich zwischen den Haushaltkosten, die dem Lebenshaltungsindex von 1935 zugrunde liegen, und den entsprechenden Kosten im Juli 1941 findet sich in den Anlagen. Daraus ist zu ersehen, dass die Lebenshaltungskosten aus folgenden Hauptgruppen bestehen:

	1935	Juli 1941
Nahrungsmittel.....	1 121 Kr.	1 832 Kr.
Kleider, Schuhzeug, Wäsche.....	458 —	885 —
Wohnung.....	450 —	507 —
Heizung, Beleuchtung.....	164 —	361 —
Steuern, Beiträge.....	479 —	881 —
Andere Ausgaben.....	756 —	1 081 —
Insgesamt.....	<u>3 428 Kr.</u>	<u>5 507 Kr.</u>

Die Preissteigerung bei den einzelnen Gruppen lässt sich mittels Indexzahlen für diese Gruppen darstellen, wobei man mit 1935 = 100 folgende Ziffern erhält:

	Juli 1941
Nahrungsmittel.....	163
Kleider, Schuhzeug, Wäsche.....	193
Wohnung.....	113
Heizung, Beleuchtung.....	220
Steuern, Beiträge.....	184
Andere Ausgaben.....	138

Die Arbeiter, die 1935 ein Jahreseinkommen in Höhe des angegebenen Betrages von 3428 Kr. hatten, beziehen heute nicht ein Einkommen von 5507 Kr. Der Arbeitslohn, der 1935 für sämtliche Industriearbeiter 133 Øre pro Stunde ausmachte, betrug Juli 1941 etwa 180 Øre pro Stunde, so dass das den 3428 Kr. entsprechende Jahreseinkommen auf etwa 4460 Kr. angestiegen ist. Dies bedeutet, dass der Reallohn der Arbeiter auf etwa 81 pCt. des im Jahre 1935 bezogenen Lohnes gesunken ist, weshalb sie nicht im Stande sind, alle Waren zu kaufen, die in dem dem Lebenshaltungsindex zugrunde liegenden Haushaltsplan angeführt sind (vgl. die Anlage). Dies bedeutet, dass die am wenigsten notwendigen Waren weggefallen sind, was wiederum dem gleichkommt, dass die Gruppe „Nahrungsmittel“ eine noch grössere Rolle spielt, als früher, da die Einschränkungen sich in erster Reihe auf die Gruppe „Andere Ausgaben“ und wohl auch auf „Kleider usw.“ auswirken werden.

Die Möglichkeiten einer Herabsetzung der Lebenshaltungskosten der Arbeiter sind in Erwägung gezogen worden, und dabei ist man zuerst auf die *Nahrungsmittel* aufmerksam gewesen. Betrachtet man indessen die in der Anlage, Seite 5—6*) enthaltene Liste über die

*) Her Side 532—533.

Lebensmittel, die eine Rolle für den Arbeiterhaushalt spielen, so wird man sehen, dass Möglichkeiten für eine Preissenkung von Bedeutung kaum vorliegen; man wird indessen auf verschiedenen Gebieten, wo dies bisher noch nicht geschehen ist, eine verschärfte Preisbeaufsichtigung durchführen und Höchstpreise festsetzen; dies gilt somit für Fische, Gemüse, Früchte usw. sowiew Eier.

Preissenkungen bei anderen Waren, die den Arbeiterhaushalt beeinflussen, lassen sich ebenfalls kaum durchführen. Dabei ist zu bedenken, dass die Preise jetzt ziemlich lange festgelegt haben, während die Produktionskosten gleichzeitig u. a. unter dem Druck der zunehmenden Preise für Importwaren gestiegen sind. Von seiten der Produktion wird daher auf den Preisindex ein sehr starker Druck nach oben ausgeübt.

Für *Kleider* usw. wird jedoch mittels Ausgabe von Rabattkarten für den Einkauf von Textilwaren bis zum Betrage von 25 Kr. jährlich für jedes Kind unter 15 Jahren eine Verbilligung durchgeführt. Dies bewirkt eine Herabsetzung der Ausgaben der Arbeiter im Betrage von etwa 37 Kr. jährlich (indem mit 1,5 Kindern je Familie gerechnet wird), was einer Herabsetzung der Lebenshaltungskosten mit 1 Punkt gleichkommt.

Die Gruppe *Wohnung* bietet keine Möglichkeiten für eine Preissenkung, da die Baukosten sehr stark gestiegen sind, während die Mietzinslage gleichzeitig in vollkommen fester Lage gehalten worden ist. Auch hier muss man zufrieden sein, wenn die Lage sich halten lässt, und auch hier versucht man den von seiten der Produzenten ausgeübten Druck nach oben mittels Herabsetzung der Importabgaben zu vermindern; diese Herabsetzung, die man jetzt durchzuführen beabsichtigt, umfasst gerade in weitgehendem Masse ausländisches Baumaterial, Farben und andere Malerwaren usw.

Was schliesslich die Gruppe *Steuern und Beiträge* betrifft so kann angeführt werden, dass beabsichtigt ist, die besondere persönliche Lohnsteuer, die durch Gesetz von 31. März 1941 als Beitrag zur Deckung der Kosten der Arbeitsverteilung eingeführt wurde, bei Ablauf der Geltungsdauer dieses Gesetzes, am 1. April 1942, wegfällen zu lassen. Diese besondere Lohnsteuer beeinflusst die Lebenshaltungskosten, wie aus der Anlage Seite 8*) zu ersehen ist, mit 96 Kr., und ihr Fortfall wird eine Senkung des Lebenshaltungsindex um etwa 3 Punkte zur Folge haben.

Alles in allem dürfte ersichtlich sein, dass eine Möglichkeit, den Reallohn der Arbeiter mittels Preissenkungen zu verbessern, nur in sehr geringem Masse besteht. Die Bemühungen sind daher auf Erhaltung der gegenwärtigen Preislage zu richten. Dies kann nur gelingen, falls man gegenüber den Produzenten nachweisen kann, dass die Produktionskosten nicht in andauernder Steigerung begriffen sind. Dabei spielen die Importpreise eine entscheidende Rolle.

Die Preise der importierten Waren können dänischerseits selbstredend nur in geringem Masse beeinflusst werden. Man wird jedoch eine Herabsetzung der *Importabgaben* durchführen, so dass diese z. B. bei Produktionsmitteln wie Maschinen und Maschinenteilen ganz wegfallen und z. B. bei Eisen- und Metallwaren d. dgl. bedeutend herabgesetzt werden.

Eine generelle Beeinflussung sämtlicher Importpreise lässt sich, wie von dänischer Seite oft hervorgehoben worden ist, nur durch Hebung des internationalen Wertes der dänischen Währung erreichen.

Die notwendigen Voraussetzungen für die Durchführung einer solchen Massnahme sind bereits früher näher erläutert worden, und zwar ist diesbezüglich besonders die Notwendigkeit hervorgehoben worden, die Landwirtschaft durch eine Anpassung der deutschen Inportpreise gegen den Einfluss einer Kronenaufwertung auf die Exporteinnahmen der Landwirtschaft im wesentlichen schadlos zu halten.

Ist eine solche generelle Lösung durch Kronenaufwertung nicht durchführbar, so muss man den Weg versuchen, die Preise der ausländischen Waren im Einzelnen zu senken. Dabei wird natürlich in erster Reihe eine Herabsetzung der Preise für Kohlen, Kokes, Holz, Eisen und Textilwaren wichtig sein. Den Heizmittelkosten kommt dabei nicht nur unmittelbar, sondern auch mittelbarer Einfluss zu, in erster Reihe mittels der Gas- und Elektrizitätspreise, aber auch dadurch dass die Kohlen- und Kokespreise die Herstellungskosten der meisten inländischen Produkte beeinflussen. Für die landwirtschaftlichen Produzenten wird eine Herabsetzung des Kunstdüngerpreises eine bedeutende Rolle spielen, aber auch eine Senkung des Preises für Maschinen, Saatgut usw. von grosser Bedeutung sein. Auf allen Gebieten gilt, dass Preissenkungen gleichzeitig eine ausserordentlich grosse psychologische Bedeutung haben werden.

* Her Side 535.

Anlage.**vertraulich.****Hauptübersicht über die Haushaltskosten, die dem Lebenshaltungsindex zugrunde liegen.**

Gruppe	Spezifikation siehe Tabelle Nr.	1935 Durch- schnitt Ausgabe	Juli 1941 Ausgabe
		Kr.	Kr.
Nahrungsmittel.....	I	1 121	1 832
Kleider, Schuhzeug, Wasche.....	II	419	817
Wohnung.....	*)	450	507
Heizung, Beleuchtung.....	IV	164	361
Steuern, Beiträge.....	V	479	881
Andere Ausgaben.....	VI	756	1 041
Insgesamt.....		3 428	5 507
Lebenshaltungsindex.....		100	161

*) Die Wohnkosten werden jährlich einmal (im Januar) auf Grund der jährlichen Mietzinsstatistik revidiert.

I. Spezifikation der Gruppe: Nahrungsmittel.

Waren:	Menge	1935 Durchschnitt		Juli 1941	
		Preis der Einheit	Ausgabe	Preis der Einheit	Ausgabe
		Øre	Kr.	Øre	Kr.
<i>Brot</i>					
Roggenbrot.....	41 Stk.	75	30,70	121	49,61
Brot aus gemischtem Roggen- & Weizenmehl.....	29 kg	45	13,08	82	23,78
Weizenbrot.....	26 kg	73	18,95	126	32,76
Anderes.....	—	—	62,66	—	99,64
<i>Mehl, Grütze u. dgl.</i>					
Weizenmehl.....	93 kg	28	26,27	70	65,10
Gerstengrütze.....	3 kg	31	0,94	58	1,74
Haferflocken.....	9 kg	56	5,02	82	7,38
Reis.....	6 kg	57	3,42	133	7,98
<i>Butter, Margarine, Fett</i>					
Butter.....	14 kg	234	32,72	440	61,60
Margarine (aus Pflanzenfetten)	52 kg	117	60,84	184	95,68
Schweinefett.....	4 kg	183	7,30	426	17,04
<i>Käse, Eier, Milch</i>					
Käse.....	13 kg	147	19,04	346	44,98
Eier (Einheit 20 Stk.).....	400 Stk.	175	35,00	298	59,60
Vollmilch.....	280 l	24	66,15	40	112,00
Buttermilch.....	55 l	13	7,22	21	11,55
Sahne.....	197 dl	15	28,57	25	49,25
<i>Speck, Fleisch, Aufschnitt</i>					
Ochsenfleisch.....	34 kg	156	52,96	327	111,18
Kalbsfleisch.....	17 kg	136	23,09	259	44,03
Schweinefilet.....	3 kg	294	8,82	522	15,66
Anderes frisches Schweinefleisch.....	62 kg	179	111,14	256	158,72
Speck (gesalz. Brustspeck)....	9 kg	235	21,18	349	31,41
Hackfleisch.....	17 kg	134	22,76	282	47,94
Brat- und Kochwurst.....	15 kg	162	24,34	314	47,10
Harte Wurst.....	5 kg	303	15,16	587	29,35
Leberpastete.....	11 kg	246	27,10	382	42,02
<i>Fische</i>					
Dorsch.....	11 kg	58	6,32	94	10,34
Flunder.....	6 kg	158	9,50	218	13,08
Ungesalzener Hering.....	7 kg	67	4,68	135	9,45
Salzhering.....	2 kg	95	1,90	188	3,76
Fische insgesamt.....	—	—	22,40	—	36,63

Waren:	Menge	1935 Durchschnitt		Juli 1941	
		Preis der Einheit	Ausgabe	Preis der Einheit	Ausgabe
		Øre	Kr.	Øre	Kr.
<i>Kartoffeln, Gemüse, Frucht</i>					
Kartoffeln.....	204 kg	14	29,07	29	56,16
Mohrrüben.....	8 kg	19	1,52	30	2,40
Kohl.....	198 kg	13	25,99	29	57,42
Äpfel.....	40 kg	139	55,50	122	48,80
Dörrpflaumen.....	3 kg	134	4,02	158	4,74
Rosinen.....	2 kg	152	3,04	135	2,70
Getrocknete Aprikosen.....	2 kg	353	7,05	311	6,22
Zusammen.....	—	—	126,19	—	181,44
<i>Zucker, Kaffee, Tee, Bier</i>					
Würfelzucker.....	6 kg	56	3,36	63	3,78
Anderer Zucker.....	95 kg	43	40,85	49	46,55
Kaffee.....	17 kg	455	77,37	606	103,62
Kaffeezusatz.....	37 Pk.	25	9,25	30	11,10
Tee.....	$\frac{1}{3}$ kg	887	2,96	1507	5,92
Schokolade, Kakao.....	3,5 kg	328	11,47	755	26,43
Bier.....	91 Fl.	30	27,30	43	39,13
Dünnbier.....	73 Fl.	24	17,52	33	24,09
Selterwasser.....	35 Fl.	16	5,60	20	7,00
Zusammen.....	—	—	195,86	—	266,12
<i>Kaffee & Bier zum Frühstück</i>					
Kaffee.....	2,25 kg	455	10,24	606	13,64
Bier.....	14 Fl.	30	4,20	43	6,02
Dünnbier.....	16 Fl.	24	3,84	33	5,28
Zusammen.....	—	—	18,28	—	24,94
Die angeführten Gruppen zusammen.....					
	—	—	1 086,99	—	1 776,23
Andere Nahrungsmittel*).....					
	—	—	34,31	—	56,17
Nahrungsmittel insgesamt.....					
	—	—	1 121,30	—	1 832,40

*) Die Kosten werden auf Grund der durchschnittlichen prozentweisen Preisveränderung für die sonstigen Nahrungsmittel mit einer gemeinsamen Ziffer angegeben.

1 Stk. Roggenbrot = 4 kg; 1 Pk. Kaffeezusatz = 125 g; 1 Fl. Bier = $\frac{3}{8}$ l; 1 Fl. Dünnbier = $\frac{3}{4}$ l.

II. Kleider, Schuhzeug, Waschen.

Ausgabeposten	Menge	1935 Durchschnitt		Juli 1941	
		Preis der Einheit	Ausgabe	Preis der Einheit	Ausgabe
<i>Kleider</i>	—	Øre	Kr.	Øre	Kr.
		—	341,57	—	685,83
<i>Schuhzeug</i>					
Herrenschuhe	3 ¹ / ₃ Paar	1625	54,17	2955	98,50
Versohlen	3 ³ / ₄ Paar	620	23,24	877	32,89
<i>Waschen</i>					
Waschen ausserhalb des Hauses*)	—	—	9,00	—	14,00
Seife	21 kg	55	11,63	120	25,20
Reinigungsmittel*)	—	—	18,00	—	28,88
Schuhzeug, Wäsche Kleider, insgesamt	—	—	457,61	—	885,30

*) Die Ausgaben werden auf Grund der festgestellten prozentweisen Preisveränderung berechnet.

IV. Heizung und Beleuchtung.

Ausgabeposten	Menge	1935 Durchschnitt		Juli 1941	
		Preis der Einheit	Ausgabe	Preis der Einheit	Ausgabe
		Øre	Kr.	Øre	Kr.
Kohlen	3,5 hl	283	9,90	792	27,72
Kokes	25 hl	215	53,81	598	145,50
Gas	150 m ³	20	30,00	32	48,00
Elektrizität	75 kwh	40	29,91	55	41,25
Petroleum	63 l	19	12,13	72	45,36
Brennholz	350 kg	8	28,00	14	49,00
Zusammen	—	—	163,75	—	360,83

V. Steuern und Beiträge.

Art	1935	Juli 1941
	Durchschnitt	
	Kr.	Kr.
<i>Steuern</i>		
Ordentliche staatliche Einkommensteuer*)	8	81
Gemeindesteuern*)	161	278
Gemeinsame kommunale Einkommensteuer*)	—	55
Beiträge zum Arbeitsverteilungsfonds (Gesetz v. 30. 5. 1940).	—	96
Steuern insgesamt	169	510
<i>Beiträge u.dgl.</i>		
Arbeitslosenversicherung**)	95	150
Gewerkschaft	73	67
Krankenkasse usw.	63	75
Lebensversicherung u.dgl.	52	52
Feuerversicherung usw.	27	27
Beiträge insgesamt	310	371
Steuern, Beiträge u.dgl. im ganzen ...	479	881

*) Die Steuerausgaben werden normalerweise einmal jährlich (Juli) revidiert. Zu beachten ist, dass die Änderungen nicht nur auf Änderungen der Steuersätze u. dgl. zurückzuführen sind, sondern auch auf die Änderungen der dem Lebenshaltungsindex zugrundeliegenden Haushaltskosten im ganzen, wobei die progressive Steigerung der Steuersätze für die verschiedenen Einkommengrößen berücksichtigt werden muss.

**) Diese Ziffer wird auf Grund der eingegangenen Berichte über die Änderungen der Beitragsätze der einzelnen Arbeitslosenkassen revidiert.

VI. Andere Ausgaben.

Art	1935 Durchschnitt	Juli 1941
	Kr.	Kr.
Möbel, Hausrat insgesamt.....	165	281
<i>Alkohol, Tabak, Mahlzeiten ausserhalb des Hauses</i>		
Wein und geistige Getränke.....	9	12
Tabak.....	70	89
Mahlzeiten ausserhalb des Hauses.....	37	42
Im ganzen....	116	143
<i>Hygiene, kulturelle Ausgaben</i>		
Pflege der Person.....	37	51
Arzt, Arznei.....	25	25
Bücher, Zeitungen.....	45	61
Unterricht.....	9	9
Porto, Fernsprecher, Schreibmaterial.....	16	19
Rundfunk, Theater.....	43	45
Im ganzen....	175	210
<i>Beförderung</i>		
Strassenbahn.....	15	14
Auto, Eisenbahn.....	74	113
Fahrrad.....	16	29
Im ganzen....	105	156
<i>Sonstiges</i>		
Fremde Hilfe.....	9	9
Geschenke, Wohltätigkeit.....	67	86
Garten und Haustiere.....	67	87
Verschiedenes.....	52	69
Im ganzen....	195	251
Andere Ausgaben insgesamt	756	1 041

Oversættelse.

Udenrigsministeriet,
27. Oktober 1941.

Bemærkninger om Prisniveauet i Danmark.

En Række Arbejderfamilier, hvis gennemsnitlige Indkomst i 1935 androg 3 428 Kr. pr. Familie, har paa Foranledning af Statistisk Departement ført Regnskab over Anvendelsen af disse Beløb. Beregner man, hvad de samme Varemængder o. s. v. vilde koste med de nuværende Priser, saa finder man, hvilken Indkomst en Arbejder maatte have, hvis han skulde være i Stand til at købe de samme Varer, det vil sige hvis han skulde have samme Realløn. Med Prisniveauet i Juli 1941 vilde der hertil kræves en Indkomst paa ca. 5 507 Kr. Med andre Ord, Detailpristallet er i Juli 1941 = 161, naar man tager Aaret 1935 som Udgangspunkt (det vil sige 1935 = 100).

En Sammenligning mellem de Leveomkostninger, der ligger til Grund for Detailpristallet fra 1935, og de tilsvarende Omkostninger i Juli 1941 er opstillet i Bilagene. Deraf ses, at Leveomkostningerne falder paa følgende Hovedgrupper:

	1935	Juli 1941
Fødevarer	1 121 Kr.	1 832 Kr.
Klæder, Fodtøj, Vask	458 —	885 —
Bolig	450 —	507 —
Brændsel, Belysning	164 —	361 —
Skatter, Kontingenter	479 —	881 —
Andre Udgifter	756 —	1 081 —
I alt	3 428 Kr.	5 507 Kr.

Prisstigningen i de enkelte Grupper lader sig anskueliggøre ved Hjælp af Pristallene for disse Grupper, hvorved man med 1935 = 100 faar følgende Tal:

	Juli 1941
Fødevarer	163
Klæder, Fodtøj, Vask	193
Bolig	113
Brændsel, Belysning	220
Skatter, Kontingenter	184
Andre Udgifter	138

Indkomsten for de Arbejdere, der som angivet havde en Aarsindtægt paa det nævnte Beløb paa 3 428 Kr. i 1935, er imidlertid ikke 5 507 Kr. i Dag. Arbejdslønnen, der i 1935 for samtlige Industriarbejdere udgjorde 133 Øre i Timen, var i Juli 1941 ca. 180 Øre i Timen, saaledes at den til 3 428 Kr. svarende Aarsindkomst er steget til ca. 4 460 Kr. Dette betyder, at Arbejdernes Realløn er faldet til ca. 81 pCt. af den Løn, de fik i 1935, hvorfor de ikke er i Stand til at købe alle de Varer, der er anført i det Budget, der ligger til Grund for Pristallet (sammenlign Bilaget). Dette betyder, at de mindst nødvendige Varer er faldet bort, hvilket atter svarer til, at Gruppen „Fødevarer“ spiller en endnu større Rolle end tidligere, da Indskrænkningerne i første Række vil give sig Udslag inden for Gruppen „Andre Udgifter“ og vel ogsaa „Klæder o. s. v.“.

Mulighederne for en Nedsættelse af Arbejdernes Leveomkostninger er blevet overvejede, og derved har man først været opmærksom paa Gruppen *Fødevarer*. Betragter man imidlertid den i Bilaget, Side 5—6*) indeholdte Liste over de Fødevarer, der spiller en Rolle i Arbejdernes Husholdning, saa vil man se, at der næppe er Muligheder for en Prisdækkelse af Betydning. Man vil dog paa forskellige Omraader, hvor dette hidtil endnu ikke er sket, gennemføre en

*) Her Side 540—541.

skærpet Priskontrol og fastsætte Maksimalpriser; dette gælder saaledes for Fisk, Grøntsager, Frugt o. s. v. samt Æg.

Prisnedsættelser for andre Varer, der har Indflydelse paa Arbejderbudgettet, lader sig næppe heller gennemføre. Her maa man betænke, at Priserne nu temmelig længe har ligget fast, medens Produktionsomkostningerne samtidig, bl. a. under Indflydelse af de stigende Priser paa Importvarer, er gaaet op. Fra Produktionens Side udøves der derfor et meget stærkt Tryk opefter paa Pristallet.

For *Klæder* o. s. v. gennemføres dog nu en Billiggørelse gennem Udstedelsen af Rabatkort til Indkøb af Tekstilvarer til et Beløb af 25 Kr. aarligt for hvert Barn under 15 Aar. Dette bevirker en Nedsættelse af Arbejdernes Udgifter med et Beløb af ca. 37 Kr. aarligt (idet der regnes med 1,5 Børn pr. Familie), hvad der svarer til en Nedsættelse af Leveomkostningerne med 1 Point.

Gruppen *Bolig* byder ingen Muligheder for en Prisnedsættelse, da Byggeomkostningerne er steget meget stærkt, medens Huslejeniveauet samtidig er blevet holdt fuldstændig konstant. Ogsaa her maa man være tilfreds, hvis Niveauet kan holdes, og ogsaa her forsøger man at formindske det Tryk, der udøves opefter fra Producenternes Side, ved Hjælp af en Nedsættelse af Importafgifterne. Denne Nedsættelse, som man nu agter at gennemføre, omfatter netop i stor Udstrækning udenlandske Byggematerialer, Farver og andre Malervarer o. s. v.

Hvad endelig Gruppen *Skatter og Kontingenter* angaar kan det anføres, at man paa-tænker at lade den særlige personlige Lønkat, der indførtes ved Lov af 31. Marts 1941 som Bidrag til Dækning af Omkostningerne ved Arbejdsfordelingen, falde bort ved Udløbet af denne Lovs Gyldighed den 1. April 1942. Denne særlige Lønkat paavirker Leveomkostningerne, som det fremgaar af Bilaget Side 8*), med 96 Kr., og dens Bortfald vil bevirke en Sækning af Detailpristallet med ca. 3 Points.

Alt i alt turde det være klart, at der kun i meget ringe Omfang er Mulighed for at forbedre Arbejdernes Realløn ved Hjælp af Prisnedsættelser. Bestræbelserne maa derfor rettes paa Opretholdelsen af det nuværende Prisniveau. Dette kan kun lykkes, hvis man over for Producenterne kan paavise, at Produktionskomkostningerne ikke er i fortsat Stigning, og her spiller Importpriserne en afgørende Rolle.

Priserne paa de importerede Varer kan selvsagt kun paavirkes i ringe Grad fra dansk Side. Man vil dog gennemføre en Nedsættelse af *Importafgifterne*, saaledes at disse f. Eks. falder helt bort for Produktionsmidler som Maskiner og Maskindele og f. Eks. for Jern- og Metalvarer o. lign. nedsættes betydeligt.

En generel Paavirkning af samtlige Importpriser kan, som det ofte er blevet fremhævet fra dansk Side, kun opnaas ved en Hævning af den danske Valutas internationale Værdi.

De nødvendige Forudsætninger for Gennemførelsen af en saadan Forholdsregel er allerede tidligere blevet nærmere oplyst, og i saa Henseende har man særlig fremhævet Nødvendigheden af i det væsentlige at holde Landbruget skadesløst for Følgerne af en Kroneopskrivnings Indvirkning paa Landbrugets Eksportindtægter gennem en Tilpasning af de tyske Importpriser.

Er en saadan generel Løsning gennem en Kroneopskrivning uigennemførlig, saa maa man forsøge den Udvej at sænke Priserne paa de enkelte udenlandske Varer. Her vil naturligvis i første Række en Nedsættelse af Priserne for Kul, Koks, Træ, Jern og Tekstilvarer være af Betydning. Brændselsomkostningerne har her ikke blot en direkte men ogsaa en indirekte Indflydelse, først og fremmest gennem Gas- og Elektricitetspriserne, men ogsaa fordi Kul- og Kokspriserne indvirker paa Produktionsomkostningerne for de fleste indenlandske Produkter. For Landbrugsproducenterne vil en Nedsættelse af Priserne paa Kunstgødning spille en betydelig Rolle, men ogsaa en Nedsættelse af Priserne for Maskiner, Saasød o. s. v. vil være af stor Betydning. Paa alle Omraader gælder det, at Prissænkninger samtidig vil have overordentlig stor psykologisk Betydning.

*) Her Side 543.

Samlet Oversigt over de Husholdningsomkostninger, der ligger til Grund for Detailpristallet.

Gruppe	Specifikation se Tabel Nr.	1935 Gennem- snitlig Udgift	Juli 1941 Udgift
		Kr.	Kr.
Fødevarer.....	I	1 121	1 832
Klæder, Fodtøj, Vask.....	II	419	817
Bolig*).....	*)	450	507
Brændsel, Belysning.....	IV	164	361
Skatter, Kontingenter.....	V	479	881
Andre Udgifter.....	VI	756	1 041
I alt...		3 428	5 507
Detailpristal.....		100	161

*) Huslejeomkostningerne revideres een Gang om Aaret (i Januar) paa Grundlag af den aarlige Huslejestatistik.

I. Specifikation af Gruppen: Fødevarer.

Varebetegnelse	Mængde	1935 Gennemsnit		Juli 1941	
		Pris pr. Enhed	Udgift	Pris pr. Enhed	Udgift
<i>Brød</i>		Øre	Kr.	Øre	Kr.
Rugbrød.....	41 Stk.	75	30,70	121	49,61
Sigtebrød.....	29 kg	45	13,08	82	23,78
Franskbrød.....	26 kg	73	18,95	126	32,76
Andet Brød.....	—	—	62,66	—	99,64
<i>Mel, Gryn o. l.</i>					
Hvedemel.....	93 kg	28	26,27	70	65,10
Byggryn.....	3 kg	31	0,94	58	1,74
Havregryn.....	9 kg	56	5,02	82	7,38
Ris.....	6 kg	57	3,42	133	7,98
<i>Smør, Margarine, Fedt</i>					
Smør.....	14 kg	234	32,72	440	61,60
Vegetabilmargarine.....	52 kg	117	60,84	184	95,68
Svinefedt.....	4 kg	183	7,30	426	17,04
<i>Ost, Æg, Mælk</i>					
Ost.....	13 kg	147	19,04	346	44,98
Æg (Snes).....	400 Stk.	175	35,00	298	59,60
Sødmælk.....	280 l	24	66,15	40	112,00
Kærnemælk.....	55 l	13	7,22	21	11,55
Fløde.....	197 dl	15	28,57	25	49,25
<i>Flæsk, Kød, Paalæg</i>					
Oksekød.....	34 kg	156	52,96	327	111,18
Kalvekød.....	17 kg	136	23,09	259	44,03
Svinefilet.....	3 kg	294	8,82	522	15,66
Andet fersk Svinekød.....	62 kg	179	111,14	256	158,72
Flæsk (saltet Brystflæsk).....	9 kg	235	21,18	349	31,41
Kødfars.....	17 kg	134	22,76	282	47,94
Medister- og Kødpølse.....	15 kg	162	24,34	314	47,10
Spegepølse.....	5 kg	303	15,16	587	29,35
Leverpostej.....	11 kg	246	27,10	382	42,02
<i>Fisk</i>					
Torsk.....	11 kg	58	6,32	94	10,34
Rødspætter.....	6 kg	158	9,50	218	13,08
Fersk Sild.....	7 kg	67	4,68	135	9,45
Spegesild.....	2 kg	95	1,90	188	3,76
Fisk i alt.....	—	—	22,40	—	36,63

Varebetegnelse	Mængde	1935 Gennemsnit		Juli 1941	
		Pris pr. Enhed	Udgift	Pris pr. Enhed	Udgift
		Øre	Kr.	Øre	Kr.
<i>Kartofler, Grøntsager, Frugt</i>					
Kartofler.....	204 kg	14	29,07	29	56,16
Gulerødder.....	8 kg	19	1,52	30	2,40
Kaal.....	198 kg	13	25,99	29	57,42
Æbler.....	40 kg	139	55,50	122	48,80
Svedsker.....	3 kg	134	4,02	158	4,74
Rosiner.....	2 kg	152	3,04	135	2,70
Tørrede Abrikoser.....	2 kg	353	7,05	311	6,22
I alt.....	—	—	126,19	—	181,44
<i>Sukker, Kaffe, Te, Øl</i>					
Hugget Melis Nr. 1.....	6 kg	56	3,36	63	3,78
Andet Sukker.....	95 kg	43	40,85	49	46,55
Kaffe.....	17 kg	455	77,37	606	103,62
Kaffetilsætning.....	37 Pk.	25	9,25	30	11,10
Te.....	1/3 kg	887	2,96	1507	5,92
Chokolade, Kakao.....	3,5 kg	328	11,47	755	26,43
Bajersk Øl.....	91 Fl.	30	27,30	43	39,13
Hvidtøl.....	73 Fl.	24	17,52	33	24,09
Sodavand.....	35 Fl.	16	5,60	20	7,00
I alt.....	—	—	195,86	—	266,12
<i>Kaffe og Øl til Frokost</i>					
Kaffe.....	2,25 kg	455	10,24	606	13,64
Bajersk Øl.....	14 Fl.	30	4,20	43	6,02
Hvidtøl.....	16 Fl.	24	3,84	33	5,28
I alt.....	—	—	18,28	—	24,94
De anførte Grupper i alt.....	—	—	1 086,99	—	1 776,23
Andre Fødevarer*).....	—	—	34,31	—	56,17
Fødevarer i alt.....	—	—	1 121,30	—	1 832,40

*) Omkostningerne angives paa Grundlag af den gennemsnitlige procentvise Prisændring for de øvrige Fødevarer med et samlet Tal.

1 Rugbrød = 4 kg. 1 Pakke Kaffetilsætning = 125 g. 1 Fl. bajersk Øl = 3/8 l. 1 Fl. Hvidtøl = 3/4 l.

II. Klæder, Fodtøj, Vask.

Udgiftsposter	Mængde	1935 Gennemsnit		Juli 1941	
		Pris pr. Enhed	Udgift	Pris pr. Enhed	Udgift
<i>Klæder</i>	—	Øre	Kr.	Øre	Kr.
		—	341,57	—	685,83
<i>Fodtøj</i>					
Herresko	3 ¹ / ₃ Par	1625	54,17	2955	98,50
Forsaaing	3 ³ / ₄ Par	620	23,24	877	32,89
<i>Vask</i>					
Vask ude*)	—	—	9,00	—	14,00
Sæbe	21 kg	55	11,63	120	25,20
Rengøringsmidler*)	—	—	18,00	—	28,88
Fodtøj, Vask, Klæder, i alt ..	—	—	457,61	—	885,30

*) Udgifterne beregnes paa Grundlag af den konstaterede procentvise Prisændring.

IV. Brændsel og Belysning.

Udgiftsposter	Mængde	1935 Gennemsnit		Juli 1941	
		Pris pr. Enhed	Udgift	Pris pr. Enhed	Udgift
Kul	3,5 hl	Øre	Kr.	Øre	Kr.
		283	9,90	792	27,72
Koks	25 hl	215	53,81	598	145,50
Gas	150 m ³	20	30,00	32	48,00
Elektricitet	75 kwh	40	29,91	55	41,25
Petroleum	63 l	19	12,13	72	45,36
Brænde	350 kg	8	28,00	14	49,00
I alt ...	—	—	163,75	—	360,83

V. Skatter og Kontingenter.

Art	1935	Juli 1941
	Gennemsnit	
	Kr.	Kr.
<i>Skatter</i>		
Ordinær Indkomstskat til Staten*).....	8	81
Kommuneskat*).....	161	278
Fælleskommunal Indkomstskat*).....	—	55
Bidrag til Arbejdsfordelingsfonden (Lov af 30. Maj 1940).....	—	96
Skatter i alt...	169	510
<i>Kontingenter o. lign.</i>		
Arbejdsløshedsforsikring**).....	95	150
Fagforening.....	73	67
Sygekasse m. v.....	63	75
Livsforsikring o. lign.....	52	52
Brandforsikring m. v.....	27	27
Kontingenter i alt...	310	371
Skatter, Kontingenter o. lign i alt...	479	881

*) Skatteudgifterne revideres normalt en Gang om Aaret (Juli). Det bemærkes, at Ændringerne ikke alene hidrører fra Ændringer i Skatteprocenten o. lign., men ogsaa fra Ændringerne i de samlede Husholdningsomkostninger, der ligger til Grund for Detailpristallet, hvorved den progressive Stigning i Skatteprocenten for de forskellige Indkomstgrupper maa tages i Betragtning.

**) Dette Tal revideres paa Grundlag af de indløbne Beretninger om Ændringerne i de enkelte Arbejdsløsheds-kassers Kontingenter.

VI. Andre Udgifter.

Art	1935 Gennemsnit	Juli 1941
Bohave m. v. i alt.....	Kr. 165	Kr. 281
<i>Vin, Spiritus, Tobak, Maaltider udenfor Hjemmet</i>		
Vin og Spiritus.....	9	12
Tobak.....	70	89
Maaltider udenfor Hjemmet.....	37	42
I alt...	116	143
<i>Hygiejne, kulturelle Udgifter</i>		
Personlig Pleje.....	37	51
Lægehjælp, Medicin.....	25	25
Bøger, Aviser.....	45	61
Undervisning.....	9	9
Porto, Telefon, Skrivemateriale.....	16	19
Radio, Teater.....	43	45
I alt...	175	210
<i>Befordring</i>		
Sporvogn.....	15	14
Automobil, Jernbane.....	74	113
Cykle.....	16	29
I alt...	105	156
<i>I øvrigt</i>		
Fremmed Hjælp.....	9	9
Gaver, Velgørenhed.....	67	86
Have og Husdyrhold.....	67	87
Diverse.....	52	69
I alt...	195	251
Andre Udgifter i alt...	756	1 041

(Oversættelse findes Side 549).

Streng vertraulich.

Kopenhagen, den 22. Januar 1942.

Erbgebnisse der deutsch-dänischen Besprechungen über die beabsichtigte Aufwertung der dänischen Krone.

Deutscherseits bestehen nach wie vor erhebliche Bedenken gegen die von der dänischen Regierung beabsichtigte Aufwertung der dänischen Krone. Da dänischerseits dargetan worden ist, dass die Kronenaufwertung neben anderen Massnahmen für die Durchführung einer wirksamen Preistabilisierung und wenn möglich einer Preissenkung unbedingt erforderlich sei und damit zu einer allseits tragbaren Lösung der Lohnfrage wesentlich beitrage, hat man deutscherseits seine Bedenken zurückgestellt und einer Aufwertung der dänischen Krone um etwa 8 pCt. zugestimmt. Daraus ergibt sich ein neues Kursverhältnis von 100 Kr. = 52,20 RM.

Deutscherseits wird die Zustimmung von den folgenden Bedingungen abhängig gemacht; die Dänische Regierung ist bereit, die Durchführung der erforderlichen Massnahmen sicherzustellen.

1. *Landwirtschaft:*

Die Auswirkung der Kronenaufwertung auf die landwirtschaftlichen Ausführpreise darf nicht zu einer Beeinträchtigung der Lieferfreudigkeit der dänischen Landwirtschaft führen. Aus Anlass der Kronenaufwertung darf die durchschnittliche Rentabilität der dänischen Landwirtschaft nicht beeinträchtigt werden. Durch die im Zusammenhang mit der Kronenaufwertung dänischerseits zu ergreifenden Massnahmen dürfen die Erzeugerpreise für landwirtschaftliche Erzeugnisse, die auf dem dänischen Inlandsmarkt verbraucht, nicht herabgesetzt werden.

Zur Durchführung der vorstehenden Grundsätze werden deutscherseits, in Reichsmark gerechnet, die Einfuhrpreise erhöht werden müssen. Es besteht Einverständnis darüber, dass diese Erhöhung im ganzen gesehen nicht dem vollen Wert der Kronenaufwertung entsprechen wird, sondern dass dabei die von der Landwirtschaft durch die Kronenaufwertung zu erzielenden Vorteile berücksichtigt werden müssen. Über das Ausmass dieser Berücksichtigung und über die Waren, bei denen diese Berücksichtigung stattfinden soll, werden sich die Regierungsausschüsse verständigen.

2. *Übergangsmassnahmen auf dem Kursgebiet für gewisse fest abgeschlossene Verträge:*

a) Kronenverpflichtungen deutscher Einführer aus vor dem Tage der Kronenaufwertung mit dänischen Firmen fest abgeschlossenen konkreten Verträgen werden bei der Zahlung an die Deutsche Verrechnungskasse von dieser noch zu dem am Vortage der Kronenaufwertung notierten amtlichen Berliner Mittelkurs abgerechnet und zu diesem Kurse Danmarks Nationalbank auf ihrem Reichsmark-Spezialkonto gutgeschrieben. Bei der Auszahlung des Gegenwertes durch Danmarks Nationalbank wird zur Vermeidung von Kursverlusten für die dänischen Ausführer grundsätzlich der entsprechende Kurs zu Grunde gelegt werden. Die dänische Regierung behält sich jedoch vor, mit den dänischen Ausführern oder ihren Organisationen Vereinbarungen dahingehend zu treffen, dass diese die dadurch entstehenden Differenzbeträge ganz oder zum Teil auf eigene Rechnung übernehmen. Die Dänische Regierung wird jedoch in diesen Fällen dafür Sorge tragen, dass keinesfalls Regressforderungen seitens der betroffenen dänischen Ausführer gegenüber ihren deutschen Schuldern geltend gemacht werden, und dass durch solche Massnahmen weder Verzögerungen bei der Auszahlung eintreten, noch die Lieferfreudigkeit der dänischen Wirtschaft beeinträchtigt wird. Die gleiche Regelung gilt für Reichsmarkverträge mit Kurssicherung in dänischen Kronen.

Die dänische Regierung wird ausserdem nach bestem Ermessen dafür sorgen, dass in besonders gelagerten Einzelfällen solche dänische Ausführer, die Reichsmarkforderungen gegen deutsche Einführer aus vor dem Tage der Kronenaufwertung fest abgeschlossenen konkreten Verträgen besitzen, bei der Abrechnung der Zahlungen zu dem neuen Kurs keine unbilligen Einbussen erleiden.

b) Zahlungen dänischer Einführer aus Kronenverpflichtungen, die sie gegenüber deutschen Ausführern aus vor dem Tage der Kronenaufwertung fest abgeschlossenen konkreten Verträgen leisten, werden von der Deutschen Verrechnungskasse bei der Auszahlung an die deutschen Ausführer so abgerechnet, dass die deutschen Ausführer keinen höheren Reichsmarkbetrag als vor der Kronenaufwertung erhalten. Die bei dieser Umrechnung bei der Deutschen Verrechnungskasse anfallenden Differenzbeträge werden von dieser Danmarks Nationalbank in dem Umfange über die Verrechnungskonten zur Verfügung gestellt werden, als sie nachweist, dass sie entsprechende Verluste bei der Durchführung der unter a) vereinbarten Regelung übernommen hat.

c) Die Regelung unter a) und b) gilt für alle anderen im Wege des deutsch-dänischen Verrechnungsabkommens abzuwickelnden entsprechenden Zahlungen sowie für den Verrechnungsverkehr zwischen Dänemark einerseits und den besetzten niederländischen Gebieten sowie Belgien andererseits. Ueber den Verrechnungsverkehr zwischen Dänemark und den besetzten norwegischen Gebieten wird alsbald auf entsprechender Grundlage, soweit die besondere Verhältnisse dieses Verrechnungsverkehrs nichts anderes ergeben, verhandelt werden.

3. *Dänische Einfuhrabgabe:*

Ab 1. April 1942 wird dänischerseits eine Einfuhrabgabe nicht mehr erhoben werden.

4. *Preisgestaltung in Dänemark:*

a) Die sich aus der Kronenaufwertung ergebende Verbilligung der Einfuhrwaren muss den dänischen Verbrauchern unmittelbar oder mittelbar zugute kommen, was bei der Prüfung und Festsetzung der Handels- und Fabrikationsspannen zu berücksichtigen ist.

b) Um entsprechend ihrer Absicht über diese Verbilligung der Einfuhrwaren hinaus dem dänischen Verbraucher weitere Preisermässigungen zugute kommen zu lassen, wird die Dänische Regierung in Durchführung des Preisgesetzes vom 22. November 1941, das ihr weitgehende Vollmachten gibt, und in Verfolg ihrer bisherigen Preisüberwachungs politik feststellen, auf welchen Gebieten Preisermässigungen durch Einschränkungen der bestehenden Handels- und Fabrikationsspannen möglich sind und inwieweit auf Gebieten, wo dies noch nicht geschehen ist, preisliche Regelungen im Verkehr zwischen Erzeuger, Handel und Verbraucher durchgeführt werden können.

c) Soweit für den dänischen Verbraucher nicht durch Massnahmen nach a. und b. Preisermässigungen eintreten, sind ihm durch entsprechende Handhabung des Preisgesetzes möglichst stabile Preise zu sichern.

5. *Abschöpfung überschüssiger Kaufkraft:*

Dänischerseits wird erklärt, dass die Abschöpfung überschüssiger Kaufkraft auch nach dänischer Auffassung von entscheidender Bedeutung ist.

gez. M. A. Wassard.

gez. Dr. Walter.

*Der Vorsitzende des Deutschen Regierungsausschusses
für den deutsch-dänischen Warenverkehr.
Kopenhagen, den 22. Januar 1942.*

An den

Vorsitzenden des Dänischen Regierungsausschusses,

Herrn Abteilungschef Wassard,

Kopenhagen.

Herr Vorsitzender!

Unter Bezugnahme auf die „Ergebnisse der deutsch-dänischen Besprechungen über die beabsichtigte Aufwertung der dänischen Krone“ vom heutigen Tage beehre ich mich, zu bestätigen, dass wir über folgendes einig geworden sind:

1. *Zu Ziffer 1. der „Ergebnisse“:* Die von der dänischen Landwirtschaft durch die Kronenaufwertung zu erzielenden Vorteile sollen, für das Jahr 1942 berechnet, bei der Erhöhung der deutschen Einfuhrpreise in Höhe von 6 Millionen Kronen berücksichtigt werden. Es besteht Einverständnis darüber, dass hiervon etwa 5 Millionen Kronen durch Herabsetzung des Butterpreises um etwa 20 Øre je kg in der Zeit von Mai ab nach näherer Vereinbarung der Regierungsausschüsse erreicht werden sollen. Der Restbetrag von 1 Million Kronen wird bei den künftigen Preisfestsetzungen für Eier, Obst, Gemüse, Sämereien und Fische, jeweils unter Berücksichtigung der Ernteergebnisse und des Fanges berücksichtigt werden.

2. *Zu Ziffer 2. a)–c) der „Ergebnisse“:* Es wird beiderseits vorbehalten, in erneute Besprechungen einzutreten, falls sich herausstellen sollte, dass die vorgesehenen Regelungen einer Ergänzung bedürfen sollten.

Genehmigen Sie, Herr Vorsitzender, den Ausdruck meiner vorzüglichsten Hochachtung.

gez. Dr. Walter.

*Der Vorsitzende des Dänischen Regierungsausschusses
für den deutsch-dänischen Warenverkehr.
Kopenhagen, den 22. Januar 1942.*

An den

Vorsitzenden des Deutschen Regierungsausschusses,

Herrn Ministerialdirektor Dr. Walter,

z. Z. Kopenhagen.

Herr Vorsitzender!

Unter Bezugnahme auf die „Ergebnisse der deutsch-dänischen Besprechungen über die beabsichtigte Aufwertung der dänischen Krone“ vom heutigen Tage beehre ich mich, zu bestätigen, dass wir über folgendes einig geworden sind:

1. *Zu Ziffer 1. der „Ergebnisse“*: Die von der dänischen Landwirtschaft durch die Kronenaufwertung zu erzielenden Vorteile sollen, für das Jahr 1942 berechnet, bei der Erhöhung der deutschen Einfuhrpreise in Höhe von 6 Millionen Kronen berücksichtigt werden. Es besteht Einverständnis darüber, dass hiervon etwa 5 Millionen Kronen durch Herabsetzung des Butterpreises um etwa 20 Øre je kg in der Zeit von Mai ab nach näherer Vereinbarung der Regierungsausschüsse erreicht werden sollen. Der Restbetrag von 1 Million Kronen wird bei den künftigen Preisfestsetzungen für Eier, Obst, Gemüse, Sämereien und Fische, jeweils unter Berücksichtigung der Ernteergebnisse und des Fanges berücksichtigt werden.

2. *Zu Ziffer 2. a)–c) der „Ergebnisse“*: Es wird beiderseits vorbehalten, in erneute Besprechungen einzutreten, falls sich herausstellen sollte, dass die vorgesehenen Regelungen einer Ergänzung bedürfen sollten.

Genehmigen Sie, Herr Vorsitzender, den Ausdruck meiner vorzüglichsten Hochachtung.

gez. *M. A. Wassard.*

Oversættelse.

Strengt fortroligt.

København, den 22. Januar 1942.

Resultaterne af de dansk-tyske Forhandlinger vedrørende den paatænkte danske Kroneopskrivning.

Fra tysk Side bestaar ligesom tidligere betydelige Betæneligheder ved den af den danske Regering paatænkte Opskrivning af den danske Krone. Da det fra dansk Side er hævdet, at Kroneopskrivningen ved Siden af andre Forholdsregler er ubetinget nødvendig for Gennemførelsen af en virksom Prisstabilisering og om muligt en Prisnedsættelse og dermed vil bidrage væsentligt til en for alle Parter tilfredsstillende Løsning af Lønspørgsmaalet, har man fra tysk Side set bort fra sine Betæneligheder og er gaaet med til en Kroneopskrivning paa ca. 8 pCt. Derved fremkommer et nyt Kursforhold, saaledes at 100 Kr. bliver lig 52,20 RM.

Fra tysk Side bliver en Indforstaaelse hermed gjort afhængig af de nedenstaaende Betingelser; og den danske Regering er beredt til at sikre Gennemførelsen af følgende Forholdsregler:

1. Landbruget:

Kroneopskrivningen bør ikke indvirke paa Landbrugseksportpriserne paa en saadan Maade, at det paavirker det danske Landbrugs Leveringsvillighed i ugunstig Retning. Den gennemsnitlige Rentabilitet i det danske Landbrug bør ikke paavirkes i Anledning af Kroneopskrivningen. Gennem de Forholdsregler, der træffes i Forbindelse med Kroneopskrivningen fra dansk Side, bør Producenternes Priser paa de Landbrugsprodukter, der forbruges paa Hjemmemarkedet, ikke nedsættes.

For at de foranstaaende Principper kan gennemføres, maa Importpriserne, regnet i RM, forhøjes fra tysk Side. Der bestaar Enighed om, at denne Forhøjelse som Helhed ikke skal modsvare den fulde Værdi af Kroneopskrivningen, men at der maa tages Hensyn til de Fordele, som Landbruget opnaar gennem Kroneopskrivningen. Man vil i Regeringsudvalgene enes om Størrelsesforholdet af denne Hensyntagen og om, hvilke Varer dette Forhold skal have Indvirkning paa.

2. Overgangsregler paa Kursomraadet vedrørende visse fast afsluttede Kontrakter:

a) De tyske Importørers Kroneforpligtelser vedrørende fast afsluttede, konkrete Kontrakter med danske Firmaer stammende fra før Kroneopskrivningens Dato afregnes ved Betalingen til Deutsche Verrechnungskasse af denne til den Dagen før Kroneopskrivningen gældende „amtliche Berliner Mittelkurs“ og godskrives Danmarks Nationalbank paa dens Reichsmarks-Specialkonto. For at undgaa Kurstab bliver som Hovedregel den tilsvarende Kurs lagt til Grund i Danmarks Nationalbank ved Udbetaling af Modværdien til den danske Eksportør. Den danske Regering forbeholder sig dog at træffe Aftale med de danske Eksportører eller deres Organisationer gaaende ud paa, at disse helt eller delvis overtager de derved fremkomne Forskelsbeløb for egen Regning. I saa Fald vil den danske Regering dog sørge for, at der i intet Tilfælde bliver gjort Regreskrav gældende af den paagældende danske Eksportør mod hans tyske Debitor, og at saadanne Forholdsregler hverken medfører Forsinkelser ved Udbetalingen eller indvirker paa de danske Producenters Leveringsvillighed. Den samme Ordning gælder for Kontrakter i Reichsmark med Kursforbehold i danske Kroner.

Den danske Regering vil endvidere efter bedste Skøn i ganske specielle Enkelttilfælde drage Omsorg for, at danske Eksportører, der har Fordringer i Reichsmark paa tyske Importører fra før Kroneopskrivningens Dato i Henhold til fast afsluttede, konkrete Kontrakter, ikke lider ubillige Tab ved Afregning af Betalingerne til den nye Kurs.

b) Betalinger fra danske Importører, som ydes til tyske Eksportører i Henhold til Kroneforpligtelser i Forbindelse med fast afsluttede, konkrete Kontrakter fra før Kroneop-

skrivningens Dato, vil af Deutsche Verrechnungskasse ved Udbetalingen til de tyske Eksportører blive afregnet saaledes, at disse ikke modtager højere Beløb i Reichsmark, end de vilde have gjort før Kroneopskrivningen. De ved denne Omregning i Deutsche Verrechnungskasse fremkomne Forskelsbeløb vil fra denne over Clearingskontiene blive stillet til Raadighed for Danmarks Nationalbank, i det Omfang den godtgør, at den har overtaget de til Gennemførelsen af den under a) aftalte Ordning opstaaende Tab.

c) Ordningen under a) og b) gælder for alle andre tilsvarende Betalinger, der afvikles over den dansk-tyske Clearingsaftale, ligesom i Clearingen mellem paa den ene Side Danmark og paa den anden Side de besatte nederlandske Omraader og Belgien. Med Hensyn til Clearingordningen mellem Danmark og Norge vil der snarest blive forhandlet paa tilsvarende Grundlag, for saa vidt denne Clearingsordnings særlige Forhold ikke medfører noget andet.

3. *Danske Importafgifter:*

Fra 1. April 1942 vil man fra dansk Side ikke mere opkræve Importafgift.

4. *Prisforholdene i Danmark:*

a) Den Billiggørelse af Importvarer, som opstaar ved Kroneopskrivningen, skal direkte eller indirekte komme Forbrugerne til Gode, dette vil der blive taget Hensyn til ved Overvaagelsen og Fastlæggelsen af Omkostnings- og Avancebeløbene i Handel og Fabrikation.

b) I sine Bestræbelser for at fremkalde yderligere Prislettelser for Forbrugerne ud over denne Billiggørelse af Importvarerne vil den danske Regering ved Gennemførelsen af Prisloven af 22. November 1941, som giver den vidtgaaende Beføjelser, i Videreførelse af sin hidtidige Priskontrolpolitik fastslaa, paa hvilke Omraader Prislettelser er mulige gennem Begrænsning af de bestaaende Omkostnings- og Avancebeløb i Handel og Fabrikation, og fastslaa, hvorvidt man kan gennemføre Prisregulering paa Vejen fra Producent over Handel til Forbruger paa de Omraader, hvor saadanne endnu ikke findes.

c) For saa vidt der ikke gennem de under a. og b. omtalte Forholdsregler opnaas Prislettelser for Forbrugerne, bør der saa vidt muligt sikres dem stabile Priser ved formaalstjenlig Anvendelse af Prisloven.

5. *Neutralisering af overskydende Købekraft:*

Fra dansk Side erklærer man, at Neutraliseringen af den overskydende Købekraft ogsaa efter dansk Opfattelse er af afgørende Betydning.

sign. *M. A. Wassard.*

sign. *Dr. Walter.*

Oversættelse.

København, den 22. Januar 1942.

*Formanden
for det tyske Regeringsudvalg
for den dansk-tyske Samhandel.*

Til

Formanden for det danske Regeringsudvalg,
Herr Afdelingschef Wassard
København.

Herr Formand

I Henhold til „Resultaterne af de dansk-tyske Forhandlinger vedrørende den paatænkte danske Kroneopskrivning“ af Dags Dato, har jeg den Ære at bekræfte, at vi er blevet enig om følgende:

1. *Til Punkt 1. i „Resultaterne“:* Ved Forhøjelse af de tyske Importpriser maa der tages Hensyn til et Beløb paa 6 Mill. Kroner som Følge af de Fordele, det danske Landbrug opnaar ved Kroneopskrivningen, beregnet paa Grundlag af Aaret 1942. Der bestaar Enighed om, at 5 Mill. Kr. heraf opnaas ved en Nedsættelse af Smørprisen med 20 Øre pr. kg fra og med Maj Maaned efter nærmere Overenskomst mellem Regeringsudvalgene Restbeløbet paa 1 Mill. Kr. maa der tages Hensyn til ved den fremtidige Prisfastsættelse for Æg, Frugt, Grøntsager, Frø og Fisk, til enhver Tid under Hensyntagen til Høstresultater og Fangstforhold.
2. *Til Punkt 2. a) — c) i „Resultaterne“:* Man forbeholder sig fra begge Sider at gaa ind i nye Forhandlinger, hvis det viser sig, at det er nødvendigt at gøre Tilføjelser til de planlagte Reguleringer.

Modtag, Herr Formand, Udtryk for min særlige Højagtelse

sign. Dr. *Walter.*

Oversættelse.

København, den 22. Januar 1942.

*Formanden
for det danske Regeringsudvalg
for den dansk-tyske Samhandel.*

Til

Formanden for det tyske Regeringsudvalg,
Herr Ministerialdirektor Dr. Walter,
p. t. København.

Herr Formand.

I Henhold til „Resultaterne af de dansk-tyske Forhandlinger vedrørende den paatænkte danske Kroneopskrivning“ af Dags Dato, har jeg den Ære at bekræfte, at vi er blevet enig om følgende:

1. *Til Punkt 1. i „Resultaterne“:* Ved Forhøjelse af de tyske Importpriser maa der tages Hensyn til et Beløb paa 6 Mill. Kroner som Følge af de Fordele, det danske Landbrug opnaar ved Kroneopskrivningen, beregnet paa Grundlag af Aaret 1942. Der bestaar Enighed om, at 5 Mill. Kr. heraf opnaas ved en Nedsættelse af Smørprisen med 20 Øre pr. kg fra og med Maj Maaned efter nærmere Overenskomst mellem Regeringsudvalgene. Restbeløbet paa 1 Mill. Kr. maa der tages Hensyn til ved den fremtidige Prisfastsættelse for Æg, Frugt, Grøntsager, Frø og Fisk, til enhver Tid under Hensyntagen til Høstresultater og Fangstforhold.
2. *Til Punkt 2. a) — c) i „Resultaterne“:* Man forbeholder sig fra begge Sider at gaa ind i nye Forhandlinger, hvis det viser sig, at det er nødvendigt at gøre Tilføjelser til de planlagte Reguleringer.

Modtag, Herr Formand, Udtryk for min særlige Højagtelse

sign. *M. A. Wassard.*

Ritzaus Bureau, Torsdag den 22. Januar 1942, Kl 19⁰⁰.

Danmarks Nationalbank meddeler Torsdag:

De danske Valutamyndigheder har i Dag besluttet at foretage en Opskrivning af den danske Krones Værdi med ca. 8 pCt.

Ved Valutanoteringen i Morgen, Fredag den 23. Januar 1942, vil Danmarks Nationalbank som Følge heraf fastsætte nedennævnte Sælgerkurser for fremmed Valuta:

Sterling	19	Kr. 34	Øre
U. S. Dollar	4	— 79	—
Rigsmark	191	— 80	—
Pariser Francs	10	— 85	—
Belgas	76	— 80	—
Schw. Francs	111	— 25	—
Lire	25	— 35	—
Gylden	254	— 70	—
Svenske Kroner	114	— 15	—
Norske Kroner	109	— 00	—
Finske Mark	9	— 83	—

Tilsvarende Ændringer vil blive foretaget i Clearingskurserne.

Udenrigsministeriet.
København, den 9. Februar 1942.

Ø P I-J. No. 73. K. 38. e.

Under Henvisning til Skrivelse herfra af 26. f. M., hvormed fremsendtes et Eksempplar af „Ergebnisse der deutsch-dänischen Besprechungen über die beabsichtigte Aufwertung der dänischen Krone“ meddeler Udenrigsministeriet, at der nylig i Berlin har fundet Forhandlinger Sted angaaende visse Overgangsbestemmelser for Anvendelsen af den nye Kronekurs.

Ved disse Overgangsbestemmelser, hvoraf et Eksempplar vedlægges — sammenholdt med Indholdet af ovennævnte Resultater —, er der fastsat følgende Hovedregler:

I. *Betaling for Varer leveret før Kroneopskrivningen.*

a. *Landbrugs- og Fiskeriprodukter.*

Til gammel Kurs overføres her til Landet danske Eksportørers Krav paa Betaling for Varer, der senest den 22. Januar 1942 er afsendt herfra til tysk Køber. Dette gælder, uanset om Eksportøren har solgt i danske Kroner eller i Reichsmark.

For Varer, der er eller bliver afsendt efter den 22. Januar 1942, afregner Nationalbanken til ny Kurs, men Indbetalingerne i Reichsmark forhøjes fra tysk Side samtidigt, saaledes at den danske Eksportør modtager det samme Kronebeløb som hidtil.

b. *Andre Varer.*

Til gammel Kurs overføres her til Landet danske Eksportørers Krav paa Betaling for Varer, der senest den 22. Januar 1942 er afsendt herfra til tysk Køber, dog kun saafremt den danske Eksportør har solgt i danske Kroner.

II. *Leverancer foretaget efter Kroneopskrivningen, men ifølge gamle Kontrakter.*

Til gammel Kurs overføres her til Landet danske Eksportørers Krav ifølge Kontrakter, der senest den 22. Januar 1942 er fast afsluttet i danske Kroner, og i hvilke saavel Varemængder som Priser er fast aftalt. Denne Regel kan fraviges efter Aftale mellem Regeringen og de danske Eksportører, med hvis Organisationer der for Tiden føres Forhandlinger.

Danske Eksportørers Krav ifølge Kontrakter indgaaet i Reichsmark overføres normalt til ny Kurs uden Hensyn til Tidspunktet for Kontrakternes Indgaaelse.

III. *Overførelse af opsparat Arbejds løn.*

Til gammel Kurs udbetales opsparat Løn, der senest den 28. d. M. er blevet indbetalt i Tyskland til Overførsel her til Landet.

IV. *Lejemaal o. lign.* afsluttet senest den 22. Januar 1942 afregnes til gammel Kurs, indtil Lejemaalsperioden udløber, eventuelt med Opsigelse.

For Lejemaal, der er afsluttet for en vis Periode med automatisk Fornyelse, ophører Betalinger til gammel Kurs med den løbende Perodes Udløb, uanset om Lejemaalet iøvrigt fortsættes.

V. Samtlige Overgangsbestemmelser angaaende midlertidig Afregning til gammel Kurs vedrører kun Betalinger over Vareclearingen, medens alle Overførsler paa Kapital- og Rente-clearingen straks sker til den nye Kurs.

P. M. V.

M. A. Wassard.

(Oversættelse findes Side 55b).

**Ergebnisse der Besprechungen der deutsch-dänischen
Regierungsausschüsse von Ende Januar 1942.**

Zur Kronenaufwertung (Ergebnisse der deutsch-dänischen Besprechungen über die beabsichtigte Aufwertung der dänischen Krone vom 22. Januar 1942).

- 1) Als festabgeschlossene konkrete Verträge, im Sinne der Übergangsregelung gelten solche Verträge, die bis zum 22. Januar 1942 einschliesslich mengen- und preismässig fest abgeschlossen sind.
- 2) Als Lieferungen aus festabgeschlossenen konkreten Verträgen gemäss Ziffer 1) gelten bei land- und fischwirtschaftlichen Erzeugnissen alle Verladungen, die vor dem 23. Januar 1942 vorgenommen worden sind, auch wenn konkrete Verträge nicht fest abgeschlossen sind.
- 3) Die Dauer der Übergangsregelung wird zunächst nicht begrenzt. Es wird vorgesehen, dass die Regierungsausschüsse im Laufe dieses Jahres auf Grund der vorliegenden Erfahrungen prüfen, ob es zweckmässig ist, eine Begrenzung vorzunehmen.
- 4) Bis zum 28. Februar 1942 einschliesslich bei der Deutschen Verrechnungskasse eingezahlte Lohnersparnisse dänischer Arbeiter werden bei der Auszahlung in Dänemark noch zum alten Kurs abgerechnet werden.
- 5) Im Anschluss an Ziffer 2c) der oben bezeichneten Ergebnisse vom 22. Januar 1942 wird folgendes vereinbart:
 - a) Die unter Ziffer 2) für den deutsch-dänischen Verrechnungsverkehr getroffenen Vereinbarungen werden für den Verrechnungsverkehr zwischen Dänemark und den besetzten norwegischen Gebieten sinngemäss angewendet.
 - b) Wegen der Auswirkung der Kroneaufwertung auf die am 22. Januar 1942 auf dem Dänenkronen-Konto der Norges Bank bei Danmarks Nationalbank vorhanden gewesene norwegische Schuld bleiben Vereinbarungen vorbehalten. Zwischen Danmarks Nationalbank und Norges Bank sollen alsbald vorbereitende Besprechungen stattfinden.

31. 1. 42

31. 1. 42.

sign. *M. A. Wassard.*

sign. *Dr. Walter.*

Oversættelse.

**Resultaterne af Forhandlingerne i de dansk-tyske
Regeringsudvalg i Slutningen af Januar 1942.**

Vedrørende Kroneopskrivningen („Resultaterne af de dansk-tyske Forhandlinger vedrørende den paatænkte danske Kroneopskrivning“ af 22. Januar 1942).

1. Ved fast afsluttede konkrete Kontrakter forstaas i Forbindelse med Overgangsordningen saadanne Kontrakter, der i Tiden indtil 22. Januar 1942 incl. er fast afsluttet saavel med Hensyn til Mængde som Priser.

2. Som Leveringer indenfor fast afsluttede Kontrakter i Henhold til 1. forstaas for Landbrugs- og Fiskeriprodukter alle Afskibninger, der har fundet Sted før den 22. Januar 1942, ogsaa naar fast afsluttede Kontrakter ikke foreligger.

3. Varigheden af Overgangstiden vil foreløbig ikke blive begrænset. Det forudsættes, at Regeringsudvalgene i Løbet af indeværende Aar paa Grundlag af de foreliggende Erfaringer vil undersøge, om det er formaalstjenligt at indføre en Begrænsning.

4. Danske Arbejderes Lønopsparinger, der indtil den 28. Februar 1942 incl. er indbetalt til Deutsche Verrechnungskasse, vil ved Udbetalingen i Danmark blive afregnet til den gamle Kurs.

5. I Tilslutning til Punkt 2c i ovennævnte „Resultater“ af 22. Januar 1942 aftales følgende:

a. De under Punkt 2 for den dansk-tyske Clearing trufne Aftaler vil i Princippet blive bragt i Anvendelse i Clearingforholdet mellem Danmark og Norge.

b. Med Hensyn til Indvirkningen af Kroneopskrivningen paa den 22. Januar 1942 tilstedeværende norske Gæld paa Norges Banks Konto i danske Kroner i Danmarks Nationalbank forbeholder man sig at træffe Aftale senere. Der skal snarest finde forberedende Forhandlinger Sted mellem Danmarks Nationalbank og Norges Bank.

31. 1. 42.

sign. *M. A. Wassard.*

31. 1. 42.

sign. Dr. *Walter.*

Udenrigsministeriets Graabog slutter med følgende:

Færdig fra Trykkeriet den 19. Februar 1942.

H.

Østrum-Udvalget.

42.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 12. Juli 1945.

*Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45.*

Under Henvisning til Punkt 1 i Kommissionens Skrivelse af 27. Juni 1945 angaaende Oplysninger om Forhold, hvis Klarlæggelse af Kommissionen anses for nødvendig til Bedømmelse af hvorvidt der er Grundlag for at drage Ministre til Ansvar i Anledning af deres Embedsvirksomhed under den tyske Besættelse, meddeler Udenrigsministeriet følgende:

Der findes ikke i Udenrigsministeriets Akter Oplysninger vedrørende Ministres eventuelle Forhandlinger om Arbejder for Besættelsesmagten. I Akterne vedrørende Embedsmændenes Forhandlinger om disse Spørgsmaal findes ikke Aktstykker, der skønnes at kunne have Betydning for Bedømmelsen af, hvorvidt der er Grundlag for at drage Ministre til Ansvar i Anledning af deres Embedsvirksomhed under den tyske Besættelse.

Under Henvisning til Punkt 2 i ovennævnte Skrivelse fremsender Udenrigsministeriet hoslagt 3 Eksemplarer (Nr. 91, 92 og 93) af en her i Ministeriet udarbejdet, i Aaret 1941 trykt Redegørelse for Forhandlingerne med Tyskland i Juli—August 1940 angaaende Spørgsmaalet om Afsluttelse af en Told- og Møntunion. Denne Graabog indeholder foruden en Fremstilling af Forhandlingernes Forløb som Bilag alle relevante Aktstykker vedrørende disse Forhandlinger.

Som muligt frembydende Interesse for Kommissionen vil Udenrigsministeriet ikke undlade at fremsende 3 Eksemplarer (Nr. 141, 142 og 143) af en her i Ministeriet udarbejdet, i Aaret 1941 trykt Redegørelse, med 1 Tillæg, vedrørende Overvejelserne om en Kroneopskrivning som Middel til Standsning af Prisstigningen.

Endvidere vedlægges som ligeledes muligt frembydende Interesse et kortfattet Referat, udarbejdet paa Grundlag af Udenrigsministeriets Akter vedrørende det saakaldte Østrumsudvalg.

F. M.

Nils Svenningsen.

Referat vedrørende Østrumsudvalget.

(Udarbejdet paa Grundlag af Udenrigsministeriets Akter).

I Midten af September Maaned 1941 overleverede den nye danske Gesandt i Berlin sin Akkrediteringsskrivelse til den tyske Rigskansler. Ved denne Lejlighed fremkom Rigskansleren med en Række Udtalelser vedrørende Nødvendigheden af andre Landes Deltagelse i Genopbygningen af Landomraaderne mod Øst. En Maanedstid senere oplyste Minister Renthe-Fink under en Sammenkomst i den dansk-tyske Forening over for Trafikminister Gunnar Larsen, at han og Generalkonsul Krüger havde haft en Drøftelse af Spørgsmaalet om, hvordan en dansk Indsats i Genopbygningsarbejdet kunde ske. Trafikministeren havde nogen Tid i Forvejen fra en Kontorchef Wilhelmsen, der dengang var Leder af Erhvervenes Engageringsbureau, modtaget en Plan for en dansk Indsats i Balticum i Form af et Slags dansk-baltisk „Sibirisk Kompagni“, der skulde have Koncessioner paa Skovbrug, Landbrug og Minedrift i de baltiske Omraader. Han nævnte da over for de tyske Herrer, at man maaske kunde tænke sig at finde private Danske, der var interesseret i at danne saadan et koncessioneret Selskab.

Fra tysk Side mente man, at denne Ramme vilde være for snæver. Man tænkte sig, at der kunde nedsættes et Udvalg, der kunde forhandle til dansk og tysk Side. Da der ventedes Besøg af nogle højere tyske Embedsmænd fra de „befriede“ baltiske Lande Estland og Letland, var Minister Renthe-Fink meget optaget af, at man fra dansk Side skulde have visse Planer parat, som kunde forelægges disse Embedsmænd som et Initiativ, taget fra København. Udenrigsministeren ansaa det for rigtigt, at man kom disse tyske Bestræbelser i Forkøbet ved at meddele tyske Kredse, at der allerede var taget et privat Initiativ fra dansk Side til Genopbygningsarbejdet. Han regnede med, at man kunde iklæde en Genoptagelse af Samhandelen særlig med de tidligere Randstater saadanne Former, at den kunde gøre det ud for en Deltagelse i „Genopbygningsarbejdet“ og herved skaffe Danmark en „goodwill“ i Berlin, der kunde udnyttes til at afbøde de mange andre Vanskeligheder, der til Stadighed dukkede frem i det dansk-tyske Forhold. Ministeren anmodede da Direktør Knud Sthyr, der i Oktober Maaned 1939 var blevet knyttet til Udenrigsministeriet som Leder af Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg, om at ville søge dannet et privat Udvalg af danske Forretningsmænd, der kunde tage Sagen op og over for Berlin staa som en dansk Repræsentation for disse Bestræbelser.

I sidste Halvdel af Oktober 1941 traadte Direktør Sthyr i Forbindelse med forskellige Privatmænd, og Kontorchef Wilhelmsen, fra hvem det første Initiativ som ovenfor nævnt, var kommet, sendtes til Aarhus for at opfordre Direktør Juncker til at indtræde som Udvalgets Formand. Naar Valget faldt paa Direktør Juncker, var det, fordi man her havde en Industrimand, hvis store Virksomhed delvis laa stille under Krigen, og som man gik ud fra havde Tyskernes Tillid.

Ved Samtaler mellem Direktør Th. Juncker, Direktør K. S. Sthyr og forskellige Erhvervsfolk i sidste Uge af Oktober 1941 naaede man frem til, at Udvalgets øvrige Medlemmer blev Ingeniør K. Højgaard, Godsejer F. Lüttichau og Fabrikant J. C. Hempel. Direktør Sthyr havde derefter den 30. Oktober en Samtale med Generalkonsul, Dr. Krüger, hvem han oplyste om Udvalgets Sættelse, idet han anmodede Generalkonsulen om at videregive Oplysningen til Berlin med Anmodning om, at der blev udpeget Personer i Tyskland, med hvem Udvalget kunde træde i Samarbejde.

I en Skrivelse af 23. Oktober 1941 til den danske Gesandt i Berlin henstilledes det til denne, at han ved passende Lejlighed gav det tyske Udenrigsministerium Meddelelse om det private danske Initiativ, saaledes at Meddelelsen under Hensyn til de ovennævnte Betragtninger stilledes stærkt i Relief som en vægtig Indsats i den Retning, som var antydnet af Hitler i hans Tale ved Ministerens Tiltrædelsesbesøg. Det hedder bl. a. i Skrivelsen: „Endvidere kan det anføres, at en Kreds af fremstaaende og kapitalstærke danske Erhvervsfolk har samlet sig om den Tanke at tilbyde Tyskland en effektiv og praktisk Bistand i Arbejdet paa Genopbygningen af det europæiske Østrum, som ved de sidste Maaneders Felttog er blevet besat af Tyskland.

Den paagældende Kreds af Erhvervsfolk vil i den nærmeste Tid konstituere sig som et Arbejdsudvalg, der kan træde i Forhandling med de paagældende tyske Myndig-

heder om den Maade, hvorpaa det danske Arbejde i Østfrummet kan udføres, og der skal, saasnart Udvalget har konstitueret sig, blive givet Dem Meddelelse herom. Jeg gaar ud fra, at Tilbudet om denne frivillige danske Bistand i en af de store Opgaver, som Tyskland vil have at løse i den nærmeste Tid, vil blive hilst med Tilfredshed i tyske Regeringskredse.“

Udvalgets første Møde afholdtes Torsdag den 11. December 1941. Paa Mødet var der navnlig Enighed om, at den danske Indsats ikke maatte involvere en ny dansk Clearing-Finansiering, og at man fra Udvalgets Side foreløbig i det store og hele skulde lade Tyskerne give Bolden op. Udvalget betegnede sig som „Arbejdsudvalget til Fremme af dansk Initiativ i Øst- og Sydøsteuropa“.

Der sendtes til det tyske Gesandtskab følgende Meddelelse:

„Am 11. Dezember 1941 wurde „Arbejdsudvalget til Fremme af dansk Initiativ i Øst- og Sydøsteuropa“ (Der Arbeitsausschuss zur Förderung dänischer Initiative in Ost- und Südosteuropa) unter dem Vorsitz von Direktor Juncker konstituiert. Der Ausschuss besteht im übrigen aus folgenden Mitgliedern: Ingenieur K. Højgaard, Gutbesitzer F. Lüttichau, Fabrikant J. C. Hempel und Direktor Knud S. Sthyr.

Man wartet nun auf die Mitteilung, wer deutscherseits ermächtigt werden wird, Verhandlungen mit dem dänischen Ausschuss über diejenigen Gebiete aufzunehmen, auf denen ein dänischer Einsatz möglich wäre, sowie auf die Mitteilung, wann eine diesbezügliche Verhandlung stattfinden kann.“

I de første Maaneder af 1942 førte dette private Arbejdsudvalgs Formand en Række Forhandlinger med tyske Kredse, og i Dagene 18. April—2. Maj 1942 foretog Direktør Juncker sammen med Trafikminister Gunnar Larsen en Rejse til Estland og Letland. Om Rejsen blev aflagt en udførlig Beretning, dateret 3. Maj 1942, i hvis Slutning Direktør Juncker udtaler, at der nu bør nedsættes et officielt Udvalg til Afløsning af det hidtidige private Udvalg. Den danske Regering gik ind paa Tanken ud fra den Betragtning, at man her havde et Omraade, hvor man, uden i Realiteten at foretage Skridt af større Betydning, kunde vinde en vis „goodwill“ til Gavn for mere betydende danske Interesser. Det blev vistnok antaget for givet, at de samme Personer, som sad i det private Arbejdsudvalg, skulde gaa over i det officielle Udvalg, og Udenrigsministeren tilskrev da under 2. Juni 1942 Arbejdsudvalgets Formand, Direktør Juncker, saaledes:

„I Henhold til derom i Ministeriet fattet Beslutning vil der under det danske Regeringsudvalg til Gennemførelse af den dansk-tyske Vareudvekslingsaftale være at nedsætte et Udvalg af Sagkyndige, som vil have til Opgave at bistaa det danske Regeringsudvalg efter dets nærmere Anvisninger i Spørgsmaalet vedrørende dansk Indsats i Østomraaderne.

Ved at meddele ovenstaaende har jeg herved den Fornøjelse at anmode Dem om at ville overtage Hvervet som Formand for nævnte Udvalg af Sagkyndige, i hvilket jeg samtidig har anmodet Civilingeniør Knud Højgaard, Fabrikant J. C. Hempel, Godsejer Folmer Lüttichau og Direktør Knud S. Sthyr om at indtræde som Medlemmer.“

Samtidig tilsendte Ministeren Udvalgets Medlemmer tilsvarende Skrivelser.

Planerne om at nedsætte et officielt Udvalg nødvendigjorde, at der blev truffet Regeringsaftaler, hvoraf det klart fremgik, at der ikke kunde ydes dansk Clearingstøtte til den danske Indsats i Randstaterne eller andetsteds i „Østrummet“. De finansielle Spørgsmaal havde underhaanden været drøftet med Formanden for det tyske Regeringsudvalg, Ministerialdirektor Dr. Walter, der havde erklæret sig enig i, at den danske Clearing ikke kunde benyttes til Betaling for eventuel Eksport fra Danmark eller for andre danske Ydelser. Det halvstatlige Handelsselskab „Handelsgesellschaft Ost“ havde dog i Aarets Begyndelse fra Tid til anden indhentet Tilbud fra danske Firmaer paa Leveringer til Randstaterne mod Betaling over dansk-tysk Clearing. Den 25. Marts 1943 tilskrev Formanden for det danske Regeringsudvalg Dr. Walter og anmodede om, at han vilde foranledige, at Handelsgesellschaft Ost's Virksomhed her i Landet indstilledes. Dette skete ogsaa. Paa Grundlag af Underhaandsaftalerne med Dr. Walter informerede man ogsaa danske Kredse om, at ethvert Tilbud fra tysk Side om Clearingbetaling var imod de bestaaende Aftaler, og at saadanne Tilbud ikke vilde blive anerkendt fra dansk Side.

Som nævnt maatte der nu træffes en officiel Aftale om disse Forhold, og et Udkast hertil modtoges ogsaa fra Dr. Walter. Udkastets Hovedindhold var taget fra de tysk-svenske Aftaler af Maj 1942, hvori det hedder:

„3. Es besteht Uebereinstimmung darüber, dass die Zahlungen aus Warengeschäften zwischen Schweden und den von Deutschland im Osten besetzten Gebieten grundsätzlich nicht under das deutsch-schwedische Verrechnungsabkommen fallen. Solche Geschäfte können daher bis auf weiteres nur als Kompensationsgeschäfte durchgeführt werden. Zur Erleichterung der Abwicklung kann die Zahlung beiderseits dann über die deutsch-schwedischen Verrechnungskonti zugelassen werden, wenn der Ausgleich der Zahlungen gesichert ist. Nähere Vereinbarungen über die Durchführung solcher Geschäfte werden demnächst getroffen werden.“

I et Regeringsudvalgsmode den 2. Juli 1942 blev det officielt fastslaaet, at den dansk-tyske Clearing ikke kunde benyttes til Betalinger af Ydelser til Østrummet; saadanne Betalinger maatte ske med Varer, dog skulde der paa Clearingen kunne ydes en midlertidig Kredit paa op til 200 000 Kr. til Hjemførsel af Lønopsparinger fra Ingeniører, Specialarbejdere m. v., der rejste til Randstaterne. Paa denne Konto blev der dog aldrig trukket mere end knapt 18 000 Kr., væsentligst til Lønninger af Personer, udsendt af Produktionsselskabet „Undergrunden“ i Aarhus.

Finansieringen af Forretninger med Randstaterne blev henlagt til to Banker, nemlig Den danske Landmandsbank og Hansabank, Riga. Denne Finansiering fandt Sted paa rent kommerciel Basis, dog saaledes, at Landmandsbanken ikke skulde staa i Forskud. Betalinger for dansk Eksport til Randstaterne kunde saaledes kun finde Sted gennem de Beløb, der indkom til Banken som Betaling for Import fra Randstaterne. Den danske Ordning svarede herefter i Realiteten til den svenske Ordning, dog at der i Sverige ikke fandtes noget officielt „Østrumsudvalg“, Forretningerne besørgedes der af et Handelsselskab, „Transscandia A. B., Stockholm“. Efter de for Udenrigsministeriet foreliggende Oplysninger skulde saavel de svenske Eksport- og Erhvervsorganisationer som ogsaa de svenske Banker staa bag ved dette Selskab, som vel ikke formelt havde noget Monopol paa Handelen med Balticum, men som efter stiltiende Overenskomst skulde gennemføre samtlige Handelstransaktioner med Randstaterne.

Ved Skrivelser af 9. September 1942 til Formanden for og Medlemmerne af det tidligere Arbejdsudvalg blev det officielle Østrumsudvalg nedsat. Skrivelserne havde følgende Indhold:

„Udenrigsministeriet meddeler herved, at der ifølge derom af Regeringen fattet Beslutning under det danske Regeringsudvalg til Gennemførelse af den dansk-tyske Vareudvekslingsaftale er nedsat et Udvalg af Sagkyndige, som vil have til Opgave at bistaa det danske Regeringsudvalg efter dets nærmere Anvisninger i Spørgsmaal vedrørende dansk Indsats i Østomraaderne. Regeringsudvalget vil som hidtil forhandle med de enkelte Erhvervsorganisationer angaaende Spørgsmaal af Interesse for de paagældende Erhverv“.

Om Udvalgets Nedsættelse blev der givet samtlige danske Erhvervsorganisationer Meddelelse, ligesom Udenrigsministeriet ved en Note af 24. September 1942 underrettede det herværende tyske Gesandtskab.

Til at lede de daglige Forretninger ansatte Udvalget fra 1. Oktober 1942 Kontorchef Wilhelmsen. Da man ikke her i Udenrigsministeriet kunde følge dennes daglige Virksomhed, dannedes et Kontroludvalg, hvori foruden Udenrigsministeriet ogsaa Finansministeriet, Handelsministeriet, Danmarks Nationalbank og Varedirektoratet var repræsenteret. Det paahvilede Kontorchef Wilhelmsen at forelægge dette Udvalg alle Spørgsmaal af Interesse.

Som Følge af, at Clearingen ikke kunde benyttes til Finansiering af den danske Indsats i Østrummet, var Foranstaltninger, der gik ud over almindelig Vareudveksling med Randstaterne, i Virkeligheden umuliggjorte, idet Tyskland hverken kunde eller ønskede at stille fri Valuta til Raadighed for saadanne Formaal. Kommercielt var et officielt Udvalgs Deltagelse uforuden, men det synes at have opfyldt en politisk Mission som Afleder for tyske Ønsker om Medarbejde paa disse Omraader.

I Skrivelse af 31. August 1943 meddelte Østrumsudvalgets Formand og dets Medlemmer, at man fandt, at Forudsætningerne for Udvalgets Arbejde var bortfaldet med Ministeriet Scavenius' Fratræden. Denne Meddelelse tog Udenrigsministeriet til Efterretning. Fra 1. Oktober 1943 ophævedes Østrumsudvalgets Kontor, og Kontorchef Wilhelmsen afskedigedes.

43.

Indledningen til og Forløbet af de saakaldte Østrumsforhandlinger.

I Midten af September Maaned 1941 overleverede den nye danske Gesandt i Berlin sin Akkrediteringsskrivelse til den tyske Rigskansler. Ved denne Lejlighed fremkom Rigskansleren med en Række Udtalelser vedrørende Nødvendigheden af andre Landes Deltagelse i Genopbygningen af Landomraader mod Øst. En Maanedstid senere oplyste Minister von Renthe-Fink under en Sammenkomst i den dansk-tyske Forening overfor Trafikminister Gunnar Larsen, at han og Generalkonsul Krüger havde haft en Drøftelse af Spørgsmaalet om, hvordan en dansk Indsats i Genopbygningsarbejdet kunde ske. Trafikministeren havde nogen Tid i Forvejen fra Kontorchef Wilhelmsen, der dengang var Leder af Erhvervenes Engageringsbureau, modtaget en Plan for en dansk Indsats i Balticum i Form af et Slags Dansk-Baltisk »Sibirisk Kompagni«, der skulde have Koncessioner paa Skovbrug, Landbrug og Minedrift i de baltiske Omraader. Han nævnte da overfor de tyske Herrer, at man maaske kunde tænke sig at finde private Danske, der var interesseret i at danne saadan et koncessioneret Selskab.

Fra tysk Side mente man, at denne Ramme vilde være for snæver. Man tænkte sig, at der kunde nedsættes et Udvalg, der kunde forhandle til dansk og tysk Side. Da der ventedes Besøg af nogle højere tyske Embedsmænd fra de »befriede« baltiske Lande Estland og Letland, var Minister von Renthe-Fink meget optaget af, at man fra dansk Side skulde have visse Planer parat, som kunde forelægges disse Embedsmænd som et Initiativ, taget fra København. Jeg ansaa det for rigtigt, at man kom disse tyske Bestræbelser i Forkøbet ved at meddele tyske Kredse, at der allerede var taget et privat Initiativ fra dansk Side til Genopbygningsarbejdet. Jeg regnede med, at man kunde iklæde en Genoptagelse af Samhandelen særlig med de tidligere Randstater saadanne Former, at den kunde gøre det ud for en Deltagelse i »Genopbygningsarbejdet« og herved skaffe Danmark en »goodwill« i Berlin, der kunde udnyttes til at afbøde de mange andre Vanskeligheder, der til Stadighed dukkede frem i det dansk-tyske Forhold. Jeg anmodede da Trafikminister Gunnar Larsen og Direktør Knud Sthyr, der i Oktober Maaned 1939 var blevet knyttet til Udenrigsministeriet som Leder af Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg, om at ville søge dannet et privat Udvalg af danske Forretningsmænd, der kunde tage Sagen op og overfor Berlin staa som en dansk Repræsentation for disse Bestræbelser.

I sidste Halvdel af Oktober 1941 traadte Direktør Sthyr i Forbindelse med forskellige Privatmænd, og Kontorchef Wilhelmsen, fra hvem det første Initiativ, som ovenfor nævnt, var kommet, sendtes til Aarhus for at opfordre Direktør Juncker til at indtræde som Udvalgets Formand. Naar Valget faldt paa Direktør Juncker, var det, fordi man her havde en Industrimand, hvis store Virksomhed delvis laa stille under Krigen, og, som man gik ud fra, havde Tyskernes Tillid.

Ved Samtaler mellem Direktør Th. Juncker, Direktør K. S. Sthyr og forskellige Erhvervsfolk i sidste Uge af Oktober 1941 naaede man frem til, at Udvalgets øvrige Medlemmer blev Ingeniør K. Højgaard, Godsejer F. Lüttichau og Fabrikant J. C. Hempel. Direktør Sthyr havde derefter den 30. Oktober en Samtale med Generalkonsul, Dr. Krüger, hvem han oplyste om Udvalgets Sammensætning, idet han

anmodede Generalkonsulen om at videregive Oplysningen til Berlin med Anmodning om, at der blev udpeget Personer i Tyskland, med hvem Udvalget kunde træde i Samarbejde.

I en Skrivelse af 23. Oktober 1941 til den danske Gesandt i Berlin henstilledes det til denne, at han ved passende Lejlighed gav det tyske Udenrigsministerium Meddelelse om det private danske Initiativ, saaledes at Meddelelsen under Hensyn til de ovennævnte Betragtninger stilledes stærkt i Relief som en vægtig Indsats i den Retning, som var antydnet af Hitler i hans Tale ved Ministerens Tiltrædelsesbesøg. Det hedder bl. a. i Skrivelsen:

»Endvidere kan det anføres, at en Kreds af fremstaaende og kapitalstærke danske Erhvervsfolk har samlet sig om den Tanke at tilbyde Tyskland en effektiv og praktisk Bistand i Arbejdet paa Genopbygningen af det europæiske Østrum, som ved de sidste Maaneders Felttog er blevet besat af Tyskland.

Den paagældende Kreds af Erhvervsfolk vil i den nærmeste Tid konstituere sig som et Arbejdsudvalg, der kan træde i Forhandling med de paagældende tyske Myndigheder om den Maade, hvorpaa det danske Arbejde i Østrummet kan udføres, og der skal, saa snart Udvalget har konstitueret sig, blive givet Dem Meddelelse herom. Jeg gaar ud fra, at Tilbudet om denne frivillige danske Bistand i en af de store Opgaver, som Tyskland vil have at løse i den nærmeste Tid, vil blive hilst med Tilfredshed i tyske Regeringskredse.«

Udvalgets første Møde afholdtes Torsdag den 11. December 1941. Paa Mødet var der navnlig Enighed om, at den danske Indsats ikke maatte involvere en ny dansk Clearing-Finansiering, og at man fra Udvalgets Side foreløbig i det store og hele skulde lade Tyskerne give Bolden op.

Der sendtes til det tyske Gesandskab følgende Meddelelse:

»Am 11. Dezember 1941 wurde »Arbeitsudvalget til Fremme af dansk Initiativ i Øst- og Sydøsteuropa« (Der Arbeitsausschuss zur Förderung dänischer Initiative in Ost- und Südosteuropa) unter dem Vorsitz von Direktor Juncker konstituiert. Der Ausschuss besteht im übrigen aus folgenden Mitgliedern: Ingenieur K. Højgaard, Gutbesitzer F. Lüttichau, Fabrikant C. J. Hempel und Direktor Knud S. Sthyr.

Man wartet nun auf die Mitteilung, wer deutscherseits ermächtigt werden wird, Verhandlungen mit dem dänischen Ausschuss über diejenigen Gebiete aufzunehmen, auf denen ein dänischer Einsatz möglich wäre, sowie auf die Mitteilung, wann eine diesbezügliche Verhandlung stattfinden kann.«

I de første Maaneder af 1942 førte dette private Arbejdsudvalgs Formand en Række Forhandlinger med tyske Kredse, og i Dagene 18. April—2. Maj 1942 foretog Direktør Juncker sammen med Trafikminister Gunnar Larsen en Rejse til Estland og Letland.

Da man paa dansk Side havde at kæmpe med en stigende tysk Utaalmodighed, fordi det ikke rigtig blev til noget med den danske Indsats, førte paa denne Rejse Trafikministeren en Række Forhandlinger vedrørende Genoptagelse af Cementfabrikationen i Port Kunda og parallelt hermed Direktør Juncker Forhandlinger om Oliefabrikken i Libau. Det var nødvendigt over for Tyskerne dog at yde en vis positiv Indsats, og Varetagelsen af ældre danske Interesser syntes her fra ethvert Synspunkt at være det mindst farlige. Finansieringen af Genopbygningen af Port Kunda skete ved den danske Cementindustri og de svenske Interesser i Fællesskab.

Om Rejsen blev aflagt en udførlig Beretning, dateret 3. Maj 1942, i hvis Slutning Direktør Juncker udtaler, at der nu bør nedsættes et officielt Udvalg til Afløsning af det hidtidige private Udvalg. Den danske Regering gik ind paa Tanken ud fra den Betragtning, at man her havde et Omraade, hvor man, uden i Realiteten at foretage Skridt af større Betydning, kunde vinde en vis »goodwill« til Gavn for mere betydende danske Interesser. Det blev vistnok antaget for givet, at de samme Personer, som sad i det private Arbejdsudvalg, skulde gaa over i det officielle Udvalg,

og jeg tilskrev da under 2. Juni 1942 Arbejdsudvalgets Formand, Direktør Juncker, saaledes:

»I Henhold til derom i Ministeriet fattet Beslutning vil der under det danske Regeringsudvalg til Gennemførelse af den dansk-tyske Vareudvekslingsaftale være at nedsætte et Udvalg af Sagkyndige, som vil have til Opgave at bistaa det danske Regeringsudvalg efter dettes nærmere Anvisninger i Spørgsmaalet vedrørende dansk Indsats i Østomraaderne.

Ved at meddele ovenstaaende har jeg herved den Fornøjelse at anmode Dem om at ville overtage Hvervet som Formand for nævnte Udvalg af Sagkyndige, i hvilket jeg samtidig har anmodet Civilingeniør Knud Højgaard, Fabrikant J. C. Hempel, Godsejer Folmer Lüttichau og Direktør Knud S. Sthyr om at indtræde som Medlemmer.«

Samtidig fik Udvalgets Medlemmer tilsvarende Skrivelser.

Planerne om at nedsætte et officielt Udvalg nødvendiggjorde, at der blev truffet Regeringsaftaler, hvoraf det klart fremgik, at der ikke kunde ydes dansk Clearingstøtte til den danske Indsats i Randstaterne eller andetsteds i »Østrummet«. De finansielle Spørgsmaal havde underhaanden været drøftet med Formanden for det tyske Regeringsudvalg, Ministerialdirektor, Dr. Walter, der havde erklæret sig enig i, at den danske Clearing ikke kunde benyttes til Betaling for eventuel Eksport fra Danmark eller for andre danske Ydelser. Det halvstatlige Handelsselskab »Handelsgesellschaft Ost« havde dog i Aarets Begyndelse fra Tid til anden indhentet Tilbud fra danske Firmaer paa Leveringer til Randstaterne mod Betaling over dansk-tysk Clearing. Den 25. Marts 1943 tilskrev Formanden for det danske Regeringsudvalg Dr. Walter og anmodede om, at han vilde foranledige, at Handelsgesellschaft Ost's Virksomhed her i Landet indstilledes. Dette skete ogsaa. Paa Grundlag af Underhaandsaftalerne med Dr. Walter informerede man ogsaa danske Kredse om, at ethvert Tilbud fra tysk Side om Clearingbetaling var imod de bestaaende Aftaler, og at saadanne Tilbud ikke vilde blive anerkendt fra dansk Side.

Som nævnt maatte der nu træffes en officiel Aftale om disse Forhold, og et Udkast hertil modtoges ogsaa fra Dr. Walter. Udkastets Hovedindhold var taget fra de tysk-svenske Aftaler af Maj 1942, hvori det hedder:

»3. Es besteht Uebereinstimmung darüber, dass die Zahlungen aus Warengeschäften zwischen Schweden und den von Deutschland im Osten besetzten Gebieten grundsätzlich nicht unter das deutsch-schwedische Verrechnungsabkommen fallen. Solche Geschäfte können daher bis auf weiteres nur als Kompensationsgeschäfte durchgeführt werden. Zur Erleichterung der Abwicklung kann die Zahlung beiderseits dann über die deutsch-schwedischen Verrechnungskonten zugelassen werden, wenn der Ausgleich der Zahlungen gesichert ist. Nähere Vereinbarungen über die Durchführung solcher Geschäfte werden demnächst getroffen werden.«

I et Regeringsudvalgsmøde den 2. Juli 1942 blev det officielt fastslaaet, at den dansk-tyske Clearing ikke kunde benyttes til Betalinger af Ydelser til Østrummet. Saadanne Betalinger maatte ske med Varer, dog skulde der paa Clearingen kunne ydes en midlertidig Kredit paa op til 200 000 Kr. til Hjemførsel af Lønopsparinger fra Ingeniører, Specialarbejdere m. v., der rejste til Randstaterne. Paa denne Konto blev der dog aldrig trukket mere end knapt 18 000 Kr., væsentligst til Lønninger af Personer, udsendt af Produktionselskabet »Undergrunden« i Aarhus.

Finansieringen af Forretninger med Randstaterne blev henlagt til to Banker, nemlig Den danske Landmandsbank og Hansabank, Riga. Denne Finansiering fandt Sted paa rent kommerciel Basis, dog saaledes, at Landmandsbanken ikke kunde staa i Forskud. Betalinger for dansk Eksport til Randstaterne kunde saaledes kun finde Sted gennem de Beløb, der indkom til Banken som Betaling for Import fra Randstaterne. Den danske Ordning svarede herefter i Realiteten til den svenske Ordning, dog at der i Sverige ikke fandtes noget officielt »Østrumsudvalg«, Forretningerne besørgedes der af et Handelsselskab, »Transscandia A. B., Stockholm«.

Efter de for Udenrigsministeriet foreliggende Oplysninger skulde saavel de svenske Eksport- og Erhvervsorganisationer som ogsaa de svenske Banker staa bag ved dette Selskab, som vel ikke formelt havde noget Monopol paa Handelen med Balticum men som efter stiltiende Overenskomst skulde gennemføre samtlige Handelstransaktioner med Randstaterne.

Ved Skrivelser af 9. September 1942 til Formanden for og Medlemmerne af det tidligere Arbejdsudvalg blev det officielle Østrumsudvalg nedsat. Skrivelserne havde følgende Indhold:

»Udenrigsministeriet meddeler herved, at der ifølge derom af Regeringen fattet Beslutning under det danske Regeringsudvalg til Gennemførelse af den dansk-tyske Vareudvekslingsaftale er nedsat et Udvalg af Sagkyndige, som vil have til Opgave at bistaa det danske Regeringsudvalg efter dettes nærmere Anvisninger i Spørgsmaal vedrørende dansk Indsats i Østomraaderne. Regeringsudvalget vil som hidtil forhandle med de enkelte Erhvervsorganisationer angaaende Spørgsmaal af Interesse for de paagældende Erhverv.«

Om Udvalgets Nedsættelse blev der givet samtlige danske Erhvervsorganisationer Meddelelse, ligesom Udenrigsministeriet ved en Note af 24. September 1942 underrettede det herværende tyske Gesandtskab.

Til at lede de daglige Forretninger ansatte Udvalget fra 1. Oktober 1942 Kontorchef Wilhelmsen. Da man ikke her i Udenrigsministeriet kunde følge dennes daglige Virksomhed, dannedes et Kontroludvalg, hvori foruden Udenrigsministeriet ogsaa Finansministeriet, Handelsministeriet, Danmarks Nationalbank og Varedirektoratet var repræsenteret. Det paahvilede Kontorchef Wilhelmsen at forelægge dette Udvalg alle Spørgsmaal af Interesse.

Som Følge af, at Clearingen ikke kunde benyttes til Finansiering af den danske Indsats i Østrummet, var Foranstaltninger, der gik ud over almindelig Vareudveksling med Randstaterne, i Virkeligheden umuliggjorte, idet Tyskland hverken kunde eller ønskede at stille fri Valuta til Raadighed for saadanne Formaal. Kommercielt var et officielt Udvalgs Deltagelse ufornoden, men det havde opfyldt den politiske Mission, som man havde tiltænkt det.

I Skrivelse af 31. August 1943 meddelte Østrumsudvalgets Formand og dets Medlemmer, at man fandt, at Forudsætningerne for Udvalgets Arbejde var bortfaldet med Ministeriet Scavenius' Fratræden. Denne Meddelelse tog Udenrigsministeriet til Efterretning. Fra 1. Oktober 1943 ophævedes Østrumsudvalgets Kontor, og Kontorchef Wilhelmsen afskedigedes.

14. Juli 1945.

Erik Scavenius.

44.

Uddrag af Skrivelse af 8. Januar 1945 fra daværende Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius til daværende Minister for offentlige Arbejder Gunnar Larsen.

(Indledningen til Skrivelsen er optrykt i Bind IV A. 187).

Vedrørende Spørgsmaalet om *Østrumudvalget* er det mig bekendt, at der er en Graabog under Udarbejdelse i Udenrigsministeriet. Sagens Udvikling var jo her i Korthed den, at vi gennem Minister Mohrs Beretning om hans Besøg hos Rigskansler Hitler ved Overrækkelsen af hans Krediteringsskrivelse fik et stærkt Indtryk af, at der var Overvejelser i Gang i Tyskland om at inddrage de besatte Lande i et Genopbygningsarbejde i de af Tyskerne besatte østlige Omraader. Dette Indtryk forstærkedes gennem Samtaler med Minister Renthe-Fink og Generalkonsul Krüger og ved Gauleiter Lohses Besøg i Oktober 1941. Vor Tanke var dengang at aflede et større Krav ved hurtigt at kunne meddele Tyskerne, at der blandt private Kredse var Interesse for Deltagelse i et saadant Genopbygningsarbejde, og at disse private Kredse havde under Overvejelse at danne et Slags Arbejdsudvalg til Undersøgelse af Mulighederne. Samtidig med, at det blev overdraget til Dem og Direktør Sthyr at søge et saadant privat Udvalg stablet paa Benene, skrev jeg derfor til Minister Mohr et Svar paa hans tidligere omtalte Indberetning, hvori jeg paalagde ham overfor det tyske Udenrigsministerium i de sædvanlige Vendinger at paapege vor Beredvillighed til et Samarbejde med den store Nabo i Syd og da meddele — for at citere Skrivelsen —, at

»en Kreds af fremstaaende og kapitalstærke danske Erhvervsfolk har samlet sig om den Tanke at tilbyde Tyskland en effektiv og praktisk Bistand i Arbejdet paa Genopbygningen af det europæiske Østrum, som ved de sidste Maaneders Felttog er blevet besat af Tyskland.

Den paagældende Kreds af Erhvervsfolk vil i den nærmeste Tid konstituere sig som et Arbejdsudvalg, der kan træde i Forhandling med de paagældende tyske Myndigheder om den Maade, hvorpaa det danske Arbejde i Østrummet kan udføres, og der skal, saasnart Udvalget har konstitueret sig, blive givet Dem Meddelelse herom. Jeg gaar ud fra, at Tilbudet om denne frivillige danske Bistand i en af de store Opgaver, som Tyskland vil have at løse i den nærmeste Tid, vil blive hilst med Tilfredshed i tyske Regeringskredse.«

Da De paa samme Tidspunkt opholdt Dem i Tyskland paa Foranledning af det tyske Trafikministerium, var det naturligt, at De benyttede Deres Goodwill i tyske Regeringskredse til ogsaa overfor andre end Udenrigsministeriet at faa slaaet fast, at et privat dansk Initiativ var under Udvikling, saa at andre Forholdsregler derfor var overflødige. Under denne Synsvinkel ser jeg Deres Samtale med *Rigsminister Rosenberg*, som synes at have haft den ønskede Virkning; den heraf flydende Konsekvens var Rosenbergs Indbydelse til Dem om at foretage en Rejse til Balticum, en Indbydelse, som man næppe paa det daværende Tidspunkt kunde afslaa. Jeg kan kun mene — ud fra mit almindelige Syn paa Udviklingen i disse Aar —, at man maa være Dem taknemmelig, fordi De paatog Dem at deltage i denne Rejse, som sikkert bidrog til den almindelige Beroligelse i det dansk-tyske

Forhold og deraf Udskydelse af det endelige Brud med de deraf følgende ubehagelige Konsekvenser

Jeg tror, at den tidligere omtalte Graabog tilstrækkeligt klart vil vise, hvorledes det derefter konstituerede Østrumudvalgs Arbejde i den følgende Tid gik ud paa at forhale en praktisk Indsats fra dansk Side, som kunde betyde en økonomisk Belastning og ogsaa paa anden Maade være uheldig. Endvidere hvorledes man fra dansk Side stedse søgte at hævde Princippet om Betaling i Form af Vareleverancer, og hvorledes det ogsaa lykkedes at faa en Del Varer fra disse Egne. Det fremgaar klart af de førte Forhandlinger, hvorledes man fra dansk Side kæmpede mod en stigende Utaalmodighed fra tysk Side, fordi det ikke rigtigt blev til noget med den danske Indsats.

I Lys heraf ser jeg de Forhandlinger, som De førte vedrørende Genoptagelsen af Cementfabrikationen i Port Kunda og parallelt hermed Direktør Junckers Forhandlinger om Oliefabrikken i Libau. Det var nødvendigt overfor Tyskerne dog at yde en vis positiv Indsats, og Varetagelsen af ældre danske Interesser syntes her fra ethvert Synspunkt at være det mindst farlige. Det er mig bekendt, at Deres Angribere her gaar særligt voldsomt paa med Paastanden om, at De skulde have benyttet Deres Stilling til at opnaa privatøkonomiske Fordele for Deres tidligere Virksomhed. Hvorvidt den danske Cementindustri eller de svenske Interesser, som i Fællesskab gik ind paa en Finansiering af Genopbygningen af Port Kunda, overhovedet havde nogen Vinding herved eller blot Udsigt til en saadan Vinding, er mig ubekendt, men forøvrigt ganske uden Relevans, det maa tværtimod ses som Fordel i den større Sammenhæng, at De og Direktør Juncker kunde være i Stand til at tage den forretningsmæssige Risiko paa et Tidspunkt, hvor det var formaalstjenligt.

Ligesom Deres Rejse til Balticum har Deres øvrige Rejser til Tyskland i de Aar utvivlsomt gjort deres Nytte. De kom herigennem paa Talefod med Folk navnlig indenfor det tyske Trafikministerium, og det er min Overbevisning, at det derved lykkedes dels at faa afværget en Række tyske strategiske Trafiknetplaner her i Landet, dels at faa Planerne drejet ind i et Leje, hvor de mindst muligt skadede danske Interesser. Vi drog her Fordel af den ingeniørmæssige Sagkundskab, hvormed De kunde møde de tyske Forhandlere, saaledes at De kunde overbevise dem om, at den Maade, hvorpaa Sagerne blev grebet an, nemlig den, der bedst kunde indpasses i de danske Planer, ogsaa var forsvarlig, set med tyske Øjne. Herhen hører ogsaa Deres Forhandlinger om den danske Overtagelse af Udbygningen af Kastrup Flyveplads, hvor danske Langtidssynspunkter vandt over de tyske militære Planer.

.....

45.

Meddelelse fra Udenrigsministeriet om Trafikminister Gunnar Larsens Rejse til Balticum.

I Dagene 18. April til 2. Maj d. A. har Trafikminister Gunnar Larsen efter Indbydelse fra Rigsminister Rosenberg foretaget en Rejse til Balticum og ved denne Lejlighed med de paagældende Myndigheder undersøgt Mulighederne for Genoptagelse af de økonomiske Forbindelser med Danmark. Under Samtalerne drøftedes ogsaa Forudsætningerne for forskellige Erhvervsvirksomheders Retablering i Balticum.

46.

UDENRIGSMINISTERIET

København, den 27. Juli 1945.

Til den af Folketinget under 15. Juni 1945 nedsatte Kommission i til Grundlovens § 45.

Under Henvisning til Pkt. 5 i Kommissionens Skrivelse af 27. Juni 1945 fremsender Udenrigsministeriet hoslagt et paa Grundlag af Ministeriets Akter udarbejdet Referat vedrørende Tidspunktet og Vilkaarene for Direktør Sthyr's Ansættelse under Udenrigsministeriet.

F. M.

Nils Svenningsen.

Referat vedrørende Tidspunktet og Vilkaarene for Direktør Knud Sthyr Ansættelse under Udenrigsministeriet.

Direktør Knud Sthyr, Dansk Cement Central A/S, har tidligere været knyttet til Udenrigstjenesten, senest som Kontorchef, fra hvilken Stilling han efter Ansøgning ved kgl. Resolution af 9. Marts 1921 blev afskediget i Naade fra 1. April s. A. at regne.

I Oktober 1939 traf Regeringen Beslutning om Nedsættelse af et Udvalg under Udenrigsministeriet med den Opgave at behandle Spørgsmaal om Foranstaltninger til Modvirken af en for Danmarks Økonomi skadelig Udvikling i Prisbevægelserne for Landets Eksport- og Importvarer. I Udvalget, som fik Navn af »Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg«, var Finansministeriet, Handelsministeriet, Landbrugsministeriet og Udenrigsministeriet repræsenteret, hvorhos der med Direktionen for Danmarks Nationalbank var truffet Aftale om, at Banken — efter Anmodning i hvert enkelt Tilfælde fra Udvalgets Formand — vilde lade sig repræsentere ved de af Udvalgets Møder, paa hvilke Spørgsmaal, der vedrørte Bankens Ressort, vilde komme til Behandling.

Efter Anmodning af daværende Udenrigsminister P. Munch erklærede Direktør Sthyr sig villig til at overtage Formandsposten i Udvalget og den øverste Ledelse af det Kontor, der skulde knyttes til Udvalget. Valget som Formand faldt paa Hr. Sthyr, fordi han besad den dobbelte Forudsætning, at han som Embedsmand i Udenrigsministeriet havde taget fremtrædende Del i Handelsforhandlingerne under forrige Krig og derefter havde indvundet praktisk Erfaring gennem betydningsfuld Deltagelse i Erhvervslivet. Direktør Sthyr mente at kunne paatage sig det ham tilbudte Hverv, da han var af den Opfattelse, at Stillingen som Direktør for Dansk Cement Central A/S under Krigen med deraf følgende Afbrydelse af de fleste af Cement-Centralens udenlandske Forretninger ikke vilde beslaglægge hans fulde Arbejdskraft, men erklærede samtidig, at han ikke kunde tænke sig, endog midlertidigt, at opgive sin Virksomhed i Aktieselskabet, til hvilket Skridt han ej heller vilde kunde opnaa Samtykke fra Aktieselskabets Bestyrelse. Direktør Sthyr ønskede ikke at modtage Vederlag for sit personlige Arbejde i Udenrigsministeriets nævnte Udvalg og det dertil knyttede Kontor, og noget saadant Vederlag blev ikke paa noget Tidspunkt tillagt ham. Grundlaget for Udenrigsministeriets Aftale med Direktør Sthyr svarede herefter til det, hvorpaa Formænd for de forskellige andre Nævn arbejdede.

I Skrivelse af 2. December 1943 anmodede Direktør Sthyr om at blive fritaget for det ham paalagte Hverv som Formand for »Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg«, idet han var af den Formening, at Forudsætningen for Udvalgets Nedsættelse og Opgave var bortfaldet, samt at Begivenhederne omkring den 29. August 1943 var en Anledning til, at Udvalgets Virksomhed blev indstillet.

Med Skrivelse af 10. Februar 1944 meddelte Udenrigsministeriet Direktør Sthyr, at Ministeriet var enig med ham i, at de Forudsætninger, under hvilke han imødekom daværende Udenrigsminister P. Munchs Henstilling om at indtræde som Udvalgets Formand, var væsentligt ændrede, efter at Ministrene den 29. August 1943 var traadt tilbage, hvorfor Udenrigsministeriet næst at bringe Direktør Sthyr en Tak for hans Arbejde fritog ham for Hvervet som Udvalgets Formand.

STENOGRAFISKE REFERATER

STENOGRAFISKE REFERATER

Mødet Onsdag den 10. Juli 1946 Kl. 10:

Kgl. Gesandt i Washington *Henrik Kauffmann* 5

Mødet Tirsdag den 20. August 1946 Kl. 14³⁰:

Fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. *P. Munch* 13

Mødet Onsdag den 6. November 1946 Kl. 10:

Fhv. Chef for Udenrigsministeriets politiske Afdeling, fhv. Direktør for Udenrigsministeriet, kgl. Gesandt *Nils Svenningsen* 17

Møderne Tirsdag den 10. Juni 1947 Kl. 14, Onsdag den 11. s. M. Kl. 10 og Torsdag den 12. s. M. Kl. 14¹⁵:

Fhv. Stats- og Udenrigsminister *Erik Scavenius* 21

Onsdag den 10. Juli 1946 Kl. 10.

For Kommissionen mødte kgl. Gesandt i Washington Henrik Kauffmann.

Næstformanden (Rasmus Hansen):

Ja, Hr. Minister Kauffmann, vi vil gerne have Dem til at afgive en Forklaring her i Dag, men inden vi gaar over hertil, skal jeg bede Dem om Deres fulde Navn.

Henrik Kauffmann: Henrik Louis Hans Kauffmann.

Næstformanden: Og Deres Stilling, det er Minister?

Henrik Kauffmann: Ja.

Næstformanden: Møderne her i Kommissionen holdes, som det rimeligvis er Dem bekendt, for lukkede Døre. Der optages stenografisk Referat af de Forklaringer, der bliver afgivet, og der vil senere blive afgivet Beretning af Kommissionen. Medlemmerne af Kommissionen har Tavshedspligt med Hensyn til, hvad der foregaar, indtil Beretningen afgives, og jeg gaar ud fra, at De ogsaa vil være indforstaaet med Tavshedspligten med Hensyn til den Forklaring, De afgiver her i Dag, indtil Kommissionens Forhandlinger offentliggøres.

Henrik Kauffmann: Ja, vel.

Næstformanden: De har i September 1940 indsendt en Redegørelse til Udenrigsministeriet. Dette Aktstykke har Kommissionen. De har endvidere afsendt et Telegram til Udenrigsministeriet, da De havde afsluttet Grønlands-traktaten, et Telegram, som er afgaaet fra Washington den 11. April 1941. (Jørgen Gram: Hvor staar det?) I Aktstykke Nr. 16, Side 209.

Der siges i dette Telegram bl. a. noget om, at De anmoder om, at Bedømmelsen af Deres Beslutning maa blive udsat, indtil Danmark atter er frit og den danske Regering og Offentlighed kan gøres bekendt med de Forhold, der nødvendiggjorde Skridtet. Nu har De tidligere givet en Redegørelse for de Begivenheder, der førte til denne Overenskomst. Det, Kommissionen gerne vil høre, inden De rejser tilbage til Deres Post, er, om De har noget, De ønsker at tilføje her over for Kommissionen til de Redegørelser, De tidligere har givet.

Henrik Kauffmann: Det er ikke meget jeg mener, der bør tilføjes. For at trække det op i meget store Linier tror jeg, man kan sige, at hvis jeg ikke den 9. April 1940 havde indtaget en selvstændig Stilling, vilde mit Forhold til de amerikanske Myndigheder have udviklet sig helt anderledes, end det udviklede sig.

.....
Resultatet vilde formodentlig have været, at den amerikanske Regerings og Præsident *Roosevelts* Indstilling over for mig vilde være blevet en anden, jeg vilde ikke være blevet betragtet som en Medarbejder. Jeg anser det for en fuldt ud given Ting, at jeg ikke var blevet opfordret af *Roosevelt* og *Churchill* til at medundertegne De Forenede Nationers Erklæring den 1. Januar 1942, og hvis ikke det var sket, vilde dermed Grundlaget — det formelle Grundlag — ikke have eksisteret for Danmarks Optagelse mellem De Forenede Nationer lige efter Krigens Afslutning og vor Befrielse. Det er selvsagt ikke min Mening dermed at antyde, at det er mig, der er Hovedårsagen til, at Danmark kom med blandt De Forenede Nationer, det er selvsagt det danske Folks Holdning under Besættelsen, men Formalia skulde ogsaa være i Orden, det er derfor, jeg nævner dette her.

Hvis der er konkrete Spørgsmaal, som man ønsker at stille til mig, er jeg rede til at besvare hvert enkelt konkret Spørgsmaal, men hermed tror jeg, at jeg ligesom har givet Udtryk for Grundlinien — hvis jeg skulde gøre det i Detailler, vilde det jo tage ikke Minutter, men Timer.

Næstformanden: Er der nogen af Kommissionens Medlemmer, der ønsker at stille Spørgsmaal?

Jørgen Gram: Hvilket Indtryk gjorde det ovre i De forenede Stater, da Ministeren blev afskediget, og hvilket Indtryk gjorde den Forhandling, der var herhjemme om Deres Ulydighedskampagne?

Henrik Kauffmann: Hvis jeg ogsaa her maa fatte mig i stor Korthed, kan jeg sige, at min Linie fra 9. April var den

at gøre det klart, ikke mindst til sidst, for den amerikanske Regering og den amerikanske Offentlighed, som jo ikke kunde være inde i alle Detailler, at Danmark siden 9. April befandt sig i en Tvangssituation, det gjaldt Kongen, Regeringen, Rigsdagen og for saa vidt hele Folket. Det store Udland har jo ikke Tid til at sætte sig ind i alle Enkeltheder, ikke mindst i Amerika plejer man at bedømme Tingene enten som sorte eller som hvide Efterhaanden var man, i hvert Fald i amerikanske Regeringskredse, ganske klar over, at den tyske Regering indrømmede Danmark en ikke ubetydelig intern Frihed, men hvad det fundamentale angaar, var Faktum det, at man i Amerika ansaa den danske Regering for ikke havende fuld Handlefrihed, ikke saaledes at forstaa, at Tyskerne stod med en Pistol, men saaledes, at Danmark befandt sig i en Situation, som var helt forskellig fra et mindre Lands, der ikke var besat, et mindre Land, som selvfølgelig altid, ogsaa under normale Forhold, maa tage Hensyn til Forholdene rundt omkring i Verden, og det Tryk, man kan være udsat for, denne Tvangssituation, var Forklaringen og Undskyldningen for mange Ting, som skete. Og jeg mente, at af denne Tvangssituation fulgte to Ting: den ene, at jeg maatte tage Stilling til Spørgsmaalet om, hvorvidt jeg selv skulde tage Ordre hjemmefra, saaledes som jeg under normale Forhold vilde tage det, eller om jeg skulde sige til mig selv: den danske Regering er paa Grund af Besættelsen ikke frit stillet, som den ellers vilde være; jeg maa derfor selv skønne over, i hvilken Udstrækning jeg kan efterkomme Instruktioner, og for mig var der ingen Tvivl om, at jeg selv maatte skønne over, hvad der var rigtigt, og handle i Overensstemmelse med, hvad jeg kalder danske Traditioner. Det andet, som fulgte af Danmarks Besættelse, var, at det vilde være forkert, baade unfair og uklogt, at bedømme det, som skete hjemme, som fri Mands Handlinger. Man kan selvfølgelig være enig eller uenig i den Linie, jeg har fulgt, men jeg tror ikke, man kan sige, den har været inkonsekvent, og jeg har i hele Besættelsestiden afholdt mig fra ethvert Angreb paa de danske Myndigheder og tværtimod søgt at fremdrage alle Momenter, der forklarede vor Optræden. Det gjorde jeg ogsaa, da jeg blev afskediget, jeg fremholdt for den amerikanske Regering og for amerikanske Venner, at det var en

Sag, der var fremkaldt under tysk Tryk, og at de derfor ikke heri i Virkeligheden skulde se andet end et Udslag af en tysk Handling.

Bomholt: Jeg nærer for stor Ærbødighed for Minister Kauffmanns Handling til at have Lyst til at stille detaillerede Spørgsmaal.

Arnth Jensen: Maa jeg spørge, Hr. Kauffmann, var der nogle af de Beslutninger, som blev taget herhjemme, som særlig faldt den amerikanske Regering for Brystet?

Henrik Kauffmann: Der var forskellige Ting, der skete herhjemme, som blev kritiseret. Jeg skulde tro, at Regeringens Erklæring, dengang Minister *Scavenius* blev Udenrigsminister

Kristen Amby: 8. Juli-Erklæringen?

Henrik Kauffmann: 8. Juli-Erklæringen og Danmarks Tilslutning til Antikominternpagten var nogle af de Ting, der gjorde et stærkt og uheldigt Indtryk. Jeg søgte ved disse Lejligheder som ved utallige andre Lejligheder at gøre, hvad jeg kunde, for at klargøre, at det ikke var rigtigt at bedømme disse Handlinger, som om Danmark var et frit Land. Jeg indrømmer, at der somme Tider var Situationer, hvor det ikke lykkedes fuldt ud at naa dette.

Arnth Jensen: Maa jeg spørge, Minister Kauffmann, da man fik Meddelelse om, at Forhandlingerne om en Told- og Møntunion, som der var stillet Forslag om fra tysk Side, var bristet, var det ogsaa en Meddelelse, man lagde Mærke til derovre?

Henrik Kauffmann: Ja, det var det, og det var decideret heldigt, at vi fik disse Meddelelser. Hvis det virkelig var blevet til en Møntunion, vilde det utvivlsomt have haft katastrofale Virkninger for den amerikanske Opfattelse af Danmark. Jeg vilde ogsaa da have søgt at sige, at det maatte ikke bedømmes som under normale Forhold, men det vilde givetvis have gjort et meget uheldigt Indtryk, og derfor gjorde Afbyrdelsen af Forhandlingerne et godt Indtryk. Men hvis jeg maa føje en Bemærkning til, vil jeg sige, at jeg har altid anset det for vigtigt saa vidt muligt ikke at sondre for meget mellem den ene Person og den anden Person, mellem Regeringen, Regeringens enkelte Medlemmer og Rigsdagen, for naar det kom til Stykket, saa havde Rigsdagen jo Ansvaret for den Regering, vi havde, og det endelige An-

svar kunde derfor ikke fjernes fra Rigsdagen efter almindelig Opfattelse i Amerika.

Jørgen Gram: Selv om jeg paa en Maade kan tiltræde Hr. Bomholts Udtalelse, vil jeg dog sige, at vi har jo her en særlig Personlighed, der indtog et bestemt Standpunkt, og som var i Centret, saa jeg mener, vi har baade Ret og Pligt til at orientere os om, hvordan Indtrykene derude var. Blandt de Ting, som herhjemme vakte stærk indre Modsigelse og paa sin Vis var Optakten til den aktive Modstand, var jo vor Tilslutning til Antikominternpagten. Jeg vil derfor gerne spørge Minister Kauffmann: Var det noget, man lagde Mærke til derovre, saaledes at de sagde: Det kunde de i hvert Fald have ladet være med.

Henrik Kauffmann: Paa det Tidspunkt, da Danmark undertegnede Antikominternpagten, var der endnu en amerikansk Legation i København. Denne Legation fik baade detaillerede og, saa vidt jeg har kunnet konstatere, ogsaa paalidelige Oplysninger om, hvad der gik forud for Antikominternpagten, og den amerikanske Regering var derfor klar over, at Danmark var udsat for et meget haardt Pres, at var der noget Tilfælde, hvor man kunde sige, at Danmark be fandt sig i en Tvangssituation, saa var det dér. Det blev fremført, ogsaa fremført af mig, og selv om Sagen tildrog sig stor Opmærksomhed, saa vil jeg sige, at her var der et Tilfælde, hvor vel nok mange Mennesker sagde, at her burde Danmark have sagt stop, ligegyldigt hvad Konsekvenserne havde været, men der var mange andre, som var klar over, at i en Situation som den, vi var i, var det svært at kritisere Danmark. Jeg har prøvet, naar jeg skulde forklare Danmarks Holdning i Situationer som denne,

ikke at gøre andet end at fremstille Problemet og saa overlade til min Tilhører, hvad han vilde have gjort, og det er sket Gang paa Gang, at vedkommende har sagt til mig: Ja, jeg ved skam ikke, hvad jeg vilde have gjort i en tilsvarende Situation. Jeg tror, at Antikominternpagten selvsagt var en Belastning for Danmark, men jeg tror, at i dette specielle Tilfælde var man klar over, at vi handlede under Tvang.

Jensen-Broy: Minister Kauffmann sagde, at Rigsdagen havde jo Ansvaret baade for Regeringen *Scavenius* og 8. Juli-Erklæringen. Det kan man paa en vis Maade godt sige, men Rigsdagen havde jo ikke haft nogen Mulighed for at træffe nogen Beslutning. Det var ikke os, der valgte *Scavenius*. Minister Kauffmann ved jo godt, at der var andre, der var udpeget til at danne Regering, men at det var Tyskerne, der kasserede den og forlangte at faa *Scavenius*. Og 8. Juli-Erklæringen havde Rigsdagen jo ikke nogen Indflydelse paa; den blev stillet over for en fuldbyrdet Kendsgerning.

Henrik Kauffmann: Ja, det er jeg helt klar over. Jeg mente heller ikke specielt i dette Tilfælde 8. Juli-Erklæringen, men ganske i Almindelighed mente jeg det rigtigt at udstrække denne Tvangssituation ikke til Regeringen alene, men til Rigsdagen og til hele Folket.

Næstformanden: Er der flere Spørgsmaal? (Ophold). Det synes ikke at være Tilfældet. Ja, saa takker jeg Dem paa Kommissionens Vegne, Minister Kauffmann, fordi De er kommet til Stede. Vi vurderer jo alle Deres Indsats højt, og vi har anset det for rimeligt, at De nu, da De var her i Landet, fik Lejlighed til, hvis De havde noget at føje til de Meddelelser, De har sendt Udenrigsministeriet, at komme her. Jeg takker Dem endnu en Gang, fordi De kom.

Afhøringen sluttet Kl. 10.30.

Tirsdag den 20. August 1946 Kl. 14³⁰.

For Kommissionen mødte fhv. Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch.

.....
Holt: Jeg vil gerne have Lov til at stille et Spørgsmaal: Om Dr. Munch har den Opfattelse, at der er en Forskel imellem Dr. Munchs udenrigspolitiske Linie i Forhold til Tyskland og *Scavenius*'?

Rasmus Hansen: Maa jeg ikke bryde ind her. Jeg havde ønsket at stille det samme Spørgsmaal. Jeg har siddet og overvejet, om det vilde være rigtigt at gøre det, før Dr. Munch har haft Lejlighed til at gennemlæse det stenografiske Referat af det paagældende Afsnit af Afhøringen af *Scavenius*; for jeg synes, det er at stille Dr. Munch over for en meget vanskelig Opgave at skulle svare paa dette Spørgsmaal, før Doktoren har haft Lejlighed til at se, hvad *Scavenius* har svaret paa de Spørgsmaal, der har været stillet til ham.

Munch: Jeg har for mit Vedkommende ikke noget imod at svare derpaa.

Formanden: Men tror De, at De kan svare paa det med det samme?

Munch: Ja, jeg tror godt, jeg kan give et Svar paa det, selv om jeg ikke ved, om det kan blive helt fyldestgørende, før jeg har set, hvad der er sagt i den Samtale med *Scavenius* forleden.

Formanden: Jeg vil alligevel foreslaa, at Dr. Munch faar Lejlighed til at se, hvad *Scavenius* har sagt, og saa vil jeg i øvrigt benytte Lejligheden til at sige, at min Mening var, at vi skulde gaa frem efter Dr. Munchs Redegørelse. Jeg synes, vi er kommet lidt uden for Planen med Hensyn til de 13 Punkter, paa den Maade Spørgsmaalene bliver stillet.

Holt: Men dette er netop at følge Dr. Munchs Redegørelse straks i Indledningen, hvor Dr. Munch ganske klart giver Udtryk for, hvorledes hans Syn er.

Formanden: Jeg spurgte, om der var nogen, der havde Spørgsmaal at stille, idet jeg gik ud fra, at vi skulde følge Fremstillingen i Dr. Munchs Redegørelse. Da ingen herefter henvendte sig til mig om Ordet, gik jeg ud fra, at ingen i Øjeblikket havde noget at spørge om, i hvert Fald ikke vedrørende Begyndelsen, og det var derfor, jeg kom ind paa de 13 Punkter.

Jeg foreslaar imidlertid, at vi holder

en lille Pause, saa Dr. Munch kan faa Lejlighed til at læse *Scavenius*' Redegørelse.*)

Efter en kort Pause fortsattes Afhøringen.

Munch: Jeg forstaar, at Spørgsmaalet er dette, om der var en Forskel imellem den Politik, vi førte i de tre Maaneder, og den Politik, der blev ført efter 8. Juli, at det er Kærnepunktet . . . (*Holt:* Ja!), og dertil maa jeg vel svare, at Formaalet for denne Politik, nemlig at faa det danske Forfatningssystem og Samfundssystem opretholdt, uden at det kom til noget voldsomt Brud, det var det samme i Perioden baade før og efter, det Formaal havde man, og det havde, saa vidt jeg har forstaaet, paa det Tidspunkt alle, der overhovedet deltog i nogen Art af Forhandlinger derom. Men der var i de første tre Maaneder en meget stor Iver for at lægge Vægt paa, at Tyskerne skulde være klar over den Bitterhed, som hele Stillingen havde fremkaldt i Danmark, og en meget stærk Iver for at betone, at Danmark ikke, fordi det nu maatte finde sig i disse Ting, kunde siges at foretage nogen Tilslutning til den tyske Politik. Paa det Tidspunkt, da Erklæringen af 8. Juli blev udstedt, blev der givet en vis Tilslutning til den tyske Nyordningspolitik, en Tilslutning, som laa i selve Udstedelsen af denne Erklæring. Det kan man, hvis man vil, kalde en forskellig Politik, men man kan ogsaa — og jeg har forstaaet, at dette var Opfattelsen hos *Scavenius* — bare kalde det en anden Taktik. Det var ikke en Forandring af Formaålet, men det var en Forskel med Hensyn til Midlerne, idet *Scavenius*, dengang han traadte til, ansaa det for nødvendigt, for at det hele ikke skulde bryde sammen, at fremsætte Udtalelser, som kunde virke beroligende i Tyskland. Det er jo en Ting, man kan drøfte: Var det nødvendigt, eller var det ikke nødvendigt. Men det var paa det Tidspunkt hans Opfattelse, at det var nødvendigt, og han fik jo til Erklærin-

*) jfr. nedenfor S. 36.

gen derom Tilslutning fra det samlede Ministerium, derom kan der ingen Tvivl være. Der er vel nogen Forskel med Hensyn til, hvor frivilligt de forskellige Ministre gik med til dette, og hvor meget de lagde ind i Erklæringen af 8. Juli, men en Kendsgerning er det, at han fik Tilslutning, baade til Erklæringen og til dens Overrækkelse igennem Direktøren for Udenrigsministeriet og Kammerherre *Zahle*. Denne Forandring i Valg af Midler træder faktisk i Kraft fra 8. Juli, det kan der ikke være Tvivl om. Noget andet er, at Formaalet er bestandig det samme. Der er ikke mindre Ønske om at hævde Danmark og dansk Nationalfølelse og det danske Samfunds hele Stilling efter den 8. Juli, end der var tidligere, men der var en forskellig Vurdering af, hvad der paa det givne Tidspunkt var nødvendigt.

Selve Erklæringen og dens Følger skal vi vel ikke diskutere her, for ellers kunde jeg naturligvis sige mange Ting om, hvad der udviklede sig i den følgende Tid af Modsætninger inden for Ministeriet.

Formanden: I alt Fald ikke paa dette Sted. Det er muligt, at vi senere ønsker, De skal komme tilbage til det.

Holt: Hvor bliver saa Protesten af? Jeg forstod Dr. Munch saaledes, at Dr. Munch har ønsket tydeligt i den Periode, hvor han har været Udenrigsminister, at opretholde Protesten mod det tyske Neutralitetsbrud.

Munch: Ja, Protesten var jo foregaaet, og jeg kan ikke se, at den er taget tilbage ved 8. Juli-Erklæringen. Derimod maa man vel sige, at man nu, den 8. Juli, ogsaa paavirkes af de Kendsgerninger, som er kommet imellem. Jeg tror, at de, der tænker tilbage paa den Tid, vil have et levende Indtryk af, hvor meget der var sket i Mellemtiden, og hvor dybt et Indtryk det havde gjort ogsaa paa Befolkningen i Danmark paa det Tids-

punkt. Den 8. Juli er ikke blot Norges Modstand forbi, men ogsaa Holland og Belgien er besat, Frankrig er knust, og mange troede, at i Løbet af kort Tid vilde en Landgang i England finde Sted. Hvis man retfærdigt vil vurdere den Forandring, der foregik — og som jeg ogsaa mener foregik den 8. Juli —, maa man ogsaa tage denne forandrede Situation i Betragtning. Jeg vil ikke sige, at det var nødvendigt at tage det Skridt, der blev taget den 8. Juli — det er et Skønsspørgsmaal, og et uhyre vanskeligt Skønsspørgsmaal, og derfor vil jeg heller ikke for min Del udtale nogen Mening derom —, men at Beslutningen derom og det samlede Ministeriums Tilslutning dertil maa ses i høj Grad paa Baggrund af de Begivenheder, der har fundet Sted i de mellemliggende tre Maaneder, det kan der ikke være Tvivl om, heller ikke om, at Vurderingen af det forskød sig, siden de andre Begivenheder kom til.

Jørgen Gram: Dr. Munch kom med en Udtalelse, der i hvert Fald skurrede i mine Øren, og som efter min Mening ogsaa er en fejlagtig Vurdering, idet Dr. Munch sagde, at det danske Folk følte sig aandeligt neutralt. Jeg synes ikke, det danske Folk paa noget Tidspunkt har følt sig aandeligt neutralt. Jeg ved ikke, om det er Dr. Munchs Mening.

Munch: Jeg tror, jeg brugte Vendingen »aandeligt neutralt«, og jeg tilføjede vistnok Ordene: i den Forstand, at vi ikke kunde yde nogen aandelig Tilslutning til den tyske Politik. At Stemningen i Danmark hele Tiden har været imod Tyskland, det hører jeg til dem, der er stærkt overbevist om, det tror jeg, den har været. Det var den 9. April, den var det ogsaa i Forvejen. Vi førte en neutral Politik, men at et uhyre Flertal af Folket i stemningsmæssig Henseende var imod Tyskerne, det er der jo ikke Tvivl om.

Onsdag den 6. November 1946 Kl. 10.

For Kommissionen mødte Minister Nils Thomas Svenningsen.

Jørgen Gram: Efter Begivenheden den 22. Juni 1941 udsendte Regeringen en Erklæring af 26. Juni — den staar Side 258 i Graabogen. Denne Erklæring — jeg ved ikke, om Medlemmerne husker den — giver jo egentlig ikke Udtryk for, at man er meget imod, at Tyskerne nu, om jeg saa maa sige, gaar paa Rusland, tværtimod maa man forstaa, at det er i fælles europæisk Interesse o. s. v., o. s. v. Husker Ministeren, under hvilke Omstændigheder den er blevet til, og var det nødvendigt at give denne Erklæring en saadan Undertone, saa den egentlig kom til at staa som meget forstaaende over for dette, at Tyskerne nu gik i Lag med Rusland?

Svenningsen: Saa vidt jeg husker, blev den til paa Tilskyndelse af Gesandt *Renthe-Fink*. Med Hensyn til Formuleringen er det vanskeligt for mig at udtale mig om det Spørgsmaal.

Jørgen Gram: Ja, det har ikke saa lidt at betyde, for jeg synes, vi havde ikke behøvet at give den den Undertone, at vi saa udmærket forstod, at det var i fælles europæisk Interesse o. s. v., o. s. v. Der maa ligge noget bagved dèr, som ikke er kommet frem.

Svenningsen: Ligge noget bagved?

Jørgen Gram: Ja, af egen Tilskyndelse kan man næsten ikke forstaa, at Regeringen vilde give Erklæringen den Form, den har faaet.

Svenningsen: Nej, men jeg siger alt-saa, at saa vidt jeg husker, blev den til paa Tilskyndelse af den tyske Gesandt.

Jørgen Gram: Ja, og efter Diktat. Indholdet skulde være saadan og saadan?

Svenningsen: Formodentlig.

Harald Nielsen: Hvem kan give Oplysninger om det?

Svenningsen: Det maa vel Medlemmerne af den daværende Regering kunne.

Jørgen Gram: Jeg ved ikke, om man

skulde læse Erklæringen op, for den er ikke ret lang, eller har Medlemmerne den i Erindring?

Formanden: Den er omdelt til Medlemmerne. Men jeg ved ikke, om Ministeren skulde have Lejlighed til at se Erklæringen, eller Ministeren husker den?

Svenningsen: Ja, saa nogenlunde. Men jeg kan ikke sige noget videre, synes jeg, til det Spørgsmaal. Formodentlig har Regeringen anset det nødvendigt at give den denne Formulering.

Jørgen Gram: Der er ikke saa lidt Forskel paa, om Regeringen af egen Tilskyndelse giver den den Form, den har, eller man fra *Renthe-Finks* Side har sagt: Vi ønsker, at den Erklæring, der skal fastlægges, skal give Udtryk for de og de Linier.

Svenningsen: Ja, hvad *Renthe-Fink* har sagt, ved jeg ikke. Jeg har ikke for-handlet med *Renthe-Fink* om Erklæringen, det har den daværende Udenrigsminister gjort, og hvad der er kommet frem fra *Scavenius'* Udenrigsminister *Scavenius'* Side, kan jeg ikke udtale mig om.

Jørgen Gram: Den var meget tyskvenlig og forstaaende over for Tyskerne.

Svenningsen: Jeg kan ikke udtale nogen Vurdering af det Spørgsmaal.

Arnth Jensen: Har Udenrigsministeriets Embedsmænd været med til Udarbejdelsen af denne Erklæring?

Svenningsen: Jeg husker, at der blev lavet nogle Udkast til Erklæringen i Ministeriet.

Arnth Jensen: De husker ikke, om disse Udkast var i Overensstemmelse med Erklæringen?

Svenningsen: Jeg tror, det første Udkast har endda været stærkere i Tonen, og saa har man efterhaanden faaet det ned til det, det blev. Det vilde jeg tro.

Aksel Møller: Jeg vil henlede Medlemmernes Opmærksomhed paa det ganske vist ikke godkendte Referat i Ni-

mandsudvalgets Protokol af Mødet den 26. Juni 1941, Udvalgets 103. Møde, IV. A. 582. Der er der givet et oven i Købet usædvanlig godt Billede af, hvorledes denne Erklæring er blevet til.

Jørgen Gram: Jeg vil blot henlede Opmærksomheden paa, at der i Erklæringen staar, at »denne Gang fører Finland ikke sin Kamp alene, men sammen med andre europæiske Lande kæmper det under Tysklands Førerskab for at bevare en Samfundsorden i Overensstemmelse med europæisk Kultur«. Det er jo en slem Mundfuld at tage nu.

H. C. Hansen: Jeg tillader mig at spørge, om det ikke er rimeligt, at en Regeringserklæring forelægges den implicerede Regerings Medlemmer fremfor en Embedsmand.

Jørgen Gram: Jeg synes, det er i høj Grad rimeligt, at man spørger en af de højeste Embedsmænd i Ministeriet, hvordan en saadan Erklæring er blevet til, hvad vedkommende ved om dens Fremkomst.

Jørgen Gram: De har hele Tiden, Hr. Minister, været i Centrum af de Forhandlinger, der blev ført med Tyskerne

om de forskellige Krav, disse fremsatte. Nu hører man af og til fra forskellig Side fremsat den Paastand, at Kravene fra tysk Side maaske vilde være blevet større, eller at de ikke blev saa store paa Grund af, at vi fik saa og saa udmærket en Grænse i 1920. Jeg vil gerne spørge Dem: Har der paa noget Tidspunkt været Ytringer fremme om, at man kunde indkalde danske Undersaatter til tysk Krigstjeneste, ligesom man gjorde andre Steder, f. Eks. i Elsass, men at man ikke vilde gøre det paa Grund af den retfærdige Grænsedragning, vi fik i 1920? Er der noget som helst positivt om, at paa Grund af dette har Tyskerne ikke optraadt mere aggressivt, end de gjorde?

A. M. Hansen: Er det et Spørgsmaal der hører hjemme her?

Jørgen Gram: Ja, det synes jeg.

Svenningsen: Det erindrings jeg ikke noget om paa staaende Fod; det maa jeg eventuelt tænke over. Jeg forstaar det saaledes, at De spørger, om Tyskerne over for os i Udenrigsministeriet har gjort den Betragtning gældende, at takket være 1920-Grænsen vilde de optræde mere hensynsfuldt over for Danskerne end i de andre Lande? Det mindes jeg ikke noget om.

**Tirsdag den 10. Juni 1947 Kl. 14, Onsdag den 11. s. M. Kl. 10
og Torsdag den 12. s. M. Kl. 14¹⁵.**

Før Kommissionen mødte paa ny fhv. Stats- og Udenrigsminister Erik Scavenius.

.....
Formanden: Vi kan vel saa gaa over til det næste Punkt: Forholdet til Gesandterne i den frie Verden fra den 9. April 1940 til Udgangen af 1941 — det er Aktstykker Nr. 9—15. Dette Aktstykke omhandler ifølge Udenrigsministeriets Fremsendelsesskrivelse Perioden fra den 9. April 1940 til Udgangen af 1941, altsaa ogsaa en Del af Deres Udenrigsministertid. Kan De godkende den deri givne Fremstilling af Forholdene? Jeg mener, den er affattet paa Grundlag af Udenrigsministeriets Dokumenter. Kan De, naar De blader det igennem ... Men det er maaske for meget —

Scavenius: Der er saa mange Detailler, men naturligvis, naar det kommer fra Ministeriet, maa jeg gaa ud fra, det er korrekt.

Formanden: Men jeg kan ogsaa gøre Dem et andet Forslag. De allerfleste af Aktstykkerne er underskrevet af Ministeren, men jeg foreslaar, at der med Hensyn til de Aktstykker, som ikke bærer Ministerens Underskrift — og det er der nogle, der ikke gør —, træffes den Ordning, at Ministeren i Løbet af en otte Dages Tid meddeler Kommissionen, om der er noget at bemærke. Kan vi betragte det som en Aftale?

Scavenius: Meget vel.

Formanden: Ved Gennemlæsningen af disse Aktstykker melder der sig straks det Spørgsmaal: Var den danske Regerings Standpunkt helt igennem dikteret af Tyskerne, eller var der levnet Plads for specifikt danske Synspunkter?

Scavenius: Ja, men det faldt jo for saa vidt sammen. Vor Bestræbelse maatte være at holde paa Gesandterne, saa de ikke faldt fra os. Tyskerne kom jo, hver Gang der var en, der faldt fra, og forlangte ham afskediget o. s. v., efter hele den Maade, hvorpaa det nu foregik, men vor Bestræbelse gik ud paa at holde paa dem saa længe som muligt, for saa havde man dog — selv om man ikke var i For-

bindelse med dem — en Repræsentant paa Stedet.

Formanden: Jeg tror, Ministeren misforstaar mig lidt, for det, jeg spurgte om, var et Spørgsmaal saadan i al Almindelighed: Om den danske Regerings Standpunkt helt igennem i udenrigspolitisk Henseende var dikteret af Tyskerne, eller om der var levnet os Spillerum for specifikt danske Interesser?

Scavenius: Ja, absolut, det var der absolut. Overhovedet var der ikke fra tysk Side nogen Indblanding. Der kunde ved forskellige Lejligheder — men det er noget, man maa efterspore, det er ikke noget, jeg har haft Lejlighed til at beskæftige mig med — være Vanskeligheder ved at faa Meddelelser igennem paa Grund af den tyske Censur, men ellers blandede de sig ikke i Forholdet til Gesandterne. Hver Gang der var nogen, der faldt fra, saa var de der straks, forlangte ham afskediget o. s. v., men de blandede sig ikke i vore Forbindelser. Det var der heller ikke nogen Grund til, for det var udelukkende saglige Ting, der kunde være Tale om; politiske Spørgsmaal kunde jo slet ikke behandles, saadan som Forholdene laa; vi var naturligvis klar over, at hvad der skulde udgaa fra Udenrigsministeriet til Gesandterne, passerede Tyskerne Censur.

Formanden: Ja vel, men jeg vil alligevel spørge: Var det ikke en vanskelig, nærmest umulig Opgave mange Steder for dansk udenrigspolitisk Repræsentation efter den 9. April?

Scavenius: Ja, hvorfor egentlig det?

Formanden: Naar man tænker paa de Lande, hvor de sad som Repræsentanter for Danmark?

Scavenius: Ja, men siden det kunde gennemføres mange Steder og andre Steder ikke, saa maa det formodentlig meget have beroet paa det personlige.

Formanden: Jeg kan forstaa herefter, hvordan de vil besvare det Spørgsmaal, jeg nu vil stille Dem: Havde De ventet,

at *Kauffmann, Fensmark* m. fl. skulde have handlet anderledes, end de gjorde?

Scavenius: Ja, selvfølgelig. Da deres hele Optræden stred imod deres Embedsed, kunde man have ventet det.

Formanden: Kunde de da følge den officielle danske Politik?

Scavenius: De skulde have taget det Standpunkt, at de slet ikke vilde have noget med det politiske at gøre. De kunde jo heller slet ikke faa politiske Instruktioner.

Formanden: Jeg vil henlede Opmærksomheden paa et Aktstykke (Ber. IV. A. 122); der staar dèr:

»Regeringen har tidligere givet Udtryk for, at der kun findes een dansk Politik, nemlig den, der føres af Landets ansvarlige Regering i Overensstemmelse med Landets Rigsdag, og at det er enhver Borgers Pligt, at indordne sig under denne Politik, idet anden Handlemaade kan volde Landet Vanskeligheder.«

Dette er formodentlig — det er derfor, jeg har henledt Opmærksomheden paa dette Stykke — en Definition af den Politik, der skulde føres; det staar her i disse 3—4 Linier, ikke?

Scavenius: Ja, der var jo udgaaet allerede i *Dr. Munchs* Tid en Cirkulærskrivelse til Gesandterne.*) og det er dette, det altsammen griber tilbage paa.

Formanden: Der staar her: »idet anden Handlemaade kan volde Landet Vanskeligheder«. Ja, det er ganske givet, det vilde volde Landet Vanskeligheder, men denne Handlemaade, som her dikteres, vilde jo ogsaa volde Landet Vanskeligheder — det viste sig ogsaa, f. Eks. i Amerika.

Scavenius: Nej, hvis ikke Amerika havde haft sin særlige Grønlandspolitik, kunde det dèr være gaaet lige saa godt som i England.

Formanden: Ja, gik det godt i England?

Scavenius: Ja, lige til Antikominternpagten; der kom jo nemlig en vis *modus vivendi* med den engelske Regering, Gesandten blev ikke sendt hjem, han fik Lov til at blive der og beskæftige sig med de rent saglige og personlige Forhold vedrørende Kolonien o. s. v.; men han kunde selvfølgelig ikke indlade sig paa noget politisk, og dette var ogsaa udelukket, da vi jo ikke som besat Land havde eller kunde have nogen Politik.

*) jfr. A. 180.

Formanden: Maa jeg spørge Dem: Hvordan vurderer Ministeren *Kauffmanns* Depeche af 4. September 1940 — det er A. 196. Jeg gaar ud fra, at denne Depeche er Ministeren bekendt?

Scavenius: . . . Ja, selvfølgelig, i sin Tid.

Formanden: Men den staar maaske lidt fjernt i Øjeblikket?

Scavenius: . . . Ja, det er ikke urimeligt; den er ogsaa meget lang.

Formanden: Der er heller ikke noget i Vejen for, at den kan udgaa til skriftlig Erklæring. Spørgsmaalet gælder i øvrigt ikke blot denne Depeche, men ogsaa hans Grønlandsoverenskomst og hans Telegram af 14. April 1941. Det er muligt, det vil være behageligere for Ministeren at faa Lejlighed til at læse det igennem i Fred og Ro og saa meddele Kommissionen Svaret i Løbet af en otte Dages Tid.

Scavenius: Jeg mener meget godt, vi kan tale om det nu.

Formanden: Spørgsmaalet lød altsaa: Hvordan vurderer Ministeren denne Depeche, og jeg kan føje til: *Kauffmanns* Grønlandsoverenskomst og hans Telegram af 14. April 1941?

Scavenius: Ja, det, der var det mærkelige, det var, at *Kauffmann* uden Instruktioner — som han ikke kunde faa, og som han heller ikke kunde have faaet — gik med til at optræde som en Mand, der kunde afslutte en Overenskomst.

Formanden: Som *negotiorum gestor*.

Scavenius: Ja, men det er uholdbart; det tror jeg Formanden som Jurist vil indrømme mig, thi jeg antager ikke, en *negotiorum gestor* kan foretage sig Ting, som den, han repræsenterer, ikke kan foretage sig, og det er aldeles givet, at det var umuligt for Danmark som neutral Stat . . . lad os sige, at vi ikke havde haft den tyske Besættelse, og at der i Amerika var opstaaet Ønske om at skaffe sig Flyvebaser i Grønland, at det var anset som en Nødvendighed. Der var da opstaaet den samme Situation som med de vestindiske Øer under den første Krig, hvor den amerikanske Marine mente det absolut nødvendigt, at den fik Raadighed over *Sct. Thomas' Havn*. Paa samme Maade vilde det amerikanske Militærvæsen, specielt Flyvevæsenet, have ment det nødvendigt at faa Flyvepladser i Grønland. Altsaa, det Spørgsmaal vilde have rejst sig, selv om der ikke havde været nogen Besættelse, og det er jo klart, at det vilde ikke have været over-

ensstemmende med Neutraliteten, hvis man havde indrømmet, frivilligt havde indrømmet en krigsførende Brugen af ens Territorium i Krigsøjemed. Det er den Slags Ting, man ikke kan gøre frivilligt. Man kan blive udsat for et Overgreb, men det er ikke muligt frivilligt at gøre det. Lad os sige f. Eks., at *Hitler* i Stedet for at invadere Landet den 9. April forinden havde henvendt sig til den danske Regering om en Overenskomst, hvorefter han fik Ret til at besætte Landet. Det vilde ikke være en Situation, som det havde været muligt for os at acceptere. Det havde ikke været muligt for os at afslutte en saadan Overenskomst, og jeg vil antage, at hvis vi havde været virkelig neutrale, i den Forstand at vi ikke havde været udsat for Besættelsen, havde vi ikke faaet noget Forslag fra De forenede Stater om at afslutte en Overenskomst, hvorefter de kunde skaffe sig Flyvebaser. Jeg er tilbøjelig til at tro — det er lutter Hypoteser, men jeg er tilbøjelig til at tro, at Fremgangsmaaden vilde være blevet den samme som med de vestindiske Øer, at der var fremkommet et Forslag om at overdrage Grønland til dem. Derfor falder denne Teori om *negotiorum gestor*; den er efter min Mening aldeles uholdbar. Men naar Amerikanerne undlod ligefrem at bemægtige sig Baserne uden nogen Overenskomst, var der to Ting, der talte derimod. For det første vilde de derved komme til at efterligne *Hitlers* Façon. Det har sikkert været et Argument, der holdt dem tilbage, vel ikke, fordi de har tænkt sig, at det internationalt vilde have noget Virkning, men formodentlig af Hensyn til Indtrykket i Amerika selv. Men dernæst var de ogsaa over for deres Allierede i den Stilling, at de ikke var krigsførende, og formodentlig vilde da de Allierede, *in casu* altsaa England og Kanada, være af den Opfattelse, at en saadan Besættelse tilkom dem.

Formanden: Jeg vil i denne Forbindelse gerne henlede Opmærksomheden paa — jeg har nu ikke saa nøje Kendskab til det, men mangler der ikke i denne Samling af Noter nogle amerikanske Noter?

Scavenius: Der kan vel ikke være andre amerikanske Noter end de senere, da vi kom til denne Strid, hvor de skulde forklare os, hvorfor de ikke kunde tillade os at kalde Gesandten tilbage. Der havde jeg en længere telegrafisk

Korrespondance eller udvekslede i hvert Fald flere Telegrammer med den amerikanske Udenrigsminister. De maa jo findes.

Formanden: Dem har vi vist ikke.

Scavenius: Har De ikke faaet dem? De var ganske interessante.

Formanden: Vi kan jo spørge Udenrigsministeriet om det.

Scavenius: Ja, hvis De ikke har dem, burde De i hvert Fald have dem. Det var meget interessant, for de var i og for sig uhyre venlige og forstaaende. De kunde godt forstaa, at vi ikke kunde være i Forbindelse med *Kauffmann*, han kunde ikke længere være vor Gesandt efter det, der var sket; det var de fuldstændig klar over, men det, de venligst forklarede os, var, hvorfor de vilde beholde ham og der ikke kunde komme en anden.

Aksel Møller: Ministeren sagde før, at hver Gang en Gesandt nægtede at staa i Lydighedsforhold til den danske Regering, forlangte Tyskerne ham afskediget. Begrundede Tyskerne over for Ministeren deres Ret til at stille et saadant Krav?

Scavenius: Begrundede det? De betragtede det nærmest som noget, der ikke kunde passere under Forholdene, som de var, at den danske Regering accepterede det; det vilde kaste et tvedydigt Skær over Forholdet, hvis man tænkte sig, at den danske Regering ikke reagerede over for en saadan Opposition, hvor de meldte sig fra og sagde, at de repræsenterede ikke Regeringen, og dog fortsatte. Det er ogsaa i og for sig et urimeligt Forhold. I Virkeligheden havde det korrekte været for disse Gesandter, at de havde taget deres Afsked. Hvis det var imod deres Samvittighed eller Følelser at repræsentere Landet under de Forhold, vi var bragt i ved den tyske Besættelse, havde det efter min Mening været mere anstændigt, at de havde taget deres Afsked og sagt: vi kan ikke længere befinde os i den Situation.

Aksel Møller: Der blev altsaa ikke fra tysk Side over for det danske Udenrigsministerium givet nogen Begrundelse for, at man, som Forholdene nu var blevet etableret den 9. April, stillede Krav om Fjernelse af danske Gesandter i Udlandet?

Scavenius: De stillede ikke Krav om Fjernelse af danske Gesandter, saa længe det gik videre, som det var. De var nærmest interesserede i, at det hele opretholdtes, som det var.

Aksel Møller: Ja, det forstaar jeg, men da *Kauffmann* f. Eks. som den første melder fra, rejser Tyskerne saa over for Ministeren Krav om, at han skal afskediges?

Scavenius: Ja, jeg var ikke Minister dengang. Det foretog *Kauffmann* jo allerede straks efter Efterretningen om Besættelsen, saa jeg tør ikke sige i Øjeblikket, hvordan der reageredes dengang.

Aksel Møller: Det første Tilfælde — var det *Fensmark*?

Scavenius: Det maa vi kunne se.

Aksel Møller: Men i hvert Fald, i det første Tilfælde, De kom til at staa over for, forelaa der altsaa ikke nogen tysk Begrundelse for, at de følte sig berettigede til at stille Forlangende til den danske Regering om, at den Gesandt, der havde svigtet, skulde afskediges?

Scavenius: Det maa kunne fremskaffes, om der er noget nærmere om det. Jeg tør ikke sige i Øjeblikket, hvordan de har begrundet det. Jeg vil tro, at de — altsaa det tyske Gesandtskab, for det var dem, der var Forbindelse med — har begrundet det med, at det vilde kompromittere os, hvis vi ikke gjorde det.

Aksel Møller: Det var altsaa et Slags Raad, de gav?

Scavenius: Ja, det kan man sige. Jeg antager, de har fremført den Betragtning, at det vilde kompromittere os, hvis vi ikke foretog noget. Det kan man kalde et Raad; man kan ogsaa kalde det noget andet, hvis man vil. Jeg tror, det var Standpunktet; men det maa kunne konstateres.

Hjermind: Jeg forstaar Ministeren saaledes, at Ministeren egentlig mente, at denne Holdning fra tysk Side i og for sig ogsaa var rimelig?

Scavenius: Rimelig? Det kommer an paa, om man sætter sig i Besættelsesmagts Sted og siger: hvad vil en Besættelsesmagt kræve? Saa er det vel en ganske naturlig Ting, at de foretager sig saadan noget.

Aksel Møller: Jeg har altsaa forstaaet, at der kom ikke i Deres Embedstid som Udenrigsminister noget Krav fra Tyskerne om, at nu skulde de og de Gesandter afskediges?

Scavenius: Jo absolut.

Aksel Møller: Det var ikke altid et Raad?

Scavenius: Nej, Begrundelsen var formodentlig, at det vilde kompromittere os ikke at gøre noget. Men absolut havde det Formen, at det kunde ikke tolerere-

res, de maatte forlange, at det ikke blev tolereret.

Aksel Møller: Naar et saadant Krav forelaa, prøvede man saa fra dansk Side at bestride Tyskernes Ret til at stille Krav? Forsvarede man altsaa de fraadte Gesandter? Prøvede man at gøre det forstaaeligt, set fra et dansk Synspunkt, at de havde handlet, som de havde gjort?

Scavenius: Det kunde ikke forsvares. Det kunde overhovedet ikke forsvares.

Formanden: Hr. Aksel Møller, jeg vil lige gøre opmærksom paa A. 165. Der staar:

»Den tyske Ambassadør i Buenos Aires indberettede til Ausw. Amt, at det var hans Indtryk, at *Fin Lund* søgte at undgaa enhver Kontakt med ham og Ambassaden. I denne Anledning sendtes der den 5. August 1940 paa Foranledning af en Henvendelse fra det tyske Gesandtskab i København *Fin Lund* et Telegram om, at en saadan Holdning vilde være i Strid med de herfra givne Instruktioner.«

Der ser man, det er paa Foranledning af det tyske Gesandtskab.

Aksel Møller: Ja, men det, der interesserer mig, og som jeg i og for sig ogsaa synes har den afgørende Interesse i dette Forhold, er, om den danske Regering paa det Tidspunkt, den stilles over for saadanne Krav fra tysk Side, reagerer som Defensor for disse Gesandter og deres Synspunkter, eller om den straks følger de tyske Krav.

Scavenius: Man kan jo ikke opretholde Gesandter, som selv meddeler, at de ikke vil have noget med os at gøre.

Aksel Møller: Det er ikke, fordi vi skal diskutere det formelle, men det reelle er jo det, at de bliver afskediget, og de bliver afskediget ved en Akt, der finder Sted fra den danske Regerings Side. At det er under tysk Tryk, er jeg klar over, men det, der interesserer mig, er, om den paa det Tidspunkt værende Udenrigsminister over for Tyskerne siger: men kan I da ikke forstaa, at disse Mennesker er nødt til at handle, som de handler?

Scavenius: De var slet ikke nødt til at handle.

Aksel Møller: De staar i Virkeligheden i samme Situation, som vi staar i i dette Land?

Scavenius: Det kan jeg ikke anerkende. De kunde ganske simpelt have taget deres Afsked.

Busch-Jensen: Maa jeg have Lov at spørge, Hr. Minister: En Udtalelse i Begyndelsen af Mødet her og Udtalelsen nu giver mig den Opfattelse, at Ministerens Standpunkt i og for sig kan udtrykkes kort og klart saaledes, at dansk Politik føres af den danske Regering, og at den Politik, den danske Regering fører, er den danske Politik, og enhver Embedsmand, og maaske ogsaa andre, som handler derimod, gør sig skyldig i en lastværdig Handling.

Scavenius: Ja.

Busch-Jensen: Dette er Ministerens Synspunkt?

Scavenius: Ja, det har jeg ikke noget imod.

Busch-Jensen: Det gælder Gesandterne ude, og det gælder formodentlig ogsaa Personer herhjemme, som begynder at optræde, som om, at give Udtryk for, at det kan blive privates Sag at desavouere den danske Politik?

Scavenius: Ja, det som den daværende Statsminister engang kaldte den private Udenrigspolitik. Jeg antager, at ikke nogen Regering kunde acceptere det, men maatte vende sig mod det.

Busch-Jensen: Og jeg forstaar, at naar man tog Afstand fra det, var fra Regeringens Side, i hvert Fald fra Udenrigsministerens Side, en saadan Afstandtagen saa alvorligt ment, som noget kunde være?

Scavenius: Ja, det var alvorligt ment, for det var en Nødvendighed.

Busch-Jensen: Der var altsaa ikke noget opportunistisk Spilfægteri i at sige noget saadant? Det var et Udtryk for Ministerens Hjertens Opfattelse? Saadan forstaar jeg det.

Scavenius: Ja.

Busch-Jensen: Saa har jeg forstaaet det rigtigt?

Scavenius: Ja.

Formanden: Men skete der nogen Skade ved, at de førte en anden Politik end den officielle danske Politik? Var det ikke i Virkeligheden til Danmarks Gavn?

Scavenius: De fik jo i Virkeligheden ikke Lejlighed til at føre nogen som helst Politik, fordi de meldte sig fra.

Formanden: Jo, de præciserede deres Standpunkt.

Scavenius: Ja, de dækkede deres Person, men de kunde ikke føre nogen Politik.

Formanden: Men gavnedes de ikke Landet ved det Standpunkt?

Scavenius: Det tror jeg ikke.

Aksel Møller: Mener Ministeren, at det ikke gavnedes Danmarks Politik, da *Henrik Kauffmann* sammen med de allierede Nationer underskrev, saavidt jeg husker, Atlanterhavschartret?

Scavenius: Det ved jeg virkelig ikke, for hvad betyder det for dem, der fører den store Politik?

Aksel Møller: Maa jeg stille et Modspørgsmaal. Hvorfor har de gerne villet have *Henrik Kauffmann* med til at underskrive det, hvis det ikke betød noget for dem?

Scavenius: Ja, hvorfor skulde vi slæbes til Berlin ved Undertegnelsen af Antikominternpagten?

Aksel Møller: Hr. Minister, er vi saa ikke enige om, at baade naar De tog til Berlin for at underskrive Antikominternpagten, og naar *Henrik Kauffmann* underskrev Atlanterhavschartret, var der politisk for Danmark 'Argumenter baade paa Deres Side og paa *Kauffmanns* Side?

Scavenius: Ja, jeg ved ikke, om *Kauffmann* kunde have undgaaet det. Jeg var ikke taget til Berlin, hvis jeg havde kunnet undgaa det.

Formanden: Det kommer vi til bagefter. Som jeg nævnte før, gaar den Redegørelse, vi har i Aktstykke 9 kun til Udgangen af 1941, men jeg ved ikke, om Ministeren paa staaende Fod kan give os en kort Redegørelse for, hvordan Forholdet var i Resten af Besættelsestiden, altsaa fra 1. Januar 1942 og Besættelsestiden ud.

Scavenius: I hvilken Henseende?

Formanden: I Henseende til Spørgsmaalet om Gesandterne i den frie Verden. Der var jo nogle paa det Tidspunkt, som endnu ikke var faldet fra, og hvordan med dem, der havde erklæret, at de vilde følge den officielle danske Politik? Blev de ved med det? Ja, det er mere et Spørgsmaal om Systematik og Fuldstændighed i Redegørelsen; man vil gerne have en kort Oversigt over, hvordan Forholdene var efter Udgangen af 1941.

Scavenius: Der var ikke mere at tale om. De, der vilde falde fra, var faldet fra.

Formanden: Og de andre blev?

Scavenius: Ja, saa der var ingen Vanskeligheder. Der skete ingenting.

Mogens Fog: Saa vidt jeg erindrer, foretog nuværende Direktør i Udenrigsministeriet *Hvass* en Rejse til flere Gesandter i neutrale Lande. Erindrer Ministeren noget om denne Rejse?

Scavenius: Ja ja, for at holde paa dem.

Mogens Fog: Saa skete der altsaa noget mere.

Scavenius: Ja, i den Forstand, men vi havde ingen Vanskeligheder med de forskellige Magtgrupper.

.....

Formanden: Vi kan maaske saa gaa over til det næste. Det er Spørgsmaalet om *Told- og Møntunionen*. Her foreligger jo foruden Graabogen en bemærkelsesværdig Redegørelse fra Minister *Mohr*, Aktstykke 36, Side 390. Det er et Dokument af samme Grundighed og Klarhed som alt andet, vi har faaet fra *Mohrs* Haand. Jeg ved ikke, om Ministeren er bekendt med det?

Scavenius: Nej, jeg har ikke set det; det er ikke blevet forelagt mig, hverken af *Mohr* eller Udenrigsministeriet.

Formanden: Var det saa ikke rigtigt, at det samme kom til at gælde dette Aktstykke som de andre, vi omtalte for et Øjeblik siden, at Ministeren faar Lejlighed til at erklære sig om det?

Scavenius: Er det meget langt?

Formanden: Ja, og det gaar ret stærkt i Detailler.

Scavenius: Ja, det er maaske for meget at sætte sig ind i i et Øjeblik.

Formanden: Jeg tror, jeg vil anbefale den anden Fremgangsmaade. Men derimod har vi vedrørende dette Afsnit ogsaa Aktstykke 39, en Redegørelse fra *Renthe-Fink*. Den har Ministeren haft Lejlighed til at se?

Scavenius: Den har jeg læst igennem.

Formanden: Giver den Anledning til til Bemærkninger fra Ministerens Side?

Scavenius: Nej, det kan jeg ikke sige. Han synes at give en loyal Fremstilling. Han synes her i sin Forklaring at gøre Indtryk af at være stærkere, end han maaske var.

Formanden: I Virkeligheden?

Scavenius: Ja, det tror jeg, det er mit almindelige Indtryk, men at han er et anstændigt Menneske, tvivler jeg ikke om.

.....

Formanden: Jeg har her gjort et Notat om Ministerens Slutningsbemærkning.

Scavenius: Hvor staar det?

Formanden: Det er det, jeg er ved at finde ud af i Øjeblikket. Men jeg kan sige, at Spørgsmaalet vil lyde saadan noget lignende som: Hvad menes med Slutningsbemærkningen om, at en saadan Rammeoverenskomst ikke vilde have været politisk flatterende for Danmark.

Aksel Møller: Det staar i *Mohrs* Redegørelse, Aktstk. Nr. 36, Side 397.

Formanden: Ja, det er den allersidste Sætning.

Scavenius: Der staar:

»uforbindende«. »Noget ganske andet er, at en saadan ikke vilde have været politisk flatterende for Danmark.«

Dermed maa han have tænkt paa Omverdenen.

Formanden: Naah, det er hele Forklaringen?

Scavenius: Ja, det tror jeg. Han kan ikke tænke paa andet. Lige saa lidt som det var flatterende for os at underskrive Antikominternpagten. Det vilde ikke have været flatterende for os i den ikke-tyske Verden.

Formanden: Det er, ligesom det gaar tilbage paa »en forbindende Rammeoverenskomst«.

Scavenius: Ja, der var det, at Tolden var bortfaldet, ikke sandt? Det var for saa vidt en Realitet.

Formanden: Er der andre Spørgsmaal til Ministeren? (Ophold).

Det næste Spørgsmaal er en Redegørelse fra Udenrigsministeriet vedrørende *Overvejelser om en Kroneopskrivning*. Der foreligger ogsaa en Graabog, en udførlig Fremstilling vedrørende det Punkt.

Er der noget deri, som giver Medlemmerne Anledning til at rette yderligere Spørgsmaal? — ellers kan vi maaske gaa over til det næste, det er en Redegørelse fra Udenrigsministeriet angaaende *Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse med en Række Stater*, det er Aktstk. 7, Side 142. De 3 første Stykker vedrører ikke Ministeren.

Scavenius: Javel.

Formanden: Men for saa vidt det angaar Ministerens Funktionstid, kan Resten maaske godkendes. Det er en ganske kort Fremstilling, den er ikke underskrevet af nogen. Derfor synes jeg, det vilde

være rigtigst, om vi fik Ministerens Godkendelse.

Scavenius: Ja, ja, det er rent saglig Fremstilling.

Formanden: Der er ikke noget at indvende imod den?

Scavenius: Nej.

.....

Arnth Jensen: Saa det andet Spørgsmaal. I de samme Dage blev der her paa Rigsdagen — ja først i Regeringen og derefter i Partierne; vist i Nimandsudvalget, men det var ogsaa i Partierne — forhandlet om, at Udenrigsministeren fandt det nødvendigt, at der fra dansk Side udsendtes en Erklæring, som vel at mærke ikke førte os ind i Forviklinger, men alligevel en Erklæring, som i og for sig støttede Tyskernes Angreb paa Rusland. Var det en Idé, som var kommet fra Udenrigsministerens Side, for at vi derigennem skulde takkes Tyskerne bedre?

Scavenius: Nej, det var en tysk Idé.

Arnth Jensen: Var det et Forlangende fra Tyskernes Side, at der skulde sendes en Erklæring herfra?

Scavenius: Det var en tysk Interesse, at nu maatte Danmark vise, hvordan vi stillede os til dette Fænomen.

Arnth Jensen: Ja, jeg ved meget vel, at det var noget om, at vi skulde tage Gesandten fra Moskva hjem o. s. v., men jeg har da aldrig hørt, at Tyskerne forlangte, at vi skulde udsende en Erklæring, som i og for sig stillede os ideologisk paa deres Side.

Scavenius: Nej, det kan man ikke sige.

Arnth Jensen: Ja, men var det et tysk Forlangende, at vi skulde udsende denne Erklæring?

Scavenius: Ja ja, vi skulde tage Stilling til Sagen.

Arnth Jensen: Og Udenrigsministeren gik til Regeringen med dette Forlangende?

Scavenius: Ja, og Regeringen vedtog denne Erklæring.

Arnth Jensen: Før Partierne var spurgt?

Scavenius: Ja, det ved jeg ikke. De var klar over, at det var det bedste, man kunde gøre i Øjeblikket.

Arnth Jensen: Tænkte Udenrigsministeren da ikke paa, at der kunde komme et Vendepunkt i Krigen, saa vi eventuelt kunde komme til at staa daarligere, hvis de allierede sejrede? Tænkte man

slet ikke paa det? Tænkte man kun paa at takkes Tyskerne?

Scavenius: Tækkes Tyskerne! Jeg tænkte paa at klare Situationen for Landet.

Arnth Jensen: Ja, det er at takkes Tyskerne.

Scavenius: Naa saadan. Meget vel. Naar bare man vil sige til mig, at det var det, det drejede sig om, saa er jeg tilfreds.

Arnth Jensen: Det kunde ikke opfattes anderledes.

Scavenius: Hvad kunde ikke opfattes anderledes end?

Arnth Jensen: End at Erklæringen var for at takkes Tyskerne.

Scavenius: Ja, tækkes Tyskerne — vi vilde undgaa, at Tyskerne ødelagde Landet. Det var det, vi arbejdede paa.

Arnth Jensen: Saa falder det altsaa i Traad med det, jeg har villet forstaa, at det var absolut Meningen, at det var nødvendigt for Danmark at gøre det?

Scavenius: Ja.

.....

Formanden: Vi gaar da til det følgende Spørgsmaal: *Hvem har Ansvaret for, at det danske Politi om Morgen den 22. Juni 1941 trængte ind i Sovjetlegationens Bygning i København og arresterede Legationspersonalet, hvoraf i hvert Fald een blev anbragt i Vestre Fængsel?* Vi har den skriftlige Redegørelse i Aktstk. 28, Side 308, og den skriftlige Besvarelse er en Redegørelse for Afbrydelsen af den diplomatiske Forbindelse med Sovjetrusland, hvilken, som der staar, eller som det i alt Fald er Meningen med det, var en politisk Nødvendighed; men det er jo ikke noget egentligt Svar paa Spørgsmaalet, for Spørgsmaalet lyder paa, hvem der har Ansvaret for, at det danske Politi trængte ind og arresterede Legationspersonalet, hvoraf i hvert Fald een blev anbragt i Vestre Fængsel. Men altsaa, Besvarelsen er: der har ikke fundet Arrestationer Sted. Er det saadan, det skal forstaaes?

Scavenius: Det ved jeg slet ikke, for jeg har ikke haft noget at gøre med, hvad Politiet foretog sig. Jeg har kun oplyst, hvad der kunde oplyses i Udenrigsministeriet.

Formanden: Men det skal forklares saaledes, at om der virkelig har fundet Arrestationer Sted, maa Politiet oplyse om?

Busch-Jensen: Det fremgaar vist for

saa vidt klart nok af det tyske ultimative Krav, der blev overrakt, det *Aide Mémoire*, jeg nævnte før. Det bestaar af en Række Punkter, og et af disse Punkter er et Krav om, hvis jeg husker ret, Isolation af Sovjetunionens Legationsbygning, og om at sikre, at dens Kontorer andre Steder og Personalet ikke kommer i Forbindelse med Omverdenen. Vi har selv Graabogen, og dør er Teksten aftrykt.

Formanden: Saa kan vi vist godt forlade det Spørgsmaal.

Busch-Jensen: Jeg kan tilføje, at dette Krav sammen med de andre Krav gaar Politiet straks i Gang med at opfylde, men vi har ingen Oplysninger ellers om, saa vidt jeg har set, at nogen Person fra Sovjelegationen blev anholdt og ført til Vestre Fængsel.

Scavenius: Jeg kan ikke tro, det er rigtigt, for jeg modtog jo og havde Forhandlinger med den sovjetrussiske Envoyé *Plakhine*, og han har aldrig fortalt mig noget saadant; og det vilde han dog have beklaget sig over.

Formanden: Det næste Spørgsmaal er: *Stod den samlede Regering bag den officielle Erklæring, der ledsagede Afbrydelsen af den diplomatiske Forbindelse med Sovjetunionen, hvori det bl. a. hedder, at »Sovjetunionen altid har været en Trusel mod de nordiske Landes Frihed og Selvstændighed«?* Jeg vil kun her bemærke, at Spørgsmaalet er korri- gere og besvaret bekræftende i Deres Redegørelse Aktstykke 29, Side 310. Det er nemlig citeret forkert i Spørgsmaalet. Jeg ved ikke, om der er mere at føje til. Side 310 er altsaa Citatet i Spørgsmaalet korrigeret, og saa er Spørgsmaalet besvaret bekræftende. Der er vist ikke mere at føje til?

Scavenius: Nej.

Arnth Jensen: Maa jeg stille et supplerende Spørgsmaal. Er det rigtigt, at den daværende Udenrigsminister erklærede, i hvert Fald i Nimandsudvalget, at hvis Erklæringen ikke kom ud, vilde De gaa af?

Scavenius: Man kunde jo ikke føre en Siksakpolitik. Man maatte have en vis Ledetraad at følge, og man maatte være klar over, at hvis man vilde afbryde den, blev den afbrudt. Og min Mission var jo at forsøge at komme igennem; det var derfor, jeg var kommet i Ministeriet, og det rettede jeg mig efter, og det kan godt

være, at jeg lejlighedsvis har bemærket, at hvis man ikke vilde følge den Vej, var min Mission ophørt.

Arnth Jensen: Men har Ministeren et Indtryk af, at man fra andre Sider var imod Erklæringen, og at Ministeren for at faa Erklæringen frem maatte komme med denne Trusel, om jeg saa maa sige?

Scavenius: Jeg tror ikke, der var saa mange Vanskeligheder dengang. Det var ikke mit Indtryk.

Arnth Jensen: Jo, det fremgaar af alle Referaterne fra Nimandsudvalget, at der var stærk Modstand.

Scavenius: Naa ja, det er muligt.

Arnth Jensen: Og der er ogsaa en Passus, hvor De svarer Dr. *Munch* — det er Side IV. A. 583 i Nimandsudvalgets Protokol . . .

Busch-Jensen: Det begynder Side 580.

Arnth Jensen: Ja, men Side 583 svarer den daværende Udenrigsminister paa et Spørgsmaal fra Dr. *Munch* om, hvad der vilde ske, hvis Erklæringen ikke kom, »at da var hans Mission udløbet, og et Parti har jo givet Ordre til sine Ministre om at gaa, hvis Tilføjelsen medtages.« Det viser altsaa, at der har været meget stærk Modstand fra forskellig Side.

Formanden: Kan Ministeren ikke erindre noget om det?

Scavenius: Nej, jeg erindrer ikke andet, end hvad jeg har anført i det Svar, jeg har givet.

Formanden: Saa maa vi henholde os til det.

Karl Olsen: Ministeren erindrer altsaa ikke, at der var nogen særlig Modstand i dette Tilfælde her. Jeg sidder og tænker paa, da vi talte om 8. Juli-Erklæringen, og jeg ser ogsaa af det stenografiske Referat, at i sin Tid, da man drøftede 8. Juli-Erklæringen, var der heller ikke særlig nævneværdig Modstand mod den.

Formanden: Vi skal vel ikke tilbage til 8. Juli-Erklæringen?

Karl Olsen: Nej, men det er karakteristisk for dette Tilfælde her ogsaa, og Side 18*) i Referatet citerer Hr. Martin Nielsen *Christmas Møller*, hvoraf det fremgaar, at det maatte være klart for Udenrigsministeren, at 8 politiske Ministre var klart imod Erklæringen.

Scavenius: Det har slet ikke noget Holdepunkt, og jeg maatte jo ogsaa sige dertil, at hvis det var Tilfældet, var den Modstand bare ikke blevet til noget.

*) Ber. IV. A. 18.

Karl Olsen: Men efter Ministerens Fremstilling her var der overhovedet ingen Modstand. Altsaa, Modstand opfatter Ministeren paa den Maade, at det kommer til et Brud?

Scavenius: Nej, at den virkelig gør sig gældende, at man siger, at man vil ikke, og tager Konsekvensen. Naturligvis, det maa ytre sig i Handling.

Formanden: Hvis man ikke sagde nej, var der med andre Ord ingen Modstand?

Scavenius: Nej. Det kalder De da ikke Modstand, at man siger forskellige Ting, som man synes lyder godt?

Aksel Møller: At man ikke fastholder sin Stilling?

Karl Olsen: Efter Ministerens Opfattelse har der altsaa ikke været Modstand før den 28. August, da man sagde nej til de Krav, der kom? Altsaa, alt det, der har været til da, regner Ministeren ikke som Udtryk for, at man var imod den af Ministeren førte Politik?

Scavenius: Nej.

Arnth Jensen: Hvis det er saadan, at der kun er Modstand, naar der bliver sagt nej, saa vil jeg gerne spørge Ministeren: Var det da, for at dette Nej ikke skulde komme frem, at Ministeren sagde: saa gaar jeg?

Scavenius: Jeg var jo nødt til at sige, at jeg var traadt ind i Ministeriet med en aldeles bestemt Opgave, og hvis man af en eller anden Grund, som jeg ikke her skal komme nærmere ind paa, finder det praktisk og politisk hensigtsmæssigt at indtage en Holdning, som faar denne Politik til at bryde sammen, saa er jeg nødt til at sige, at man maa være klar over, at saa kan jeg ikke længere klare Ærterne.

Arnth Jensen: Tænkte Ministeren aldrig i disse Situationer paa, naar Ministeren sagde dette: saa gaar jeg, at man derved bragte Landet og den øvrige Regering i en Stilling, hvor — eller valgte

de Tidspunkter, hvor man var i en Stilling, hvor man ligefrem var i Klemme?

Scavenius: Det var jo noget, man selv bragte sig i, hvis man underkender mit Skøn over, hvad Situationen kan bære, og hvis jeg saa sluttede mig til det, ophørte det ogsaa. Og det var umuligt at gennemføre Regeringen, hvis man paa et eller andet underordnet Spørgsmaal, fordi man mente, det saa bedre ud, tog en Konflikt. Det var det, jeg altid fra-raadede. Hvis det skulde gaa i Stykker for os, maatte det være paa det væsentlige, ikke paa underordnede Ting.

Arnth Jensen: Ja, undskyld jeg siger det, saa var det altsaa Ministerens Opfattelse, at der kun var een Mand i Danmark, som forstod, hvad der skulde gøres.

Scavenius: Ja, det ved jeg ikke, men jeg var bl. a. den, der havde Forhandlingerne med Tyskerne, og de, der taler om Modstand, var Folk, som aldrig saa dem.

Aksel Møller: Nu er vi altsaa naaet saa vidt, at vi forstaar, at Hr. Scavenius med Modstand mener noget ganske absolut, der fører til Handling. Deraf kan man vel saa slutte, at i Deres Benægtelse af, at der har foreligget Modstand mod 8. Juli-Erklæringen og her mod denne Erklæring, ligger der ikke, at der ikke har foreligget meget stærke Indsigelser og Meningsforskelligheder?

Scavenius: Hvorfor skulde der ikke være Meningsforskelligheder? Det er der jo altid.

Aksel Møller: Det kommer blot an paa, at vi bruger de samme Ord.

Scavenius: Men naar der siges, at 8 Ministre var imod 8. Juli-Erklæringen, endte den meget lille Ordveksling jo med, at Statsministeren summerede op og sagde: saa er vi jo enige om, at vi kan tiltræde, og saa var der ingen, der sagde imod. Det er i hvert Fald en ejendommelig Form for Modstand.

Onsdag den 11. Juni 1947 Kl. 10.

Formanden: Saa gaar vi over til Spørgsmaalet om Østrums-Udvalget. Der foreligger foruden Ministerens Redegørelse et Referat fra Udenrigsministeriet. De er identiske.

Hjermind: De er væsentlig identiske.

Scavenius: Ja, for jeg laante i Uden-

rigsministeriet, hvad de havde udarbejdet.

Formanden: De slutter sig meget nøje til hinanden. Jeg ved ikke, om man, naar man genemlæser Redegørelsen for Østrums-Udvalget, har Lov til at undre sig over, at Ingeniør Knud Højgaard

optræder som Medlem af Arbejdsudvalget til Fremme af dansk Initiativ i Østeuropa. Det er formentlig den *Højgaard*, der har givet Navn til Højgaard-Kredsen — den kender Ministeren sikkert.

Scavenius: Naa, dem man kaldte »Ingeniørerne«.

Formanden: Ja, Ingeniørerne. Vi kender Ingeniør *Højgaard* fra en lidt ufordelagtig Side her i Kommissionen, og saa undrer man sig lidt over, at han tages med i Arbejdsudvalget.

Scavenius: Nu maa jeg sige, at man tænkte ikke derved paa hans politiske Anskuelser eller hans maaske uheldige Optræden ved visse Lejligheder. Det var slet ikke saa nemt at finde Folk, der overhovedet vilde paatage sig saadan noget, og med store Betæneligheder gjorde de det, de gjorde. *Højgaard* havde tidligere haft store Arbejder i Litauen, det var vist det, der

Formanden: var afgørende.

Scavenius: Eller det var hans Interesse, saaledes at han lod sig formaa til at indtræde i Udvalget.

Formanden: Var det med Erhvervslivets Lederes gode Vilje, at Østrums-Udvalget blev dannet?

Scavenius: Nej, der var megen Vanskelighed. Jeg tror ikke, Erhvervsorganisationerne syntes om det, og jeg tror, at de, der indtraadte i Udvalget, havde forskelligt Besvær, i hvert Tilfælde naar de søgte at faa det godkendt. Jeg husker, at blandt Medlemmerne var *Lüttichau* fra Rohden, og han bestræbte sig meget for at faa Landbrugsorganisationer til at staa bag ved ham. Jeg husker, vi havde en Forhandling oppe hos mig i den Anledning, hvor Landstingsmand *Hauch* var til Stede, og hvor de Herrer forhandlede, hvad der kunde ske i den Henseende. Jeg tror, det blev meget lidt, men han blev lidt beroliget og traadte i hvert Fald ikke ud.

Formanden: Kan Danmarks Initiativ med Hensyn til Østrummets Genopbygning ogsaa betegnes som en politisk Nødvendighed?

Scavenius: Det var en Afværgeforanstaltning, staaende overfor maaske vidtgaaende Krav. Vi blev for Resten hjulpet af Tyskerne selv. Det viste sig, at disse tidligere Gauleitere, der optraadte som Vicekonger i *Balticum*, aldeles ikke brød sig om at se de Danske; de var meget afvisende, og ved den Rejse, som Trafikministeren gjorde derover, mødte han ikke nogen Imødekommen-

hed. Han havde tydeligt Indtryk af, at de sagde: Vi skal nok selv. Saaledes er der mange interne Modsætninger, man først opdager, naar man kommer i Forbindelse med dem.

Formanden: Sverige havde ikke noget officielt Østrums-Udvalg, hvis man kan kalde det saadan, men herhjemme fandt man det altsaa nødvendigt at nedsætte et saadant Udvalg.

Scavenius: Sveriges Stilling var lidt forskellig.

Formanden: Der var unægtelig en Forskel dér. Jeg vil lige henlede Opmærksomheden paa, at det vistnok er Direktør *Juncker*, der foreslaar det — det er i Aktstykkerne Side 562 nederst paa Siden. Der staar: »Direktør *Juncker* udtaler, at der nu bør nedsættes et officielt Udvalg«, og der staar videre: »Den danske Regering gik ind paa Tanken ud fra den Betragtning, at man . . . kunde vinde en vis »goodwill«.« Men det begrunder Ministeren altsaa i den forskellige Stilling, som Sverige og Danmark var i.

Scavenius: Unægtelig.

Formanden: Ja.

Hjermind: Jeg forstaar Redegørelsen fra Hr. Scavenius saaledes, at man i Begyndelsen var meget tilfreds med, at det var et privat Arbejdsudvalg, der blev dannet.

Scavenius: Netop.

Hjermind: Det blev dannet den 11. December 1941, men allerede i Maj Maa-ned laver man et officielt af Staten, Regeringen, nedsat Udvalg. Var der fremkommet noget i den Periode ud over den Opfattelse, som herskede hos de Herrer *Juncker* og *Gunnar Larsen*, der gjorde en Omdannelse af det Udvalg til et Regeringsudvalg nødvendig?

Scavenius: *Gunnar Larsen* havde ingen Interesse i det, derimod havde Medlemmerne af Udvalget følt en Beroligelse, hvis de kunde gaa over til at blive officielle. De følte det lidt ubehageligt, naar hele Ansvaret faldt paa dem. Det, man vilde, var, at det skulde være klart over for Offentligheden, at Regeringen stod bag ved.

Hjermind: Men skete der i og for sig noget fra tysk Side, der kunde gøre, at man fra Regeringens Side vilde tage det Skridt at stille sig bag dem og udnævne dem officielt?

Scavenius: Nej, jeg tror, det skete mest af Hensyn til de Herrer.

Frede Nielsen: Spørgsmaalet er, hvorvidt Regeringen drøftede Sagen fra første Færd. Saa vidt jeg kan se af Redegørelsen, rejstes Tanken i Efteraaret 1941. Det første Tidspunkt, paa hvilket man af Redegørelsen kan se, at Regeringen kommer ind i Sagen, er Maj 1942. Havde man talt om det i Regeringen fra første Færd?

Scavenius: Sikkert.

Frede Nielsen: Der er lige en Ting — det har ikke meget at sige. Der staar i det Brev, som Ministeren skriver til *Gunnar Larsen* den 8. Januar, at *Gunnar Larsen* tager Initiativet til nogle Samtaler i Tyskland, bl. a. med *Rosenberg*. Samtalen »synes at have haft den ønskede Virkning,« staar der. Man vil fremkalde en Indbydelse, og *Rosenberg* indbyder derefter, og saa hedder det »en Indbydelse, som man næppe paa det daværende Tidspunkt kunde afslaa.« Det synes at være noget selvmødsigende.

Scavenius: Nej, hvordan det?

Frede Nielsen: Man fremkalder selv et Initiativ.

Scavenius: Nej, man fremkalder det ikke.

Frede Nielsen: Samtalen synes at have haft den ønskede Virkning.

Scavenius: Ja, den ønskede Virkning, at forklare *Rosenberg*, at vi skulde nok gøre noget o. s. v., men det var *Rosenbergs* egen Idé, at han indbød *Gunnar Larsen* til at rejse derover, og det forelagde *Gunnar Larsen* Kollegerne, og det var Opfattelsen, at det kunde han ikke sige nej til.

Formanden: Kan vi gaa over til det næste? (Ophold). Det er en Redegørelse over *Forhandlinger og Beslutninger vedrørende Antikominternpagten*. Kan man ikke finde en Begrundelse for Tiltrædelse af denne Pagt allerede i de to første Linier af Deres Redegørelse — det er Aktstykke 32, S. 321, hvor der staar:

»Naar Danmark tiltraadte Antikominternpagten, skyldtes det en Opfordring hertil fra tysk Side, som blev fremsat under et saadant politisk Pres, at den ikke lod sig afvise.«

Altsaa politisk Pres, men med et særligt Formaal for Øje ud over Danmarks Tiltrædelse. Det havde et særligt Formaal ud over netop at faa Danmark med. Var det ikke saadan, at man ønskede at gøre Indtryk paa Finland.

Scavenius: Ja, det ser jeg ogsaa i *Renthe-Finks* Forklaring, at han bekræfter. Det var ogsaa *mit* Indtryk.

Formanden: Det er A. 327 i *Renthe-Finks* Forklaring.

Scavenius: Og det Indtryk bekræfter han, som jeg fik den Gang, at det var egentlig det, som laa bag ved, og det var det, der fremkaldte den Ubehagelighed, der var i Sagen foruden alt det andet, det, at vi fik saa kort Varsel, meget kortere Varsel end de andre, der blev opfordret til at komme til Stede, og det hang atter sammen med, at de først skulde være enige med Finland.

Formanden: I øvrigt har vi angaaende det Spørgsmaal ogsaa en Graabog, saa vi har et meget fyldigt Materiale.

Scavenius: Maa jeg lige bemærke, at den Redegørelse, jeg har givet, vist kan siges at falde sammen dermed.

Formanden: Der er ingen Uoverensstemmelse?

Scavenius: Nej, for jeg laante Udenrigsministeriets Akter, det var nødvendigt for mig for at give en virkelig Fremstilling.

Formanden: *Renthe-Finks* Forklaring giver i øvrigt ikke Anledning til Bemærkninger angaaende dette Punkt?

Scavenius: Han siger et Sted noget, der er forkert, men længere henne tager han det i sig igen. Han siger, at de langvarige Forhandlinger i Berlin, dengang jeg kom, varede til Klokken 2 om Natten, og jeg skulde presses til at forandre et af de Punkter, vi var blevet enige om. Og saa siger han først, at det lykkedes at naa til et tilfredsstillende Resultat, men senere hen forklarer han, at »tilfredsstillende Resultat« ikke var andet end, at det vi havde aftalt i København, blev opretholdt.

.....

Torsdag den 12. Juni 1947 Kl. 14¹⁵.

Formanden: Det næste, vi skal kort omtale, er, jeg kan vel kalde det Krigsforetagedet den *Dansk-Tyske Forening*, der efter de for Kommissionen forelig-

gende Oplysninger blev stiftet den 10. Oktober 1940. Denne Forening er, som bekendt, blevet meget stærkt kritiseret. Maa jeg bede Ministeren om, da jeg ved, at

Ministeren har en, jeg kan vel godt sige væsentlig Andel i denne Forening, at give en kort Redegørelse for dens Oprindelse, Stiftelse og Formaal. Det vil vi ogsaa gerne have i Kommissionens Akter.

Scavenius: Ja, men det har jeg jo gjort ved flere Lejligheder. Har Kommissionen det ikke allerede?

Formanden: Nej, vi har det ikke. Det er muligt, at der foreligger nogle Byrets-afhøringer, men dem har vi i alt Fald ikke. Jeg ved, at Ministeren under Tjenesteretssagen mod *Knutzen* har henvist til de paagældende Forklaringer, men vi har dem ikke, og derfor vil det maaske være praktisk, om vi ganske kort fik det her.

Scavenius: Oprindelsen var en Drøftelse i Udenrigsministeriet i de Møder, jeg holdt med Direktøren, Afdelingscheferne og *Sthyr*. Der er engang ved en Lejlighed — jeg kan ikke huske, hvordan det kom frem; Generalkonsul *Yde* har maaske ogsaa været til Stede, det har han nok, hvis han har været i København — blevet rejst det Spørgsmaal, at det var en uheldig Tilstand, saadan som det i og for sig var meget forklarligt som Følge af Holdningen hos Folk i et besat Land, den afvisende Holdning over for Tyskerne, at det var en Ulempe, politisk set, at Tyskerne kun kom sammen med Nationalsocialister, og det Spørgsmaal blev rejst, om det var muligt at skaffe et Sted, hvor de kunde træffe Folk, som var gode Danske, og som de kunde komme i Forbindelse med, og hvor de baade kunde faa bedre Oplysninger om, hvordan Forholdene her i Landet var, og hvor der kunde være Anledning til, hvis de selv kom frem med noget, at modsige og forklare, og alt hvad der kunde ske under et saadant Samvær. Der bestod allerede en Forening, men den var ikke egnet efter sin Ledelse til at tage en saadan Opgave op. Det førte saa til denne Tanke, om man ikke skulde . . .

Rasmus Hansen: Hvem havde dannet den Forening?

Scavenius: Den gamle?

Rasmus Hansen: Ja.

Scavenius: Den havde bestaaet i Masser af Aar.

Rasmus Hansen: Jeg har et eller andet Sted set den Oplysning, — jeg kan ikke huske i Øjeblikket hvor —, at paa det Tidspunkt, da man har Drøftelserne om at faa oprettet Dansk-Tysk Forening,

da skulde *Frits Clausen* have haft Planer om at starte en saadan Forening, og det var for at krydse disse Planer, at man gik ind for Oprettelsen af Dansk-Tysk Forening?

Scavenius: Nej, det har ikke foreligget for mig. Det var jo klart, at hvis *Frits Clausen* vilde lave en Forening, vilde det kun blive en nationalsocialistisk Forening, saa det vilde jo ikke kunne tjene Formaalet. Men det har slet ikke været fremme. Nej, den havde det Formaal, som jeg lige har nævnt, og Generalkonsul *Yde* paatog sig saa at søge Planen gennemført og henvendte sig til en Række Personligheder, og det lykkedes ham at faa samlet en Bestyrelse, som blev den Dansk-Tyske Forenings, og faa de Medlemmer ind i den, som vi jo kender.

Formanden: Jeg ved ikke, om Ministeren er færdig med denne korte Redegørelse? Der er maaske ikke mere at sige om det Spørgsmaal?

Scavenius: Nej, det var Stiftelsen, og det var Formaalet, da den blev dannet.

Formanden: Ja. Mener De, den opfyldte det Formaal?

Scavenius: Ja, jeg havde Indtrykket af, at det havde en gavnlig Virkning paa Tyskerne i Retning af at moderere dem.

Formanden: Det var jo *Knutzen*, der holdt Foredrag ved den stiftende Generalforsamling efter de Oplysninger, jeg i alt Fald er i Besiddelse af, og han har, saa vidt jeg ved, forklaret, at det Foredrag som han holdt ved den Lejlighed, var godkendt i Forvejen af Dem som Udenrigsminister.

Scavenius: Det er muligt.

Formanden: Det husker De ikke?

Scavenius: Nej, jeg kan ikke huske det i Øjeblikket.

Formanden: Det var jo lidt i højstemte Toner, lidt i 8. Juli-Stil.

Scavenius: Naa, men saa har det passet meget godt.

Formanden: Men er det rigtigt, at der aldrig fra *Knutzens* Side er udvist noget Initiativ med Hensyn til at skaffe tyske Foredragsholdere til Foreningen?

Scavenius: Det var jo hans Opgave.

Formanden: Ja, men *tyske* Foredragsholdere?

Scavenius: Det skete jo paa den Maade, at de blev bragt i Forslag fra tysk Side.

Formanden: Naa, jeg har forstaaet

det saadan, at Korrespondancen herom gik gennem Udenrigsministeriet.

Scavenius: Nej, ikke gennem Udenrigsministeriet.

Formanden: Saadan har jeg forstaaet det.

Scavenius: Nej, men derimod vil *Knutzen* med Rette kunne sige, at han i Egenskab af Formand sorterede under Udenrigsministeriet. Det kan jeg godt acceptere.

Formanden: Jeg har set oplyst, men jeg har ikke andet at holde mig til i Øjeblikket end kortfattede Referater i Dagblade, at Korrespondancerne med en af de udenlandske Foredragsholdere — det var *Sven Hedin* — i alt Fald skulde være gaaet gennem Udenrigsministeriet.

Scavenius: Det husker jeg ikke, men det maa kunne oplyses. Der kan jo være en særlig Anledning.

Formanden: Jeg vilde bare sikre mig, om det var noget, som Udenrigsministeren havde haft Interesse i at have Kontrol med.

Scavenius: Nej, den Opgave havde *Knutzen* paataget sig, og jeg vilde ikke have paataget mig ellers, ment, at det var rigtigt, at jeg kontrollerede ham i Enkelt-heder. Derimod naar *Knutzen* forelagde mig Ting, drøftede vi dem.

Kristen Amby: Hr. Minister, blev der efter Deres Erindring lagt Tryk, eller hvad man nu skal kalde det, paa visse højere stillede Embedsmænd eller visse kendte Personligheder for at faa dem til at gaa ind i denne Forening?

Scavenius: Nej, men der har været appelleret til deres Patriotisme. Man kan ikke sige, at der har været lagt Tryk paa dem. Det har været frivilligt, hvis de traadte ind.

Arnth Jensen: Men appelleret stærkt?

Scavenius: Muligvis stærkt, men det var altsaa Generalkonsul *Yde*, der havde den Opgave at træde i Forbindelse med vedkommende og formaa dem til det, og hvor stærkt han har udtalt sig, kan jeg ikke have nogen Mening om.

Kristen Amby: Nej, men det, jeg gerne vilde vide, var, om man saadan ligefrem systematisk i Udenrigsministeriet gennemgik fremtrædende Navne i de forskellige Styrelsesgrene og sagde: Det vil være nyttigt og rigtigt, at de melder sig ind, og saa henvendte sig til dem.

Scavenius: Nej, jeg er ikke meget energisk eller flittig af Naturen og . . .

Et Medlem: Godt det samme.

Scavenius: . . . og naar jeg i den Stilling overdrager Manden en Opgave, saa overlader jeg den til ham. Alle disse Samtaler og Forhandlinger om Personer blev ført af *Yde*, og jeg saa kun Resultatet, at han havde faaet samlet denne Kreds.

Formanden: Denne Forening kunde aabenbart bruges til mange forskellige Ting. Jeg vil henlede Opmærksomheden paa — jeg ved ikke, om Ministeren har de paagældende Aktstykker.

Scavenius: Nej, jeg har dem ikke her.

Formanden: Det er kun for at illustrere, hvordan Foreningen virkede. Det er Side 558, det Afsnit, der har Nummer 42: Indledningen til og Forløbet af de saakaldte *Østrumsforhandlinger*.

Scavenius: Javel.

Formanden: Der staar et Par Punkummer nede: »En Maanedstid senere oplyste Minister *von Renthe-Fink* under en Sammenkomst i den dansk-tyske Forening overfor Trafikminister *Gunnar Larsen*, at han og Generalkonsul *Krøger* havde haft en Drøftelse af Spørgsmaalet om, hvordan en dansk Indsats i Genopbygningsarbejdet kunde ske. Trafikministeren havde nogen Tid i Forvejen fra Kontorchef *Wilhelmsen*« o. s. v. Dansk-tysk Forening skulde altsaa være en Slags Formidler?

Scavenius: Ja.

Formanden: I Forholdet mellem danske og tyske?

Scavenius: Ja.

Formanden: Under de daværende Forhold.

Scavenius: Ja.

Formanden: For det mener jeg denne lille Episode illustrerer.

Scavenius: Ja, der ser man, at der blev Lejlighed til at føre Samtaler. Det var Formaalet.

Formanden: Ja, det er derfor, jeg fremdrager dette Eksempel. Er der andre, der har Spørgsmaal vedrørende Dansk-tysk Forening? (Ophold). Saa kan vi forlade dette Emne, og saa vil jeg til Afslutning spørge, om der maatte være Medlemmer, der endnu har Spørgsmaal at stille til Hr. Scavenius.

.